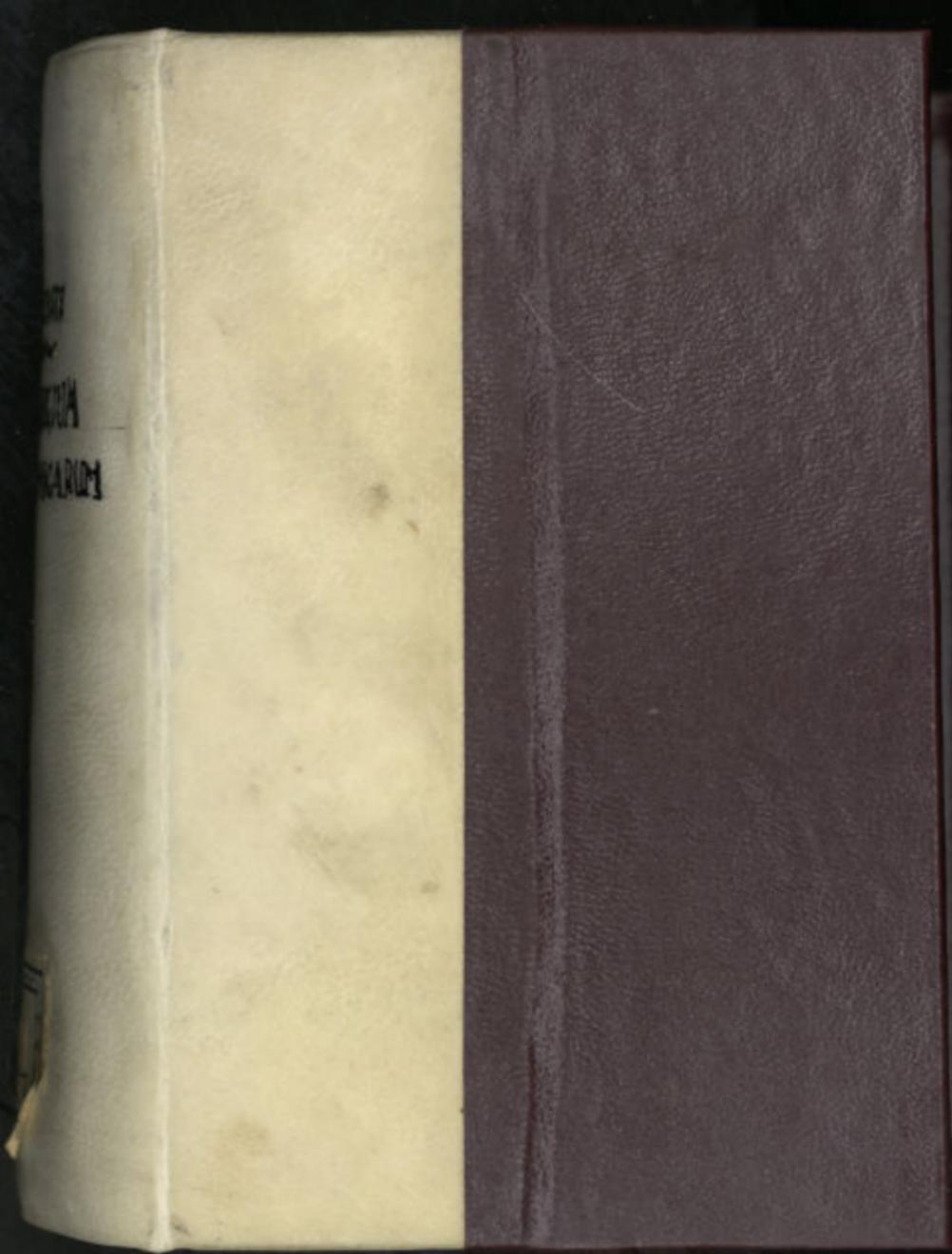

EBORENSIS
~~~~~
MEMORABILIA
CUM ETHNICARUM

{2199336|

A
39
353

M
C V
T V M
P R C

A N

E

la co mif: 00. 4. 24. 3 - granada.
SENTENTIARVM

MEMORABILIVM,
CVM ETHNICARVM,
TVM CHRISTIANARVM ex
probatissimis quibusq; scriptoribus col-
lectarum, & in locos communes
digestarum.

Studio & industria
ANDREÆ EBORENsis LVSITANI,
TOMVS PRIOR.

Editio quarta ab infinitis, quibus scate-
bat mendis repurgata.

COLONIAE AGRIPPINÆ
In Officina Bireckmannica, sumptibus
Arnoldi Mylii.

ANNO CLO. 15. XCIII.

AD LECTOREM EPI- GRAMMA.

Ut cum per virides sylvas, saltusq; vagatur,
Solerti cura mella recondit apis:
Sic legit hos flores Ebora felicis alumnus
Autorum in campis, lector amice, tibi.
Nam quicquid scitu dignum cecinere poetæ,
Quicquid scriptorum seu monumēta tenet
Seu quicquid diuum sacra volumina condū
Dispositum mira sedulitate refert.
Ut facile possis in promptu semper habere,
Quæ fuerant variis saepe petenda locis.
Si apis, oblatos inter versabere flores:
Hic mella inuenies, nectar, & ambrosiam.

Δέ τε νέοι θελεργί Μυσῶν θεράποντες ἀγαπαῖ
Ευμένεώσ τε βίβλον δέξατε, δέουτε γένεσι.
Ἐτι βίβλῳ σμικρὴ αντίξε παραδεῖ ματα κλειν
Πυκνάσ τε γιαμφοσ εὐ σελίζεσιν ἔχει.
Τιμήσα βίβλῳ ικό φέρτερος δόγματοιο
Καὶ σμικρὴ, διδαχωσ εἰν ἔχεσι καλάσ.
Δέ τε νέοι σμικρὴ βίβλον ποπδέξατε, καρπὸς
ποιλάκισ εὐ σμικρὴ τηλείσοσ ἔνεστι βίβλω.
Δέ τε νέοι σμικρὴν θυμῷ ποπδέξατε φαιδρῷ
Τύρδε βίβλον, τε γα' ελγ δόδε βίβλοιο πατεῖ.

Z. Palth. F.

*ORNATISSIMIS
ATQVE RELIGIOSIS-
simis Olyssiponensis collegii, ordinis Pra-
dicatorum patribus Andreas Ebo-
rensis utramq; S.*

VP LICI nomine, dignissimi Patres, patrocinium vestrum in nostros elegeram flores, & quod à primo lapide dicati sunt Domino, & quod congregationē vestram affectuosissime veneror, iamq; accingebar operi, iam cum chartis lu-
ctabatur ingenium, cum vestri nomi-
nis autoritas, vitæ ac religionis integri-
tas, & studiorum consideratus splendor
me totum prostrauit in faciem. Quid
tunc agerem nesciebam. subsistere, ti-
moris: progredi, temeritatis erat. Ca-
sus tandem pro cōsilio fuit: namq; dum

soporatum iudicium à seueritatis con-
sideratione subtraho , dum submisso
oculos in vtramq; vestræ professione
nobilitatem subleuo , noua tunc ma-
suetudinis lux , noua benignitatis effu-
sit facies , quæ propositum meum feci
in antinuictum: quæ prouocare in patrono
compulit , quos prius verebar iudicere
Illos itaq; amplexus , quibus me aliquat-
do admittitis hospitem , in nostræ fa-
turæ congratulationem flagito . No-
est , quod ex opificis tarditate pretium
reputetur operis . vicimus , Patres , vici
mus expectationem nostram : date lo-
cu:n gloriösis vocibus : scriptorū eni-
gloriam , non nostram prædico . Reli-
giosis namq; auribus grauem , castan-
& fructuosam lectionem offerimus , vi-
stro protersus & applausu & comméda lenoc-
tione dignam : cum quod scriptorum
venerationi plurimum tribuendū sit , si in a-
tum quod ex varię lectionis floribus il-
los tantum decerpsumus , qui vel neruis graui-
constarent , vel spiritum saperent : cäte-
dius :

eos,

N V N C Y P A T O R I A.

ris con-ros, aut quod virtuti minus faueret, aut
omissi- quod displicerent prolixitate sua, ex in-
essi- dustria reiecamus: quosdā etiam, vt no-
c ma- stris conatibus sublimiores omnino
is effu- prætermisimus. cuius sunt generis, qui
um fec- in antiquis ac recentioribus Spiritus
tronos sancti literis continentur: quos reuere-
udice- ri, quam transcribere, sanctioris pietati-
aliqui- tis arbitror. in ipso enim Scripturæ
træ fa- campo, vt in hereditario solo, seuerius,

No- efficacius, atq; fidelius personant. Cæ-
retin- terum semipagano homini, & in hu-
es, vici- manis literis discenti, quam præcipien-
late lo- ti proximo, ab Ethnicis Scriptoribus
ū eni- antiquorum vendicasse Sententias &

Reli- Exempla, & ex nostris digniora colle-
castra- gisse sit satis. Sed quid imprudus, de-
mus, vi- terna hostibus statione, inter verborū
imēda- lenocinia demotor? ecce agimine fa-
torum cōto, ruunt detrahentium voces, & qua-
dū sit, si in aliena castra transfugerim prodi-
bus il- tor, vociferantur ac fremunt. Insurgat,
neruis grauissimi Patres, vestræ seueritatis gla-
t: cæte- dius: ad cuius acié ingrata iudicia pro-
ros,

E P I S T O L A

cidant, fateanturq; animi omniho no illiberalis esse, certe proorsus non ignau ingenii mensuram in honestis transcendere, & quod non possit viribus, atque & industria conficere. Sed iam reliqua proprio, ut pientissimis partibus meis eisdemque dignissimis Evangelii praæconibus operis progressus, & autoris constet intentio. Præuiderat ingenii mei non minus quam memoriae dampna, quæ proprios affectus, in am morū ex Dominī misericordia respirantes, aut retardabant, aut certe vegetabant progreedi. In propriæ itaq; fragilitatis sublidium selectissima scriptorum consulta, præclaraque omnium genitium exempla conuoco, quæ mihi paedagogi loco, quæ mihi pro censori sunt, feceram. Sed nostris tantum pruidisse rebus, infirmæ charitatis existimans, literarum etiam, morum, atque pietatis studiosis nostra editione consulere visum est. quorum imperfecti studiorum ratio nostram sollicitauit operam

N V N C V P A T O R I A.

peram. Aliis namq; otium, aliis ingenium deest: aliquando etiam aliis ipsi desiderantur codices: quibus incommidis nostræ inuentionis facilitas prouisum est: vnaque iam lectio in promptu suggerit, quod multiplex antea laboriosè præstabat. Et ne quid desideraretur seu ad operis approbationem, seu ad lectionis facilitatem sententię & exempla per cōmunes locos procedunt: vnicuique locum & nomen non per alphabeti ordinem, sed per materiarum affinitatem subneximus, ut eligendi copia, & promptior & vberior lectori constaret, singulisque materiis sua adiunximus contraria, quod eadem sit, iuxta Aristotelem, contrariorum disciplina.

Valete Patres in
Domino.

CONVENTVS S.
D. OLYSSIPPONENSIS
ANDREÆ SVO.
S.

POST innumera beneficia , quibus
nos tibi deuinctos habes , ANDREA
candidissime, etiam hoc novo beneficij ge-
nere deuinctiores habere voluisti, dum nos
vigiliarum, & laborum tuorum non mo-
do participes, sed & patronos facere insti-
tuisti. Parum erat, quod nos opibus tuis,
& iucundissima consuetudine iuueris, nisi
& literis iuuares etiam , & præclarissimus
ingenii tui monumentis, præsertim quum
non tantum nostris, sed omnium etiam in
Christo pie vivere volentium studiis tua
editione iuueris. vix enim quicquam hoc
eruditissimo seculo præstari poterat, quod
magis in rem omnis generis studiosorum
foret. De laude enim locorum commu-
nium,

EPISTOLA.

nium, qui de vitiis, & virtutibus tradunt,
nihil est, quod in praesentia dicamus. quid
enim aliud est in vita aut utilius, aut in-
cundius, aut magis necessarium? quid a-
git philosophia? quid theologia? quid de-
nique ipsa litera sacra? quid aliud conne-
nientius, atq; dignius potest concionator
pro suggestu tractare? tolle a ceteris docto-
ribus, tolle vel ab uno Chrysostomo, quæ il-
le passim inserit de locis communibus, dum
in libidinem, aut in auaritiam, aut in ebrie-
tatem, aut intemperatiam proclamat: aut
rurus dum totus in laudes fortitudinis, pa-
tientiae, liberalitatis, ac pietatis effundi-
tur, quid in illo iam reliquum erit? Porro
de his locis scripsere multi, & non contem-
nenda doctrinae viri, scribunt & passim stu-
diosi omnes, dum unusquisq; in abditis su-
is thesaurum recondit insignium sententiā-
rum, & exemplorum: quod nemo sine hu-
ismodi penu, atq; (vt dixerim) suppel-
etili satis se instructum esse ad agendum
arbitratur. Sed tamen inter alios celebto-
res multiplex tibi debetur gratia: primum,

(:) 5

EPISTOLA.

quod omnes, qui de hac re autores scripserunt, diligentissime perlegisti, & in unum hos ipsos exactissimo ordine digessisti. deinde quod in sententiis, exemplisq; eligen-
dis (quæ precipua huius negotii pars est) accuratissimum iudiciū adhibuisti, dum
humilia, aut vulgaria, aut nimium per-
trita prætermittens, præstantissima quoq;
selegisti. tertio, quod multa quoq; in com-
mune, tuis parta laboribus, addidisti, ut
hunc sapientiæ thesaurum locupletares.
Habent igitur pii omnes, quod per nos tibi
debeant: nos per te Deo, qui te pro munere
isto (honoratur enim in seruis suis) deco-
rabit laudis, & pietatis laurea: & nos, at-
que adeo tota hæc prouincia immor-
tales gratias aget.

Vale.

CHA-

C H A R I S S I M O
M V L T V M Q V E V E N E
rando fratri THOMÆ RODERICI,
Medico Regio, eiusdem artis & doctori,
& Primario apud Conimbricam Pro-
fessori, Andreas Eborensis
S.

D E B V E R A M , dulcissime fra-
ter, pro naturæ & mutuæ di-
lectionis iure collectiones nostras,
quas, quod ingenio non poteram,
indefesso labore transcripsoram,
tuæ prius censurę quam vulgi com-
mendare iudicio: quod ut officio-
sius prosequerer, mea literarū in-
fantia, tua celebris eruditionis pre-
rogatiua fecit, tum etiam quod in
nostra editione iudices non sorti-
tus sim, sed eleget im: quod & cæ-
teris excusationis refugiū adimit,

EPISTOLA

& mihi qui ecclesiæ columnam,
qui Domini prouocarim antistiti-
tes, minatur periculum. impensius
itaq; doctor vnice, deprecor, col-
lectiones nostras & frater & magi-
ster admitte, alter aduenienti letus
occurre, & quæ mihi debueras, no-
stri flores sortiantur oscula : alter
seueritate iudicii præceptoris per-
sonam indue : sententiisq; nostris,
dum exempla formamus, preſide:
& si quæ tui ingenii dexteritatcm
offenderint, omnino abrade, mu-
ta, transcribe. vt cum redierint, me
affectu, te disciplina parentem,
agnoscant. Valc
felix.

CHA-

n,
ti-
us
ol-
gi-
us
no
er-
is,
de:
m
u-
ne

A-

CHARISSIMO
FRATRI, CLARO AC
CIRCVN SPECTO VIRO
Andreas Eborense Thomas Rode-
rici, Doctor medicus,
S.

AII Cæsar is ingenium mirari
solebam, quod inter militum
agmina, armorum turbinem,
& incertam belli fortunam ita
scripserit, ut plurimi nostro aeuo, qui se hu-
manis literis totos consecrarunt, scriben-
tis eruditionem & integratatem ex animo
imitari conentur, assequi nemo possit. Sa-
pe animo verso Augustinum Hipponen-
sem, Albertum Ratisponensem, Grego-
rium uniuersalem, Episcopos, quorum di-
uini in vim & animorum aciem nec ex-
manire, nec obtundere potuerunt, com-
missæ sibi Ecclesia sollicitudo, suscepere reli-
gionis obseruantia, assidua progrege pre-

EPISTOLA.

eatio, concionum pensa, litium dirimendarum indicia, hereticorum frequentes conflictus, corpora ieuniiis ac morbis confelta, ac pene extincta: quo minus terrarum orbem librorum copia & doctrina sublimitate repleuerint. ut, exemplo Euangelici miraculi, inter manus Spiritus diuidentis, grata illis & ingenium multiplicata videantur. Horum vestigia ac felicitatem tu non elonge sequeris, Andrea doctissime, qui quum in eo loco verseris, ubi orbis in urbe est, negotiorum fluctibus obrutus, magnatum importunitatibus & obsequiis exagitatus, a plurimis etiam moleste expetitus, quos consilio, ope, favore iuuas, ampla rei familiaris prouidentia impeditus, tale nobis opus cudas quale (spero) plurimis innidiam, paucissimis calumniam excitabit. Liber est utilissimus, pulcherrimus, incundifimus, mole parvus, usum maximus, & qui unus omnium instar esse queat. Legebantur sparsim Ciceronis & Seneca sententiae, & seorsum poetarum dicta præclarra &

EPISTOLA.

ra & utilia: sed quæ magis linguam exercerent, quam animum excolerent. circumferebantur seorsum ex sacris authoribus dictata: sed prolixiora, quam ut memoria mandarentur. tuo vero libro quid potest esse suauius? in quo exiguo volumine uno illo licet audire vniuersos, quotquot vspiam terrarum philosophati sunt, homines Gracos, Latinos, Barbaros: & hos quidem ita sibi succedentes, & de eodem proposito respondentes, ut possimus mutuo conferre, quid in exteris natura potuerit, quantum in nostris gratia excelluerit. in quorum prioribus natura exhausta, in posterioribus Spiritus plenissime effusus esse videtur: ut non sit amplius, cuiusquam excusanda vel auaritia, vel negligentia, qui tantili aris iactura, tam breui temporis dispendio thesaurum hunc sibi comparare neglexerit, & sapientiam iam nunc in plateis per te clamantem non admiserit. Superest, suauissime frater, ut quæ & tu sapientissime scribis, & ego audiissime lego, exemplo vi-

EPISTOLA.

ta nostra peragere festinemus: ut ita non
solum in sermone nostro, sed magis in o-
pere glorificeatur pater, qui in cœ-
lis est.

ELEN-

ELENCHVS LOCORVM COMMVNIVM IN HAC

Gnomologia contentorum
ordine Alphabetico
digestus.

A

A	Berratio	196	Alacritas	448
	Abiectio sui	439	Alimentans	543
	Absentia	240	Altare	776
	Absolutio	400	Ambitio	426
	Abstinentia	714	Amentia	283
	Abundantia	299	Amicitia	129
	Abusio	223	Amor	418
	Accusatio	393	Angelus	674
	Administratio Reip.	20	Anima	618
	Admiratio	785	Animus	ibid.
	Adolescentia	316	Animaduersio	165
	Adserere Domini	660	Animalbrutum	566, 615
	Alversarius	239	Antechristus	
	Analatio	565	Antiquitas	331
	Anterium	487	Apostolus	676
	Edificium	239	Appetitus	492
	Egitudo	314	Aqua	546
	Emulatio	426, 792	Argumentum	619
	Equalitas	414	Armorum disciplina	159
	Ex alienum	611	Arrogantia	568
	Eras	326	Arts	509
	Eternitas	690	Artifex	510
	Affectus	492	Affensio	392
	Affinitas	187	Affentatio	566
	Affinitatio	117	Affinatio	219
	Ager	230	Agricola	119
	Agriculta	230	Agricultura	723
	Agricultura	230	Amictus	245

(:) (:

E L E N C H V S

<i>Auditus</i>	562	<i>Cibus</i>	14
<i>Auru</i>	ibid.	<i>Circumstantia</i>	43
<i>Aurum</i>	48.82	<i>Civilitas</i>	934
<i>Autoritas</i>	27	<i>Civile odium</i>	131
<i>Auxilium</i>	466	<i>Civitas</i>	221
B			
<i>Baptismus</i>		<i>Charitas</i>	72
<i>Beatitudo</i>		<i>Clementia</i>	45
<i>Bellum</i>		<i>Clericus</i>	744
<i>Benedictio</i>	700	<i>Cogitatio</i>	33
<i>Beneficium</i>	690	<i>Cognatio</i>	317
<i>Beneficentia</i>	150	<i>Cognitio</i>	304
<i>Beneficium</i>	772	<i>Coritus</i>	42
<i>Beneficetus</i>	107	<i>Colloquium</i>	151
<i>Beneficentia</i>	ibid.	<i>Comitas</i>	21
<i>Beneficium</i>	101	<i>Commoditas</i>	20
<i>Beneficetus</i>	ibid.	<i>Comparatio</i>	41
<i>Beneficentia</i>	255	<i>Componitio</i>	70
<i>Benignitas</i>	ibid.	<i>Concordia</i>	31
<i>Blanditia</i>	360	<i>Concilium</i>	69
<i>Bonitas</i>	519	<i>Concordia</i>	14
<i>Breniloquium</i>	ibid.	<i>Concupiscentia</i>	41
		<i>Condicio</i>	61
		<i>Confessio</i>	70
		<i>Confederatio</i>	14
		<i>Coniectura</i>	40
C			
<i>Cecitas</i>	522	<i>Coniugium</i>	30
<i>Ceremonia</i>	777	<i>Connubium</i>	381
<i>Calliditas</i>	324	<i>Consanguinitas</i>	31
<i>Captivitas</i>	163	<i>Conscientia</i>	70
<i>Cato</i>	635	<i>Consensus</i>	11
<i>Castigatio</i>	165	<i>Conservatio</i>	51
<i>Castitas</i>	435	<i>Consideratio</i>	31
<i>Casus</i>	364	<i>Consilium</i>	831,61
<i>Causa</i>	283	<i>Consolatio</i>	4
<i>Cautela</i>	286	<i>Conspectus</i>	5
<i>Charitas</i>	728	<i>Conscientia</i>	1
<i>Christianus</i>	759	<i>Consuetudo</i>	2
<i>Coriolum</i>	655	<i>Consulatio</i>	11

E L E N C H U S

		690	D	Amnatus	347
54	Consummatio	727		Damnum	201
41	Contemplatio	53. 428		Debitum	611
934	Contemptus	424. 622		Deceptionis	189
131	Contentio			Decor	78
221	Continentia	790		Defensio	405
72	Contrarium	417		Desformitas	80
45	Contritio	707		Defunctus	350
74	Controversia	622		Deliberatio	181
111	Consumptio	623		Delectatio	442
301	Consumulatio	57		Debtia	ibid.
41	Conuersatio	241		Delictum	795
111	Conuictum	712		Dementia	253
21	Consummatio	349		Desidia	287
21	Copia	156		Desiderium	492
21	Cor	627		Despectio	53
41	Corpus	636		Desperatio	379
70	Correctio	193		Detestatio	363
21	Correptio	194		Detractio	393
69	Corruptio animi	94		Devotio	779
14	Creatio	788		Deus	640
41	Creatura	ibid.		Diabolus	800
61	Credulitas	126		Dies	319
70	Criminatio	406		Dies festus	740
14	Crudelitas	469		Differentia	417
40	Crimen	794		Difficultas	357
30	Crux Christi	666		Dignitas	43
181, 69	culpa	795		Dilectio	723
70	Cultus Dei	742		Diligentia	385
11	Cunctatio	525		Discipitario	622
11	Cupiditas	110		Disciplina	274
11	Cura	383		Disciplina militaris	159
51	Curatio morbi	357		Discipulus	227
181, 69	Curiositas	585		Discordia	145
4	Custodia	584		Discretio	280
5				Discrimen	417
7				Disputatio	619
2				Dispensatio	34
11				(:) (:) 3	

IND E X.

Dissimilitudo	417	Esca	14
Dissimilitate	624	Efuries	17
Diversitas	614	Euangelium	17
Divisio	614	Eucharistia	70
Dives	82	Excandescencia	12
Dinitas	82	Excellentia	69
Doctor	269	Excessua	4
Doctrina	268	Excommunicatio	4
Dolor	446	Excusatio	4
Dolus	189	Excreatio	1
Dominatis	1.2.3	Exemplum	4
Dominatus	ibid.	Exercitatio	35
Dominum	33	Exercitium	10
Domus	239	Exercitus	1
Donum	102	Exilium	2
Dubitatio	622	Exitus vita	3
Dux	158	Exitium	201.4
		Exhortatio	1
		Expectatio	3
		Experientia	6
		Exprobatio	6

E

E	Brietas	348		
	Ecclesia	694		
	Educatio	297		F
	Egestas	95		
	Elatio	568	E. acier	
	Electio	748	Facilitas	3
	Ectemnoyna	716	Facinus	
	Eloquentia	514	Facultas	
	Eloquutio	ibid.	Facultates	
	Emendatio	197	Fallacia	
	Emptio	653	Falsitas	
	Encomium	478	Falsum	
	Episcopatus	754	Fama	321.
	Epuie	549	Fames	
	Eremus	384	Famulus	
	Erratum	196	Famultimus	
	Error	196	Fatuitas	
	Eualecentia	39.	Fa or	

G

I N D E X.

141	<i>Felicitas</i>	473	<i>Gaudium</i>	448
11	<i>Feritas</i>	469	<i>Generatio</i>	297
7	<i>Ferocia</i>	ibid.	<i>Generositas</i>	41
79	<i>Fertilitas</i>	299	<i>Gloria</i>	478
12	<i>Festinatio</i>	385	<i>Gloria eterna</i>	ibid.
69	<i>Festisitus</i>	784	<i>Gloria vana</i>	ibid. & 581
4	<i>Fidelitas</i>	125, 126	<i>Gratia</i>	772
	<i>Fides</i>	768	<i>Gratiarum actio</i>	533
41	<i>Fidem habere</i>	127	<i>Gratitudo</i>	533
31	<i>Fiducia</i>	126	<i>Gubernatio</i>	20
4	<i>Figura</i>	95	<i>Gula</i>	553
31	<i>Filius</i>	310	<i>Gustus</i>	
13	<i>Filius Dei</i>	652		
1	<i>Finitus</i>	335		H
2	<i>Flagitium</i>	211		
3	<i>Fictus</i>	440		
261	<i>Faecunditas</i>	80	<i>Hæreditas</i>	617
	<i>Fælicitas</i>		<i>Hebetudo</i>	298
3	<i>Fæmina</i>	473	<i>Homo</i>	430
6	<i>Fænus</i>	436	<i>Honestas</i>	39, 60
6	<i>Forma</i>	609	<i>Honestum</i>	ibid.
	<i>Formide</i>	78	<i>Honor</i>	48
	<i>Formosus</i>	249	<i>Hospitalitas</i>	791
	<i>Fornicatio</i>	78	<i>Hostis</i>	156
	<i>Fortitudo</i>	487	<i>Humanitas</i>	255
531	<i>Fortuna</i>	245	<i>Humilitas</i>	572
	<i>Frater</i>	365, 473	<i>Hypocrisia</i>	624
	<i>Frons</i>	589		
	<i>Frons</i>	186		I
	<i>Frugalitas</i>	605		
	<i>Fuga</i>	538		
11	<i>Fur</i>	385	<i>Accantia</i>	577
321	<i>Furtum</i>	611	<i>Laetitia</i>	ibid.
	<i>Futurum</i>	610	<i>Ierunimus</i>	714
	<i>Futurum</i>	330	<i>Iesu</i>	655
			<i>Ignania</i>	287
			<i>Ignobilites</i>	43
			<i>Ignorancia</i>	166
	<i>Garrulitas</i>	177	<i>Illiberalitas</i>	110

S L E N C H Y S

<i>Imago</i>	3	<i>Inscitiae</i>	21
<i>Imbecillitas</i>	792	<i>Insidia</i>	21
<i>Imitatio</i>	410	<i>Insipientia</i>	22
<i>Impatientia</i>	679	<i>Intellectus</i>	23
<i>Imperator</i>	152	<i>Intelligentia</i>	ibid.
<i>Imperium</i>	1	<i>Intemperantia</i>	14
<i>Imperitia</i>	265	<i>Intentio</i>	47
<i>Impietas</i>	793	<i>Integrum</i>	61
<i>Impenitentia</i>	623	<i>Interrogatio</i>	13
<i>Impossibilitas</i>	557	<i>Inuidia</i>	11
<i>Improbitas</i>	73	<i>Inustus</i>	11
<i>Imprudentia</i>	265	<i>Inuisibilitia</i>	34
<i>Impudentia</i>	396	<i>Iocus</i>	6
<i>Incarnatio Domini</i>	660	<i>Ira</i>	3
<i>Inconstantia</i>	370	<i>Iracundia</i>	ibid.
<i>Incontinentia</i>	437	<i>Ira Dei</i>	3
<i>Incredulitas</i>	342	<i>Iudex</i>	2
<i>Indigentia</i>	96	<i>Iudicium</i>	2
<i>Indignatio</i>	523	<i>Indicia</i>	2
<i>Indumentum</i>	600	<i>Iudicium extremum</i>	ibid.
<i>Industria</i>	510	<i>Iuramentum</i>	2
<i>Infelicitas</i>	459	<i>Iurgium</i>	2
<i>Infernus</i>	890	<i>Intrisconsultus</i>	2
<i>Infidelitas</i>	342	<i>Ius</i>	2
<i>Infirmitas</i>	792	<i>Instificatio</i>	2
<i>Ingenium</i>	509	<i>Instititia</i>	2
<i>Ingenitas</i>	42	<i>Instus</i>	2
<i>Ingratitudo</i>	537	<i>Inuentus</i>	2
<i>Inimicitia</i>	139		
<i>Inimicus</i>	ibid.		L
<i>Iniquitat</i>	73		
<i>Inutria</i>	53	L <i>Abor</i>	
<i>Injustitia</i>	211	<i>Lachryma</i>	
<i>Innocentia</i>	684	<i>Latitia</i>	
<i>Innocens</i>	ibid.	<i>Largitas</i>	
<i>Inopia</i>	95	<i>Largitio</i>	
<i>Inquisitio</i>	277	<i>Languor</i>	
<i>Insania</i>	291	<i>Lascivia</i>	

M

Ma

Ma

Ma

Ma

Ma

Ma

Ma

Ma

INDEX

<i>Latio</i>	610	<i>Mandatum</i>	390
<i>Latus</i>	478	<i>Mina</i>	291
<i>Letio</i>	278	<i>Mansuetudo</i>	529
<i>Lex</i>	213	<i>Manus pro exercitu</i>	156
<i>Lex divina</i>	738	<i>Mare</i>	602
<i>lib.</i>		<i>Maria virgo</i>	671
<i>Liberalitas</i>	181	<i>Maritus</i>	304
<i>Libert</i>	193	<i>Martyrum</i>	679
<i>Libertas</i>	34	<i>Mater</i>	311
<i>Libido</i>	483	<i>Matrimonium</i>	300
<i>Licentia</i>	34	<i>Medicamentum</i>	357
<i>Li</i>	622	<i>Medicina</i>	ibid.
<i>Literæ</i>	257	<i>Meditatio</i>	727
<i>Litigium</i>	622	<i>Medium</i>	335
<i>Locuples</i>	82	<i>Melodia</i>	ibid.
<i>Locus</i>	224	<i>Memoria</i>	531
<i>Loquacitas</i>	177	<i>Monda ium</i>	122
<i>Lognela</i>	ibid.	<i>Mens</i>	628
<i>Lucrum</i>	605	<i>Mercatura</i>	606
<i>Ludus</i>	440	<i>Merces</i>	ibid.
<i>Ludibrium</i>	54	<i>Meritum</i>	615
<i>Ludus</i>	612	<i>Metus</i>	249
<i>Lumen</i>	520	<i>Miles</i>	159
<i>Luz</i>	519	<i>Militia</i>	ibid.
<i>Luxuria</i>	487	<i>Mimum</i>	48
<i>Luxus</i>	543	<i>Miraculum</i>	785
		<i>Misericordia</i>	463
		<i>Mitis</i>	ibid.
M			
<i>Agistratus</i>	21	<i>Moderatio</i>	232
<i>Magnanimitas</i>	396	<i>Modestia</i>	ibid.
<i>Magnitudo</i>	46	<i>Mæror</i>	441
<i>Maledictio</i>	364	<i>Monachus</i>	743
<i>Maleficium</i>	211	<i>Monarchia</i>	1
<i>Malevolentia</i>	581	<i>Mora</i>	386
<i>Malignitas</i>	73	<i>Morbue</i>	334
<i>Maltia</i>	ibid.	<i>Mores</i>	397
<i>Matum</i>	ibid.	<i>Mors</i>	342
<i>Matus</i>	73	<i>Mortuus</i>	310

E L E N C H V S .

<i>Motus corporis</i>	623	<i>Oblivio</i>	131	T
<i>Mulier</i>	436	<i>Obscuritas</i>	421, 422	T
<i>Multilogium</i>	177	<i>Obsequium</i>	30, 774	T
<i>Multitudo</i>	47	<i>Obstinatio</i>	623	P
<i>Multitudo imperita</i>	43	<i>Obtreditatio</i>	164	T
<i>Mundus</i>	626	<i>Ocasio</i>	601	P
<i>Murmuratio</i>	242	<i>Occultum</i>	173	Pec
<i>Musica</i>	625	<i>Oculus</i>	421	T
<i>Mutatio</i>	370, 609	<i>Odium</i>	414	T
<i>Mutuum</i>	609	<i>Odor</i>	617	T
		<i>Offensa</i>	8	T
N		<i>Officium diuinum</i>	771	T
		<i>Officium magistratus</i>	20, 21	T
<i>Natuitas Domini</i>	662	<i>Opes</i>	11	T
<i>Natura</i>	292	<i>Opera bona & mala</i>	766	T
<i>Navigatio</i>	602	<i>Opnitio</i>	111	T
<i>Necessitas</i>	500	<i>Oppunitas</i>	611	T
<i>Nefas</i>	93	<i>Oppositio</i>	417	T
<i>Neglectus</i>	184	<i>Opsonium</i>	543, 544	T
<i>Negligentia</i>	336	<i>Opus</i>	391	Phe
<i>Negotium</i>	163	<i>Oratio</i>	711	T
<i>Nobilitas</i>	41	<i>Orator</i>	ibid.	T
<i>Noumentum</i>	269	<i>Orbita</i>	899, 451	Pie
<i>Nomen</i>	306	<i>Ordo</i>	514	Pig
<i>Notio</i>	ibid.	<i>Os, oris</i>	601	Pie
<i>Notitia</i>	ibid.	<i>Otium</i>	394	Poe
<i>Nox</i>	614			Tar
<i>Noxias</i>	332			Tar
<i>Nox</i>	522			Poli
<i>Numerus</i>	614	<i>P. Apa</i>	633	Pols
<i>Nuntius</i>	288	<i>Parcus</i>	111	Pon
<i>Nuptia</i>	303, 304	<i>Parentes</i>	311	Pops
<i>Nutritio</i>	297	<i>Parfimonia</i>	809, 331	Poff
		<i>Parvum</i>	41	Pof
O		<i>Patiso Domini</i>	631	Pot
		<i>Pastor</i>	711	Pot
<i>Obedientia</i>	30	<i>Pater</i>	632	Pot
<i>Obiurgatio</i>	392	<i>Pater Deus</i>	611	Patiso

E L E N C H U S

131	Patientia	3. 2	Præceptum diuinum	718
421. 421.	Patria	242	Prædicatione	757
30. 774	Pauor	249	Prælatio	751
623	Pampertus	95	Præmium	158
564	Tax	147	Præmium	163
601	Peccatum	795	Præstantia	70. 71
2173	Peccunia	607	Præsumptio	573. 579
421	Peleratio	336	Præteritum	330
414	Penuria	93	Præsumptio	73
617	Peregrinatio	240	Precatio	720
8	Perficio	682	Pretium	607
771	Perfidia	129. 794	Princeps	18
Ius 20. 21	Periculum	363	Principatus	-1
53	Perjurium	516	Principium	333
ala 761	Perseverantia	367	Prænatio patriæ	244
211	Perseus	181. 515	Prænilegium	612
611	Pertinacia	623	Præsatio	403
411	Perugilia	352	Probitas	69
543. 544	Petitus	720	Prodigalitas	109
391	Pharmacum	360	Prodigus	ibid.
711	Philosophia	529	Proditio	128
ibid.	Threnesis	291	Profulgus	197
299. 451	Pietas	773	Profusio bonorum	109
314	Pigritia	397	Promissio	603
601	Plebs	43	Prophetia	771
394	Poculcentus	546	Propinquitas	248
Tæna		165	Prosperritas	299
Tanstentia		703	Protectio	403
Politia		229	Prudentia	291
633	Pollcitatio	603	Prudentia	280
m	Pontifex maximus	699	Prudicitia	193
311	Populus	43	Pudor	ibid.
209. 311	Tosseus	82	Pueritia	316
41	Possibilitas	558	Pugna	150
631	Potentia	27. 332	Pulcher	50
731	Totestas	27	Pulchritudo	78
632	Potus	346	Punctum	759. 760
632	Præceptor	263	Punctus	163
Patiens			(:) (:	s

INDEX

Tusillanimitas	397	Roma	399	Ser
		Rubor	393	Sea
		Rumor	380	Sig
		Rustica vita	238	Sile
	2	Rusticatio	ibid.	Sim
Q. Vastio	150			Sin
Q. Quæstus	606			Sit
Turpu quæstus	120			Sob
Qualitas	307			Soc
Quies	360	Sacerdos	744	Sola
		Sacra scriptura	733	Sola
		Sacramentum	699	Sola
		Sacrificium	776	Sola
R.		Sanctia	469	Sola
R. Aritas	49	Sagacitas	296	Sola
Rarum	43	Salus	353	Sola
Ratio	288	Sanitas	634	Sola
Reatus	707	Santus	ibid.	Son
Recordatio	531	Sanitas	352	Sor
Rectum	63	Sapientia	261	Spo
Regere patriam	22	Satan	204	Spo
Regimen	ibid.	Scandalum	618	Spe
Regio	223	Scelus	211	Spe
Regnum	1	Scientia	256	Spe
Religio	742	Scriptura hominum	279	Spe
Remedium	598	Scriptura sacra	731	Spe
Remissientia	531	Secretum	271	Ste
Remuneratio	163	Secundares	471	Ste
Reprehensio	192	Securitas	341	Ste
Repugnantia	417	Seditio	141	Su
Responso	181	Sedutio	131	Su
Respublica	226	Seneclus	321	Su
Respublica administratio	21	Senecta	ibid.	Su
Republ. præesse	ibid.	Senimus	ibid.	Su
Resurrectio	667	Sensus	581	Su
Rhetorica	514	Sententia	201	Su
Rigor	249	Sepulchra	671	Su
Ritus	442	Sermo	101	Su
Robur	243	Seruitus	71	Seru

ELENCHUS

		T
399	Seruum	ibid.
391	Seruitas	254
380	Signum	409
238	Silentium	175
ibid.	Similitudo	414
	Simplicitas	792
	Simulatio	624
744	Situs	552
733	Sobrietas	538
699	Societas	141
776	Socordia	298
469	Solertia	29
296	Sollicitudo	383
353	Solitudo	384
628	Solue	ibid.
ibid.	Somnium	350
352	Somnus	ibid.
261	Sors	365
804	Species	605
614	Spectaculum	612
211	Speculatio	502
256	Spes	377
279	Spiritus sanctus	653
731	Splendor	428
271	Sponsio	603
471	Sterilitas	299
361	Studium	279
141	Stultitia	283
151	Subdurus	25
321	Subiectus	ibid.
ibid.	Succensio	323
ibid.	Summus Pontifex	699
31	Sumptuositas	543
201	Superbia	568
61	Superfluitas	543
311	Supplicium	165
31	Suspicio	403
	Seruum	V
		Vana gloria
		531
		Venatio
		615
		Venia
		400
		Venus
		887
		Venus
		78

S L E N C H V S

<i>Verbum</i>	168	<i>Uu</i>	128
<i>Verecundia</i>	393	<i>Vifus</i>	519
<i>Veritas</i>	117	<i>Uta</i>	337
<i>Versutia</i>	296	<i>Vitarnistica</i>	230
<i>Verum</i>	ibid.	<i>Vitositas</i>	73
<i>Vestimentum</i>	690	<i>Vittum</i>	64.554
<i>Vexitis</i>	600	<i>Vito</i>	165.469
<i>Vetusitas</i>	331	<i>Voluntas</i>	492
<i>Vicinitas</i>	242	<i>Votum</i>	603.604
<i>Victoria</i>	161	<i>Vrbs</i>	226
<i>Vidua</i>	450.451	<i>Vfura</i>	609
<i>Viduitas</i>	ibid.	<i>Vfus</i>	219
<i>Vigilia</i>	352	<i>Vtilitas</i>	208
<i>Vilitas</i>	81	<i>Vulgus</i>	43
<i>Vindicta</i>	499	<i>Vuinus</i>	355
<i>Vinum</i>	546	<i>Vultus</i>	605
<i>Violentia</i>	213	<i>Vxor</i>	310
<i>Vir</i>	304.305		Z
<i>Virginitas</i>	769		
<i>Virtus</i>	57	<i>Zelus.</i>	791

F I N I S.

AVTHORVM NO-
MINA, EX QVIBVS DE-
CERPTÆ SVNT SENTEN-

tiæ, quæ hunc in tomum
sunt congestæ.

228	<i>Autores Græci.</i>	<i>Galenus.</i>
519		<i>Lucianus.</i>
337		<i>Diversi alii apud</i>
230		<i>Stobæum.</i>
73		
64.554	<i>Homerus.</i>	
165.469	<i>Hesiodus.</i>	
492		
603.604	<i>Theocritus.</i>	<i>Latini.</i>
226		
609	<i>Euripides.</i>	
219		
208	<i>Democritus.</i>	
43		
355	<i>Chrysippus.</i>	<i>Ennius.</i>
605	<i>Sodiades.</i>	<i>Plautus</i>
810	<i>Plato.</i>	<i>Terentius.</i>
792	<i>Aristoteles.</i>	<i>Fabius Pictor.</i>
	<i>Xenophon.</i>	<i>Cato de reruſtica.</i>
	<i>Demosthenes</i>	<i>Cicero.</i>
	<i>Æſchines.</i>	<i>Caſaris Commen-</i>
	<i>Strabo.</i>	<i>tarii.</i>
	<i>Plutarchus.</i>	<i>Publius Mimus.</i>
	<i>Diogenes Leert.</i>	<i>Marcus Varro.</i>
	<i>Iosephus.</i>	<i>Salustius.</i>

<i>Vergilius.</i>	<i>Sidonius.</i>
<i>Horatius.</i>	<i>Vegetius.</i>
<i>Propertius.</i>	
<i>Ouidius.</i>	
<i>Cornelius Gallus.</i>	<i>Sacri.</i>
<i>Linius.</i>	<i>Beatus Dionysius.</i>
<i>Valerius Maximus</i>	<i>B.Cyprianus.</i>
<i>Plinius Senior.</i>	<i>B.Ambrosius.</i>
<i>Plinius Iunior.</i>	<i>B.Augustinus.</i>
<i>Solinus.</i>	<i>B.Hieronymus.</i>
<i>Lucanus.</i>	<i>B.Chrysostomus.</i>
<i>Persius.</i>	<i>B.Hilarius.</i>
<i>Seneca.</i>	<i>B.Remigius.</i>
<i>Quintilianus.</i>	<i>B.Gregorius.</i>
<i>Martialis.</i>	<i>B.Basilius.</i>
<i>Iuuenalis.</i>	<i>B.Leo Papa.</i>
<i>Silius Italicus.</i>	<i>B.Antonius.</i>
<i>Suetonius Tran-</i>	<i>B.Anselmus.</i>
<i>quillus.</i>	<i>B.Bernardus.</i>
<i>Quintus Curtius.</i>	
<i>Columella.</i>	<i>Illustres viri Chri-</i>
<i>Palladius.</i>	<i>stiani.</i>
<i>Iustinus.</i>	
<i>Aulus Gellius.</i>	<i>Tertullianus.</i>
<i>Apuleius.</i>	<i>Origenes.</i>
<i>Ausonius.</i>	<i>Nazianzenus.</i>
	<i>Lactan.</i>

<i>Lactantius.</i>	<i>Alanus.</i>
<i>Claudianus.</i>	<i>Boetius.</i>
<i>Prosper.</i>	<i>Petrus Blesensis.</i>
<i>Aurelius.</i>	<i>Richardus.</i>
<i>Isidorus.</i>	<i>Chrysologus.</i>
<i>Hugo.</i>	<i>Nestor Abbas.</i>
<i>Valerius Episcopus.</i>	<i>Innocentius.</i>
<i>Historia Saxonum.</i>	<i>Cæsius.</i>
<i>Caſiodorus.</i>	<i>Petrus Damianus.</i>
<i>Caſianus.</i>	<i>Theodorus Gaza.</i>
<i>Damascenus.</i>	<i>Vollateranus.</i>
<i>Fulgentius.</i>	<i>Erasmus.</i>
<i>Rabanus.</i>	<i>Iurisconsultus.</i>
<i>Beda.</i>	

I
T
co

cut p
Ne
qui si
Pr
Ni
idem
Op
hono
non p
Pat
re, ne
Per
hono
Pri

INCIPIT PRIOR
TOMVS, SENTENTIAS
COMPLECTENS EX PROBATISSIMIS
auctoribus selectas, & per locos
communes digestas.

REGNV M.

EX G R A C I S.
authoribus.

D Regem pertinet legum latio. Plato
de Regno.

Malus rex tyrannus dicitur. Arist.
Eth. 8.

Rex debet se habere ad subditos, si-
c ut pastor ad oves. ibi.

Non contingit eum bonum principem agere,
qui sub principe non fuit. idem Polit. 3.

Prudentia est præcipua virtus principum. ibid.

Nimis viles & egeni nesciunt principem agere.
idem Polit. 4.

Oportet principem bonos honorare, & ipsum eis
honores distribuere : suppicia autem distribuere
non per se, sed per alios. idem Polit. 5.

Pater & filius non debent simul principem age-
re, nec maior & minor frater ibid.

Periculorum est principi subdito, dare magnos
honores. ibi.

Princeps debet esse Dei cultor, quia minus ti-

R E G N V M.

ment homines iustum pati à principe, si Dei culto
rem eum putant. ibid.

Princeps Dei cultor esse debet plus, & minus c
tium. ibid.

Princeps nullum virum totius sui dominij debe
facere custodem ibidem.

Rex iustitiam conseruare debet. ibid.

Regnum saluatur per amicos. ibidem.

Si plures sint fratres, senior debet semper prin
cipem agere. ibidem.

Si princeps aliquem à potestate sibi tradita de
ponere velit, gradatim debet hoc facere, & non si
mul totam potestatem auferre. ibidem.

Concedendum est regi aliquatenus, ut regno
fruatur. Plut. de Pol.

Tum omnibus in rebus potissima principum p
est, tum maximè in condendis vrbibus. idem de for
Rom.

Regum mores maximè ex mente & vocibus de
prehenduntur. idem de viri. Alex.

Si ius aliqua causa esset violandum, imperij cau
sa esset violandum. Theb. apud Plut. de tuer. bon
valet.

Principes ministri sunt Dei ad curam & salutem
hominum, ut bona, quæ Deus illis largitur, partim
distribuant, partim seruent. Plutarch. De doct.
princ.

Princeps magis timeat, ne quid mali faciat, quam
ne quid patiatur. ibid.

Licer regi & affectu fieri philosophum, & fortu
na manere principem. ibid.

Reges deorum discipuli idem de discipl. Philos.

Nedum sapientia praestare eum par est, qui ante
cedit imperio, sed etiam religione & pietate. Antili
spud Plutar de profect. morum.

Regna unum honoris ac gloria fructum, cum
multis

multis incommodis compensant. Plutar. in Con-
uicio 7. Philos.

Laudo reges & ciuitates, qui exteris prius, deinde
ciuibus dant operam. ibi.

Imperia tibi Sotiad.

Imperium nemini conuenit, qui, quibus impe-
rat, melior non sit. Cyr. apud Plut. in apophtheg.

Ditate magis est regium, quam ditescere. ibid.

Regium est cum benefeceris, male audire. Ale-
xand. apud Plutar. ibid.

Ille tutus est rex, qui sic subditis imperat, vt pa-
rentes filii. Agesil. apud Plut. ibid.

Bonus rex mitis sit, eousque dum contemptui
non sit. Cleom. apud Plut. ibidem.

Si princeps secundum leges vixerit, unaquaque
ciuitas optime regi poterit. Solon apud Laer. lib. 1.

Qui tuto regnare vult, summopere nitatur, vt be-
nevolentia, non armis stipatus regnet. Cleobul. ibid.

Princeps solidam dormire noctem non debet.
Homer. Iliad. 1.

Regum est affectus cohibere. idem Iliad. 20.

Regum indignatio etsi in praesenti dissimuletur,
tamen est timenda in posterum. Homer. Iliad. 1.

Regum potestas a Deo est. ibid.

Somnia principum non omnino negligenda. ibid.

Regnum cum paraueris, scito te hoc dignum esse.
ibid.

Imperia pleraque violenta sunt, & magis armis
quam iure constituuntur. Demost. in arg. lib.

Imago rex est animata Dei. idem.

Nullus dominatus est perpetuus, praeferim vio-
lentus: ab aliis ad alios imperia transferuntur. ibid.

Efficiat princeps, vt subditi metuant non ipsum,
sed pro ipso. Pittac. apud Stob.

Princeps nullis consiliariis egeat, deliberet ta-
men cum amicis. ibid.

Princeps in multis concedat amicis & familiaribus: inimicos autem per omnia superet. ibid.

Princeps sit grauis, non vultus contractione, sed institutione vita, nulla prolsus in re inordinate se gerens, sed æque promissiones quaslibet verborum ac iusurandum conseruans. ibid.

Princeps in concionibus dispositiones ac habitus decentes constituat. ibid.

Reuerentia diuinitatem præ se ferens, poterit principem in admirationem, honoremque apud vulgus promouere: benignitas charum & amabilem reddit, grauitas autem terribilem & inuictum hostibus; magnanimum vero & fiducia plenum erga amicos efficiet. ibidem.

Princeps gratiam referat, non habito respectus ad pretij magnitudinem, sed ad ingenium, & voluntatem conferentis. ibid.

Oportet principem etiam moribus imperium doare. ibid.

Virtutes principis, Dei opera existimanda sunt, & illius beneficio, illi accessisse. apud Stob.

Rex viua est lex, aequitas & concordia machinans, iniquitatem ac seditiones arcens, animo in subditos paterno. ibid.

Ita statuo, bonum regem necessariò philosophum esse, & philosophum statim regio præditum esse animo. ibidem.

Princeps subditos præcedat, non dolo & otio, sed prouidentia & industria. Xenoph. apud Stob.

Si pax hominibus videtur ingens bonū, huius minima pars redit ad reges: & si pro magno bellū habetur, huius maxima pars ad reges pertinet. apud Stob.

Legi ac principi sapientiori cedere pars est. Demosth. apud Stob.

Boni principis hoc vnum est lucrum, & instat multorum aliorum, omnia sic facere, vt in ipso im- petu

perij tempore , & post id iustitiae ac bonorum omnium à subditis testimonium habeat. ibidem.

Principatum gerens non reminiscaris inimicitiarum & dissensionum , si quæ tibi prius cum aliquibus intercesserunt. Euseb. apud Stob.

Princeps non ideo creatus est , vt laderet , sed vt iuuaret. Pythag. apud eun.

Nec ira in subditos vtendum est , nec peccantibus institutum suum sine reprehensione relinquentum. nam iracundia principem ab insanis nihil differre signum est. hoc vero leuitatem ad peccandum in subditis gignit. Pythag. ibi.

Imperandi modum singulorum moribus decenter accommodato. cum probis moderatè , cum supinis vehementius , cum audacibus acerbè , cum cautoribus denique lexiter agens. ibidem.

Si proposuerit princeps ornamenta quædā ciuitatis cōsecrate, seipsum pulcherrimo māsuetudinis, iustitiae & beneficentiae ornamento priū decoret.

Principatus virum ostendit Aristot. Ethic. 5.

Filio non tradendum imperium est. apud Stob.

Quemadmodum sol non expectat preces vt extorriatur, sed illicè fulget, & salutatur ab omnibus: ita nec expectauerit princeps plausus & strepitus & laudes, vt bene faciat, sed sponte conferat beneficia, & quæ ac sol amabitur. ibid.

Tot tantorumque bonorum, & munerum , quæ dij largiuntur nullus est fructus, aut usus rectus sine lege, iure , & principe. Ius finis est legis , principis opus lex , princeps autem imago Dei cuncta administrans Demosth. apud Stob.

Magnum est argumentum virtutis in principe , si subditi ipsum libenter sequantur , & in periculis vna perseverent. Xenoph. apud Stob.

Propositis tribus statibus, & ijs omnibus optimis, vt optimè imperet populus: optimè pauci : optimè

vñus: inter hæc multò antecellere vnius imperiū sentio. Herod.lib.5.apud Stob.

Nec omne imperium populo committas, nec as-
fligas ipsum nimium tribuens diuitijs: nec vñquam
populo viruin fidum ejicias, nec promoueas plus
quām tempus postulat. haud enim tutum est, ne ti-
bi ex ipso fiat insignis tyrannus: ad hæc prohibe-
lum, qui præter ius honoratur: praui enim felicite
agentes, moribus sunt reipublic. Eurip. apud Stob.

Propterea reges prudentes existunt, quoniam
alijs in concione aut iudicio iniquè laesis ius suu-
restituunt, leniter benignis adhortantes verbis. He-
sio.1.apud Stob.

Oportet regem meminisse, quod homo existens
potestatem sit adeptus diuinam, ut res honestas &
diuinas instituat: sermone autem humano vtatur.
Philip.apud Stob.

Rex libros de regno scriptos emat ac legat: nam
de quibus amici reges admonere non audent, eis
libris sunt descripta. Demet.ibid.

Viris prudentibus dicendi libertatem conceda
princeps, ut de quibus dubitauerint, cum principi
communicent. Isocr.ibid.

Verissimos esse honores princeps existimet, nos
qui in proposito cum timore fiunt, sed quando sub-
diti apud se soli mentem principis potius, quam fo-
tunam admirantur.ibid.

Per absentiam principis, si qui nouis rebus stu-
dent, aliquid moliri solent. Demosth.in arg.lib.

Qui à principibus aut à ciuitatibus aliquid im-
petrare student, consiliarios & oratores in primis
bi conciliare student.ibi.

Respub. potius societatem retumpub. quam pris-
cipum colunt.ibid.

Callidi & in rebus gerendis acres amplificare so-
lent imperia.Demosth.1.Olynth.

Principum minæ non sunt contemnendæ. ibid.

Principes finitimos primum volunt esse oppressos, & subactos : vel quod ipsorum rebus maxime sunt opportuni, vel quod per eos transitum habere solent ad alienos ibid.

Etiam regum fortuna potentioribus ludibrio est. ibidem.

Verum imperij nomen mihi gerere videtur ille princeps, qui auro inexpugnabilis, ratione facilis caput. Themist.

Abstinendum est spectaculis verè imperantibus. nam qui ridiculis gaudent, imperij maiestatem imminuant. ibid.

Oportet principem non tantum rectè imperare posse, sed etiam humaniter. Arch. in lib. de l. & iust.

Egregium quiddam, rex est, qui fortitudine præcellit, & iura hominū iudicio suo cōseruat. Menan.

Honestius est principi beneficiorum, quam trophorum memoriam relinquere. Xenoph. Socrat.

In rege perfecto, ut bonus sit Imperator, iudex & sacerdos requiritur. Pythag.

Principes non sunt, qui sceptra ferunt, sed qui regere sciunt. Xenoph. lib. 3. de fact. & dict. Socrat.

E X L A T I N I S.

OMNES reges ex seruis, omnes serui ex regib[us] oriuntur: omnia ita longa varietas miscuit, & sursum & deorsum fortuna versauit. Sene. Epist. 44.

Officium est imperare, non regnum. idem epist. 91.

Rege incolumi, mens omnibus una est: amissio, rumpitur fides. idem Epist. 105.

Natura certè commenta est regem, quod ex alijs animalibus licet cognoscere. & ex apibus, quarum regi amplissimum cubile est, medioque & tutissimum loco. idem de Clement.

Non est ibi rex tutus , vbi nihil à rege tutum est
Seueritas seueritate mutua paciscenda est , ibid.

Saluum regem in aperto clementia præstat . idem
ibidem.

Vnum est regi expugnabile munimentum , ambo
ciuium . ibid.

Existimet rex non rem pub. suam esse , sed se in
pub. ibid.

In vindicandis iniuriis lex est , vt hæc tria princeps
consideret , aut vt eum quem punit emendet , aut
pœna eius cæteros meliores reddat ; aut vt sublatis
malis , cæteri securiores viuant . ibid.

Non minus sunt turpia principi multa supplicia
quam medico multa funera . ibid.

Remis suis imperantibus melius paretur . ibid.

Quod regnum est , cui non sit parata ruina , & pro-
culatio , & dominus , & carnifex ? cuique potest
cidere quod cuiquam potest . Senec. de Tranquili-
anim .

Princeps , qui vult omnia scire , necesse est , multa
ignoscat . Quint. lib. 8.

Eloquentia principibus maximè ornamento est .
Cice . 4. De finib.

Nihil est tam regium , tam liberale , tamque mu-
stificum , quam opem ferre supplicibus , excitare
fictos , dare salutem , liberare periculis homines
idem 2 de Orat.

Nihil est tam acerbum , quam ad summum im-
perium acerbitudinem adiungere naturæ . idem 2
Quint frat.

Nulla est imperij tanta vis , quæ premente metu
possit esse diuturna . ibid.

Millies perire est melius , quam principem non
posse in sua ciuitate sine armorum præsidio viuere
idem Philip. 2.

Regum afflictæ fortunæ facile multorum ope-
alliciunt

alliciunt ad misericordiam, maximè eorum, qui aut reges sunt, aut viuunt in regno, ut regale eis nōmen magnum & sanctum esse videatur. idem pro Lege Manil.

Nullum est vitium tetrius, quām auaritia, præfertim in principibus, & tempib. gubernantibus. habere enim quæstui rem publ. non modò turpe est, sed sceleratum etiam & nefarium. idem 2. Offic.

Vt cupiditatibus & vitijs principum infici solet ciuitas: sic emendari & corrigi continentia. idem 1. Deleg.

Imperatoribus vna medicina imperet. Plin. Senior lib. 24.

Imperatorum authoritatē res aduersa minuunt. Cæsar de bell. Gal.

Non minus est imperatoris superare consilio, quām gladio idem lib. 2. De bell. Ciui.

Imperia crudelia acerba magis quam diurna. Sallust. de repub. ordinand.

Imperio maximo, maxima inest cura. Sallust. pro Cotta. ad pop.

Iracundia apud alios, in principe superbia est. idem in Coniur. Catil.

Regis nomen in terris, imperij primum fuit. ibid.

Reges in armis, quām munificentia vinci, minus flagitosum idem in Orat. Lepid.

Expeditus est angere regnum, quam fuit accipere Cur. lib. 10.

Nullum minus timeat princeps, quām qui de solo victu cogitat. Vitel. apud Tranq.

Non oportet quenquam à sermone principis tristem discedere. Vespas. apud eundem.

Princeps, qui delatores non castigat, irritat. Demitian. apud Tranq.

Si tibi Parthorum solium fortuna dedisset,

Chare puer, terrisque procul venerandus Eois.

Barbarus Arsacio consurgeret ore tiaras,
 Sufficeret sublime genus, luxuque fluentes
 Deside, nobilitas posset te sola tueri,
 Altera Romana longe rectoribus aulæ
 Conditio, virtute decet, non sanguine niti:
 Tulicet extremos latè dominere per Indos,
 Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent,
 Si metuis, si praua cupis, si duceris ira,
 Seruitij patiere iugum: tolerabis iniquas
 Interius leges. Tunc omnia iure tenebis,
 Cum poteris rex esse tui, procluior usus
 In peiora datur, suadetque licentia luxum.

— Sed comprime motus,
 Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit,
 Occurrat mentemque domet respectus honesti
 Hoc te præterea crebro sermone monebo,
 Ut te totius medio telluris in orbe
 Viuere cognoscas, cunctis tua gentibus esse
 Facta palam, nec posse dari regalibus unquam
 Secretum vitijs: nam lux altissima facti
 Secretum nihil esse sinit, latebrisque per omnia
 Intrat, & obscuros explorat fama recessus.
 Sis pius in primis. nam cum vincamur ab omni
 Numine, sola deos æquat clementia nobis.
 Neu dubie suspectus agas, neu falsus amicis,
 Numorūmque auidus, qui talia curat, inanes
 Horrebit strepitus, nulla non anxius hora.
 Non sic excubiae, non circumstantia pila,
 Quam tutatur amor, non extorquebis amatris
 Hoc alterna fides, hoc simplex gratia donat.
 Qui terret, plus ipse timet, sors ista tyrannis
 Conuenit, inuideant claris, fortisque trusident
 Muniti gladiis viuant, sepique venenis,
 Ancipites habeant artes, trepidique minentur.
 Tu ciuem patremque geras, tu consule cunctis
 La communie iubes, si quid censelisque tenendum

Primum

Primus iussa subi: tunc obseruantior et qui
 Fit populus, nec ferre vetat, cum viderit ipsum
 Autorem patere sibi, componitur orbis
 Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus
 Humanos edicta valent, quam vita regentis.
 Mobile mutatur semper cum principe vulgus.
 His tamen effectis, nec fastidire minores,
 Neu pete praescriptos homini transcendere fines,
 Inquinat egregios adiuncta superbia mores.
 Interea musis, animus dum mollior, instet.
 Et quae mox imitere legas, nec desinat usquam
 Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas.
 Antiquos euolue duces, astusce futurae
 Militiae: Latium retro te confer in æuum.
 Libertas quæsita placet, mirabere Brutum:
 Perfidiam damnas, Metij satiabere poenis.
 Triste vigor nimius, Torquati despice mores,
 Mors impensa bonum, Decios venerare ruentem
 Vel solus quid fortis agat te ponte soluto
 Oppositus Cocles: Mutij te flamma docebit.
 Quid mora perstringat Fabius, quid rebus in
     arctis
 Dux gerat, ostendet Gallorum strage Camillus,
 Discitur hic nulos meritis oblitere casus,
 Discitur in quantum paupertas sobria possit.
 Pauper erat Cutius, regem cum vinceret armis.
 Pauper Fabricius, Pyrrhi cum sperneret aurum:
 Claudian de instit. princip. de quarto Honorij Au-
     gusti consulatu.
 Non bene cum sociis, regna Venusque manent.
 Quid. 3. de arte amand.
 Principis est virtus maxima nosse suos. Martial.
 lib 8.
 Regia (crede mihi) res est succurrere lapsis. Ouid.
 2. de Ponto.
 Est piger ad poenas princeps, ad premia velox.

Cuique dolet, quoties cogitur esse ferox. idem
de Ponto.

Nihil recte inchoatur, nisi post Deum. faueritis
perator, nec quenquam oportet vel meliora scire
vel plura, quam principem, cuius doctrina omnibus
potest prodesse subiectis. Veget. in prolog.

Antiqui bonarum artium studia literis man-
bant, & in libros redacta offerebant principibus
ibidem.

Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubet
apud Tranq.

Conditio principis miserrima est, quibus de ce-
iuratione comperta non creditur, nisi occisis. ibid.

Imperium non est experiendum, cuius vis est
consensu obedientium. Liuius lib. 2. Deca. 1.

Imperium id longè firmissimum est, quo obe-
entes gaudent. idem Lib 9.

Imperia male parta, male gesta, male retenta ob-
suuntur. ibid.

Ira & vini amor, imperatoris virtutibus pernici-
sa ibi.

Maiestas non est sine viribus tuta. idem libro
Decad. 1.

Regnum res pulcherrima est inter deos & homi-
nes. idem lib. 2.

Regnum minimè est populare. ibid.

Vicissitudo imperandi est vnum exquandæ libe-
tatis consilium. idem lib. 2. Decad. 1.

Rege interempto fugiunt satellites. idem lib.
Decad. 3.

Regius mos est, venenum secum ferre. idem lib
10. Decad. 3.

Regum maiestas difficilius à summo fastigio
medium detrahitur, quām à medijs ad ima præcip-
tatur. Liui. lib. 7. Decad. 4.

Principere, qualis debeat esse princeps, pulchrum
gens in

quidem est, sed onerosum, ac propè superbū est: laudare verò optimum principem, ac per hoc specula posteris, velut specula lumen, quod sequantur ostendere. idem utilitatis habet, arrogantiæ nihil.

Plin. Iun lib. 3.

Grauissimi principis iudicium in minoribus etiam rebus consequi pulchrum est. idem lib. 4.

Princeps non patiatur ea demum sibi rogari, quam homines habeant. idem, lib. 10.

Parum refert deponere an impartire imperium, nisi quòd difficilius hoc est. idem in Paneg.

Imperator: una medicina imperat. Plin. Senior lib. 24.

In principe, qui electo successore deceſſit, certifima diuinitatis fides est. bonus successor. ibid.

Princeps nec timeat bella, nec prouocet. ibid.

Vt nolit princeps pugnare, moderationis est: fortitudinis autem, vt ne hostes velint. ibid.

Nullum magno principe beneficij genus dignius, quam quod irrogatur in posteros. ibid.

Nihil largiatur princeps, dum nihil auferat. ibid.

Nunquam mala causa fisci est, nisi sub bono principe. ibid.

Onerosum est succedere bono principi. ibid.

& quum est esse carissimos bono principi, qui inuisi malo fuerant. ibid.

Non tam sinistre constitutum est, vt qui malum principem possit imitari, bonum non possit. ibid.

Vita principis censura est ibi.

De nullo minus principe queruntur homines, quām de quo maximè licet. ibid.

Fidissima est principis custodia ipsius innocentia. ibidem.

Princeps tam parcus sit in ædificando, quām diligens in tuendo. ibid.

Non satis amat bonos principes, qui malos satis quidebat non oderit. ibid.

Cum de malo principe posteri tacent, manu-
stum est eadem facere praesentem. *ibid.*

Nunquam deceptus est princeps, nisi qui priu-
pse decepit *ibid.*

Ibi intemperantiū amamus bonos principe-
vbi liberalius malos odimus. *ibid.*

Cui nihil ad augendum fastigium superest, li-
vno modo crescere potest, si se ipse submittat su-
zus magnitudinis sua. *Plin. Jun. in Paneg.*

Indigna res est, honores dare, qui gerere non
potest. *ibid.*

Optimus quisque princeps eniti debet, vt possit
quoque recipi. *pros. ibid.*

Non potest non nimium esse priuatis, quod pri-
cipi satis est. *ibid.*

Nemo princeps tam dissolutus est, cuius occupa-
tionibus aliqua seueritatis species non contingit. *boni lib.*
ibid.

Cum plurimis amicis fortuna principis indige-
tum est. *ibid.*

Præcipuum principis opus est amicos parare. *ibid.*

Præcipuum iudicium est non magni principis stra aufe-

magni liberti. *ibid.*

Periculorum & graue imperium, difficile est co-
tinere, quod capere non possit. *Curt. lib. 1.*

Princeps se regem esse, non mercatorem men-

nerit. *ibid.*

Princeps quantuscunque timidis & ignauis videt
si potest, vnum animal est. *ibid.*

Cum de salute regis timeretur, creduli esse deli-
mus. *idem lib. 6.*

Nihil potest regum valeret, nisi prius valeret
auctoritas. *ibid.*

Regum opes saepius assentatio, quām hostis eu-
tit. *idem lib. 8.*

Regum ductimque clementia, non in ipsorum
dō, quā in eorum, qui parent, ingenio. *Lita est ibid.*

Quam pr.

Obſe-

Mori-

idem li-

Alio-

quām a-

Lacer-

spud H

Audi-

Aug-

Nec-

sace-

Hoc i-

Impe-

Princ-

Princ-

Chrysot-

Nece-

peſtore-

Securi-

meture-

Com-

riuum. Er-

Rege-

Grau-

mirum.

Erasmi

Princ-

Obſeq-

Obsequio mitigantur imperia ibid.

Mori præstat quām precario imperatorem esse.

idem lib. 9.

Aliorum regū si exitus reputaueris, plures à suis,
princeps quām ab hostibus interemptos inuenies ibid.

Lacrymare plebi, regi honestè non licet. Ennius
crest, spud Hier. in epitap. Nep.

E X S A C R I S E T

alij viri illiſtr.

LAUDIS contemptus reprehenditur in principe.

Aug.

Nec imperatoris est, libertatem dicendi negare,
nec sacerdotis quod sentiat non dicere. Amb.

Hoc interest inter bonos & malos principes, quod
contingit boni libertatem amant, seruitutem improbi. *idem.*

Imperator leges ferat, quas primus ipse custodiat.
s indige idem.

are. ibid. Principi non est resistendum, etiam si bona no-
i principia auferat. Ansel. super Epist. ad Rom.

Principes huius seculi sunt Dei ministri. *idem.*

Principis nomen habere non est esse principem.
Chrysost.

Necessitatis est ut princeps consultorem habeat in
pectore. Eras. in Epist.

Securitas in paupertate felicior, quām imperium
metu retentum. in hist. Sax.

Complures magnos reddit commissum impo-
rium. Erasm. in Epist.

Reges plerunque creduli in hist. Sax.

Grauis & efficax autoritas regis iubentis, sed dicta
mitum, quanto efficacior præstantis, quod iubet.
Erasm. in Epist.

Principes, quod primum volunt, statuunt, quo fa-
ctum prætexant suum. *ibid.*

Obseq.

In priuatis hominibus luxus nequitia est, in principe impietas. *ibid.*

Plerunque princeps iustus malorum errores dissimilare noluit, non quod iniquitati eorum consentiat, sed quod aptum tempus correctionis expectet quando eorum vitia emendare, vel punire leat. *Isido. 1. lib 3 de summo bono.*

Benigni principis est, ad clementiam modum trahere terminos equitatis, quoniam sola est misericordia, cui ceterae virtutes honorabiliter cedent non recusant. *Cassiod. in Epist.*

Iuste & recte regnare, philosophia est. *Hugo. Didascal. 3.*

Princeps sine literis, nauis est sine regimine, & in lucris sine pennis. *Pet. Rau. in quad. Epist.*

Rex & Imperator potest quilibet dici in domo sua apud Iurisp.

Rex dicitur lex animata in regno suo. *ibid.*

In principe causa presumitur. *ibid.*

Dignus est, quem princeps eligit. *ibid.*

Dignitatem habens a principe, dignior reputatur. *ibid.*

Imaginem imperatoris coronans, illum non Ambros. in Psalmi. 118.

Imperator nihil habet iuris in diuina. *Ambro. Epist. 33.*

Malitia idonea regno. *idem Offic. 2.*

Princeps habeat eloquentiam cum virtute integritate. *Ansel. super Epist. ad Timoth.*

Principatus, quem aut seditio extorsit, aut ambitione occupavit, etiam si moribus atque actibus non offendit, in ipsis tamen sui initij exemplo, semper est vitiosus: & difficile est, ut bono peragatur exitu, que malo sunt inchoata principio. *Leo Pap. quad. Epist.*

Iustitia regis, pax est populorum, tutamen patet imm

immunitas plebis, munimentum regentis, cura languorum, gaudium hominum, temperies aeris, serenitas maris, terra fœcunditas, solatium pauperum, hæreditas filiorum, & sibi meti spes futuræ beatitudinis. Apr. de 22. Abus.

Regibus prudentes viros adhædere, valde laudabile, & bonum est. Grego. in regist. Epist. 16.

Regum mala, & magnatum quandoque toleranda. idem in t. Reg.

Princeps dicitur quasi primus capiens. Aug. de Grammat.

In principum curiis per pericula ad grandius periculum peruenitur. Aug. lib. 8. Conf.

Principibus seculi huius non est confidendum: idem lib. 3. quæstio. sup. Leuit.

Non regnat, sed seruit, qui malus est. idem libr. 4. de Ciuit. Dei.

Regna Deus etiam impijs distribuit. idem libr. 5. de Ciui. Dei.

Regna diuina constituuntur prouidentia. ibid. cap.

Regi veritatem iubenti resistens, Deo resistit. idem lib. 3. cont. Epist. Parmenianij.

Imperatoris est proprium imperare. apud Platinam.

Rex Dei habet imaginem. idem in quæst. vet. test. quæst. 35.

Fœmina imperante, regnum est pessimum. idem sup. Ioan. tracta. 2.

Facillima est natura principis. Erasim. in Epist.

Non tam literis, quam rei militaris disciplina imbuedus est princeps. apud Platinam.

Vt in mare flumina, sic in magnas aulas vitia influunt. ibid.

Rex qui nulli fidit, inutilis est: nec minus qui omnibus. ibid.

Qui multos regit, à multis regatur oportet. *ibid.*
Non est regio nomine dignus, qui suis commis-
dis publica metitur. *ibid.*

Nec qui sacra negligit, ecclesiæ prouentum :
regi qui iuri dicundo non assidet, vestigalia digi-
est petere. *ibid.*

Principum negligentia nascitur ex populis;
Chrysost. de ver. Esaiæ, Hom. 1.

Principes legem Dei, operum suorum ducem:
beant. idem serm. de mansuet.

Rex peritus sit rerum humanarum. *Theod. G.*
za in præf.

Tyrannis.

E X G R A E C I S.

Tyrranis est genitrix iniuriaz. *Plutarch. de som.*
Alex.

Animal maximè noxiū est, inter immitia ty-
rannus, inter mitia, adulator. *idem de Amic. & adub.*

Mirabor non solum si tyrannum, sed si gubern-
torem videro senem. *Theb. apud Plut. de conun-*
7. Sapien.

Tyrannorū preces necessitati sunt admixtae. *Pl.*
Epist. 5.

Aduersus tyrannos, vnicum munimentum d-
fidentia est. *Demosth. in Philipp. declamat 2.*

Tyrannidis & libertatis naturale diffidium. *ide-*
decl. 4.

Liberalitas tyrannorum nihil aliud est, quā
translatio pecuniarum à iustis dominis ad alienos
idem ex arg. lib.

Tyrannorum est in initio tanta dexteritas, ut
rum dolum nemo intelligere queat. *ibid.*

Tyrannis ad opprimendos imbecilliores nihil
ad deest, præter honestam speciem & occasiones
ibidem.

Tyranni

Tyrannicæ calliditatis est, simulare se ijs consultum velle, quibus struunt insidias. *ibid.*

Per vim imperanti etiam vltro defistere, periculosem. apud Stobæum.

Oportet tyrannum multis placere. *ibid.*

Tyrannum esse pium non facile est. Sophocles ibidem.

Qui vtrunq; expertus est, tyrannidi vult subesse, non præesse. Phalereus, *ibid.*

Tyrannus metuit turbam, metuit solitudinem, metuit satellitij absentiam, metuit ipsos etiam custodes, nec armatos illos apud se, nec inermes viseret libenter. *ibid.*

EX LATI NIS.

Non se obstrinxit scelere, si quis tyrannum occiderit, quamuis familiarem. Cicero; *Offic.*

Nulla nobis cum tyrannis societas est, sed summa distractio: nec est contra naturam spoliare eū, quem fas est occidere. *idem 5. Tusc.*

Qui terret, plus ipse timet: sors ista tyrannis Conuenit, inuidient claris, fortisque trucident, Muniti gladiis, viuant, septique venenis:

Ancipites habeant artes, trepidique minentur. Claudian de institu. *princ.*

Multos timeat necesse est, quem multi timent. Pub. *Mim.*

EX SACRIS ET ALIIS viris Illust.

Nullo consulto, quicquam magnæ rei aggredi tyrannicum est. Eras in Epist.

Qui tyrannidem affectant alienis dissidiis suas augent opes. *ibid.*

Tyrannorum versutia pia fraude diluenda. Super Matth,

Gubernatio.

EX G R A E C I S.

Perfecta gubernatio apud unum vel paucos, m
titudo non potest regere Plat.de Reg.

Vbi præses fuerit philosophus, ibi ciuitas erit
lix Aristote. Rhet. 2.

Ats gubernandi ciuitates, principatum tene
omnibus artibus.idem Eth. 1.

Regens naturaliter, est dignior recto. idem
lit. 1.

Melius est ciuitatem regi à viro optimo, qua
lege optima.idem Polit. 3.

Statim leges ac mores mutare populi, nouis
ea legibus moderari extemplovelle. non modò
facile, verum ne tutum quidem omnino est; ut
qua multo tempore, & ingentibus viribus indig
Plut de Polit.

Vir cinilis, & rem pub. tractare incipiens, ciui
moxibus consentaneè viuat, & se ad eorum natu
acc modet, atque scitè consecetur ea, quibus
populus soleat delectari, & quibus adduci facile, do
opinione virtutis, & fide iam comparata, auton
inniti possit ibi.

Quæuis reipub. administratio inimicitias &
fidia quædam affert. Simonid. apud Plut. de Polit.

Magni atque perstrenui animi est, vel patru
nitates curandas suscipere ibid.

Magistratum, quem diu gesseris, deponere i
ficile est. idem. Num seni sit gerenda resp.

Boni ciuiis esse videtur, quodcumque patria
nus delatum fuerit, admittere, & id pro virili pa
curare, etiam si humilius videatur, quam eius
mationi, cui demandatur, conueniat ibid.

Non deceat temp gessisse, sed gerere, ibid.

Mita

Mirabor non si tyrannum, sed si gubernatorem
videro senem. Plut de conuiuio 7. Sap.

Magistratus iudexque nec pro iustis orandus, nec
pro iniustis exorandus. Cato apud Plut. in Apo-
phth.

Non populus causa gubernatoris, sed gubernator
causa populi sit. Plat. apud Volat.

Vocante te partia ipsa ad rempub gubernandam,
absurdum forsitan est non parere, præsertim cum si-
mul accidit, ut aditus paucis hominibus relinquatur.
Plat. Epist 9.

Oportet leges quidem acriter statui, mitius au-
tem, quam ipsæ iubent, poenas sumere. apud Stob.

Viros tales ijs rebus præfice, quas tu peragere non
possis, ceu ipse præstiturus sis culpam eorum quæ illi
deliquerant. Isoc. ibidem.

Administrans rempub. respuplicas priuatas exi-
stimet, priuatas vero publicas. ibid.

Magistratus nō prudentes tantum, sed benignos,
esse oportet. Pythag. ibid.

Perinde periculosum est, ut insipienti gladium,
sic improbo viro magistratum committere. apud
Stob.

Apud quos maxima virtuti præmia proponuntur,
apud illos optimi etiam viti rempubl. gubernant.
ibid.

Gubernari oportet malos à bonis, &c parere se
melioribus. Eurip. apud Stob.

Custodes legum diligenter præuideant, primùm
ne fiant delicta, deinde facta prout ius postulat, pu-
niantur. Plato de leg. Dial. 6.

Oportet prudentes magistratus non propter of-
ficium, sed virtutis causa, admirationem sui parere,
vt etiam immorta fortuna, sisdem laudibus digni-
censeantur. Arist. apud Stob.

Vt ad ignem, sic ad rempub. accedēdum est: ne mi-

mis prope, ne vras: nec longius, ne frigetas. An
spud eund.

Ideo ad administrationem reipub. non accedes
dum, quia si male rexeris, diis dispicebis: si bene,
uibus. Chrysip. ibid.

Bonus princeps à magistratu discedens, nō ditio
sed clarior euadat Bion. apud Stob.

Principatum, quem gesseris, ornes; te ipsum ve
non immutes ibid.

Nec nautam amo nimis audacem, nec contine
tem nimis præsidem. Eurip. ibid.

Non oportet noctem integrum dormire cōfili
gium virum, cui cōmissi populi, & tantæ res cu
sunt. Homer. Iliad. 6.

Vt vulgus temerè te aliquid postulans ex rel
atis nō mouet te, sic quavis in re plebem iniusti
quid orante in non reuercaris. ibid.

In publicis officiis priuata persona deponēdat
& sumenda publica. Demost. de Coro.

E X L A T I N I S .

NVlla vicissitudo impedire officium & fidem
bet. Cic. ad Cornif.

Regere vi patriam, importunum. Salust. in cos
tar. Catil.

Ratio ciuilium officiorum necessitatem quāda
nitoris imponit. Plin. luni lib. 6.

Nimis multa audire coguntur, nec aliter fieri pe
cessit, quibus tota respubl. commissa est. Cicet. po
Milon.

Imperaturus omnibus, eligi debet ex omnibus.
Plin. lun. in Paneg.

Qui apud multitudinem loquitur, eo gratiore
quo nihil præter publicum commodum videt. Lis
us Dec. 1. lib. 4.

Quæritur in re domestica continentia laus, in p
ublica dignitatis. Cicet. pro Flacco.

Nunquid

Nunquam præstantibus in rep. gubernanda viris,
laudata fuit in vna sententia perpetua permanfio.
idem ad Lent.

Magistratus lex est loquens idem 3 de leg.

Magistratus opus est, sine quorum prudentia &
diligentia ciuitas esse non potest : quorum descrip-
tione omnis reip. moderatio continetur. idem de leg.

Artium studio à rebus gerendis abduci contra of-
ficium est. Cic. 1. Offic.

Nulla reconciliare facilius possunt multitudinis
benevolentiam iij qui reipub. præsunt, quam absti-
nentia & continentia. Cic. 2. Offi.

Qui reipub. præsunt, legibus similes sint, quæ ad
puniendum non iracundia, sed æquitate feruntur.
idem 1. Offic.

Omnino qui reip. præsunt, duo Platonis præcep-
teneant: vnum vt utilitatem ciuium sic tueantur, vt
quidquid agant, ad eam referant, oblii commodo-
rum suorum: alterum, vt totum corpus reip. current,
ne dum partem aliquam tueantur, reliquias deserat.
vt enim tutela, sic procuratio reipub. ad utilitatem
eorum qui commissi sunt, non ad eorum quibus cō-
missa est, gerenda. Cic. 1. Offic.

Est boni magistratus, cum auxilia reipub. labefac-
tari conuelliche videat, ferre opem patrict, succur-
zere saluti, fortunisque communibus suam salutem
posteriorem salute communi ducere, intercludere
omnes seditionum vias. idem pro Rabir.

Est proprium munus magistratus intelligere se
gerere personam ciuitatis, deberéque eius dignita-
tem & decus sustinere, seruare leges, iura describere
atque fidei suæ commissa meminisse. idem 1. Offic.

Est boni magistratus non solum videte quid aga-
tur, verum etiam prouidere quid futurum sit. idem
pro Muren.

Bono viu nū minu cura est, qualis resp post mor-

tem suam futura sit, quām qualis hodie sit. idem Lælio.

Caput est in omni procuratione negotij, & negotiis publici, vt auaritiae pellatur vel minimatio. idem 2. Offic.

Prætoris manus non solum à pecunia lucro, etiam oculi à libidinoso aspectu continentis debent. Max.lib.4.

Nullo casu arbitror hoc constanti viro posse contingere, ut illa intermissio fiat officij, idem in La-

EX SACRIS LITERIS ET

Illust. viris.

NVlla reipub. administratio proderit, nisi De verus colatur. Aug. epist. 52.

Nemo potest rectè terrena regere, nisi nou prius diuina tractare. Greg. in reg. lib. 4.

Summus locus bene regitur, cum is, qui præ vitijs potius, quam fratribus dominatur. idem Mor.

In regimine constituti gloriam suæ dignitate dissimulent idem lib. 5. Mor.

Ne locum regiminis subeant, qui viuendo perficiunt, quæ meditando didicerunt. idem Pastor.

Pondus regiminis aduersa quæcunque despiciunt & prospera formidet. ibid.

Plerunque occupatio regiminis, soliditatem & sapientem mentis. ibid.

Hi, qui pondus regiminis per humilitatem refugiunt, tunc verè humiles sunt, cùm iudicijs divini non resistunt. ibid.

Locus regiminis desiderantibus est negandus, fugientibus offerendus. idem in reg. lib. 5.

In regni regimine, iustitia, & potestas eget auctoritate idem in reg. lib. 7.

Gubbi

Gubernatores prouinciarū intelligent, satius esse, bene & integrē viuendo laudem & gloriam, quām male agendo diuitias male partas cum ignominia & nota sempiterna portare, apud Plati.

Magistratus alij merentur, & non habent: alij habent, & non merentur. ibid.

Custodiz, pastui, ornatui onium pastores inten-
dere debent Bernar. sup. Cant. serm. 77.

Præfesse, & non prodesse, graue: nolle prodesse,
grauius. Bernard. in epist.

Quætere quæstum proprium, non profectum de
subditis, de cœlesti animi est. Bernar. in dedica. Eccles.

Vacat sibi vix, vel raro, qui alijs in solitudine præ-
est. Bernar. sup. Cant. serm. 53.

Gubernatrix tristum sapientia est. idem in
Epist.

Præpositus habeat vicarium. Basil. in quæst.

Pro omnibus tibi subiectis, qui in domo tua sunt,
rationem Deo reddes. August. ad quendam Co-
mit.

Omnia indigent domino, & misera, & felicia
quia sine illo non subleuabitur miser; & felix non
regetur. August. sup. Psal. 32.

Vide plura in titulo de dignitate & honore, & in
prælatione, & in Episc.

Subditus.

E X G R A C I S.
& Latinis.

S Erua te oratione, non vi contra potentiores. Eu-
tip. in Orest.

Qui non assueuerunt ad nutum cuiquam parere,
modestè ferunt superbissimi hominis imperium.
Demosth. i. Olynth.

Subditi non tantum morigeri sint, sed amantes
etiam magistratum. Pythag. apud Stob.

Semper præsens status subditis est molestus. ibid.
Nemo alienigenā dominum pati vult. Curt.lib.
Eiusdem iuris esse debent, qui sub eodem regen-
turi sunt. idem. 10.

EX SACRIS.

Optimum in moribus dixerim, qui in nullo pro-
fus resistit prioribus, aut inuidet paribus, et
subiectos in superbia pressit. Bernard. Super Cant.

Qui contra præpositam sibi potestatem murmu-
rat, liquet, quod illum redarguit, qui eandem homi-
ni potestatem dedit. Gregor.

Multiplicata obsequia demerentur potius, qua
offendunt. Laft.

Orandum est, ut rectorem subditis, & matrem pie-
tas, & patrem exhibeat disciplina. Gregor. in Past.

Ad præfecti laudem subiectorum redundat vi-
tus. Veg. lib. 2.

Genus obsequii iudicatur, vitia, ac mores regi-
mitari. Laft.

Secundum mores subiectorum dantur rectore
Gregor. 25. mor.

Non est, subditorum temere vitam iudicare
gentium ibid.

Subditis se posse melius agere putant, quam præ-
fectos, si eos præesse contingat ibid.

Vsus rectæ conuersationis est, ut præesse non au-
deat, qui subesse non didicit: nec obedientiam sub-
iectis imperet, quam non nouit prælatis exhibe-
re. Gregor.

Aliud debemus iniuste subditis, aliud iustis, & nos
subditis. Greg. 26. mor.

In correctione subitorum miscenda est lenitas
cum severitate. idem in Past.

Peccatum subditi, culpa pastoris, si tacuerit, repre-
satur. idem sup. Ezech. Hom.

Subiectorum culpa prælatorum deprimit vitam.
idem in regist.

Subiecti à superbis dominis oppressi clamant ad
Deum contra eos Greg. 26. mor.

Subiecti ut plurimnm imitantur pastores. idem
super i. Regum.

Subiecti malorum principum quamuis boni pe-
rigitantur ibidem.

Subiecti humiles sæpe, quæ superioribus desunt,
accipiunt visiones. ibid.

Tuta est conditio subiectorum, ubi vivitur sub
æquitate regentis. Cæsiod.

Membrum sequi debet caput. Bernard. in septuag.
serm. 4.

Obiurgationi per superiores factæ quidam impa-
tientiam, quidam cõtemptum, quidam impruden-
tiæ defensionis addunt. Bernard. super Cant. ser-
mone 22.

Potestas.

E X G R A C I S.

Potentum ignorantia teterima est. apud Plat. de
Sum. bon.

Divites, &c nimis potentes non subiiciuntur, nec
subiici volunt. Arist. Poli. 3.

Nemo magnus in potestate cum fluitia & flagi-
tii. Plutar. de mort. Alex.

Non potest latere in potestate malitia. idem de
doctr. princip.

Inuidia necessario potentia comes: vnde ille re-
ato consilio ducitur, qui in maximis rebus eligit,
quod inuidia est obnoxium. Thucyd. apud Plut. de
virtut. verec.

Vt computatorum digitum nunc unum, nunc de-
cem millia significant, ita regum quoque amici in-
terim totum, interim minimum possunt. Oront.
apud Plut. in Apophtheg.

Vehementes sunt potentium animi, & aliquid leui momento incipientes, subinde inscenentes difficulter iras deponunt. Eurip. in Med.

Consiliorum multitudo congregata imbecill est, stultiore animo summo imperio praedita: ut potestas sit, & in re domestica, & in repub. Eurip. Androm.

Nulla extra iustitiam potentia priuatim & potestate valet. ibidem.

Nihil est ab eorum potentia periculi, qui nobis voluntatem non habent. Demosth. et Olinth.

Saturitas ferocitatem parit, imperia autem tentiaz coniuncta insaniam. Pithac. apud Stob.

Potentia mansuetudo iungatur. ibid.

E X L A T I N I S.

Nemo quantum potest experiatur aduersus per quos coepit posse. Senec. Epist. 91.

Hæc conditio principum est, ut quicquid faciat præcipere videantur. Quintilia. Declamat. 3.

Arduum est, duas simul potestates capere. Plin. Jun. in Paneg.

In bonis fortunaz summa laus est, non extulisse in potestate: non fuisse insolentem in pecunia: ne se prætulisse alijs propter abundantiam fortunaz opes & copiaz; non superbiz videantur ac libidinosa sed moderantiaz facultatem & materiem deducere. Cicer. 2. de Orat.

Malè vim suam potestas alienis iniuriis expedit. Plin. Jun. lib. 8.

Nihil tam firmum est, cui periculum non sit, iam ab inualido. Curt. lib. 7.

Nulla quæsita scelere potentia potest esse iusta. turna. idem lib. 10.

Cui peccare licet, peccat minus: ipsa potestas. Scen.

Seminanequitiaz languidiora facit. Ouidius 3.
Amor.

Summa petat liuor, perflant altissima venti,
Summa petunt dextra fulgmina missa Iouis. idem
1 de Remed.amor.

Emitur sola virtute potestas. Claudi.de 3. Conf.
In maxima fortuna minima licentia est. in hist.
Sax.

EX S A C R I S.

Potestas dicitur, vbi voluntati potestas adiacet fa-
ciendi. Aug.de Spir.& liter.

Vicina potentibus solet esse superbia. Amb. in
Post.

Qui vtitur potestate, vt prodeesse debeat, posse se
nesciat. Greg.in Mor.

Magna sublimitas, magnum debet habere con-
silium. ibid.

Malo minus posse honestè, quam plus turpiter.
Amb.

Tunc solum potestas bene geritur, cum non a-
mando, sed timendo retinetur. quæ vt ministrari re-
cè valeat, oportet primum, vt hanc cupiditas non
imponat, sed necessitas. idem.

Ideo Deus potentiores esse iniustos permisit, vt
essent qui ad malum cogere possent: virtus esset
pretiosa, quod rara est. Lactan.de ira Dei.

Quo maior est potestas, eo perniciosior, si in ma-
lum, stultumve inciderit. Erasm.in Epist.

Semper grandis potestas maiori timori subiecta
est. Chrysost.sup. Matth. cap. 2.

In alto positum non alta sapere, difficile est, &c o-
mnino inusitatum: sed quanto inusitatus, tanto
gloriosius. Bern.in Epist.

Sepius in altum quis tollitur, vt mens altius con-
quassetur. Rabam.in quod serm.

Omnis, qui dispensandis terrenis bonis praeficitur,
occulti hostis iaculis latius patet. Greg. in mor.

Non caret regia potestate, qui corpori suo no-
rationabiliter imperare. Prosp. in suis sent.

Blanditiae potentum &quiparantur minis. in
Iuriscons.

Potentes non irritandi. Amb. 2. Offic.

Potentia iustitiam comitatur, non praedita. Au-
de Trinit.

Potentia soror victoriae. idem lib. 4. de ciuitatib.

Potestas omnis, siue bona, siue mala, a Deo:
idem contra Manich.

Potestatis tribus siue bonis, siue malis honor tribu-
dus est. idem in quæst. ex vtroque test.

Potestati tribuendum est, quicquid ex bonis
stulat temporalibus. idem super Epist. ad Roma.

Dominandi cupido, bestia pessima. idem lib.
ciuit. Dei. cap. 14.

Potentiam Deus tribuit, elationem malitia lib. 7.
stra adinuenit. Greg. 26 mor.

Potentiam bene regit, qui & tenere illam non
& impugnare. Greg. in past.

Potestas tanto premi interius debet, quanto
terius eminet. idem 26. mor.

Potestas culminis, est tempestas mentis. idem
Past.

Potestas principibus data est, ut boni adiuuen-
& commodius subleuentur. idem in regist.

Quibus deficit soboles, sua potentia pauci:
Greg. 15. mor.

Hoc possumus, quod iure possumus. Augu.
Epist. Gaud.

Obedientia.

E X G R A E C I S.

Quanto quis diligenter obsequitur, tantum
timas a
tem gratiam obtinebit Aristote. Oeconom. Propria
L

Legibus obtempera. Domet. Phaler.

Nullum est maius, quam inobedientia malum;
apud Stob.

Quæ hoc tempore habemus bona, ob nullā aliā
causam adepti sumus, quam ob præstitam obediē-
tiam principi. Xenop. apud Stob.

Obedientia ciuium, felicitas urbis. ibid.

EX LATI NIS.

Deo parere, libertas est. Sen. de Vit. beat.

Corruptitur, atque dissoluitur imperantia
officium, si quis ad id quod facere iussus est, non ob-
sequio debito, sed consilio non considerato respon-
det. Gel. lib. 1.

Maior est obsequii gloria in eo, quod quis minus
velit. Plin. Jun. in Paneg.

Suis quique parent placidius. Cur. lib. 6.

Vtilius parere dicto, quam afferre cōflium. idem

lib. 7.

Obsequio mitigantur imperia idem lib. 8.

Bis peccas, cum peccanti obsequium accommo-
das. Publ. Mim.

Bonus animus nunquam erranti obsequium ac-
commodat. idem.

Potentiori omnia parent. in hist. Sax.

Multa mala sequuntur ex impunitate. Liuius lib.

i adiuuent. Dec. 1.

EX SACRIS.

Non attendit verus obediens, quale sit, quod præ-
cipit: hoc solum cōtentus, quod præcipitur. Ber.

Obedientia non seruili metu, sed charitatis affe-
ctu seruanda est, non timore poenæ, sed amore iusti-
tia. Gregor. 12. mor.

Obedientia victimis iure præponitur: quia per vi-
timas aliena caro, per obedientiam vero voluntas
propria mactatur. idem 13. mor.

Verus obediens mandatum non procrastinat sed statim parat aures auditui, linguam voci, per itineri manus operi: & se totum intus colligit, mandatum peragat imperantis. Bern. de præcepto discipl.

Non est dubium, quin ampliorem gratiam reatur, qui se paratum exhibeat ante mandatum quam qui obedire satagit post mandatum. idem serm.

Sola est, quæ fidei possidet meritum, obediens apud Iurisp.

Obediens in grauibus, mitius punitur. ibid.

Obedientia sola est, quæ hominem Deo conculcat. Ansel. super Epist. ad Hebr.

Obedientia virtutum omnium mater, & cuius August. 4 de Ciuitat. Dei.

Obedientia maius bonum, quam continet idem de bon. coniuga.

Nullum malum debet per obedientiam esse. Greg. 35. Mor.

Aliquod bonum debet aliquando per obedientiam intermitte. ibid.

Obedientia aliquando si de suo quid non habere minima est. ibid.

Obedientia debet in aduersis aliquid de suo habere, in prosperis nihil. ibid.

Obedientia dilatio post citationem ostendit minem culpabilem. idem ex reg. lib. 5.

Obedientia vincimus dæmones, cæteris viis & illis oppugnamus idem in 1. Reg.

Adam non furto, non homicidio, non rapina inobedientia corruit. ibid.

Obediendum est Deo etiam ratione non August. in sent. suis.

Obedientia bonum in primo declaratur hoc sumus & illius præcepto. idem sup. Psal. 70.

In obedientia non tam pensanda est, quam inten-
tio inobedientis Bernard. de precept. & discipl.

Obedientia amica salutis. Bern. in declam.

Obedientia circa difficultas gravior: contemptus
circa minima damnabilis idem de precep. & di-
sciplinis.

Obedientia molesta est suspicari de omni precep-
to. ibid.

Obedientia falsus numinus, propria voluntas:
bonus, charitas. idem in die S. Andri. serm. i.

Oculum & aurem, quos inobedientia clausit, a-
periat obedientia Bet. sup. Can. serm. 22.

Obediendum Deo absq; siguis, Chrysost. sup. Act.
Aposto. Homil. 15.

Obedientia speculum Christus. Bern. de grad. hu-
milita.

Obedientia fides exigit. Chrysost. ser. 27. sup. Epist.
ad Rom.

Obediendum propter Deum hominibus. idem su-
per Matth. Hom. 21.

Dominium.

*E*xistimare de omnibus hominibus id quisque de-
bet, quod qui nunquam seruauit, is laude dignus
dominus esse non poterit. Plat. de leg. dial. 6.

Prius decet dominum expurgisci, & posterius ire
cubulum Arist. Oeconomic lib.

Quod magis impinguat equum, est oculus domi-
ni, & hercquinum quod agro est optimum, vestigia
domini ibid.

Ex ancillarum moribus & comitum, mores & stu-
dia dominarum cognoscuntur. Hieronymus ad
ne non Demetr.

Non domini donorum Dei, sed administratores
ratur homines sumus Amb. lib. 1. Offic.

Dominorum est misericordia. Greg. in 7. Psalm.

Libertas, & licentia, & despensatio.

E X G R A E C I S.

Opus libertatis est, vinere ut quisque vult, q
seruus non vivit ut vult Arist Polit. 6.

Libertas populorum-interiit largitionum co
ptela Plut. de Polit.

Libertas loquendi propria amicitiae idem dea
cit, & adulatio.

Libertas senectutis beneficium est. Sophoc.
Plutar. de cup. diuit.

Satius est libertatem nobis cōseruare, quam
auserre. Agesil. apud Plutar. in apoph. teg.

Est per difficile hominibus liberis. praeclarisq
gibus institutis, sub seruite dure. Epin. eid.
Diog. lib. 1.

Quod optimum inter homines est, libertas
Diog apud Laertium lib. 7.

Heu nō est mortaliū, qui sit liber: aut enim
cunia, aut fortuna seruit: aut multitudo ciuium,
legum scripta coēcent ipsum, ne vtatur moribus
arbitrio Euri. in Hecub.

Serui, non liberi est, quæ quis sentiat, non dic
idem in Phœn. s.

Tyrannidis & libertatis, naturale dissidium. D
molth. in Philip. Orat. 4.

Libertas nomen virtutis est, seruitus autem mi
tia. Epicur apud Stob.

Libertas in dicēdo ingenuitatis signū est. Se
closionis diuersitas, periculū habet. Democ. apud

Voluptas contumeliaz iuncta hominem libet
non decet. ibi. Sophoc.

E X L A T I N I S.

Actores sunt morsus intermissio libertatis, qui
tentia. Cicer. 2. de Offic.

Seruitus ac libertas, si modū obseruet, vitaq; b
na sunt; si modū excedant, vitaq; mala. Sen. Epist.

N
zflin

D
Pre
ercer

Li
vult,

di vi

quide

colit,

hil co

filia re

eoden

cum p

etiam

Lib

uit. Ci

Ira

quider

Best

copiosi

facile p

Om

terra f

Om

de bell

Libe

Liber

diuturn

Hof

Alia

Inaſi

Con

Giant

Non potest paruo cōstare libertas: hanc si magno
æstimas, omnia paruo æstimāda sunt. idem Epist. 105.

Deo parere libertas est. Idem de beat. vit.

Proprium est paupertatis, cum alia deficiunt, ex-
ercere libertatem. Quintil. Declam. 9.

Libertas est potestas viuendi, ut velis: is viuit ut
vult, qui recta sequitur, qui gaudet officio: cui viue-
di vita considerata atque prouisa est: qui ne legibus
quidem propter metum paret, sed eas sequitur atq;
colit, qui salutare maxime iudicat, qui nihil facit, ni-
hil cogitat, nisi lubenter ac libere: cuius omnia con-
silia resque omnes, quas gerit, ab ipso proficiscuntur,
eodemque feruntur: nec est vlla res, quæ plus apud
cum polleat, quam ipsius voluntas, & iudicium: cui
etiam fortuna ipsa cedit. Cic. in Parad. penult.

Liber est is æstimandus, qui nulli turpitudini ser-
uit. Cicer. 4 ad Heren.

Ita præclara est recuperatio libertatis, ut ne mors
quidem sit fugienda, repetenda libertate. idē Phi. 10.

Bestix, quas delectationis causa cōcludimus cum
copiosius alantur, quam si essent liberæ, non tamen
facile patiuntur se contineri. idem. 5. De finib.

Omnes sunt diuites, dicunt Stoici, qui cœlo, &
terra frui possunt. idem. 1. Offic.

Omnes homines natura libertati student. Cæsar
de bell. Galli. lib. 2.

Liberis pretium seruitatis ingratū est. Cœt. lib. 6.

Libertatis magna custodia eit, si magna impetua
diuturna esse non sinas. Liu. 1. Dec. lib. 4.

Hostis capit pretium libertatis. idem Dec. 3. lib. 4.

Alia alijs licentia est. in hist. Sax.

Inæstimabile bonum est, suū fieri. Senec. Epist. 76.

EX S A C R I S.

Concessio facta ratione necessitatis expirat, ces-
sante necessitate. apud Iuris.

Libertas vbi non est, nec meritū. Bernar. deg.
& lib. arb.

Liber est bonus homo etiā si seruiat. August. 4. de Ciui. Dei.

Ille in quavis conditione seruitij liber est, qui more non capitur, avaritiae vinculis nō tenetur, ne tu criminis non alligatur, qui securus expectat sentia, quem non pauent futura. Amb. de Ioseph.

Dispensatio prælatorum mala, dispensatio nō sed dissipatio. Bernard. de confid. lib. 30.

Extorta, seu coacta licentia, non licentia, sed r. lentia est. Ber. in Epist.

Libertas ibi, vbi domini spiritus. Anselm. sup. Epistol ad Galat.

Sola apud Deum libertas est, non seruire peccatum. Sola apud Deum nobilitas, clarum esse virtutem. Hier.

Libertas indignatur, si opprimitur. ibid.

Rescindenda insipienti potestas, nō adiicienda libertas. Ambros.

Liber homo non recipit estimationem. apud R. conf.

Libertas est, nulli necessitati seruire. ibid.

Libertatis priuilegio renuntiari non potest. ibid.

Liber est, quē conscientia nō accusat. Gre. iure.

Beatus est, liberum exire, quām post vincula libertatem querere. idem lib. 4. Dial.

Liber homo si fraudem commitit, in persona debet puniri, sed in facultate. idem in Reg. lib. 8.

Liberorum hominum Romani imperatores domini sunt, cæteria autem reges domini seruorū. ibid.

Damnati sumus ex nobis, libertati autē ex gratia. August. Epist. 108.

Libertas sine gratia, est contumacia. idē Epist. 108.

Libertas Christiana nō sit velamen malitiae. idē de fid. & oper.

Libera

Libertas naturalis hominis est. idem 19. de ciuitate Dei, cap. 15.

Libertas s̄epe interitus causa. idem Tracta. 7. expositi. in Euangel. Ioan.

Solus iustus, liber est. idē serm. 18. de verbis Apost.

Licentia nisi coercedatur, parit audaciam, quę ad omnne flagitium & facinus euadet. Last.

Non est alienus à scelere, qui vt faceret, imperauit. Cypri.

Quod vna via prohibetur, non debet altera concedi. apud Iurisper.

Nō omne, quod libet, licet: nec quod licet, statim expedit. Ber. in Epist.

Concessio non valet de eo, quod est prohibitum. apud Iurif.

Ad utilitatem ecclesiæ aliqua sunt dispensanda, vbi necessitas exigit. Bern. de præcep. &c dispens.

Dispensatio rerum tuarum, per te ipsum fiat. idem sup. Epist. ad Timoth. Hom. 14.

Licentia, per leges compescitur. Chrysost. sup. Epist. ad Corin. Homil. 7.

Seruitus.

E X G R A C I S.

Seruos negantes, ac contradicentes magis flagellamus. Arist. Rhet. 2.

Domini ad seruum non est amicitia, secundum quod seruus, sed secundum quod homo: quia secundum quod seruus, dissimilis est ei, vt homo autem similis. idem Eth. 8.

Seruus est organum animatum. ibidem.

Seruus naturaliter non est sui ipsius, sed alterius. idem Poli. 1.

Multi serui quandoque deterius seruiunt paucis. Idem Polit. 2.

Qui alteri seruit, non est perse sufficiens. Idem Polit. 4.

Prius decet dominum expurgisci, quām seruū
& posterius ire cubitum. ibid.

Oportet seruo dare opera, & vixitum sufficiens
ibidem.

Impossibile est, non diligentis domini seruos
diligentes. idem Oeconom.

Serui non de aceruo, sed de semine furātū. Pl.
de amicit. & adul.

Seruus vino hilaris non obiurgandus, id enim
mentius. Cleob. apud Diog. lib. 4.

Seruorum nati obſcēna loqui solēt. Archel. ap.
Diogen. ibid.

Moderata seruitus est, quæ Deo exhibetur
derata, quæ hominibus ibidem.

Omne, quod ex necessitate est; seruitus est, tel
bus Philosophis. Eurip. in Orest.

Probris seruis calamitas est, res dominorum
cedentes, animoque distractuant. idem in Med.

Angit me seruus maiores domino habēs spīn.

Serui, & obſcuri homines mechanici remei
sunt mortalibus, inuenti ad eos vsus, qui viros des
cent. Eurip. apud Stob.

Non est villa possessio in vita iucundior, quām
neuolum sibi famulum adipisci. Men. apud Stob.

E X L A T I N I S .

Serui sunt, imò homines: serui sunt, imò co
bernales: serui sunt, imò humiles amici: se
funt, imò conserui, si cogitaueris, in utroq; tan
dem licere fortunæ. Senec. Epist. 47.

Totidem sunt hostes, quot serui. ibidem.

Colant te potius serui, quām timeant. ibid.

Tarda & trepida sunt officia seruorum. Quint.
clam. 2.

Genus seruitutis est, coacta libertas. idem
clam. 7.

Vltimi malorum etiam seruorum conditio est sine exceptione esse venalem. idem Declam. 9.

Serui, quos bellorum iniquitas victoribus in prædam dedit, eisdem legibus, eadem fortuna, eadem necessitate nati sunt, ex eodem loco spiritu trahuntur nec natura illis, sed fortuna dedit dominum. idem Declamat. 13.

Omnis seruitus misera est. Cicer. Philip 10.

Seruitus est obedientia fracti animi, & abiecti, arbitrio carentis suo. idem in Parad. penult.

Cum omnis seruitus est misera, tum verò intollerabile seruire impuro, impudico, & effeminate. idem Philipp. 3.

Seruorum fides quo minus expectata, eo laudabilius. Maxi. lib 5.

Callidus seruus domino imperat. Terentius in Andria.

Seruum nolle mentiri, noua religio est. ibid.

Andet plusculum seruus, quia nihil restare periculi putat, sed non fert id impune. ibid.

Seruorum vitium loquacitas. ibid.

Clientes sine infamia deseriri possunt, quibus etiam à propinquis nostris opere ferre instituimus. Gel. lib. 5.

Est ingeniosior ad excogitandum seruitus libertate. Plin. Jun. in Paneg.

Frequens recognitio seruorum nec impunitatis spem, nec peccandi locum praebet. Colum. lib. 11.

Lingua mali pars pessima serui. Iuuenal. Sat. 9.

F X S A C R I S.

Bonus, etiam si seruiat, liber est. August. libr. 4. de Ciuit. Dei.

Seruus fidelis, domini absentia probatur. Chrysostomus.

Nihil facit seruus, si multi domini imperent. Laet. lib. 4.

Est sapienti seruire libertas, Hier. ad Simpl. Vis, vt seruat caro tua animæ tuæ, Deo semina tua: debes regi, vt possis regere. Aug. sup. 10

Prudenter sibi Deus seruire vult, non ut in tate sua debiles fiant, & postea medicorum sufficiant: temperandum est enim, vt fieri potest primum obsequium magis prouehatur, quam per consideratiam minuatur. Amb. sup. Epist. ad Tim.

Defendere dominum famulus tenetur. apud riscons.

Seruitus liberis omni supplicio grauior. Amb. ficiorum 3.

Deo aliter iusti, aliter iniusti seruiunt. Aug. Agone Christi.

Non seruire Deo, homini, nō Deo molestum idem lib. 14 de Ciuit. Dei.

Seruitus boni libertas est. idem 4 de Ciuit. Dei.

Seruus, quoisque solem tolerauerit, umbras considerat. idem lib. 5 Mor.

Serui Dei insani reputantur, qui tamē in fine debunt. idem 8. Mor.

Serui dominos non despiciant. idem in Past.

Inutilis seruus dominum durum vocat. idem Euangel. Homil. 7.

Serui ecclesiastū in corū dominiū transferti sunt, qui ecclesiasticis utilitatib. deseruūt. idem in

Serui non sunt audiendi in accusatione domini episcopi. idem in 1. Reg.

Seruitutis occasione dimitti non licet, quia probra est accepta. idem in Reg.

Seruitute nostra Deus non indiget. August. lib. 8. de Genes.

Seruitus aut ab iniquitate, aut ab aduersitate idem lib. 1. quæstio sup. Genes.

Seruitutem perfectam Deo præstare non possumus idem lib. 6. quæst. sup. Iosue.

Nobilitas.

EX G R A E C I S.

Nobilitas singularis est, quæ à viris, vel mulieribus fit, propter diuitias, vel virtutes, vel propter aliquid aliud, propter quod homo honoratur. Arist. Rhet. 1.

Nobilitas gentis & ciuitatis est, sui iuris antiquos esse præfides & principes, & multos insignes ex istis produisse. ibidem.

Nobilitas est primogenitorum. Arist. Rhet. 2.

Ingenuitas est virtus generis idem Polit. 3.

Nobilitas est, virtus, & diuitia antiquæ. ibid.

Pulcher libertatis ac licentiae thesaurus est, bonis procreatrum esse parentibus. Plutar. de libe. educ.

Ingenuitas tendit ad pudorem. Eurip. in Alcest.

Vnus heroicus vir totam gentem illustrat. Demost. 1. Olynth.

Generosi animi, hostium successus prædicari, non in fine ferunt aquis animis. ibid.

De nobilitate patrū laudis prædicare possum, bonus enim vir mihi nobilis videtur: qui verò non iustus est, licet à patre meliore, quā luppiter sit, genus ducat, ignobilis miliū videtur. ibid.

Nobilitas est, animi & corporis bona temperies. Socrat. apud Stob.

Illum, qui natura sit generosus, impensis laudamus Pythag. apud Stob.

Nobilior est, a quo genus incipit. ibid.

De nobilitate non minus, quam de alijs bonis gloriarati non indignum est. Phaler. apud Stob.

Pecorum nobilitas in bono, validoque corpore sita est; hominis autem in bonitate. ibid.

Quid aliud nobilitatem esse putamus, quam diuitias antiquas, aut veterem gloriam? quorū neutrum in nostra potestate est, sed alterum inconstantis for-

tunx: alterum propter humanam intemperie
ibidem.

Pecunia domesticæ deficiunt, nobilitas nra
Eurip: apud Stob.

Generosæ nuptiæ præstant opulentis. ibid.

Ipsa generis nobilitas spem facit quod futuri
domini regionis. ibid.

Nobilitatem etiam deformium coniugum, il
lorum gratia non pauci colunt. ibid.

Ingenius non celat facta ibi.

Hud, quod paucioribus actionibus bonitati
participat, nobilis est eo, quod pluribus. Ante
de Cæl. & mund. lib. 2.

E X L A T I N I S.

Generosus est ille, qui ad virtutem benevol
tura compositus. Senec. Epist. 44.

Generosa res est, respicere non ad suas, sed ad
turæ suæ vires idem de vit. beat.

Omnis boni semper nobilitati fauemus, &
reipub. vtile est nobiles esse homines dignos
bus suis, & quia valere debet apud nos senectu
rum hominum de repub. meritorum memori
mortuorum. Cicer. pro Sest.

Adulterio quidam nobilitati sunt. Plin. So
lib. 29.

Cedit interdū generosus spiritus utilitati, &
tunx viribus succumbit. Max. lib. 7.

Nobilibus in bello delinquentibus, fortuna
patrocinantur. Sall. in bell. Iug.

Nobilis equus virgæ umbra regitur: ignavis
calcar quidem Curt. lib. 7.

Bonum nobilitatis hoc est, quod nos à mai
nobilitate degenerare non sinit. in hist. Sax.

E X S A C R I S.

Sola apud Deum libertas est, non seruire per se vixit. idem

10
sola apu

Hiero in

Animi

bescit. A

Nulli

nec obsc

inferior

Nesci

minum,

Nonni

niam. G

Omn

dehonest

officia, ve

ri Chrys

Ingen

Era. Lin E

Ille cl

tatem su

ab eis no

Melius

in parent

Sicut i

abnegat

firmat. C

Cateri

consulto

Nobile

eodem.

Nobile

eodem.

M

Vlti

O

IGNOBILITAS ET VVLGV.S. 43

Sola apud Deum nobilitas, clarum esse virtutibus.
Hiero in Epist. ad Celan.

Animus ingenuus nihil magis, quam rogari erubescit. Aug.

Nulli te vñquam de generis nobilitate p̄xponas:
nec obscuriores quoslibet, & humili loco natos te
inferiores putes.

Nescit religio nostra personas; nec cōditiones ho-
minum, sed animas inf̄spicit. Hier. ad Celan.

Nonnullis solet genetis nobilitas parere ignomi-
niā. Greg. in Dial.

Omnino iniquum est, nobiliora ingenia studiis
de honestari minoribus, & eos quos grauia expectat
officia, voluptatis, ac vanitatis occupationibus agita-
ri Chrysost. de Curial. nug.

Ingeniā generosa doceri cupiunt, cogi non ferūt.
Eras. in Epist.

Ille clarus, ille nobilis, ille tunc integrum nobili-
tatem suam putet, cūm dēsignatur seruire vitiis, &
ab eis non superari. Chrysost. super Matth.

Melius est, vt in te glorientur parentes, quām tu
in parentibus. ibid.

Sicut indigna posteritas laudes antiqui generis
abnegat, ita p̄eclara de patribus egtegiē dicta con-
firmat. Cassiod. lib. 3. Epist.

Cæteris paribus p̄fertur nobilior. apud Iuris-
consultos.

Nobiles mitius puniuntur, quām ignobiles. apud eosdem.

Nobiles pro maiori parte sunt superbi. apud eos-
dem.

Ignobilitas & vulgus.

E X G R E C I S.

M̄ltitudo non potest regere. Plat. de reg.

Omnis humana turba expers temperantie
repetit viuit idem De leg.

Vulgares propinqui sunt seruis. Arist. Eth. 1.

Sic est

Turba multa melius iudicat, quam vngusti. idem. Polit. 3.

ta iudica

Qui multititudini placet, is sapientibus dispensantia, & sententia, &

In imp

necessè est. Plutar. de educand. lib. Tam mutabile est vulgi ingenium, & perpétuus, non
ut quid constanter velit aut nolit, non facile iugis possit. Demosth. 1. Olynth.

In vulg

Nō ad probatos refugis præceptores, cùm iugis refugis. Plat. in Alcibiad.

unt. Cicero

Quibus ex patre & matre innata est macula, quoad vita supersit, indeienda quædam ignobilitatis conuitia comitantur: quæ increpare volent, in promptu magnopere sunt. Plut. de lib. educ.

Barbari

Ignobilis terræ filius dicitur. Plut. de fort. & natura. Obscurus

Iulus De

Non respondere rusticorum est. Plat. de somn. Rusticitatis metu peccare maximè rusticus.

Multitu

Plutar. de tuend. bon. valet. Tardiores minus prouident. Aristotel. Elen.

Obscuri

Vulgus in tūm op

Quod tibi vitādum præcipue existimo, tam
nunquam te illi tutò commiseris, ego cen-
fireor imbecillitatem meam, nunquam mores
offerò, refero. Senec. Epist. 7.

Feiè vul

Clamo: vitate quæcunque multitudini plu-
ibidem.

em lib. s.

Populus largitione gaudet. idem Epist. 15.

Quemad

Non tam bene cū rebus humanis geritur, n-
liora pluribus placeant, argumentum pessimi-
est. idem de vit. beat.

ultitudin

Nihil est facilius, quæm in quemlibet affectu
uere populum. Quint. Declamat. 11.

, præiud

Nulla turba habet prudentiam singulorum.
Maximus magister, populus est. Cicer. 3. Tuli

asim. in E

Sapit vul

Vulgii iuc

L. Dei.

Vulgus pa

or.

Plebi faci

t. Eth. 2. vnu stima iudicat idem pro Rosc.

In imperfecta multitudine est varietas, & inconbus diffstantia, & crebra tanquam tempestatum, sic etiam sententiarum commutatio. idem pro Dom. sua.

& perp. facile in s, cùm: t. Cicer. pro Planc.

Multitudo studia sua acclamacionibus profitetur.

t macul. Curt. lib. 7. m igne. Barbarorum ingenia cum fortuna nō mutantur, are volen. iuius Dec. 3. lib. 2.

ib. educ. Multitudo aut seruit humiliter, aut superbe do- e fort. minatur. idem Dec. 3. lib. 4.

t. de scie r. Catil. Obscuriorum facta paucis sunt nota. Sal. in con- ruficis.

el. Elect. Obscuri vitam, & innocentiam tuentur. idem in ell. lug.

EX SACRIS ET
Illust. viris.

no, tam vulgus interdum plus sapit, quia tantum, quantum opus est, sapit. Laet. lib. 2.

n mora. Ferè vulgi iudicium simplex incorruptumq; est. em lib. 5.

adinipl. Quemadmodum suspectum esse debet, quicquid ultitudini probatur: ita vehemēter displicere vul- biſt. 15. g. pr̄iudicium est ad probitatis emendationem. alim. in Epist.

peſſimi. Sapit vulgus ingenio, & experientia rerum. ibid.

Vulgii iudicium errore plenum. Aug. lib. 1. de Ci- et affecti. l. Dei.

Vulgus pauper est, populus indoctus. Greg. lib. 16. or.

ulorū. Plebi facile imponitur oratione. Hier. ad Ncp. ex. 3. Tali

46 MAGNITVDO ET EXCESSVS

Multitudo non est sequenda. August. in Psal.

Multitudinis instabilis voluntas est. Chrysost.

Ioann. Homil. 42.

Seditionis mater, multitudo populi. idem
Matth. Homil. 1.

Magnitudo & excessus.

EX GRÆCIS.

Maximum est, cuius non est excessus. A.

Met. 10.

Omnis excessus rerum, aut nocet, aut nihil
debet ibidem Polit. 7

Non in habendis rebus, sed in fruendis ma-
do sita est. Plut. de fort. Alex.

Magna qui secessatur, mediocria cōsequitur.
in Bacch.

Non magna res statim est bona, sed bona
est magna. Plat. in Phæd.

Superflua possessio obest. apud Stob.

EX LATINIS.

Nihil magnum rerum natura voluit esse. Plus hab.
propositque pulcherrimo cuique operantiora. Lacl.
cultatem. Quintil. lib. 10.

Nemo magnus sine aliquo afflato diuino
fuit. Cicero de nat. Deor.

Eò ventum est, ut à seruis vix impetrari possit
eam supellecilem fastidiant, qua vti Consul abstinent
erubuit. Maxim. lib. 4.

Non est periculum, ne sit nimium, quod ex-
imum debet. Plin. Iuni. lib. 8.

Satius est, vnum aliquid insigniter facete,
plura mediocriter. idem lib. 9.

Quantulumcunque possederis, magnæ re-
participem, non minima est gloria. Col. lib. 11.

MA

Virtus
tranquil.

Is mili-
torem lo-
sus incor-

Prima t
disque co-
optimum

magna sur-
prio Rose.

Multa c
mus, nisi e

Non sur-
til. Declan-

Quod da-
die, quam

M Agnus
mor.

Quimag
17 mor.

Plus hab.
Magnum

Qua pte
August. de

Magna au-
Magnum

Celsitudi-
lard. sup. C

Magna re-
Celsitudi-
lard. sup. C

Quibus m
lis. Ut cum

ssent, per
Ireg in Pas-

S S V S .
in Pflz.
Chrysos.
. idem.
Tus. A.
ut nih.
dis min.
uitur.
bonah.

MAGNITVDO ET EXCESSVS. 47

Vitiosum est ubique, quod nimium est. Senec. de
tranquill. anim.

Is nihil videtur amplissimus, qui sua virtute in al-
tiorem locum peruenit: non quia ascendit per alte-
lus incommodum. Cic. pro Rose.

Prima sequentem honestum est, in primis secun-
disque contulere, quamuis nec illud ipsum quod est
optimum, desperandum est: & in præstantibus rebus
magna sunt ea, qua sunt optimis proxima. Cicer.
p. o Rose.

Multa quam superuacua essent, non intellexisse-
mus, nisi cum deesse cœperunt. Senec. Epist. 124.

Non sunt pensanda necessaria superuacuis. Quin-
til. Declamat. 12.

Quædam superuacua dicuntur, sed satius est, hæc
dico, quam non dici necessaria. Plin. lun. lib. 5. Epist.

E X S A C R I S .

Magnus est, qui æterna concupiscit. Gregori. 5.
in mor.

Qui magna agit, scit magna esse, quæ agit. idem
in mor.

Plus habent ponderis ad ruinam, quæ sunt cæteris
operi altiora. Laftan.

Magnum est, soli Deo seruire. Greg. in 1. Reg.

Quæ principatum habent, singularitatem amant.

August. de bon. coniug.

Magna audent, qui magni sunt: & quia audent,
consuetudinent Bernard. super Cant.

Magna res est: scire viuere. idem in vig. Pet & Pau.
Cellitudinem naturali appetitu desideramus. Ber-
nard. sup. Cant. serm. 24.

Quibus magnitudo virtutis occasio fuit perditio-
nis: ut cum de confidentia virium inordinate securi-
tatem, per negligentiam inordinate morentur.
Greg. in Past.

Non omne, quod magnum est, bonum est, A-
Epist. 61.

Non mole, sed virtute magnus est Deus. idem
pistol. 3.

Magnitudo omnis in solo Christo. idem mihi
3. in expos. Euangeli. Ioan.

Parum & rarum.

Quod est parum, quasi nihil differt ab eo, q-
est nihil. Arist. Polit. 5.

Nihil est ratus, quam valde magnum, aut
minimum reperire hominem. Plat. de anim.

Omnia præclara rara: nec quicquam diffi-
quam reperire, quod sit omni ex parte absolu-
Cic in Læl.

Minimum aliqua pars est. Senec. Epist. 102.

Nunquam parum est, quod satis est, nunqua-
tis est, quod multum idem Epist. 120.

In minimis rebus sape res magna depreche-
tur Cicet. pro Flac.

Paruum nihil tam est, quod gloriam patet
possit. Plin. Senior. lib 5.

Non sic inhæreas minimis, ut maxima penit-
cidant Eras. in Epist.

Parua nonnunquam causa rem ingentem
tur. Liuius 1. Dec. lib. 10.

Rerum raritas præmium facit Bernar.

Aurum ideo carum, quia rarum. August. lib.
lib. arb: tr.

Quo rarioius usus, eo plausibilior. Bud. super Ep.

Dignitas & honor.

E X G R A E C I S.

Honor est benefacti, ac operationis signum:
solum honorantur illi, qui beneficia prestat:
sed & qui dare possunt. Aristotel. Rhet. 1.

Insum est facere gratiam ei, qui facere potest.
ibidem.

Si quis est in Philosophia honoratus, irascitur ei,
qui despicit eam. idem Rhet. 2.

Omnes honorem appetunt. idem Top. 6.

Honor est primum virtutis. idem Ethic. 4.

Vnusquisque grauiter fert, honore priuari. idem
Oeconom. lib.

Honos non rei praeclaræ merces esse debet, sed si-
gnum permanendi rei ad multum tempus. Plut. de
Polit.

Firmissimus atq; fortissimus honorū custos mo-
destia est. ibid.

Prægtandes honore, vt pote tumidi, & superbi, &
immoderata proceritatis, citè simul &c facile corrunt.
Plutar. de Polit.

Nullus honor est, qui in deferentem magis, quam
quibus defertur, se se transfert, ac is, qui in fenes ef-
funditur ibidem.

Non loca viros, sed viri loca faciunt honorata. A-
ges. apud Plut. in apoph.

Mediocres honores tempore angentur; excedentes
nimique evanescunt. Theop. apud Plut. ibid.

Summa autoritas etiam si male dixerit, persuade-
bit. eadē enim oratio à gloriōsis, & ingloriosis pro-
festa, non idem valet. Eurip. in Polit.

Honos alit curas bonas. apud Stobæum.

Dignitas in opibus, & in oribus est. ibid.

In primis revertere te ipsum. Phylta apud Stob.

Proprium est quod vnicuique pro dignitate con-
uenit. Plut. in apophthe.

EX L A T I N I S.

Temur quæ dicta sunt ab his quos probamus. Ci-
cer. de Natu. Deor.

Id ratum habēthomines, quod ab eo quem pro-
bant, iudicatum vident. ibid.

Quidam habent aures tam agrestes tam
humanas, ut ne doctissimorum quidem hominum
eos mouere possit autoritas idem.

Rebus præcipuis honor in primis exhibetur
nisi Senior lib. 24.

Honor virtutis præmium, non aurum, idem
bro 15.

Potior est bonis dignitas sine vita, quam in
dignitate Max. lib. 3.

Sæpe quam absentes habemus autoritates
fentes amittimus. Cæs. de bell. Afr.

Dignitati magis, quam famâ consulendum
lust. in coniur. Catil.

Solicitus custodiendus est honor, in quo
beneficium amici tuendum est. Plin. Jun. lib. 2.

In re magna ratio vincat autoritatem. ibid.

Omnes recusare honores ambitionis est: et
vero paucissimos, moderationis idem in paucis.

Qui saepius dignitatem recusat, tanquam
rem recusat. ibid.

Tunc verissime iudicatur, meruerit quis
necne cum adeptus est. ibid.

Dignitas in certamine relata, potentioris
nunc Dec. 1. lib. 6.

Qui honore præstat, fit dux ad grauia sube-
idem Dec. 3. lib. 6.

Honor est præmium virtutis, studio, iudici-
cium ad aliquem delatum. Cic de clar. Orat.

Is verus triumphus est. cum bene de repub-
lis testimonium à consensu ciuitatis datur.
Philip. 24.

Honos alit artes, omnesque incendimur ad
gloria, iacentque ea semper, quæ apud quosque
probantur. idem 1. Tusc.

Est angusti animi atque demissi, triumphi
zem atque dignitatem contemnere. idem alibi

Magis
Cic. 2. de

C Vm:
& m:

Sicut l:
de sublimi

Apud
multi in
re dignit

er. in Ep:
None

fugis labo
Sicut t

gere: ita
benti nec

Talis d:
præst, ea
tenus att:

odiosu

Honor
bus exhib

Circa v:
nigus: se

grauia fac

Nihile
stere. Bact:

Maiore

Quoad
funguntu

Quisqu

stare per v

Greg. Hor:
Vtius rect

DIGNITAS ET HONOR.

Magistratus magistrata, honor honore petitur.
Cic. de Orat.

EX SACRIS.

Cum alleuatur, deiicitur, qui honoribus proficit
& moribus cadit. Gregor. in regist.

Sicut leuius est, de plano corruere: sic grauius est,
de sublimi cadere dignitate idem in Past.

Apud viros bonos indigna ipsa sit dignitas, quam
multi indigni possident. frustra enim se iactat habe-
re dignitatem, cuius non exhibet operationem. Hi-
er. in Epist.

Non est iustum, ut inde exiges honorem, unde re-
nquo fugis laborem. ibid.

Sicut toto desiderio debemus occupationem fu-
n. lib. gere: ita si desit, qui praefideat, occupationis onus li-
s est: et benti necesse est animo suscipere. Greg. in Regim.

Talis debet esse dispensatio regiminis, ut is, qui
quama praefit, ea se circa subditos mensura moderetur, qua-
tenus atridens timeri debeat, & iratus amari: ut neq;
quis hennimia laxitia vilem reddat, aut immoderata severi-
tas odiosum. Greg. 3 mor.

Honor non solum maioribus, sed etiam & qualib;
bus exhibendus est. ibid.

Circa vitam tuam esto austerus, circa alienam be-
nignus: sentiant te homines parua mandantem, &
grauia faciente. Chrysost. super Matth. 23.

Nihil est, quod possit sine vlo moderatore confi-
stere. Iust. lib. 3.

Maiores ad maiora astringuntur Basil.

Quoad licet, parcendum iis, qui summa publicaq;
funguntur auctoritate, Eras. in Epist.

Quisquis populi speculator ponitur, in alto debet
stare per vitam, ut possit prodeesse per prouidentiam.
Greg. Homil. 11.

Vtus recte cōuersationis est, ut praefesse nō audeat,

qui subesse non didicit : nec obedientiam sub imperet, quam prælatis non nouit exhibere. *Dialog.*

Nullus à seipso habere potest dignitatem, re bilitatem, sed oportet per alterum conferatur, qui sua autoritate asserueret, in crimen falsius ret apud iurisp.

Dignitates sunt fugienda iis, qui se impare scunt. *Greg. in regim.*

Honores s̄epe mutant mores. *idem in Psal.*

Honor malis exhibitus, in corum communi nam idem in 7 Psalm.

Honore crescente, sollicitudo crescere debet ex regis.

Honoribus ecclesiæ pauci se subtrahunt: in gerunt idem in 1. Reg.

Multis secularibus dignitatibus prædicti, vni quod gestant, quam citio ut contendunt, nondunt. *idem lib. 1. mor.*

Dignitas, ad quam ambitiose cum culpa pertur, non potest sine culpa relinqui. *idem lib. 1.*

Dignitatem plerique ambiunt, labore puden tiam in 1. Reg.

Dignitatibus viri dandi: non viris dignitas secundū apud Platinam.

Autoritati rationi iunctæ standum est. *Aug. quant. anim. cap. 7.*

Ita est hominum ingenium: citius duciturate, quam austerritate protrahitur. *Eras. in ep.*

Honoris magnitudo iis, qui non sunt digni re, stimulus incipit esse pœnarum. *Chrysost. Matth.*

Cur viuis debitū honorē inuidemus? cur eni non tribuimus, quod vulgus tēpori? *Eras. in*

Qui de amore non venit honor, non hono ria datio est. Bernard. sup. Cant.

Gloria
ipsa virtus
Dignitas
apud Iudeam
Dignitas
Publica
laisticus
Honore
Aug. lib.
Honore
Sac. scriptura
Honore
Ciuitatis
Quam
idem in
Autorem
attende
Honore
confidit
Gloria
de manus
Honore
ad Heb. 1
Honore
David, 8
Honore
dem super
Qui in
præsunt
P. Eius
Rhetor
Nihil
dit. Flut.

Gloriam, & honorem non debet sequi virtus, sed ipsa virtutem. Aug. lib. 5. de Ciui. Dei.

Dignitatem habens à principe, dignior reputatur. apud Iurisp.

Dignus est, quem princeps elegit. ibidem.

Publicis administrationibus implicitus, ad Ecclesiasticum officium venire non debet. Greg. in regist.

Honores grauis populus, nō leuis laudare debet. Aug. lib. 1. de lib. arbitr.

Honoris comes inuidia est. idem lib. 3. de mirab. Sac. script.

Honor humanus, nihil nisi fumus. idem lib. 1. de Ciuit. Dei cap. 17.

Quanto plus honoramur, tanto plus periclitamur. idem in Psalm. 105.

Autoritas præcipientiū, & qualitas præceptorum attendenda est. Bern. de præcept. & dispens.

Honor totum datur, sanitati nihil. Bernard. de consil. lib. 4.

Gloriam aliorum putat pius esse suam. Chrysost. de mansuet. Ser. 1.

Honorans alios, seipsum honorat. idem sup. Epist. ad Heb. Homi. 25.

Honor cum sœnore rependēdus. idem Homil. de David, & Saul.

Honores ignavis multam perniciem asserunt. idem sup. Matt. Homil. 41.

Qui in officio sunt, tandiu honorandi, quamdiu præsunt. Aug. in quæst. ex veter. testam. 35.

Inuria & contemptus.

E X G R. & E C I S.

¶ Eius est iniuriam facere, quam pati. Plato de Rhet.

Nihil est turpius conuictio quod in autorem recidit. Plut. de util. cap. ab inimic.

14 INIVRIA ET CONTEMPTVS.

Mala vita ad sese trahit conuitia. ibid.

Delictorum & iniuriarum autores mēdaceſt
Plat. in Apoph.

Iniuria affecti tacent, tanquam à potentio
victi. Eurip. in Med.

Si tam indignarentur illi, quibus non est faci-
tūria, quām illi, quibus facta est, nullum in ca-
admitteretur scelus. Aristot. de virtu. & vīt. diu-

Dedecora, & pœnæ patris nullum ex filiis
qui debent, niſi quis ordine habuerit simul pa-
auumque, & proauum morte damnatos. Pla-
leg. Dial. 8.

Plus timeas vituperium, quam periculū. Me-
spud Stob.

Ne iusta querimoniæ pateas. Diog. lib. 1.
Omnibus respondere, seruile est: omnes de-
re, stulti. Plut. de Poet.

Bonorum virorum contemptus periculō
reipubl. Demosth. in Epist.

Non aspernandi sunt pauperes, fatis ipsius
paupertate eſt mali. idem cont. Eub.

Nullus ſeipſum parui pendit. Aristot. Rhet.

Vir vituperatur vltimo vituperio, quando
facit niſi propter ſeipſum. Arist. Eth. II.

EX LATINIIS.

Solatium eſt, iram potius, quām contemptus
ti. Quint. declam. 13.

Non eſt contemnēda fortuna hominis, in-
dū contemnimus, transire poſſumus, Sene. Ep.

Nulla tanta potentia eſt, in quam non irru-
iria. Seneca de ira lib. 3.

De iniuria noſtra Latinè queri nō poſſumus:
eendum eſt verbis, inhibenda ex magna parte
tas. Quint. declam. 3.

PTVS INIVRIA ET CONTEMPTVS. 55

Omnis laſi dolent, irati eſſeruntur. Cicer. pro
Calio.

Habet quendam aculeum cōtumelia, quem pati
prudentes ac boni viri difficultimē possunt. Cicer. 5.
act. in Ver.

Nihil eſt tam insigne, nec tam ad diuturnitatis
memoriam ſtabile, quām id, in quo aliquem offendis. idem 2 de Orat.

Sia liquem homunculum in eo tēpore nomines,
in quo punire nō poſſis, maiore cum honore, quām
contumelia afficiſ. Gel. lib 6.

Quā honorem, quis gloriā, quis laudem, quis il-
lud decus tam unquam expetit, quām ut ignomi-
niam, infamiam, dedecus fugiat? Cicer. de Orat.

Sæpe maioris fortunæ locum facit iniuria, multa
cediderunt, ut altius surgerent. Senec. Epist. 92.

Nemo eſt tam agrestis, quem si nō ipſa honestas,
contumelia tamen, & dedecus magnopere moueat.
ibidem.

Ab improbis irriteri laudari eſt. Erasim. in Epist.
Iniuriam molientes defensionem ſimul cogitat.

Sallust. de bell. Ing.
Veterem ferendo iniuriā, inuitas nouā. Pub. Mim.
Iniuriarum remedium, obliuio eſt. Pub. Mim.

Hominum immortalis eſt infamia: etiam tunc vi-
uit, cum mortuam eſſe credis. Plaut. in Per.

Permuliſunt, qui pro nihilo putant, quā qui-
busdam admirabilia videntur. Cicer. in Lælio.

E X S A C R I S.

INIURIAE VIRUM FORTEM probant. Aug. in Psalm. 92.

Nos in Dei iniuriis benigni ſumus, & in nostris
contumeliis exercemus odia. Hiero ſup. Matth.

Gloriosius eſt, iniuriam tacendo fugere, quām re-
ſpondendo ſuperare. & ſi ſeruus conuitum dicat,

iustus taceat: si infirmus iniuriam faciat, iustus
rat, & si pauper criminetur, iustus non respo-
Greg. 30. mor.

Iniuria lacescit ne protinus turbemur, Ch.
de poenit. Homil. 4.

Sicut boni per contumelias meliores existimantur, idem
semper reprobis de beneficio peiores fiunt. idem

Patienter illatam iniuriam tolerat, qui perenniter,
quod fortasse adhuc ex se habeat, in quo ip-
beat tolerari. idem 5. Mor.

Nulla est intolerabilius contumelia, quam
pro beneficiis rependitur. Erasm. in Epist.

Nemo prouocare, nemo offendere audet:
quem intelligit superiorem fore, si pugnet. Ve-

Lingua virulenta facilissimum est laedere, di-
mum mederi. Erasm. in Epist.

Irritati mali grauius laedunt. ibid.

Mirū, quam tenax sit hominibus offensio-
nia: quam profunda sit beneficiorum obliuio-

Iniuriam faciens a quo honoratur, iuste ab
ire repellitur. Greg.

Con uitium in fratrem, homicidium est. He-
Epist.

Stultum est frustra infamiam sustinere. ibid.

Si non queras gloriam, tamē dolebis, cum in-
rius fueris. Raban. sup. Matth.

Nihil sauius, nihil virulentius, amaris asper-
sermonibus, quorum vulnera tanto difficiliora
tut, quanto facilius perforantur. Val. episc. in
Serin.

Sicut nihil est deformius, quam responden-
tiosus: ita nihil utilissimum, quam tacere prouo-
nullus est finis inimicitias, si ad tempus non ox-
peremus iratis. ibid.

Qui non repellit a socio iniuriam, si potest,
in vizio, quam ille, qui infert. Amb. de Offic.

Vltra felicitatem constat esse victoriam inimicum
saluum fecisse: nec iniuriam vindicasse. Val. Episc. in
quo Serm.

Conuictia quis facilè tolerat, cùm in secreto men-
tis ad mala perpetranda recurrit. Greg. 31. mor.

Iniuriam obliuisci, gloriosum est. August. de verb.
Domini. Serm. 16.

Ad nullius iniuriam pertinet, quod in genere di-
ctum est. Erasm. in Epist.

Ex mutuo cōtemptu quid oriri potest nisi simul-
tas semper gliscens in peius? Erasm. in Epist.

Non in eo debet despici, quicquid fuit, qui iam
cōperit esse quod non fuit. Greg. 16. Mor.

Contemptus nascitur ex conuersatione æquali.
apud iurisp.

Vbi honor non est, ibi contemptus est, Hier. ad
Heliod.

Affiduitas familiaritatē, familiaritas contem-
ptum illius parit. ibid.

Cōtemptus culpam facit maiorem, vel minorem,
secundum differentiam præcipientium. Bernar. de
præcep. & discip.

Contumelia afficere, muliebre est. Chrysost. sup.
acta Apo. Homil. 15.

Contumelia secundum inferentis mentem iudi-
catur. idem sup. Ioan. Homil. 78.

Contumelia libero homini per se molesta est. idē
de prouid. lib. 2.

Contumeliosum esse necessitatē non habet. idē.
Conuicium omne diaboli lectus. idem sup. Matt.
Homil. 52.

Virtus.

E X G R A C I S.

Virtus sanitas, prauitas morbus est. Plat. de
repub.

Virtutis una species, prauitatis innumeræ. *Ibid.*
 Circadifficilia ars sit semper, & virtus. *Aristot.*
Eth. 2.

Non ut sciamus, quid sit virtus, perscrutamur, ut boni efficiamur. *Ibid.*

Virtus melior est, & certior omni arte. *Ibid.*
 Maior virtus est, bona facere, quam mala non posse petrare. *Idem Ethic. 4.*

Virtuti perfectæ non sit condignus honor. *Ibid.*
 Virtus, & malitia determinat nobiles, & ignobile seruos & liberos. *Idem Polit. 1.*

Virtutem prorsus tollimus, cum descendam ne mus; quando disciplina generatio quædam est, & fœtus in animo dilecentis à doctore producitur. *Nec de curiosi.*

Virtutes non se inuicem sequuntur: fieri enim protest, ut imprudens quispiam, ac iustus idem inteperans, ac incontinentis sit. *Arist. apud Diog. lib. 6.*

Nec in domo nec in ciuitate diuite habitat natus. *Bion apud Volat.*

Virtus in homine absolutio est humanæ naturæ. *apud Stob.*

Tanquam in asylum templum, ad virtutem con fugiendum est. *Ibid.*

Virtus est mors concupiscentiarum, & quiescentium, secundum quod oportet. *Aristot. Ethic. 2.*

E X L A T I N I S .

Multum sibi adiicit laceffita virtus. *Senec. Epist. 13.*

Quemadmodum virtutes retentæ exire non possunt, facilisque earum tutela est: ita initium adiicias eundi arduum. *Ibid.*

Bonum est, & optabile, quicquid ex virtutis generatur imperio. *Idem epist. 68.*

Nulla virtus latet, & latuisse non ipsius est datum. idem Epist. 80.

In optimis quoque antequam erudias, virtutis materia, non virtus est. idem epist. 91.

Pars virtutis disciplina constat, pars exercitatio-ne. idem Epist. 95.

Marcer sine aduersario virtus. idem de prouid.

Virtus ad posteros durabit, non perueniet inui-dia. Quint. lib. 3.

In quibusdam vitia ipsa delectant, in quibusdam virtutes non habent gratiam. idem lib. 11.

Virtus nihil aliud est, quam in se perfecta, & ad summum perducta natura. Cic. 2. de leg.

Qui virtutem pretio metiuntur, nullā virtutem, sed malitiam putant. idem 1. de leg.

Nulla potest esse virtus, nisi gratuita: nam que vo-luptate & quasi mercede aliqua, ad officium impellitur, ea non virtus. sed fallax imitatio, & simulatio virtutis est. idem 5. Tusc.

Difficile est, persuadere hominibus, honestum propter seipsum diligendum. Cic. ad Cass.

Si ipsam honestatem vndeique perfectam, omniū que maximè laudandā penitus videremus, quoniam gaudio compleremur, cùm tantopere eius adum-beata opinione lætamur? Cic. 5. de finib.

Virtutem necessario gloria sequitur. idem 1. Tusc.

Virtutem etiam in hoste diligimus. idem in Læ-

lio.

Conciliatrix amicitiae est, virtutis opinio. ibid.

Propter virtutem iure laudamur, & in virtute re-cte gloriamur. Cic. 3. de nat. deor.

Nesciunt multi, nesciunt quantas vires virtus ha-beat: nomen virtutis tantum usurpat, quid ipsa va-leat, ignorant. idem Parad. 2.

Non sunt isti audiendi, qui virrum duram, & quasi ferream esse volunt. idem in Læl.

Virtus omnia quæ cadere in hominem possunt
subter se habet, eaque despiciens casus contemnit
manos, culpaque omni carens, præter se ipsam non
sentit ad se pertinere. Cic. 5. Tusc.

Optimè virtus seipsam nouit, & quam amissit,
intelligit. idem in Læl.

Præsidij ad viuendum in virtute satis est. Cic.
Tusc. 5.

Cum fateamur satis vim esse in vitiis ad miseri vitam: fatendum est etiam eandem vim in vitiis
esse ad beatam vitam. ibid.

Virtus in tempestate sua quieta est, & luctu
tenebris, & pulsa loco, manet tamen, atque haren
patria: splendetque per se semper, nec alienis vag
fordibus obsoleticit. Cicer. pro Seft.

Sola virtus in sua potestate est, omnia preterea
subiecta sunt fortunæ dominationi. idem ad Hec.

Omnis virtus in actione consistit idem 2. Offic.

Durior est conditio spectatæ virtutis, quam ini
gnitæ. Brut. ad Cic.

Præsentem virtutem non odimus, sed certe
gloriamus. Eras. in Epist.

Publica religione consecrata virtus, nulla pri
lausatione indiget. Max. lib. 3.

Si virtus per se estimatur; vita magister est op
mus. ibid.

Sola virtus nascitur, non fingitur. ibid.

Nihil est, excepta virtute, quod mortali animi
atque virtute immortale queri possit. idem lib. 5.

Virtutis iter arduum est. Salu. ad Cæs. de re
bli. ord.

Virtus post vicia magis se attollit. ibid.

Virtus non eget composita oratione. Salustius
bello Iugurthino.

Vicia virtutum nomina sortita sunt. idem in Co
luratione Catil.

Virtut

lib. 1.

Cuius

in Pan-

Nihil t

possit inn

Virtus

tis cari

Vilius :

Ipsa qu

Silius Ita

Sat hal

in Amphi

Ingens

tis facta e

Petegit

Virtus i

Decad lib

Pertina

Pulcher

spem habe

Virtus a
de ver

Virtus r

ipsam virt

Maxima

entia, loqu

ptus. Amb

Eo virtu

in quodam

Nulla si

virtutis est

Veræ diu

cura consci

Bernard. in

Virtutibus abundat, qui alienas amat. Plin. lun.
lib. 1.

Cuiusna virtus contingit, omnes contingunt. idē
in Fine.

Nihil tam altum natura constituit, quō virtus nō
posset inniri. Cicer. lib. 7.

Virtus est virtū fugere, & sapientia prima, Stulti-
tia caruisse. Hora. lib. 1. Epist.

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum. ibid.

Ipsa quidem virtus fibim et pulcherrima merces.
Silius Ital. lib. 3.

Sat habet sautorum, semper qui recta facit. Plaut.
in Amphit.

Ingens lucrum puta, cūm mens accessione virtu-
tis facta est melior. in hist. Sax.

Peregrina in terris virtus, in cælis ciuis. ibid.

Virtus maturescit, senescentibus vitiis. Liuius 1.
Decad. lib. 2.

Pertinax virtus omnia vincit idem Dec. lib. 2.

Pulcherrimum, & tutissimum est, in sola virtute
spem habere idem Decad. 4. lib. 4.

E X S A C R I S.

Virtus ac vitium in omnibus rebus est. Chrysost.
de verb. Esa. Hom. 4.

Virtus non debet sequi gloriam, & honorem, sed
ipsam virtutem. Aug. lib. 5. de Ciuit. Dei.

Maxima sunt fundamenta virtutum, silendi pati-
entia, loquendi opportunitas, & diuitiarum cōtem-
ptus. Amb.

Eo virtus eminentior, quo status inferior. Ambr.
in quodam Serm.

Nulla sine labore virtus est, quia labor processus
virtutis est. idem sup. Beat. immacul.

Veræ diuitiæ non opes, sed virtutes sunt, quas se-
cura conscientia pariat, vt in perpetuum diues fiat.
Bernard. in Epist.

Tolle discretionem, & virtus vitium erit. idem
Virtus mater est gloria: sola enim est, cui glori-
j ure debetur. idem.

Laudo factam de necessitate virtutem: sed plati-
lam, quam elegit libertas, non iudicat necessitas.

Fama virtutem reddit illustriorem, sed non
iorem. idem.

Rara virtus est, alienæ non iniudere virtuti: in-
to rarius, gaudere ad illam. idem.

Virtus maxima, inter paucos bene vivere. idem
Virtus in nobili plus placet.

Etiam in hac vita merces virtutis est. idem.

Virtus diuitias preparat, non vxoris. Chrysost.
Matth. hom. 30.

Virtus semper odium parit. idem sup. Ioann.
cap. 12. hom. 81.

Vera virtus finem nescit. idem.

Vis virtutes tuas augere? noli prodere. idem.

Gradus est ad virtutem, minus impudenter
care. Chrysost.

Gradus primus virtutis est, alienæ virtuti appa-
dere. idem.

Virtus dum patitur, vincit. idem.

Asperam nobis, & insuauem virtutum vi-
mia facit vitorum consuetudo, quæ si in alteri-
tem transferetur, inuenitur semita iustitiae.
Hier. ad Celan.

Benedicere ad paucos pertinet, bene autem
re ad omnes. Lact. lib. 1.

Summa tibi scientia, summa notitia sit, vir-
tutesque distinguere: quæ quanquam semper
traria sibi sint, aliqua tamen ex eis tanta iungunt
similitudine, ut discerni omnino vix possint. Ha-
nymus.

Plerunque virtus, cum indiscretè tenetur, an-
titur: cù discrete intermittitur, plus tenetur. Gu-

Qui sine humilitate virtutes congregat, quasi in
ventum puluerem portat. idem.

Virtus non potest cerni, nisi habeat vitia contra-
ria, aut non potest esse perfecta, nisi exerceatur ad-
uersis. Laet. lib. 5.

Nemo virtuti fauet, nisi qui sequi potest. ibid.

Virtutis via non capit magna opera portates. ibid.

Efficax quādam res est ipsa virtutis species, quæ
puris oculis ostensa mox rapit in amorem sui. Eras.
in Epist.

Non caret egregia virtus, vel laude, vel præmio,
etiam præclaris conatibus non respondeat cuen-
tus ibidem.

Virtutis finis est, in usus multorum diffundi. ibi-
dem.

Virtus eximia etiam impios rapit in amorem sui.
ibidem.

Bonus odor ex virtute est, sicut malus ex vicio.

Nulla virtus est vera virtus, nisi aliis virtutibus sie
admixta idem.

Eo virtus pluris estimanda, quo plura cōtemnit.
Aug. in quod sermo.

Non virtus est, non posse peccare, sed nolle. Ambro.
sup. Luc.

Omnes virtutes ita coherent, ut qui una caruerit,
omnibus careat. Hier. in Epist.

Virtus in infirmitate confirmatur, Amb. in Hex.
lib. 3.

Virtus est, hominis interioris pulchritudo. Augu.
Epistol. 35.

Virtutes nisi ad Deum referantur, vitia sunt. idem
lib. 19. de Ciuitate Dei.

Virtutis præmium est ipse Deus. idem lib. 22. de
Ciuitat. Dei. ca. 30.

Virtutem simulate facile, habere difficile. Idem
de Morib. eccl.

Ad virtutem vnicam & simplex est via. idem lib.
de Ciuitate Dei. cap. 15.

Meum firmum est, quod ex virtute mea lib.
apud Iurispr.

Virtus nulla sine conniuentia voluptatis. Ben.
supra Cantic. serm. 40.

Virtus quasi manu dicit in vitam. Chrysost.
12 sup. Epist ad Rom cap. 7.

Virtus tanta res est, ut impugnantes illam
rentur. idem ad Theod. Epist. 4.

Virtutis non vna via. idem sup. Matth. Hom.

Virtutes suas recitare, cum nulla necessitas
extremæ est dementiaz. idem sup. Epistol. ad
Homil. 17.

E X L A T I N I S .

Qui armis vincit, vitiis vincitur. Senec epist.
Vitiis simplicibus possunt obstatre re.
simplicia. idem Epist. 96.

Nullum intra se manet vitium. ibid.

Omne vitium virtute mutandum est: non mur affe.
trario vitio. Plut. de amic. & adul.

Vitia nostra, quæ amamus, defendimus, & ne
mus excusare illa, quam excutere. Senec epist.

Omne vitium contra naturam pugnat. idem

Nulli vitium est, nisi cui virtus esse potest.
Epist. 125.

Seruent vitiæ, & contractu nocent, & in po.
quenque transiliunt. idem de Tranquillitate.

Animi totidem vitiæ sunt, quot virtutes.
lib. 3.

In quibusdam virtutes non habent gratiam,
quibusdam vitiæ ipsa delectant. Quintil. lib. n.

Vitiis nostris per oculum in animum via est.
Deda. 1.

Finem aliquem sibi vitiæ ipsa excipiunt. idem
clam. 3.

Vitia virtutum nomina sortita sunt. Salust. in con-
iut. Catil.

Sine vitiis nemo nascitur, optimus ille, qui mini-
mis vrgetur. Horat. lib. 1. Serm.

Vnicuique dedit vitium natura creata Prop. lib. 2.

Vt corporum languor: sic quoque animorum vi-
tium est in hift. Sax.

Nobis persuasum esse debet, si omnes deos ce-
dere possumus nihil tamen auare, nihil libidinosè, ni-
hil intemperanter esse faciendum. Cice. 3. Offic.

E X S A C R I S.

Quet vitia tot inuenies animę tormenta. Hiero.
ad Demetr.

Summa tibi scientia, summa sit notitia, vitia vir-
tutesque distinguere: quæ quanquam semper sibi
contraria sint, aliqua tamen ex eis tanta iunguntur
similitudine, ut discerni omnino vix possint. ibid.

Nihil vitiosum nascitur, sed vitium fit, si male vta-
st: non mur affectibus. virtus, si bene. ibid.

Sceleratus est, animum exponere vitiis, quā cor-
rus, & nūc incertis casibus. Erasm. in epist.

Homo malum, cui seruit, dominum sibi facit.
Chryost.

Pluit vitium, ubi pluit aurum. Gregor. in Regist.
lib. 7.

Vitia antè conuersionem, quasi pacem cum ho-
mīne habent, quando autem expelluntur, acriore
virtute consurgunt. Isid. lib 3 de Summo bon.

Etiam vitia sunt virtutum incitamenta. August.

Vitia, non vitiosi odiendi. idem de Quant. ani-
mi.

Vitia accusare, bonorum est: non hypocritarum.
idem de Serm. Dom. in monte.

In vitia multis vitiis itur. idem. 9. de Ciuit. Dei.

Sicut bonus odor ex virtute est; ita malitia.
Greg.lib.15.mor.

Omnia vitia stultitiae nomine includuntur
de Vita beata.

Plura sunt vitia virtutibus.idem.Epist.29.

Vitiorum notitia non displicet, sed ipsa vita
9.de Trinit.

Vitiorum origo est in hominis voluntate
libr.2.Quæst.sup.Exod.

Vitiorum Deus non autor, sed ordinatore est
in lib.Imperf.

Vitium hominis, natura est pecoris.idem
Pecc.orig.

Vnum etiam vitium à beatitudine excludit
lib.4.de Baptif.

Cum vitiis pugnandum est, quādiu viuitur
lib.2 contra Julianum.

Vitia penè cuncta ex incredulitatis vitio
tur. Bern.de Passione Domini.

Vitia virtutibus sunt cognata. Basil. Serm.
uid.

Vitia non in natura, sed voluntate & arbitrio
sunt. Chrys.sup.Genef.Hom.29.

Vitia captum hominem, diabolum faciunt
ad pop. Antioch.hom.4.de pace.

Bonitas.

E X G R A E C I S.

Quia quid bonum, hæc pulchrum : qua quæ
lum, hæc turpe. Pla.de nat.nomin.

In quo quisque prudens, in eo bonus. idem
Nemo bonus accusat insontem. idem de l.

Bonus Atheniensis valde bonus, idem de l.
Bonii, valde diuites non sunt. ibid.

Quod cuique optimum, id maximè propria
de Republ.

Bonum est, cuius contrarium est malum. Arist.

Rhet. 1.

Omnia bonum appetunt. ibid.

Illud est melius, quod optimo est propinquius. idem de Cæl. & mund. lib 2.

Illud, quod paucioribus actionibus bonitatē suam participat, nobilis est eo, quod pluribus, ibid.

Bonus singula cum ratione inducit. Arist. Eth. 2.

Bonus nunquam res turpes sua sponte agit. idem.

Eth. 4.

Optimus est, qui non solum vtitur virtute ad se, sed ad alios. idem Eth. 5.

Omnia scit operari bonus. idem Eth. 6.

Non est ille bonus, qui ne in malos quidem acerbus est. Plutar de inuid. & odio.

Boni viri deorū imagines sunt. Diog. Laer. lib. 7.

Nullus malus libēs nec inuitus bonus. Plat. de lust.

Bonus homo, semper bonus, nec pro calamitate ingenium perdit. Eurip. in Hecub.

Plura sunt bona mortalibus, quām mala. idem in Suppl.

Quamvis hostis, audiet bene vir bonus. ibidem.

Si vis esse bonus, primum credere, quod malus sis. Epist. apud Stobæum.

Si eisdem bonus unusquisque est, in quibus sapiēs est: cōtra malus, ubi rudis est, & imperitus. Plat. apud Stob.

Iucunda res est, bonitas prudentia coniuncta. Menand. apud Sto.

Vir bonus locis in multis salutaris est. ibidem.

Probitas, & moderatio utilis est in calamitatibus;

Boni paucis legibus indigent. ibid.

Boni faciles sunt deceptui. ibid.

A malis reprehendi vir bonus non curat. Plato apud Stob.

EX LATINI S.

Magna bonitatis pars est, fieri bonum. Senec
pistol. 34.

Bonus vir sine Deo nemo est. idem Epist. 4.

Vir bonus nec fieri, nec intelligi cito potest.
Epist. 42.

Aperta decent, & simplicia bonitatem. idem
pist. 49.

Ad neminem venit animè bona mens, quā
idem Epistola 51.

Quid tibi opus est, ut sis bonus, velle? idem
pist. 80.

Quandiu sim, alienum est: quamdiu vero
nus sim, meum. idem Epist. 49.

Prosum inter se boni, malus malo nocet. idem
pistol. 100.

Pro optimo est minimè malus. Senec. de tua
animi.

Nihil est tam populare, quā bonitas. Quint.

Omnis nostra cura debet in hoc versari, nō
simus, boni aliquid faciamus. Sin minus, ne qui
li. Cicer. 2. de Orat.

Semper ita viuamus, ut rationem nobisisti
dam arbitremur. idem 3. acti. in Verr.

Quod rectum & honestum, & cum virtute
solum opinor bonum. Cicer. Parad. 1.

Tria sunt genera bonorum maxima, primi:
secunda corporis: externa tertia. idem 3. Tu-

Quicquid est, quod bonum sit, id experēderet
quod autem experendum, id certè approbat
quod vero approbaris, id gratum acceptumque
bendum. idem 3. Tuscul.

Vir bonus non modò facere, sed ne cogitat
dem quicquam audebit, quod non audeat puz
ze. ibidem.

Vir bonus nihil cuiquam, quod in se trans
dat.

detrahit: itaque in virum bonum non cedit mentiri
emolumenti sui causa, criminari, præcipere, fallere.
ibidem.

Non est res vlla tanti, aut vllum incommodum
adeo appetendum, vt viri boni nomen, & splendo-
rem amittas. idem 3. Offic.

Vt quisque est bonus: ita difficillimè esse alios im-
probos suspicatur. idem ad Quintum frat.

Omnis boni beati. idem 3 de finib.

Nec bono quicquam mali euenire potest, nec vi-
uo, nec mortuo: nec vñquam eius res à diis immor-
talibus negliguntur. idem 5. Tuſe.

Boni nullo emolumento impellūtur in fraudem:
impi sepe paruo idem pro Milone.

Probitas per se parum tuta est. Sallust. in coniura.
Catil.

Quod bonum est, magis quotidie placet. Cat. de
re Rust.

Vir bonus & prudens (qualem vix repperit vnum
Millibus è cunctis hominum consultus Apollo)
Iudeus ipse sui, totum se explorat ad vnguem. Ver-
gilius.

Bonis hoc maximè propositum est, vt malis dis-
pliceant. In hist. Sax.

Semper hoc facere cogites, id optimum esse: tute
vt sis optimus: si id nequieris, saltem vt optimis sis
Proximus. Plau. in Trin.

Magna nobis inest probitatis necessitas: cùm o-
mnia agamus ante oculos iudicis cuncta cernentis.
in hist. Sax.

E X S A C R I S.

Boni & mali discretio omnibus data est. Chrysost.
Iup. epist ad Hebr Hom 13.

Boni plures sunt, quam à nobis cognoscuntur
August. lib. 2. de ord.

Nemo bonus, nisi prius malus. idem in Quæ
utroque Test.

Bonum laudare, non laudato, sed laudatib;
dest. ibid.

Bonus ubique bonus. idem lib. 2 de bapt.

Minus bonus est, qui tantum bonus est. idem
fess.

Mali semper bonis securins viuunt in hoc
idem.

Quando timore pœnz, non amore iustitiae
num, nōdum bene sit bonum, nec sit in corde
fieri videtur in opere: quando mallet homo na
cere, si possit impune. Augustin.

Qui bonum alterius adiuuat, suum facit. Ge
Epist. 56.

Sicut boni per contumelias meliores existi
semper reprobi de beneficio peiores euaduntur.

Bonis datur cōsilia: errantes coērcet come
Amb.

Inter bonos bonum esse, salutē habet; inter
los verò, & laudem Bern.

Bonus desinis esse, ubi incipis nolle fieri
idem in Epist.

Iustus & sapiens potest esse quis nimium: se
nus ultra modum non potest. idem.

Non potest bonus nō esse, qui malis displace
is, qui bonis placet. idem.

Rerum natura sic est, ut quoties bonus milie
iungitur, nō ex bono malus melioretur, sed ex
lo bonus contaminetur. Chrysost. super Matth.

Boni nihil facere, est facere malum. Chrysost.
per Epist. ad Ephes. scr. 18.

Sicut difficile aliquem suspicatur malum, q
nus est. sic difficile aliquem suspicatur bonum,
pse bonus non est. idem.

Non potest quisquam eligere, & scire, quo

num est, nisi sciat simul reiicere, & vitare quæ mala sunt. Lact.

Plerunque scelerati feliciores sunt, & boni miseriores. idem.

Bonorum salutem custodit, qui malos punit. idem.

Naturale est bonos, ad alterius salutem commouet. idem.

Insigniter bonus sit oportet, qui malorum contagio non corrumpitur. Erasm. in Epist.

Imperitia genus est, bonum non facere. ibid.

Bonitas non omnino patitur sterilitatem, sed qui boni non sunt, alii minus, alii magis mali sunt. Augu.

Ad bonum tarditas ex ira Dei est. idem in Enchir. cap. 27.

Nullum est bonum, nisi fuerit spontaneum. Bern.

Primus gradus bonitatis est in proximos, secundus in extraneos. Tertul.

Bonus malo sic connectitur ut aut pares reddantur, aut cito ab iniucem separentur. Chrysost. super Matth.

Bonitas omnibus grata est. Ambro. Offic. I.

Bona sunt magis remuneranda, quam mala punienda. Augustin.

Bonis male vti, malum : malis vero benefici, bonum. idem.

Non sunt omnia bona, quæ bona fiunt intentione. Idem cont. mendac. cap. 27.

Bonorum quorundam, sicut & malorum, intollerabilis est magnitudo. Tertul.

Toties sacrificamus, quoties bonum aliquod facimus. Lact. lib. 6.

Bona non sunt bona, nisi bona fiant intentione. August.

Nemo inuitus benefacit, etiam si bonum est, quod facit. idem i. confess. cap. 12.

Bona,bona non sunt,nisi bene fiant.idem de
& fal.poenit cap.8.

Bona cum agimus , agimur à bono.idem sem
13. de verb.Apost.

Bonus, si liber est, liber est.idem lib.4. de Ciuit.
cap.13.

Bonorum facta,non recta,imitari non licet.
de vnic bapt.cap.13.

Boni decor sunt domus Dei.idem.sup. Psalm.
Bonos per malos erudit Deus. idem sup. Psal.

Per bonos nascuntur boni. August. sup. Iom
tractat.ii.

Bonibona sua opera reiiciunt : mala verò in
culos ponunt.idem.sup. Psal. 44.

In omni statu, atque conditione optimis id
ea sunt pessima. Hieron.ad Ruff.

Bonorum iudicia non negligenda. Amb. 10.

Quod placet optimis,mox placebit plurimi
in Epist.

Bona prodeesse non possunt, nisi mala , quæ sit
punt, caueantur. Greg.

Bonum in nobis, sed non ex nobis est. Augu
sist.143.

Bonum sine malo esse potest, sed non malum
bono.idem in Dial. quæst.65.

Sola virtus est bonum, quæ possidentes bonu
cit.idem.

Bonum solius iustitiae delectatione faciendu
idem lib.21.de Ciuit. Dei.cap.15.

Summum bonum nemo amittit inuitus. idem
liber.arbitr.lib.2.

Bonum sumimum, Deus est.idem cont. Manich.
Quies bonos lucratur , & malos perdit. idem
83 quæstion.

Probitas ad omnia disciplinarum genera vi
perit.idem Epist.10.

Probi

Probitas ab omnibus laudatur. idem libr. 2. de Ciu-
nitate Dei cap. 26.

Boni compatiuntur, si quando viderint alios etiam
malos puniri. Chrysost. super Gen.

Homo virtutis prouidebit semper bona, non solū
coram Deo, sed etiam coram hominibus. Bern. sup.
Cant. ser. 71.

Prauitas.

E X G R A E C I S.

Impossibile est, mala penitus extirpari. Plat. de sciēt.
Malum bene sōlitum ne moqe. idem de sum-
bono.

Quā quid bonum, hac pulchrum: qua quid malū,
hacturpe. idem de nat. nom.

Malum est facile, & bonum difficile. Aristoteles
Eth. co. 2.

Minus malum semper est eligendum. idem Eth. 5.

Pessimum est contrarium optimo. idem Eth. 8.

Turpia sunt hominibus mutua mala. Euripid. in
Suppl.

Sicut corpus ex valetudinario ortum corpore ob-
seruari debet: sic malitia innatam similitudinem in
adolescentum pullulantium moribus. Plut. de sera
numinis vindict.

Virtus sanitas, prauitas morbus est. Plato de re-
publ.

Virtutis una species: prauitatis innumeræ. ibid.

Virtus & malitia determinant nobiles, & ignobi-
les: seruos, & liberos. Arist. Poli. 1.

Improbitas ex scipsa supplicium sibi astruit. Plut.
de ser. num. vindict.

Malitia non potest in potestate latere. Plutarch.
de doctrin. princip.

Magnus artifex infelicitatis est, ipsa peruersitas.
idem de curios.

Fortuna non est infelicitatis effectrix, nisi impunitatis præsidio. ibid.

Peruersitas morum omnem fortunam inaneat. idem de virt. & vit.

Actior est in nocendo malignitas, quam iniuria amicorum dilectio. idem de amic. & adul.

Semper aliquem dolum, & machinam sibi p. texit improbitas. apud Stob.

Qui malus est, & sapiens habetur, eo plura pen mala, quo acutius cernit. Plato de rep.

Agens malum sponte, est peior agente malum v. Aristot. Metaph. 5.

Prauus honore non est dignus. idem.

Malus mittit manū ad impossibilia. Arist. Poli.

Vir malus est, & is, qui malum laudat. & quinno vituperatur. Plut. de viti. verec.

Omnes ex magna parte improbi. Demet. Ph.

Malus homo, semper nihil aliud, quam mali. zip. in Hecub.

Malus male peribit. ibid.

Malus supplicium dat suis affectibus in posse idem in Alcest.

Nullus unquam bonam fortunam habuit stus existens. idem in Helen.

Et viuens malus, & mortuus punitur.

Improbi quo fuerint indigniores ad honoris moti: hoc & negligentiores sunt, imprudentes magis, & audacia pleni. apud Stob.

Mali semper timent. Plut. de ser. num. vindicta.

E X L A T I N I S.

NVllum sine autoramēto malum est, aurā in cuniam promittit: luxuria varias voluptates nec. Epist. 63.

In comparatione malorum, boni locum obiecius. Quintil. lib. 7.

Miserum est prava voluisse, secisse miserius. in
hist. Sax.

Tantum quotidie nequitia proficit, ut satis con-
sequatur, qui inter pessimos non est. Senec. Epist. 76.

Adeo preualuit nequitia, ut innocentia non rara,
sed nulla sit. idem de ira lib. 2.

Plerunque plus valet malorum improbitas, quam
bonorum fauor. Erasm. in Epist.

Ad multorum amicitiam faciliorem aditum ha-
bet nequitia, & audacia, quam cuiusvis virtus & in-
tegritas. Cicer. 5. act. in Verrem.

Malum publicum minus sentitur, quam priuatum.
Liu. 3. Dec. lib. 10.

Improbo nemini bene esse potest. Cice. Parad. 2.

In his, quæ à malis beneficunt, hic tenedus est mo-
dus; ut appareat authorem displicuisse, non factum.
Plin. luni in paneg.

Bonis nocet quisquis pepercerit malis. Pub. Mim.

Noui ego hoc seculum: moribus qui sit malus, bo-
num malum esse vult, ut sit sui similis. Plaut.

Iniustos creuisse queror: tolluntur in altum, vs
lapsu maiore suant. Claud. lib. 1.

E X S A C R I S.

Malitia comes individua est miseria. August. so-
per Psal. 32.

Improbitas facilis est captu. Nanz.

Vir duplex animo inconstans est in viis suis. Bern.

Malitia sua quisque autor est. Basil.

Mens prava semper in laboribus est, quia aut mo-
litur mala, quæ inferat vel metuit, ne sibi ab aliis in-
ferantur. & quicquid cōtra proximos cogitat, à pro-
ximis formidat. Greg. 12. mor.

Mens semel malignitate capta, stultior ceteris ef-
ficitur. ibidem.

Cocceri omnino nequit animus, prava semel ve-

luntate vitiatus, quia Zelus sapere nescit, & ira con-
lum non habet. Chrysost.

Paucorum malitia ceteros inficit.

Prauitatis causa est ignoratio sui. Laft.

Iniquitas florete perpetuo non potest. Aug.
Psalm. 61.

Nulla iniquitas manebit impunita. idem
Psalm. 58.

Non mali, sed malum ex nobis est auferenda.
idem.3. cont. Parm.

Ad malum pronitas ex ira Dei est. idem in
chiridio.

Minus malum est malum pati, quam malum
eere. idem.

Impietas felix periculosisima. Chrysost.

Malus, quod est malum, non putat esse malum
dem.

Abstinuisse à malis non satis est. idem.

Malum unum est causa multorum. apud Iust.

Non statim malum est, quod minus bonum.
August. cont. Epist. Manich.

Malum ex nobis facimus: bonum autem est
Deo. id. 2. de peccat. Merit.

Mala etiam potentiam Dei prædicant. idem:
de Ciuitate Dei.

Qui sibi nequam, cui bonus erit? Bernat. in li-
Qui habit. Serm. 11.

Mali cognitio, malum non est, sed actus. Bern-
Psal. 35.

Obsequi malo nemo patitur. Tertullian.

Malus nunquam nemo necessario fuit. Chry-
stomus.

Fit plerunque, ut cum iniqui corrent in se-
defendere nequeant, ex verecundia peiores han-
sic in sua defensione superbiant, ut quedam viti-
tra vitam corrigentis, exquirant. Greg.

Malus etiam regnans seruit. August.

Mali alios de suo exaltat ingenio. idem 3. de doct.

Christ.

Mali propter universi decorum creati. ibid.

Sicut difficile aliquem suspicatur bonum, qui malus est: sic difficile aliquem suspicatur malum, qui bonus est. Chrysost.

Malus nemo est natura, sed vitio. Augustin. 14. de Ciuita. Dei.

Mali ubique mali. idem 2. cont. Donatist.

Malus primò sibi, quisque nocet. idem super Psalm. 34.

Melius iudicavit Deus de malis bona facere, quia mala nulla esse permettere. Aug. in Enchirid.

Malum hominem tacendo potius, quam respondendo superabis. idem.

Ideo Deus potentiores esse iniustos permisit, ut cogere ad malum possent, ut virtus esset preiosa, quod rara est. Laet de ira Dei.

De malo nullo desperandum est, quandiu viuit. August. in Psalm. 36.

Mali hic sunt herba. idem in Psalm. 42.

Malis malorum copia est solatio. Augustinus in Psalm. 96.

Mali genus est, omnis iniustus: idem in Psalm. 130.

Mali, mali simulatione non sunt lucrandi. idem cont. mend.

Quo maior est potestas, hoc perniciolor, si in malum, ita turpe inciderit. Erasm. in Epist.

Semel malus, semper presumitur malus, saltem in eodem genere mali. apud Iurisp.

Mali emendandi potius quam perdendi. August. cont. Epist. Manich.

Pro malis orandum potius, quam qui sint quare- dum. in Psalm. 139.

Malis etiam ad laudem bonorum Deus vult
de grat. &c liber. arbit.

Mali bonos procreant. idem tract. ii. expos. En
Malorum tempus breue est. ibidem.

Impius ipse sibi poena est. Ambro. 3. de Offic.

Oculo prauo virtutioque mala sunt etiam qu
ptima. Erasm. in Epist.

Irritati malis grauius lacerdunt. ibidem.

Malos qui percutit, non est crudelis, sed Dein
scr. apud iurisp.

Mali tolerandi pacis causa. ibidem.

Malorum fuga, est principium bonorum. Rel
Hexam.

Mala populo propter paucos immittuntur. in
in con. de fact.

Malitia magnus est labor. Chrysost. super Ga
Hom. 21.

Malitia nunquam placatur. idem sup. Matth. 5
mi. 42.

Malitia ratione veritatis nunquam corrigit
sup. Matth. Hom. 24.

Malitia semper amata est. idem de nativit. Da
ni. Homil.

Malitia cæca est. idem sup. Ioan. Homil. t.

Malitia semper seruat suum venenum. idem
Ioan. Hom. 40.

Malitia hostiliter aduersatur animæ. idem in
Epist. ad Philipp. scr. 15.

Pulchritudo.

E X G R A E C I S.

Pulchritudo sola maximè omnium amabilis.
De pulchrit.

Decor est quedam commensuratio membr
Aristot. Top. c.

Pulchritudo semper in magno corpore existit, unde pulchri formosus dici possunt, non pulchri. Arist. Eth. 4.

Si pulcher es, bona fac: si deformis, natura defecatum bonis artibus compensa. Demetri. Phaler.

Pulcherrimum omnium mundus est, à Deo enim factus est. Thal. apud Diog. lib. 1.

Pulchritudo alienū bonum est. Bion apud Diog. lib. 4.

Pulchritudo secundum Diogenem, donum est formæ: secundum Socratem, modici temporis tyrannis: secundum Platонem, naturæ præiugium secundum Theophrastum, tacita deceptio: secundum Theocritum, eburneum detrimentum: secundum Carneadem, regnum solitarium. apud Diogen. lib. 5.

Pulchritudo, res infelix est. Eurip. in Helen.

Non facias iudicium ex pulchritudine, sed ex morib. idem.

Pulchritudo quavis epistola concitator est. Arist. apud Stob.

Naturæ decus mores exornent boni, duplo amo-
re accedens capit. Eurip. apud Stob.

Cæci interrogatio est, quæ rere, cur amentur, quæ pulchra sunt. Arist. apud Stob.

Deformis sim potius, quam pulcher, &c malus. Eurip. idem.

Formosos intueri iucundissimum est; trahare ve-
rò, & tangere non sine periculo licet. ibidem.

EX LATINIS.

Gratior est pulchro veniens è corpore virtus. Virgilius.

Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formæ. Ouid. Fast.

Lis est cum forma magna pudicitia. apud Ouid. Epist. 9.

Magno cù periculo custoditur, quod multis plorat. Pub. Mim.

Forma viros neglecta decet. Ouid. i. de atten-

EX SACRIS.

NEglecta decoris cura plus placet, & hoc
quod nos non ornamus, ornatus est. Amb.
virginit.

Fœda admota pulchris, pulchriora redditum
chra. Bernard.

Pulchritudo corporis, & senectus in uno habet
non possunt. August.

Si vir, vel mulier se ornauerit, & vultus homini
ad se prouocauerit, et si nullum inde sequitur
mnum, iudicium tamē patietur aeternum: qui
nenum attrulit, si fuisset qui biberet. Hier. in Ep.

Delet picturam Dei mulier, quæ vultus
materiali candore oblinxit, quæ exquisito can-
perfundit. Amb. in Hex.

Nihil refert, corpus ligetur ferro, vel auro. An
de virg.

Pulchritudo, bonum Dei donum, nostro ab
malum. Aug lib 1. de nupt. cap. 3.

Pulchritudo conditis amore subtrahunt, quæ
psum auctorē pulchritudinis cordis passibus in
Greg. in reg.

Decor animæ duplex, innocentia, & humi-
Bern. sup. Cant. Serm. 45.

Decor verus, Deus est. idem in Epist.

Decor, qui cum ueste induitur, & cum rebus pulchri-
ponitur, uestimenti est, non uestiti. ibidem.

Ornatum corporis sancti cōtemnunt, soli
mæ decorem querentes. Bern. sup. Cant. Serm. 45.

Turpitudo & fœditas.

EX GRÆCIS.

ITa res habet, ut non possit haberi speciosum. Peric
natura est fœdum: quamquam non minus in do. Cice

TURPITUDO ET FOEDITAS. 81

imitatio laudatur, quæ rei similitudinem artificiose
esse sequitur, siue illa sit pulchra, siue deformis. Plut.
de Poët.

Si pulcher es, bene fac: si deformis, naturæ defes-
sum bonis actibus compensa. Demetri. Phaler.

Turpis neminem veretur. apud Stob.

Turpe semper turpe. ibid.

Turpe si feceris, non latebit. ibid.

Ignorare vilia melius est, quam scire ea. Arist.

Metaph. 11.

Res timoris plenæ cogunt eum, cui accidentunt, ad
actiones turpes. idem Eth. 3.

Turpia tolerare non propter aliquod decorum,
est hominis vilis. ibid.

Cognata sunt, & maxime conueniunt turpia tur-
pibus. Plut. de Poët.

Quæcunq; turpiter dicta sunt, non protinus solui-
poterunt, sed per diuersam sententiam alibi prola-
tam. ibid.

EX LATI N I S.

Potest ex casa vir magnus exire, potest ex humili-
bus te- li. deformique corpuculo, formosus animus ac
magnus. Senec. Epistol. 67.

Quosdam mihi videtur in hoc natura generasse,
vt approbet virtutem omni loco nasci. ibidem.

Non deformitate corporis feedatur animus, sed
im vel pulchritudine animi corpus ornatetur. ibidem.

Non dubium est, quin multi, cum ita nati essent,
, soli ut quosdam contra naturam depravata haberent, re-
. Sermoni fuerentur, & corrigenterentur a natura. cum seipsa
reuoasset aut arte, aut medicina: multi etiam natu-
ræ virtutum meditatione atque exercitatione sustu-
lentur. Cic. 2. de Diuin.

Peticulum minus fugiendum est, quam turpitu-
inus. do. Cicero. Phil. 6.

Sivnum in locum collecta fuerint omnia
cum malo turpitudinis non erunt compa-
idem 2. Tuscu.

Nemo repente fit turpissimus: gradatim in-
labimur.apud Terent.in Andria.

EX LATINI S.

Deformis quisque sine Dei decore. Cyprianus
Iapf.

Fœda admota pulchris, pulchriora redduntur.
& fœda magis fœda redduntur. Bernat. in Epist.

Nigredo felix, quæ parit mentis candorem
men scientiae, & puritatem conscientiae. Le
Cant. serm. 2.

Satius est totum aliquid amittere, quam
cum turpitudine retinere.apud Platin.

Turpitudo iniquitatis est præmium. Christus ageretur
sup. Epist. ad Roman.

Verborum turpitudo honestate velanda est.
patient Iob Homil. 4.

Divitiae, & possessio.

EX G RÆC I S.

Partarum quam possessorum amor maiorum
repub.

Modestis hominibus plurimi facienda
est.ibidem.

Peiores sunt nuper ditati, quam ditati ab
idem Rhetor. 2.

Pecunia seditionem efficit, & malignitatem.
Polit. 2.

Divites, & nimis potentes non subiiciuntur
volunt subiici.idem. Polit. 3.

Media possessio bonorum extenorū est opus
quia facilissimum est obediens rationi idem. Pol.

Difficilis possessio est homo. Plat. de leg.
Maiori odio divitem populus persequi sol-

bil per benignitatem & gratiam depromente, quam inopem, qui bona subripiat publica: hoc enim necessitate domina stimulante, illud malignitate, atq; contemptu fieri arbitratur. Plut. de Polit.

Divitem esse, non est diuitias contemnere, nec immodicas opes possidere, sed non egere superuaria: cuius idem de cupiditatem diuit.

A quibus malis nos liberant diuitiæ, si ne illud quidem admont malum, sui cupiditatem? ibid.

Magnæ diuitiæ facile acquiruntur, paruæ autem non sine labore, & multo tempore. ibid.

Homini stulto, & nequam facultatum nullus est modus. idem de conui. 7. Sap. (Phaler.

Ne diuitias abscondas, cum in eas veneris. Demetr.

Ad quid prodest multa quidem possidere, & nihil agere? Alexan. apud Plut. in Apophth.

Aurum nostri dat apertum documentum, comprobatur enim auro, cuiusmodi bonorum & malorum mens sit. Chilo Laced apud Diog. lib. 1.

Indignum, hominem diuitiarum causa laudari nolle Bias ibid.

Diuitiæ nerni sunt rerum. ibid.

Ideo pallens est aurum, quia multos habet infidatores. Dioge lib. 2.

Diuitiæ nocent, nisi quis dignè vtatur. Metrocl. apud Dioge. lib. 6.

Nec equus sine freno, nec diuitia sine ratione retineri diu possunt. Pythag apud Volat.

Nec auratus lectus ægrotum leuat, nec bona fortuna stultum Socrat. apud eund.

Appetitus frenari difficultis, adiunctis verò diuitijs penitus insanus. ibid.

Non amare diuitias magna res est, & hoc accidet eis, qui non possident eas: qui verò possident, duplo quam exterrimant. Plat. apud eund.

Opes & virtus haud aliter, quam duo in trutina

*4 DIVITIÆ ET POSSESSIO

pondera, quorum altero degrauante, alleum
terum ibid.

In ciuitate tanto boni virtutéque præditissi-
nore sunt, quanto magis diuites in pretio ibi-

Diuitiæ virtij magis, quam virtutis ministræ.

Pecunia inuenit pariter amicos & hon-
ores. Soph. apud Volat.

Non est pulchrū diuitem esse, sed è reb. pù-
ibidem.

Diuitem vita. veluti qui altum nauigium
pauperum vero qui iusta littus nauigant.
apud eund.

Qui sua vult latere vitia, diuitias quaerit.
apud Volat.

Qui animum curat, seipsum curat: qui
non se, sed sua curat: qui pecuniam, non se
curat, sed valde aliena curat: Demosth. apud e-

Magnifici pauperes sunt qui immensas op-
mulant. Dioge apud eund.

Malo moriens inimicis diuitias relinquent
vivens amicos frustra rogare. Simonid. apud e-

Opes honestis virtis ac bonis bonæ sunt:
vero male. Plat. de diuina.

Nequaquam opes proprias habent monili
qui opes a diis fluentes habent, procuratores
Eurip. in Phœniss.

Timida res est diuitiæ, & amans vitæ: ibid.
Ne mihi contingat molestiam habens la-
vita: nec diuitiæ, quæ meum discrucient an-
idem in Medea.

Diuites in omnib. rebus inclyti sunt, & in
bus spectabiles. idem in Suppl.

Diuitiæ sapientibus, Deus, cætera insani
sunt, & ornamenta verborum. idem in Cy-

Sita est in diuitem idque perperam fit, exi-
virtutis. exultimamus enim diuitem omnia
etè idem in Heracl.

DIVITIAE ET POSSESSIO. 35

Cum diuitiæ omnibus in rebus maximum pondus habeant, tum certè in hoc prosum, quod inuitant ad virtutem, paupertas verò ad maleficiendum. Hesiod.

Pecunia si rectè collocatur, non deest: si male, deest. Demoth. i. Olynth.

In omnibus pecunia est opus, sine qua nihil recti fieri potest. ibid.

Divites patuis expensis magnas opes non grauante tueri debent. ibid.

Diuitiz non liberalitate, sed parsimonia retinetur. Lucia. in Timon.

Nullus continuo iustè viuens ditatus est. Menand. apud Stob.

Si quem volueris diuitem efficere, non est quod augeas diuitias, sed minuas cupiditates. Epic. apud Stob.

Magnæ diuitiæ non laboriosè, exiguae verò difficulter nanciscuntur. Apollon. apud Stob.

Fortuna diuitem hodie, mendicum facit in crastinum. ibidem.

Argentum hominibus sanguis, & anima est. ibid.

Ne puer gladium, dicitur proverbio: ego autem dixerim: Ne puer diuitias, nec viro imperitiam. Plat. apud Stob.

Diuitiz imperitiam temeritati coniunctam habent Eurip. ibidem.

Cæcæ sunt diuitiæ, ac se insipientes obcæcant. Menand. ibidem.

Felices, ac bonos vñà fieri necesse est: prædiuites autem ac bonos impossibile. Plat. de leg.

Ridiculi sunt diuitiis operam dantes: cum eas porrigit fortuna, illiberalitas seruet, benignitas auferat. Bon. apud Stob.

Diuitiæ fortunæ vomitus sunt. ibid.

Felix, qui simul opes, ac mentem habet. *M.*
ibidem.

Vinum immutatur pro vasis: diuitiæ autem
moribus possidentium variantur. *Socr. apud Stob.*

Opes tuas duplice nomine colito; ut a magis-
tura facile te expediatur: & ut bono, ac studio,
mini infortunium patienti succurras. *ibid.*

Tantas opes habere conuenit, quanta ne-
denti insidias parent, nec rerum necessariam
piam. *Plat. apud Stob.*

Non quemadmodum calceus maior impedit
ad usum: ita & possessio copiosior. calcei au-
tudo utentem impedit: opibus autem vel vel
vel ex parte aliqua suo tempore uti licet.
ibidem.

Sudor prouocatus exercitiis decentior est:
iam diuitiæ propriis laboribus acquisitæ. *Soc.*
Stob.

Diuitias veluti amicum liberalem, ac pro
ad honestas actiones assumere oportet. *ibid.*
Iustissima hominibus possessio est ager.
Stob.

Possessio tua est, quam animo tuo tenes.

Possidere generosum est. *ibid.*

Nobilis possessio, bonus servus. *ibid.*

EX L A T I N I S.

Non est diurna possessio in quam gla-
cimur. *Curt. lib. 8.*

Nulli aliena respicienti sua placent. *Sen-*
lib. 3.

Proprium desinit esse, quod commune.
Quint. lib. 7.

Id cuiusque est proprium, quo quisque in-
que utitur. *Cic. in epist. famil.*

Nihil meum est, aut cuiusquam, quod fieri, quod
eripi, quod amitti possit idem Parad. 4.

Multa, quæ libera fuerant, transiunt in ius pos-
sidentium Quint. declam. 3.

Primus diuitiarum modus est, habere quod ne-
cessere est; proximus, quod sat est. Sene. Epist. 2.

Is maximè diuitis fruatur, qui minimè diuitiis in-
diget. idem epist. 14.

Dives ex domino sit procurator. ibidem.

Diuitiæ bona insidiosæ sunt, & sperantibus melio-
ra, quām assūtis, si quid in illis esset solidi, aliquan-
do, & implerent. idem Epist. 15.

Multis parasse diuitias non finis miseriarum fuit,
sed mutatio Epicur. apud Senec. Epist. 17.

Nihil refert, vtrum animus æger in diuitiis, vel in
paupertate ponatur, malum suum illum sequitur.
ibidem.

Securius diuites erimus, si scierimus, quam non
sit graue pauperes esse. idem Epist. 18.

Magnus est ille, qui in diuitiis pauper est, sed secu-
tior, qui caret diuitiis. idem Epist. 20.

Nemo aliis est Deo dignus, quām qui opes con-
tempsit: quarum possessionē tibi non interdico, sed
efficere volo, vt illas intrepide possideas: quod vno
consequeris modo, si etiam sine illis beatè victurum
persuaderis tibi: si illas tanquam exituras semper
asperges. idem Epist. 18.

Brevissima ad diuitias per contemptum diuitia-
rum via est. idem epist. 63.

Quisquis facultates sine ratione possidet, non diu
possidet. idem Epist. 75.

Diuitiæ non quia concupiscendæ sunt, laudantur,
sed concupiscuntur, quia laudatæ sunt. idem Epist. 83.

Maiore tormento pecunia possidetur, quām ac-
quiritur. idem Epist. 116.

22 DIVITIÆ ET POSSESSIO

Vtinam qui honores petituri sunt, cum am-
fis: vtinam qui diuitias optaturi essent, cum ib-
bus deliberarent: profecto vota mutassent. ib.

Neminem diuitem pecunia facit, immo tam
nulli non maiorem sui cupiditatem pecunia
fit: quæ sit huius rei causa, plus incipit
posse, qui plus habet. ibidem.

Sapiens non amat diuitias, sed m̄auult, nec
it possessas diuitias, sed contemnit. idem de
beat.

Diuitiæ apud sapientem virum in servitute
apud stultum in imperio: sapiens diuitiis nji
mittit, nobis diuitiæ omnia. ibid.

Sapiens tunc præcipue paupertatem meam
cum in mediis diuitiis consistit. ibid.

Sapienti quisquis abstulerit diuitias: omni
li relinquit. viuit enim præsentibus latus, fu-
curus. ibid.

Id age, vt diuitias potius à te, quam à fortu-
tas. idem de Tranq. anim.

Diuitiæ, potentia, & fauor cum plurimum
dant, in utrunque partem certissimum faci-
rum experimentum: aut enim meliores
hoc, aut peiores sumus. Quin lib. 3.

1bi opes, vbi amici, idem lib. 5.
Satis diuitiarum est, nihil amplius velle. idem
clam. 13.

Diuitias, quia quiuis indignus habere possit
bonis non numero. Cic. 2. Tusc.

Nihil est tam angusti animi, tamq; demissi
amare diuitias: nihil honestius, magnificenter
quam pecunias contemnere, si non habeas si-
as, ad beneficentiam, liberalitatēmque con-
Cicer. 1. Offic.

Ea maximè desideramus, quibus abundan-
tia. idem Parad. 1.

DIVITIAE ET POSSESSIO. 33

Qui opibus plus possunt, autoritate plus valent, idem ad Lent.

Non solum nobis diuites esse volumus, sed etiam libertis, propinquis, amicis, & recipub. idem 2. Offic.

Omnis sunt diuites (dicunt Stoici) qui calo, & terra frui possunt. ibidem.

Eum intelligimus diutinem, cui tanta possessio est, ut ad liberaliter vivendum facile contentus sit: qui nihil querat, nihil appetat, nihil optet amplius. idem Parad. vlt.

Expectuntur diuitiae tum ad usus vitae necessarios, tum ad persuendas voluptates. idem 2. Offic.

Pecuniae querendae non solum ratio, sed etiam collocandae, quae perpetuos sumptus suppeditat, nec solum necessarios, sed etiam liberales. ibid.

Copiae singulorum sunt, eorum autem, qui iis egeant, infinita multitudo. idem 2. Offic.

Magnae diuitiae solent possessori conciliare fastum, & supercilium. Eras. in Epist.

Malo virum pecuniis, quam pecunias viro indigere. Max. lib. 9.

Diuitiae iniuriarum suspicioni obnoxiae. Salust. in Coniurat. Catil.

Locuples, & factiosus curatur a multis, timeatur a plurimis, quod plerumque fortius amore est. Plin. lun. lib. 1.

Nimis opes magnae iacturae locum faciunt. Curt.

Quid nobis diuitiis opus est? quæ nos esurire faciunt. idem lib. 7.

Scilicet uxorem, cum dote, fidemque, & amicos, Et genus, & formam, regna pecunia donat. Ho-

tat. 1. epist. Omnis enim res,

Virtus, fama, deus, diuina, humanaque pulchritudine.

Diuitiis parent, quas qui construxerit, ille

Clarus erit, fortis, iustus, sapiens, etiam & rex,
Et quicquid volet. idem 2. Serm.

Protinus ad censum, de moribus ultima fiet
Questio. Iuuenal. Sat. 3.

Quantum quisque sua nummorum seruet in ar-
ca, Tantum habet & fide. ibid.

Effodiuntur opes, irritamenta malorum. Ouid. r.
Metam.

In precio precium nunc est, dat census honores:
Census amicitias, pauper ubique jacet. idem. Fast.
Imperat, aut seruit collecta pecunia. Horat. e-
pist. 1.

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia cre-
scit. Iuuen Sat. 14.

Sed quæ reuerentia legum! quis metus, aut pu-
dorest properantis auarii. Iuue. 14.

Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio cæci propter patrimonia viuunt. Iuuen.
Sat. 12.

Non sunt dicenda bona illa, quibus abundantem
licet esse miserrimum. Cic. Parad. r.

Malè se res habet, cùm id quod virtute effici de-
bet, tentatur pecunia. idem 2. offic.

EX SACRIS.

Vtantur diuites consuetudine infirmitatis suæ,
sed doleant se aliter non posse: melius enim pos-
sent, si aliter possent. Si ergo non extollitur pauper
de mendicitate, quare extolleris de infirmitate?
utere cibis electis, pretiosis: qui si consuetudinem
mutas, ægrotas, conceditur tibi, utere electis, da pau-
peribus superflua; utere pretiosis, da pauperibus vi-
lia. August. de verb. Domini.

Facile est homini, tunc diuitias despicer, cùm
habet: difficile verò, cum non habet, viles æstimare.
Greg 2. moral.

Non est secura diuinitarum possessio, nisi armorum defensione seruetur. Veg. lib. 2.

Pecunia sceleris causa. in histot. Sax.

Res suas, cum moresetur, diues secum tolleret, si ad potentis vocem, cum viueret, tulisset; nam terra nostra omnia, quae servanda amittimus, largiendo servamus. Greg. in Homil.

Præstat aliis, quam sibi diuitem esse. Amb.

Diuinitas, ut impedimenta sunt improbis: ita adiumenta virtutis sunt bonis. idem sup. Luc. lib. 2.

Ita inualuerunt mores hominum in adiunctione pecuniarum, ut nemo, nisi diues honore dignus putetur. idem de Off.

Quem nec abundantia in superbia eleuat, nec in necessitate cupiditas irritat, nouit abundare, nouit penuria pati. Greg. sup. Ezech.

Illud possidemus, quo vivimur. Amb.

Possidet male, qui male vivitur. Aug. Epist.

Ecclesiæ possessio sumptus est egenorum. Amb. lib. 5. Epist. 31.

Talenti nomine reputabitur, etiam minimum, quod quilibet accipit. Greg.

Interdum diues grauius fastidio, quam pauper inedia cruciat. Bern.

Diues verè est, qui in Deo diues est. Chrysost.

Abundantia superbiae vicina est. Greg. super. Eze. Homil. 17. (uit. Dei.)

Aurum ideo carum, quia rarum. Aug. lib. 2. de Ci-

Nihil clausum constat, quod non auro, argentóque pateat. Valer. epis. in quo. serm.

Si possibile esset in diuites vindictam procedere, videres ex eis replere carceres vniuersos: sed cum omnibus malis suis hoc unum malum habent diuitias, quod in malignitate peccantes ab ultionibus eruant idem sup. Epist. ad Hebr.

Vt opulentia bonum vidicatur, acerbitas egestatis facit. Last. lib. 2.

Mallem expeditam fortunam quam amplam.
Erasinus in epist.

Maior inter fratres substantia, maioris est causa
discordia. Greg.

Ingens onus est magna fortuna, quam non mi-
nus negotij est sustinere, quam parare. Eras in Epist.

Vbi aurum pluit, ibi pluit vitium, Greg.

Numus vincit, numus regnat, numus imperat
vniuersis. Alanus de conquest. nat.

Omnis copia, quæ Deus meus non est, egestas
mihi est. August. 14 confess.

Divitiarum morbus superbia est: nam grandis
animus est, qui inter diuitias isto morbo non tene-
tur. August. serm. 24.

Difficile est, ut non sit superbus diues, tolle super-
biam, & non nocebunt diuitiae. ibid.

Aurum est materia laborum, periculum possi-
dendum: aurum eneruatio virtutum: aurum malus
dominus, proditor seruus. idem de Verb. Dom.

Sufficientiam vitæ non indecenter vult, quisquis
eam vult & non amplius: quandoquidem non ap-
petitur propter seipsum, sed propter salutem corpo-
ris, & congruentem habitum personæ hominis: ut
non inconueniens eis, cum quibus viuendum est.
ista ergo cum habentur, ut teneantur: cum non ha-
bentur, ut habeantur, orandum est. August. ad Pro-
bam.

Qui diuitiarum seruus est, diuitias custodit ut ser-
uus: qui autem seruitutis discusserit iugum, distri-
buet eas, ut dominus Hier. libr. 1. sup. Matth.

Pars mendicitatis est, congestam secreto pecuni-
am possidere. Valer. epis. in Serm.

Diues non presumitur, nisi probetur. apud Iu-
rsp.

Locupletior dicitur factus etiam qui non est fa-
ctus pauperior. ibidem.

Patrimonium in Deo creditum in tuto est. Cypr.
de Eleem.

Divites multa commendant, quæ pauperes de-
honestant. Aug. in Quæst. ex vtroque test.

In diuite non pecunia, sed auaritia damnatur.
Idem in Psal. 51.

Diues nihil ex suis diuitiis habet, quâm quod po-
stulat pauper. idem de Verb. Dom. serm. 5.

Diues humiliatus bonus est vir. idem Serm. 212.

Aliud est diuitem esse, & velle fieri diuitem. Au-
gust de Verb. Dom.

Divites aliorum paupertate probantur. idem.
Homil. 15.

Propter diutes sumus pauperes. idem de Verb.
Dom. l.cit. 26.

Diuitiæ utilius tenentur humiliiter, quâm relin-
quuntur superbè. idem Epist. 34.

Diuitiæ si habentur, nulla tamen in eis beatitudo
collocetur. idem Epist. 52.

Divitiæ Christiani tenent, non tenentur ab eis.
idem Epist. 89.

Diuitiæ aliud, aliud pecuniæ idem 7 de Ciuit. Dei.

Opes faciles magis optandæ sunt quâm immodi-
æ. idem lib. 2 de Ciuit. Dei

Aurum laudat aliter religiosus, aliter auarus. idem
ont. Iuli.

Aurum non ex se, sed ex vñsu malum. idem de
Verb. Luc. Act. 3.

Diuitiæ vix sanctis domini contemptui sunt.
Amb. i. Offic.

Laqueus diaboli diuitiæ sunt in Psal. Qui habit.
serm. 4.

Abundare, aliquando est penuriam pati. Chry-
stos sup. Epist. ad Cor. 16.

Aurum homines in dæmones mutat. idem sup.
Epist. ad Cor. Homil. 40.

94 DIVITIAE ET POSSESSIO.

Divitum est litigare. Chrysost. sup. Matth. Homil. 16.

Divites pauperibus placeant. idem serm. 27. sup. epist. ad Rom.

Diues superflua desiderat idem super Epistol. ad Cor. Hom. 14.

Pecunias contemnere volenti facile est. idem ad pop. Antioch. Hom. 32.

Pecuniarum cura, animæ morbus est. ibid. Homil. 68.

Divitiae multorum periculorum autores. idem super Matth. Homil. 3.

Divitiae molles homines reddunt. idem sup. Matth. Hom. 21.

Divitiae tanquam latro in solitudine. idem sup. Epist. ad Cor. Hom. 13.

Divitiae multos insanos faciunt. idem sup. Epist. ad Colloffenſ. Homil. 7.

Opes malitia sunt schola. idem de pœnitent. Homil. 7.

Pecunia causa mœroris est. idem sup. Matth. Homil. 65.

Pecunia cupiditas tenebris est. idem sup. Matth. Homil. 84.

Pecuniarum cupiditas grauior omni tyranno. idem sup. Ioan. Hom. 58.

Pecuniatum amator ipsam naturam ignorat. idem sup. Ioan. Hom. 86.

Pecunia terra puluis est. idem sup. Epist. ad Cor. Hom. 24.

Pecunia cupidus, orbis totius est inimicus. idem sup. Epist. ad Timotheum. Hom. 7.

Pecuniis ablatis, etiam occasio peccandi aufertur. idem sup. Epist. ad Heb. Hom. 10.

Vide plura, in Avaritia, & Cupidit. &c in Possessione.

Tatupertas.

EX GRÆCIS.

Viro egeno verecundia non conductit. Hom. apud Plat. de fortit.

Indigentia legem fauere, et quum est. Plut. de vi-

tand. viut. Paupertas à diuitiis securitate solum differre vi-

detur. Cat. apud Plut.

Nemo pauper est earum serum quæ naturæ suf-

ficiunt. Plut. de cup. diuit.

Cum sis pauper, non diuitibus irascaris, nisi fortè

valde videris proficere. Demet. Phal.

Cum paupertatem malorum extremum censea-

mus: hanc non aliter, ac grauem ac difficilem mor-
bum liberis tradere formidamus. Plut. de amor. pa-

rent. erga liber.

Malo virum pecuniarum indigentem, quam pe-

cunias viri. Themist. apud Plutarch. in Apoph.

Qui pecuniis eget, ab amicis repetat, non petat. Diog. apud. Laér. lib. 7.

Dominus ille est, qui nullius indiget: proximus, qui
paucis. Plutar. apud Volat.

Odi pauperem diuinitantem. ibidem.

Ne properes dite scire, ne citò fias pauper.

Pauperes in bona locupletum inuadere non au-

deant. Demosth in Philip. Orat. 4.

Paupertas integratatis signum. Aeschin. in Epist.

Non aspernandi pauperes, satis ipsis in ipsa pau-

pertate est mali. Demosth. cont. Eubul.

Difficile fuerit inuenire pauperem cognatum.

Menand. apud Stob.

Siquenisi simui sapiens, & pauper unus homo

fuerit admiratione dignum est. Euripi. ibidem.

Ille, qui diues fieri potest, melior est, quam qui iam sit. Pericli. ibid.

Homine paupere nihil fortunatus est: mutatio-
ne enim in deteriorem statum non expectat.
Diphil. apud Stob.

Paupertas secundum naturam non turpis est: illa
vero, quæ propter turpem causam accidit, turpis est.
ibidem.

Paupertas subsidium est ad philosophiam. Diog.
ibidem.

Propter paupertatem nullum unquam torqueti-
vidi: propter malitiam multos. ibid.

Fames nunquam produxit adulterium, nec pecu-
cuniarum inopia luxuriam breuis quædam est tem-
perantia, paupertas: & compendiosa legum obser-
ratio, penuria. ibid.

Paupertas, efficas virtutis gymnasium. apud Stob.

Paupertas, virtus est per se docta Diog. ibid.

Anima timiditati medere, & non metues pau-
pertatem. ibid.

Quisquis in paupertate viuit; angustè, & tenuiter
viuere vult. Philum. ibid.

Inopia prompta est in perpetrantis malis. ibid.

Vix inops solitarius est. ibid.

Paupertas non parua ægritudo est. ibid.

Nullus homini maior hostis est, quam paupertas.
apud Stob.

Pauper ad omnia formidolosus est, & se putat ad
omnia sperni. ibid.

Dij semper tenuiter largiuntur tenuis fortunz
hominibus. ibid.

Turpe est simul & pauperem, & imbecillum red-
di. Aristoph. ibid.

Pauperum omnium finis est, nox: obumbrat
enam ipsorum mala ybique. ibid.

Diuites, non adeò solent misereri infelicium,
quam pauperes. Anaxag. ibid.

Paupertas, & diuitia, nomina sunt indigentia, &
saturitatis quamobrem nec diues dicendus est vir
dignus, nec pauper indignus. Democra apud Stob.

Neminem vidi tyrannidem execrari propter pau-
pertatem, omnes vero propter diuitias. Diog ibid.

Non potest spoliari nudus. Apul.

E X L A T I N I S.

HOnesta res est, lata paupertas. Senec Epist. 2.
Cui cum paupertate bene conuenit, diues est.
ibidem.

Magnæ diuitia sunt, lege naturæ composita paun-
pertas. idem Epist. 4.

Nudum latro transmittit, etiam in obfessa via,
pauperi pax est. idem epist. 14.

Si ad naturam viuas, nunquam eris pauper: si ad
opinionem, nunquam eris diues: exiguum natura
desiderat, opinio immensum. idem Epist. 16.

Multis ad philosophandum oblitere diuitia: pau-
pertas expedita est, secura est. idem Epist. 17.

Panem & aquam natura desiderat, nemo ad hæc
pauper est. idem Epist. 25.

Paupertas nulli malum est, nisi repugnanti. Se-
nec Epist. 24. (ibidem.

Vnum paupertatis præsidium est manus habere.

Omnis, qui in paupertate sunt, malunt maleficio
parare diuitias, quam officio paupertatem tueri. Cic.
ad Heren.

Qui pauperes sunt, iis antiquior officio pecunia
est. idem 2. de inuent.

Egens est, qui non satis habet, & is, cui nihil satis
esse potest. idem 4. ad Heren.

Animi est molliies, non virtus, paulisper inopi-
am ferre non posse. Cæs de bell. Gal. b. 7.

Magna indigentia nascitur non ex inopia magna,

sed ex magna copia: multa enim desiderantur ad multa, quæ habemus tuenda. Gell.lib.9.

Paupertas certissima est, cum alicuius indigesas, utico non posse, quia ignores, ubi proiectum iaceat, quod desideras. Colum.lib.12.

Ingenium fuerat pretiosius auro, & nunc barbaries est grandis, habere nihil. Oui 3 Am.

Curia pauperibus clausa est, dat census honores. ibidem.

Cantabit vacuus coram latrone viator. Iuue. Sat.10.

Quis diues? qui nihil cupit: quis pauper? auatus. Bias per Aufoni.

Magnum pauperies opprobrium iubet, Quidvis facere, & pati. Hor.3 Carm.

Miserum istuc verbum, & pessimum, habuisse, & nihil habere. Plant.in Rudent.

Nil habet infelix paupertas durius in se, quam quod ridiculos homines facit. Iuuen. Sat.3.

Haud facile emergunt, querunt virtutibus obstat Res angusta domi. ibid.

Semper eris pauper, si pauper æmiliare.

Dantur opes nullis nunc, nisi diuitibus. Matt.lib.5.

Paupertatemque ferendo, Effecere leuem. Ouid. Metem.

Fauper enim non est, cui rerum suppetit usus, Si venti bene est si lateri, si pedibus tuis: nihil amplius diuitias poterunt addere regibus maius. Horat.5. Epistol.

Dedecori est fortuna prior. Luca.lib.3.

Securitas in paupertate felicior quam imperium metu retentum. in Hist. Sax.

Pauperes satis stipendijs perdunt, si liberos edificant. Liuius 1. Decad.lib.2.

Odi pauperem auxilium diuiti ferentem. Quint. Decl.9.

E X S A C R I S.

Pauperum amicitia certior est, quām diuitum.
Aug lib.de amic.cap.120.

Si vix toleratur diues superbus, pauperem superbum, quis ferat? ibid.

Quem nec in abundantia superbia eleuat, nec in necessitate cupiditas irritat, nouit abundare, nouit penuriam pati. Greg.

Paupertatem a quo animo ferre, virtus patientia est: sponte appetere, sapientia laus est. Bern.

Non paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor. idem.

Egestas, sanitatis est mater. Chrysost.

Egestas patetna minime fuit opprobrio. Basil.

Vt opulentia bonum videatur, acerbitas egestatis facit. Lact.

Non bene conueniunt, nec in una sede morantur pudor & egestas. Eras. in Epist.

Pauperi datum, non est datum, sed mutuum. Greg. in regist.

Plus sentimus, quod habuimus, postquam habere desinimus. Hieron.

Omnis philosophia magistra nobis inopia est. Augu. super Psalm 76.

Fœcundus est ager pauperum, citò reddit donantibus fructum. via cæli est pauper, per quem venitur ad patrem: incipe erogare, si non vis errare. Augu. de verb Dom.

Paupertas in inopia mentis est, non in quantitate possessionis. nam cui cum paupertate bene conuenit, diues est. Greg. sup. Ezech. Hom. 9.

Paupertas est manu ductrix quædam, quæ ducit ad cælum. Chrys. Serm. 18.

Pauper dicitur, qui non habet quinquaginta iugos in bonis suis apud Iurisp.

Cedens bonis remanet obligatus, naturaliter tamē:

quia ciuili obligatione liberatur. ibidem.

Pauperes procurare nobis debemus pro aduocatis. Greg. in Euang. Homil. 11.

Pauper reprehensibilis moneri debet, non despici. ibidem.

Inter pauperes primum domestici curandi sunt. August. Epist. 38.

Paupertas amissa plus dolenda, quam opulentia perdata. idem Epist. 5.

Pauper misericors diuite laudabilior. idem ex quaest. ex utroque test.

Pauperis non est miserendum in iudicio. idem lib. 2. quaest. sup. Exod.

Deo dat, qui pauperi dat. idem sup. Psal. 36.

Paupertas in animo, non in sacculo est. idem in Psal. 136.

Pauperes aliqui esse volunt eo pacto, ut nihil eis deget. Berna de aduent. Domini. Serm. 4.

Paupertas nobilis titulus est. idem in epist.

Paupertas penna magna, qua citò in regnum volatur. Bern. de aduent. Domin. Serm. 4.

Pauperem compellari, non est probosum. Basil. in Hex.

Paupertas philosophiae nutrix est. idem in epist.

Paupertatem faciliorem facit opulentia cali. Chrysost. sup. Epist. ad Heb. Hom. 19.

Horrea pauperum venter est idem sup. Luc.

Inopia validum telum est. idem ad pop. Antioch. Hom. 2.

Mendicare melius quam rapere. Chrysost. sup. Matth. Homil. 71.

Pauperum venter pecunias conseruat. idem de jejunio. Serm.

Pauperiem tolerare documentum est virtutis. idem sup. Matth. Hom. 14.

Pauperes propter utilitatem diuitum facti. idem
sup. Matth Hom. 46.

Pauperes sine delectu excipiendi sunt. idem sup.
Luc conc. i.

Pauperum manus certus thesaurus. idem sup. Io-
an. Hom. 77.

Paupertas simplex non facit beatum. idem sup.
Luc conc. i.

Paupertatis nomen reges non effugerunt. idem
sup Epist. ad Timoth. Hom. 12.

Paupertas ad virtutem conducibilior, quam diui-
tia dicem sup. epist. ad Heb Hom. 4.

Paupertas humiliat virum. idem sup. Epi. ad Heb.
Hom. 18.

Paupertatem Dei filius concupiscens descendit
vt eam eligeret sibi: & nobis sua estimatione face-
ret preciosam Ber. in vig. natal. Domini. Serm. i.

Liberalitas, & beneficium.

E X G R A E C I S.

Liberalitas virtus est animi honestorum sumptu-
um ministra. Aristot. de virt. & vit diuis.

Dificile est, largum fieri diuitem. idem Eth. 5.

Liberalitas distinctior esse debet. Demosth. ad-
uers. Aristonicum,

Liberalitas tyrannorum nihil aliud est, quam
translatio pecuniarum à iustis dominis ad alienos,
apud eund. ex argument. lib.

Liberalitatis est, erogare pecunias in laudabilia,
& largitio ad honestos sumptus faciendo, & præsto
esse ad auxilium in aduersa fortuna, & non acci-
pere unde non oportet. est autem, & liberalis circa in-
dumenta nitidus, & circa habitationem; est instru-
ctor magnarum rerum, & oblationem habenti-
um nulla commodi ducta ratione: est & altor ani-

yes LIBERALITAS, ET BENEF.

malium, mirum quid aut suave habentium: comitatur autem liberalitatem morum facilitas, & comitas, & humanitas, & esse misericordem, & erga amicos benevolum, & hospitalem, & honesti studiis ibidem.

Quæ quis non habet, nec agnoscit, alteri date, vel ministrare non potest. Plat. de amore.

Donum est datio non reddibilis Arist. Top. 4.

Dare habita grauius est quam dimittere acceptio-
nem eius, quod non habetur. idem Eth. 4.

Benefactores plus amant beneficio affectos, quam
contra. Arist. Eth. 9.

Da aliquid, & aliquid accipito. apud Stob.

Qui beneficium inuenit, compedes inuenit. Arist.
Poli. 1.

Non solum pulchrius est beneficio afficere, quam
affici: verum etiam iucundius. nulla enim res perin-
de parit gaudium, ut beneficentia. idem de dispu-
Philoſo.

Non ex pudoris arbitrio, sed ex iudicij delectu
donatio, & largitio facienda est. ibid.

Sæpe instanter flagitantibus damus: non quod
dare velimus, sed quod negare non valeamus. ibid.

Vicissitudo beneficiorum in amicitia necessaria.
idem de amicit. mult.

Muito regalius est addere, quam auferre. Artax.
apud Plut. in Apophth.

Improbi viri dona profectum non habent. Eurip.
in Med.

Principum dona sunt autoramenta seruitutis.
apud Demosth. ex arg. lib.

Hostium dona non sunt dona. ibid.

Qui homini nequam dat, non homini dat, sed
humanitati. Arist. apud. Stob.

Difficile est, ut in eos beneficium conferre sem-
per quis possit, in quos velit. Xeno. apud. Stob.

Non

Non est tutum, oblata temere accipere. Plat.
de vot.

Non minus regium, ac humanum est, parua li-
benter ac prompte accipere, quam magna tribuere.
Anaxer.apud Plut.in Apophth.

EX LATINI S.

Liberalitate nihil est naturæ hominum accom-
modatius, sed habet multas cautions: viden-
dum est cuim primum, ne obfit benignitas, & eis
ipsis, quibus videbitur benignè fieri, & ceteris: Nam
qui alius nocent, vt in alios liberales sint, non bene-
fici, nec liberales, sed perniciosi iudicandi sunt dein-
de ne maior sit benignitas, quam facultas: nam qui
benigniores esse volunt, quam res patitur, primo in
se peccant, quod iniuriosi sunt in proximos. videre
etiam licet plerosque non tam natura liberales,
quam quadam gloria industi, vt benefici videantur,
facere multa, quæ videntur magis proficisci ab o-
ftentatione, quam à voluntate. Tum illud unum
considerandum est, vt pro dignitate cuiusque tri-
buatur, in quo mores spectandi eius, in quem bene-
ficium confertur. Cic. i. Offic.

Liberalitate qui vtuntur, benevolentiam sibi cō-
ciliant; & quod aptissimum est ad quietè viuendum,
charitatem idem 2. de finib.

Ea liberalitas probanda est, quæ sine periculo ex-
istimationis est. idem 3. in Verrem.

Non ita claudenda est res familiaris, vt eam ape-
rire non possit benignitas, nec ita fefelleranda vt pa-
teat omnibus: sequuntur enim largitionem rapinæ:
cum enim dando egere cœperint homines, alienis
bonis manū inferre coguntur: nec tanta studia asse-
quentur eorum, quibus dederunt, quanta odia co-
rum, quibus ademerint idem 2. Offic.

Quicquid sine detrimēto possit cōmodari, tribu-

endum est vel ignoto, ex quo sunt illa communia; non prohibere aquam profuentem: pati ab igni capere ignem. Si quis velit consilium fidei' deliberanti dare, quæ sunt iis, qui accipiunt, utilia, danti non molesta. Ennius apud Cicer. 1. Offic.

Propensior liberalitas debet esse in calamitosos, nisi forte erunt digni calamitate. benefacta enim (ut ait Ennius) male collocata, malefacta sunt. Cicer. 2. Offic.

Melius apud bonos, quam apud fortunatos beneficium collocari puto. ibid.

Liberalitatis duo sunt maximè probabiles fontes; verum iudicium, & honesta benevolentia. Max. lib. 4.

Liberalitate vitia teguntur. in Hist. Sax.

Quo minores opes sunt, eo maiorem beneficis gloriam pariunt. Quint. lib. 3.

Multo plura sunt, quæ negant, cum præstant intuiti. idem declam. 5.

Omnium beneficiorum ista natura est, ut non sit necessitas, sed potestas. idem decla. 7.

Est liberale ferere beneficium, ut metere possis fructum. Cicer. antequam iret in Exil.

Difstat, adiicias aliquid, an detractum restituas, quantum difstat beneficij initium ab iniuriaz fine. Max. lib. 2.

Multum occupare habere inuidiam potest: multa tribuere, gloria carere non potest. Max. lib. 4.

Antiquiora beneficia subuertis, nisi posterioribus cumules. Plin. Iun. lib. 3.

Gratissimum est accipientibus dari sibi, quod nulli sit ereptum. idem in Paneg.

Omnium beneficiorum, quæ merentibus tribuuntur, non ad ipsos magis, quam ad similes redundat. ibidem.

Quædam beneficia odimus. Curt. lib. 6.

Multi beneficia, quæ in amicos contulerunt, leuitate destruunt. Colum.lib.5.

Beneficium accipere, libertatem vendere est. Pub. Mim.

Beneficium dando accipit, qui digno dedit. idem.

Beneficium sæpe dare, docere est reddere. idem.

Beneficium dignis vbi das, omnes obligas. idem.

Cede mihi, quum ingentia, Posthume, dones,

Autoris pereunt garrulitate sui. Mart.lib.5.

Qui dicit beneficium se dedisse, petit. Pub. Mim.

Beneficium dare qui nescit, iniuste petit. ibid.

Beneficia plura recipit, qui scit reddere. ibid.

Munera (crede mihi) placant hominésque, deosque:

Placatur donis Iupiter ipse datis. Ouid. 3. De art. amand.

Sæpe Iouem vidi, cum iam sua mittere vellet

Fulmina, thure dato, substituisse manum. idem
5. Fast.

Non obligandus, sed remunerandus, qui prior
cepit. Plin. luni.lib. 7.

Quod vi datum est, non putas beneficium, sed
prædam. in hist. Sax.

Officio fungitur suo, qui tantum dat, quantum
per fortunam licet. ibid.

Semel dedit, qui rogatus: qui non bis. ibid.

Beneficia non sunt exprobanda apud memoræ.
Lia.1. Deca.lib.9.

Odiosum est genus hominum officia exprobantia-
tum: quæ meminisse debet is, in quem collata sunt,
non commemorare, qui contulit. Cicer. in Lælio,

Largitio fundum non habet. Cicer. 2 Offic.

EX SACRIS.

Beneficiis superare debemus. Ambr.1. Offic.

Beneficia pauperibus magis, quam diuītibus erga
ganda. ibidem.

Beneficia non solum pecuniaria sunt ibid.

Donis crescentibus rationes crescunt donorum.
Greg. in Euang. Homil. 9.

Quod merenti datur, ius est, non beneficium.
Erasm. in Epist.

Non tantum aures praebere debemus precanti-
um vocibus, sed etiam oculos considerandis necessi-
tatis. Ambr.

Hilaris dator non solum à Deo diligitur, sed & qui
tribuit in simplicitate. Bernar. sup. Cant. serm. 71.

Largitas, liberalitas, & beneficentia, regiae laudes
sunt Laet.

Bene dispensat propria, qui fideliter administrat
aliens. Greg.

Modus liberalitatis tenendus est, ut quod bene-
facis, quotidie facere possis. Ambr.

Qui liberalitatis modum seruat, auarus nulli est,
largus omnibus. idem.

Non solum liberalitatis est, de suo iure aliquid re-
laxare, sed etiam commoditatis. ibid.

Omnis res, quæ dando non deficit, dum habetur,
& non datur, nondum habetur, quomodo habenda.
August. de doctr. Christian.

Liberalitate liberalitas perit. Hieronym.

Liberalitas non cumulatione patrimonij, sed lar-
gitatis definitur affectu. idem lib. de Vid.

In ipsa autem liberalitate modus adhibendus est
rerum & personarum: rerum, & ut non omnia vni.
sed singulis quædam præstentur, ut pluribus prodes-
se possimus: personarum, ut primum iustis, deinde
peccatoribus. Gregor. in regist.

Minus virum modestum grauat, qui detrahit,
quod adest quam qui tribuit, quod non habet. Eras-
m. in Epist.

Non

Non solum queritur quantum, sed de quanto, & quanto animo detur. Amb. sup. Epi ad Corinth.

Non illa est perfecta liberalitas, si instantia causa magis, quam misericordia largiaris. affectus tuus nomine imponit operi tuo. ibid.

Date Deo accipere est Nazan.

Melius nemo erogat, quam qui sibi nihil relinquit. Hier.

Dandum est, quod nec tibi, nec alteri noceat. August. de serm. Domini.

Semper illi, quod largiatur, non deficit, cui bene velle non deficit. ibid.

Cum aliquid aliquando tardius dat Deus, commendat, non negat. August. de verb. Dom. cap. 1.

Beneficium exhiberi debet per pietatem, & bonum verbum per humilitatem. Grego.

Non intelligit beneficia diuina, qui se iuuari à Deo tantummodo putat. Laft. lib. 1.

Verus beneficij fructus benevolentia est. Bern.

Beneficio dij pulchrè sumus creati nostra malitia födati Aug. lib. 2. Medit.

Id piè iuste, humaniter fit, quod sine spe recipiendi feceris idem lib. 6.

Qui liberalis, benignusque est, officium, non frustum sequitur ibid.

Benefacit nemo inuitus, etiam si bonū est, quod facit. Ambr.

Libenter accipiendum est beneficium, quod profidanti Ber.

Verus beneficus nihil amplius præter affectum requirit. idem.

Verus beneficij fructus est, benevolentia. idem.

Beneficentia nulla est, vbi cunque necessitas non est. Laft. lib. 6.

Iis maximis laudis est benefacere, quos nemo sperauit esse facturos. ibid.

Officium non probo, quod grauat præstantem
absque fructu eius, cui præstatur. Eras. in Epist.

Experientia didici multò esse periculosius, malis
benefacere, quam bonis malefacere. ibid.

Autor, magnificus pretium addit suo muneri.
ibidem.

Mirum quam tenax sit memoria offendit homi-
nibus: & quam beneficiorum profunda obliuio.
ibidem.

Libertatem arguendi amittit, & peccat, qui ab eo
accipit: qui ideo dat, ne corrigatur. Amb. sup. Epistol.
ad Corinth.

Munera excæcant oculos iudicis, & vim autorita-
tis inclinant: ibid.

Cælestis muneris nulla mensura.

Beneficia Dei omnibus horis consideranda sunt.
Chrysostom sup. Genes. hom. 9.

Beneficiorum Dei memoria magistra est ad vi-
tam: idem.

Beneficiorum Dei memoria, sufficiens est ad vir-
tutum laborem. idem sup. Gene. Hom. 27.

Non omnia eidem dij dedere. Erasm. in Epist.

Officiorum assiduitate hostes conciliandi sunt.
Chrysostom sup. Genes. Homil. 58.

Benefacere homini, est beneficium magnū apud
Deum deponere. Chrysostom sup. Genes. Homil. 27.

Benefacta non sunt reuelanda: nisi cogat necessi-
tas, idem de laud. monach.

Beneficia Deus in nescios collocat plerunq; idem
sup. Genes. Homil. 46.

Beneficium cum simplicitate præstandum est.
idem sup. Epist. ad Philip. serm. 1.

Beneficiis multis Deus etiam inuitos afficit, idem
sup. Epist. ad Colos. Homil. 10.

Dona Dei etiam impij habent. Augustin.

Dona sua difficit Deus, ut rogetur indulgere. idem
3. de mirab. fact script cap. 10. Dons

Dona Dei bona non sunt, nisi Dei esse confiteamur. idem cap. 71 expos. quatund dubit.

Dona Dei in nobis reddenda sunt idem 10. de Cittate Dei cap. 5.

Donando nihil perdit Deus. idem lib. 1. Med. cap. 28.

Dona sua, non merita nostra, coronat in nobis Dominus idem de Grat. & liber. arbit. cap. 7.

Dona Dei quæ aliis collata sunt, nostra erunt, si non inuidemus. idem Homil. 16.

Nemo inuitus benefacit, etiam si bonū est quod facit. Aug. lib. 1. conf. cap. 11.

Parcimonia.

Parcus dinitiarum cultos infelix. apud Stob.

Parcus non melior sacrilego. ibid.

Parcus tēt miser. ibid.

Parci parant se cœu alia vitæ. ibidem.

Sera parsimonia in fundo est: non enim tantum minimum in imo, sed pessimum remanet. Senec. Epist. 1.

Non intelligunt homines, quām magnum vestigium sit parsimonia. Cicer. in Parad.

Res familiaris quæri debet ab his rebus, à quibus abest turpitudo: conseruari autem diligentia & parsimonia, eisdem etiam rebus augeri. Cice 2. Offic.

Dinitiaz grandes homini sunt, viuere parcè. Luc. lib. 5.

Sera parsimonia est, tunc seruare, cùm deficit. Vetus. lib. 2.

Parcitas salutis est mater. Chrysost. in prop. aduent. Domini.

Prodigalitas.

E X G R A E C I S.

E X L A T I N I S.

Svmptuositas, incontinentia pars est. apud Stob.

Prodigorum pecunia, sicut sunt. ibidem.

Qui quod habebat, consumpsit in quo non oportebat: quo non possidet, si contingat, non vretur, in quo oportet. Demosth. apud Plut. de Vi. ver.

Prodigi sunt, qui pecunias profundunt in easres, quarum memoriam aut breuem, aut nullam sunt relicturi omnino. Cicer. 2. Offic.

Multi patrimonia sua effuderunt inconsulte largiendo. ibidem.

Paruæ expensæ sœpe factæ consumunt patrimonium Aristot. Polit. 5.

Non ita claudenda est res familiaris, ut non eam benignitas possit aperire; nec ita reseranda est, ut patet omnibus. sequuntur enim largitionem rapine: cum enim dando egere cœperint homines, alienis bonis manum inferre coguntur. nec tanta studia alsequuntur eorum quibus dederunt, quanta odia eorum quibus ademerint Ciccer. 2. Offic.

Cupiditas & Auaritia.

E X G R A E C I S.

CUpiditas diuitiarum vadit in infinitum. Anisto tel. Polit. 1.

Auarorum doctrina est: tanti te ipsum putato, quantum habueris. Plut. de Cup. diuit.

Ne cupias, quo haberi nō possum. Demetr. Phaler.

Studium pecunia est unum ex desideriis prius naturam. Aristot. Physic. 2.

Auarus non substantiam possidet, sed ab ipsa possidetur. Bion apud Diogenem, libro 4.

Nec a mortuo sermonem, nec ab auaro gratiam expectes. Socr. apud Volat.

Tenaces opum suarum habent curam, verum ex eis tanquam ex alienis nihil capiunt utilitatis. Bion apud Diogen. lib. 4.

Excusatio avaritiae, est cumulare pro filijs. Apollon. apud Volat.

Causa ignauiae est luxui inferiens avaritia, ad proditionem impellens. Demosth. in Philip. declam. 3.

Ambitio, & avaritia nullam necessitudinis rationem habent. Demosth. i. Olynth.

Avaritia, vitium est animi, quo turpe lucrum se-
ctamur. Arist. de vit. & vir. diuif.

Avaritiae species sunt tres; turpis quaestus, tenaci-
tas, illiberalitas: turpis quaestus, per quem direscere
querunt undecunque; & lucrum, quam pudorem
pluris faciunt. tenacitas autem per quam sumptui
parcunt, & impensa in re honesta. illiberalitas au-
tem est, per quam expendunt quidem, minutatim
tamen, & male, & plus iacturae facientes nullo ha-
bito temporis delectu. est autem avaritiae plurimi
facere pecunias, nec id probrum putare, quod qua-
stuosum sit, vita mercenaria, & ferrilis, & sordida, à
munificentia, & liberalitate aliena. Arist. de vit. &
virt. diuif.

Quis suis aliena volunt adjicere, his sapienti sua
spe frustiantur. Menand. apud Stobaeum.

Accipere si non esset, nullus esset malus. ibid.

Irrationabilem avaritiam citius consumant ab-
iecta res partae, quam crescentes quotidiè immensæ
opæ. Euseb. apud Stob.

Avaritia omnis improbitatis est metropolis. De-
mocrit. ibidem.

Avarus nemo bonus, nec rex, nec liber esse po-
test. Herod. ibid.

Avari hydropticis comparandi. Diog. ibid.

Suspe natura vix franari potest cupiditas, quod
si diuitiarum quoque suppeditationem assump-
tit, planè fit infranis. ibid.

Studium pecuniae est ynum ex desideriis præter
naturam. Arist. Physic. 2.

EX LATINIS.

POtius à fortuna impetrem, vt det, quām à mente petam. Senec. Epist. 15.

Viri boni auditas tuta est. idem Epist. 23.

Conteinnere omnia, aliquis potest: omnia habere nemo potest. idem Epist. 63.

Nulli potest secura contingere vita, qui de te producenda nimis cogitat. Senec. de Paupert.

Temporis tanquam honesta avaritia est. idem de Breuit. vit.

Omnia tanquam mortales timemus: omnia tanquam immortales concupiscimus. ibid.

Tam deest auaro, quod habet, quām quod non habet. Quint. lib. 8.

Caput est in omni procuratione negotij, vt avaritiae tollatur vel minima suspicio. Cic. 2. Offic.

Cupiditates sunt infatiabiles, quæ non modo singulos homines, sed vniuersas familias euerunt: totam etiam labefactant Rempubl. ex cupiditatibus odia, dissidia, dissensiones, bella nascuntur. nec haec sese solum foris iactant, nec tantum in alios exco impetu incorrunt, sed intus etiam animis inclinat inter se dissident, atque discordant. Cicer. 2. de Finibus.

Cupiditatis moderator pudor est. ibidem.

Ea desideramus maxime, quibus abundamus. Cicer. Parad. 1.

Duæ res, quæ maximè impellunt ad maleficium, luxuries, &c avaritia sunt. idem 2 Ad Her.

Corrupti sunt, depravataque mores admiratione diuitiarum. idem 2. Offic.

Nemo tam firmum habet præsidium, quod avaritia non infreget, debilitaueritque. idem de nat. deor.

Avaritia est opinio vehemens de pecunia. idem 4. Tusc.

Illi morbo, qui permanet in venis, & inhæret in visceribus, nec in ueteratus euelli potest, nomen est avaritia. *ibid.*

In quibusdam nec pecunia modus est, nec cupiditas, quas nulla præda vñquā improbè parta minuit, sed auget potius, atque inflamat. idem 2. de finibus.

Avaritia senilis vituperanda est maximè: potest enim quicquā esse absurdius, quam quo minus via restat, eo plus viatici querere? *Cato maior.*

Alienarum rerum hominibus cupiditas, suarum satietas. *Plin. Seni. lib. 20.*

I penates, ea ciuitas, id regnum æterno in gradu facilè steterit, ubi minimum virium Veneris, pecunia que cupido sibi vendicauerit. *Max. libr. tertio.*

Avaritia latentium indagatrix lucrorum, manifesta præda audissima vorago, nec habendi fructu felix, & cupiditate querendi miserrima. *Max. lib. 9.*

Avaritia animum & corpus effoeminat. *Sallu. in coniur. Catil.*

Ira atque cupiditas, consultores pessimi, idem in *Bello Iugurt.*

Pecunia studium paci communi officit. *Sallust. de Rep. ord.*

Ea inuasit homines habendi cupiditas, ut posside ri magis, quam possidere videantur. *Pli. Iun. lib. 9.*

Quid nō mortalia pectora cogis, Auri sacra fames? *Virg. 3. Æneid.*

Rape, congere, posside, relinquendum est. *Martial. lib. 8.*

Fortuna nimis multis dat, satis nulli. *idem lib. 2.*

Avarus ipse miseria causa est suæ. *Pub. Mím.*

Avarus, nisi cum moritur, nihil rectè facit. *idem.*

Avaro quid mali optes, nisi ut viuat diu. *idem.*

In nullum avarus bonus, in se pessimus *idem.*

Inopia parua desunt, avaritia multa. *idem.*

Effugere cupiditatem, regnum est vincere. idem.
Avaritia & luxuria omnia imperia euerit Linus
Dec. 4. lib. 4.

Animus humanus insatiabilis eo, quod fortuna
spondet. idem Dec. 1. lib. 3.

Diuinitiarum cupido ibi, vbi & vsus. Iust. lib. 1.

E X S A C R I S.

Minus voluptatibus stimulatur, qui non est vbi
frequentia voluptatum. & minus avaritiz mo-
lestias patitur, qui diuitias non videt. August. de
Sing. cler.

Cupiditas, & avaritia in tantum vnum malum sunt,
ut nec avaritia sine cupiditate, nec cupiditas sine
avaritia possit inueniri idem ad quend comit.

Non est in carendo difficultas, nisi cum fuerit in
possidendo cupiditas. idem in libro Confes.

Insanabilis avaritia est. in Histo. Sax.

Vbi studium rationis est, cupiditas rationi seruit.
ibidem.

Liberalitate vitia teguntur, nudantur avaritia.
ibidem.

Tanto magis adhæret Deo quilibet, quanto mi-
nus diligit proprium. idem in Epist.

Non solum avarus est, qui rapit aliena, sed ille a-
varus est, qui cupide seruat sua. idem in quo serm.

Avarus ante quam lucretur, seipsum perdit, & an-
te quam aliquid capiat, capit. ibid.

Avaritia non vitium auari, sed animæ peruersæ a-
mantis aurum derelicta iustitia, quæ debuit antepo-
ni auro. idem 12. de cigit. Dei.

Cor habet in ventre gulosus, lascivus in libidine,
cupidus in lucro. idem.

Auari Deus, numus est. Ansel. sup. epist. ad Ephes.

Tantum est malum non se continere intra pro-
prios penates maioribus inhiando, ut propria sape
pereant. Chrysost.

Impossibilia petit, qui cupiditatis terminos inuenire conatur idem.

Vnusquisque quod cupid, & veneratur, hoc illi Deus est. Hier.

Peccatum avaritiae mentem, quam infecerit, ita grauem reddit, vt ad appetenda sublimia attolli non possit. Greg. 14. mor.

Mens avari, quæ prius ex abundantia requiebat, si-
serat postea ad custodiam grauius laborat. idem.

Avarus si potentiores videt, timet raptorem, si
inferiores, suspicatur furem. idem.

Longa nostra desideria increpat vita breuis, in-
eassum multa portatur: cum iuxta est, quo pergitur.
idem.

Cui cupiditas dominari dicitur, subiectus malis
omnibus demonstratur. idem s. Meta.

Non est morbus eupere, sed cupidum esse. Lact.
lib. 6.

Tanta infelix avarus timet, quanta pati timet.
Gregor.

Multis nomen pauperum, avaritiae occasio est.
Hier.

Multos facit avaritia inter diuitias indigere: iudi-
cium enim Dei est, vt in eo, quo quis delinquit, pu-
niatur, vt semper indigeat, qui semper indigentiam
timet. Petrus Rauen. in quo. Ser.

Bonorum autori aliter inhærente non possumus,
nisi cupiditatem à nobis, quæ omnium malorum ra-
dix, abscondamus. Greg. in homil.

Tria maxime solent homines affectare, opes, vo-
luptates, & honores. de opibus prava. de voluptatib.
turpia. de honoribus vana procedunt: nam opes ge-
nerant cupiditatem & avaritiam: voluptates pariūt
gulam, & luxuriam: honores nutririunt superbiam, &
iastantiam. Innoc. de vilit. cond. hum.

Mulierū genus avarissimū presumitur apud Iuri.

Cupiditas ad ea comparanda nobis data est, quæ sunt ad vitam necessaria Lact. lib. 6.

Auari semper pauperes. August. 7 de Ciu. Dei.

Cupiditas malæ patiætia fons est. idem de Patien.

Concupiscimus & quæ habemus, & quæ non habemus. idem in Psal. 118.

Avaritia, insatiabilis ebrietas. Chrysost. sup. Gen. hom. 22.

Avaritia in terra, & mari vagatur. idem sup. Matt. hom. 9.

Avaritia, canis radidus est. idem sup. Mat. hom. 5.

Avaritia crudeles efficit eos, qui ei seruiunt, idem sup. Matth. Homil. 84.

Avaritia, omnis iniustitiae somes est. idem sup. aft. Apost. Homil. 26.

Avaritia turpis morbus est. Chrysost. hom. 15. sup. Epist. ad Cor.

Avaritia, dominus morosus est. idem Homil. 8.

Avaritia, tyrannus crudelis est. idem sup. Epist. ad Corin. Homil. 20.

Auari animus, sepulchrum est. idem super Matth. Homi. 24.

Avarus communis omnium hostis est. Chrysost. sup. Matth. Hom. 82.

Avarus vbiique inutilis. ibidem.

Avarus propriam salutem negligit. idem sup. Mat. Homil. 84.

Avarus libentius carnem suam tradit, quam asum. idem sup. epist. ad Corint. Homil. 14.

Avarus ne suis quidem rebus fruitur. ibid.

Avaris idem accedit, quod manna colligentibus. idem sup. epist. ad Corint. Hom. 40.

Auari perpetuo dissident. idem sup. Epist. ad Eph. 7erm. 10.

Avarus in tenebris viuit. idem sup. Epist. ad Eph. 7erm. 20.

Avarus

CUPIDIT. ET AVARITIA. 117

Avarus, fur est, & latro, idem sup. Epist. ad Thess.

Hom. 11.

Avari meretricibus sunt peiores. idem sup. Epist. ad Hebr. Homil. 15.

Avari rectas cogitationes non admittunt. ibid.

Avarus corpus suum diabolo prostituit. idem sup. epist. ad Heb. Hom. 15.

Avarus multa cupiditate ebrius est. ibid.

Avarus idololatra est, ibid.

Avarus non est diues idem sup. Epist. ad Heb.

Avaritia, arx malorum omnium. idem sup. Matt. Hom. 65.

Avari omnem ordinem turbant. idem sup. Epist. ad Corinth. Hom. 37.

Cupiditas miris modis animum torquet. idem sup. Epist. ad Cor. Homil. 14.

Cupiditas, & alacritas, contraria sunt. idem super Epist. ad Cor. Hom. 19.

Veritas, & affirmatio.

E X G R A E C I S.

Propter veritatem debent sibi philosophi contradicere. Arist. Top. 1.

Duo sunt opera sapientis: unum est non mentiri de quibus nouit: aliud, mentientem posse manifestare. idem Elench. 1.

Ex falsis sequitur verum: ex veris nil nisi verum, idem Prior 2.

Illud, quod est causa, ut alia sint vera, est verissimum. idem Metap. 2.

Non oportet tantum verum dicere, sed causam falsi assignare. idem Eth. 7.

Solutio dubitationis, est inuentio veritatis. ibid.

Non est conueniens veritatem falsum esse, sed fateri idem. Num seni sit gerend. resp.

Simplex veritatis oratio est, nec variarum opus

118 CUPIDIT. ET AVARITIA.

habet interpretationum : iniquus autem sermoz-
grotans in scipium medicaminum opus habet sap-
entium Eurip. in Phoeniss.

Lingua errans interdum vera dicit.

Veritatem inquirens, non omnibus modis victo-
riam quæres, inuenta autem veritate, eris inuidus.
Epictet. apud Stob.

Veritas principia magnæ virtutis promouet. Pi-
darus apud Stob.

Venit veritas interdum in lucem nō quæsita. Me-
nand. ibid.

Suauissima narrationum veritas est. apud eundem.
Mendacium illiberale est, veritas generosa. Apol-
lonius ibid.

Mendacium veritatis opus aliquando est. Homil.
ibidem.

Tunc rem Deo similem faciunt homines, cum ve-
ritatem exercent. Pythag. apud Stob.

Tanto à veritate distat mendacium, quātum au-
ris ab oculo. Thal. apud Stob.

Magis dicimus illum scire rem, qui scit eam affir-
mativè, quam qui scit eam negatiivè. Arist. Metaphys.

Cauenda est oratori, præsertim in rebus dubiis, af-
firmatio, quæ contentiorem facit auditorem. De-
mosth. in 1. Olynth.

EX L A T I N I S.

PAtet omnibus veritas, nondum est occupata, qui
ante nos fuerunt nō domini, sed duces sunt, mul-
tum ex illa etiam futuris relictū est. Senec. Epist. 33.

Veritas in omnem partem sui eadē est, tenue est
mendacium, periculosa, si diligenter inspexeris. idem
Epist. 80.

Potest nocenti contingere, vt lateat, latenti fides
non potest. Senec. Epist. 98.

Superest, vt ostendamus verum dixisse de futuris,
quem

VERITAS ET AFFIRMATIO. 119

quem de præteritis nō possumus probare mentitū.
Quintil. Declam. 4.

Tantam semper potentiam veritas habuit, vt nul-
lis machinis, aut cuiusquam hominis ingenio, aut ar-
te subverti potuerit, & licet in causa nullum patro-
num, aut defensorem obtineat, tamen per se ipsa de-
fenditur. Cicer. in Vatin.

Multorum improbitate depresso depressa veritas emergit, &
innocētia defēcio interclusa respirat. idem pro Cluent.

Est interdum ita perspicua veritas, vt eā infirma-
re nulla res possit, interdum tamen est adhibenda
vis veritati, vt eruatur, idem pro Cluen.

Hominis est propriè veri inquisitio, atq; inuesti-
gatio. idem i. Offic.

Veritas odium patit. idem in Læl.

Pueritia, somnus, imprudētia, violentia, inanis, e-
ius generis sunt, à quibus sēpissimè veritas auditur.
Cicer. in Topic.

Veritas in præsentia, quibus resistit, offendit. Plin.
Iun. lib. 3.

Historia non debet egredi veritatem, & honeste-
factis veritas sufficit. idem lib. 7.

Non boue mactato cælestia numina gaudent,

Sed quæ præstanta est, & sine teste fide. Ouid. E-
pistol. 19.

Fidem qui perdidit, perdere vltra nihil potest.
Pub. Mim.

Ego verum amo, verum nolo mihi dicere, men-
dicem odi. Plaut. in Most.

Reddite depositum, pietas sua foedera seruet,

Fraus absit vacuas cædis habete manus. Ouid 3. De
arte amand.

Nec rumpite foedera pacis, Nec regnis præferte fu-
dem. Sil. lib. 2.

Famæ, ac fidei damna maiora sunt omniæ stimæ-
tione. Liu. Decad. 1. lib. 3.

220 VERITAS ET AFFIRMATIO.

Fide abrogata omnibus humanae societas tollitur. idem lib. 6.

Affirmationem sumit ex homine, quicquid non habet ex veritate. Quint. Declam. 17.

Temere affirmare de altero, est periculorum propter occultas hominum voluntates, & multiplices naturas. Cice. ad Brut.

Miser, qui se testem contemnit. Senec. Epist. 43.

Non ex levitate testimoniū aut similitate, causa honestorum hominum prouidēda est. Cicer. pro Sylla.

E X S A C R I S.

Natura veritatis magistra. Amb. in Hexam. lib. 6.
Fidele est testimonium, quod causas non habet mentiendi Hier.

Testimonium vendi non debet. Aug. Epist. 14.

Solus Deus veritatis doctor. August. lib. 6. confel. cap. 6.

Veritas cūm inquiritur, arrogantia deponatur. idem.

Veritas tutius auditur, quām prædicatur. idem de doct. Christ.

Veritati non præjudicat antiquitas. idem.

Lex omnium artium, ipsa veritas. idem.

Si de veritate sumitur scandalum, utilius permittitur nasci scandalum, quām veritas relinquatur. idem de lib. arbitri.

Nullus reprehensor formidandus est amatoris veritatis: etenim aut inimicus reprehensurus est, aut amicus: si inimicus insultat, ferendus est: amicus autem si errat, docendus: si docet, audiendus. idem 2. de Trinit.

Veritas, & dulcis, & amara est. Aug. Epist. 211.

Veritas propter se, non propter annūciātem diligenda est. idem sup. Epist. ad Gal.

Veritate vincit bonum est. idem.

Verita-

Veritatem et si splendor orationis ornet, non tamen facit idem & conf.

Veritatis contemplatio iucundissima est. idem de quant. anim.

Qui veritatē occultat, & qui mendacium prodit,
utique reus est: ille quia professe nō vult: iste, quia nocere desiderat. idem de agon. Christ.

Non est idem nolle sequi veritatem, & persequi. Bern.

Veritas magis eluet impugnata. idem sermo. 99.
de temp.

Turpe est falsitate aliqua posse seduci: veritate autem non posse reduci. Bern. in Epist.

Veritas nihil erubescit, nisi abscondi. Tertul.

Verum dicere, periculo caret. Nazianz.

Tantus in te sit veritatis amor, ut quicquid dixeris, iuratum putes. Hier. ad Celan.

Non meretur audire veritatem qui fraudulenter interrogat. idem super Ezech.

Si propter timorem mortis tacere veritatem, impietas est: quomodo nō est maior impietas, propter miserum ventrem, & honoris vanā spem tacere veritatem? idem.

Contra veritatem cognitam dimicare, idolatriam superat. August. Epist. 48.

Veritas humilibus tantū ostenditur. idem in quæ. ex utroque test.

Veritas ex fide magis, quam ex ratione percipitur. id. Epist. 222.

Veritatis inquisitio peccatis impeditur. idem de verb. religi. cap. 36.

Nullus suauior animæ cibus, quam cognitio veritatis. Laet. lib. 1.

Difficilis est ignoratiibus veritas, & facilis scientib. idem lib. 2.

Magis credunt homines ornatae veritati. ibid.

121 VERITAS ET AFFIRMATIO.

Veritas ideo semper inuisa est, quod is qui peccat vult habere liberum peccandi locum, ne caliter se patat a voluptate malefactorum securius frui posse, quam si nemo sit, cui delicta non placeant. idem libro 5.

Rata inter mortales fides, animiq; hominum mutabiles. Eras. in Epist.

Veritas laborare solet, vinci non solet. ibid.

Mihi adeo inuisa discordia est, ut veritas etiam displiceat seditionis. ibid.

Veritas perpetua est. Aug. in Solil.

Veritati ut nunquam fas est aduersari, ita celare expedit in loco. ibid.

Veritas duas habet comites, sapientiam, & constantiam. ibidem.

O quanti veritatem querunt non in veritate, sed in vanitate: & quod miserrimum est, in verbis vita lucra mortis negotiantur. Richard. in quod. sermo.

Certus non debet amplius certificari. apud luis.

Certitudo dum modo habeatur, non curetur de modo. ibid.

Veritatis amor, fidus amor est, & custos animz. Bern. sup. Cant. serm. 83.

Veritatis onus leue est. idem in Epist.

Veritas ubique mater est sanctitatis. Chryso. sup. Psal. 118.

Veritas sole splendidior. idem sermon.

Nemo potest veraciter amicus esse hominis, nisi fuerit prius ipsius veritatis. August. Epist. 52.

Mendacium.

EX GRÆCIS.

DOCENTES alios, mentiri non debent. Arist.
Mentiri, seruile est vitium, & cunctis mortali-
bus insectandum. Plut. de educ. lib.

Mendas

VERITAS ET AFFIRMATIO. 123

Mendax hoc lucratur, ut cum vera dixerint, ei non credatur. Arist. apud Diog. lib. 5.

Mendax ab hoste non differt. Homer. Odyss. 9.

Mentiens nemo celat alios multo tempore.

Sæpe delinquentibus promptissimum est mentiri. Theophrast. apud Stob.

Mendacium de seipso duplex est. ibid.

Mendacium infelix est. ibid.

Mendacium non veterascit. ibid.

Mendaces castigandi à pueris. ibid.

Mendacium, veritatis opus aliquando est. Homer. ibidem.

Tantum distat mendacium à veritate, quantum autis ab oculo. Pythag. ibid.

E X L A T I N I S.

Tenue est mendacium, perlucet, si diligenter inspereris. Senec. Epist. 80.

Mendacium dicere aliquando sapienti concessum est. Quint. lib. 2.

Aliquando exigit communis utilitas, ut etiam falsa defendantur. ibid.

Magis odimus mendacium, quod simile vero est. idem dec. 11.

Mendacio paratur autoritas. idem Declam. 18.

In virum bonum non cadit mentiri emolumenti sui causa. Cic. 3. Offi.

Ementiuntur sæpe homines, in eos, quos oderunt. Cic. pro Rab.

Amor grauis falsæ rei lapsum fidei parit ingentem. Plin. Sen. lib. 22.

Mendacem memorem esse oportet.

Vana pro veris sæpe valent, maximè in bello. Liu. Deca. 4. lib. 4.

Quidam cùm nullum crimen obincere possunt, de mendacii magnitudine veritatem captant. Quint. declam. II,

Qui veritatem occultat, & qui mendacium profert, uterque reus est: ille, quia prodesse non vult: iste, quia nocere desiderat. Anselm. sup. Epist. ad Corinth.

Mendax non est, qui falsum dicit, putans se dicere verum. ibidem.

Nonnunquam peius est, mendacium meditari, quam loqui. nam loqui plerunque præcipitationis est; meditari vero studiosæ prauitatis. Greg. 8. mor.

Falsa sunt, quæ falsis congruunt. Lact. lib. 3.

Qui multa mentiuntur, non possunt memores esse. Erasm. in Epist.

Mendacia non diu fallunt. Cyp. Epist 1.

Cum humilitatis causa mentiris, si non eras peccator, ante quam mentitus eras, mentiendo effidis, quod vitaueras. idem.

Quicquid figuratè dicitur, aut fit, non est mendacium. Aug. sup Epist. ad Galat.

Multum interest, quo animo, & de quibus rebus quisque mentiatur. idem in Ench.

Mendacium bonis insidiatur. Cyp. lib. 4. Epist.

Mendacium sermonibus, sicut ædificium lapidis fabricatur. Greg. l b. II. Moral.

Omne mendacium iniquitas est, & è contra. idem 37. mor.

Mentiri non licet, nec pro Dei laude. Aug. Epist. 8.

Mentientis proprium est, aliud in lingua, aliud in pectore habere. idem in Ench.

Falli minus malum est, quam mentiri. idem de doct. Christ.

Mendacium improprium est hominis. ibid. lib. I.

Omne mendacium peccatum est. idem in Ench.

Mendacia veritate vincenda. idem.

Nullum mendacium laudandum idem in Psal.

Menti-

Mentienti non est habenda fides idem cont. mēd.
Mentiri est animam occidere. idem cont. lit. Pet.
Mentiri nullo modo licet, verum occultare aliquando. idem in Psalm. 5.

Mendacium dubie proferens non mentitur, sed qui veritatem, quam nescit, affirmat. Bern. sup. Cāt. serm. 18.

Mutuum sumere, mendacii principium. Basil. in Hexam.

Calumniæ Deus non est capax. Chrysost. sup. Epist. ad Roma. serm. 4.

Calumniam inter virum, & uxorem struere, fideles caueant. idem sup. Epist. ad Ephes. serm. 20.

Calumniari non potest, qui non inuidet. idem sup. actus Apost. Homil. 40.

Decipi, mulierum est. idem super Epist. ad Corinthios. Homil. 23.

Mendacia sibi ipsa mentiuntur. idem sup. Matth. Homil. 39.

Mentiri furantem, necessarium est. idem ad pop. Antio. Homil. 35.

Fiducia, & Fidelitas.

E X G R A C I S.

Quod non credit quis, non mouet eum ad timēdum, vel sperandum. Aristot. de poet. 2.

Eximia res est lingua, cui fides adfuerit. Eurip. in Taur.

Qui promerentem laudat, ei rursus fides habetur vituperanti. Plut. de utilit. capien. de inim.

Oportet inimicis nec de credibilibus fidem habere: amicis autem etiam incredibilia narrantibus credere. Bias apud Plut. in conui. 7. sap.

Non minus eorum qui dicunt, quām de quibus dicitur, mores spectandi sunt. Agel. apud Plut. in Apophth.

126 CREDVLITAS ET FIDELITAS.

Vnusquisque studiosè curat, ut ex vita meritis sibi fides habeatur. idem.

Credulitas & Fidelitas.

EX LATINI S.

Vtrunque in vitium est, & omnibus credere, & nulli. Senec. Epist 3.

Homines semper amplius oculis, quam auribus credunt idem epist. 6.

Sunt plurima vera, sed parum credibilia. Quint. lib. 4.

Habenda fides est vel in hoc, ut qui crediderit, speret. idem, lib. 11.

Facinus est facile, vel morti credere. idem clam. 8.

Fide carent plurima, priusquam facta, aut visa sunt. Plin. Sen. lib. 6.

¶ Fidem habere dubiis res ardua. idem in praf.

Libenter homines id quod volunt, credunt. Caesar, de bell. Gall.

Nec prudentes suspicari oportet, sibi parum credi, nec improbis scire se se timeri. idem de bell. ciui. lib. 2.

Iucundum spectaculum, fidus in aduersis vir. Eurip. in Orest.

Quz quisque facile factu putat, a quo animo accipit. Gel. lib. 4.

Miseris parua est fides. Sallust. in coniur. Catil.

Melius, omnibus, quam singulis creditur. Plin. in Paneg.

Aduersis rebus rario est fides. Veg. lib. 3.

Fides maximum vinculum bonis amicis. Liuus, dec. lib. 4.

Habita fides fidem obligat. idem.

Nisi fide stet resp. opibus non stabit. idem dec. 3. li. 3.

Nemo ferè credit ei, nisi quē fidelem putat. ideo perditissimi est hominis, & amicitiam dissoluere, &

fallere

CREDULITAS ET FIDELITAS. 127

fallere eum, quia Iesus non esset, nisi credidisset. Cic.
pro Roscio.

Laudanda fiducia, qua estimationē sui certo pon-
dere examinat. Max. lib. 3.

Tarda solet magnis rebus inesse fides. Ouidius E-
pist. 16.

Scilicet ut fuluum spectatur in ignibus aurum:

Tempore sic duro est inspicienda fides idem i. de
Trist.

E X S A C T R I S.

Nemo facere metuit, quod se bene didicisse con-
fidit. Veget. lib. 1.

Non cuique spiritui credendum est. Cyp. lib. 4.
Epist.

Nihil est, quod in vita fieri possit, nisi credulitas
ante præcesserit idem in Symb.

Credendum est melioribus nobis, de nobis, & nō
ex nobis. Greg. in 1. Reg.

Hominibus ignotis non paßim credendum. Gre.
in regist.

Non est facile de proiecta xitate credendum, quā
& vita præterita defendit, & honorat vocabulū di-
gnitatis Hier. ad Rust.

Fides etiam perfidis præstanta. Amb. lib 2. de Of-
ficiis.

Crudelitatis facilitas pessima. Bern. de consi.

Fiduciam nullam nobis afferre debet latitia hu-
ius seculi. Bern. in Ram. pal. Serm. 49.

Non est facile credendum illud, quod facilè fieri
non potest apud Jurisc.

Confidentia magnum habet remunerationem.
Chrys. sup. Epist. ad Heb. Hom. 21.

Qui præ se fert odium, protinus sibi fidem abro-
gat, etiam in causa iustissima. Erasmus in Epist.

Hominibus ignotis non est paßim credendum.
Greg. in regist.

Cura quid expediat, prior est, quam quid sit honestum:

Et cum fortuna statque, caditque fides. Ouid. 2. de Pont.

Manus tollitur in signum fidei commissæ. Liuius 1. Dec. lib. 4.

Multa nobis vsu veniunt, quæ relata ignaro fidem perdunt. Apul.

Opulentos homines, & ætatis spacio probatos, dignos, quibus credatur, putamus non recte fortasse vulgi opinio vix mutari potest Cic.

Si quis ob emolumentum cupidius aliquid diceret videtur, de his credere contemnit. Cic. pro Font.

Vbi quis semel peierarit, ei credere postea, etiam si per plures deos iuret, non conuenit. idem pro Rab.

Proditio.

E X G R A E C I S.

In sanire mihi videtur, qui sibi firmam, constantem, veramque amicitiam cum eo fore persuasum habebit, qui fraternalm prodiderit. Plato de frat.

Alieni fidem habere non debet, qui suorum proditor fuerit apud Plut. in Apophth.

Froditionem amo, sed proditorem non laudo. ibid. Insidiator pro hoste habendus. Demosth. in Phi. Declamat. 3.

Cauere insidias magis necessarium est, quam insidiatores vlcisci. idem exord. 62.

Fœdera iniustè frangere, impium est, sed hostes fallere, non iustum est modò, & honestum, verum incundum quoque, & lucrosum. apud Plutar. in Apophth.

Prodituri amantur, non qui prodiderunt, apud Stob.

Proditor non sit homo frugi. ibidem.

E X L A T I N I S.

Vigilandum est semper, multæ insidiae sunt. Cicer.
pro Plancio.

Proditio celeri pena vindicanda est. Max. lib. 9.
Falluntur, qui proditionis præmiū spectant. Curt.

lib. 3.
Nullis meritis perfidia mitigari potest. idē libr. 7.
Satius est, insidias subire semel, quam cauere sem-

per. Suet. Tranq. de Iulio Cæs.
Maior dimicatio est cùm perfidia, & proditione
sociorum, quam cum hostibus. Liuius lib. 1. Dec. 1.

Semel proditori nulla danda est fides. idem lib. 4.
Dec. 3.

Nihil aliud superest locorū fraude deceptis, quā
honestæ mortis solatium ex hostiū cæde. Curt. lib. 7.
Indici coniurationis præmia constituta. Sallust. in

Coniurat. Catil.

Non est magis vituperandus proditor patriæ, quā
communis utilitatis, aut salutis deserter, propter suā
utilitatem ac salutem. Cicer 3. de finib.

E X S A C R I S.

Nullus perfidis tutus locus est. Amb.

Proditorem non amat princeps, etiam si dig-
num fraude putat, qui proditus est Erasmus in Epist.

Vbi nulla sunt insidiae, virtus vera vincit. ibid.

Frequentius conuentionum quæque simulatio,
quam arma nocuerunt. Veg. lib. 2.

Amicitia.

E X G R A C I S.

Prestat ridiculus amicus, quā grauis inimicus. Plut.
de pulch.

Nisi vterq; amat, neuter amicus idem de amic.

Amici ductu Dei fiunt. ibid.

Amicitia melior est diuitiis, & nullus honorat di-
uitias propter se, sed propter aliud: amicitia autem
sic. Atist. Top. 8.

Domini ad seruum non est amicitia secundum quod seruus, sed secundum quod homo: quia ut seruus, est ei dissimilis: ut homo autem, est ei similis. Arist Eth.8.

In quibus nihil est commune, nec etiā amicitia, nec iustitia. ibidem.

Nullus eligeret viuere sine amicis, habens omnia bona. ibid.

Proprium & maius amicorum est cōiuere. ibid.

Amicus se debet habere ad amicum tanquam ad seipsum: quia amicus est alter ipse. idem Eth.4.

Benevolentia non est amicitia, sed principium amicitiae. vnde ex benevolentia causatur amicitia. ibid.

Frauus nihil amicū habet, nec ad seipsum, nec ad alium. Arist. ibidem.

Nullus tantum contristatur, & lēditur propter malum illatum ab inimicis, quantum tristatur male illato ab amicis. idem de Poët.2.

Nō possumus aliquo vti amico, & adulatore. Plu. de præcep. connub.

Amicus homo est animal facile natura depravabilis. Plat. apud Plutarch. de tranquil. anim.

Filius sicut in substantia derelicta, ita in paterna amicitia succedere debet. Socrat. apud eund. de visitand. vſur.

Graue est tunc sentire, qui non sunt amici, cūm amicis opus est. idem de amic. & adul.

Vt nūmmum, sic amicum oportet habere, nempe probatum antequam eo sit opus. ibid.

Non afflito tantum dulce est vultum intueri viri benevolentis, verū in vtraque fortuna preſto est amicitia, non minus voluptatem, & gratiam addens bonis, quam malis molestiam adimens, & desperationem. Plut. ibidem.

Morum, & studiorū similitudo conciliatrix amicitia est. ibidem.

Libertas loquendi propria amicitia: ibid.

Qui verus est amicus, is nec imitatur omnia, nec facile laudat omnia, sed optima tantum: ibid.

Officium, quod proficitur ab amico, ceu viuum quoddam animal, vires maximè proprias in intimis habet. nihil autem accedit ostentationis, quin sè per numero sit, ut quemadmodum fidus medicus agroto nesciente sanat, sic amicus prospicit vel congregandi, vel discedens, negotium illius amico agrotante curans: ibidem.

Ad salutem opus est vel bonis amicis, vel acribus inimicis. Diogen apud Plut de amici. & adul.

Amicis usque ad aras videntur est: id est de vit. verec.

Praclarum estima virum, cui contingit vel amici umbra. Menand apud Plut. de amic. & adulat.

Inconstantia fastidit amicos. ibidem.

Amicitia sanctum nomen est, ibidem.

Primum ad diligendos amicos iudicio est opus, deinde voluptate in conuersando simul, postremò ut si sint si illorum indigeamus opera: ibidem.

Molesta est in multos diffusa amicitia: ibid.

Vicissitudo beneficiorū in amicitia necessaria est. ibidem.

Odia soluenda sunt, non autem amicitia: ibid.

Acrior in nocendo est malignitas, quam in iuuando amicorum dilectio: ibid.

Quidam temere amicorum causa pereunt.

Amicitia nihil recepit, nisi sit simile. eadem enim velle, eadem sentire, ac fateri, eisq; affici, ea demum firma amicitia est: ibidem.

Amicus gaudet bonis, & condolet tristibus amici sui. Arist. Rhet. 2.

Amicorum absentium, & praesentium & que memores esse debemus. Thal. apud Diog. lib. 1.

Diu deliberatos amicos elige, colq; uno affectu, non uno habeas meritum. Bias: ibid.

Amicos sequere, quos non pudeat elegisse. ibid.

Amici vitam, tuam puta gloriam. ibidem.

Amicus una anima est in duobus corporibus habitans. Aristot. apud Diog lib 5.

Tales erga amicos esse debemus, quales illos erga nos esse optamus. ibid.

Amici multi; amicus nemo. ibidem.

Amicitia, & equitas est reciproca benevolentia. ibidem.

Amici secundis in rebus aduocati adsint: in calamitatibus autem sua sponte, atq; inuocati. Demost. ibidem.

Mediocres oportet amicitias esse mortalibus, & ad intimam medullam animæ, solubiles vero amores esse animi. Eurip. in Hippolyt.

Præstantiores cum licet amicos eligere, detestiores ne capias. idem in Heracl.

Desiderium quoddam amicis est, amicorum cognoscere mala. idem in Helen.

Nullus malus genius amicis ab amicis. idem in Heracl.

Amicitia, & inimicitia mortalium non sunt immortales: humana consilia reguntur temporibus, mutantur utilitatibus. ibidem.

Opta periculum non facere ex amicis. Hesiod. apud Stob.

Benevolentia non est amicitia, sed principium amicitiae: vnde ex diuturna benevolentia causatur amicitia. Aristot. Eth 9.

E X L A T I N I S.

OMNIA CUM amico delibera-, sed de ipso prius post amicitiam credendum est, ante amicitiam iudicandum. Senec. epist. 3.

Inter bonos viros, ac Deum amicitia est, conciliante virtute, amicitiam dico: immo necessitudo, & similitudo. ibidem.

Conset

Constat illi licet fides, & benevolentia, tranquilitati tamen inimicus est, comes perturbatus, & omnia gemens: tristum itaque amicitiam veta. de Tranquill. anim.

Vbi amici, ibi opes Quint. lib. 5.

Nullas ego facilius perire crediderim, quam corporis charitates. idem declam. 2.

Haud scio, an excepta scientia, quicquam sit homini à diis immortalibus datum amicitia melius. Cic. in Lælio.

Nihil est tam naturæ aptum, tam conueniens ad secundas, & aduersas res, quam amicitia ibidem.

Qui amicum intuetur, tamquam exemplar aliquod intuetur sui: quocirca & absentes adsunt, & egentes abundant, & imbecilles valent, & quod dictu difficultius, mortui viuant. ibidem.

Serpit nescio quomodo per omnem vitam amicitia, nec ullam ætatis degenerat rationem patitur esse expertem sui: ut velii, qui se totos tradiderunt voluptati, sine amicitia vitam esse nullam sentiat, si modo velint aliqua ex parte liberaliter vivere. ibid.

Quia non possumus per nos omnia agere (alias enim in alia re est magis utilis) idcirco amicitiae comparantur, ut commune commodum mutuis officiis gubernetur. Cicero pro Rosc.

Ea est iuscundissima amicitia quam similitudo morum coniunxit. idem 2 Offic.

Est in amicitia necessarium, ut alter nihilo sese plus, quam alterum diligat: quod si tantillum interficit, iam amicitiae nomen occiderit: cuius est ea vis, ut simul ac sibi aliquid, quam alteri maluerit, nulla sit. Cic. de leg. 1.

Vetus est lex iustæ, veræque amicitiae, ut idem amici semper velint: nec est ullum amicitiae certius vinculum, quam consensus, & societas consiliorum, & voluntatum. idem pro Flan.

In confirmata amicitia, & perfecta fide commemmoratio beneficiorum superuacua est. idem.

Perditissimi est hominis amicitiam dissoluere, & fallere eum, qui Iesus non esset, nisi credidisset. idem pro Rosc.

Qui fortunis alicuius inducti amicitia eius secuti sunt, ii simul atque fortuna elapsa est, deuolant omnes: cum enim recessit res ea, quæ fuit consuetudinis causa, nihil supereat, quare possint in amicitia retinerti. idem 4 ad Herennium.

Literas ad se ab amico missas, offensione aliqua interposita, in medium proferre, palamq; recitare, nihil est aliud, quam tollere è vita societatem, tollere amicorum colloquia absentium multa enim solent loca esse in Epistolis, quæ prolata si sint, incepta esse videantur, & multa seria, quæ tamen nullo modo diuulganda. idem in Philip.

Sic in amicitia versari debemus, tanquam meminerimus eam ad grauissimas iniurias posse conuerti. Max. lib 7.

In hoc errore versatur, vel prudentissimus quisque, quod plures suos, quam sunt, arbitratur. Plautus lun. lib. 3.

Amicus certus in re incerta cernitur. Cic. in Lel.
Si amicitiam ad usum referamus nostrum, non ad illius commodum, quem diligimus, non erit ista amicitia, sed mercatura quedam utilitatum suarum. idem 2. de nat. Deo.

Me ipsum oportet ames, non mea, si veri amici futuri sumus. idem 2. de finib.

Amicitia non sub dubia utilitatis ratione effici solet, sed ipsa ex se oritur, & sua sponte nascitur. ibid.

Est honestius de amicorum pecunia laborare, quam de sua. idem ad Brut.

In omnibus nouis coniunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione quasi amicitiaz forces aperiantur.

Cum

Cum in amicitia quæ honesta non sunt, postulantur, religio, & fides præponatur amicitia. idem 3. Of. Inimicitias, quæ nimis delectant, & minus probantur, magis decere sentiunt sapientes sensim desinere, quam repente præcidere: caendum erit igitur, ne non solum amicitia deposita, sed inimicitia, quam suscepimus videantur. nihil enim est turpis, quam cum eo bellum gerere, qui cum familiariter vixeris. idem 2. Off.

Vna ista sit cautio, atque prouisio in amicitia, ut ne nimis eitò diligere incipiamus, neve indignos: digni autem sunt amicitia, quibus in ipsis inest causa, cur diligentur. idem in Lazio.

Amicitia vinculum nulla ex parte sanguinis viribus inferius. Max lib. 4.

Amici noui veteribus non sunt anteponendi. Cic. in Lel.

Est quatenus amicitia dari venia potest. Gel. lib. 1.

Cum in rebus aut paribus aut non longe secus, virtus amici, & honestas nostra consistit, honestas procul dubio præponderat. ibid.

Amici fide parantur. Sallust de coniu. Catil.

Apud amicos & que grata debet esse simplicitas dissentientis, quam probantis autoritas Plin. lun. lib. 2.

Multos amicos habere, multis gloriosum, reprehensioni nemini fuit. idem lib. 4.

Firmissima est inter pares amicitia, & pares videntur, qui nō fecerūt inter se periculū vitiū. Curt. lib. 7.

Quos viceris, caue tibi amicos esse credas. ibid.

Amici vitia si feras, facis tua. Pub. Min.

Si vitare velis acerba quædam, & tristes animi cauere morsus, nulli te facias nimis sodalem, gaudebis minus, & minus dolebis Mart. lib. 12.

Illud amicitia quondam venerabile nomen

Prostata, & in quæstu pro meretrice sedet. Ouid 2. de Pont.

Ita crede amico, vt ne sit inimico locus. Publ.
Mim.

Amicos res optimæ parant, aduersæ probant. ibid.
Ne quid expectes amicos, quod tu agere possis.
Ennius apud Gel.

Si vita præstes omnia secunda, amicus otiosus
est Quint declam. 16.

Mihi defunctorū amicorum cogitatio dulcis est,
habui enim illos tanquam amissurus, amisi tanquam
amissurus, amisi tanquam habeam. Senec. Epist. 63.

Tibi potius, quam cuius sis amicus. idem epist. 9.

E X S A C R I S.

Aamicitia in malo esse non potest. Aug. ad Conser.
Amicitia pauperum certior, quam diuitum.
idem lib. 1. de Amic.

Amicus, animæ dimidium. idem, 3. Confes.

Amicus, vita medicamentum. idem lib. 6. de Ci-
Dei.

Amicitia, quæ desinere potuit, nūquam fuit vera.
idem.

Saluus est, qui sine amico est. idem lib. 6. de Ci-Dei.

Amicus est similis medico, medicus non amat æ-
grotum, si non odit ægritudinem, vt ægrotum libe-
ret, febrem persequitur. nolite amare vitia amico-
rum, qui amatis amicos vestros. Aug. in quo. ferm.

Amicitia venenum suspicio. idem.

Amico laudanti credendum nō est, sicut nec in-
mico detrahenti. idem.

Amicitia aeterna est, si vera est. idem.

Amicitia nescit superbiam. Ambro 3 de Offic.

Nullius repudiada amicitia est se se ingentensis ad
amicitiam copuladum, non vt statim recipiatur, sed
vt recipiendus optetur, atque ita tractetur, vt recipi
possit: illum enim in amicitiam recipere debemus
cui omnia nostra cōsilia refundere audeamus. Aug
3. quæst.

Non omnis qui parcit, amicus est: nec omnis, qui verberat, inamicus: melius est enim cum severitate diligere, quam cum lenitate decipere. idem 9. Confessionum.

Virtus est amicitia, non quæstus. Amb. 3. de Offic.

Si quid vitii in amico cognoueris, corripe occul-te, si non audierit, corripe palam, errantem amicum corrige, incorrigentem desere. ibidem.

Habet vera amicitia nonnunquam obiurgationē, adulacionem nunquam. Bern. Epist. 24.

De amicitia omnis tollenda est suspicio, & sic cū amico tanquā cū altero est loquendū. Hier. in Epist.

Amicitia amoris est vinculum. Chrysost. in dict. Joan. Vos amic mei.

Amicitia parem aut facit, aut accipit: vbi inæqualitas, aut alterius eminentia, aut alterius subieclio, ibi non tam amicitia, quam adulatio est, vnde & alibi legimus: sit amicus eadem anima: & Lyricus pro amico precans inquit: animæ dimidium meæ. Hier. sup Matth.

Philosophus sic inter hostes viuendum censuit, tanquam inter amicos: ac inter amicos, ac si in inediis hostibus viueretur. Chrys. in Polit. lib. 3.

Vbi amicitia permanet, nihil facile creditur, nihil facile recipitur, quod dissidium possit operari. idem sup Matth.

Vt rara supellestile, ita bonis amicis vtendum est. Erasm. in Epist.

Plusquam atrox iniuria sit oportet, quæ amicitia dirimat. ibid.

Syneris amicis vtere, fictis abutere ibid.

Graue malum, quod infligitur bene merenti: gra-tius, quod bene merito: grauissimū, quod venit ab amico. ibid.

Grauius mel adunt amici supra modum laudan-tes, quam inimici detrahentes. ibid.

Nonnunquam accidit, vt inter amicos aliqua redargutionis nutrita discordia, maiorem postea charitatem partuiat, vt pote cūm corrigitur ea, quæ in amico displicere videntur. Isidorus libr. 3. de Summo bono.

Nouæ dignitates veteres solent amicitias immutare. Cassiod. in quad. epist.

Amicitia tanto est certior, quanto vetustior. quia facile mutari non potest, quod per longa secula custoditur. ibid.

Vera amicitia tantum inter bonos oritur, inter meliores proficit, inter optimos consummatur. ibid.

Quatuor sunt vitia, quibus præclarus honor amicitiae sapientius obfuscatur, scilicet iracundia, instabilitas, suspicio atque garrulitas. ibid.

Tatum diligo inimicum, qui mihi nihil facit male, quantum amicum, qui mihi nihil facit boni. ibid.

Amicitia præsumitur inter omnes, non autem inimicitia. apud iuri scons.

Amicus internus potest accusare de iniuria illata amico suo: quia ipsis iniuria dicitur. ibid.

Amicus, animæ custos dicitur. Greg. 27. mor.

Amicitia rerum omnium est vinculum. Augu. de fide rerum inuis.

Nulla est peccati excusatio, si amici causa peccaueris. idem de Amic. cap. 7.

Solem è mundo tollunt, qui tollunt amicitiam. ibidem.

Nihil sic probat amicum, sicut amici oneris portatio. August. in libr. 83. quæst. cap. 7.

Amicitia vera, murus est, Chrysost. sup. act. Apostolor. Hom. 41.

Deo familiaris, est donum maximum. idem super Epist. ad Philip serm. 5.

Benevolentia facit, vt amici vulnera, quam inimici oscula, utiliora sint. Amb. 1. de Offic.

Inimicitia

Inimicitia.

EX GRÆCIS.

Velle eas inimicitias tollere, quibus etiam amicus sit peritus, immanis est nimium & admodum feri. Plut. de Polit.

Nullus ciuius pro inimico habendus, nisi is ciuitati & Reipub. hostis sit. ibid.

Prudentis viri est, etiam ex inimicis utilitatem capere. Xenoph. apud Plut. de Vtilit. cap. ab inim.

Hoc peculiare habet malitia, ut magis vereatur inimicos, quam amicos. ibid.

Optima inimici vindicta est, te honestum praestare, ac virum bonum. ibid.

Quoniam hisce temporibus ad libere loquendum pene vocem amisit amicitia, loquax est autē assentatio, admonitio mura, superest, ut ab inimicis verū audiamus. ibid.

Pleraque magis intelligit inimicus, quam amicus. ibid.

Cela inimicis calamitatem, ne gaudeant. Demet. Phal.

Maximus cumulus peruersitatis est, optimis viris inimicum esse. Plint. De odio & inuid.

Solicite obseruandi inimici: primi enim peccata sentiunt. Antif. apud Laer. lib. 6

Ea ratione conuersandum, ut ex inimicis amicos, non autem ex amicis inimicos, faciamus. Pyth. apud Laer. lib. 8.

Res grauis inimicitia, & ignominiosas habens reconciliationes. Eurip. in Phœniss.

Sapientibus oprandum est, cum sapiētibus inimicitiam habere, non autem stultis idem in Heracl.

Firmæ permanent similitates, quas metus, & odiū continet. Demosth. in i. Olynth.

Priuatae inimicitiae multa in publicis negotiis corrigit, apud Stob.

Quemadmodum ciuitates, quas finitimus hostis
sobrietatem & vigiliam docuit, & leges obser-
uant diligentius, & rectius administrant Rempubl.
ita quos hic inimicitia cōpolit, ut in vita sobrii sint,
& vigilantes, paulatim & non sentientes ducuntur
in consuetudinem non peccandi, moresque compo-
nendi, si modo paululum adiuuerit ratio. Plu. de vtil.
capiēnd ab inimic.

EX LATINIS.

OMNES habere amicos, operosum est, satis est ini-
micos non habere. Senec. Epist. 13.

Simultates in his desinunt, in quibus nascuntur.
Quint Declam. 9.

Tacitū inimicitiae magistrī endæ sunt, quām ir-
dīctæ & aperiæ. Cic in Verrem.

Inimicitiae mortales, amicitiae immortales esse
debet. Erasm in epist.

Inimicitiae priuatæ aliquando reipub. prosunt.
Sall. in bell. Iug.

Cū inimico nemo citò in gratiā redit. Pub. Mim.

Nulla pestis efficacior, quām familiaris inimicus.
ibidem.

Inimicis diffidens, nunquam pateris incommo-
dum. Pub. Mim.

Sermonem inimici nunquam putas amicum. id.

Amicitiae, & inimicitiae mortalium non sunt im-
mortales, humana consilia reguntur temporibus,
mutantur ratione vtilitatis. idem.

Frustra eos appellamus, quorum auris atque ani-
mus à nobis abhorret Cic ad Quin.fra.

EX SACRIS.

INIMICITIA vitanda cautissimè ferendæ & equissimè:
finienda citissimè. August. in lib. 2 de ordin. cap. 8.

Sicut nec inimico deirahenti, ita nec amico lau-
danti credendum est. idem. lib. 3. cont. lit. Petil.

Sicut

Sicut adulantes amici peruerunt, sic litigantes
inimici plerunque corrigit. idem lib. 9. confess.

Humana mens omnem, quem inimicum tolerat,
etiam inimicum & impium iudicat. Greg. in mor.

Inimicitia subeunda plerunque pro amici inno-
centia Ambros de virg. lib. 1.

Inimici bonis in usum bonum dantur. August. in
quest. sup. Iud.

Lætitiat nos quādoque inimicorum ruina. Gre-
got. 22. mor.

Homo, omnem inimicum quem tolerat, inimicū
iudicat. ibidem.

Frustra exteriores inimicos vincimus, si exterio-
ribus parcimus idem lib. 30. mor.

Inimicos diligere, & eis benefacere, summa est e-
leemosyna. Aug. in Enchir.

Inimicus, ut homo, diligēdus. idem lib. 1. de serm.
domini in monte.

Inimicus ita diligatur, ut diuina in illū iustitia non
displaceat. idem in Psalm.

Inimici diligendi, sed cauendi. Chrysost. serm.

Inimici famosis nominibus non appellandi sunt.
idem de David & Saul.

Inimicitarū vincula ante solis occasum sunt sol-
uenda. idem sup. Matth. hom. 16.

Inimicitia alia vitia generant ex se. idem sup. Mat.
Hom. 31.

Vide plura in titulo de odio, & hostibus.

Societas & conuersatio.

E X G R A E C I S.

Praeius socius est, qui impedit commune bonum.
Arist. Topic.

Omnis societas est facta causa alicuius boni. idem
Polit. 1.

Nec cuius iniicias dexteram. Pythag. apud Plut.

142 SOCIETAS ET CONVERSATIO.

Repellere socios, inuidiosum est. Eurip. in Rheſ.
Ea societatis conditio est, ut bella communis con-
ſilio ſuſcipiantur, & deponantur. Demost. 1. Olymphi.
Qui ſociis periclitantibus non ſuccurrat, facillime
decerit. ibidem.

Sociorum alienatio est, veluti membris à corpore
alienatio. ibidem.

Qui ab aliis impulsi bella ſuſcipiunt, infirmi ſocii
ſunt, & ad tempus in ea manent. ibid.

Non debet homo ſanæ mentis vbi cunque con-
verſari. Aristotel. Oeconom. lib.

Si claudio vicinus ambulaueris, & ipſe claudus am-
bulare diſces. Plut. de lib. educ.

Ea ratione conuerſandum, vt ex inimicis amicos,
nō ex amicis inimicos faciamus. Pittac. apud Diog.
lib. 8.

Hominem qui cum conuerſeris, tribus modis co-
ſidera: nempe, vt p̄ſtantiorē te, aut inferiorē,
aut xqualem: p̄ſtantiori quidem auscultare, & ob-
temperare conuenit: inferiorē persuadere mode-
ſte: x quali autem cōſentire. hoc ſane modo nunquā
in contentionem incides. Epictet. apud Stob.

Omnis virtus vniata plus eſt, quam multiplicata.
Arist. de cauſis.

EX LATINIS.

NVlla res magis honesta inducit, dubiosque, & in-
prauū inclinatos reuocat ad rectum, quam bo-
norū virorum conuerſatio. paulatim enim deſce-
dit in pectora, & vim p̄cepti obtinet: frequenter
audiri, frequenter aspici, occulſus mehercule ſagī-
tum iuuat: & eſt aliquid, quod ex magno viro vel ta-
centē proficias. Senec. Epift. 75.

Amicitiae, conſuetudines, & vicinitates, quid hu-
beant voluptatis, carēdo magis intelligimus, quam
ſuendo. Cicer ad Quirit.

SOCIETAS ET CONVERSAT. 143

Nulli sunt ad perdēdum hominem magis instruēti, quam qui cum eo familiariter vixerunt. Erasm. in Epist.

Affidua conuersatio magnos homines minus verēndos facit. Liuius. 4 Dec. lib. 1.

Sic cum inferiore viuas, quemadmodum tecum superiore velis. Senec. Epist. 47.

Omnis ratio, & institutio vitæ adiumenta hominum desiderat: in primisque ut habeas, quibuscum familiares sermones conferre possis. Cicero 1. Offic.

Socii putandi sunt, quos inter res communicata est. idem, act. in Verrem.

In rebus minimis socium fallere turpisimum est: propterea quod se putat auxiliū sibi adiunxisse, qui cum altero rem communicauerit. idem pro Roscio.

Æque perfidiosum, & nefarium est, fidem frangere, quæ continet vitam: & pupillum fraudare, qui in tutelam peruenit: & socium fallere, qui se in negotio adiunxit ibidem.

Tecti ad alios esse possumus, socium verò cauere, qui possumus? quem etiam si metuimus, ius officii violamus. ibid.

Nullius boni sine socio iucunda possessio. Senec. Epist. 6.

Inimica est multorum conuersatio: nemo non nobis aliquod vitium aut commodat, aut imprimit, vtique quo maior est populus, cum quo conuersamur, hoc periculi plus est. nunquam mores, quos effero, refero: auarior redeo, ambitiosior, immo verò crudelior, & inhumanior: quia inter homines fui. vtrumque autem deuitandum est, ne vel similis malis fias, quia multi sunt: neve inimicus multis, quia dissimiles sunt. Senec. Epist. 7.

Recede in teipsum, quātum potes, cū his versare. qui te meliorem facturi sunt: illos admitte, qu-

facere potes meliores: mutuò ista fiunt, & homines dum docent, discunt. ibidem.

EX SACRIS.

IPSI quoque homini duplices manus, socias aures, oculos geminos Deus tribuit, ut robustius perageretur officium quod duorum fuerat societate compleendum. Cassiod. 3. Epist.

Qui socii laboris, & participes mercedis sint. Bern.

Pauca est societas, in qua non sint prauí homines inter bonos. Greg. in regist.

Societas malorum incorrigibilium fugienda est. idem sup. Ezech. Homil. 9.

Societas mala, res contagiosa. August. lib. 2. confess.

Multa simul prosunt, quæ singula non iuvant. apud Iurisp.

Dexteras dare, societatis est. August. sup. Epist. ad Gal. cap. 2.

Qui malorum contagio non corruptitur, is insigniter bonus sit oportet. Erasin. in Epist.

Non sunt alienandi, quos possis leuiter reuocare. ibidem.

Sublenatio est laboris, visitatio collaboratis. Gre.

Sancta conuersatio cōfundit inimicum, ædificat, proximat, glorificat Deum. Isid. 2. Soliloq.

Qui cū sapientibus congreditur, sapiens est. Amb.

Ex conuersatione æquali nascitur contemptus. apud Iurisp.

Conuersatio mala facit suspectum, præsumit. ibid.

Conuersatio obligat ad mores ibidem.

Conuersationis bona vir cœlestia amat, terrena despicit. Greg. in 1. Reg.

Conuersatio bona de præterito præsumere facit melius de futuro. idem Epist. 2.

Sunt quædam, quæ in familiarium conuersatione corrigi nequeunt sine culpa corridentis. idem 22. mor.

Res

Res eximii præmii est, inter malos laudabiliter conuersari. Greg. 3 mor.

Corrumpt bonos mores confabulationes pefsimæ. Hier ad Nep.

Conuersationis alienæ sumus curiosi exploratores, aut iudices temerarii. Bern. sup. Cant. sermo. 45.

Conuersari sic debet Christi minister, ut ex moribus exterioribus cōpositiones interiores existimetur. idem de trip. ibid.

In initio conuersationis nulla virtus magis necessaria quam simplicitas humilis, & grauitas verecunda. Bern. in Epiph. Domini, serm. 4.

Nihil firmius ad tuendam rem pub. concordi collegio.

Fœdera nobiscū iniit Deus humano more. Chrysost. sup. Gen Hom. 36.

Conuersatio optima Deum lætitiat. idem super Epist. ad Heb Hom. 25.

Confœderati debet se in uicem defendere, nisi in bello iniusto apud iurisconsul.

Vide piura in titulo de Amicitia.

Discordia.

E X G R A E C I S.

Nihil ciuitati perniciosius, quam diuilio, ut nihil melius, quam vno. Plat de rep.

Popularcs homines discordant propter inæquitatem possessionis: generosi autē propter inæquitatem honoris. Arist. Pol. 2.

Minores, ut fiant æquales, seditionem faciunt: æquales vero, ut fiant maiores. Arist. Polit. 5.

Nobilitas generis, & diuinitat̄ principia sunt & fontes seditionum. ibid.

Omnis diuerſitas videtur facere diuisionem. it idem.

Discordia duas ex una ciuitates facit. Liuius libro
6. Deca. 1.

Merces seditionis proposita seditionem protinus
excitat. ibidem.

Inter hostes discordia serere causas, sapientis est
ducis Veg. lib 3.

Nulla quamvis sit minima natio citò potest ab
aduersariis deleri, nisi propriis simultatibus seipsum
confecerit. ibid.

Ciuitate odium ad inimicorum perniciem præcep-
tis, ad utilitatem suę defensionis incautum. ibid.

Discordia atque seditio omnia opportunitiora fa-
cit insidiantibus. Liuius Decad. 4. lib. 4.

Nihil occultum in intestina discordia esse potest.
idem. lib. 10. decad. 4.

Principium discordiae est, aliquid commune tu-
um facere. Senec. in proverbiis.

Concordia res paruæ crescunt, discordia maximæ
dilabuntur. Sallust.

D E S A C R I S.

Nulla spatha possunt satis esse discordibus, pacifi-
cis etiam angusta abundant: dissidenis moribus
etiam spatioſa arctantur. Amb. de Patriarcha.

Mihī adeo inuisa discordia est, ut veritas etiam dis-
pliceat seditiosa. Erasmus in Epist.

Dissensiones nūquam debent amari, sed aliquan-
do aut charitatem probant, aut à charitate naſcun-
tur Aug. Epist. 87.

Discordia est aliquorum diuersio, quos prius amo-
ris vinculum colliganit. Isid. Etym.

Summopere iurgia fuge, nam contra parem con-
tendere, anceps est, cum superiore furiosum, cum
inferiore folidum. maximè autem contra saturum
contentionem inire. Cassiod. sup. Psal.

Munus non recipitur, nisi prius discordia repellatur ab animo, Greg. i. sup. Ezech.

Discordia aditum dispensij potius habet, quam utilitatis: idem in regist.

In seditionibus plus valet, quod præcipit verecundia. in Hist. Sax.

In discordia nemo benedicit Dominum. August. sup. Psalm.

Vide plura in Bello, & inimicitia, & odio.

Pax.

EX G R E C I S.

EX L A T I N I S.

Nihil perniciosius ciuitati, quam diuisio, ut nihil melius, quam vno. Plat. de rep.

Pax diuitius retinet non potest, quam finitimi populi patiuntur. Demosth.

Nunquam imperator ita paci credat, ut non se præparet bello. Veg.

Pax est tranquilla libertas. Cice. Philipp. 2.

Dulce est nomen pacis: res vero ipsa tum iucunda, tum salutaris. idem. Philipp. 3.

Pax est repudianda, si sub eius nomine latet bellum. ibidem.

Leges, aut iudicia esse non possunt pace sublata. Cicer. Philipp. 8.

Hoc vnum est tempus de pace agendi, dum sibi vterque confidit, & pares ambo videntur. Cez. de bello Ciuil. lib. 3.

Bellum pacis est causa. Sallust. ad pleb.

Pax diuersis in mentibus esse non potest. Sallust: de belli. Iug.

--pax optima rerum

Quas homini nouisse datum est, pax vna triūphis
Innumeris melior: pax custodire salutem,

Et ciues æquare potens. Silius Ita lib. 11.
 Qui desiderat pacem, præparet bellum. Vege lib. 2.
 Pacem volunt etiam qui vincere possint. Liuius
 libro 1. Dec.

Melior est tutior pax, quam sperata victoria. Li-
 uius lib. 10. Decad. 3.

E X S A C R I S.

Nemo vires suas in pace cognoscit, si enim bella
 defunt, virtutum experientia non prosunt. Na-
 zanz. in Apolog.

Mallēm pacem aliquantum iniquam, quam bel-
 lum æquisimum. Erasim. in Epist.

Non potest esse diurna pax absque motu cor-
 ruptione, nisi prudentibus viris resp. gubernetur. ibi-
 dem.

Melior est talis pugna, quæ Deo proximum facit,
 quam pax illa, quæ separat à Deo. ibidem.

Non timeas contra charitatem esse, si vnius scan-
 dalorum multorum pace compensaueris: melius est
 enim, ut pereat unus, quam unitas. Bern. in Epist.

Pax vera est, concordiam habere cum motibus
 probis, & litigare cum vitiis. Cass. sup. Psalm.

Concordia malorum, contraria est bonorum, &
 sicut optatum est, ut boni pacem habeant ad inui-
 cem: ita optandum est, ut mali sint discordes, impe-
 ditur enim iter bonorum, si unitas non diuidatur
 malorum. Isid. lib. 3. de summ. bon.

Pacem super pacem tribuit Deus dilectis suis.
 idem sup Psalm. 7.

Pacem amantes, Deum qui est autor pacis, amant.
 idem. Epist. 41.

Concordia simul iuncta vinci non potest. Cypria.
 lib. 1. Epist.

Omnis pax à Deo est. Greg. lib. 17. mor.

Qui seruare pacem non curat, ferre fructum spiri-
 tus recusat. idem. in Past.

Pax transitoria, est quoddam vestigium pacis æternæ. ibidem.

Pacati sibi temporalem pacem perturbari formident. ibidem.

Pacem cum bonis habere mali non possunt. idem in regist.

Pacis radix, est humilitas. idem in 1. Reg.

Pacem cum carne habere non possumus. ibid.

Concordia non potest esse sine iustitia. August. lib. 2. de Ciuit. Dei. cap. 21.

Concordia ciuitates construuntur: destruuntur autem discordia. Aug. Epist 5.

Concordia in ciuitate est, quod harmonia in musica. idem lib. 2. de Ciuit. Dei.

Pax Ecclesiastica, hæreditas nostra. Augustin. in lib. 83. Quæst.

Pax Christi, inimica diaboli est. idem in quæst. ex Nouo Testam.

Pacis bono omnia constant. idem 19. de ciuit. Dei. cap. 13.

Pax Dei omnem superat pacem. idem. 22. de Ciuitat. Dei. cap. 19.

Pacem cum solius veri Dei sit donum, dij falsi dñe non possunt. idem lib. 3. de Ciuitat. Dei.

Pacem etiam ferissima animalia custodiunt. idem lib. 19. de Ciui. Dei. cap. 12.

Pax plebis in ecclesia, est gloria ministrorum. idem Ser. 169.

Pacem appetentes, & gloriam contemnentes, pacem perdunt & gloriam. Ber. in Epist.

Concordia vnum facit ex pluribus. Chrysost. sup. Matth. Homil. 22.

Pax à gratia est. idem Homil. 1 sup. epist. ad Cor.

Pax materia est gaudij. idem sup. epist. ad Colos. Homil. 3.

Pacis fulgor ecclesiam illuminat. idem serm. de patient.

Facem contemnentes, & gloriam appetentes, pacem perdunt, & gloriam. Bern. in epist.

Bellum.

E X G R A E C I S.

Optimus locus in bello est medius: quia fortis tenent locum medium inter timidos, & audaces. Arist. in Polit. 2.

Iniquum certamen esse oportet, in quo victorem quidem priuatum esse licet, victum autem regem. Alex. apud Plut. de fortu Rom.

Ingentia pleraque certamina & si successum non habeant, dedecoriscerent nullam notam incurvant. ibidem.

Non est in bello bis errare. Lamachus apud Plut. in Apoph.

Necessere est, cum multis pugnet, qui multis vult imperare. ibidem.

Procul à domo est pugnandum. ibidem.

Bellum statuta non querit. ibidem.

Simplicissima contra hostes ratio armare manus. Eurip. in Rheiſ.

Vnius manus imbecillis pugna. idem in Herc. Fur.

Maximè Mars odit cunctantem. ibidem.

Vir armatus graui armatura seruus est armorum. ibidem.

Necessario è bello multæ oriuntur molestia. ibid.

Non verbis vincuntur hostes, sed armis. Demosth.

Exors.

Cæsi prælio inter victores numerandi. ibid.

Raræ felicitatis est, multa prælia, eaque prospere gerere. idem ex arg. lib.

Si miserrimum est, bellum mouisse frustra, quid si infeliciter, dicendum: ibid.

Qui foris bellum gesturus sit, operam det, ut domini omnia in tuto sint collocata. ibid.

Trans-

Transacto bello constantior pax fit: in tranquilitate autem nolle bellum mouere, haud æquè pericolo vocat. Thucy. apud Stob.

Tria sunt capita belli restè regendi: velle, reuere, ac obedire ducibus. Thueyd apud Stob.

Nec vel amicis beneficium maius præstiteris in bello, quam si inimicus ipsis esse videaris: vel hostibus magis villo pacto nocueris, quam si amicitiam ipsorum simules. Xenoph. apud Stob.

Armorum disciplinam discat pueri. Plat. de fortit.

E X L A T I N I S.

Non ille solus militat, qui in acie stat. Senec. de tranq. anim.

Prius est parare bella, quam gerere. Quint. lib. 12.

Quicquid in pugna patimur, virorum est. idem declam. 3.

Certissima mensura militaris ætatis est, posse fortiter facere. ibidem.

Rei militaris virtus præstat cæteris virtutibus, omnia nostra studia, & hæc forensis laus latent in tutela, ac præsidio bellicæ virtutis: & simulac increpuit tumultus, artes illico nostræ conticescunt. Cic. pro Mur.

Parua sunt arma foris, nisi sit consilium domi. idem 2. Offic. (Cic.

Pudor in bello est maximè periculosus. Plaut. ad

Suscipienda bella sunt, ut in pace sine iniuria vivatur. idem 1. Offic.

Non solum aduentus belli, sed metus ipse affert calamitatem. idem pro lege Manil.

Armorum exitus semper incerti, & timidi. idem ad Atticum.

Omnia sunt misera in bellis ciuilibus, sed nihil miserijs, quam ipsa victoria: quæ etiam si ad meliores venit, tamen eos ferociores reddit. idem ad Marc.

Armis s̄pē numero deterimi superiores sunt.
Erasm. in Epist.

Difficile est post pugnam incep̄tam aciem in-
struere ibidem

Aſpero, & abſciffo castigationis genere militaris
disciplina indiget, quia vires armis conſtant, quæ ybi
à recto itinere deficiuerunt, oppreſſura fūt, niſi op-
primantur. Max. lib. 2.

Non eſt cum hoste conſigendum, niſi occaſio
obueniſſet, vel neceſſitas incidiſſet. idem lib. 7.

Sæpe in bello paruis momentis magni caſus in-
tercidunt. Cæſar. lib. 1. de bell. ciuil.

Miferum eſt per paucos de ſumma rerum, ac pen-
culo decertare. idem de bell. Alex.

In magna paucitate contra magnam vim hoſli-
us, artificio magis, quæm viribus decertandum eſt.
idem de bell. Afric.

Bellorum cauſa, dominandi libido. Sallust. in con-
iur. Catil.

Bellum ex arbitrio ſumitur, non ponitur. ibid.

Militaris disciplina non tam ex libris, quæm ex
acie diſciptur. idem de bell. lugurth.

Victoris in manu eſt, bellum mutare. idem in cō-
iur. Catil.

Arma armis irritantur. Plin. Jun. in Paneg.

Fortuna bellis artem victos quoque docet. Curt.
libro 3.

Bellum ex victoria nascitur. ibid.

Belli iura etiam in pace feruantur. idem lib. 7.

Non eſt diuturna poſſeffio, in quam gladio indu-
cimur. idem lib. 8.

Bellum non fuſcipiendum, niſi cum maius emo-
lumentum ſpei, quæm damni metus oſtenditur. Cæſar
Aug. apud. Tranq.

Nulla ſalutis bello, pacē te poſcimus omnes. Virg.
lib. 10.

Scientia rei bellicæ dimicandi nutrit audaciam.
Veg.lib.1.

Bellum est iustum, quod necessarium est: & arma
sunt pia, quibus nulla, nisi in armis relinquitur spes.
Liuius lib.9. Dec.1.

Euentus belli, quasi iudex iustus. idem lib.1. Dec.3.
Nunquam minus, quam in bello euentus respon-
dent. idem lib.10. Dec.3.

Bellum seipsum alit. Cato apud Liuium, lib.4.
Dec.4.

Luxuria, &c otio militaris disciplina tollitur. idem
lib.10. Dec.4.

Nunquam ad publicum certamen produxeris
militem, nisi cum eum videris sperare victoriam.
Veget.lib.3.

Congruens clamor magni refert in acie. Liuius.3.
Deca.lib.10.

E X S A C R I S.

NON quætitur pax, ut bellum exerceatur, sed bel-
lum geritur, ut pax acquiratur. August. ad Bon.

Cum iustum bellum suscipitur, vtrum aperte
pugnet quis, an ex insidiis, nihil ad iustitiam inter-
est. idem in lib. Quæst.

Non semper pendet ex viribus bellorum exitus.
Erasm. in Epistol.

Nullum bellum tam feliciter cessit, quin plus at-
tulevit mali, quam boni. ibid.

Militarem industriam, quo melius habet resp. hoc
minus desideret. ibid.

Integros honor, lapsos dolor ad pugnam incitat.
Cypr.

Non prohibuit militare, qui proprium stipendi-
um sufficere præcipit. Aug. in serm.

Ordo mortalium paci accommodatus hoc poscit,
ut suscipiendo belli autoritas, atque consilium penes
principes sit. idem cont. Faust. K 5

Apud veros Dei Cultores etiam bella patrati sunt, quæ non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, sed ut mali coercentur, & boni subleuentur. idem de verb. Domin.

Fortitudo, quæ per bella tuetur à Barbaris patriam, vel defendit infirmos, vel à latronibus socios, plena iustitia est. Amb. de Offic.

Sibona fuerit causa pugnantis, belli exitus malus esse non poterit. sicut nec bonus iudicabitur finis, nisi causa non bona, & intentio non recta præcesserit. Bern. de noua milit.

Ars bellandi si non præcluditur, cum fuerit necessaria, non tiinetur. Cas. lib. Epist.

Militare non est delictum, sed propter prædam militare, peccatum est. August. de verb. Domi.

Quemadmodum certantibus ventis mare concurrit: sic regibus sibi aduersantibus populus regni vexatur. Chrysost. sup. Matth.

Bellum iustum est, quod fit de præcepto principis, de rebus repetendis, vel propter iniuriam repellendam, apud iuriscon.

Aduersiorum pugna constanter aliquando appetenda est, & prudenter aliquando declinanda. Gregor. lib. 3. mor.

Sapientis non est velle certare, & periculo se velle committere. quoniam & vincere non est in nostra potestate, & est anceps omne certamen. Lact. lib. 6.

Nemo pugnat acrius, quam qui nolens, & inuitus ad pugnam protrahitur. Eras. in Epist.

Si desit pugna, & hostis, nulla victoria est. Lact. lib. 6.

Bellum dicitur, quod minimè bellum. Augu. de princ. Dialect.

Bellum summae difficultatis est initium. idem de Vera relig.

Bellum à belluis nomen habet. Ludouicus. Viues in 4. de Ciuitate Dei. Feli-

Felicitas videtur qui prouocare non dubitat. Veg. lib. 5.

Nemo prouocare bello audet, aut facere iniuriam ei regno, aut populo, quem intelligit expeditum, atque promptum ad vindicandom. ibid.

Bellorum tempora, & exitus à Deo penderat. Aug. lib. 5. de Ciuit. Dei cap. 22.

Bellis corruptos hominum mores Deus emendat. idem lib. 1. de Ciuit. Dei. cap. 1.

Pax videtur maximum homini bonum: bellum maximum malum. idem lib. 19.

Bellum etiam iustum detestandum. idem lib. 19. de Ciuit. Dei.

Bella cum suo genere non gerunt bestiae idem lib. 17. de Ciuit. Dei.

Militia: quis fructus: vbi occisor mortaliter peccat, & occisus aeternaliter periret. Bern. ad mil. templ.

In aliis rebus si quid erratum est, potest postmodum corrigi: præliorum delicta emendationem non recipiunt. Veg. lib. 3.

Vilius constat erudire armis suos, quam alienos mercede conducere. ibid.

Plurimum terroris hostibus armorum splendor importat. idem lib. 2.

Qui desiderat pacem, præparet bellum. ibid.

Qui secundos euentus desiderat, dimicet arte, non casu. ibidem.

Non est diuitiarum secura possessio, nisi armorum defensione seruetur. ibid.

Inexpertis dulcis est pugna. ibidem lib. 3.

Animis pene omnium hoc naturaliter euenit, ut trepidant, cum ad confictum venerint ibid.

In prælio amplius solet iuuare occasio, quam virtus. ibidem.

Difficile vincitur, qui de suis, & de aduersarij copijs vere potest iudicari. ibidem.

Qui dispersis suis inconsultè sequitur, quam ipse acceperat, hosti vult date victoriam. ibidem.

Qui frumentum necessariumque commeatum non præparat, vincitur sine ferro. ibid.

Cum coasfiliū tuum aduersario proditum cognoueris, dispositionem mutare conuenit. ibid.

Magni dispositio est, hostem vrgere fame. ibid.

Quo genere pugnaturus sis, neciat hostis: ne aliquibus remediis resistere moliatur. Veg. lib. 3.

Pugnantibus supremam pugnam inire credendum est, vincentibus iam primam. in hist. Sax.

Exercitus.

Exercitiū opus est, si suo officio fungi velit, ut vacet nunquam, aut hostibus nocens, aut sibi prædens. Xenoph. apud Stob.

Exercitus sine duce, magna bestia est sine capite. Epaminond. ibid.

Militatis turba sine duce, est sine spiritu corpus. Cur. lib. 10.

Pluribus casib. subiacet amplior multitudo. Veg. libro 2.

Cautela necessaria, ut ad quæ loca sit profecturus exercitus. ignoret. tutissimum nanque in expeditiōnibus videtur, facienda nescire. idem lib. 3.

Melius est post aciem multa seruare praesidia, quam latius militem spargere. ibid.

Exercitus labore profitit, otio consenescit. ibid.

Ita exercitus incommoda tegenda sunt, ut spem aduersariis non augeamus. Cæsar. lib. 2. de bel. ciuil.

Hostis.

Q Vamuis hostis, audiet bene vir bonus. Eurip. in Heracl.

Hostium dona non sunt dona. Demosth. in arg. li.

Ad

Ad reprimendum communem, & potentiores hostem, etiam hostium societas expeditur. *ibid.*

Nostris animum addere non melius possumus, quam extenuatis hostium viribus. *ibid.*

Principis obstante, nisi velis hostem progrede longius in dies. *Demosth. i. Olynth.*

Hostium incommoda, nostra esse commoda, dicendum est. *ibid.*

Tunc commodissime innaduntur hostes, cum eorum fines infestantur. *ibid.*

Hostes non contenti ex agris petere necessaria, quod supereft, proterue deuaftant. *ibid.*

Qui incolumes refistere non potuerunt, non refiſtent perdit. *Cæſar. lib. 2. de bell. ciuil.*

Subita conterunt hostes, visitata vilescent. *Veg. libro 3.*

Aduersarius reconciliatus vehementer cauendus. in hist. *Sax.*

Hostis in domo formidabilis est. *ibid.*

Patr̄ hoſtilia non indignetur, qui fecerit. *Liuius lib. 6. Decad. 3.*

Barbari naturaliter hostes iis, qui non sunt Barbari. *idem lib. 1. Decad. 4.*

D E S A C R I S.

DVM parvus est hostis, interface: ut nequitia elidatur in semine. *Hier.*

Philosophus sic inter hostes viuendum censuit, tanquam inter amicos: atque inter amicos ac si in mediis hostibus vineretur. *Chrysost.*

Nihil in bellis pernicioſius, quam hostem quamvis imbecillum contemnere. *Eras. in Epift.*

Occiditur hostis sine peccato. *Augu. lib. 1. de liber. arbitr.*

Hostes sublata videntes, irrident. *Greg. lib. 6. Mor.*

Hostis antiquus in iuuenum nequitia valde reficitur. *idem in Reg.*

Hostes hominis Christiani, sunt facta carnis. Aug.
de Cont.

Via hostibus, qua fugiant, est munienda. Veget.
lib.3.

Dux.

E X G R E C I S.

Qui bellicis rebus præesse dux debet, hunc non
in fronte modò, sed in tergo oculos habere cō-
uenit. Plut. in Apoph. (ram. ibidem.

Turpissima imperatoris vox est dicere, non putar.
Bonus imperator legibus pareat. ibidem.

Cautus Imperator præferendus est audaci. apud
Stob.

Imperator habeat aduersus hostes audaciam: er-
ga subditos benevolentiam: in opportunitate verò
rationem, & consilium. Ageſil. ibid.

Militaris disciplina non sine uſu, & experientia
paratur. Annibal. apud Stob.

Idem est inter imperoriam, & oratoriam ar-
tem, quod inter bellum, & pacem. Themist. apud
Stob.

Dux non potest omnibus gratificari. ibid.

E X L A T I N I S.

Duae sunt artes, quæ possunt homines locare in
amplissimo gradu dignitatis, vna Imperatoris:
altera oratoris boni. ab hoc enim pacis ornamenta
retinentur, ab illo belli pericula repelluntur. Cic.
Pro Mur.

In summo Imperatore quatuor hæ virtutes in-
esse debent: scientia rei militaris, virtus, autoritas,
felicitas. idem pro leg. Manil.

Hæ sunt virtutes Imperatoria; labor in negotiis,
fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas
in conficiendo, consilium in prouidendo. ibid.

Felicitas rerum gestarum exercitus benevolentia-
am Imperatoribus, & res aduersæ odia conciliant.
Cæſar de Bell. ciuil. lib. 2.

Alius

Aliæ sunt partes legati, aliæ Imperatoris. idem
lib. 2.

Nihil Imperator faciat libentius, quām supplici-
bus inoscere. idem de bell. Alex.

Nihil minus in perfecto duce, quam festinatio, &
celeritas conuenit. Tranq. de Cæs. Aug.

Ad ducis laudem subiectorum pertinet virtus.
Veg lib. 3.

Inter hostes discordiæ serere causas, sapientis est
ducis. ibidem.

Boni duces nunquam publico certamine, nisi ex
occasione, aut necessitate configunt. ibid.

Viso in acie Imperatore, animi militum accen-
duntur. Liuius lib. 2. Dec. 1.

Imperatoris est prudentis, nihil inexploratò age-
re. idem lib. 10. Dec. 2.

Ira, & vini amor Imperatorum virtutibus perni-
ciōsa. idem Dec. 2. lib. 9.

Prudentia consulum, cupiditatem pugnandi mi-
litibus acuit. idem lib. 2. Dec. 3.

Artes imperatoriz, & militares, non eadem sunt.
idem lib. 5 dec. 3.

Ducis est, fortunæ se præbenti non deesse. ibid.

Segne imperium consulis aspernantur milites.
ibidem.

E X S A C R I S .

Quomodo potest dux militum suorum probare
virtutem, nisi habeat hostem? Laet. lib. 5.

Multo gloriōsius est, ciuitates condere, quām
uertere. Eras. in Epist.

Imperator nullum inuitum militem producat in
aciem. ibidem.

Magna nimis in Imperatore est. apud Iuriscons.

Exercitu non nisi probatus præficiatur dux.
Greg. epist. 8.

Duces impiis sent; qui verbo, & exemplo ducatum præbent erroris Greg. lib. 24. mor.

Bellorum dux Deus erat antiquitus. Chrysost. ad pop. Antioch.

Imperator nullum militem ducat in aciem. Veget. lib. 3.

Miles.

IN re militari reuerteri duces, simul & fortitudinis, & imperio parentis militis non tenue est argumentum. Plutarch de Poët.

Fædere Imperatori melius est, quam hostem necare. idem in Apoph.

Miles metuat ducem magis, quam hostem. apud Stob.

Verecundum militem apud sanctas Imperatoris aures minus pudet confiteri, quam queri. Quint. Declam. 3.

Non minus in milite modestiam, & continentiam, quam virtutem atque animi magnitudinem desidero Cæsar de bell. Gall. lib. 7.

Quis eredat militem bellicosum, cuius dissimulatione situ ac ferrugine armis fœdantur? Veg. lib. 2.

Qui victoriam cupit, militem imbuat diligenter. ibidem.

Facilius est virtute instruere nouos milites, quam reuocare perterritos. idem lib. 3.

Milites poena & timor in sedibus corrigunt: in expeditionibus spes & præmium faciunt meliores. ibidem.

Animi militum accenduntur, viso Imperatore in acie. Liuius lib. 2. Dec. 1.

Miles horridus esse debet, non cœlatus auro, & argento, sed ferro, & armis fidens. idem lib. 9. Dec.

Milites indignati in imperatorem ex industria torpent in acie. ibidem.

Deuotus miles non sentit sua, cum benigni du-
cis intuerur vulnera. Bern. in Serm.

Pulchrior est miles in prælio occisus, quàm in fu-
ga fatus. Tert.

Vittoria.

E X G R E C I S.

Non solum vincere, sed etiam scire vincere spe-
ciosum est: in his præsertim rebus, in quibus vi-
ctoria detrimentum parit. Plut. de Educ. lib.

Victoria tota est posita in consultatione bona.
Eurip. in Phœn. ss.

Potentes & celebres aduersarios vincere, ea de-
mum magna gloria est. Dentos lib. ex arg. lib.

Omnis bona illorum, qui vici sunt, victoribus ac-
cedunt. Plat. apud Stob.

Inter victores namerandi sunt prælio cæsi. De-
mosth. in Orat. funeb.

Victoria tota posita est in bona consultatione. Eu-
rip. in Ion.

E X L A T I N I S.

Multa in victoria eorum arbitrio, per quos vicit,
facienda sunt, etiam ab inuito Imperatore. Ci-
cero ad Marc.

Victoria est semper insolens. idem ad Servium.

Facile est vincere non repugnantem. idem 1. Tusc.

Nulla est laus ibi esse integrum, ubi nemo est, qui
aut possit aut velit corrumpere. idem Actione 2. in
Verrem.

Multo seipsum, quàm hostem superasse, operosi-
us est. Max. lib. 3.

Victoris in manu est, bellum mutare. Sallust. in
Catil. coniu.

Pulcherrimum victoriae genus est terrore doma-
re. Plin. lun. 2. epist.

Tam victoribus, quam victis peregrina lingua
discenda est. Curt lib. 6.

Ex victoria nascitur bellum. ibidem.

Quos viceris, caue amicos tibi esse credas. idem lib. 7.

Clarior laus est, quo clarior est, quam viceris.
idem lib. 6.

Bis vincit, qui se in victoria vincit. Publ. Mim.

Pars victoriz est inimicum turbare ante, quam
dimicet. Veget lib. 3.

Vincere quidem bonum est: supervincere autem
inuidiosum. in hist. Sax. 1.

Vincere quam vii victoria, facilius. ibid.

Victores nusquam honestius, quam in castris ho-
stium pereunt. iust. lib. 2.

Conditiones pacis dicere, eius est, qui dat pacem.
Liutius 3. Dec lib. 10.

E X S A C R I S.

S' desit hostis, & pugna, victoria nulla est. Lacl.
Non mihi placet victoria, qua*ea* iactura necessi-
tudinis emitur. Erasm in epist.

Quodam melius fugiuntur, quam vincuntur. ibid.

Interdam vinci, est beneficio affici. ibid.

Qui facile vincitur, non vincitur, sed consentit.
August.

Victoria non minor est, hostes tolerare, quam
hostes vincere. Greg.

Impar cursu, sed pati animo ad palmam tenden-
dum est. Hiet in epist.

Victorem esse passionis beatum est, non autem
esse in passione Amb.

Non est tantum gaudij excelsa tenere, quanti ma-
xoris est, de excelsis corrue: nec tanta gloria sequi-
potest victoram, quanta ignominia potest sequi
ruinam. idem.

Non est gloriofa victoria, nisi ubi fuerint labo-
riosa certamina. Amb. 2. Off.

Victoria turpis, in honeste quæsita. idem. libro 3.
de Offic.

Victoria de hoc mundo non nostris viribus ascri-
betur. August. lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 25.

Captivitas.

Serui, quos bellorum iniquitas victoribus in præ-
dam dedit. eisdem legibus, eadem fortuna, eadem
necessitate nati sunt: ex eodem loco spiritum tra-
hant: nec natura illis, sed fortuna dedit dominum.
Quint Declam. 13.

Conditiones accipiendæ sunt à victis, non feren-
dæ. Laius 1. Dec. lib. 4.

Captiuitatis nulla maior calamitas est, quàm ad
alienam libidinem trahi. Hieron. in Epist.

Captiuitatis necessaria est pudicitia. Amb.

Qui redimitur, ex aliqua captiuitate liberatus.
Gregor. 18. mor.

Captiuitatis persecutio imputatur ad martyrum.
Chrys. de Ascens. Dom. Serm.

Premium.

E X G R A C I S.

Satisfactio quietat iram. Arist. Eth. 5.

Omnia amamus, sed præmium magis. idem
Polit. 7.

In hoc pereunt plures resp. quando quispiam vix
fortis, & strenuus, nihil, aufert deterioribus plus.
Eur. in Hecub.

E X L A T I N I S.

Nemo nostrum in re: publ. periculis cum laude ac
virtute versatur quin spe posteritatis fructuque
ducatur. Cic pro Rabir.

Vix inuenitur, qui laboribus suscepitis, ac pericu-
lis adiutor, non quasi in re: cedem rerum gestarum de-
sideret gloriam. idem 1. Offic.

Nec domus, nec resp. stare potest, si in ea nec re-
tē factis præmia extent villa, nec supplicia peccatis.
idem i.de natur. Deor.

Lege præmia proposita sunt virtutibus, & suppli-
cia vitiis.idem i.de Orat.

Quis enim virtutem amplectitur, ipsa Præmia sū
gollat. Iuuen. Sat. 10.

Spes præmij minuit pœnam in Hist. Sax.

Scire volunt omnes mercedem; reddere nemo.
Iuuen. Sat. 7.

E X S A C R I S.

Merces summa est, videre Deum. Augustinus
Epist. 113.

Si præmia non inuitant, pœnæ nos terreat.
idem.

Præmia proposita sunt post laborem. Chrysost.
Omne opus leve fieri solet, cum eius præmium
cogitatur, & spes præmij solatum fit laboris. Hiero-
nymus.

Intrinsecus præmiorum exempla virtutes: nec quis-
quam est qui non ad morum summa nitatur ascen-
dere, quando irremuneratum non relinquitur,
quod conscientia teste laudatur. Cas. lib. 2. Epist.

Aequum est, ut unicusque proficiat labor suis.
idem Epist. 8.

Qui vera coelestis patriæ præmia negligunt, in su-
is hic voluptatibus cadunt. Greg. lib. 11. mor.

Hominum industria in quois genere virtutis
convenescere solet, nullis calcaribus adhibitis, qui-
bus hominum ingenia ad laudem excitentur. apud
Platinam.

Ante laborem sumere cibum, & ante meritum
exigere præmiū, præposterus ordo est. Ber. serim. 46.

Præmia virtutis cuiilibet referenda. in Hist. Sax.
Indic.

Indiscreti hoth: inum mores, confusique vagarentur, nisi culpa formidinem, aut virtus p: x: mium non haberet. Cf. lib. 2.

Sicut æquum est desidiosis laborantium præmium denegare: ita conuenit exultantibus, id est, laborantibus remunerationis optata concedere idem libro 4.

In lava meritum, in sinistra præmium continetur Bern. in vig. Nat. Domin. seim.

Punitio.

E X G R A C I S.

A Rdua verberatio, non admissis precibus, non efficit in seruis, vt pœnitentia peccasse: sed vt prospiciant, ne sentiantur peccare. Plut. de cohib. irac.

Non peccantes soluin, sed peccare gestientes punito Cleob apud eund.

Qui punit iniustos, is cæteris iniuriam fieri prohibet apud Stob.

Qui verberat sine ira, peior est verberante cum ira. Arist. Ethic. 7.

E X L A T I N I S.

Nihil minus, quam irasci punientem decet. Se-nec. de ira, lib. 1.

Magna pars hominum est, quæ non peccatis irascitur, sed peccatoribus. idem 2. de ira.

Ciuitatis mores magis corrigit parchos animad-uersorum: facit enim consuetudinem peccandi multitudine peccantium. idem de Clement.

Sæpius ea committuntur, quæ sapius vindican-tur. ibidem.

Minus iniquum est, vt euadat pœnam nocens, quam vt contemnat. Quint. Declam. 1.

Omnis castigatio & animaduersio contumelia vacare debet. Cicer. 1. Off.

Prohibenda est maximè ira in puniendo, nun-

quam enim iratus, qui accedit ad puniendum me,
diocritatem illam seruabit, quæ est inter nimium,
& parum: cauendum est igitur ne maior sit pœna,
quam culpa ibidem.

Magna est illecebra peccandi, impunitatis spes.
idem pro Mil.

Qui adolescentum peccatis ignosci putant oportet
falluntur, propterea quod ætas illa non est im-
pedimento bonis studiis: at ijs sapienter faciunt, qui
adolescentes maximè castigant, ut quibus virtuti-
bus omnem vitam tueri possunt, eas in ætate ma-
turissima velint comparare. idem ad Herenn.

Improbis pœna statuenda est, nec minus ijs, qui
secuti erunt alterum, quam qui ipsi fuerunt impic-
tatis autores idem in Lælio.

Quos ipsa natura retinere in officio non potest,
ij magnitudine pœnæ maleficio submouendi sunt.
idem pro Roscio.

Quotusquisque reperitur, qui impunitate pro-
posita, abstinere possit iniuria? impunitas enim est
maxima peccandi illecebra. idem 3. Offic.

Est utilius vnius improbi suppicio multorum
improbitatem coercere, quam propter multos im-
probos vni parcere idem 5. Act. in Verrem.

In corpore si quid eiusmodi est, quod reliquo
corpori noceat, vri. aut secari patimur, ut membro-
rum aliquid potius, quam totum corpus intereat:
sic in reipub. corpore ut totum saluum sit, quicquid
est pestiferum, amputetur. idem Philip. 9.

Est acerbum parentum scelera filiorum pœnis
lui. idem ad Brutum.

Graues pœnæ, exempla dicuntur. Terent.

In re turpi honesta insultatio est in senem. ibid.

Sic teneros animos aliena opprobria sæpe

Absterrent vitijs. Horat. lib 1. serm.

Estq; pati pœnam, quam mœryisse minus. Ouid.
Æc Pont.

E X S A C R I S.

Vbi non est parculpa, non debet par procedere
poena. Bern. in epist.

Prouidentia Dei gubernantur omnia; & quæ pu-
tatur poena, medicina est Hier.

Poenæ nos terreant, si præmia non inuitant Aug.
Deus nō solū nos donis, sed flagellis erudit. Greg.

Iussisti Domine, & sic est, vt poena sit tibi omnis
inordinatus animus. August. lib. i confess.

Non est euadere poenam, præuenire sententiam.
Cyp. lib. 2. epist.

Quia impunitum non debet esse peccatum, pu-
niatur à te, ne tu pro illo puniaris: peccatum tuum
iudicem te habeat, non patronum. idem de utilit.
poenit.

Non vni formiter secundum mensuram delicto-
rum increpati ones quoque oportet inferri, sed dili-
genter aspicere eorum, qui deliquerunt, vires, atque
propositum. Chryso.

Castigere videtur, quicunque dissentit. idem.

Nocentes vltro poena sequitur. Erasim. in Epist.

Sæpe magis propitius est Deus, cùm immittit
amara, quām cùm delinit dulcibus. ibidem.

Aliter punitur ciuis, aliter hostis. Greg. 26. mor.

Bonorum salutem custodit, qui malos punit. Lact.
de ira Dei.

Mitius punitur nobilis, quām ignobilis. apud Iu-
riscons.

Peccata nostra præliis puniuntur barbarorum.
Hier. in Epist. Nep. (cat & merit.

Poena grauior, grauius peccantibus. Aug. de pec-

Supplicium est scelus in scelere. idem lib. 21. de ci-
uit. Dei.

Poenam Deus non ex ira infert vel affectione.
Chrys. super Gen. Hom. 29.

Mitigat vim doloris considerata æquitas ferien-
tis. Greg. 7. mor.

Castigare videtur, quisquis dissentit. Lact. lib. 3.
Vbi non est pars culpa, pars non debet procedere
 poena. Bern. in epist.

Homo ex culpa venit ad poenam, ex poena venit
 ad amorem. Greg. 11. mor.

Deus unius poena plurimos corrigit. Ambros.
 supr. Psalm. 118.

Sermo.

E X G R A C I S.

Qui doceri vult linguam, is in multitudinem
 mittendus est: linguae enim magister est popu-
 lus. Plat. de Nat. nom.

Senilis sermo libenter audiendus. idem de rep.
 Euitanda est curiositas verborum idem de regno.

Quod bene dicitur, repetere non nocet. idem de leg.

Omnis sermo si brevior fuerit quam oportet, ob-
 scurat intellectum: si longior, difficulter erit retentio-
 ni, & discipulo obliuionem inducit. Arist. de Pol. 2.

Ratiocinatio cum eruditione dux est vita. idem
 in Epist. ad Alex.

Qui negat loquelandam, petit loquelandam. Arist. Me-
 taph. 4.

Lingua eadem optima, & pessima. idem de offi. aud.

Sermo dicentis non interrumpendus. ibid.

Mores boni approbant verba. ibid.

Sermo auditus, seminis vice nobis est. ibid.

Lingua non discrepat à mente. Demet. Phaler.

Quantares est, tanta & oratio, qua uteris, esse de-
 bet. Cleon. apud Plut. in Apoph.

Ex sermonibus, ut ex amicis, optimus ille, firmis-
 simusque habetur, qui in calamitatibus praesens ad-
 est, & indigentibus auxilium affert. Plut. de exilio.

Linguae præire animo non permittendum. Chilo
 apud Diog. lib. 1.

Inter loquendum, non est agitanda manus: est
 enim recordis. ibid.

Quod

Quod facere institueris, noli prædicare, nam si facere nequiesceris, rideberis Pyth ibid. (idem.

Noli cito loqui, est enim insaniz indicium Bias. Peculiare ingenij est, elicere ex rebus sermones accommodatos Socrat. apud Diog. lib. 2.

Dicenda sunt, quæ vtilia futura sunt & dicenti, &c. auditori. Diog. lib. 3.

Citius credendum equo infrâni, quam verbo incomposito. Theophr. apud Diog. lib. 8.

Hominibus non conuenit vñquam, factis lingua valere plus. Eurip. in Hecub.

Incontusens lingua, turpissimus morbus. idem in Orest.

Celeritas non habet iustitiam, tardi verò sermones multum proficiunt ad sapientiam. idem in Phoeniss.

Omnia efficit oratio, quæ ferrum hostile efficere potest. idem.

Directam sermonum seca viam, nec duplex sis vir. idem in Rheso.

Facinorum malorum sermones quoque sunt cauendi. Socrat. apud Stob.

Nulla est oratio, quæ longa videatur, quando res ordine proferantur. ibidem.

Duo tibi dicendi tempora præscribe: vel de rebus indubie tibi perspectis, vel necessariis verba facias. ibidem.

Aut filere oportet, aut afferre meliora silentio. Pyth. apud Stob.

Sermonis vitium in lingua est, facti verò in animo. Antip. ibidem.

E X L A T I N I S.

Eruditus sermo non ostendit verum robur animi: est enim oratio etiam timidissimis audax. Senec. Epist. 26.

Nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis dicitur. idem epist. 27.

Nulli nisi audituro dicendum est. idem epist. 29.

Verba etiam si adsint, & possim sine viro tuo labore decurriere, tamen tēperanda sunt nam quem admodum sapienti viro incessus modestior conuenit; ita oratio pressa non audax. summa ergo summarum hæc erit, tardiloquum te esse iubeo. idem epist. 40.

Hæc sit propositi nostri summa: quod sentimus, loquamur, & quod loquimur, sentiamus: concordet sermo cum vita. idem epist. 72.

Consuetudinem verborum vocabo consensum eruditorum: sicut viuendi consensum bonorum. Quint lib. 1.

Eos alioquamur potissimum quos conciliare nobis studemus. Quint. lib. 4.

Quidam & nimium dicunt, nec tamen totum. idem lib. 5.

Quorumdam elocutio res ipsas effocinat, quæ illo verborum habitu vestiuntur. curam ergo verborum, retum volo te esse solitudinem. idem lib. 8.

Otiosum sermonem dixerim, quem auditor suo ingenio non intelligit ibid.

Nisi maxima rerum versantur momenta, non debemus de rebus esse solliciti ibid.

Vim rebus aliquando ipsa verborum humilitas assert. ibidem.

Verba honesta moribus perdidimus. idem lib. 8.

Dandi sunt ei, cui vocem accommodamus, sui mores. idem lib. 11.

Sonis homines, ut æra tinnitu dignoscimus. ibid.

Et si vtile est, subito sepe dicere, tamen illud vtilius, sumpto spatio ad cogitandum paratius atque accuratius dicere. Cicer 2 de Orat.

Verba inuenta sunt, non quæ impeditent, sed quæ indicarent voluntatem. Cic pro Cec.

Interpres mentis est ratio verbis discrepans, sententiis congruens. idem 1. de leg. Ser-

Sermone vii eo debemus, qui notus est nobis.
idem Offic.

In primis prouideamus, ne sermo indicet vitium aliquod inesse moribus: quod maximè tunc solet euenire, cum studiosè de absentibus, detrahendi causa, aut seuerè, aut maledicè contumeliosèque dicitur ibidem.

Quoties de nobis aut dicimus aut loquimur; toties de nobis iudicatur idem 1. de Orat.

Sæpe grauius offendunt animos auditorum, qui aliena flagitia aperte dicunt, quam qui committunt.
Cic. in Sallust.

Cauendum est, ne quid agendo dicendoque facias, cuius imitatio rideatur. idem de clar. Orat.

Oratio debet esse ornatar sententiis, quam verbis. idem.

Non tam copia, quam modus in dicendo est querendus. idem proleg. Manil.

Difficile est dictu, quantopere conciliet animos comitas affabilitasque sermonum Cicer. 2. Offic.

Fieri potest, ut recte quis sentiat, & id quod sentit, politè cloqui non possit idem 1. Tusc.

In his linguis, quas non intelligimus surdi profecto sumus idem 5. Tusc.

Verba neminem mouent, nisi eum, qui eiusdem linguae societate coniunctus est. idem 3. de Orat.

Viuæ moribus præteritis, & vttere verbis præsentibus. Gel. lib. 1.

Tanquam scopum, sic fugias inauditum, atque insolitum verbum ibidem.

Qui facta sua verbis adornant, non ideo prædicare, quia fecerint, ut prædicent, fecisse creduntur. Plin. Iuni. libro 1. Epist.

Multo magis viua vox afficit. idem lib. 2.

Melius eadem pronunciat, qui peperit. idem.

Nescit vox missa reuerti. Horat. de arte Poët.

EX S A C R I S.

Pro signo sunt interioris hominis verba erum-
pentia: minoribus enim maiora monstrantur.
vultu enim, & oculis dissimulari non potest consci-
entia. Hier. sup. 12. Proph. lib 2.

Colloquium familiaritatis indicium. Tert.

Si alicuius sermo non pungit, sed oblectat audi-
entes, iste sermo non est sapiens idem.

Diu considera, quid loquendum est, & adhuc ta-
cens prouide, ne quid dixisse poeniteat. idem.

Sæpe doctori dominus verbum pro gratia tribuit
auditoris: nonnunquam vero propter auditoris cul-
pam subtrahitur sermo Doctori. Greg. in Past.

Cibus mentis, est sermo Dei. idem Homil. 5.

Fraui sicut in sensu leues, ita sunt in locutione
præcipites: quia quod leuis conscientia concipit, le-
uior protinus lingua prodit idem 3. mor.

Lingua sub magni moderaminis moderatione
frananda est, non insolubiliter obliganda: ne aut la-
xata in vitium defluat, aut restricta etiam ab utilita-
te torpescat. idem 3. mor.

Cum intentionem bonam locutio cauta non se-
quitur, ipsa pietatis propositio in transgressionis vi-
tium vertitur. idem 5. Moral.

Bonum verbum per humilitatem dicendum est,
vt beneficium per pietatem exhibeti debet. idem.

Verba instituta sunt propterea, vt non se inuicem
homines fallant, sed vt ad alterius quisque notiti-
am cogitationes proferat. verbis ergo vt ad fallaci-
am, non ad quod instituta sunt, peccatum est. Greg.
in Mor.

Quod in genere dictum est, ad nullius contume-
liam pertinet. Eras in Epist.

Bonus sermo secreta non querit. Hier.

Quicquid dicere volumus, ex ipsa prius nostri
sermonis qualitate colligamus. ibid.

Loca, in quibus vanæ, & superflua dici debeant, inuenient non possunt ibidem.

Et tempus, quando nil, & est tempus, quando aliquid est dicendum nullū vero tempus est, quando sunt omnia. ibidem.

Lloquentem conscientia non præpedit, cùm vita linguan antecedit. Greg. & Mor.

Modus loquendi in tribus consistit: quo gestu, quo sono, qua significatione aliquid dicatur: disciplina autem iubet, ut loquentis sit sermo modestus, & humilis: sonus demissus, & suavis: significatio vexat, & dulcis. Hieron. de disciplin. monast.

Quamvis quis vitam fide muniat, scientia regat, casitate, & sobrietate componat, nihil est, quod in homine placeat, si in toto lingua displiceat. Valer. Ep. sc. in quod. serm.

Periculum est dicere non solum falsa, sed etiam vera: si ea non quibus oportet, insinuet. Amb. sup. Beat. immac.

Quam plures vidi loquendo in peccatum incidisse, vix quempiam tacendo: adeo tacere, quam loqui difficilius est. Amb. 1. Offic.

Sermones proferamus libra iustitiae examinatos, vt sit grauitas in sensu, in sermone pondus, atque in verbis modus. idem Offic. 3.

Freuenter in longum protractus sermo caret intelligentia. Aug. de doct. Christ. (juriscons.

Dicens aliud quam vult, videtur non dixisse. apud Cæco lumen, surdo sermonem, sapientiam bruto offert, labor irritus. Cyprian lib. 4. Epist.

Loquimur imitatione. Aug. de quant. anim. cap. 18.

In verbis amanda sunt vera, non verba. idem. 4. de doct. Christ.

Verba sunt signa rerum. idem de magist.

Verba per res illustrantur. ibid.

Verborum questionibus immorari, turpe est. idem lib. 11. cont. Acad.

Verbum scriptum, non est verbum, sed verbi signum. idem in principiis Dialet*t*.

Pauca propriè loquimur, plura impropriè. Aug. lib. ii. conf. cap. 20.

Quotidiana fornax, nostra est quotidiana humana lingua. Aug. 10. conf. cap. 37.

Linguarum cognitio ad interpretationem scripturarum necessaria est idem lib. 2. de doct. Christ.

Lingua Dei, est spiritus sanctus. idem de essentia diuinitatis.

Linguarum diuersitas hominem alienat ab homine. idem.

Lingua coercita dies bonos affert. idem de verbis Domini. serm. 40.

Ream linguam non facit, nisi mens rea. August. de verbis Apost. serm. 26.

Linguis omnium gentium loquitur Ecclesia. idem serm. 187 de temp.

Vocabula nobis cum Deo sunt cōmunia, sed disprecent in affectu. idem in quæst. ex utroque test.

Divinus sermo potio est. Bern sup Cant. serm. 59.

Vox operis validior, quam oris. idem sup. Cant. serm. 59.

Lingua etsi multa mala faciat, tamen est optimæ. idem de tripl. serm. 1.

Lingua, paruum membrum, innumeræ cōtrahit sorores. ibidem.

Lingua, quam litera efficacior idem in Epist.

Lingua quintuplex: dissoluta, impudica, vaniliosa, dolosa, maledicta. idem de triplic generi boni.

Lingua, modicum membrum, si refixata non fuerit, torum corpus corruptit. idem ad soror.

Lingua tenuis est, & lata, euacuandis cordibus aptum instrumentum. ibid.

O, nostrum ostium est cordis nostri. Bern. de pass. Domin.

Verba generalia debent generaliter intelligi.
apud iuriscons.

Verborum geminatio, vel actus reiteratio denotat firmitatem propositi, voluntatis, & consensus.
ibidem.

Lingua unitas facit cohabitationem. Chrys. sup.
Genes Homil. 30.

In lingua habere robur muliebre est. idem sup.
act. Apoł. Hom 3.

Lingua stomachum non seducit. idem serm. 10.
sup. epist ad Roman.

Narratio sape doctrinę loco est. idem sup. Act. Apoł. Homil 4.

Silentium.

E X G R A E C I S.

Silentium mulieri præstat ornamentum. Ariſt.
Politie 1.

Nunquam me pœnituit tñuuisse, quod locutus
sum sepe. Simonid. apud Plut. de tuend. bon. valet.

Silentium sapientibus responsi loco est. Eurip.
apud Plut. de vitio verec.

Obsigna verba silentio, silentium autem occasio-
ne. Demetr. Phal.

Magnæ est sapientiæ tempestiu[m] silentium, &
omni certe est sermone præstatius. Plu. de educ. lib.

Pauca loquentibus paucis legibus opus est. ibid.

Nemo stultus tacere potest. Solō apud Diog. lib. 1.

Est vbi silentium, sermone potius est: est vbi ser-
mo silentio Eurip. in Orest.

Silento nou opus est in malis. idem in Hippol.

Silentium cùm vbiique culpa vacet: tum maxi-
mè in aliorum convitiis, nescio quid egregium So-
craticum, aut potius Herculeum præfert. Plut. de
loquacit.

Multis hominibus pharmacum malorum est. si
turnitas.apud Stobæum.

Silentij præmium periculo vacat.ibid.

Silentium. obscurus est interpres sermonis. The-
ognis apud Stobæum.

Nulus stultorum in conuiuio silentium præstare
potest.ibidem.

EX LATINI S.

Quid prodest totius regionis silentium? si affe-
ctus fremunt. Senec.

Res omnium difficultima, tacere, & audire. Gell.
libro 1.

Interdum non minus oratorium est tacere, quam
dicere. Plin.lun.lib.6.

Mirè silentio, & tenebris animis alitur. idem
libro 9.

Lingua grauius castigatur, quam ullum probrum:
nec magnæ res sustineri possunt ab eo, cui tacere
graue est. Curi.lib 4.

Cum iudicamus, inuisi: & cum tacemus, suspecti
sumus. idem lib.6.

Loqui ignorabit, qui tacere nescit. Pitac. per Aul.
Tacere, consensus species. in histo. Sax.

EX SACRIS.

Nonnumquam contra officium est, salutare: ta-
cere vero, officium. Eras. in epist.

Si vindicare vis, file, & funeris ei dedisti pla-
gam. Chrys.

Malum hominem tacendo potius, quam respon-
dendo superabis. idem.

Quam plures vidi loquendo in peccatum incidisse,
vix quemquam tacendo. Ambrosi de Offic.

Silendi patientia, opportunitas loquendi, & con-
temptus diuitiarum, sunt maxima fundamenta vir-
tutum.ibid.

D

Diu considera, quid loquendum sit, & adhuc tacens prouide, ne quid dixisse pœnitentia. Hier. in epist.

Taciturnitas est quandoque habenda pro confes-
sione. apud iuriscons.

Tacens verum, ita incurrit crimen falsitatis, sicut
si falsum diceret. ibid.

Recte scit dicere, qui scit ordinatè tacere. Greg. 3.
mor.

Silentium est quoddam verbi nutrimentum. idē
sup Ezech. Hom. 10.

Silentium sentitur non audiendo. Aug. lib. II. de
Ciuit. Dei. cap. 7.

Tacite multa fieri possunt, quæ non possunt fieri
expressè. apud iuris.

Taciturnitas domini nobis ad exemplū facta est.
Bern. in Epiph. domini, serm. 2.

Spectare debemus dominum cum silentio. Bern.
sup. Cant. serm. 63.

Loquacitas.

E X G R A C I S.

Multa cognoscendi studium comitatnr garruli-
tatis vitium. Plut. de curiosis.

Multarū rerū cognitio aut valde lœdit, aut valde
iuvat: iuuat quidē virū dextrū & modestū, & cōmo-
dum, lœdit autem eum, qui facile quemuis sermo-
nem, & apud quemuis loquitur. Socr. apud Stob.

Nulla fides lingua est. Eurip. ibidem.

Garrulus est deambulatio lingua. ibid.

Si continue, & multa, & celeriter loqui, signum
esset prudentiz: hirundines dicerentur multo sapi-
entiores nobis. ibid.

Decorum silentium, corona est viri, loquacitas
autem nec iucundum aliquid habet, & mala est cō-
uerstationi, & inutilis ciuitati. ibid.

Nec ex manu dimittentis ponderosum lapidem
facile est cohibere, nec ex lingua sermonem. ibide.

Tyrannicum quiddam est, multa scire loqui. Ase.
ibidem.

Dicendi modus non penes loquentem, sed audi-
entem est. ibidem.

Avaritia quædam est, omnia velle dicere, & nihil
audire. Philem. ibid.

Intempestiu*a* inter potandum garrulitas plero-
que, dum nugantur, transuersum rapit, & animili-
bidini obsecundare compellit. Plut. Prob. 7.

Fieri non potest, vt garrulitatem non comiteatur
maledicentia. Plut. de curiosit.

EX LATINIS.

MAllem indiscretam prudentiam, quam stultam
loquacitatem. Gell. lib. r.

Non iteratum dicitur, quod factum esse nescitur.
Aurel apud Piat.

EX SACRIS.

Linguosus vir amat mendacia. August. in Psal. 139
Verbosi inepti amici. idem de Amic.

Est tempus, quando nil, & est tempus, quando ali-
quid, nullum autem est tempus, in quo dicenda sum-
omnia. Hugo de disciplina monast.

Adolescens verbosus, iustitiæ hostis. Bern. lib. 4. c.
confi.

Loquacitas inter epulas valde effrenis est. Greg.
lib. i mor.

Loquacitas, impudicitia argumentum est. Bern.
de Passio. Domini.

Multiloquium raro absque peccato. Chrysost.
popu. Antioch. hom. 21.

Secretum.

E X G R A C I S .

Facilius in lingua carbo ignitus contineri poterit,
quam secretus sermo. Socrat.apud Stob.

Nihil interest, aliquid mulieri, an omnibus præconibus in foto narres.ibidem.

Miravis est melioris fortunæ in occultandis hominum peccatis: at si quid acciderit sinistre, cuncta ista omnia protinus detegentur. Demost.ibid.

E X L A T I N I S .

Honesta boni, non occulta quærunt. Cicer. 3. Oficio.

Communi sit vitio naturæ, ut non visis, atque incognitis rebus magis confidamus. Cesar de bell. ciui. lib. 2.

Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit & intra
Fortunam debet quisque manere suam. Ouid. 3.
detribit.

Vel nefacias tegenda, vel solus facias. Publ. Mim.

E X S A C R I S .

Secretum si tribus est manifestatum, omnibus est diuulgatum. August.

Occultum non est, quod conscientia teste committitur. Chrysost.

Nihil occulti in intestina discordia esse potest. Erasmus.in Epist.

Per hoc, quod foris agitur, quicquid intus latet, aperitur Greg.

Occultum pene est, quod per paucos probari potest, & quod pauci sciunt. apud iuriscons.

Quod non appetit, præsumitur non esse. ibid.

Colloquium lecretum, ad aures factum facit præsumi mādaturum, si statim sequatur maleficium, ibid.

Abscondi Deo nil potest. Greg. in regis.

INTERROGATIO.

Latere, criminosa est conscientia. Ambr. de Virg. lib. 3.

Ama nesciri, & laudet te os alienum. Bern. serm. 6. in Nat. domi.

Occulta Dei iudicio committenda, nec de illo te mere indicandum. August. Epist. 137.

Occulta non debet esse doctrina: sicut nec Evangelium occultum est. Bern. sup. Cant. sermon. 44.

Interrogatio.

EX G R E C I S.

Necesse est, interrogante interrogatum sequi, quocunque ducit. Plat. de sanct.

Singulos interrogo, paucis respondeo. idem de scient.

Qui litigatione interrogat, prauè disputat. Arist. Top. 8.

Ad interrogationes multas non est danda una responsio. idem Elench. 2.

Cæci interrogatio est quærire, cur amentur, quæ pulchra sunt. Arist. apud Stob.

Calumniatores conuincere oportet, interrogantes autem docere. Chrysost.

Proximus cognitioni est, qui quod debet inquire, prudenter agnoscit. in Coll. 2.

Interrogando docemus alios. Aug. lib. 1. de magist. cap. 1.

Interrogare multa, non est scire. idem de duabus anim. cap. 8.

Interrogant muti, quæ ipsi explicare nō possunt. idem de pecc. & merit.

Responsum.

Non respondere, rusticorum est. Plat. de scient. Singulos interrogo, paucis respondeo. ibid. Ignorans

Ignorantia causa est respondendi varia, & non eadem. idem de Nat. nom.

Cum respondent proponitur multiplex, quod non intelligit, cōcessum est ei dicere: non intelligo. Arist. topic. 8.

Ad interrogaciones multas non est danda una responsio. Arist. elench. 2.

Sapientibus responsi loco est silentium. Eurip. apud Plutar. de virtut. verec.

Omnibus respondere, seruile, omnes despicere, stulti. idem de Poet.

Consilium & opinio.

E X G R. A E C I S.

Inter sapientiam, & ignorantiam media res est opinio. Plat. de Amor.

Consilium res facta est. Plat. de Sapient.

Quoties quis aliquid alicuius gratia querit, de illo ipso consultatio est, cuius gratia aliquid queritur. nō de eo, quod queritur alterius gratia. idem de Fortit.

Consilium non est de fine, sed de iis, quae sunt ad finem. Arist. Rhet. 2.

Consilium vincit manus. apud Stob.

De necessariis, & impossibilibus consultandum non est; sed de contingentibus, & caliter se habere potentibus, quam in nostra potestate sunt. ibid.

Consulta oportet operari velociter: consulere autem tardie. Arist. Eth. 6.

Consilium mulieris est inualidum, pueri vero est imperfectum. idem Polit. 1.

Opportunitas non obseruata cum omnibus in rebus affect malum, tum vero in admonēdo detrahit utilitatem. Plut. de Amic. & adul.

Inter poecula non est admonendum. ibid.

Quidam felicitatem rem esse putat, ad quam admonitio non possit accedere. ibid.

Plerique mortales opus habent aliena prudentia
consilioque ibidem.

In admonendo ne contentiosi, & contumaces si-
mus ibidem.

Istud haud quam fieri conuenit, ut qui admo-
netur, viciſſim admoneat, & libertatem opponat li-
bertati. ibidem.

Facillimum omnium est, ab alio admoneri. Thal-
apud Laert.

Principi consule non dulciora, sed optima. Solon
apud eundem lib. i.

Duo maximè sunt contraria consilio, ira, & felici-
natio. Bias ibidem.

Sana consultatio ex eruditione, rerumque peri-
tia, & experimento contingit. idem.

Victoria tota posita est in bona consultatione.
Eurip. in Phœn.

Inops consilii, felicitas. idem in Con.

Noctu consilium à sapientibus initur. idem.

Aliud deliberationis tempus, aliud accusationis.
Demosth. Exor. 12.

Nihil decernendum ante rem bene cognitā. idem
Exord. 19.

Sapiens sapientium est consilium.

Praua cōſilia statim reprehendi maxime expedit.
idem exord. 56.

Caute admonenda, quæ lege aliqua sunt interdi-
cta, aut populo ingrata. idem ex arg. lib.

In magnis deliberationibus magno emēdum est
fidele consilium, & prudens. idem i. Olynth.

In deliberationibus Reipubl aliis affectibus repu-
diatis, bonum publicum duntaxat est spectandum.
ibid.

In arduis consultationibus, attente cupideq[ue] au-
diendi sunt, qui consilium dare volunt. ibid.

Graue est consilium coēundi societatem belli: cī
iii

is præsentim, qui statim armis defendendi sunt. idē
1. Olynth.

Optabile est deliberantibus vel à meditatis, vel ab
impræmeditatis afferri vtile consilium. ibidem.

Non temere irruere, sed aliquid vtile præmedita-
ti accedere debemus ad consilium. ibid.

Malum maximum hominibus, opinio falsa. idem
de Rhet.

Fortunæ etiam in deliberationibus est quædam
habenda ratio. Demost. 1. Olynth.

In exhortando prodest auditoris prædicare virtu-
tem, & felicitatem. ibid.

Prudentes ex omnium consiliis vtile facile deli-
gunt. ibid.

In deliberationibus animus in omnes partes est
versandus, omnia persequenda sunt tam commoda,
quam incommoda, quæcuis sunt. ibid.

Facilius est inuenta consilia comprobare quam
inuenire. ibidem.

Inuenire consiliorum est prudentis oratoris, elec-
tio autem prudentis auditoris. ibid.

Res ipsa vltro monet, quid oporteat, consiliumq;
attentis longe melius suppeditat, quam perplexæ
orationis conciones. ibid.

Exhortandi cunctantes optima ratio est, appone-
re exmulum: qui quod ipsi dubitant accipere, alii in-
tercipere student. Demost. 1. Olynth.

Sunt, qui aliis melius consulunt, quam sibi; salu-
temque suam negligant, alenam curent ibidem.

Dura conditio est eorum, qui in dandis consiliis,
& in gerendis rebus solent versari, cum eorum fides
ex cunctu soleat astimari. idem 1. Olynth.

Diuersitas opinionum est causa litis. Aristot. Me-
taphys.

Opinio diuiditur in verum, & falsum; electio veris
in bonum, & malum. idem.

Veritas apud se se vincit : opinio autem apud exter-
mos. Epist. apud Stob.

Perturbant homines non res ipsæ, sed rerum opi-
niones. ibid.

Opportunitas non obseruata cum omnibus qui-
dem in rebus ingens affert malum , tum vero maxi-
me in admonendo detrahit utilitatē. Plut. de Amic.
& adulat.

EX L A T I N I S.

Gladiator in atena cōsiliū capit. Sene. epist. 22.
Honestā bonis suadere, facillimum est. Quin.
lib. 3.

Nulla sunt meliora consilia quam quæ ignora-
uerit aduersarij, antequam facias. Veg. lib. 3.

Non est consilium in vulgo. in hist. Sax.

Mala consilia pares euentus sequuntur. Liuinus lib.

6 Dec. 1.

Priuat æ res semper offecere, officentque publicis
consiliis. idem lib. 2. Dec. 2.

Cousilia mala plerunque vincunt. idem libro. 5.
dec. 1.

Multa, quæ natura impedita sunt, consilio expe-
diuntur. idem lib. 10. dec. 3.

Ab nullo genere non peticulum est, si cœtus, &
consilia, & secretas consultationes esse finas. idem
lib. 3. Dec. 4.

Nemo melius consilium dat, quam ipse qui factu-
rus est. idem lib. 7. Dec. 4.

Qui fortunæ aut euentui sua consilia aprat, nus-
quam inuenit gratiam. idem lib. 2. Dec. 4.

Ad exhortationē præcipue valent imperia. Quin.
lib. 5.

Consilium non habent scelera idem lib. 7.

Semper apud sollicitos in deterius prona persua-
sio est. idem declam. 1.

In rebus magnis memoriaque dignis consilia pri-
mum, deinde acta, postea euentus spectantur. Cic.
2. de Orat.

Hoc plerunque facimus, ut consilia euentibus pō-
deremus & cui bene quid processerit, multum illum
prævidisse: cui securus, nihil sensisse dicamus idem pro
Rab.

In persuadendo nihil est optabilius quam dignitas.
idem 2. de Orat.

Summi gubernatores in magnis nonnunquam
tempestatibus solent à vectoribus admoneri. idem.
Philip. 7.

Successus bene consultorum in manu est. Erasim.
in epist.

Nullo consilio quenquam magnas res aggredi, ty-
rannicum est ibidem.

Humana consilia castigantur, quando ex celestibus
præfertuntur. Max. lib. 1.

Timet, atque ei omnia deficere videntur, qui in
ipso negotio consilium capere cogit. Cax. de bell.
Gal. lib. 5.

Consultantes de rebus dubiis odio atque amici-
tia vacare debent. Sall. in coniur. Catil.

Quorundam consiliorum autoritas, pro ratione
est. Pli. Iun. lib. 1.

Acer, & ad palmam per se cursurus honoris,
Si tamen horriteris, fortius ibit equus. Ouid. 2. de
Ponto.

Grauior & validior est decem virorum bonorum
sententia, quam totius multitudinis imperitæ. Cic.
pro Planc.

Non exitus rerum tantum, sed & hominum con-
silia legibus puniuntur: minus quidem dolendum est
re non perfecta, sed puniendum certe nihilominus.
Cic. pro Milone.

Quot homines, tot sententiae, sius cuique mos.
Terent. in Phorm.

Quæ volumus, & credimus, libenterq; sentimus
ipſi, reliquos quoque ſentire ſperamus. Crf. de bell.
ciuil.lib. 2.

Vereor de viris doctis iudicare, ne quorum opi-
nione improbo, illios videar improbasse. Gell. lib. 9.

Quod primum defert infelices, bona opinio eft.
in hiſt. Sax.

Opinio infinitos perdit. apud Stob.

Opinio ſtultos diſtendit. ibid.

Nihil opinionis cauſa, omnia conſcientia facito.

Seneca de Vita beat.

Grauior, & validior eft decem bonorum vitorum
ſententia, quam totius multitudinis imperita. Cfr.
pro Planc.

E X S A C R I S.

Soleat reſta opinio prauam corrigerē conſuetudi-
nem, & prana opinio rectam deprauare naturam.
August.

Plerunque contingit, ut qui per negligentiam de-
ſe male opinari permittat, per ſemetipſos nulla un-
quam mala faciant. ſed tamen per eos, qui ſe imitati
fuerint, multiplicius delinquunt. Greg.

Earum rerum non eft ſcietia, ſed opinio, quæ pro
ingeniis varia eft. Laſt.

Vbi abſuit conſilium, ab eft culpa. Greg.

Niſi per conſilium fulciatur, valde fortitudo de-
ſtruitur: quia quo plus ſe prodeſſe conſpicit, eo vi-
tus ſine moderamine deterius in præceps ruit. idem
in Mor.

Dare ſtulto conſilium, charitatis eft: dare ſapien-
ti, oſtentationis: dare verò tempore peruersitatis, ſapi-
entia. ibid.

Admonitio modica ſufficit timentibus Deum.
Basil.

Modestia hominis eft, à quo cūque velle admoneri.
Eras in Epift.

Plures

Plures sanar tempestiva admonitio, quam sana obiurgatio. ibidem.

Ea est hominum corruptela, vt s a penumero bonum consilium atque sanum damno sit consutori. ibidem.

Consilium bonis datur, correctio errantes eoeret. Ambrosius.

Quid tibi prodest habere sapientiam si consilium neges, si coniulendi copiam includas, clausisti fontem, vt nec alii influst, nec tibi proficit. id est lib. 5. Offic.

Sint multi necessarii, unus tamen consiliarius. Bern.

Inducere consultationem, est tollere dubium consultationis. Tertul.

Plus virilitatis assertunt duo fiduci monitores, quam multa laudantium milia. Erasm. in epist.

Consilia callida, & audacia prima fronte laxata, tristitia dura, euentu tristia. ibid.

Ex abundantia pietatis est, lubricam etatem mouisse. Hier. ad Saluinam.

Plurimum laudis iuuenes moribus suis applicat, quoties de negotiorum meritis ambigentes, ad peritorum consilia decurrunt. Cas. part. 2. lib. 1. epist. 9.

Consilium imitari negligit imprudens, sapientia vero ille querit in altero, penes quem est scientia magnitudo ibidem lib 3.

Quidam omnia imprudenter agunt, & ipsis prouto succedunt: quidam ad omnia consilio se disponunt, & semper in contrarium eis cedunt. ibidem.

In magnorum discriminum angustiis, vbi domestica consilia remedium non inuenierunt; eorum suffragia implorantur, quorum prudentiam in altioribus negotiis experientia diuturna approbavit ibid.

Vbi publica iactura est, & dispendium commune, sicut dolor in yniuersitatem se porrigit, ita communis consilio, & auxilio est ytendum. Pet. Rau.

Consiliarius bonus est, qui sibi consulit. Amb. Offic.

Consilium peritorum ex apertis obscura estimat, ex paruulis magna, ex proximis remota, ex partibus tota scit enim qua via egredi debeat, & cito singula & distincte videt. Petr. Rau. in epist.

Consilium mutare in melius, non est turpe. apud Juriscons.

Monitio præceptum importat. ibidem.

Nouum factum, nouum consilium expetit. ibidem.

Bonorum iudicia non negligenda. Ambr. Offic.

Consilia nostra viribus nostris nō tribuamus. Gre. 1. mot.

Consilia Dei occulta super nos timenda sunt. idē Homil. 3. sup. Euang.

Consilium religionis ab irreligiosis petere, non est consilium accipere. idem 1. Reg.

Consilium in rebus arduis non debet esse præcep. idem Epist. 5.

Consiliorum gubernaculum, lex diuina. Cypr. lib. 2. epist.

Consilium Dei nemo, nisi spiritualis intelligit Aug. in lib. exposi. quæst. quart.

Consilium misericordibus congruit. August. lib. de serm. domi. in monte.

Consilium omne à Deo est. à quounque proficiatur. August. lib. 1. de doct. Christ.

Consilia perfecta non sunt absque prudentia, & benevolentia. Bern. in epist.

Opinio cōmuniſ habet vim consuetudinis. apud Juriscons.

Consulentem dominum qui non audiunt, audiēt finaliter condemnantem. Bern. serm.

Persuasio certa per se idem est. Chrysost. super Ep. ad Colloſſ. Homil. 4.

Fraus.

E X G R A E C I S.

Opottet eum, quicunque deceptus sit alium, i.
psē minime decipiendus, similitudinem & dissi-
militudinem rerum cognoscere. Plat. de pulch.

Qui ab alio facile decipitur, & hoc non sentit; ipse
etiam à se patitur sape. Arist. Elench. 2.

Omnis homines nō decipientur, nisi in eo, quod
nesciunt aut in eo, cuius cognitione non est valde ma-
nifesta idem Metaph. 4.

Nequior est, qui decipit, quam qui decipitur. De-
mosth. Exor. 54.

Nemo mitari debet, ab improbo homine esse de-
ceptum, magis mirandum est, non esse deceptum.
Demosth. 1. Olynth.

E X L A T I N I S.

ET fera, & piscis, spe aliqua oblectata decipitur: que
putantur fortunæ munera, infidiaæ sunt. Senec.
Epist. 7.

Sunt homines, qui rationem bono consilio à diis
immortalibus datam, in fraudem malitiamq; con-
uertunt. Cicer. de nat. Deor.

Fallacia alia aliam trudit. Terent. in And.

Quosdam deciperè pro moribus temporum, pru-
dentia est. Plin. lun. lib. 8.

Fraus fidem in paruis sibi præstruit. Liuius 5. Dec.
lib. 8.

Inter dormientem, & simulantem non est, nisi
conscientia. Quintil. Declam. 3.

Nihil à mortentibus singitur. ibid.

Nulla pernicies vitæ maior inueniri potest, quām
cūm in vita inest simulatio. Cicer. 3. Offic.

Fit plerunque, vt hi, qui boni aliquid afferre vo-
lunt, affingant aliquid, quo faciant id, quod volunt.
Ieuuius. idem Philip. 1.

Ingeniosior est ad excogitandum simulatio veritate. Pli. Iun. in Paneg.

Ficta ad naturam cito redeunt suam. Pub. Mim.

Quam plurimum natura valet: tamen in paucorum medium spatio æmulatio naturam vincere sollet. in hist. Sax.

Semper audius nefanda finguntur; Quint. Declam. 18.

Dissimulata actio melius subrepit. Quint. lib. 4.

Simulatio amicitia repugnat maxime: delet enim veritatem, sine qua nomen amicitiae valere non potest. Cicer. in Lexio.

E X S A C R I S.

SVspicione quod caret, fraudi est opportunius. Nazan.

Seductio semper habet boni colorem. Chrysost.

Sic castum me simulo, & aliud sum in conscientia, habeo gloriam mercenariam, sed supplicia peccatoris, & in comparatione duorum malorum, leuius est in alium peccare aperte, quam simulare, & finger sanctitatem. Hiero. sup. Esaiam.

Nulla res sic exterminat bonum, sicut simulatio nam malum sub specie boni celatum, dum non cognoscitur, non cauetur. Chryso super Matth. 7.

Vtinam tam facile esset præstare, quam facile est mulare bonitatem. Laet. lib. 6.

Quod maxime dissimulas, frequentius exit in lucem. Hier. in Epist.

Simulata æquitas non æquitas est, sed duplex iniquitas; quia iniquitas est, & simulatio. August. super Psalm 63.

Simulationem falsitatis nemo nisi subtilioris ingenii facit. id 26. mor.

Fingimus aliquando sine mendacio. August. lib. 2. quærit. Euang.

Miseris est mentiendo fallere, quam mentientibus credendo falli. idem.

Artes iniici sunt praecaudaz. Ansel. sup. Epist. ad Cor.

Non multum in vitio, aut decipere, aut decipi posse. Hier.

Non meretur audire veritatem, qui fraudulenter interrogat. idem.

Calumniatores conuincere oportet, interrogantes autem docere. Chrysost.

Falsum exprimere detestabilius est, quam verum facere apud Iuriscons.

Nullius calumniaz subiicienda sunt ea, quæ dii cōprobauerent. Eras. in Epist.

Vbi nullæ insidiaz, virtus vera vincit. ibid.

Falsitatis mater, similitudo. Aug lib. 2. Soli.

Falsitas non est in rebus, sed in sensu. ibidem.

Quæ simulantur, duplex sunt peccatum. August. in Ptol. 63.

Calumniator iniuriam facit hominibus. Basil. in Epist.

Consensus.

CVM proponitur obscurum, non est contenden-
dum simplicitet. Arist.

Ipsa consuetudo assentiendi periculosa est, & lu-
brica. Cic. 2. Offic.

impedire bonam rem est melius, quam consenti-
re male. Cicer. 3 de leg.

Qui consentit, opus perficit. August. de cōtinentia.
cap. i

Nihil interest, vtrum scelus admittas ipse, an pro-
pter te admitti velis idem lib. 2. de morib. Manich.

Non vincitur, sed consentit, qui facile vincitur. idem in lib. quæst. Noui & vet. test.

Stulti est hominis rebus incertis temere assentim.
Lact. lib. 3.

Consensus species, tacere est, in Histor. Sax.
Occidit & faciens, & consentiens. Aug. super. Ital.
mo. 56.

Posito, vel concessso toto, censetur posita, vel con-
cessa qualibet pars torius. apud juriscons.

Reprehensio.

EX G R E C I S.

Rebus male succedentibus iracunde succenseret
non curnit. Plut. de tranq. anim.

Non modo peccantes castiga, sed peccaturos etiam
cohibe Periand apud Stob.

Temerarium eit, vimbram hominis mortui affi-
gere: viuos castigare decet, non mortuos & ipsam
vitia mortuos vindicat. ibid.

Amor simpliciter obiurgans magis premit. Eurip.
apud Plut. de amic. & adulat.

Cum verecunde reprehendit amicus, verecundia
gignit in amico. ibid.

Exagitamus verecundia, & dolore: cum arguimus
apud eos, quibus probari cupimus. ibid.

Laus obiurgationi est admiscenda. ibid.

Reprehensio initium est bonæ frugis. ibid.

Optime ac iustissimè viuemus, si quæ in aliis re-
prehendimus, ipsi non faciamus. Diog. lib.

Amicum ad amicum conuenit libere dicere, re-
prehensiones autem non clanculum dicere. Eurip.

Reprehensio alienum bonum est. apud Stob.

EX L A T I N I S.

Alienæ vitia quisque reprehendi mauult, quam
sua. Quint. lib. 2.

Sunt qui magis emendare volunt deos, quam se.
Senec. Epist. 108.

Nulla

Nulla sapientia naturalia vita animi, aut corporis ponuntur, quicquid infixum & ingenitum est, leviter arte non vincitur. alioquin haberet sapientia rerum naturam sub imperio, si omnia eraderet vitia.
Senec Epist. II.

Quantum potes, te ipsum coargue, inquire in te: accusatoris primum partes fungere, deinde iudicis, nouissime deprecatoris, aliquando etiam te offendere. idem Epist. 28.

Obiurgationes etiam nonnunquam incidunt necessarie in quibus verendum est forte & vocis contentione maiore, & verborum grauitate actiore. Cicer. 1. Offic.

Nulli patientius reprehenduntur, quam qui maxime laudari merentur. Plin. lun. lib. 7.

Non satis est reprehendisse peccantem, si non docetas recti viam. Colum. lib. 7.

Aliena vita in oculis habemus, nostra à tergo sunt. Senec de ira. lib. 2.

E X S A C R I S.

NON putes te amare seruum, quando eum non cedis; aut tunc amare filium tuum, quando eum non corripi: non est ista charitas, sed languor. August. de charit. serm. 7.

Quæ peccantur coram omnibus, coram omnibus corripiēda sunt, ut omnes timeant. qui secreto peccauit in te, secreto corripi: nam si solus nosti, & seum vis coram aliis arguere, non es corrector, sed proditor. idem de verb. Domin.

Qui potest emendare, & negligit, participem procul dubio se constituit: qui alterius bonum iuuat, suū facit. Greg. in reg.

Correctio errantes corrigit, consilium bonis datur. Amb.

Dulcior est religiosa castigatio, quam blanda remissio. idem,

Milum si comprimas tuum, reputabitur tibi iuititiam; si alienum, ad gloriam idem.

Tunc proteruos melius corrigimus, cum ea quae bene egisse credunt, male acta demonstramus. & ut de adepta gloria creditur, inde utilis confessio subse quatur. idem in past.

Iuuenes plerunque seueritas admonitionis ad profectum dirigit: senes vero ad meliora opera de precatio blanda componit. ibid.

Si is, qui corrigeri nititur, ira superatur, opptimit antequam corrigit. nam dum plus quam debet, accenditur, sub iustæ vltionis obtentis, immanitatem crudelitatis effrænatur. idem 21. mor.

Si ab increpatione idcirco reticemus, quia contum nos insurgere derisionis odia formidamus: iam non lucra Dei, ied nostra quærimus. ibid.

Nonnunquam qui inter flagellorum duritiæ remanent incorrupti, dulci sunt admonitione mulcedi: nam plerunque quos cruciamenta nō corrigit levia blandimenta compescunt. idem in past.

Sicut decretum, laudabileq; est, reuerentiam debitam, & honorem exhibere maioribus: ita rectitudinis, & Dei timoris est, si quid in eis correctione indiget, nulla dissimulatione postponere: ne totus corpus (quod absit) incipiat morbus inuadere, si languor non fuerit curatus in capite. ibidem.

Coerceri omnino non potest animus, mala semper voluntate vitiatus, quia zelus sapere nescit, & iura consilium non habet: Chrysost.

Mutare rerum statum, proclive est: mutare in illius, difficillimum. Erasm. in epist.

Non amat, qui linit impune peccare, si queat obfisteret. ibid.

Quicquid lacerato animo dixeris, punientis impetus, non charitas corrigētis. Dilige, & dic, quid voles. August. sup. epist. ad Galat.

Non uniformiter secundum mensuram delictorum increpationes quoque inferri debent, sed diligenter aspicere eorum, qui deliquerunt vires atque propositum: ne forte volens rupra sarcire, maiorem operetur disruptionem: & cupiens erigere collapsa, casum inferat grauiorem. Chryso. in suo dialo. lib. 2.

Circa vitam tuam esto austerus, circa alienam benignus, audiant te homines parua mandantē & grauia facientem. Chrys. sup. Matth. 18.

Malum si perseverat, augetur, & remediabile bonum est in peccato, accelerata correctio. Cas. 3. epist.

Castigate videtur, quicunque dissentit. Lact. lib. 5.

Correctionem perdit, qui fallaciter vivit. Greg. 17. mor.

Mansueti benigne corripiēdi sunt, inquieti seueri Bernar. sup. Cant. serm. 37.

Ex reprehensione nascitur confusio. Ansel. super Epist. ad Timoth.

Reprehensio generalis non vnius personæ iniuria est. Hier. sup. Esaiam lib. 7.

Vt nunquam fere non nocet laudator: sic semper prodest reprehensor. Erasim. in Epist.

Altius vitiis indormientes alperius inclamare necesse est. ibidem.

Reprehensio fieri debet, postquam perscrutatio facta est. apud iurisp.

Corripiant boni malos, ne cum eis hic flagellētur. August. serm. 143. de tempor.

Corripi debet frater à fratre etiam repugnans, & iniuitus. idem epist. 50.

Correctio inuidiosa res est. ibid.

Iuste alios reprehendit, qui non habet, quod in se alius reprehendat. Aug. in Psal. 5.

Correctio igne, & ferro vehementius operatur. Chrys. sup. epist. ad Heb. Hom. 13.

Corriperc, ut profit, Dei est idē sup. Matth. ho. 13.

Corripere peccantem plus est, quā orare. idē syp.
Act. Apost. Homil. 24.

Reprehensurus alios à temeritate sit longissimus.
Chryſt. contra Gentil.

Difficilius malum corrigitur, quod perfectione-
tiam prosperitate fulcitur. Greg. 33. mor.

Error.

EX GRÆCIS.

PArvus error in principio, in fine fit maximus. An.
i de cal. & mund.

Non est in bello bis peccare. Lamachus apud Pla.
in Apoph.

Fortiter, ac recte factis errata condonantur. ibid.
Error duorum in vnum cum cōuenierit, maximū
malum. Eurip. in Phœniss.

Quisnam sagittarius artis suæ tam peritus est, ut
non aliquando erret ab scopo? Demosth. i. Olynth.

EX LATINIIS.

REfti apud nos nomen obtinet error, vbi publicus
factus est. Senec. in epist.

Nemo sibi tantum errat, sed alieni erroris caus.
& autor est idem de vit. beat.

Nihil sentire est melius, quam prava sentire. Cic.
pro Cluen.

In hoc errore vel prudentissimus quisque versa-
tur, quod plures amicos suos quām sunt, arbitri-
tur. Plin. l. un. lib. 3.

Nulla disciplina est, in qua non peccādo discatur:
nam si quid perperam administratum cesserit inpro-
spere, vitatur quod sefellerat, illuminatque restau-
riam docentis. Colum. lib. i.

Et mala sunt vicina bonis errore sub illo,
Pro virtuo virtus crimina s̄pē tulit. Quid. 1. Detr.
me. amor.

EX SACRIS.

Non nullis errare profuit, sed in via pedum, non
in via morum. Aug. in Epist.

Nimis peruerse se ipsum amat, qui aut alios vult
errare, vt error suus lateat. idem de Marcel.

Diligendi sunt homines, vt eorum non diligatur
errores. ibid.

Nihil grauius quam errantem adeo deserere, vt
se reuocare non poslit. Ambr. de Cain. & Abel.

Libenter errat, qui se errare nescit. Laft. lib. 2.

Error in pluribus est: correctio autem in paucis.
Ambr.

Aberrare nunquam, magis diuinum, quam hu-
manum. Tert.

Error intolerabilis est à iure reprobatus. apud iu-
risp.

Errores etiam fortissimi viri non potuerunt caue-
re. Amb. in Apoph. David.

Erroris proprium, vt quod tibi, etiam Deo disipli-
cere cogites. Aug. lib. 2. de Genes. cont. Manich.

Errare non potest, qui nihil appetit: aut appetit,
quod debet. idem lib. 2. de liber. arbitr.

Errandi occasio, mens crassia. idem de morib. Ec-
cles. cap. 17.

Non errare, angelicum est: errorem defendere,
diabolicum. idem lib. 2. de baptism.

Error ex eo est homini, quod sibi est incognitus.
idem libr. 1. de ord.

Omnis erroris principium est de scripturis nō in-
tellectis. idem in lib. 83. quæst. 69.

Emendatio, & profectus.

EX GRÆCIS.

Quod si tibi non facile forre fuetit, vniuersa om-
nino quæ sunt animi vitia extergere, ac penitus

emaculare: illa certe tibi tollenda, minuēdare sunt,
quæ apparent maxima, primoque conspectu occur-
runt. Plut de Polit.

Non desperandum deceptos oratione falsa emē-
dari posse. Demost. Exord. 35.

Primum iudicium profectus est, amor vehemens:
secundum, asperam non habere viam: tertium, re-
clamare prauis animi suggestionibus: quartum, pra-
stare animum placabilem minimeque irritabilem:
quintum, virtutem cognoscere ex collatione ad vi-
tia: sextum, cum iudicio omnia legere, & ad bonam
frugem traducere: septimum, quæcunq; videris ex-
empla virtutum, facere: octauum, ostentationem &
rixas fugere: nonum, non captare applausum: deci-
mum, Veneris neglectus. Undecimum, perfidiam
deponere frontem: duodecimum, si pecces, corre-
ctionem admittere: tertium decimum, peccati etiā
leuis suspicionem tollere: quartum decimum, hostes
in gratiam reducere: quintum decimum, animum
in fractum gerere aduersus fortunæ insultus: sextum
decimum, in somnis nihil flagitosi videre: septimū-
decimum, affectus noxios in se videre sedatores:
decimūmo octauum, virtutem, quam admiraris, ex-
mulari, & vitium illaudatum fugere: decimum non-
num, incommoda virtuti iuncta non formidare: vi-
cesimum, apertum & constans gerere pectus: vicefi-
mum primum, cauere peccata etiam minima. Plut.
de profect. morum.

EX LATI NIS.

Argumentum est in melius translati animi, quod
vitia sua, quæ adhuc ignorabat, videt. Senec. E-
pist. 6.

Tunc scito te esse omnibus cupiditatibus solutū
cū eo peruenoris, vt nihil Deum roges, nisi quod
rogare possis palam. idem Epist. 10.

Agamus

EMENDATIO, ET PROPECTVS. 199

Agamus bonum patrem familiæ, faciamus ampliora, quæ accepimus: maior ista hæreditas à me trās eat ad posteros, multumque adhuc restat operis, multumque restabit: nec vlli nato post mille secula precludetur occasio aliquid adiiciendi. idē Epist. 65.

Magna pars est propectus, velle proficere. idem epist. 7.

Propectum tuum vitam æstima, & tantum scire, quantum non cupis, non times. idem epist. 116.

Plus proficit, si præponatur spes utilitatis futuræ, quam præteriti beneficij recordatio. idem 2. de Ora.

Non deprehendes quemadmodum tibi vir sapiens proficit, profuisse deprehendes. Senec. Epist. 47.

Sunt qui prodesse non nisi pretiosa putant. Plin. Sen. lib. 29.

Potest videri satis emendatus, qui in odium eorum in quibus errauerat, ipse conueritus est. Quint. libro 11.

Quædam emendatio, pœnitentia est. Quint. declam. 8.

Multos vidi & audiui, non modo qui primoribus labiis gustascent genus hoc vitæ voluptariæ, & extremis (ut dicitur) digitis attigissent, sed qui totam adolescentiæ voluptatibus dedidissent, emeruisse aliquando, & se ad bonam frugem (ut dicitur) receperisse. Cic. pro Marc. Cäl.

Optimum, & emendatissimum existimō, qui cæteris ita ignoscit, tanquam ipse quotidie peccet: ita peccatis abstineat, tanquam nemini parcat. Plin. Iu. lib. 1.

Ex vitio alterius sapiens emendat suū, Pub. Mim.

E X S A C R I S.

Nouit Deus mutare sententiam, quando tu neueris mutare delictum. Amb. sup. Luc.

200 EMENDATIO ET PROFECTVS.

Nos præcedere potest ad vitam, quem nouissimum
reputamus. Pet. Rau. in quad. Epist.

Malum cùm perseverat, augetur. remediable bo-
num est in peccato, accelerata correctio. Casi. 3. Epis.

Emendatio vita non differenda. August. de verb.
Dom. sup. Math.

De manu fugit ferientis, qui suam corrigit prani-
tatem. Greg. 18 Mor.

Molesta non debent esse, quæ profund. Chrys.

Saluum est, quicquid pluribus profuit. Laet. lib. 3.

Virtutis finis est, in usus multorum diffundi. Etal.
in Epist.

Nullam ætatem serā arbitror ad id, ut scipio, quis-
que melior euadat. ibid.

Non placere pluribus, sed prodesse omnibus stu-
dendum. ibid.

Qui fratri prouidet, scipsum curat. Hier.

Nemo quantum proficit, nisi inter aduersa, cog-
noscit. Grego. 24. mor.

Non omnia omnibus profund. August lib. 1. cont.
Cresconium.

Sicut cuique à Deo est parata mensura fidei, sic
proficit. Aug. sermon 44. de temp.

Proficere non semper in bono accipitur. idem in
Psalm. 118.

Prodesse studeat, qui prodesse cupit. Bern. super
Cant. sermon. 23.

Proficere, proficiisci est. idem in vigil. nat. Domin.
serm. 2.

Profectus hominis, donum Dei est. Ber. ad sot.

Utilitas, & Commoditas.

EX GRÆCIS.

VTilitas quavis ratione oblata, repudianda non
est, nisi pugnet cum honestate. Demosth. 1. Olyn.
Multi

V T I L I T A S E T C O M M O D I T A S . 201

Multa speciem habent vtilitatis, sed vnum expe-
dit. ibid.

E X L A T I N I S .

O mnes expetimus vtilitatem, ad eamq; rapimur,
nec facere aliter vlo modo possumus. nam quis
est, qui vitia fugiat? aut quis potius, qui ea nō studio-
se perseguatur? Cic. 3. Offic.

Nemo est quin putet expetendam esse maxime
dignitatem; sed vincit vtilitas plerunque. idem 2. de
Orat

Com vtilitas ad se rapere, honestas contrà reuo-
care ad se videtur, fit, vt distrahatur deliberando a-
nimus, afferatque ancipitem cogitandi curam. idem
1. Offic.

Nostræ vtilitates nobis omittendæ non sunt, cū
iis ipüs egeamus. sed suæ cuique vtilitati, quod sine
alterius iniuria fieri possit, seruiendum est. idem 2. de
Offic.

Nihil tam vtile est, quod in transitu proficit. Senec.
Epist. 2.

E X S A C R I S .

N on solum liberalitatis, sed etiam commoditatis
est, aliquid de suo iure relaxare. Amb.

Qui inutilis est omnibus, sibi vtilis esse nō potest.
idem.

Commode fit, quod sine difficultate fit. apud Iu-
riscons.

Publica vtilitas est cuilibet priuilegio præferenda.
ibidem.

Vtilia non omnia, quæ profutura videntur. Chrys.
serm. 14. super Epistolam ad Roman.

Damnum.

E X G R A E C I S .

N Equaquam facile est, vt qui multa aliis inferunt
damna, ipsi non multa vicissim ab aliis patiantur.
Plato Epist. 8.

Damnum præstat turpi lucro. apud Stob.

Tum denique homines nostra intelligimus bona, cum quæ in potestate habuimus, ea amissimus. Plaut. in Capt.

EX LATINI S.

DAmnum est, id perdidisse, quod si volueris, emendum est. Quint. declam. 3.

Non tam cumulus bonorum iucundus esse potest, quam molesta discessio. Cic. 2. Tusc.

Male parta, male dilabuntur. idem 2 Philip.

Non possunt in una ciuitate multi rem, atq; fortunam amittere, vt non plures secum in eandem calamitatem trahant. Cic. pro lege Manil.

Parta amittere maius dedecus est, quam nihil parauisse. Sallust. in bell. Iugur.

Semper grauior est in paucitate iactura. Curt. libro 4.

EX S A C R I S.

Non sic sapit lucrum, quam dolet damnum. Aug. in sermo de sanct.

Quanto minor est in possessione commoditas, tanto minor est in amissione dolor. Greg.

Damnum est commodi amissio. apud iurisconsultos.

Damnum qui certat evitare potior est eo, qui certat lucrum quærere. ibidem.

Damna parua nonnunquā magni lucri sunt causa. Greg. 3. Dial.

De damno alterius nemo lucrum expectet. idem in Reg.

Damna maiora timentes, cælestis ira damnatur. idem lib. 6.

Damnum quis pati non debet qui pro communi bono aliquid expendit. idem in regist.

Iudex, iustitia, iudicium.

E X G RÆ C I S.

AMOR, & odium, & proprium commodum faciunt
Asper iudicem non agnoscerē veritatem. Aristot.
Rhet. I.

Qui magnis in rebus se iusticiæ cultorem exhiberi
vult, eum ius aliquādo in paruis violare necesse est.
Plut. de Polit.

Nemo potest simul esse & accusator, & iudex. Sap.
spud Plut. in Apoph.

In severitate iudicis sita est legum autoritas. De-
mōsth. cont. Mid.

Etiam religiosus iudex potest praeue iudicare. De-
mōsth. aduers. Arist.

Iudicantes eadem mente præditos esse oportet,
quæ legislatores. Lysias apud Stob.

Praetat parum bene, quām multa insufficiēter de-
terminare. Plat. de scient.

Difficile est, nobis iudicare id non esse bonum, in
quo naturaliter delectamur. Aristot. Eth. 2.

Melius est iudicare secundum leges & literas, quā
ex propria scientia, vel sententia. idem Polit. 2.

Mallem inter inimicos iudicare quam inter ami-
cos; quippe ex inimicis alterum futurum inimicum.
Bias apud Laert. lib. 1.

Nunquam decernas, audias nisi tu prius ambos.
apud Plat. de consul.

Nihil magis contrarium est iudicio, quām sine iu-
dicio perscribere aliquem. Demosth. aduers. Arist.

Tum in omnibus iudiciis præteritam vitam cōsi-
derare oportet, tum in illis causis maxime, in quibus
ipsa vita accusatur. apud Stob.

Praeclarissima virtutum est iustitia. Arist. Eth. 5.
Sine iustitia impossibile est habitari ciuitatem. idem
Polit. 3.

Ad iustitiam exercendam vtile est nonnunquam,
& quod iustum est prætermittere. Plut. de curios.

Jugum stateramque ne transcendas, id est, plurim
m fac iustitiam, nec eam vlo modo transcendas.
Pyth. apud Plut de educ lib.

Iustitia est virtus animi, vnicuique secundum di
gnitatem distribuens. Arist. apud Diog. lib. 5.

Summo iure utere moderate: nauis enim summa
vitensis rudentibus mergitur, erigitur iterum, si la
xaueris rudentes. Eurip. in Orest.

Iustitia seruas lucem, multos effugiet hominum
sermones. idem in Suppli.

Iustitiae est, distributium esse eius, quod est se
cundum cuiusque dignitatem, & tueri patrias con
suetudines, & instituta, & seruare scriptas leges, & ve
ridicum esse in controuersiis, & stare conuentiōnib.
sestatur autem iustitiam, & sanctitas, & veritas, & fi
des, & vitiorum odium. ibid.

Iustitia, harmonia & concordia est totius animz
cum concinnitate. apud Stob.

E X L A T I N I S.

ODit iudex litigantis securitatem. Quint. lib. 4.
Quod prudentior sit iudex in deprehendendo
scelere, quam reus in admittendo: hoc esse in causa
puto, quod alter tam pro se cogitat, alter pro parte
vtraque. idem Declam. 1.

Prætoris non solum manus à pecunia & lucro, sed
etiam oculi à libidinoso aspectu continētes esse de
bent. Max. lib. 4.

Ad pœnitentiam properat, cito qui iudicat.
Cum iudici dicenda sententia est, meminerit se
Deum habere testem, id est, mentem suam, qua nihil
homini dedit ipse Deus dominus Cic. Offic.

Est sapientia iudicis in hoc, vt nō solū quid possit,
sed etiam quid debeat, ponderet: nec quantum sibi
permisum meminerit, sed etiam quatenus cōmis
sum sit, idem pro Rabir.

Nec

Nec contra rempub. nec contra iuslurandum amici causa vir bonus faciet: nec si iudex quidem crit de ipso amico ponit enim personam amici, cum induit iudicis: nam si omnia facienda sunt, quæ amici velint, non amicitia tales, sed coniurationes putadæ sunt: idem 3. Offic.

Iudex bonus nemo esse potest, qui suspicione certa non mouetur. Cic. in Verr.

Scriptum sequi calumniatoris est: boni vero iudicis autoritatem, voluntatemque defendere. quæ lex enim, quod senatus consultum, quod magistratus edictum non infirmari, aut conuelli potest, si ad verba deflextare voluerimus? consilium autem qui scripserunt, & rationem, & auctoritatem relinquimus. non enim ex verbis pendet ius, sed verba feruunt hominum consiliis, & auctoritatibus: nec verba venuunt in iudicium, sed ea res, cuius causa verba in leges coniecta sunt. idem pro Cæcina.

Tanto melior speratur magistratus, quanto sèpius fuerit Plin. lun. in Paneg.

Magistratuum delicta iudicanda grauius, quam pleborum.

Æstima iudicia, ne numeres. Senec. epist 29.

Maximum bonæ sententiæ præmium est, bene iudicare. Plin. lun. in Paneg.

Breuissima est iustitiæ vindicta, cum facinus mensura poenæ est. Quint. declam. 2.

Iustitia sine prudentia plurimum poterit, sine iustitia nihil valebit prudentia. Cic. 2. Off.

Primum iustitiæ munus est, ut nulli noceat, nisi iaceffitus iniuria: deinde, ut communibus pro communibus vtatur: priuatis autem ut suis. idem 3. Off.

Solitario homini, atque in agro degenti iustitiæ opinio necessaria est: atque iis etiam, qui vendunt, evanunt, conducunt, locant, contrahenditq; negotiis implicantur, iustitia ad rem gerendam necessaria est.

cuius tanta vis est, ut ne illi quidem qui maleficio, & scelere pascuntur, possint sine vlla particula iustitiae vivere. idem Offic. 2

Totius iustitiae nulla est capitalior pestis, quam eorum, qui tunc, cum maxime fallunt, id agunt, ut boni viri videantur. idem 2. Off.

Officiis scientiæ anteponenda sunt officia iustitiae. Considerate enim agere plus est, quam considerare prudenter. ibid.

Nihil aliud iustitia est, quam iniustitiae priuatio. Gel lib. 5.

Egregium in primis est ut foris, ita domi: ut in magnis, ita in paruis. ut in alienis, ita in suis agitare iustitiam. Pli. lun. lib. 7.

Ius laborat, non extinguitur. Liuius lib. 2. Dec. 3.

Omnia sunt incerta, cum à iure discessum est. Cic. ad Papir.

Nihil est iuri tam inimicum, quam vis. Cicer. pro Cæcina.

Maxime ducuntur quidam, ut eos iustitiae capiat obliuio, cum in imperiorum honorem, gloriæ et cupiditatem inciderint. Cicer. 1. Offic.

E X S A C R I S.

Iustum est homines propter iustitiam diligere, non autem propter homines iustitiæ postponere Greg. in Reg.

Iustitia vincit odium. in hist. Sax.

Facile deuiat à iustitia, qui in causis nō Deum, sed homines pertimescit. Chrys.

Iustitia sine misericordia non est iustitia, sed crudelitas: sicut & misericordia sine iustitia, non est misericordia, sed fatuitas. idem.

Iustitia est animi libertas, tribuens vnicuique suæ propriam dignitatem, maiori reverentiam, pati cōcordiam, minori disciplinam, Deo obedientiam, sibi sanctimoniam, inimico patientiam, egeno operosam misericordiam. Ans. cur Deus homo. Iu-

Iustitia temperata sit. Amb. de Vid.

Vigor iustitiae semper feruidus sit, sed nunquam
præcēps. Bern.

Iustitia actio libertas dicitur. Ansel. sup. epist. ad
Rom.

Non sufficit Christiano, vnam partem iustitiae im-
plere, cum utique præcipitur. Hier.

Sicut nonnunquam grauius est peccatum dili-
gere, ita nequius est, odire iustitiam, quam nō fecisse
Greg. 5. mor.

Iustitia regis, pax est populorum, tutamen patriæ,
immunitas piebis, tempestes aeris, serenitas maris,
terra foecunditas, solatium auperum, cura languo-
rum, gaudium hominum, hæreditas filiorum, & sibi
met ipsi spes futuræ beatitudinis. idem.

Regula iustitiae manifesta est, quod à vero nō de-
ceat declinare bonum virum, nec damno iusto affi-
cere quenquam, nec aliquid dolo annexere rei suæ.
Ambr. de Off.

Iustitia est constans, & perpetua voluntas, ius suū
vnique tribuens, non quantū ad actum, sed quā-
tum ad effectum apud Iuriscons.

Vera iustitia compassionem habet, & nō ex odio,
sed ex bono zelo coercenda. apud eosd.

Iuris præcepta tria sunt; honeste vivere, alterum
non lèdere, ius suum vnique tribuere. ibid.

Iustitia ev. in hostibus debetur. Ambr. in Epist.

Ius commune natura priuatum usurpatio facit. idem 1. Offic.

Iustitiae præponenda est pietati. Greg. 19. mor.

Bonorum causa, iustitia est. idem 26. mora.

Vnde agnoscitur, quid est iustitia, inde eruditur,
ut videat, quid est culpa. idem Mor. 31.

Summum in regibus bonum est, iustitiam colere.
idem Epist. 19.

Iustitiam diuinam post peccatum nō timere, pe-
riculosum. in 1. Reg.

Non sensus, sed animus in false iudicando fallitur.
Aug. lib. 2 de Genes.

In pauperitate æquitatem seruare, noua ac perse-
cta iustitia est idem in Quæst ex viro que testam.

Sine iustitia ne lupiter quidem principem agere
potest. Lud. Viues sup. August.

Iustitia sola respub. sustentatur. Augu. 2. de Civit.
Dei.

In iustitia sua inflatus, Deo odibilis est idem sup.
Psalm. 41.

Humana iustitia, iniustitia, si diuinitus districte in-
dicetur: idem. 21. Mor.

Iustitiam falsam habentes, alios despiciunt. Greg.
in Euang. Homil. 34.

Iustitia via est, per quam ad iustitiam venitur. Ber.
in Epiph. Dom. Serm. 4.

Iustitiae prima portio, non peccare; secunda, per
poenitentiam damnare peccatum. idem in Annunc.
beat. Mar. Ser. 1.

Iustitiam cum feceris, fac & pacem. idem de Ver.
Apost.

Modum iustitia querit. Bern. de Consid. lib. 1.

Iudicium vendi non debet. August. epist. 54.

Dam natura vbiique præceps iudicium, sed potissi-
mum in exitium.

Iudicium absolutum non debet esse in rebus du-
biis. Greg.

Dives cito iudicium corrumpt muneribus, pau-
per autem dum non habet, quod offerat; non solum
audit contemnitur, sed etiam contra veritatem op-
primitur. idem 3. de Summo bono.

Iudicium temerarium magis nocet iudicanti, quæ
iudicato. Aug. lib. 2. de Serm. Dom. in monte.

Non firmū decretū potest esse, quod nō pluri-
mū videbitur habuisse consensum. Cypr. Epist. lib. 2.

Quicunque cōsanguinitate, aut amicitia, aut cō-
uersio-

uerso hostili odio, inimicitiis in iudicando dicitur,
præuerit iudicium Dei Christi, qui est iustitia. Hier.

Iudicium Dei imprecari, male dicentis est Augu.
sup. Psalm. 53.

Sine iudicio nemo debet condemnari. Greg. in
Reg.

Iudicium in alium non ferimus, nisi quia illos ho-
noratores reputamus. Bernard. sup. Cant. Serim. 16.

Iudicij censuram ira enervat, mollior affectus
præcipitat idem de Confid. lib. 3.

Ignorantia iudicis, sape fit calamitas innocentis.
August. lib. 9. de Ciuit. Dei.

Mitigat iudicem pudor reorum: excitat autem
pertinacia denegantium. Ambr. de Cain, & Abel.

Iudicis non est sine accusatore damnare. Ambr.
I. ad Corinth.

Mitigat vim doloris considerata æquitas ferien-
tis. Greg.

Corruptio est, quicquid offertur lite pendente.
Chrysost.

Apud bonos iudices satis habent firmitatis vel
testimonia sine argumentis, vel argumenta sine te-
stimoniis. Laft.

Iudex peccatis veniam dare non potest, quia vo-
luntati seruit alienæ: Deus autem potest, quia est le-
gis sua dispensator ac iudex. Laft. de ita Dei.

Iniquum iudicem dicimus, non qui iniuste iudi-
cat, sed qui rigidus est, & parum reo fauens. Erasm.
in Epist.

Vos non attenditis merita causarum, sed perso-
narum: non iura, sed munera: non quod ratio dicit, sed
quod voluntas affectet: non quod tentiat, sed
quod mens cupiat: non quod liceat, sed quod lube-
at: nunquam in vobis est ita simplex oculus, ut to-
tum corpus sit lucidum: sed aliquid semper admitti-
tis fermenti, quo totam massam corruimpitis. In-
- b. 2.

Pauperum causam cum mora negligitis, diuitium causam cum instantia promouetis; in illis rigorem ostenditis; in istis ex mansuetudine dispensatis: illos cum difficultate respicitis: istos cum facinore traetatis: illos negligenter auditis: istos subtiliter auctoritatis. ibidem.

Alienum te à personis omnium redde iudicio, ac propter iustitiam in iudicio pauperem non defendas, nec propter gratiam diniti indecenter assitas; aut si non potes facere, cognitionem respue causarum Hieron.ad Damas.

Non vos iudicetis malevolos esse, quando alterius crimen iudicatis: magis quippe nocentes estis, si fratres vestros, quos iudicando corrigerem poteris, tacendo peire permittatis. Augustinus de Comm. vit. cler.

Noli querere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumperem iniquitates. Greg. in Homil.

Lucem debet aspicere, qui de tenebris vult iudicare. idem.

Facilius est de alienis iudicare, quam de suis. Lact. libro 2.

Aduocatus potest vendere patrocinium suum consultus potest vendere consilium suum: iudicautem non potest vendere sententiam suam. apud Juriscons.

Apud misericordem iudicem, nunquam sine via culpa relinquitur. Greg. 27. Mor.

Iustus index transfert se in personam proximi idem 19. Mor.

Iudicem aditus, patronum conquitat. idem Euang. Hom. 33.

Iudex utriusque parti litiganti se exhibeat communem: idem in regist.

Iudex habeat actionem districtam, & linguam mitem. ibidem.

Iudex citius ad preces flestitur, si à prauitate sua petitor corrigatur. ibid.

Nemo bene iudicat, quod ignorat. idem 27. mor.

Qui quos vult iudicat, iudicari ferat. August. epist. 174.

Apud iustum iudicem sola conscientia propria timenda est. idem sup. Psal. 37.

Iudices criminum suorum memores misericorditer agere possunt. idem epist. 54.

Iudex noster, sit Deus. August. in orat. de quinque hær.

Iudex per præconeim loquitur. idem tract. 13. ex pos. euang.

Iudicis potestas non potest excedere ultra, quod in iudicium deductum est. apud Iuriscons.

Iniustitia radix est vitz. Chrysost. sup. epist ad Rom.

Publicum ius est, quod principaliter spectat ad communem utilitatem. apud iurisf.

Iniustitia, & maleficium.

E X L A T I N I S.

NVllum nefas est sine exemplo. Senec. Epist. 76.

Tuta esse scelera possunt, secura non possunt. idem epist. 98.

Nullum scelus impunitum est: quia sceleris in scelere supplicium est. ibidem.

Dignum est odio scelus, quod non habet causam. Quint. lib. 7.

Difficillima est cuiusque grauissimi sceleris fides. idem lib. 4.

Scelera non habent consilium. idem lib. 7.

Fratre animum nihil virum habet parricida. idem declam. 1.

Omnia facinora causas aut de cupiditate, aut de similitatibus trahunt. idem. declam. 5.

Nemo parricidæ suppicio misericordia commo-
netur. Cicer. 4. Tusc.

Summorum facinorum ipsa immunitas, inno-
centia est. Quint. declam. 10.

O superbiam inauditam, in facinore gloriati! Ci-
cer. ad Brutum.

Eo quisque sceleratior est, quo minore causa ab
honesto abducitur. Erasm. in epist.

Facinore admisso ad sanitatem reuerti pudet.
Cæsar de bell. Gall.

Vnius homini's aut temporis scelus toti nationi
perpetuam labem, & dedecus immittit. Demosth.
1. Olynth.

Homo sacra res, iam per iocum & ludum occidi-
tur. Senec. epist. 96.

Mors per omnes it, qui occidit, consequitur occi-
sum idem Epist. 94.

Felicius eit palam occidisse, quem timeas. Quint.
decla. 4.

Occidi non est poena, sed exitus. idem Decla. 4.
Luci facit mortis atrocitatem, quisquis laudatus
occiditur ibidem.

Nihil est crudelius morte hominum, quos popu-
lus occidit ibidem.

Cædes manifesta expiatur saltem pecunia. Liuius
1. Dec. lib. 1.

Inuidosa res est fœminas occidere. Eurip. in
Polid.

Quisnam hominum est, quem tu contentum vi-
deris uno flagitio? Iuue. Sat. 10.

Iniustitia vitium est animi, quo amplius, quam
par sit, sibi sumunt. Arist. de virtu. & vit. diuisione.

EX S A C R I S.

Quis sine publica administratione maleficum oc-
cidit, velut homicida iudicabitur. August. 1. de
Nihil

M.
mo.
inno.
il Ci.
sa ab
oudet.
ationi
nolth.
occidi.
r occi.
Quint.
211/
idatus
popu.
Liuius
arip. in
tum vi.
, quām
sione.
cum oc
gust. i. de
Nilid

INIVSTITIA ET MALEFICIVM. 213

Nihil interest virum ferro , an verbo occidas.
Laft. lib. 6.

Tot occidimus , quot ad mortem quotidie tepi-
di & tacentes videmus . Greg. sup. Ezech.

Qui bonum odit in homine , nunquid homicida
poterit appellari ? adhuc vivit homo , & iam est reus
mortis . Bern. in quod. serm.

Maleficium nullum sine formidine est , quia nec
sine conscientia . Tertul.

Maleficio præda coniuncta est . Laft.

Non est immunis à sceleri , qui vt faceret , impe-
travit . Cyp. lib 2. epist.

Scelus vindicta sequitur . Cypr. lib. 4. epist.

Non est magni negotij occidere . Erasm. in epist.

Ita scelera festinant , quasi contra innocentiam
festinatione præualeant . Cyp. epist 1.

Lædere nemo non potest . Erasm. in epist.

Parricidis legem nullam Solon constituere vo-
luit August. lib 3. de Ciu Dei cap. 6.

Homicidij radix , iracundia est . Chryso. sup. Mat.
Homil 17.

Homicidium diaboli opus . ibidem.

Magister autor factus malitia , maius meretur
supplicium . idem sup epist. ad Cor. Homil 9.

Nocens est , qui aut innocentii nocet , aut nocentii
parcit . Chrys.

Iniustitiam satius est ferre , quam facere . August.
lib. 2. confess.

Cujitati nihil tam inimicum , quam iniustitia .
idem lib. 2. de Ciu. Dei cap. 21.

Lex.

E X G R A E C I S.

L Egum latio ad regem pertinet . Plat. de regno.

Lex est veritatis imitatio . ibidem.

Lex est veritatis inuentio . ibidem.

Sicut optimum animalium homo lege fruens: sic
pessimum animalium est homo a lege & iustitia se-
paratus Arist. Polit. 10.

Sententia communis, quæ vim suam in plures
potest extendere, non est despicienda, sed dum vni
negotio propriè conuenit, ad similia nihilominus
traducenda est. Plut. de Poet.

Vtere legibus antiquis: obsoniis verò recentibus
Demetr. Phal.

Optima ciuitas est in qua omnes legem non mi-
nus, quam tyrannum timent. Bias apud Plut. in co-
nu. 7. Philos.

Ciuitalia iura violari possunt, naturæ non possunt.
idem in Apoph.

Paucis legibus opus est pauca loquentibus. ibid.

Leges hominum, non homines legum esse do-
minos oportet. Paus. ibidem.

Lex est hominibus temperatis Deus, intempera-
tis verò voluptas. Plat. epist. 9.

Si quis omne genus legum proponeret homini-
bus, & optimas libi consideratis omnibus deligere
iuberet, singuli suas recepturi essent: ita quilibet
omnium longè præstantissimas suas leges existi-
mant. Herod. apud Stob.

Qui paucis vtuntur legibus, non habent opus le-
gibus. ibidem.

Qui legibus seruit, diis seruit. Plat. de legib. Dial. 4.
Necessarium est, naturæ condolere: legi autem
suffragari. Bias. ibidem.

Oportet leges acriter statui: mitius autem, quam
ipse iubent poenas sumere. Sene. apud Stob.

E X L A T I N I S.

Non agnoscent leges ac iura miseros. Quint. De
clam. II.

Legibus proposita sunt supplicia vitiis: premi
autem virtutibus. Cic. 1. de Orat.

Princ.

Principio leges tales sint, quæ non ad opes, pecuniasque comparandas, nec ad libidines mentes conseruant, sed cum tria sint: anima, corpus, pecunia, virtutem animi maximè anterponant. secundò verò, virtutem corporis: tertio, ultimoque gradu pecuniarum premium collocant, animo, corporique ministrans. Plat. epist. 9.

Leges sunt inuentæ, quæ cum omnibus una, eademque voce loquerentur. idem 2. Offic.

Nihil est tam ad ius conditionemque naturæ, quam lex sine qua nec domus villa, nec ciuitas, nec gens, nec hominum vniuersum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest. idem 3. de eleg.

Maior hæreditas venit vnicuique nostrum à iure, & legibus, quam ab iis, à quib. illa bona relicta sunt: nam ut perueniat ad nos fundus, testamento opus est: ut retineamus, quod nostrum factum est, sine iure ciuili non potest. idem pro Cæcina.

Silent leges inter arma. idem pro Mil.

Hoc spectant leges, hoc volunt: in columnen esse ciuium coniunctionem. idem 3. Offic.

Vt corpora nostra sine membris: ita ciuitas sine lege. idem pro Cluent.

Vt ex medicina nihil oportet expectare proficiisci, nisi quod ad corporis utilitatē spectat; quoniam eius causa est instituta: sic à legibus nihil conuenit arbitrari, nisi quod reipub. conducat, proficiisci: quoniam eius causa sunt comparata. idem 1. de inuent.

Publica instituta priuata pietate preferenda iudico. Max. lib. 2.

In minimis quoque rebus, omnia antiqua consuetudinis momenta seruanda sunt. idem lib. 2.

Non aliiquid in vniuersum, quod quasi certam formam habeat, constitui potest. Plinius Iun. libro 10.

Respicte quid moneant leges, quid curia mandet.
Iuue. Sat. 8.

Legibus solui licet in casu opportuno. Liu. lib. 10.
Dec. 1.

Legum imperia potentiora , quam hominum.
idem lib. 2. Decad. 1.

Lex noua semper abrogat antiqua. idem lib. 3.

Res fortis, lex est, si principem habeat. Pub. Mim.

Improbus orator leges subuertit. idem.

Legum finis est conseruatio bonorum. Demosth.
in epist.

In legibus sita est iudicium autoritas. idem Cont.
Mid.

Legum auctoritas sita est in severitate iudicis.
ibidem.

Legum auctoritas prauitati confuetudinis antef-
renda. idem cont. eund.

Non quantum valeat decretum , sed voluntas
scriptoris attendenda est. idem aduers. Arist.

Non indulgendum leges de industria violenti.
Demosth. aduersus Theoc.

Si esset ista cognitio iuris magna , ac difficilis , ta-
men utilitatis magnitudo deberet homines ad susci-
piendum dicendi laborem impellere. Cic. 2. de Orat.

Veri iuris , germanæque iustitiae solidam , ac ex-
pressam imaginem nullam habemus, vmbra, & ima-
ginibus utimur idem 3. de Offic.

Iura inuenta metu iniusti. Horat. lib. 1. Serm.

E X S A C R I S.

Qui lege accepta nati sunt , plæriique lucem non
viderunt. Greg. lib. 4. mor.

Lex omnium artium , ipsa veritas. Aug. de verb.
relig.

Leges multa concedunt , quæ diuina prouidentia
puniuntur. idem lib. 1. de lib. arbit.

Legi-

Legibus malis boni probantur: bonis mali emendantur. idem lib. 3 cont. Cresl.

Puniuntur acris, qui sub manifesta lege peccant. idem in quæst. in vtroque test.

Ratio legem commendat. Tert. de corona milit.

Patrum instituta non temere deserenda. Basil.

Leges conscientiam punire non possunt. Laet. de ira Dei.

Lex pauciloqua est, personarum autem infinitæ circumstantiæ. Erasm. in Epist.

Factæ sunt leges, ut earum metu coercentur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrænetur nocendi facultas. Isidor. 2. Ety.

Qui legem carnaliter accipit, insulsum cibum comedit. Greg. lib. 6. mor.

Laborem legis Christus mutauit in libertatem. idem 26 mor.

Lex à loco vim habet. idem aduersiud. Orat. 4.

Erit lex iuxta possibilis, secundum naturam, secundum consuetudinem patriæ, loco, temporique conueniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid pro obscuritate in captione contineat, nullo priuato commodo, sed pro communi utilitate ciuium ascripta ibid.

Lex est constitutio populi, qua maiores natu, simul cum pleibus aliquid sanxerūt. apud iuriscons.

Lex est testatoris voluntas. ibid.

Ratio legis, est anima legis. ibidem.

Ratio naturalis sufficit pro lege. idem.

Constitutio noua publicata, non ligat absentes, & infirmos tempore publicationis. ibidem.

Lex natura maior est, quam legum perscriptio. Ambr. 1. de Abrah.

Metu legum coercenda vitia Aug. Epist. 54.

Legibus terrenis etiam aliquando sancti vtuntur. Idem lib. 2. cont. Polit.

Leges sunt instrumenta mundatoria. idem ferm.
22. de verb. Apost.

In plebem vim habent leges; in potentes, mutz.
Pius Papa, apud Platinam.

Res grauiores armis, non legibus definiuntur.
ibidem.

Iura humana per reges Deus gentibus tribuit.
August. tract. 7. expos. Euang. Ioann.

Lex vniuersalis est, nemini faciendum, quod pati
non vis. idem lib. 2. de ordine.

Lex habens plures intellectus non potest præcisè
ad decisionem causarum allegari. apud iuriscons.

Lex malitia hostis est. Chrysoft. supr. Epist. ad Ro-
man ferm. 12.

Leges communes sunt, etiamsi solum ad viros
videantur tendere. Chrysoft. supr. Matth. Hom. 17.

Lex legislatori subiecta est. idem sup. Matth. Ho-
mil. 21.

Legis exercitia corrigunt animam. ibidem.
Lex non inuenitur absque poena. idem supr. Act.

Apost. Homil. 5.

Violentia.

E X G RÆC I S.

Non ullum violentum est perpetuum. Arist. de cœl.
& mund.

Vi nihil agendum. Cleob. apud Diog. lib. 1.

Violentia comites habet inimicitiam, atque pe-
riculum. apud Stob.

E X L A T I N I S.

Non qui iussus aliquid agit, miser est, sed qui in-
uitus. Senec. Epist. 62.

Longam facit operam, quod repugnamus. Quint.
libro 12.

Multo plura sunt, quæ negantur, cum præstant
inuiti. Quintil. declam. 5.

Quic-

Quicquid in alicuius honorem invenitum est, definit priuilegium vocari si cogas. Quintil. declam. 7.
Genus seruitutis est, coacta libertas. ibidem.

Nulla poena est, nisi inuito idem declam. 11.

Non modo quod non possimus, sed neq; quantum possumus quidem cogimur. Cat. maior.

Quicquid imperio cogitur, exigenti magis, quam præstanti acceptum refertur. Max. in Epist.

Violento ciuiliter resisti solet. apud Terent. in Eunuch.

Nihil tam facile est, quod non fiat difficile, si inuitus feceris. in Hist. Sax.

Nihil iuri tam inimicum, quam vis. Cicer. pro Cæcina.

Vi opus est, ut vim repellamus. Curtius lib. 8.

E X S A C R I S.

Inuitus, & volens, & nolens potest esse. August. de duab. anim.

Inuitus qui facit, etiam voluntate fecisse videtur. idem de spir. & anima.

Nemo inuitus bene egit, etiam si bonum est, quod agit. August.

Violentorum non est adiutor Deus. Greg. libro de mor.

Violentia est cælis inferenda. idem sup. Psalm. 7.

Non omne, quod vi sumitur, iniurioso aufertur. August. Epist. 54.

Cogit homines, & non docere inutile est. Epist. 127.

Usus, & consuetudo.

E X G RÆ C I S.

Multa, quæ naturaliter non sunt delectabilia, cum assuefacta sunt, delectabilia fiunt. Arist. Rhet. 1.

Omne consuetum est delectabile. ibid.

Quod consuetum est, velut innatum est. ibidem.

Omne inconsuetum est obscurum. idem Top. 6.

Consuetudo est altera natura. idem Physi. 2.

Consuetum semper est notius. idem Metaph. 2.

Quam vim habeat consuetudo, leges ostendunt, in quibus plus valent fabulosa, & puerilia cognitio-
ne de ipsis propter consuetudinem. ibidem.

Non parum differt à iuuentute sic, vel sic assue-
fieri, sed multum. idem Eth. 2.

Optimam tibi viuendi rationem elige, eam tibi
incundam reddet consuetudo. Plut. de vtil. cap. ab
iuim.

Non tam durum est non accipere, quam solitum
non accipere. Xenoph. apud Volat.

Quicunque non consuevit gustare mala, fert qui-
dem, sed dolet ceruicem imponens iugo. Eurip. in
Hecub.

EX LATINI S.

Tardum est & rarum, quod usus docet, quicquid
natura tradit, & æquale est omnibus, & statim.
Sen. Epist. 122.

Res sordida est, trita, & vulgari via viuere. idem
Epist. 123.

Inter causas malorum nostrorum est, quod viuim-
us ad exempla, nec ratione componimur, sed con-
suetudine abducimur. idem Epist. 124.

Consuetudinis magna vis est, pernoctant vene-
tores in niue, in montibus vri se patiuntur. Cicer.
2. Tusc.

Consuetudo laborum perpetuationem efficit fa-
ciliorem.

Consuetudo peccandi maleficij remouet dubita-
tionem. Cicer. ad Herenn.

Alienis magis, quam nostris utimur. Plin. Senior.
libro 29.

Placet assuetudine vultus.

Qui

Qui semel imbuerit, rugas nutricis amabit,
Qui refugit matrem. Auson.
Quod male fers, affuesce, feres bene, multa ve-
tustas

Lenit. Ouid. 2. De art amand.

Grauissimum est imperium consuetudinis. Pub.
Mim.

Gutta cauat lapidem, consumitur annulus vsu,
Et teritur pressa vomer aduncus humo. Ouid. 4.
de Pont.

Quæ ex vsu sunt, non timentur. Veg. lib. 3.

Consuetudo domina est verborum. in hist. Sax.

Vsus & inuentorum ab alijs scientia, & dispositio,
puta, relictæ nobis medicamenta, quibus sanarentur
oculi. Senec. Epist. 65.

Quæcumque attribuit conditio nascendi, & cor-
poris temperatura, cùm multum se diuque animus
composuerit, hærebunt Liu. 3 dec. lib. 3.

E X S A C R I S.

Ipsa mutatio consuetudinis, etiam quæ vtilitate
adiuuat, nouitate perturbat. August. lib. 1.

Facile cor humanum omnibus, quæ frequentat,
adhaeret. Bern.

Consuetudo debitores facit. idem.

Agre reprehendas, quod finis consuecere. Hier.
ad Latam.

Consuetudo, quasi secunda, & quasi affabricata
natura dicitur. Aug. lib. 6 de musica.

Solet recta opinio prauam depravare consuetu-
dinem, & praua opinio rectam depravare naturam.
idem de doct. Christ.

Peccata quamuis magna, & horrenda cùm in con-
suetudinem venerint, aut parua esse, aut nulla cre-
duntur: vsq; adeò vt nō solum non occultanda, ve-
rumentiam prædicanda, diffamandaq; credantur
August. in Ench. cap. 82.

Vincere consuetudinem, dura est pugna idem
sup. Psal. 38.

Consuetudo est ius quoddam moribus constitutum, quod pro lege suscipitur, & tenetur, cum ea deficit. Isid. lib. 2. Etym.

Consuetudo autoritati cedat: prauum usum lex & ratio vincat: cum vero nec sacris canonibus, nec humanis legibus consuetudo obuiare monstratur, inconcussa seruanda est. Isid. in Syno. lib. 2.

Consuetudo sine veritate, vetustas erroris est. Cyp. in Serm.

Consuetum quicquid est, semper presumitur apud iuriscons.

Consuetudo est optima interpres. ibid.

Consuetudo, que sine peccato seruari non potest, non valet ibidem.

Consuetudo habet potestatem principis. ibidem.

Consuetudo facit contractum usurarium habeti pro non usurario. ibid.

A consuetudine non est recedendum, nisi ratio ni aduersetur. Aug. lib. 2. music.

Consuetudo cedat, veritate manifestata. idem lib. 6. de Bapt.

Nihil firmius, si consuetudini veritas suffragetur. idem lib. 4. de Bapt.

Non locus consuetudinem, sed consuetudo locum commendat. Greg. sup. 1. Reg.

Non bene olet, qui bene semper olet. Hiet. ad Demetr.

Usus citò commutat naturam. Amb. 1. de off.

Usus artem fecit. idem super Psal. 37.

Cœpit esse licitum, quod publicum. Cypr.

Usus facit virtutes, non natura: tuum est autem abutendo facere vitia, aut bene utendo virtutes. Bern. de consid. lib. 2.

Communis usus loquendi præfertur propriis
sigillis.

significationi vocabuli, etiam in scriptura diuina, &c
in materia odiosa, & stricta, seu poenali. apud iuris p.

Consuetudo contemptum affert. Chrys. sup. loan.
Homil. 34.

Consuetudo secunda natura est. idem sup. Epist.
ad Corinth. Hom. 7.

Consuetudo iura naturæ immutat. idem de mi-
lit. spirit. Hom.

Consuetudo pessima, non statim abiicitur. idem
de poenit. Homil. 3.

Abusio.

E X S A C R I S.

MAgna abusio: parcitas putatur avaritia, sobrie-
tas austерitas creditur, silentium tristitia repu-
tatur. Bern. in apolog.

Dominari ancillam, & cancellari dominam, magna
abusio est. idem.

Res quidem monstruosa est, Philosophus curia-
lis: & dum utrumque esse affectat, neurum est: cō
quod curia philosophum excludit, & ineptias curia-
les philosophus usque quaque non recipit. Chrys.
de nug. Cur.

Cæco lumen, surdo sermonem, sapientiam bru-
to offerre, labor irrititus est. Cyp.

Duodecim sunt abusiones claustrorum, quibus tota
religionis summa corrumperitur: scilicet prælatus ne-
gligens, discipulus inobediens, iuuenis otiosus, senex
obstinatus, monachus curialis, religiosus causidicus,
habitus pretiosus, cib. exquisitus, rumor in claustro,
lis in capitulo, dissolutio in choro, irreuerentia iuxta
altare. Hug. lib. 2. de Claustr. anim.

Ridicula res est, aut magis periculosa, speculator
excus, præcursor claudus, prælatus negligens, præco-
mutus. Gilbert.

Duodecim sunt abusiones seculi: scilicet sapiens sine operibus, senex sine religione, adolescens sine obedientia, diues sine eleemosyna, foemina sine pudicitia, dominus sine virtute, Christianus contentiousus, pauper sine disciplina, populus sine lege. Aug. de 12 abus.

Inter abusiones huius seculi, sola maior est, sensis obstatatio. Hugo de Clauſt. anim. lib. 2.

Abusus lugendus, quo vitia reputantur virtutes Bern. in Apolog.

Locus.

E X G R A E C I S.

MAXIMUM OMNIUM, LOCUS EST, CAPIT ENIM OMNIA.
Thales apud Diog. lib. 1.

VIRI LOCA FACIUNT HONORATA, NON LOCA VITOS. AGESIL.
apud Plut. in Apoph.

FORUM AD FALLENDUM INUICEM, & AD DANDAS AUT
RITATIBVS MANVS DESTINATUS LOCUS EST. ANACH. ibid.

ANGUSTIA, & INCOMMODITAS LOCORUM RIXAS PARIT.
DEMOSTH. in arg. lib.

HOMINI FELICITATEM LOCUS NULLUS: SICUT NEC VIRTU
TEM, NEC ANIMI PRAESTANTIAM AUFERT. DEMOCR. apud
STOBÆUM.

QUIBUS IN LOCIS CALAMITOSUS ALIQUIS FUIT, AD ISTOS
ACCEDERE NEQUAquam GAUDET. ibid.

E X L A T I N I S.

MAGIS QUIS VENERIT, Q[UA]O INTEREST. S. n. Epist. 13.
OMNI loco bene viuere positum est. ibid.

NON TANTUM CORPORI, SC[EN]D ETIAM MORIBUS SALUBER
LOCUS ELIGENDUS EST. idem Epist. 51.

MULTUM AD TRANQUILLITATEM LOCUS CONFERT. idem
Epist. 53.

VETERES INQUILINOS INDULGENTIA LOCI, & CONSUETU
DO ETIAM INTER INIURIAS DETINET. idem Epist. 71.

Aper-

Apertiora sunt ingenia, & ad intelligendum
aptiora eorum, qui terras incolunt eas, in quibus aër
sit purus, ac tenuis, quam eorum, qui utuntur crassissimo
calo, atque concreto: quinetiam cibo, quo utatis,
interest ad mentis aciem. Cicer. 3. de nat. deorum.

Salubritas loci non incolarum colore detegitur,
quoniam allucti in pestilentibus durant. Plin. Seni.
libro 18.

EX S A C R I S.

NON locus consuetudinem, sed consuetudo locum exornat. Greg.

Medius locus, tutus est. Bernard.

Castitas etiam loci abolet infamiam, non locus infamat castitatem. Amb. 1. de Virg.

Locum appetens indebet superiorem, in ultimo est conilituendus. Greg. in reg.

Locus iustorum bona conuersatio est. idem in reg.

Locus prædicatoris, non iacendi, sed standi officium habet ibidem.

Civitas & res publica.

EX G RÆC I S.

VT ciuitas bene regatur, aut philosophos regnare oportet, aut reges philosophari. Pla. de rep.

Quot mores hominum, totidem resp. ibid.

Ciuitas, & libera, & prudens, & sibi amica sit. idem de legibus.

Vbi præses erit philosophus, ibi ciuitas erit felix. Arist. Eth. 2.

A mulieribus male regitur ciuitas. idem Polit. 1.

Ciues sunt socij vnius ciuitatis. idem Polit. 2.

Maximum ciuitati bonum est amicitia. ibid.

Omnis ciuitas artificibus indiget. ibid.

Ciuitas est ciuium multitudo. idem Polit. 3.

Ciuitas non est vna propter eosdem muros, sed propter eandem politiam. *ibid.*

Melius est ciuitatem regi à viro optimo, quam à lege optima. *idem Polit. 3.*

Non est idem bonus vir, & bonus ciuis. *ibid.*

Oportet optimam ciuitatem de virtute esse sollicitam *ibidem.*

Politia est ordo quidam habitantium ciuitatem in principando, & subiiciendo *ibid.*

Quicumque politice intendunt utilitatem communem, recte sunt iusti. *ibid.*

Sine iustitia impossibile est habitari ciuitatem. *ibidem.*

Ciuitas non constat ex vna parte tantum, sed ex multis; quarum vna, sunt agricolæ, alia artifices manuales, alia qui negotiantur circa fotum, alia mercenarij, ultima propugnatores, & armigeri, quos in ciuitate necessarium est existere, si non debent inimicis seruire. *Arist. Polit. 4.*

Bona fortuna est ciues mediocrem substantiam habere, tanquam sufficientem eis: quia per tales bene regitur ciuitas. *ibidem.*

Magnæ ciuitates magis sunt cum seditione, quam paruæ. *Arist. Polit. 4.*

Non solum oportet politiam è principio instituere, sed etiam oportet ipsam corrigere. *ibid.*

Sine principibus impossibile est esse ciuitatem. *ibidem.*

Politæ maximè dissoluuntur, propter iustitiae transgressionem. *idem Polit. 5.*

Necessarium est in ciuitate omni aliquid emi, & aliquid vendi. *idem Polit. 6.*

Optimus populus est, qui terræ colendæ deditus est. *ibidem.*

Ciuitas est domorum pluralitas, agro & pecunia sufficienter abundans ad bene viuendum. *idem Oeconom. 6.*

Nulla ciuitas est, quæ non aluerit intra se inuidiam, emulationem, contentionem, quibus ex affectibus similitas potissimum nasci conlueuit. Plut. de utile capiend. ab iñim.

Optima mihi videtur ciuitas, in qua omnes, non minus legem, quam tyrannum timent. Bias apud Plut. in coniuiu. vii. Sap.

Ciuitates tunc intereunt, cum boni nequeunt discerni à malis, Antist. apud Diog. lib. 6.

Non est culpanda ciuitas male audiens propter gubernatorem malum. ibidem.

Coloniz. in barbaras prouincias deducendæ , vt nostra inopia consulatur; tum vt illæ ad veram religionem, & humanitatem perducantur. Demosth. in arg. lib.

Vt coniugatorum , ita etiam urbium dispar est fecunditas. ibidem.

Vrbes ac regiones in medio potentium sitæ, materiæ sunt bellorum. ibid.

Resp. societatem potius rerumpub. quam principum querunt ibid.

Coloniz. tametsi rebus secundis oblite veteris coniunctionis, tamen in periculis ad Metropolim, tanquam filij contumaces ad parentes configiunt. ibidem.

Vnius imperium liberis ciuitatibus, præsertim finitimi, timendum ibid.

Arcuum extructio in urbibus non tam firmamentum est salutis, quam monimentum scrututis. ibidem.

Ciuitas, ut animam, qua rectè vixta sit, scientiam, complectatur: quemadmodum, qui egrotat, medicum: & qui prospere nauigare vult, gubernatorem. Plat. in Alcib.

Multo melior est status ciuitatis, quæ licet de-

terioribus firmis tamen legibus vtitur, quam illius,
qua bonis quidem sed iritis. Thucyd. apud Stob.

Primum luxuria ciuitates ingreditur, deinde sa-
turitas, postea contumelia, pottea exilium ibid.

Optima ciuitatum est, qua viros bonos habet.
Pyth. ib dem.

Sic ciues magistratui obediant; magistratus autem
aegibus, ciuitas in optimo statu erit. ibidem.

Optimus eius ciuitatis status mihi videtur, in qua
iniuriarum autorem ad ius trahunt, accusant, puni-
unt, etiam illi qui iniuriam passi non sunt. ibidem.

Ille populus bene compositus est, vbi temp ad-
ministrantes magis infamiam, quam legem metu-
ent. Cleob. apud Stob.

Bene ciuitati est, vbi malis imperare non licet.
Pit. ibidem.

Optima ciuitas est, qua maximè leges, minimè
rhetores audiat. Cleob. ibidem.

Ciuitas virum docet. Simonid.

EX LATINIS.

Nunquam boni ciuis inutilis est opera: auditu e-
num, vitiu, vultu, nutu, obstinatione tacita, incel-
suque ipso prodest. Sen. de tranq. anim.

Proprium est ciuitatis, vt sit libera, & non so-
licita sive cuiusque rei custodia. Cicer. 2. Offic.

Ciuem ab hoste, non natura, aut loco, sed animo
factisque distinguimus. Cicer. Par. 4.

Respub. nomen vniuersae ciuitatis est: pro qua
mori, & cui nos totos dare, & in qua, omnia nostra
ponere debemus. idem 2 de legib.

Nihil est in rebus humanis præclarius, quam de
repub. bene mereri. idem ad Planc.

Magnus est in republ. campus, multis apertus cu-
sus ad laudem. idem. Philipp. 4.

Duabus rebus continetur resp. præmiis, & poena.
Solon apud Cicero ad Brutum.

Vt corpora nostra sine membris: ita ciuitas sine
lege. idem pro Flanc.

Necessæ est in republ. vt plus in ea valeat, qui plus
sapit: pareat, qui minus. Erasm. in Epist.

Nullum oppidis firmius ornamentum, quām ci-
vium numerus. Plin. Jun. lib. 7.

Nulla prouincia est, quæ non peritos, & ingenio-
sos viros habeat idem lib. 8.

Sicneolæ bene morati sunt, bene munitum est
oppidum. Plaut. in Pers.

Fortuna virbis urbem tutatur. Liuius lib. 1. dec. 2.

Populus illus, aut ciuitas non diutius, quām ne-
cessæ est, permanebit in ea conditione, cuius cum
pœnitet idem lib. 8. Dec. 1.

Nulla magna ciuitas quiescere diu potest; si fo-
ris hostem non inuenit, quærit domi. idem libro
10. Decad. 3.

Respub incolumis, res priuatas seruat. Liuius lib.
6. Decad. 3.

Vix virum, & ciuitas seruat ciuitatem.

Sua cuique ciuitati religio est, nostra nobis; offi-
cia, non eadem disparibus & statibus tribuuntur: aliæ
sunt iuenum, alia seniorum, alia constantis
& statis; sunt & extrema quædam senectutis studia.
Cat. mai.

E X S A C R I S.

Ciuitas à conuenientium conuersatione dicitur.
Greg. lib. 12. mor.

Vnaquæque ciuitas, ac prouincia suos habet mo-
res, suos sensus, qui tolli sine perturbatione rerum
subito non possunt. apud Platinam.

Urbanus suam domum ciuitati, ciuitatem regio-
ni, regionem mundo, mundum Deo subiicit. Pius se-
cundus apud Plat.

In bene ordinata ciuitate etiam carnifex suum locum tenet. Augustin. libr.2 de Ordine. cap.4.

In ciuitate concordia idem est , quod harmonia in musica.idem lib.2 de ciuit. Dei cap.22.

Ciuitatis suz Deus ipse vita , & virtus est.idem lib.21.de Ciuit. Dei.cap.11.

Ciuitatis Dei finis , est vita aeterna in pace.idem lib.19.de Ciuit. Dei.

Ciuitati nihil tam inimicum , quam iniustitia idem lib.2.de Ciuit. Dei.

Ciuitates quo maiores , eò deteiores. Chrysost. de Orat. Dom. Serm.

Tunc totum Reipub. corpus roboris sui integritate vigebit , tunc optimæ compositionis sua specie venustabitur , & elegantis pulchritudinis decorem induit: si singula quæque locum teneant fortita de center, si fuerit officiorum non confusio , sed distributio. Chrysost. in Polyc. lib.1.

Multò glorioius est ciuitates condere , quam cœterere. Erasm. in Epist.

Ager & agricultura.

E X G R A E C I S.

Agricola magis appetunt lucrum , quam honestam , & ideo delectabilius est eis laborare , quam principem agere , & dominari. Arist. Polit.5.

Ignavae sunt ad agros colendum manus bestiarum. Eurip. in Rhe.

Viuendi pater est hominibus ager. apud Stob.

Dum pacis amans intueor agrum , odi ciuitates ibidem.

Iustissima hominibus possessio est ager ibid.

Agricola semper in proximum annum diues est ibidem.

Agriculturæ suauitas nonnihil amari mixta habet. ibidem.

Agricultura res est infinita, & nunquam absoluatur idem.

Agricultura aliarum artium parens. *ibid.*

EX L A T I N I S.

OMNIA rerum ex quibus aliquid exquiritur, nihil est agricultura melius, nihil vberius, nihil dulcior, nihil homini libero dignius. *Cic. i. Offic.*

Vita rustica maximè disiuncta est cupiditate, & cum officio coniuncta. *idem pro Rosc.*

Vita rustica, quam nos agrestem vocamus, parsimonia diligentia, iustitia magistra est. *ibid.*

Agricola semper ita viuunt, ut quantum noscant nullum: fructum autem eum solum, quem labore perpererint.

Ipsa ratio arandi spe magis, & iocunditate quam, quam fructu, & emolumento tenetur. *idem s. act. in Verrem.*

Malus est ager, cum quo dominus luctatur. *Plin. Seni. lib. 18.*

Falluntur, qui segnitiem prioris agri domini proemptore esse arbitrantur, nihil est damnosius deserto agro: itaque Cato de bono domino potius emi, nec contemnendam alienam disciplinam. *ibidem.*

Agricolam vendacem esse oportet. *ibid.*

Frons domini plus agro confert, quam occipitum. *ibidem.*

Arua alternis annis cessare cupiunt.

Minime inuidiosi, minimèque male cogitantes sunt, qui in agro occupati sunt. *Cat. de re Rust.*

Villicus non plus sentiat sapere se, quam dominus. *ibidem.*

Villicus primus cubitu surgat, postremus cubitum eat. *ibidem.*

Res rustica sic est, si unam rem serò feceris, omnia opera serò facies. *ibid.*

Vtilior ager est, qui salubrior. Varro de re rust.

Agricultura ad duas metas diligenter debet, ad utilitatem, & voluptatem: utilitas, quae ex fructum; voluptas, delectationem. ibidem.

Nemo cadem utilitate, non formosius quod est agrum emere vult pluris, quam si est fructuosus, turpis. ibidem.

Non est prudentis, credere tellurem, quae diuinam, & aeternam iuuentam sortita, communis omnium parentis dicta sit; quia, & cuncta peperit semper, & deinceps paritura sit, velut hominem consenserit. Col.lib.i.

Sola res est, quae sine dubitatione proxima, & quasi consanguinea sapientia est, tam discentibus eget, quam magistris. ibidem.

Agriculturæ opus non solum scientiam, sed & virilem aetatem cum labore corporis ad labores sustinendos desiderat. ibid.

Vulgaris existimatio est, rem rusticam sordidum opus esse, & id negotium, quod nullius egeat magisterio praceptoris. ibid.

Procul vero est, quod plerique crediderunt facilimam esse, nec nullius acuminis rusticationem. ibidem.

In agricultura voluntas facultasque citra scientiam saepe magnam dominis afferunt iacturam, cum imprudenter facta opera frustrantur impansas. Colum. ibid.

Si præsentia domini deest in agricultura, ut in exercitu cum abest Imperator, cuncta cessant officia. ibidem.

Qui agrum parabit, domum vendat, nec magis urbanum, quam rusticum larem colat. idem lib. bro. I.

Pessimè mulctatur ager, cuius dominus, quod faciendum sit, non dolct, sed audit villicum. ibidem. Nem.

Nemo sanus debet facere sumptus in cultura sterili soli, nec rufus pestilentia, quamvis feracissimo pinguique agro dominus ad fructus peruenit. ibid.

Laudato ingentia rura, Exiguum colito. Virg. in Georg.

Non maior, quam calculorum ratio exigit, ager emendus est ibid.

Imbecillior ager, quam agricola esse debet. ibid.

Non dubium est, quin minus reddat laxus ager non bene cultus, quam angustus eximie. Col. lib. i.

Emendus est ager, quo potiamur, non quo onerarum. ibidem.

Non satis est possidere velle, si colere non possis ibidem.

Ager, quem mercari volueris, sapientius reuisendus est. Colum. lib. i.

Cum sit sapientis, non ubique emere, nec aut libertatis illecebris, aut ex deliciarum concinnitate decipi: sic vere industrij patris familias est, quicquid emerit, aut accepit, facere fructuosum. ibid.

Paterfamilias vendax sit, non emax. Cato de Rust.

Prima adolescentia paterfamilias agrum consere oportet. ibidem.

Patrem familiæ claritatem spectare, & rei, & virtutis, & gloria est. ibid.

Ventos, & varium cali perdiscere morem

Cura sit, ac patrios cultusque habitusq; locorum.

Et quid quæque ferat regio, & quid quæque recusat. Virgilii in Georg.

Nullus ager sine profectu colitur. Colum. lib. i.

Nusquam experimentorum varietas omittenda est, longeque etiam in pingui solo magis audendum est; quoniam nec laborem nec fructum frustratur effectus. ibidem.

Eleganter ædificet agricola, nec sit tamen ædifi-

cator, atque agri tantum complectatur, quantum
ne villa fundum quzzat, neve fundus villam. ibi.

Quod inchoatur ædificium, sicut salubri loco: ita
saluberrima parte regionis debet constitui. ibid.

Paterfamilias comiter agat cum colonis, facilem
se præbeat, & auarius opus exigat, quam pensiones:
quoniam & minus id offendit, & tamen in vniuer-
sum magis prodest. ibid.

Nulla est maior vel nequissimi hominis custodia,
quam operum exactio. ibid.

Dominus non vnaquaque re, cui colonum obli-
gauerit, tenax esse sui iuris debet: sicut in diebus pe-
cuniarum, in lignis, & ceteris patuis accessionibus
exigendis: quarum cura maiorem molestiam, quam
impensam rusticis assert nec nobis est vindicandum,
quicquid licet: nam sumnum ius antiqui summam
putabant crucem: nec rursus in totum remitten-
dum, quoniam vel optima nomina non appellando,
fiunt mala. ibidem.

Res mala est, frequens locatio fundi: peior tamen
urbanus colonus, qui per familiam mauult agrum,
quam per se colere: ab eiusmodi enim homine pro-
mercede lis redditur. Columel. lib. 1.

Cum mediocris adeat & salubritas, & terræ boni-
tas, nunquam non ex agro sua cuique cura reddi-
dit, quam coloni, nunquam non etiam villici, nisi si
maxima vel negligentia serui, vel rapacitas interue-
nit: quæ utraque peccata plerunque domini vitio
vel committi vel soueri non dubium est: cum liceat
cavere ne talis præficiatur negotio, aut iam præpo-
situs ut submoveatur curare ibid.

Paterfamilias pareat etiam minus bonis, ita ut
potius timent eius severitatem, quam crudelita-
tem detestentur: id contingere poterit, si maluerit
custodire subiectos, ne peccent, quam negligen-
tia

tia sua committere, vt puniat delinquentes. idem
libro 2.

In vniuersum hoc magis obtainendum est magi-
stro pecoris, ne quid se putet scire, quod nesciat: que-
ratque semper addiscere, quod ignorat. ibid.

Nonnunquam cum operariis iocetur dominus,
& aliquid ipsis iocari permittat. ibidem.

Cum multum prodest perite quid facere : tunc
multum obest perpetam fecisse. ibid.

Non fatigacione, quemadmodum plurimi credi-
derunt, nec senio, sed nostra inertia minus benignè
nobis arua respondent ibid.

Seu sponte, seu quolibet casu destituta humus
cum est, repetita cultu, magno fænore cessationis
colono respondet. ibid.

Nihil aliud est colere, quam fouere, & fermenta-
re terram. ibid.

Studio agricolationis hoc primum docendi sunt:
vberimum esse fructum vinearum. idem lib 3.

Quocunque præsentis domini oculi frequenter
accensere, in ea parte maiorem in modum fructus
exuperat. ibidem.

In omni genere impensarum plerique noua ope-
ra fortius auspicantur, quam tuentur perfecta.
ibidem.

Sunt qui sumptum annum refugientes, & hoc
primum redditum certissimum existimantes, im-
pendere nihil audent, quasi planè finerit necesse
vincas facere, quas mox auaritia desererent. idem
libro 4.

Vinea, res est tenera, infirma, iniuriæ maximæ
impatiens quæ plerunque nimio labore, & vberita-
te consumitur, periitque si modum non adhibeas
fecunditate sua Colum. lib. 4.

Arboris perpetua cultura est. ibid.

Diligentis patris familias est, primam quamque

arborem senio confectam tollere ibid.

Omnis arbores quanto altius arantur, & circumfodiuntur, maiore fructu exuperant. ibid.

Omnis arboris simplicior cultus est, quam vinearum, longeque ex omnibus stirpibus minorem impensam desiderat olea ibid.

Qui arat olinetum, rogar frustum: qui stercorat, exorat: qui cædit, cogit, Colum lib. 5.

Celeriter locupletari potest, qui bene pascit: vel qui mediocriter pascit, vel etiam qui male pascit. Cato apud Colum. lib. 5.

Ex domitis bubus valentissimum cum indomito iungimus, qui & procurrentem detrahatur, & cunctantem producat. Colum lib. 5.

Quia peruvicax contumacia plerunque scuientem fatigat, utilius est citra corporis vexationem fame potius, & siti bouem emendare. nam euæ vehementius afficiunt naturalia desideria, quam plaga ibidem.

Custodiendum est, ne in corporatione, vel statuaria, vel viribus impar bos cum valentiori iungatur: nam utraque inferiori celeriter afferit exitium ibidem.

Non prodest cibis satiari pecora, nisi omni adiumentur diligentia, ut salubri sint corpore, viresque conseruent. ibidem.

Post maiores quadrupedes secunda ratio est ouilis pecoris, quæ prima sit, si ad utilitatis magnitudinem referas. ibidem.

Exiguus ouium numerus, cum pabulo satiatus, plus domino reddit, quam maximus gressus, si senserit penuriam. ibidem.

Sæpe frigoris, atque hyemis scutitia pastorem decipit. idem lib. 7.

Pastor duci prior sit, quam domino: & in congregandis recipiendisque ouibus acclamatione, ac bacule

culo minetur, nec vñquam telum immittat in eas.
ibidem.

Pastor non alterius generis sequatur pastores,
sed suum semper antecedat agmen ibid.

In omni genere quadrupedum species maris di-
ligenter eligitur; quoniam similius patri frequenti-
or est progenies, quam matri. ibid.

Vbi est vbertas pabuli, submittere prolem sem-
per expedit. ibid.

Villicum fundo, familiisque præponi conuenit
etatis nec primæ, nec ultimæ. nam seruitia sic tyrun-
culum contemnunt, ut senem; quoniam ille non
dum nouit opera ruris: hic exequi iam non potest.
ibidem.

Præstat villicum magistrum esse operariorum,
non discipulum. ibidem.

Male agitur cum domino, quem villicus docet.
ibidem.

Docendus est à pueritia, rusticisq; operibus edu-
candus, multisque prius experimentis inspiciendus
erit futurus villicus. ibid.

Tam docendus est futurus villicus, quām futurus
figulus, aut faber: & haud facile dixerim, num illa
tanto expeditiora sint discentibus articia, quanto
minus ampla sunt. rusticationis autem magna, &
diffusa est materia; partēsque si velimus eius per-
cenſere, vix numero percensēmus. ibid.

Villicus somni, & vni sit abstinentissimus; vtra-
que enim sunt inimicissima diligentiaz. ibidem li-
bro 2.

Plurimum refert colonos à primo mane opus ag-
redi, nec lentos per otium pigrè procedere. ibi-
dem.

In agresti negotio dici vix potest, quid gnau-
sus operarius ignauo, & cestatori præstet. ibi-
dem.

Colonus, ubi crepusculum incellerit, neminem post se relinquat, sed omnes subsequatur: more optimi pastoris, qui è grege nullum bouem patitur relinquere. ibid.

Frequens cognitio seruorum nec impunitatis spem, nec peccandi locum præbet. ibid.

Villicus non coloniæ sua terminos debet egredi, ne absentia sua familiæ aut cessandi, aut delinquendi spatium det: hospitem non, nisi ex amicitia domini, quām rarissimè recipiat. ibid.

Credat villicus prætermisas non duodecim horas, sed annum perisse: nisi sua quæque die, quod inflat, efficerit. ibide.

Satis prouidus erit agricola, cui licebit ante multos dies suspecta cauere tempora. Colu. lib. II.

Inertia est agricultoræ, expectare diei breuitatem, præsertim in his regionibus, in quibus brumales dies horarum nouem sunt, nocteisque horarum quindecim. ibid.

Villicus hortorum quoque curam suscipiat, ut & quotidiani vicius leuet sumptum, & aduenienti domino præbeat inemptas ruris dapes. ibid.

Finis autem fodiendi vineas nullus est: nam quanto sèpius foderis, tanto vberiorem fructum reperies. idem lib. 12.

Agricola ex scientia siderum tempora arandi, seminandi, & colligendi agnoscit. Chrys. supr. Gen. Homil. 6.

Agricultoræ magna sapientia prædicti. idem sup. Gen. 12. homil. 11.

Agricultura à diuina gratia pendet. idem sup. Epist. ad Corinth. Hom. 11.

Agricultura sine imperatoria constare non potest, idem supr. Epist. ad Cor. Homil. 16.

Domus & adfiscium.

E X G R Æ C I S.

OMnis domus debet regi à seniore. Arist. Polit. r.
Domus partes sunt: homo, & possessio. idem
Oecon. lib.

Regna, & ciuitates pauci gubernant; focus vero,
& domus ad paucos pertinet. Plut. in conui 7. Sap.

Optima illa domus, est in qua tales se praefat
dominus, qualem foris leges cogunt. Bias apud Plut.
ibidem.

Priusquam domo quis exeat, quid aucturus sit,
apud se pertractet: rursus cum redierit, quid egerit,
recogitet Cleob. apud. Diog.

Inops consilii, calamitosa domus. Eurip. in
Orest.

Vnius potestas sit, & in re domestica, & in re
pub. idem in Andro.

Facilius est destruere, quam construere. Arist.
Polit. 6.

Ædificant homines ut immortales: obsonant
tanquam parum victuri. apud Plut. de cup. diui.

Domus sine nuptiis, manca est. apud. Stob.

Optima est domus, in qua domino plurimum
otium agere licet. Thal. ibid.

Optime constituta est domus, in qua superfluo
um nihil abundet: & necessarium nihil desit. Pith.
ibidem.

Omnis actio in bene recta domo ac moderata,
quanquam ab utroque vnanimiter geritur: appetit
tamen, atque extat imperium, atque voluntas viri.
Plut. de præcep. connub.

E X L A T I N I S.

Non domus dominum, sed domum dominus ex-
ornat. Cic. 2. de diu.

Domum paternam vendere, antiquitus infame erat. idem cont. Sallust.

In re familiarī laboriosior est negligentia, quām diligentia. Colum. lib. 12.

Quod inchoatur aedificium, ut salubri loco ita sa-
luberrima parte regionis debet constitui. ibid.

.EX SATRIS.

Domus desertæ sunt cogitationes prauæ. Gregor.
13. mor.

Domus Dei, domus orationis est. idem in Euang.
hom. 39.

Domus regis alia est, alia populi idem in 3 Reg.
Vna domus bonos, & malos habet Cyp. lib. 4.

Domus felix, in qua de Maria Martha conqueri-
tur. Bernard. in assumptio. beat. Mar. serm. 3.

Domum Dei se esse cognoscat, qui non in carne,
sed in spiritu ambulat. idem super Cant. serm. 47.

Domus nostræ curam geramus in primis. Chrys.
sup. Act. Apost. cap. 21.

Domus cuiusque propria, sit ecclesia. ibidem, ho-
mil. 26.

Peregrinatio & absentia.

EX GRÆCIS.

Qvibus domi nihil boni vsui est, dulcis est pere-
grinatio. Flut. de Polit.

Peregrinus vir iustus non modo ciue, sed etiam
cognato maioris faciendus est. Pyth. apud Stob.

Peregrinus accommodet se ciuitati. Menand.
ibidem.

Peregrinatio docet frugalitatem. ibid.

Peregrini Deo curæ sunt. ibidem.

Distantia loci non separat amicitiam, sed oper-
tionem. Arist. Ethic. 8.

Non una, eademque est molestia rerum præsens-
tium, & absentium. Eurip. in Ion.

EX LATINIS.

Peregrinantibus hoc euenit, ut multa hospitia ha-
beant, nullas amicitias. Senec. Epist. 2.

Tutissimum iter est, quod suspectissimum. idem
epist. 60.

Nullam sine exitu iter est. idem epist. 78.

Omnibus peregrinantibus gratum est minima-
rum rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores. Cœl.
ad Cic.

In exterris locis minor est ad facinus verecundia.
Cicero ad Marc.

Externa ut autoritatis minus habent, sic aliquid
gratæ veritatis afferre videntur. Max. lib. 1.

Peregrinis succurrens patria obtinebit aliquando.
Pub. Mim.

Cum improbo viro non facias iter. idem.

Quidam etiam præsentibus absunt. Senec. e-
pit. 56.

Omnia, quæ absunt, vehementius homines per-
turbant. Cœl. de bell. Gall. lib. 7.

EX SACRIS.

Cui peregrinatio dulcis est, non amat patriam: si
dulcis est patria, amara est peregrinatio. August.
super Psalm.

Peregrinatio, est vita nostra. August. sermon. i. de
consol. mort.

Peregrini hospitio suscipiendi sunt. idem serm. 56.

Peregrinos accipiendo sapientia Christus accipitur. i-
erm. 62 de temp.

Absens dicitur, qui tantum distat, ut verba loquē-
tis non possit audire apud Iurisconf.

Absens causa reipub. restituitur ad omnia commoda, quæ habuisset præsens. ibid.

Absens præsumitur scire, etiam illud, de quo est publica fama. ibid.

Absentia computatur, à die præparationis ad iter arripiendum, non à die recessus. ibid.

Constitutio noua publicata non ligat absentes, & infirmos tempore publicationis. ibid.

Delectatione, & spiritu absentes coniungimur.
Cyp. lib. 3.

Patria & vicinitas.

E X G R A E C I S.

Non sufficit patriam, parentes, & ciues amuisse, sed amare. Plut. an seni sit gerend. resp.

Quibusdam est patria dedecori, quidam sunt patriæ dedecori. Cicob. apud Diog. lib. 1.

Nemo glorietur, quod magnæ urbis ciuius sit, sed quod sit dignus magna, & illustri patria. Aristo. apud Diog. lib. 6.

Sic erga patriam ingratam, ut erga matrem nos gerere debemus. apud Stob.

Quicquid patriæ prodest, id etiam singulis ciuitatis prodest. ibid.

Vnicuique natura generis est patria. Eurip. ibid.

Si clando vicinus habitaueris, & ipse claudus ambulare disces. Plut. de lib. educ.

Piædium vendens Themistocles proclamari iussit, bonum quoq; vicinū habet. apud Plut. in Apoph.

Nihil tuarum rerum facile interibit, si habeas vicinum bonum, qui statim in periculo succurrit. Hesiod.

Ipsa vicinitas lites, & controværias, & bella parat. Demosth. i. Olynth.

Vicini alendi sunt in fame. apud Stobzum.

EX L A T I N I S.

Laens illum officii morem, non infuscata malevolentia, non assueta mendaciis, non fuscata, non falsa. Cic. pro Planc.

Nam tua res agitur, partes cum proximus ardet,
Et neglecta solent incendia sumere vires. Horat.

1. Epist.

Nunc ego illud verbum experior vetus, Aliquid malum esse propter vicinum malum. Plau. in Merc.

Patriam tuam mūdum existima. Sen. de vit. beat.

Malo à ciue spoliari, quam ab hoste venire. Quint. lib. 12.

Patria est, ubi cunque bene est Cic. 5. Tusc.

Bono vita non minori cura esse debet, qualis res pub. post mortem suam futura sit, quam qualis homo sit idem in Lælio.

Æque virtutis est, & bona patriæ auxisse, & mala in se transferre voluisse. Max. lib. 1.

Patria communis omnium parens. Cic. in Catil.

Patria est, ubi cunq; vir fortis sedem elegit. Cart. lib. 6.

Patriæ memoria dulcis. Liuius lib. 5. Dec. 1.

Graue est, patriam perdere. grauius, timere: grauissimum utrumque. Senec.

Non potest cognatio villa esse propior, quam patria Cicer. 1. de Orat.

Commune patriæ solum charum est, & iucundum, & delectabile. ibid.

Quoniam sunt omnia cōmoda à patria accepta, nullum incommodum pro patria graue putandum est ibid.

Si contentio quædam, & comparatio fiat, quibus plurimum tribuendum sit officii, principes sunt, patria, & parentes, quorum beneficiis maxime obligati sumus. idem 2. de Offic.

Sapientis est, carere patria: & duri, non desiderare
idem ad Marc.

EX SACRIS.

Cui peregrinatio dulcis est, non amat patriam: si
dulcis est patria, amara est peregrinatio. August.
super Psalm.

Patria parentis loco nobis est idem lib. i. de libero
arbitrio.

Est aliquid in patria viuere Eras. in epist.

Interdum expedit patriam negligere, ut sapien-
tiam quis possit acquirere. Cas. lib. i. Epist,

De loco peregrinationis proprii domicilii crescit
affctus. idem sup. Psalm.

Delicatus est adhuc, cui patria dulcis est: fortis au-
tem, cui iam omne solum patria est: perfectus autem,
cui mundus exilium est. Hug. in Dida lib. 3.

Patria sapientis, mundus est. Amb. de Offic. 2.

Virtutis splendor nescio quo pacto, in sua cuique
patria obscurior obtigit. Erasm. in Epist.

Bonis nullus est finis consulendi patriæ, August.
Epist. 202.

Vicinum amare est illum corrigerē. August. tract.
expos. Euang.

Exilium.

EX GRÆCIS.

Priuari patria magnum malum est, & maius, quam sermone. Eurip. in Phœnisi.

Maximum exilii malum est, carere libertate lo-
quendi ibid.

Spes pascunt exiles. ibid.

Turpe est exilium filiæ cum exco patre. ibid.

Exilium nos bonis non priuat. apud Srob.

Exiliū nulla iactura, nisi cum improbis habitatut
ibidem.

Exilio

EXILIVM.

245

Exules multi ditati, ibid
Exilium multis profuit, ibidem.

EX LATINIS.

Exilium est scelerorum poena. Cicer. 4. Parad.
Exilium est ibi, ubi virtuti non est locus. idem
pro Milone.

Omnis sceleratus, & impii quos leges exilio affici
volunt, exiles sunt, et si solum non mutent. idem.
Par. 9.

Exilium terribile est iis, quibus quasi circumscri-
ptus est habitandi locus, non iis, qui omnem orbem
terratur, vnam viam esse ducunt ibid.

Si abesse a patria miserum est, plenae misericordum
sunt provinciae, ex quibus admodum pauci in patria
reueruntur. idem 5. Tuscul.

Exilium non supplicium est, sed profugium, por-
tusque supplicii Cicer. pro Cæcina.

Exilium, id quod sit, propter alienam, & offendit
populi voluntatem, malum est. Cicer. 5. Tuscul.

Fortitudo, & audacia.

EX GRÆCIS.

Nec Hercules quidem contra duos Plat. de amic.
Robur existit in nervis, & ossibus. Arist. To-
pic. 3.

Fortitudo corrumperitur à superabundantia, & de-
ficit, à medio vero saluatur. idem Ethicor. 2.

Fortitudo non eget ira; siquidem à ratione tintata
est illa de cibis. ira.

Nulla fortitudinis vis est absente iustitia. Plut. in
Apoph.

Fortem mansuetum esse oportet, ut proximi non
tam metuant, quam revereantur. Diog. lib. 1.

Fortitudine cum sumus iuuenes, valemus, & cum

246 FORTITUDO, ET AUDACIA.

senescere incipimus, prudentia utimur. idem.
libro 4.

Nullus vir fortis dignatur clam occidere hostem,
sed congressus palam. Eurip. in Rhes.

Fortitudo virtus est animosæ partis, per quā mor-
tis metus non facile ingruit. Aristot. de virtut. & vit.
diuīs.

Fortitudo est, inconcussum à mortis metu, & con-
stantem in malis, & intrepidum ad pericula esse, &
malle honeste mori, quam turpiter fernari, & vicio-
ris causam præstare: præterea autem fortitudinis
est, & laborare, & in animo instituere, & posse accē-
dit autem fortitudini, & audacia, & animi præstan-
tia, & fiducia, & confidentia; adhæc industria, & to-
lerantia. ibid.

Fortuna corporis, & animi comitatur fortitudi-
nem. Xenoph. apud Stob.

Fortitudo nemini inesse potest qui in morte, ac
labore aliquid mali inesse persuasum habuerit. a
pud Stob.

Robur cum imperitia s̄p̄ius damnosum est. ibid.

Fortitudinis non est parare dinitias, sed continē-
tiam animi. Arist. Polit. i.

Audacia principium actionis est: fortuna enim
dominatur fini. Democr. apud Stob.

Sapientiam iunctam habere audaciz, plurimum
conuenit. ibidem.

Nullum est vitæ maius, quam audacia, viaticum,
ibidem.

Omnis audacia virium mensuram excedit. Ioua
apud Stobæum.

EX LATINI S.

COntemptum periculorum assiduitas periclitati-
di dat. Senec de prosp.

Tutioris audaciz est, tentare, quibus paratior
nia est. Quint. lib. 12.

Nihil est tam sanctum, quod non aliquando violet audacia. Cic. pro Rosc.

Felicitus cedunt audacia, quam moderata consita. Erasm. in epist.

Crescat audacia experimento maxime. Plin. Inns. libro 9.

In audaces non est audacia tuta. Ouidius 10. Metamor.

Tu ne cæde malis, sed contra audentior ito. Vir. 6. Æneid.

Audentes fortuna iuuat. Virg. 4. Æneid.

Animus vereri qui scit scit tuto agere. Pub. Mim.

Audentes forsque Venusque iuuat. Ouid. 2. Fast.

Clavis ex desperatione crescit audacia: & cū spei nihil est sumit arma formido. Veg. lib. 3.

Audacia, & temeritati potius sero, quam nunquam obuiandum. Liuius 1. Dec. lib. 4.

Quzdam tam fortiter tuenda, quam facta sunt. Quint. lib. 6.

Fortitudo est virtus pugnans pro equitate. Cicer. 1. Offi.

Fortes, & magnanimi habendi sunt, non qui faciunt, sed qui propulsant iniuriam. idem.

Est viri quidem fortis, ne suppliciis quidem morier, vt fortiter fecisse pœnitentiat. ibid.

Quasi abnuit natura utriusque boni largitionem: sic supra humanam felicitatem sit, eundem, & sapientissimum esse & valentissimum Max. lib. 9.

Fortitudo non est ea, quæ contra naturam monstrari vice fungitur. Gell. lib. 12.

Amplius valet virtus, quam multitudo. Cur. lib. 7.

Quid prodest foris esse strenuum, si domi male vivitur? Max. lib. 2.

EX SACRIS.

Fortitudo corporis, imbecillitas animi; & rursus

imbecillitas corporis, fortitudo animi est. August. in
origin. sup. euang.

Virum fortem iniuriae probant idem.

Fortitudo atque constantia, via regia est: à qua
declinat ad dexteram, qui temerarius est; & pertinax
ad sinistram, qui formidolosus est & pauidus. idem
in orig. sup. Esiāiam.

Valde fortitudo destruitur nisi per consilium ful-
ciatur: quia quo plus se posse conspicit, eo virtus sine
moderatione in deterius ruit. Greg. 5 mor.

Fortitudo si nulla necessitate cogente, aut nō pro
causa honesta certum periculum subiecit, in temeri-
tatem conuertitur. Laet lib. 6.

Fortitudo rerum contemptu constat. Amb. 1. Off.

Fortitudo sine iustitia, iniquitatis materia est. i.
bidem.

Fortitudo, quæ per bella tuetur à Barbaris patriā,
vel defendit infirmos, vel à latronibus socios, plena
iustitia est. ibidem.

Non est vir fortis, cui non crescit animus in ipfa
rerum difficultate. Bern. in Epist.

Fortitudinis est, in audiendis confidere. Nazan-

Viri fortes semper in pace modesti sunt, & iusti-
tiam nimis diligunt, qui frequenter pericula trafta-
uerunt. Cas. lib. 5. epist.

Hæc est vera fortitudo, quæ naturæ usum, sexus
infirmitatem, mentis deuotionē transgreditur. Aug.
de vid.

Qui vera virtute fortis est, nec temere audet, nec
inconsulte timet. idem super Epist. ad Heb.

Grandis violentia est in terra nasci, & cælū rapere,
& habere per virtutem, quod non possimus habere
per naturam. Chrysostomus super Matth.

Nulla tanta vis, quæ non ferro, & viribus debilita-
ri queat. Laet lib. 6.

Fortis omnibus bene vtitur. Aug. de ver. relig.

Fotis

Fortis viri non est dicere hoc non patiar, sed hoc non facia. Lud. Vines sup Aug. de Ciuit. Dei.

Fortes aliquando infirmitatis verba suscipiunt.
Greg. 12. mor.

Manus fortitudinem significat Aug. lib. 6. music.
Christianae infirmitas, fortitudo est. Amb. ser. 22.

Timor & Turbatio.

E X G R A E C I S.

Verbi timor, ibi & pudor. Plato de sanct.

Metus, & pudor sunt custodes sufficientes. idē de repub.

Res timoris plane cogunt eum, cui accidunt, ad actiones turpes Arist. Eth. 2.

Boni viri color non mutatur, nec timet nimium.
Home apud Plut. de virt. morum.

Pauor non solum (vt Thucydides inquit) excutit, sed quodvis etiam constitutum, quemuis conatum, quemuis mentis impetum. Plut. de virt. & fortitud. Alexan.

Mali semper timent. idem de ser. num. vind.

Quod timent, facile oderunt omnes. idē de odio, & inuid.

Quod in præfens nil perturbat, expectatū nil cōficit Epict. apud Diog. lib. 10.

Or. nia meticulolä suadentur, cùm per hostilem pes traditur terram. Eurip. in Phœnisi.

Timiditas est, & quod maius est, amittere: & quod r. inus est capere. ibid.

Nemo beatus est, nemo felix qui in metu est, qui suspectam habet vitam. idem in Ion.

Qui habent, vnde viuāt, grauatim militatū abeūt, & pericula formidat. apud Demosth. ex arg. lit. lib.

Agricole, & mercatores ab admittendo bello melius deterreti non possunt, quam si eis negotiatio-
nis euersio, illis agrorum vastatio proponatur. ibi-
dem.

Ad terrorem incutendum quādam ultra fidem,
verecunde tamen, amplificantur. ibid.

Timor orationis est vinculum. Hiper. apud Stob.
Metus adulationem parit, sed benevolentia ex-
pers est. Democr. ibidem.

Homines perturbati, minus cōseruant orationes.
Aristot. Elench. 13.

Alteratio subita non habet principium. idem
Phys. 2.

Sapiens non omnino perturbationibus caret, ve-
rum perturbatur modice. idem apud Diog.

Animal magni cordis naturaliter est pauidū: pa-
ui vero, est audentius. idem de anim. 12.

EX L A T I N I S.

IMbecillæ mentis est, formidare inexperta. Senec.
epist. 61.

Omnium animos mala aliena, atque repentina
solicitant, nec ad iustum tantum, sed ad crepitum ex-
agitamur. idem epist. 74.

Quicquid expectatum est diu, leuius accidit. idem
epist. 79.

Multos fortuna liberat pœna, metu neminem.
ibid.

Necessæ est multos timeat, quem multi timent. i-
dem de ira, lib. 2.

Non est innocentia metus, cum timentur alienæ
tormenta. Quint. decla. 7.

Vt aliquid crudelc, sœuumque sit, metus facit. idem
declam. 11.

Vtrunque timidi est velle, & non velle mori. Sen.
in Trag.

Sunt qui quod sentiunt, etiam si optimum sit, in-
uidia metu non audent dicere. Cicer. 1. Offi.

Benevolentia vis est maxima, metus imbecillis.
Cicer. 2. Offi.

Timor non diurni officii est magister. idem
Philip. 2.

Malus custos diurnitatis est metus: contraque
benevolentia fidelis est ad perpetuitatem. id igitur
amplectamur, ut metus absit, charitas retineatur. i-
dem 2 Offi.

Plus metuendo est mali, quam in eo, quod me-
tuatur. idem ad Torq.

Exercitus maximi sp̄e fusi, ac fugati sunt terrore
ipso, impetuque hostium, sine cuiusdam non modo
morte, verum etiam vulnera. idem pro Czsl.

Magna est stultitia, id ipsum, quod verearis, ita ca-
nere, vi cum vitare possis, vitro accersas & attrahas.
Cic. ad Brut.

Omnis, quorum in alterius manu vita posita est,
sp̄iū illud cogitant, quod possit īs, cuius in ditione,
ac potestate sunt, quam quid debeat facere. idē p̄
lege Manil.

Si laus nos ad recte faciendum allicere nō potest,
nec metus quidem à fœdissimis factis potest auoca-
re. idem pro Milone.

Natura docet, quæ timenda sunt. Plin. Seni. lib. 9.

In summo periculo timor misericordiam non re-
cipit. Czsl. de bell. Gall. lib. 7.

Verecundia liberi est, serui vero metus. apud Ter-
en. And.

Primus metus adimit consilium; recognitatio vero
redit confidentiam. idem in Eunu.

Apud alios timor timorem, apud alios ratio vin-
citionem. idem lib. 5.

In pauore simile prudentia est alienum consilium
suo præferri. idem lib. 6.

Timor est emendator acerrimus. ibid.

Dolendi modus est, timendi nō est. Plin. Jun. lib. 8.

Ingeniosior est ad excogitandum metus amore.
idem in Paneg.

Omnē sensum territis fortuna executit. Cic lib. 5.

Trepidatio conscientiæ indicium est, non memoriæ vitium. idem lib. 7.

Cenit timidus yehemethis latrat, quam mordet. ibidem.

Strenuis metus est: velocior tamen spes. ibid.

Nemo ei satis fidus est, quem metuit. Curt lib. 10.

Metus plurimum confert ad diligentiam custodiendi. idem lib. 11.

Vires subtrahit ipse timor. Ouid epist. 13.

Stultum est timere, quod vitari non potest. Pub. Mim.

Degeneres animos timor arguit. Virg. Aeneid. 4.

Non timentur, quæ ex visu sunt. Veg. lib. 3.

Dum metus languet, audacia crecit. in Hist. Sax.

Metus periculumque exhortationem audire non finunt ibidem.

Iustiorem causam fortis metuunt. ibid.

Prudentius est timere, quam sperare. ibid.

Externaus timor maximū in urbe concordie vinclum. Liuius i. dec lib. 2.

Metus semper malus interpres. idem 3. Dec. 7.

Metus verecundiam vincit. ibid.

Vitium est, omnis animi perturbatio. Quint. lib. 5.

Paruulis noctiū turbamur offensis: excitant nos exigui plerunque motus, vox incerta longinqua, & aliquando ipsum silentium. idem Decl. 2.

Non est innocentia metus, cum timentur aliena tormenta. Quint. Declara 7.

E X S A C R I S.

Timor præsens securitatem gignit sempiternam. Aug. sup Psal.

Expedit multo bene timere, quam male fidere: & utilius est, ut infirmum se homo cognoscat, ut fortis existat, quam fortis videri velle, & infirmus emergat. idem.

Emen-

Emendatio nulla, vbī nullus est metus. Tert.

Metus est necessarius iis, quibus ad honestam vitam deest ratio idem.

Timor iustus nullus est periculi dubij. idem.

Timor hominis, Dei honor est. idem.

Ingenia liberaliter educata facilius verecundia, quam metus vincit. Hiel.

Quando timore pœnz, nō amore iustitiae fit bonum, nondum bene fit bonū, nec fit in corde, quod fieri videret in opere: quando mallet homo non facere, si posset impune. Aug. cont. Pelag. lib. 2.

In via Dei à timore incipitur, vt ad fortitudinem veniatur. Greg. in Mor.

Facile deviat à iustitia, qui in causis non Deum, sed hominem perhorrescit. Chrys. in Serm. de Ioan. Bapt.

Humanus timor diffidentiam tribuit: diuinus autem spēi firmamenta concedit. Cas. sup. Psal. 14.

Metus est instantis vel futuri periculi causa, mentis trepidatio. apud Iuriscons.

Timere cogitur, qui timet: exigit pariter pœnas de potentiore sublimitas. Cyp. lib. 2.

Plerique Deum non metuunt quem videre non possunt. Greg. 16. Mor.

Humani terrores fimo sunt similes idem epi. 36.

Quidam nisi territi, Deum timere nesciunt. idem 7. mor.

Qui timere sē Deum cognoscit, sc̄ sapientiam Dei habere intelligit. idem 19. Mor.

Timendum est iudicium diuinum, ne timeatur. idem in Euang. Horn. 26.

Timor est testis nequitiz impiorū. idem 12. mor.

Timor diuinus est fidei fundamentum. idem 23. mor.

Timor sine pietate nullus est. idem super Ezech. Horn. 19.

SEVERITAS.

254

Timor sine spe in desperationem precipitat. idem
in 1. Reg.

Timor temporalium multa mala operatur. Aug.
Epist. 180.

Timendum non est, quod vitare possumus. Aug.
serm. 43. de verb. Dom.

Timor, animæ tortor est. idem in Psal. 42.

Timor Dei est humilitum. idem de Serm. Dom.
in monte.

Pars victoria est, inimicum turbare ante, quam
dimicis. Veg. lib. 3.

Difffidentia, timoris est. Veg. de fide.

Timor servilis bonus est, &c utilis, licet insufficiā
& imperfectus. Bern. Serm. 7.

Timor poenam habet, amor suavitatem. idem sup.
Cant. serm. 22.

Turbari, bonum : sed non perturbari. idem super
Miss. est Homil. 4.

Timor Dei doctrina opus habet. Chrys. sup. Epist.
ad Heb. Homil. 9.

Seueritas.

EX LATINIIS.

Reipub. causa adhibenda est clementia seueritas,
sine qua administrari recte civitas non potest.
Cic. 2. Offi.

Turpe est, valdeque vitiosum in re secura conui-
tio digaum, aut delicatum aliquem inferre sermo-
nem. idem 3. Offi.

Necessaria est ad res gerendas hominum benevolentia,
austeritas vero solitudinem amicorum parit.
Plat. Epist. 4.

Judiciis acerbis ciuitas magis vastatur, quam cor-
rigitur. Sallust. ad Cæs. de Rep. ord.

Arcum intentio frangit, animum remissio. Pub.
Mim.

E 1

EX S A C R I S.

Seuveritas nisi intra congruentes nocentium pœnas se coerget, sit sua crudelitas. Lact. lib. 6.

Temperanda est seuveritas, ne veniarur ad dete-
riora. Cypr lib. 4. Epist.

Regat disciplina rigor mansuetudinem: & man-
suetudo ornat rigorem, & sic alterum commendé-
tur ab altero: ut nec rigor sit rigidus, nec mansuetu-
do dissoluta. Greg.

Nimia seuveritas extorquet saxe terrore menda-
cium. Ambro de Offi.

Beatus, qui rigorem, & mansuetudinem tenet:
vt altero disciplina seruetur, altero innocentia non
opprimatur. idem.

Rigor iuris obsecrandus est in duobus casibus: sci-
licet cum populus inde scandalizatus est. secundo,
quando multis gravantibus opus est exemplo, apud
juriscons.

Seuveritas, quasi sua veritas dicitur. Aug. serm. 22.
de verb. Domini.

Sententia iustæ seuveritatis plerunq; per clemen-
tiam temperantur. Greg. sup. i. Reg.

Seuveritas apud Deum benigna est. Chrysost. de
interdict. arbitr. ad Adam.

Benevolentia & humanitas.

Benevolentia peccatum contigit. apud Stob.

Malo diu benignus, quam breui tempore do-
minus appellari Philip. apud Plut. in Apophth.

Humanitas est motum habitus, ad hominum a-
micitiam valde propensus, habitus in omnes bene-
ficia conferens. Plat. de finib.

Benevolentia facit, vt inimici vulnera, quam a-
mici oscula &c. liora sint. Ambro. i de Offi.

Benevolentia praestat liberalitati ibidem.

Humanitas legem naturam docet. Amb. i. Offi.

Nihil honestius culpa benignitatis. Plinius *Iur.*
lib. 7.

Necessaria est ad res gerendas hominum benevolentia: austeritas vero solitudinem amicorum patet.
Plat. *epist. 4.*

Scientia.

E X G R . A E C I S.

Aliud est scientiam habere, aliud uti, & possidere,
plat. de Scient.

Nemo laeditur a scientiis ceteris, qui tenent primas idem de Sum. bon.

Scientiarum possessio nocua absque optimi cognitione. idem de Voto.

In his, quæ sapimus, gloriamur, & superbimur. idem de Amic.

Dignoscit, qui inuenit: inuenit, qui quætit: querit, qui putat se ignorare. idem de Natu nom.

Scientia est praesentium & futurorum: reminisci autem præteriorum est. Arist. *Top. 2.*

Vna scientia est melior altera: vel quia certior, vel quia melior idem *Top. 8.*

Quod scimus, saxe traspōsitum ignoramus. idem *Elench. 2.*

Quibusdam magis est operæ pretium videri sapientes, & non esse; quam esse, & non videri. idem *Elench. 1.*

Scientes vniuersale, saxe ignorant ipsum singulare. idem.

Tunc scimus, cum causas cognoscimus. ibid.

Scientiarum alia est perfecta, quæ est per causam, alia imperfecta, quæ est sine causa. idem *Physic. 2.*

Scientia est bonorum honorabilium. idem de *Anim. 1.*

Sicut conservant corpus sanitas: ita conservant animæ eruditio. idem in *Epistol. ad Ar*
lexand.

Scientia

Scientia sibi vendicant præstantiam. idem de Animal. 10.

Omnis homines natura scire desiderant. idem Metaph. 1.

Signum scientis est, posse docere ibidem.

Absurdum est simul querere scientiam, & modum sciendi, idem Metaph. 2.

Finis scientia speculativa, est veritas: practica vero, est opus. ibid.

Eiusdem scientia est opposita considerare. idem metap. 4.

Licet omnes scientia nobiles sint, tamen diuina est nobilior: quia eius subiectum est nobiliss. idem Metaph. 5.

Sapiens meliora in votis habet, deteriora in expectatione; utrumque autem temperamento vtitur, in neutram partem nimis. Plutarch. de Tranq. ani.

Quicquid sapiens agit, id omne ex virtute agit. idem de Fort. Alexand.

Sapientem odi, qui sibi non sapit. idem an bene lateat viuens.

Cum reliqua omnia tempore diminuantur, scientia sola senectute augescit. idem de Liber. educand.

Studiorum liberalium amaræ radices sunt, fructus autem dulces. Arist. apud Diogenem lib. 4.

Etuditio inter prospera est ornamentum, inter aduersa, refugium. ibid.

Sapiens ipse sibi sufficit: ipsius enim sunt, quæ alio-
rum sunt bona. Arist. ibid.

Sapiens non secundum constitutas leges vivat, sed secundum virtutis normam. ibid.

Sapienti nihil nouum, aut peregrinum est. ibid.

Docti sequunt suas iacturas.

Literarum expers, non videt videns.

Baculus est eruditio vita.

Duplum, quam alii vident, qui literas didicerunt,

A sapiente conuenit sapientiam discere. Eurip. in Rheiſ.

Omnes ex æquo varia ſcimus. Theog. apud Stob.

Nimis ſapere, non eſt ſapientia ibid.

Scientia quæuis, remota iuſtitia, aliaque virtute, non ſapientia, ſed calliditas eſt, ibidem.

In bello ferrum auro præstat, in vita autem eruditio diuiniſ. Socr. ibid.

Sentire, ac ſapere iuſtare aliquid ſtude. Cleob. apud Diog. lib. 1.

E X L A T I N I S.

Nemini, niſi ſapienti ſua placent: omnis ſtultiſ laborat fastidio ſui. Sene. Epift. 9.

Sapiens non ſemper eat vno gradu, ſed vnavia idem. epift. 20.

Vnoſ dies hominū eruditorum plus patet, quam Imperatorum longiſſima ætas. ibid.

Sapiens eſt artifex domandi mala: dolor, egestas, ignominia, carcer, exilium, ubique horreſta. cum ad hunc peruenērint, mansueta ſunt. idem epift. 37. 5.

Stude, ut non plus aliis ſcias, ſed melius. idem Epift. 90.

Eſt iuſita in omnibus, vel potius innata cupiditas ſcientiæ, natque ſumus ad congregationem, & ſocietatem, ad communitatem generis humani. Co-
de finib.

Exempla omnia iacerent in tenebris, niſi literati lumen accederet. idem pro Archia Poëta.

Eſt ex literis delectatio tantum quæteretur, tam hanc animaduersionem humaniſſimam, ac libera- liſſimam iudicaremus. nam ceteræ res nec tempore ſunt, neque ſtatutum omnium, nec locorum no- ſtudia adolescentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, aduersis refugium ac solatium praebent: delectant domi, non impediunt ion-

pernostant nobiscum, peregrinantur, ac rusticātur: quod si ipsi nec attingere, nec sensu nostro gustare, possimus, tamen ea mirari debemus, cum in aliis videamus ibid.

Multi cum in potestate essent hostium, ac tyranorum, multi cum in custodia, & exilio, doctrinæ studiis dolorem suum leuauerunt: idem 5. de finib.

Litteræ posteritatis causa repertæ sunt, quæ obliuionis sublido esse possent: idem pro Syl.

Non tam præclarum est, scire Latine, quam turpe, non scire. Cic. ad Brut.

Nihil est, quod quisquam magnitudinem artium ex eo, quod senes discant, pertimescat. nam aut senes ad eas accesserunt, aut usque in senectutem in studiis detinentur, aut sunt tardissimi. idem 3. de Orat.

Sapientia est rerum diuinarum humanarumque scientia, cognitioque, quæ cuiusque rei causa sit: ex quo efficitur, ut diuina imitetur: humana omnia inferiora virtute ducat. idem 4. Tusc.

Sapientia, est sanitas animi. idem 3. Tusc.

Sapientia ars viuendi putanda est, quæ moestitiā pellit ex animis: quæ exhorrescere metu non sinit: quæ præceptrice in tranquillitate viui potest, cupiditatum ardore restringit. idem 2. de finib.

Sapientia hominis est custos, & procreatrix. idem 4. de finib.

Nihil est turpius, quam sapientum vitam, ex insipientium sermone pendere. idem 2. de finib.

Ignobilitas, aut humilitas, aut etiam popularis offendit non prohibet sapientem esse. idem 5. Tusc.

Sapientissimus est, cui quod opus est, venit in memorem. idem pro Cluent.

Non est sapientis dicere, non putabam. idem 3. de finib.

Si sapientia oculis videri posset, omnes in amore sui compelleret. idem.

Nihil est dulcior otio literarum. idem 5. Tusc.

Eruditus oportet semper ex se aliquid promovere
quo alios delectet, aut seipsum laudibus illustret. idem

Docti non solum viui, ac praesentes studiosos dis-
scendi erudiant, atque docent, sed hoc etiam post
mortem monumentis literarum assequuntur. idem

1. Offic.

Non paranda nobis solum, sed fruenda sapientia
est idem 1. de finib.

Sunt qui se ita literis abdicerunt, ut nihil possint
ex iis nec ad communem fructum afferre, nec in-
spectum lucemque proferre. idem pro Arch.

Sxpe sub sordido palliolo latet sapientia. idem
Tusc.

Scientia aliena sibi quidam famam aucupantur.
Plin. Senior. in praefat.

Quasi abnuit natura vtriusque boni largitionem:
ne supra mortalem sit felicitatem, eundem & valēti-
simū esse, & sapientissimum esse. Max. lib. 9.

Quicunque sunt habiti sapientissimi, dicuntur
multa sciisse, non omnia. Colum. lib. 12.

Addo quod ingenuas didicisse fideliter attes,
Emollit mores, nec sinit esse feros. Ouid 2. Pont.
Non datur ad musas currere lata via. Propert.
Nunquam aliud natura, aliud sapientia dicit. lu-
ne. Sat. 14.

Scientiam amasse, propemodum patasse est. in
Hist. Sax.

Vsus me genuit, mater peperit memoria. Afran.
apud. Gel.

Plus scire velle, quam sit satis, intemperantibus
est. Senec. Epist. 89.

Studiorum salutarium etiam citra effectum la-
dabilis tractatio. Sen. de vit. beat.

E X S A C R I S.

NOn aliam, putes sapientiam, nisi veritatem,

qua tenetur, & cernitur summum bonum: nullo loco est, nusquam deest; foris admonet, intus docet, dementes in se omnes in melius commutat, à nullo in deterioris commutatur: nullus de illa iudicat, nullus sine illa bene iudicat. Aug. de lib. arbit.

Hæc tota scientia magna hominis, scire; quia ipse nihil est per se, & quod quicquid est, ex Deo est, & propter Deum est. idem sup. Psalm. 70.

Sapiens nusquam minus solus, quam cum solus.
Amb.

Sapiens ubique ciuis. idem Epist. 36.

Sapiens nunquam solus esse potest: habet enim omnes secum, qui sunt & qui fuerunt boni, & animum liberum quounque vult profert, & transfert; & quod corpore non potest, cogitatione complectitur: & si hominum penuria fuerit, loquitur cum Deo, nunquam bonus solus erit. Hieronymus cont. Iouin.

Sapiens est, qui cum sapientibus congreditur.
Amb.

Ad veram Sapientiam peruenire non possunt, qui falsa sux Scientiæ fiducia decipiunt. Gregor. in Moralib.

Vera sapientia afficit, sed non extollit. ibid.

Multi studēt, plus alta sapere, quam apta proferre: & erubescunt plana & humilia, vt hæc solum sciēre videantur. Bernar.

Sapientiæ otia negotia sunt: & quo otiosior est sapientia, eo exercitatiō in suo genere. idem.

Non probatur multa sciens, si modum sciendi ne-
sciat. idem sup. Cant. serm. 36.

Sunt, qui scire volunt eo fine tantum, vt sciant, & turpis curiositas est: & sunt qui scire volunt, vt scientiam suam vendant: & turpis quæsus est: & sunt qui scire volunt, vt sciantur ipsi, & turpis vanitas est. Sed sunt quoque qui scire volunt, vt ædificant, & chari-

tas est. & sunt qui scire volunt, ut & dificetur, & praedentia est. ibid.

Posito in altum, non altū sapere, difficile est. Bern. in Epist.

Sciendi modus potius querendus, quam scientia. idem sup. Cant. serm. 36.

Sapiens nulus, nisi seculo stultus fiat. Tert.

Scire nihil, est omnia scire: idem.

Sapientia coniuncta simplicitas est. idem.

Sapere plus, quam oportet, superbia est. Ansel.

Nulla est scientia, si utilitatem pietatis nō habet
& inutilis est pietas, si scientia discretione caret.
Gregor.

In modico sermone sapientia plus laudatur no-
sticus, quam in magno philosophus: & puer si aliquis
dixerit sapienter, laudatur, ubi perfectior non audi-
tur Chrysost.

Præcedit scientia virtutis cultum: quia nemo po-
test fideliter apparare, quod ignorat: & malum nō
cognitum fuerit, non timetur idem in Polict. lib. 3.

Sapientes alii stulti, alii dementes. Ansel.

Primus gradus sapientia est falsa intelligere: se-
condus, vera cognoscere. Laft. lib. 1.

Plus sapit interdum vulgus: quia tantum, qua-
rum opus est, sapit. idem lib. 2.

Non est sciētia, sed opinio earum rerum; quæ pro-
ingeniis varia est. ibid.

Non in lingua, sed in corde sapientia est. idem
libro 3.

Sapientia, anima alimentum. ibid.

Cito inueniri debet sciētia, ut cito accipiatur. ibid.

Quis omnibus hoīis sapuit vñquā? Erasm. in Epist.

In comparatione Dei, scientia nostra ignorantia
est. Greg.

Non parum est, scire quod nescias. Hier.

Qui se diligit stultum, non parum proficeret
scientiam.

pientiam. nec sicut quisque qualis esse cupit, nisi oderit qualis est. Augst. de ver. relig.

Qui se dicit scire, quod nescit, temerarius est : qui se negat scire, quod scit, ingratuus est. idem in serm. de ascens.

Nihil magis ad spem percipiendæ sapientiæ erigit mentes, quam cum eos, quos in sapientia claresceant miramur, aliquando paruulos, & indoctos fuisse minimus. Hier. sup. Prover.

Ad maiorem culpæ cumulum pertinet, scire quemquam, quid sequi debeat, & sequi nolle, quod scit. Isid. de summō boni lib. 2.

Orium stultitiam, labor scientiam generat. Hug. de clauſt. anim. lib. 2.

Scientia literarum, quod primum est in homine, mores purgat. quod secundum, verborum subministrat gratiam: & ita utroq; beneficio & tacitos ornat, & loquentes: cuius est facere de irato benevolū, de ſuſpeſio placatum, de auſtero mitem, de aduerſante propitium. Cagli. Epist.

Scientia violentia non aufertur, antiquitate non corrumpitur, abſconſione non minuitur, communitate multiplicatur: idem in Epist.

In literis prudens inuenit, vnde sapientior fiat: ibi bellator inuenit, vnde virtute animi roboretur: inde princeps accipit, quomodo populos sub æqualitate componat. nec aliqua in mundo potest esse fortuna, quam literarum non augeat glorioſa notitia ibid.

Sunt quatuor scientiæ præ cæteris sciendiæ: Theologia, quæ est animæ pabulum: leges, quæ sunt egenis remedium: decretæ, quæ sunt sublimatio humilium: physica, in morbi subsidium. apud Iuriscon.

Scientia est de diuinis, sapientia de humanis. ibidem.

Sapientia in homine longo raro reperitur. ibid.

Scientia doloris adiectionis est. Amb. de bon. mer.

- Sapiens patria, mundus est idem Offic. 2.
 Sapiens omnis, diues est. idem lib. 2. Epist. 8.
 Sapientia in omnibus fere ostendit rebus. Aug. lib.
 2. de lib. arbit. cap. 16.
 Sapientia egere, miserrima egestas est. idem de
 beat. vita.
 Sapientia legem, & misericordiam in lingua por-
 tat. idem de spirit. & anima cap. 9.
 Ad sapientiam ordine peruenitur. idem lib. 2. 50.
cap. 13.
 Sapiens nemo, nisi beatus. idem de beat. vita.
 Sapiens nemo miser. idem lib. 1. cont. Acad. cap. 5.
 De sapiente solus sapiens iudicare potest. idem
 lib. 18. de ciuit. cap. 8.
 Sapientibus credere, est tutissimum. idem de util. cred.
 Sapiens sine operibus sapientiae abusus est. idem
 de 12. abus.
 Scientia rerum falsarum esse non potest. August.
 lib. 14. de Trinit.
 Scientia nostra ex visis, & creditis constat. idem
 epist. 112.
 Sapiens est, cui res sapiunt, pro ut sunt. Ber. Super
Cant. serm. 50.
 Sapientia victrix singula vitia eradicat, & singu-
 las inserit virtutes. Bernar. de sept. do. Spirit. sancti.
 Scientia literarum bona, scientia propriæ infirmi-
 tatis melior. idem sup. Cant. serm. 36.
 Scientia mundi docet vanitatem, scientia carnis
 voluptatem. ibidem.
 Scientia sine operibus cibo indigesto compa-
 tur. idem sup. Cant. serm. 36.
 Initium sapientiae. timor Domini: medium, spes
 charitas, plenitudo. Bernard. in die sanct. And. ser-
 mon. 1.
 Discere Iesum omni scibili est salubrius. idem in
 epistole.

Scientia sui timorem Dei generat in anima: sciētia Dei eius amorem. idem sup. Cant. serm. 37.

Sapientia, a natura oris est. Chrysost. de Spirit. sanct. homil.

Scientiae pars est, obscura cognosci. idem super Matth. Homilia 1.

Scientia sine charitate dementia est. idem super epist. ad Corinth. Homil. 20.

Scire omnium; facere, paucorum est. idem super Ioann. Homil. 70.

Scire non omnia neminem pudeat. idem serm. 2. sup. Epist. ad Roman.

Scientia temporum multas huius vitæ commoditates afferit. Chrys. super Genes. Homil. 6.

Scientiam amasse, propemodum parasse est. in hist. Sax.

Sapientia coniuncta, simplicitas est. Tertul.

Plebeis argenti, nobilibus auri, principibus gemmarum loco literæ sunt. Pius 2. apud Platinam.

Vinci literis amant docti. Bai.

Multos hoc decipit, quod ante tempus sapientes videri volunt, ut iam & simulare incipient, quod nō sunt; & quod sunt, erubescant. Hugo lib. de Didasc.

Dōctrina in diuite duplice causa commendabilis. Aug. in quæst. ex vtroque Test.

Nec auarum pecunia, nec doctum cognitio rerū vñquam repleuit. Pius 2 apud Plat.

Cui plura datum est nosse, eo maiora sequuntur dubia. ibidem.

Ignorantia.

E X G R A E C I S.

Nescienti quid laudet, vel quid vituperet, non est adhibenda fides. Plat. de Scientia.

Ignorantia potentum, teterima est. idē de summo bono.

Ignorantia causa est respondendi varia, & non rem. Plat. de nat. nom.

Argumentum inscitiae est, à sapientibus dissentire. idem de mendac.

Turpe est nescire, quæ necessaria sunt. idem de legibus.

Turpe est ignorare, quod omnibus scire conuenit. Aristot. Rhet. 2.

Imperiti velut distates à longe speculantur. idem Elench. 1.

Quod scimus, saxe transpositum ignoramus. idem Elench. 2.

Qui nescit, quantum querit, nescit quando inuenit eum. Arist. metaph. 3.

Ignoratio eorum, quibus cum tibi viuendum est, ut opinione ac spe frustreris, ac captis si penitus decidas, saxe in causa est. ibid.

Insipienti sapientia loquens decipere videtur. Eurip. in Bacch.

Ignorate turpia melius est, quam scire ea. Aristot. Metaphy. II.

Imperitis, ac rudibus nullus præcipitationis finis est. Senec. epist. 173.

Multa sunt imprudentiae genera. Plat. de voto.

Imperitia maiore ex parte omnibus dominatur. Cleob. apud Diog. lib. I.

Vnicum est bonum, scientia. & malum vnicum, inscitia. Socrates apud Diog. lib. 2.

Insipienti sapientia loquens decipere videtur. Eurip. in Bacch.

EX L A T I N I S:

Imprudentes nō sibi relinquēdi sunt. Sen. Epist. II.

Hoc est maximum ignorantiae malum, quod cecidit cum scire, qui moneat. Quintilia. lib. 12.

Opimii

Optimus ac grauissimus quisq; cōfitetur se multa ignorare, & multa sibi etiam atq; etiam esse discenda Cicer. 3. Tuscul.

Nescire quod antea, quam natus sis, acciderit, id est, semper esse puerum. idem in Orat. ad Brut.

Ideo difficulter ad sanitatem peruenimus, quia nos agnotare ignoramus. idem.

Homines imperiti facilius, quod stulte dixeris, reprehendere, quam quod sapienter tacueris, probare possunt. Cice. 2. de Orat.

E X S A C R I S.

Melius est nescire, quam errare, melior est fidelis Ignorantia, quam temeraria scientia. August. serm. 22. de verb. Apost.

Ignorans, quæ sciri nequeunt, culpa vacat. idem:

Ignorantia Dei plerunque desperationem parturit. Bern. sup. Cantica, sermone. 27.

Ignorantia sui, initium omnis peccati: ignorantia Dei, consummatio omnis peccati. ibidem.

Rescindenda insipienti potestas est, non adiicenda libertas. Ambro.

De duabus imperfectis, melius est rusticitatem sanctam habere, quam eloquentiam peccatricent. Hieron. in Epist. ad Nep.

Non omnis ignorans immunis est, sed is solum, qui non habuit, unde disceret. August. in quæst. ex vtroque test. quæst. 67.

Indoctum esse minus malum est, quam esse indocebilem. Aug. in lib. 3 cont. Acad. cap. 8.

Multa nobis vsu veniunt, quæ ignaro relata fidem perdunt. Apul.

Infirmi tanto quæpiam iustiorem putant, quanto facilioriem. Greg. 16. mor.

Frauitatis causa ignoratio sui. Lact.

Ignorantiam confiteri, pulchra temperantia est. August. s. confess. cap. 7.

A luce veritatis in tantas ignoratiæ tenebras contiuimus, ut nos ipsos ignoremus. Gregor. 11. mor.

Tolerabilius est Deo queropiam cum ignorantia in humilitate iacere, quam cum elatione alta sapere. idem. 17. moral.

Deus per ignorantiam nostram nobis absconditur. ibid.

Ignorans in nocte est. idem sup. 1. Reg.

Quantumcunque rectum agere credimus, si non rectum ignoramus. Greg. 4. mor.

Disciplinarum ignari, diuinorum rerum quæstiones non attingant. August. lib. 2. de ord. cap. 6.

Omnis indoctus, est curiosus. August. lib. 2. de mirab. fact. scrip.

Ignorantia infidelitatis peccatum non excusat. idem de grat. &c lib. arbitr.

Ignorantia sui, superbiæ causat. Bern. sup. Cant. serm. 27.

Ignorantia filiæ, falsitas, & dubietas. ibidem sermo 28.

Ignoratur periculose, quando veniat, aut vadat spiritus: non ita, vnde veniat, aut quo vadat. idem sup. Cant. serm. 18.

Imperitiam comitatur temeritas. Nazanz.

Træceptor & doctrina.

E X G R A C I S.

D Octrina naturaliter procedit de homine ad hominem, secundum operationes, quas habet docto ad discipulum. Arist. Polit. 1.

Docentes alios mentiri non debent. idem de mort.

Hi solum docent, qui causas de singulis dicunt idem Metaph. 1.

Signum scientis est, posse docere. ibidem.

Omnis doctrina est ex præcognitis. idem Eth. 6.

Ei qui

Ei qui non docet, non illi, qui non didicit, peccatum est imputandum. Dioge. apud Plut. de curiosit.

Præceptoris opera ad hoc prodest, ut honesta faciat pueris incunda. ibid.

Loci autorum ita exponendi, ut honestas patitur. idem de Poët.

Socordia naturæ vires pereunt; doctrina tollit ignorantiam ibid.

Qui regem erudit, atque ad virtutem instruit, eos & subditos quoque instruere ad fortitudinem, & probitatem certum est. Antig. apud Diog. ibid. 7.

EX L A T I N I S.

Orbitus quisque præceptor, frequentia gaudet. Quint lib. 1.

Præcipiamus omnia, ut saltem plura faciant ibid.

Præceptor nec habeat vitia, nec ferat. idem lib. 2.

Tradi omnia, quæ ars efficit, non possunt. idem libro 7.

Parum valet doctrina, nisi industria, studio, labore, diligentia comprobetur. Cicer. 3. ad Herenn.

Quæ bona sunt, fieri meliora possunt doctrina: & quæ non optima, acui tamē, & corrigi aliquo modo possunt. idem 2. de Orat.

Quo quisque est solertior, & ingeniosior, hoc docet iracundius, & laboriosius: quod enim ipse celester acripuit, id cum tarde percipi videt, discrutatur. Cicer. pro Rosc.

Nullum munus melius, maiusve reipubl. afferre possumus, quam si doceamus, atque erudiamus iuuentutem, iis præsercum moribus, ac temporibus quibus ipsa prolapsa est, ut omnium opibus refrænanda, atque coercenda sit. idem 3. de diuinat.

Non facile est inuenire, quod qui sciat, alteri non tradat: ita non solum ad discedum propensi sumus, sed etiam ad docendum. Cicer. 2. de finib.

Facile est cuius, in genere præcipere. Erasm. in Epist.

Doctrina proficit, ut politiora, nō ut meliora sint ingenia. Max. lib. 5.

Nihil aliud præcipere debemus, nisi quod prius nobis imperauerimus. idem lib. 8.

Pars est prima scientiæ ipsam, quam præcepturus sis, æstimare personam. Pallad. de re rust.

In hoc gaudeo aliquid scire, ut doceam; si cū hæ exceptione detur sapientia, ut illam inclusam teneam, reliquiam. Senec. Epist. 6.

Qui se ad discendum pauperem credit, ad docendum sè locupletem inuenit. Max. lib. 6.

EX S A C R I S.

Doctor unus. solus, & verus. Basil. ad diuit.

Tutior est discentis, quam docentis conditio.

August. in Sent. 355.

Mihi propemodum donatum credo, quicquid lectorum meū melius sentire cognosco. Greg. in mor.

Doctrina cum omni imperio docetur, quando prius agitur, quam dicatur. nam doctrinæ subtrahit fiduciam, quando conscientia præcedit linguam. ibidem.

Quantacunque doctrina mens polleat, grauis eiūs imperitia est, velle docere meliorem. idem 6. mor.

Hoc habet proprium doctrina arrogantiā, ut humiliter nesciant inferre, quæ doceant: & recta quæ sapiunt, etiam recte ministrare non possunt. idem 24. mor.

Frequenter de malo homine bona doctrina præcedit: sicut terra vilis pretiosum aurum producit & sicut terra relinquitur, & aurum eligitur: sic & vos doctrinam accipite, & mores relinquite. Chrysost. sup. Matth. 23.

Omnis humanus affectus ponendus est ei, qui ve-

ram pietatem studet animis hominum inserere. Erasm. in Epist.

Viam indicasse, maximus profectus est idem.

Qui scientiam communicare nolunt, peiores sunt, quam infames auari. si quidem ab illis, si nihil aliud, certe mors transfert in usus aliorum. ab illorum rogo nihil reddit ad hæredem, ni suas cogitationes literis mandantur. bid.

Iniquissimum est, doctrinæ imputare, quicquid peccant auditores. ibid.

Secundum capacitatem discipulorū, moderetur lingua doctorum. Greg. 31. mor.

Disce diu, quod doceas Hier. ad Rust.

Docere, quod nouerit ille, quem doceas, stultum es. idem.

Expertō crede, aliquid amplius inuenies in sylvis, quam in angulis ligna, &c iapides docebunt tē, quod à magistris audire non possis. Ber. in 4. Epist.

Non minus pium est, docere animum scientiam, quam escam præbere corpori. idem sup. Cant.

Clausum habeat os peccator, qui seipsum docere non potuit, alios non doceat. Beda de temp. sal.

Omane quod non adficat audiētes, in periculum vertitur audientium. Hier. in Epist.

Delicatus magister est, qui pleno ore de ieuniis disputat Hier. ad Nep.

Sæpe doctori dominus verbum pro gratia tribuit auditoris, nonnunquam vero propter auditoris culpam subtrahitur sermo doctori. Greg.

Quemadmodum plurimum lredit, qui fonte inficit, ita latissime patet illius beneficium, qui pectus instruit omnibus imperaturum. Erasm. in Epist.

Nulla res discipulo tā perniciosa, quam vita magistri contumeliosa. Boet. de disc. schol.

Non omnes omnia docendi sunt. August. de ver., relig. cap. 28.

272 PRÆCEPTOR ET DOCTRINA.

Docens, & non audiens, aliis prodeit, & non sibi.
Aug. 5. con. Donatist.

Falsa doctrina est lepra mentis. idem de verb. A.
post. ser. 10.

Doctrinæ alii ædificant, alii destruunt. idem ser.
mo. 39. de temp.

Non minus debemus iis, à quibus recte viuendi,
quam à quibus viuendi initia duximus. Erasm. in
Epist.

Doctrina optima, vitia docere. Chrysost. sup. Att.
Apost. Homil. 30.

Doctrina per partes digesta facilis perceptu. idem
sup. Epist ad Ephes. serm. 14.

Doctrina peregrina nugarum plena. Chrys. ad
pop. Antioch. Hom. 1.

Qui vias virtutum ingredi vult, præceptorem, & doct.
sibi afflumat. Bern. sup. Cant. serm. 77.

Non minus pium est, docere animum scientiam,
quam escam præbere corpori. idem sup. Cant. ser. 16.

Discipulus, & Disciplina.
E X G R E C I S.

Disciplina, generatio quædam est, qua foetus in
animo discentis à doctore producitur. Plutar. de
curios.

Initium à disciplina; usus ab exercitio, & medita-
tione fit. idem de educ. lib.

Cæca res est, sine disciplina natura. ibid.
Honestatis fons, ac radix est, legitimam consequi
disciplinam.

Hostes disciplinarū, labores, & somnia. Plat. ibid.
Disciplina, optimum viaticum est ad senectutem.

Arist. apud Diog. lib. 5.
Disciplina magis necessaria est, mala deducit
ibidem.

Bona educatio verecundiam affert. Eurip. in Sup.
Tainia

Tamdiu discendum, quamdiu viuitur. Solon apud Plut. de fort.

Addiscere aliquid, delectabile est Arist. Rhet. 2.

Oportet discentem credere, idem Elench. 1.

Quod addiscitur, quodammodo scitur, idem Priorum. 2.

Qui discit sit sciens. idem Elench. 2.

Audiendi ratio prior, quam docendi, Plut. de aff. aud.

Fastus absit ab auditore, & liuor ibid.

Auditor improvidus ipse sibi nocet. ibid.

Auditor ex suis ipsis affectibus probat, aut damnat auditia. ibidem.

Auditor aciem oculorum in dicentem semper intendat ita, ut minimè eum fallat, quam attentis animo. ibidem.

Libenter audi magis, quam multa. Demet. Phaler.

Prestantior est ille, qui bene quod dicitur, audire potest, atque eo uti, quam qui per seipsum omnia esse quiritur. Zenon apud Diog. lib. 7.

Navigando gubernatori auscultandum est: viuendo illi, qui plus ratione valet Socrat. apud Stob.

Qui brevi tempore pro pudore disciplinam non patitur, omni tempore in pudore insipientiae permanebit. Pyth. in suis præcept.

EX LATINIS.

HOMINES discunt, dum docent. Sen. Epist. 7.

Semper discendum est, quod an sciamus, expeditum non possumus. idem in epist. 26.

Nec si quid discere satis non est, ideo necesse non est. Quint. lib. 1.

Vt quisquis audit, mouetur idem lib. II.

Natura primum atque ingenium ad discendum vim affert maximam Cicer. i. de Orat.

Omnia curiosi modi sunt, cupere leire, curiosum est;

duci verū maiorum rerum contemplatione, seniorum virotum est putandum. Cic. s. de finib.

Disciplina cuiusque gentis singula suadet suis, atque imperat. Sen. Epist. 36.

Disciplina mores facit. Colum. lib. 7.

Ne sit vitiosus sermo pädagogis, ac nutricibus, quos, si fieri possit, sapientes Chrysippus optauit, certe quantum res pateretur, optimos eligi voluit. natura enim tenacissimi sumus eorum, quæ à pueris discimus, & hæc ipsa magis pertinaciter habent, quæ deterioria sunt. Quint. lib. 1.

EX S A C R I S.

SVMMOPERE cauendum est, qui quærit scientiam, vt non negligat disciplinam. Hug. lib. 3. Didasc.

Quamvis in nullo loco disciplinam homo defere debet, diligentius tamen ibi conseruanda est, vbi vel neglecta pluribus generat scandalum: vel euodita, bonæ imitationis exemplum. Hug. de Iust. noui.

Disciplina, & misericordia sese comitari debent. Greg. sup. Cant.

Disciplinarum excogitatrix est ratio. Aug. lib. 2. de Ordin. cap. 12.

Disciplina homini optima medicina. idem. 22. de Ciuit. Dei cap. 22.

Quem diuina disciplina conterit, humanis flagellis non est conterendus. Gregor. sup. 1. Reg.

Omnis scientia disciplinæ, est creatorem & creaturam cognoscere. August. lib. 85. qua. st.

Principium disciplinæ, humilitas est: cuius cùm multa sint documenta, hæc tria ad auditorem, vñ lectorum pertinent: primum, vt nullam scripturam, nullam scientiam vilem teneat: secundum, vt à nomine discere erubescat: tertium, vt cùm scientias adeptus fuerit, ceteros non contempnat. Hug. didasc.

Dile

A.
chio-
5, at.
cibus,
tauit,
oluit,
à pue-
rent;

atiam,
asc.
, defe-
da est,
vel cu-
de la-
ebens.
ib. 2. de
. 2. de
flagel-
& crea-
us cùm
em, vel
pturam
vì à no-
entian
didasc
Dile

DISCIPVLVS ET DISCIPLINA. 273

Disciplina in animo hominis est. August. de im-
mort. animi.

Disciplina à discendo dicta est. idem lib. 2. Solil.

In disciplinis non æquè res, ut nomina nota sunt.
idem de music. lib. 3 cap. 2.

Disciplinæ intellectum ad diuina offerunt. idem
lib. 2. de Ordin. cap. 17.

Disciplinarum omnium excogitatio est ratio.
idem lib. 2. de ord. cap. 12.

Disciplinarum usus extra Deum infelix, cum Deo
non improbatus. idem lib. 5. confess. cap. 4.

Disciplinarum gaudi, famelici sunt. idem de virt.
beatorum.

Arduas quæstiones non attingant disciplinarum
ignati. idem lib. 2. de ord. cap. 17.

Disciplinæ humanæ cum magna temporis iactu-
tata perdiscuntur. idem lib. 2. de Gene. ad lit. cap. 9.

Disciplina animi sanitatem instaurat. idem de
motib. Eccl. cap. 27.

Disciplinæ nos à prauis cupiditatibus coercent.
idem lib. 2. de ciuit. Dei cap. 22.

Disciplina moralis debet subesse, coesse, præesse.
Ber. sup. Cant. serm. 22.

Discimus quædam, ut sciamus: quædam ut facia-
mus. August. sup. Psal. 118.

Tutor est discipulis, quād docentis conditio.
idem in senten. suis.

Eam naturæ putamus legē, quam discimus. Hier.

Ad discendum, quod opus est, nulla ætas sera vi-
deri debet. Aug. in Epist. ad Hier.

Ab omnibus libenter discere, quod nescis: quia hu-
militas tibi commune facere potest, quod natura
fecit commune. ibidem. (magister Amb.

Cognito discipulo, cognosces facile qualis fuerit
Sapientior omnibus eris, si ab omnibus discere
volueris. Hug. lib. 3. Didasc.

Discipulus debet excusare sententiam magistri.
apud Iuriscons.

Discipuli perfectio, magistri laus. Ambros. sopr.
epist ad Theff.

Discipulus, vt discit, facias Cyp. lib 4 epist.

Ad descendum duo sunt necessaria: autoritas, &
ratio. Aug. in sent. suis.

In primis optandum, vt prima quæque elemen-
tum discatur, ab aliis sive summo. Erasm. in Epist.

Naturæ ordo sic se habet, vt cum aliquid dis-
mus, rationem præcedat autoritas. August. de Mot.
Eccles.

Discipuli filii præceptorum spirituales. Basil. sopr.
Psalm. 73.

Discipulus, domini fieri aut non, in hominis po-
testate est situm. Basil. in quæst.

Disciplina, participatio est sanctitatis. Chrysost.
sup. epist. ad Heb. Homil. 29.

Discipuli est, magistrum imitari. idem sup. epist.
ad Heb. Hom. 2.

Nulli disciplinae sui canones desunt. Erasm. in
epist.

Scriptura hominum.

Quoniam ut libet, non possum scribere, vt pos-
sum, non libet. Theoc. apud Stob.

Quæamici reges non audent monere, in libris
descripta sunt Demet. apud Plut. in Apoph.

Quædam scripturæ non faciunt animum. Sene-
cill. epist. 65.

Paucis opus est ad bonam mētem literis, sed no-
vt cetera, in superuacuum diffundimus; ita phile-
sopham ipsam, quemadmodum omnium rerum
sicut terarum quoq; intemperantia laboramus, nō
vita, sed scholæ discimus. idem epist. 107.

Non tam refert, qualia sint, quæ intra nos in-

ipsoſ compoſuimus, quām quomodo eſferantur.
Quint.lib.1.

Plurima ad alieni ſenſuſ coniecturam, non ad ſu-
mū iudicium ſcribuntur.idem.

Vix quicquam tutum in literis committitur.
Eraſm. in Epift.

Libri, viui magiſtri ſunt. Gell.lib.14.

Historias ſcribere, magnō vſui eſt. Salluſt. in con-
r. Catil.

Historias ſcribenti mentiri turpe eſt. Cic. cont.
Salluſt.

Vt aliz bonæ res, ſic bonus liber, melior eſt quiſ-
que, quo ma or. Plin. Iun.lib.1.epift.

Tanto ſcriptura maiorem gratiam apud doctos
habere debet, quanto minorem apud indoctos ha-
bet.idem lib.2.

Nullus eſt liber tam malus, qui non aliqua parte
proſit.idem.

Quatēnus nobis denegatur diu viuere, relinqua-
mus aliiquid, quo nos vixiſſe teſtemur.ibid.

Quia liberius, tanto libentius ſcribimus.ibidem.

Qui placendi cauſa ſcribunt, qualia placere vide-
rint, ſcribunt.ibidem.

Felices, quibus contigit aut ſcribere legenda, aut
legere ſcribenda.idem lib.5.

Aliud eſt epiftolam, aliud historiam, aliud amico,
aliud omnibus ſcribere. idem.

Historia non debet egredi veritatem; & honestè
factis veritas ſufficit.idem lib.7.

Scriptores, qui rei totius ſummaſ ſententiis cō-
ſequiſtudent, monumenta magis inſtruunt, quām
faciunt artificem.Colum.lib.1.

Scribimus indocti, doctique poemata paſſim. Ho-
rat.2.epift.

Autores in eadem re ſaxe diſſident. Plin. Senec.
libro 18.

Est summi amoris negare veniam brevibus epistolis amicorum, quamuis scias illis constare rationem. Plin. lun. lib. 9.

Litteræ sunt una fidelis custodia rerum gestarum. Liuius i. Dec. lib. 5.

Epiſtolæ non loco redditæ, offendunt. Cic. ad Brut. Scriptores opera sua, non secus ac filios adamant. Erasim in Epift.

Nullum grauius tedium, quam ingenij scriberendo defessi. ibidem.

Moleſtior recognoscendi, quam eudendi labor. ibidem.

Scribendum tardè. Hier.

Grauiore consideratione indigent, quæ scribi mus. Cyp.

Scribendo multa discimus. Augu lib. 3. de Trin. Historiographi de se in aliorum persona pletus que scribunt. idem.

Leſtio.

E X G R A E C I S.

Non qui plurima legit, sed qui utilia, speciosa habendus est. Arist. apud Diog. lib. 1.

Studere negamus, ut ingeniosi esse videamur. Aristotel. Top. 3.

Studioſis non vacat meminiſſe voluptatum. Plut. de Tuend. bon. valet.

E X L A T I N I S.

Leſtio multorum voluminum, & omnis generis autorum, habet aliquid vagum & instabile, certi ingenii immorari, & innutriſi oportet, si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter ſedeat. Seneca epift. 2.

Qui legere non potest, quantum habet ſat & habere, quantum legat. ibid.

Alii leſtio ingenium. idem Epift. 96.

Piob.

Probatis semper libros lege, & si quando ad alios
diuerti libuerit, ad priores redi. ibid. epist. 2.

Incredibile est, quantum moræ lectioni festina-
tione adjiciatur. idem.

Lectio libera est, nec actionis impetu transcurrit.
sed repetere sèpius licet, siue dubites, siue velis me-
morie affigere. Quint. lib. 10.

Lectionem sine villa delectatione negligo. Cicer.
2. Tusc.

Multum legendum, sed non multa. Plin. Iun.
libro 6.

Legendi semper, occasio est legendi non semper.
idem lib. 2.

Non solum iudicant, qui malignè legunt. idem
libro 9.

Est aliquis, & nescio an maximus, ex secretis stu-
dii fructus. Quint. lib. 1.

In scholis omnia liberè fingimus, & impune, quia
pro facto est quicquid volumus. Quint. lib. 6.

Diversa sunt hominum studia. Cicer. ad Brut.

Suo quisque studio maximè ducitur. idem 5. de
finibus.

Vt ex studiis gaudium, sic studia ex hilaritate pro-
ueniunt. ibidem.

Studium unicum doloris leuamentum est. Plin.
Iun. lib. 6.

Vt in vita, sic in studiis pulcherrimum, & huma-
nissimum existimo, seueritatem, comitatèmque mi-
scere, ne illa in tristitiam, hæc in petulantiam proce-
dat. ibidem.

Quia plerunque euenit, vt eorum, quæ memini-
mus memoria nos deficiat, ea sèpius ex commen-
tatio reuocanda sunt. Colum. lib. 11.

E X S A C R I S.

Lectio tunc utilis est, cùm facimus ea, quæ legi-
mus. Aug. in lib. de Oper. mon.

Legentibus Deus loquitur idem sup. Psal. 85.
Legimus aliqua, ne negligantur: legimus, non ut
teneamus, sed repudiemus. Amb. sup. Luc. lib. 1.

Lectio iterata aperit obscura. Chrysost.

Sit ipsa lectio temperata, cui finem consilium,
non laßitudo imponat: nam studium intemperata
lectionis in reprehensionem cadit; & quod laudabi-
le est in suo genere, fit nimietate sui culpabile. Hie-
ron ad Demetr.

Omnino iniquum est studiis honestari minori-
bus & eos, quos ardua, & grauia expectant officia,
voluptatis, & vanitatis occupationib. agitari. Chrys.
de Curial. nug.

Omnis profectus ex lectione & meditatione
procedit: quæ enim nescimus, lectione discimus: quæ
didicimus, meditatione conseruamus. Isid. lib. 3. de
summo bono.

Lectio duobus modis fastidium ingerere solet, &
affligere spiritum: qualitate videlicet, si obscurior
est; & quantitate, si prolixior extiterit, in quo utro-
que uti magno moderamine oportet, ne quod ad
refectionem quæsitus est, sumatur ad suffocatio-
nem. Hug. in Didac. 3.

Optimus lector est, qui non cogit illud dictis cō-
tineri, quod ante lectionem præsumpsit ad intel-
ligendum, sed qui doctorum intelligentiam expe-
ctat. Hila. 1. de Trinit.

Lectio scripturarum, manitio e& aduersus peccatum. Chrys. sup. Luc.

Prudentia & discretio.

E X G R A E C I S.

Prudenti viro paucorum sapientum potius, quin
multorum insipientium iudicium est verendum.
Plat. de Amore.

In quo quisq; prudens, in eo bonus. idem de Na-
tione. Prude-

PRUDENTIA ET DISCRETIO. 222

Prudentia propriè est virtus principum. Arist. Polit. 2.

Murus tutissimus, prudentia est. Anti. apud. Diog. libro 6.

Prouidere difficile est, videre autem facile. Arist. Elench. 2.

Non tam videndum, quid in præsentia blandiatur, quam quid deinceps sit è re futurum. Demosth. 1. Olynth.

Prudentes facile ex omnium sententiis utilia eligunt. ibidem.

Frugi, & bonus vir præteriorum meminisse debet, agere præsentia, futura cauere. Isoc. apud Stob.

Robur, & murum, & arma sapientia, prudentia præstat. Pyth. ibid.

Prudentia non corporum, sed rerum est inspeccio. Plut. apud Stob.

Prudentia, virtus est rationalis partis, ad felicitatem spectantia præparans. Arist. de Vir. & vit. diuīs.

Prudentia est consilium agitare, discernere bona, & mala, & omnia, quæ sunt in vita sequenda, fugienda: honestè, vel omnibus bonis, cum aliis rectè versari: perspicere occasiones: solerter verbis, & rebus viti: experientiam habere utilium omnium: memoria autem, peritia, & solertia vel manant à prudentia, vel prudentiæ sunt affæcta: aut partim prudentiæ adminicula, vt experientia, & memoria: partim tanquam prudentiæ partes: vt consilium, & solertia. Arist. de virt. & vit. diuīs.

Prouidentia, magnum mortalibus lucrum. Anax. ibidem.

Homo boni tactus semper est discretus, non sic de aliis sensibus. Arist. 2 de anim.

E X L A T I N I S.

Q Vid refert prouidere quod effugere non possit?

Senec. epist. 88.

Homines plus in alienis negotiis vident. idem
Epist. 110.

Nec solis viribus æquum Credere: saxe acri poti-
or prudentia dextra. Valer. Flac. 4.

Non temere incerta casuum reputat, quem for-
tuna nunquam decipit. Liu. lib 10. Decad.

Prudentia est, rerum expetendarum scientia. Cic.
2 offic.

Nihil est homini prudentia dulcior, aut sagacias
bona mente melius. idem 2. Tusc.

In prudentia duo vitia vitanda sunt ne incognita
pro cognitis habeamus, ipsisque temere assentia-
mus, quod vitium effugere qui velit (omnes autem
velle debent) adhibebit ad considerandas res &
tempus, & diligentiam: alterum est vitium, quod
quidam nimis magnum studium multaque ope-
ram in res obscuras, atque difficiles conferunt, eis-
que non necessarias. Cic. 2. Offic.

Iustitia sine prudentia plurimum potest: sine iu-
stitia nihil valet prudentia idem 2. offic.

Deorum prouidentia mundus administratur: idem
consulunt reb. humanis; nec solum vniuersis,
verum etiam singulis. Cicer. de natura deorum.

E X S A C R I S.

Prudentia absque simplicitate, malitia est: & sim-
plicitas absque ratione, stultitia est. Hieron.

Prouidentia Dei omnia gubernantur: & quæ pa-
ratatur pœna, medicina est. idem sup. Ezech.

Prudentia sedes caput est. Aug. lib 2 cont. Faust.

Prudens, quasi porrò videns dicitur. idem sup.
Psalm. 73.

Grandis est prudentia, aurum in luto querere.
Hier. ad Læt.

O.
idem
poti-
n for-
a Cic.
gaci ac
gnita-
entia-
utem
res &
quod
e ope-
t, eis-
ne ju-
ur: ij-
ueris,
m.
& sim-
a.
ux pa-
caust.
m sup:
aztere.
ruden-

PRUDENTIA ET DISCRETIO. 283

Prudentes simus non tantum nobis. Basilius in quæst.

Prudentia, & fortitudo, virtutes principis sunt. idem in epist.

Tolle discretionem, & virtus vitium erit. Bern. sup. Can.

Tantum valet discretio, ut sine illa omne otium turpe sit, & labor inutilis. Hug. lib. 3.

Plerunque virtus dum indiscretè tenetur, amittitur: dum discrete intermititur, plus tenetur. Greg. 26 mor.

Est quidem discretio, non tam virtus, quam quædam moderatrix virtutum, ordinatrix affectuum, & doctrix morum Bern. sup. Cant.

Discretio est, in iudicandis causis prouida humana-
parum mentium ratio moderatrix. Isid. in Synon.

Sola discretio perturbatis cogitationibus non
succumbit. Greg. in mor.

Vbi virtus discretionis perditur, intentio, quæ
virtutis inimicum habeat, criminis finem accipit. Greg lib. 3 mor.

Discretio in afflictione carnis seruanda. idem,
sup. 1. Reg.

Auriga virtutum, discretio est. Bernard. sup. cant.
sermon. 49.

Prudens nō semper videt, quid conueniat Chry-
sostomus serm. 22, sup. Epist. ad Rom.

Stultitia.

E X G R A C I S.

A Gere inconsultum, signum est stultitiae. Arist. in
Epist ad Alex.

In via nec propera, nec manum moueas: stulti
enim indicium est. Demetr. Phal.

Homini stulto, & nequam facultatum nullus est
modus: nunc enim hoc, nunc illo indiget, prout cu-
piditates ferunt. Plat. in coniu. 7. Sap.

Nemo stultus tacere potest. Solon apud Diog. libro 1.

Molesta res est , stultescere cum stultis Eurip. in Phoenis.

Stulti non audiunt vocem clamantis sapientia. Demosth. Olynth.

Stultitia mihi magna videtur , intelligere quidem quæ oportet, non autem cauere ea. Men. apud Stobæum.

Non est quicquam audacius , quam impunita ibidem.

Stulti desiderant absentia : præsentia vero , eū meliora præteritis, negligunt. Democ apud Stob.

Stultus diues, mancipium est aureum. Socr. apud Stobæum.

Stultitia , proficiendi impedimentum est. Bios ibidem.

Quod statua durius est, stultus est. Cleant ibid.

Timidus arma contra se habet : stultus pecunias.

Plat. in Memn.

- Tonitrua pueros in primis , & minæ stultos terrant. apud Stob.

Stultitia, orationis est vitium male vivendi causa. Aristot. de virt. & vit. diuis.

Imprudentia est, iudicare peruersè de rebus, deliberare perperam . vti nequice præsentibus bonis in falsam adduci opinionem , de his quæ ad vitam sunt bona, & honesta: Sectatur autem imprudentiam inscitia, incontinentia, rusticitas, obliuio. Arist. ibid.

Illegitimæ stultitiae finis est , infortunium. apud Stobæum.

Imprudentibus satius est regi quam regere. ibid.

Stultitia, hæreditarium malum. Eurip. ibid.

Ineptos si dixeris , nec ex villa parte prudentes maiores homines, non errabis. idem in Medea.

Ex

OMnis stultit a laborat fastidio sui, nisi sapienti
iua non placent. Sen. epist. 9.

Inter cetera mala, hoc quoque habet stultitia,
semper vivere incipit. Sen. Epist. 13.

Stulti vita integræ est, trepidæ est tota, in futurum
fertur. idem epist. 15.

Omnium malorum stultitia est mater. Cicer. de
petend. consul.

Multa sunt incommoda, quæ sapientes commo-
dorum compensatione leniunt: stulti nec vitare
venientia possunt, nec ferre præsentia. Ciceroz. de
natu. deorum.

Stultorum plena sunt omnia. idem 4. Tusc.

Omnes stulti insaniunt. ibid.

Nobis hominum stultitiae deuorandæ sunt. idem
de clar. orat.

Contra omnes sapere, despere est. in hist. Sax.

E X S A C R I S.

STULTITIA misera est etiam stultorum iudicio. Aug.
lib. cont. Acad.

Qui se diligit stultum, non proficit ad sapienti-
am: nec fier quisque, qualis esse cupit, nisi oderit,
qualis est idem.

In sapientium proprium est, esse ad youendum
leues. Nazanz.

Quo maior est potestas, hoc perniciosior, si im-
malum, stultumque inciderit. Erasm. in Epist.

Est sapienti seruire, libertas: ex quo colligitur, quod
stulto imperare seruitus est: & quod peius est, cum
paucioribus præsit, pluribus dominis, & grauioribus
seruit. seruit enim propriis passionibus, seruit suis
cupiditatibus: quarum minatio nec die fugari po-
test, nec noctu: quia intra se dominos habet, intra se

seruitium patitur intolerabile. Hiero. in epist. ad Simp.

Tanto quis stultior, quanto plus conatur sapiens videri Greg. 18. mor.

Stultitia, est animi egestas. Aug. de beat. vita.

Stultitia nomine omnia vitia continentur. ibid.

Stultus iuxta scientiam suam non viuit. Greg. lib. 5. mor.

Stultus si tacuerit, an sapiens sit, an stultus, abscondet. idem lib. 11. mor.

Sicut nec auris escas, nec guttus verba cognoscit ita nec stultus sapientiam sapientis intelligit. Greg. 24. mor.

Stultitia huius seculi, nobilitas est apud Deum. idem 20. mor.

Lewis dicitur, qui de facili credit, quod probani non potest. Iuriscons.

Cantela.

E X G R E C I S.

QVià deceptione tutus esse vult, à similitudine summopere debet cauere. Arist.

Cauendum, ne sapius in eandem fraudem nostra culpa incidiamus. Demosth. i. Olynth.

Solertia, animi celeritas est, non tarditas. Plat. de temp.

Solertia, est subtilitas quædam in non prospetta tempore medijs inueniendi. Arist. Polit. i.

E X L A T I N I S.

Quo quis versutior est, & callidior, hoc inuisio, & suspectior, detracta opinione bonitatis. Cic. z. Offic.

Scientia, quæ est remota à iniustitia, calliditas pos- us, quam scientia est appellanda. Plat. apud Citz. z. Offic.

S T V L T I T I A.

237

Qui semel est Ixus fallaci pescis ab hamo,

Omnibus vanca cibis atra subesse putat. Ouid. z.
de Pont.

Elo alieno periculo cautior. in hist. Sax.

Quisquis ferrum preparat neci, sic illud habet, ut
possit suum negare. Quin. Decl. 1.

E X S A C R I S.

OMNES sumus in minimis cauti: in maximis ne-
gligentes, hoc ita sit, quia ubi vera vita sit igno-
ramus. Hier.

Solus in illicitis non cadit, qui se aliquando & à
licitis carie restrinxit. Greg. 15. mor.

Cicum est humanum genus, et si enim futura
prudent, non tamen, ut decet, sibi cauet. apud Plat.

Tanto debemus cautius ambulare, quanto sci-
mus nos inter Dei inimicos esse. Greg. in regist.

Cautus agendum in diuinis rebus. Aug. lib. de mi-
tab. sac. script.

Contra aduersarium maiotis fortitudine, & cau-
tela opus est ab ea parte, vnde instat acrior. Bernard.
in epist.

Ignania.

E X G R A C I S, E T

L A T I N I S.

Dives si desidiosus, pauper erit. Pub. Mim.

Cum multo dolore vident sapientes igna-
iam eorum, quibus consultum velint. Demosth. 1.
Olynt.

Homines secordes presentia negligunt, futura
bene successura putant. ibidem.

Aduersariorum ignavia sape magis crescunt ali-
qui, quam suis opibus. ibidem.

Ignavia, vitium est animos partis, quo conser-

nantur, periculis, præsertim mortis. Arist. de virt. & vitiis diuīs.

Ignauia est, quo quis metu facile perturbari, & mortis maximè, & noxarū corporis & arbitrii præstabilitius esse quomodo cuncti feruati, quam pulchritudinem obire: comitatur autem ignauiam inolucio, effeminatione, torpor, vita studium, subest etiam quædam timiditas, & contentione distractio. Arist. ibidem.

Nullus ignauus in celebrem virum euadit. Enyp. apud Stob.

Ignauia nemo immortalis factus. Sallust. in bell. Iug.

Sæpe tedium laboris, ad utilitatem sui compellunt ignauia. Curt. lib. 5.

In suo quisque negotio hebetior est, quam in alieno. idem lib. 7.

Ignauum pectus est, quod nullis precibus excutitur. in Hist. Sax.

Secundæ res segnitiem inducunt. Liuius 3. Decal. libro 3.

Desidia fomes omnis malitia. Chrysost. sup lom. Homil. 43.

Studium, studium generat: ignauia, ignauiam. ibidem.

Ratio & causa.

E X G R A E C I S.

Quod caret ratione, ars non est. Plat. de Rhei. Quærere rationem, & dimittere sensum, is firmitas est intellectus. Arist. Phys. 8.

Omnes, qui utuntur ratione, & cum hac volunt omnia agere, tanquam bonos & optimos existentes laudamus: contrarias vero contrario modo. idem epist. ad Alex.

Ad principia non est ratio. idem Eth. 6.

Rati-

Rationis officium est omnia iucunda reddere.
Plut. de virt. & vit.

Rationi seruire, libertas est. Plut. de prof. morum.

Qui rei cuiuslibet probabilem rationem inuestigate latagit, is rerum miracula tollit funditus, & euertit. idem problem. dec. 5.

Praefat rationabiliter esse infelicem, quam absq; ratione felicem. Epicur. apud Diog. lib. 10.

Multitudo rationum prudentes expedit, hebetiores intricat, & inopes cōsiliū facit. Demost. 1. Olin.

Quisquis aliquid alicuius gratia agit, non id vult, quod agit sed illud cuius gratia agit. Plat. de Rhet.

Sine causa, & principio impossibile est aliquid esse, vel fieri. Arist. Rhet. 1.

Tunc scimus, cum causas cognoscimus. idem Post. 1.

Causa prior est eo, cuius est causa. ibid.

Hic solum docent, qui causas de singulis dicunt. idem Metaph. 1.

Causa alicuius semper agit, qui intellectum habet. idem Metaph. 2.

Causa omnium natura, lex, ars. apud Stob.

Alia ex aliis eueniunt. Eur. in Rhet.

EX LATINIS.

Si vis tibi omnia subjcere, te subjice rationi: multos reges, si ratio te rexerit. Sen. Epist. 37.

Munus animi est, ratione vti. Cic. 3. Tuscul.

Bene adhibita ratio cernit, quod optimum sit: neglecta multis implicatur erroribus. idem 4. Tusc.

Societas humanae vinculum est ratio & oratio, nec villa alia re absamus à natura ferarum. idem 1. Offic.

Vt patrimonium homini ab homine relinquitur: sic ratio homini à Deo idem 3 de nat. deorum.

Nihil potest esse æquabile, quod non a certa ratione proficiatur. idem 2. Tusc.

Plus apud nos vera ratio valeat, quam opinio vulgi. Cicer. Parad. 2.

Sunt homines, qui rationem à diis immortalibus bono consilio datam, in fraudem, malitiamq; convertunt. Cic 3. de nat. deorum.

Cum præcipitur, ut nos metiopsis imperemus, hoc præcipitur, ut ratio coercent temeritatem. idem L. Tusc.

Ratio in consolando plurimum valere debet. Cic apud Curt.

In re magna ratio vincat autoritatem. Plin. lus. libro 1.

Apud alios timor timorem, apud alios ratio rationem vincit. idem lib. 5.

Nihil diuturnum potest esse, cui non subiicit ratio. Curt. lib. 4.

Ratione viuendum est, non affectu. in Hist. Sar.

E X S A C R I S.

VNIVERSIS animalibus data est ratio, sed brutis tantummodo ad vitam tuendam: homini autem ad propagandam. Lact. lib. 2.

Ratione cessante, autoritate standum est. Aug.

Ratio legem commendat. Tertul. de corona milit.

In omni negotio duo sunt necessaria: ratio, & opus. Hug. lib. 3. Didasc.

Ratio contra vim parum valet. apud iuris.

Ratio legis, est anima legis. ibid.

Ratio naturalis sufficit pro lege. ibid.

Plus ratio tribuit homini, quam natura brutis. Lact. de opif. Dei.

Sicut absente domina ancillæ vagantur, sic absente ratione cogitationes. Greg. 1. Mor.

Rationem præcedit autoritas. Augu. lib. 1. de morib. Eccles.

Ratio fide præcedente plurimum valet. idem ep. si. 222.

Recte fieri dicitur, quod à recta ratione proficitur idem de utilit. credend.

Libera ratio quodammodo captiuam tenetur. Ber. in sept. serm. 1.

Causa peccandi leuior non alleuat crimen, sed exaggerat Erasmt. in Epist.

Omnis causa per quas nascitur, per ipsas dissoluitur causas Chrysost. sup. Matth. 19.

Causam morbi ignorans, non potest curare morbum. apud iuris.

Causa primaria omnium est ipse Deus. Aug. 3. de Trinit cap. 3.

Ratio, est res quædam tacita, insita mentibus hominum apud iuris.

Deficiente causa necessaria, aut substantiali, deficit effectus. ibidem.

Factorum cause exquirenda in diuinis literis. Chrys. serm. 16. sup. epist. ad Roman.

Insania.

A Menti hominibus, spontaneum infortunium. Menand apud Stob.

Insanimus omnes, cum irascimur. apud Stob.

Insania, flos est iracundiae Apol. ibid.

Eò dementia ventum est, ut nostra cuiusque vita magis ex aliorum, quam ex seipsa pendeat. Plut. de tranq. anim.

Non ignem ferro cædas, id est, non irrites furentem. Pyth apud Plut. de lib. educ.

Vt sapientis est, fortuitos casus magno animo sustinere: sic dementis est, ipsum sibi malam facere fortunam. Colu lib. 1.

Nihil interest, quam ex honesta causa quis insaniat. Hier.

Extrema dementiae est, parua rei cære, ubi magna consequi non valeas. Chrys.

Phrenesis nulla major existimatur, quām impa-
nitentia cordis, & obstinata peccandi voluntas. Bef.
de conuer.

Insania quadam sancta Bern. de nat. & dig. amoz.
diuin.

Insania manifesta est, alienis bonis cruciari. Chry-
soft. sup. Epist. ad Cor. hom. 26.

Principius animi morbus, dementia est. Plut. de
morb. anim. & corp.

Senes cum venia delirant. iuuenibus autem tur-
pissima est deliratio. Erasm. in epist.

Natura.

E X G R A E C I S.

IN natura nihil est superfluum. Arist. Physic. 2.
Natura agit propriam finem. ibid.

Tentare demonstrare, naturam esse, ridiculum
est. ibidem.

Natura multa complet, quæ sunt per artem; & in
multa, quæ sunt per naturam. ibidem.

Natura nihil molitur absque ratione, nec casu,
nec frustra. idem de cœl. & mund.

Natura non deficit in necessariis, nec abundantia
superfluis. idem de anim. 3.

Natura maximè saluatur in locis propriis. idem
de mor. & vit.

Natura constituit rem nobiliorem in loco nobis-
liori. ut cor in medio. idem de animal. 12.

Natura est perinde, ac prudens paterfamilias, &
rector. ibidem.

Boni aut mali natura non efficimur. idem Eth. 1.
In naturalibus concupiscentiis pauci peccant
idem Eth. 3.

Facilius est consuetudinem mutare, quām nati-
tatem. idem Eth. 6.

Natura maxime sequitur delectabile, & fugit
ste. ibidem.

Omnis homo naturaliter omni homini amicus est. ibidem.

Natura suspirè natura se offert ducem ad honestum capessendum. Plut. de fort. & virt. Alex.

Facillima est natura principum. Erasm. in epist.

Naturæ operatio fortuna nō indiget. Plut. de fort.

Ingens naturæ vis est: malum enim hominem nullus bene educando bonum reddidit. Eurip. apud Stobæum.

E X L A T I N I S.

REm facillimam secundum naturam viuere, difficultatem facit communis insania, in vitia alter alterum trudimus. Senec. epist. 4.

Non desiderabis artifices, si naturam fueris asecuratus. Senec. epist. 91.

Ad parata natissimus, nos omnia difficultia fastidio facimus idem.

Aequius est nos naturæ, quam nobis parere naturam idem epist. 94.

Ad deteriores faciles sumus: quia nec dux potest, nec comes decesserat, & res ipsa etiam sine duce, sine comite procedit, non primum tantum iter est ad vitia, sed præcepit. Senec. epist. 98.

Curam nostri nobis natura mandauit, sed ubi nimium indulseris, vitium est. idem Epist. 117.

Satis natura homini dedit robotis, si illo utamur, si vires nostras colligamus, ac totas pro nobis, certè non contra nos concitemus. ibidem.

Quia tutela certissima ex proximo est, sibi quisque commissus est. idem epist. 122.

Similis est ars plerunque naturæ. Quint. lib. 8.

Habet etiam natura nostra sublime quiddam, & erectum, & impatiens superioris. idem lib. 11.

Natura dux optima. Cato apud Cic.

Sua cuiusque animantis natura est. idem.

Multis signis natura declarat, quid velit, ac querat, ac desideret: obsurdescimus tamen nos eo modo, nec quæ ab ea monentur, audimus. Cic.

Sunt ingeniosis nostris semina innata virtutum, quæ si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitam natura perduceret. nunc autem simulac editi in lucem, & suscepti sumus, in omni continuo prauitatem versamur, ut penè cum lacte nutricis errorem suscipe videamur: cum vero parentibus redditi, deinde magistris traditi sumus, tum ita variis imbuimur erroribus, ut vanitati veritas, & opinioni conformata ipsa natura cedat. Cic. 3. Tusc.

Natura duce errare nullomodo possumus. Cic. 1. de legib.

Homo naturæ obediens, homini nocere non potest. idem 3. offic.

Omnia quæ natura aspernatur in malis sunt: quæ asciscit, in bonis. Cic. 1. Tusc.

Nihil est aliud, naturæ repugnare, quam gigantum more pugnare cum diis. Cato apud Cic.

Omnis natura est diligens sui. idem 5. de finib.

Omnis natura est conseruatrix sui. ibidem.

Omne animal sibi commendatum est, & se saluum, & in suo genere esse vult incolume. idem 4. de fin.

Est non scripta, sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa attingimus; ad quam non docti, sed facti: non insinuatis, sed imbuti sumus; ut si vita nostra in aliquas infidias, si in vim, si in tela, aut latrones, aut inimicos incidisset, omnishonesta ratio est experendz salutis. idem pro Milone.

Diligentissime hoc eis, qui instituunt alios, atque erudiant, videndum est, quo sua quemque natura maximè ferre videtur. idem 3. de Orat.

Natura non attinet repugnare, nec quicquam se

qui quod aſſequi non queas, quod nihil decet, iniuita (vraint) Minerua, id est, repugnante, & aduerſante natura idem 1. Offic.

Multi ſine doctrina naturam iſam ſecuti, multa laudabilia fecerunt. idem 3. de finib.

Sæpius ad laudem, atque gloriā natura ſine doctrina, quam doctrina, ſine natura valuit idem pro Arch. poet.

Meliora ſunt ea, quæ natura, quām quæ arte perfecta ſunt. idem 2. de nat. deor.

Omnis natura artificiosa eſt, & habet quaſi quādam viam, quam sequatur. ibidem.

Natura in eisdem locis mutatur. Plin. ſeni. lib. 16.

Naturam omnem experimentis aſſequi non poſsumus. ibidem.

Naturæ iniquitas falſò ab hominibus accusatur. Sallust. in coniur. Catil.

Prima pietatis magistra, natura eſt. in hist. Sax.

In alio ſua quenque natura delectat. Plin. Iun. in paneg.

E X S A C R I S.

Naturaliter multa fiunt, quorum ratio nos latet. Aug. in lib. 21. de Ciuita. Dei cap. 7.

Natura noſtra vinci non vult. idem.

In omnibus animalibus, quia ſapientia carent, conciliatrix ſui ſapientia eſt. Lacl. lib. 5.

Socialis eſt hominum, ac benefica natura. idem.

Omne quod nascitur, rusticum putatur. Hieron.

Nullum vitium ita contra naturam eſt, ut naturæ deleaf extrema vestigia. Aug. in quod. ſerm.

Vince naturam diligentia, exclude corporis ſomnum, naturam nobis formare non poſſumus, poſſumus diligentiam. Ambr. in lib. de Ioseph.

Natura veritatis magistra eſt. idem.

Ipsa natura magistra eſt verecundia idem.

Citò naturam mutat vsus. idem:

Natura ipsa legis instar. Tertul.

Ad naturæ ductum quæcumque fiunt, plerunque
bene succedunt Nazan.

Natura ad propriam rem facile reuertitur. apud
Iurisp.

Natura rei cuiusque Dei est voluntas. Aug. lib. 21. de
Civit. Dei.

Natura diuina ubique præsens est. Greg. libro 6.
mor.

Natura diuina à mente inhianta, sine aspectu cer-
nitur, sine voce auditur, sine motu suscipitur. ibid.

Natura omnes homines à quales genuit. idem
21. mor.

Quicquid in hac mortalitate patimur, ex infirmi-
tate naturæ est. Greg. in 1. reg.

Omnis natura, in quantum natura, est bona. Aug.
lib. 3. de liber. arbitr.

Natura vitiosa per peccatum est. Idem lib. 22. de
Civitat. Dei cap. 22.

Natura neminem cogit peccare idem lib. 2. de ast.
cum fel. Manich.

Natura peccauit, homine peccante. idem libro 2.
cont. Pelag.

Quicquid ad naturam pertinet, à Deo est. idem
in resp. ad articu. fid. sibi fals. impos.

Quod à natura inest, nec saluat, nec damnat. Aug.
in quest. ex vtroque test.

Naturæ industria nunquam in nobis dormitet,
grande profectio in nobis donum naturæ, ipsa est.
Bernard. sup. Cant. serm. 83.

Natura indocta est. Basil. in Hexame.

Naturæ opifex, Deus est. Chrysostom. super Ge-
nes. 39.

Natura nostra ne abutamur in damnum nostrum.
Idem sup. Act. Apost. homil. 3.

Naturæ

Naturaliter multa fiunt, quorum ratio nos latet,
August.

Naturam partium sequitur totum. Basil. in He-
xam.

Generatio & educatio.

E X G R A E C I S.

Finis generationis, ut plurimum in viris, est nume-
rus septuaginta annorum, in mulieribus vero quin-
quaginta. Arist. Polit. 7.

Generatio vnius, est corruptio alterius. idem de
gener.

Iuuenum coitus prauus, est ad filiorum procrea-
tionem: similiter senum, virorum vero bonus. Arist.
Polit. 7.

Coniunctio maris, & foeminae in irrationalibus
est solu causa prolis procreandæ: in rationabilib. ve-
ro, non solum huius gratia, sed & alterius, ut paren-
tes in senio impotentes effecti adiuuentur à filiis
potentibus. idem Oeconom. lib.

Spontanea molestia, est filiorum procreatō.

Nulli rei maior diligentia adhibenda, quam filio
instituendo. Plat. de Sapient.

Filiij à verborum turpitudine retrahendi sunt. ut
enim ait Democritus, actionis umbra existit oratio.
Plutarch. de educ. liber.

Liberi intra fines increpandi sunt. idem in A.
poplith.

Principium generationis omnibus ciuitatibus
nuptiarum conuentus, atque communio. Plat. 4.
de leg.

Gignere debemus, & educare liberos, vitam cœm
lampadem aliis post alios tradendo. Plut apud Stob.

Ne gignas liberos diis inuitis. Eurip. ibid.

Adhortor omnes homines, ut ex bonis viris bo-
nos liberos gignant: sic enīa nunquam malus eu-
etus accidit. Iusdem.

Nemo qua sit prognatus muliere, dixit, sed quo sit patre. ibidem.

Suscepta proles ad temperantiam valde mouet. ibidem.

Parere fœnum necessitatis opus est: educate autem, pīj amoris. ibid.

Homo & sol generant hominem. Arist. Phys. 2.

Homo generat ante ter septimum annum, sed debilem & imperfectum. Arist. de anim. 5.

Homines naturaliter valde pingues parum generant. idem de anim. 14.

Mulieres facilius concipiunt, sed in puerperio vehementius laborant. idem de animal. 7.

EX LATI N I S.

Felix proles, quæ efficit ut genuisse iuuet, & generare libeat. Max. lib. 4.

Ex pessimo genere ne catulus quidem habendus. Iust. lib.

Commune omnium animantium est, coniunctionis appetitus procreandi causa: & cura quædam eorum, quæ procreata sunt. Cic. 1. Offic.

Fœminæ celerius, quam males, gignuntur, & celerius senescunt. Plin. Senec. lib. 7.

EX S A C R I S.

Solent seri partus vel ob hoc esse gratiōres, quod nihil præterea speratur. Erasm. in Epist.

Filio malos generando parentes non sunt in culpa. Aug. lib. 5. cont. Julianum.

Nulla res seipsum gignit. idem de immort. anim. Gignendi officium sine peccato est. idem lib. 3. de Genes. ad lit. cap. 3.

Generandi benedictionem Deus non abstulit ab homine post lapsum. idem libro 22. de Ciui. Dei cap. 22.

Non omne generans sibi similem generat. idem
lib.6. cont. Julianum.

Inter generationem, & processionem in diuinis
est difficilimum idem lib.5. de trinit.

Mulieribus generando vis inest ab anno 12. usque
in 46. Aug de mirab. sacr. scrip.

Fertilitas.

AD maturitatem non peruenit nimia fœcunditas.
Senec. Epist.39.

Ipsa ex nimia cupiditate nocet abundantia. Quin.
declam. 12.

Fertilitas arborum fere alternat. Plin. Sen. lib. 16.

Fertilitas causa, cura est. ibid.

Fertilitas nimia saepe nocet. idem lib.18.

Fœcunda minus, quæ maiora sunt corpore. idem
libro 10.

Præcoccia maioris sunt pretij. idem lib.15.

Ex abundantia inuidia oritur. Sallust. in coniur.
Catil.

Fertilitas terrarum non calori solis, sed diuinæ
misericordiæ adscribenda est. Ambros. Hexam. lib. 4.

Abundantia temporalium, æternorum facit ob-
litionem Bern. de aduent. Domin. ser. 3.

Fertilitas causa, cura est. Plin. Sen. lib. 18.

Quicquid fuerit abundantius, & maius, quam esse
debeat, hoc est malum. Plat.

Sterilitas, & orbita.

Dolorifica res est. si quis homo diues nullum ha-
beat domui sui successorem. Menand.

Nuptiæ steriles iurgia habent. Basil.

Sterilitas viam parit virginitati. Chrys. sup. Genes.
Hom. 49.

Sterilitas à domino venit. idem sup. Genes. Ho-
mil. 33.

Matrimonium.

EX GRÆCIS.

Mulieres coniugari oportet circa ætates annorum octodecim, viros vero circa triginta sex.
Arist. Polit. 7.

Maximus est honor mulieris castæ si viderit virum sibi castum esse, & de nulla alia curare; sed præ omnibus ipsam fidam, & castam existimare. idem Oeconom. lib.

Oportet virum ducere vxorem puellam, ut eam doceat bonos mores. ibidem.

Societas secundum naturam maximè conuenit mari, & fœminæ ibid.

Si mulier cognoverit sibi castum, & fidum virum, & ipsa etiam casta, & fida erit. ibidem.

Prima gratia, quæ ab ore vocéque sponte demanat, bene composita, & apta, & suavis esse oportet. Flut. præcep. connu.

Principio controversiæ, offendentesque magna cura coniugalibus cauendæ sunt. ibid.

Brevis amor nouorum coniugum corporis forma inflammatus, nec durare posse, nec firmum esse, existimandum est, ni in bonis moribus collocatus foueatur ibidem.

Modesta vxor cum viro existens, sese maximè videntiam exhibeat: cum vero abest, ædes custodiat, ac lateat. ibidem.

Vxor viri moribus consonet. ibidem.

Vxor nullum proprium affectum habeat, sed fludeat curas, risum, communia habere cū viro. ibid.

Cultor musarum dominus multos musicos facit: sic vir voluptuarius vxorem facit intemperantem, amator probitatis, & decoris modestam, & pudicam. ibidem.

Qui vxorem esse, ac bibere secum libenter nos

vident: sola cùm suis, eas impleti docent: ita quā non hilare cùm illis concubant, nec iocum, risumque comunicant, docent sine ipsis proprias querere voluptates. ibidem.

Vt temperatum, eti plus insit aquæ, vinum appellamus: ita substantiam, & rem familiarem, quāmuis vxor plus contulerit, mariti dici oportet. ibidem.

Frequentes, ac quotidianæ viri, & vxoris offensæ magis eos disiungunt, & vitæ confortium labefactant. ibidem.

Pudicæ continentique mulieri maximè erga virum gratiis opus esse arbitror: vt quemadmodum Metrodorus dicebat, iucundæ non propter continentiam, iratæ cum viro conuersentur. ibid.

Frugalis mulier, & viri amans blanditias, munditiam non negligat: nam sicut morositas honestatem mulieris iniucundam facit: ita & sordes frugalitatem reddunt iniuisam. ibid.

Præstare maritum vxori par est, non vt dominus pecori, sed vt anima corpori. ibidem.

Est quædam naturalis æmulatio benevolentiaz erga maritum, inter vxorem, & mariti matrem: cuius affectus vnica curandi ratio est, vt seorsum sibi benevolentiam vxor conciliet viri, & matris non conuellerat, arque diminuat. ibidem.

Mulieres quæ fana mente sunt, cùm irati mariti clamant, silentium agunt: cùm vero silent, eos alloquantur. ibidem.

Cùm semper & vbiq; fugiendum est, ne vir vxorem, néve vxor offendat vitum: tum in primis, ne id accidat in concubitu, & dum quiescent, cauendum est: nam similitates quas torus gignit, alio loco, alio tempore non est proclive dissoluere. ibidem.

Vxoribus se admoueant viri casti, integri, atque puri aliarum mulierum consuetudinis. ibidem.

Viros non irritent vxores. ibid.

Cum vxore non contendas néve ei multum f.
das. Demet. Phal.

Nuptias parcè facito idem.

Filiae locari conuenit ætate virgines, & prudentia
mulieres: & ut hoc fiat, docendæ virgines sunt. Cleo-
ob. apud Diog. lib. 1.

Cum muliere præsentibus extraneis, nec iurgan-
dum, nec blanditiis agendum. ibid.

Vxorem tibi parem elige: nam si clariorem te du-
xeris, affines dominos habebis. Cleob. apud Dio-
gen. lib. 1.

Si turpem duxeris, habebis pœnam: si autem for-
mosam, erit communis. Bion apud eundem, lib. 4.

Tempus vxorem ducendi est iuuenibus nondum
senibus autem nunquam. Diog. lib. 7.

Thalami concordia nihil dulcius. Homer. Odyss. 3.

Vxori non temere credendum. idem lib. 3.

Nempe lex est matronæ, viros ne aspiciant ex ad-
uerso. Eurip. in Hecub.

Nuptiae sanæ quibuscumque bene constitutæ sunt
mortaliibus, iis beata vita contigit, quibus vero non
bene cedunt, domi, forsique infelices sunt. Eurip.
in Orest.

Probabile est, male uxoris virum, fieri malum.
ibidem.

Maxima existit salus, cum mulier cum viro non
dissidet. Eurip. in Med.

Mulier aliam quidem metu plena, quando autem
in matrimonio iniuria affecta est, non est alia mens
truculentior. ibidem.

Amicos existimet vxor, quos maritus existimat.
ibidem.

Faciles coniugum sunt reconciliationes. ibid.

Nunquam dicam nuptias exhilarare plus, quam
ristificare. idem in Alcest.

Nullum est maius malum, quam frustrati fida v-
zore ibidem.

Non venustas, sed virtutes oblectant maritos.
Eurip. in An.

Conuenit vxorem, et si malo viro locata sit, con-
tentam esse sua sorte ibid.

Mulier cum priuatue viro, priuatur vita. ibid.

Nunquam duplicita connubia collaudauerunt mor-
talium, nec duas matres habentes liberos. ibid.

Res mala est, vnicum virum binos habere lectos.
ibidem.

Vna nox resoluti inimicitiam vxoris erga viri
thorum. Eurip. in Troad.

Præsentem virum amare oportet, mortuum mi-
sum facere. idem in Helen.

Nuptia hominibus, optabile malum. idem.

Vita egestas, est viris mulieris. idem.

Sponsa sine dote non habet loquendi libertatem.
idem.

Procella domestica, est viris mulier. idem.

Satis magnum regnum est marito, liberi, & vxor.
Eurip. apud Stob.

Sæpius vxor benevolentia in maritum filios su-
perauit. apud Stob.

Vxor non onus, aut molestia est, immo res mole-
stas, ac pergraues ipsa leuat. ibidem.

Coniux marito in ægritudinibus, & in sinistra
fortuna, suauissima res est. ibidem.

Quisquis vxorem ducere deliberat, non restè de-
liberat: nam ubi deliberauit, statim dicit. ibid.

Si quis pauper pecuniosam vxorem habet, non
vxorem, sed dominam habet. ibid.

O ter infelix, quisquis in paupertate duxit vxo-
rem. Menand. ibid.

Bini sunt cum vxore iuscundissimi dies: alter,

quo ducitur, alter quo mortua effertur. Hippo nac.
apud Stob.

A strictus nuptiis, non amplius liber est ibid.

Similes res sunt senectus, & nuptiae: utrumque
enim consequi desideramus: postquam vero nati
fuerimus, tristamur. Theod. ibid.

Cum semel vxor benevolentia in maritum pri-
uata est, minimè vitalis ei vita reliqua est. Lycurg.
apud Stob.

Quid homini suauius fuerit, quam vxor gratia
quid dulcior tum alias, tum in ætate iuuenili: sed ei-
dem rei, cui iucunditas inest, in vicino est molestia.
ibidem.

Matronæ officium est, viro suo placere. Themist.
ibidem.

In hoc conuenient, ut mas imperet; obediatur mu-
lier: erit autem imperij genus, non quale domino-
rum est, ubi superioris utilitas curatur: nec qualis at-
cum, ubi inferioris tantum cura est, sed simile ciuii,
in quo communis utilitas ex æquo promouetur.
ibidem.

Viri obediant ciuitatis legibus: mulieres virorum
ingeniis. Socrat. ibid.

Pietas muliebris, amor eius erga maritum: risus
autem continuus, & intentus, deterior est iracu-
dia: idcirco maximè viget in scortis, & in pueris sto-
lioribus: mihi vero magis facies ornari videtur la-
chrymis, quam risu: lachrymis enim ut plutum
bona aliqua doctrina coniungitur; risu vero, la-
soria: & flendo quidem necno sibi concitauit au-
tem contumelias; ridendo autem spem eius auxi-
abit.

Mariti in somno, ac cubili maximè decipiunt
cauendæ itaq; sunt adulaciones vesperi: mane ve-
tumultus, & clamores. ibidem.

Omnia mulieres per viros facere oportet. ibid.
Nuptia

Nuptiæ propter amicitiam contractæ meliores sunt, aliter vero periculose. Plutar apud eund.

Vir corporis studiosus, vxorem efficit ornatui de-ditam, voluptuarius amatoriam, & luxuriosam: at boni; honestique amator temperantem, & mode-stam ibid.

Certe si mihi tale corpus alterum, quale meum est, accederet, non viuere possem: tantum negotiorum mihi exhibens, pro sanitate corporis, & victu in dies colligendo, & pro gloria ac temperantia, celebrisque fama, ac bene viuedi gratia: quid igitur fieret? si alterum quoque tale corpus, similiter mihi procurandum foret: constat itaque, quod vxor, etsi vita chariflma fuerit, non minus ei tamen faceffit negotii circa amores: aut dolores, quā ipsam et sibi: itaque pro duobus corporibus, quod ad sanitatem, victum, temperantiam, bonamque famam attinet, curam gerat opotter: quod si insuper liberi nascantur, iam omnia curis plena sunt, & iuuenilis animi exultatio disperit: & facies haud amplius eadem est. apud Stob.

Malum sunt mulieres; veruntamē hoc sine malo domum habitare non licet ibidem.

Non omnes infortunati sunt in nuptiis, aut fortunati: calamitosus est autē, qui inciderit in malam mulierem: felix, qui in bonam. Eurip. ibidem.

Quicunque nuptias fato sibi non destinatas am-biunt, frustra laborat: vxor autem viro fatali manes etiam absq; omni cura domū ingreditur. Eurip. ibid.

Opes nuptiis acquisitæ vxoris, inutiles sunt, ac ei-to dissoluuntur ibid.

Res dux potissimum vxorem ducturo considerā-
dā: nempe, ut facies blanda, & boni mores: hæc enim
alunt benevolentiam mutuam ibid.

Ducas virginem, ut bonis illam instituas mori-
bus. Hesiod.

Canes, & equos nobis nobiles, & ex bona progenie querimus: malam vero vxorem, malique patris filiam ducere non curamus. Theognid.

Non tam respicienda est nobilitas parentum, quia ipsa vxor: multæ enim perquam honestis, & bonis parentibus natæ, deprehensæ sunt malæ, & impudicæ. Nicost. apud Stob.

Inter cætera signa, quæ in futura uxore consideranda sunt, vocem quoque mulieris considerato nimis enim suauior est vox canora tum mane, tum a prandio: debet autem magis ad lenitatem contrahi; clamorem vero, nec asperū sermonem edat. nam huiusmodi signa magis viriles mulieres indicant. Iude signis mulier.

Vide in titulo, de Facie.

Qui bonum generum natus est, inuenit filium: qui vero malum, simul & filiâ perdidit. Democ.

Nunc iuvenes adhortor omnes, ne in senectute nuptias celebrent, sed paulatim in iuuentute liberos procreent. nihil enim voluptatis habet, & res est inimica mulieri vir senex. Eurip. ibid.

Multos diuitiis, & genere gloriantes, stulta domi mulier infames fecit. ibid.

Hoc tamen euueniat inimicas habere uxores. ibid.

Mulier paternam egressa domum, non parentum est, sed mariti. ibid.

Fit quodammodo mulier inimica omnibus qui prius familiares erant, ybi coniuncta est secundo marito ibidem.

Hic tibi sit maritus, quem parentes decreuerint: & si fuerit prudens, felicissima es: sin aliter viru fortita fueris, nullum quoque ferre necesse est. Numach. apud Stob.

Principio stulte maritum agentem tolera, est enim necessarium: sapius & morbum sustine, quantum anxia, celatoque in pectore tuas curas: nec dicase

maibus, quæ facit, nec omnia parentibus indices: sed solum delipientem instituas, idque leniter, ut decet. nam contumelia prudentem quoque virum irritat: sapientem autem oratio lenis etiam insipientem virum demulcit. ibid.

Mulieris felicitas est, si diligatur a marito. Sopho.
apud Stob.

Docere te filia volo, in puerili aetate, non ultra illum sapientum est: inter virgines autem virgineos mores serua; cum vero sub egregii viri laeuanam venetis, reliqua studia viris finito. ibid.

Ad salutem præcipuum est, vxorem a viro non disfentire. ibid.

Opertet mulierem egredientem domum, hunc aetatis terminum attigisse: ut qui non cognoscunt ipsam, cuiusnam sit mater, non autem cuius vxor interrogent. Hyperid. ibid.

Domi coram viro liceat vxori ornare se, ut liber, ornamenta autem, quæ sumit egressura domum, non ad maritum, sed ad alios spectant. ibid.

Timere non conuenit non tam viri minas, quam legis voces.

Talis quoque pecuniarum societas connubio coiunctis conuenit: ut unam in substantiam rebus omnibus confusis, ac mixtis, non hanc partem propriam, illam alienam, sed omnia propria, ac nihil alienum arbitrantur: ut potionem temperatam, & si plus insit aquæ vinum tamen appellamus: ita substantiam, & rem familiarem, quamvis vxor plus contulerit, mariti dici oportet Plut. apud Stob.

Vt medici eas febres, quæ ab incertis causis paulatim collectis eueniunt, magis suspectas habent, & timent, quam quæ manifestas, magnasque causas habent: sic latentes plerosque, paruæque, & quotidianæ viri, atque, vxoris offensæ magis eos dislunqunt, & visitant, conlortiu[m] labefactant. ibidem.

Licet matrimonii paulatim reverentia grauitatis acceder, possunt tamen distrahi facilitate, quae coeunt. Quint. Declam. 2.

Mulieris, quae post liberos inducitur, non continet matrimonii sua reverentia. ibid.

Omnis alius percussor sentitur ante, quam faciat uxor non sentitur, nisi dum occidit. ibidem.

Lex mariti oculos tantum praefinit uxori, quibus & formam suam probet, & placere desideret: his decoris instrumenta comparet; his sit speciosa, horum certiori credat notitia, ulterior illius conspectus superuacua irritatione accersitus, in suspicione, & crimen haeret, necesse est. Maxim. lib. 1.

Summa nuptiarum potestas in patre nuptiarum posita est apud Terent.

Si sine molestia possemus esse, omnes ea molestia careremus: sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis satis commode, nec sine illis ullo modo vieni possit, saluti perpetuae potius, quam breui voluptati consulendum est. Gel. lib. 1.

Vitium uxoris aut tollendum, aut ferendum est: qui tollit vitium uxoris, commodiorem praefstat: qui fert, se meliorem facit. ibid.

Uxori sufficit obsequii gloria, Plin. Jun. in Paneg. Argentum accepi dote, imperium vendidi. Pub. Mim.

Quae indotata est, ea in potestate est viri: dum modo motata recte veniat, dotata est satis. ibidein.

E X S A C R I S.

Bene utitur malo, concupiscentiam restinguens connubio. Aug. de puer. bapt.

Copula nuptialis non est quasi culpa vitanda, sed quasi necessitatis sarcina declinanda. Amb. de vid.

Castitas

Castitas conjugatorum, donum Dei est. Ansel.

Nuptiæ steriles iurgia habent. Basili.

Magis veretut vxor maritum quē agnouit & p̄ceptorem. Eras. in epist.

Sine culpa ad matrimonium veniunt, si nondum meliora deuouerunt. Hier. in Epist. ad Ruf.

Adulterū virū facit mulier ab eo discedens. Aug.

Nuptiæ inuitæ solent malos habere prouentus. Amb. super epist. ad Cor.

Nuptiæ carnales a lætitia incipiunt, & in luctu terminantur. Greg. Dial. 37.

Mulieris insolentia viro est opprobrium. Ansel. sup Epist. ad Cor.

Nemo miles cum vxore pergit ad bellum. Ambr.

Omnia priusquam emantur, probantur: sola vxor non ostenditur, ne ante displiceat, quam ducatur. Hug. ad Soc.

Mulier plebeia nubens nobili, nobilis efficitur. apud Iuriscons.

Vxorem pauperem alere difficile est: diuitem ferre, tormentum est: quid prodest diligens custodia, cum vxor seruari impudica non possit: pudica non debeat infida enim custos castitatis, est necessitas: & illa vere pudica dicenda est, cui licet peccare, sed non iuit. Hier. cont. Iouin.

Vxor sortitur forum mariti. apud Iuris.

Nupturis matri consensum necessarium natura fecit. August. ser. 238.

Primiæ nuptiæ melioris sunt meriti, quam secundiæ idem de bon. viduitatis.

Coniugium humile melius est virginitate superba. August. sup. Psal. 99.

Coniugium dissensio, totius domus est perturbatio. idem sup. Psal. 33.

Matrimoniu non est, vbi datur opera, ne foemina patiat. idem lib. 2. de morib. Manich.

Matrimonium, vinculum est. Amb. de vid.

Felicior est mulier nupta , quam virgo nupta.
August. de sanct. virg.

Vxoris lingua, non mariti ira, sibi cōciliat malum.
idem lib 9. confess. cap. 9.

Intemperans in coniugio quid aliud, nisi adulter
vxor is est? Aug lib 2. cont. Iul.

Vxor diuinitarum cupida, duplex malum. Basil. in
conc. ad diuit.

Mulier absque viri consensu monasterio deputa-
ta, ad illius consortium redire non prohibetur. Gre.
in reg.

Coniugem sortiri eisdem moribus viuentem, ma-
ximum bonum est. Chrysost. sup. Genes. hom. 48.

Nuptiis peractis ridicula multa sequuntur. Chri.
sup. Epist. ad Cor. Hom. 12.

Vxores quædam viros ad adulteria compulerunt.
idem sup. Mat. 2. hom. 28.

Vxor is crimen celans, turpitudinis est patronus.
idem sup. Mat. hom. 33.

Vxor admonitio voluptatem habet. idem sup.
Ioann. Hom. 61.

Vxor qualisunque viro casto bona videtur. idem
sup. Mat. homil. 20.

Vxor saepe in insidiatrix est. idem de libel. repud. ser.

Vxor pulchra, res est suspicionis plena. idem is
pop. Antioch hom. 67.

Filius.

E X G R A C I S.

Quales filii, talis domus gubernatio. Plat. de for-
m. Filius sicut in substantia derelicta : sic in pa-
ternis succedat amicitiis. Soc. apud Plut. de vit. vñz.

Quicquid id est, quod à filiis speramus, naturato-
rum sibi vendicat. idem. an. seni sit ger. resp.

Quic

Quos sum ruitis homines, qui omne in comparan-
dis pecuniis vestrum studium facitis: filiorum vero,
quibus hęc relinquitis, nullam sane curā suscipitis?
Plut. de educ. liber.

Beatus est; qui beatus est in liberis. Eurip. in Orest.

Malarum matrum mores fugere conuenit libe-
ros. Eurip. in And.

Filiī mares sunt columnæ familiæ idem in Tauro.

Vnum fortasse inter multos inuenies, qui non sit
deterior patre. idem in Ion.

A diis dantur liberi mortalibus. in Ion.

Filios cum videmus, nouum lumen videmus.

Theocr.

Liberorum sufficiens numerus mas, & foemina:
Flat de leg. lib. 1.

Filia, laboriosa possessio patri. apud Stob.

Nihil est tam honorificum filiis, quam bono, &
honesto genitore esse natos. ibid.

Sermone breui probos, ac modestos filios erga
suos parentes vti, decorum est. Soph. ibid.

Plures fiunt deteriores: pauci vero patribus me-
liores. ibid.

Fratres relinquendi filiis potius, quam pecunia:
apud Stob.

Filius bonus, bonus ciuis. ibid.

E X L A T I N I S.

Filius parentis diuitias in conspectu habeat, non in
vſu. Senec. de ira. lib. 2.

Parentibus liberi non præstant alimenta, sed red-
dunt. Quint. declam. 5.

Non habent discriminē liberi, nisi in calamitate.
ibid.

Hic solus affectus maior est, quam filios amare, fi-
liis misereri. ibid.

Non alit populus hominem, quem alere filius de-
bet. ibid.

Nihil dulcissimum hominum generi à natura datum est, quam sui cuique liberi Cic.

Petulans filius patris præcepta contemnit. apud Tertul.

Filius omnia libera parentibus relinquit. Plin. Jun.lib.4.

Vt quisque vult filium esse, ita est. apud Ter.

Nulli liberi impatientius desiderantur, quam qui propter patrem videntur occidisse Quint. decla.s.

Parentes charissimos habere debemus, quod ab his vita, patrimoniū, libertas, ciuitas tradita sit. Cic. pro Cluent.

E X S A C R I S.

Vstius est, vt in te glorientur parentes, quam tu in parentibus. Chrysoſt.

Filius patris iniquitatem imitans, patris poenam in vita praesenti persoluet. Greg.

Qui parentes laudat, filios prouocat. Cypr.

Filiorum numerus liberalitatem minuit: idem de eleemos.

Puellæ parentum indicia spectent in sponsalibus. Amb. i. de Abrali.

Filiorum est diligere, non timere. Greg. sup. sept. Psalm.

Filiū considerare debent, quod ipsi futuri sunt aliquid patres, vt & ipsi obediant patribus. Ambroſ. sup. epift ad Theſſal.

Filius magis in patris, quam in matris est potestate. Aug. Epift. 199.

Filius patri debet, quod est: non pater filio. idem de fide.

Filiī dicuntur, quotquot sunt in una familia. idem sup Genef.lib.1.

Filiī Dei non natura, sed gratia sumus. Epift 54.

Filiī nostri sunt opera nostra idem sup. Psal. 103.

Qui fallere audebit parētes, qualis erit in cæteros?
Cassia in epist.

Filiū alimentorū vices parentibus referant. Chrys.
aduersus vitup. vit. Monst. serm.

Parentes.

E X G R A E C I S.

Præces parentum aduersus filios sæpe audiuntur.
Plat. de legibus.

Matres plus diligunt filios, quam patres. Aristot.
Eth 8.

Pater tria beneficia dat filio; causam effendi gene
rando, causam viuendi educando, & causam discen-
di in informando ibid.

Parentes amant liberos, tanquam aliquid sui exi-
stentes: filii vero parentes, ut ab illis aliquid existen-
tes ibid.

Pater potest abnegare filios, & non contra. ibid.

Quicquid id est, quod à filiis speramus, natura to-
tum sibi vendicat. Plut.

Cum paupertatem malorum extremum confi-
teamur, hanc haud aliter, ac grauem, ac difficilē mor-
bum liberis tradere formidamus. idem de amor. pa-
rent. erga lib.

Plerosque ego parētes vidi, quibus amor nimius,
ne amarent, causa extitit. idem de lib. educ.

Patentem celeres, quam graues suscipere pœnas
præstat. ibid.

Ante omnia opus est, ut patres non solum nihil
peccando, verum etiam honeste singula peragendo,
manifestum sese filiis exhibeant exemplar, ut in eo-
rum vitam se ut in speculum intueantur. ibid.

Quæcunque parentibus stipendia intuleris, ea-
dem ipse à filiis expecta. apud Diog lib 1.

Parentes, qui filios erudiendos curant, multo ho-

notabiliores sunt iis, qui solum generant: eos enim viuendi tantum, illos autem bene, beateque viuenti autores esse. Arist. apud Diog. lib. 5.

Patris minx non valde terrent. apud Stob.

Suavis est pater prudentior, quā iracundior. ibid.

Filium benevolentia patris meliorem facit. ibid.

Emendandi sunt liberi non tam duriter tractando, quam verbis suadendo Men ibid.

Nouam prolem domi procreare vis, maximam inimicitiam filii tuis concitas. ibid.

Consuetum est, foeminas sollicitas esse circa filios, & non mares. Arist. de anim. 16.

E X L A T I N I S.

Nato filio, pater optimam spē de illo habeat, in diligentior à principiis fiet. Quint. lib. 1.

Mauult pater corrīgere, quam abdicare. idem Declam. 7.

Miserrimus est pater, quis quis inducit filio noucam. idem Declam. 1.

Nemo vñquam pro liberis plus dedit, quam qui sibi nihil reliquit. idem Declam. 5.

Diuersitas parentum de filiorum procedit motibus. ibid.

Filium expectare moriētem, longa præsentia est. idem Declam. 7.

Non est tanta pietas seruasse filium, quantum in cinus occidisse idem Declam. 8.

Cum habemus paruos liberos, & incertum est, quam longa cuiusque nostrum vita futura sit, considerere viui ac prospicere debemus, ut illorum sollicitudo ac pueritia, quam firmissimo præsidio munita sit. Cicer. 3. Act. in Verrem.

Nullum est nomen amantius indulgentiusquam maternum. idem pro Cluen.

Dimidiatum matris genus est peperisse, & propositus abiessisse. Gell. lib. 12.

Fater cogitet se fuisse puerum & ita hoc, quod est pater, vtatur, & meminerit hominem se esse, & hominis patrem. Plin. lvn. lib. 8.

Læc, & spiritus maternus longe magis ingenii, ac incrementa corporis augent. Colum. lib. 7.

Parentum authoritas vilis est apud liberos. Liuius 3. Dec. lib. 6.

E X S A C R I S.

Amandus est generator, sed præponendus est creator. Aug. in quod. serm.

Primus gradus pietatis est iste, vt quos autores tibi voluit esse Deus, honores obsequiis, abstineas cōtumelias; nec vultu laedenda est pietas parentum. Amb. sup. Matth.

Meretur excitatis suæ subire periculum, qui parentum vultus toruo visu despexerit, & elatis oculis laeserit pietatem. Hier.

Si necessitas venerit, vt amor parētum, sine filiorum amore Dei comparetur, & non possit utrumque seruare: odium in suos, pietas in Deum seruanda est. idem sup. Matth.

Fater non est, qui filio caret. August. in expost. Euang.

Patres huius temporis peccantes filios aut obiugate nolunt, aut timent. Greg. sup. 1. Reg.

Patres huius temporis Deum minus, quam filios diligunt. ibid.

Hostem in se nutrit, qui filio nimis indulget. Pius 11. apud Plat.

Paterfamilias faciat in domo, quod predicator in Ecclesia. Aug. sup. Psal. 50.

Parentum cura habenda ad ultimum usque spiritum. Chrys. sup. Ioan. Hom. 24.

Patris ignominia, turpitudo est filiorū. idem sup. epist. ad Philip. serm. 2.

Pueritiae.

EX G RÆC I S.

PVeris pulchra nomina sunt imponenda. Plat. de sapien.

Pueri armorum disciplinam discant idem de fortitud.

A primis annis pueri honestis iocis assuefaciendi sunt. idem de rep.

Pueri ad expectandas pugnas ducendi sunt ibidem.

Omnis tenera ætas non potest quiescere. idem de legibus.

Infantium exercitatio cōfert ad virtutem capiendam.

Tuer omni bestia intractabilior. ibid.

Pueri primo appellant omnes viros patres. Ariū.

Polit. i.

Vinum bibere non conuenit pueris, nec eorum nutribus: quia nihil differt pueros vinum bibere, & nutrices. idem de somno, &c vig.

Non solum pueri erudiēdi sunt in arte vtili & necessaria; sed etiam in artibus liberalibus, & honestis. idem Polit. 8.

Videant pueri ut otium in quavis honestate collocent. Plat apud Plutar de tuend. bon. valet.

Pueri ne ex tempore dicant: quod enim inconsulto, & temere dictum est, aut factum, id pulchrum esse nequit; difficultia enim honesta sunt. idem de lib. educ.

Liberalibus pueris maiorem laudes ac vituperia quam verbera communitatem asserunt. Plut. de liber. educ.

A continuis laboribus danda quædam pueris inspiratio. ibidem.

Puerorum desideriis remittenda sunt aliquando habita-

habent, non nihilque laxandæ. quandoque rursus intendenda. ibid.

Ea pueri discant, quibus sunt senes usuri. Agesi. apud Plut. in Apophth.

Tria sunt pueris necessaria: ingenium, exercitium, & disciplina. Arist. apud Diog. lib. 5.

Non puer gladius. Plut. apud Volar.

Mens puerilis dolorem nescit. Eurip. in Medea.

Lactis nutrimentum maxime familiare est corporis puerorum. Arist. Polit. 7.

E X L A T I N I S.

Minora facilius minores percipiunt. Quintilian. lib. 1.

Ad virile robur per pueritiam iter est. idem de clam. 3.

Quis villam villins boni spem habebit in eo, cuius primum at tatis tempus palam fuerit ad omnes libidines diuulgatum? Cic. ad Sena.

Relinquendum est pueris in ingenio, quod dies, atque artas mitificet. Gell. lib. 3.

Nunc adhibe puro Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem,
Testa diu. Horat.

Non tantum celerius, sed etiam perfectius imbutur, quæ a pueris discuntur. Veg. lib. 1.

Nescire, quod antea, quam natus sis, acciderit, hoc est, esse semper puerum. Cic. in orat. ad Brut.

E X S A C R I S.

In modico sapientia sermone plus laudatur rusticus quam in magno philosophus: & puer si aliquid dicere sapienter, laudatur, ubi perfectior non auditur Chrysostom sup Matth. s.

Etates quædam suarum meritorum, nam & sen-

Qus morum inuenitur in pueris, & innocētia infan-
tium inuenitur in senibus. Ambr.

Puerorum ore nonnunquam Deus loquitur. Cyp.
lib. 3. epist.

In pueris peccata leuius punienda. August. lib. 10.
de Genes. ad literam.

Pueri vocabulum non tantum ætatis, sed etiam
conditionis est Amb. de Abrah.

Pueri non inanibus rebus instruantur. Aug. lib. 1.
confess.

Iuuentus.

E X G R A E C I S.

Iuuenis non potest esse sapiens; quia prudentia
quirit experientiam, quæ indiget tempore. Arist.
Eth. 6.

Potentia est in iunioribus: sapientia autem in se-
nioribus. idem Polit. 7.

Amat iuuenis pulchre quid agere: senex vero sa-
tire. Demetr. phaler.

Iuuentus imperata faciat: senectus imperare de-
bet. Plut.

Petulantem vigorem ætatis non facile à voluptu-
tum obseruabis incursu. idem de educ. lib.

Optima est adolescentia, si quis ea bene utiscit
Demost. 1. Olynth.

Enitendum est, vt qui libidinibus succumbunt, &
increpationibus omnino rebelles sunt, connubio
subiugentur. hoc siquidem tutissimum est iuuen-
tis vinculum. ibid.

Sicut hiemi per serenitatem necessaria parari co-
venit: ita & boni mores, & optimum ad senectutem
viaticum, modestia in ipsa iuuentute reponantur.
Plut. de lib. educ.

Iuuenibus animi saepe pios fletuntur. apud Stob.
Iuuenis ambitiosus, præcox est malitia. ibidem
Diff.

Dificile est aliquid de iuuenibus diuinare, est enim aetas incerta sine scopo, multis mutationibus obnoxia, & alias aliquotum agitur. Theophil. ibidem.

E X L A T I N I S.

Studia, quæ sunt in adolescentia, tanquam in herbis, significant quæ virtutis maturitas, & quantæ fruges industria sunt futurae. Cicer. pro Cailio.

Est adolescentis maiores natu reuerteri: exque iis deligere optimos, & probatissimos, quorum consilio, & autotitate nitatur. ineuntis enim ætatis inscitia senum constituenda, & regenda est prudentia. Cice. 1. Offic.

Adolescentibus præsertim fugienda occasio mali. Erasm. in epist.

Coniectura est, satis emendatum esse adolescentem, qui à grauiissimis senibus laudatur. Plinius lun. libto 4.

Iuuenum animi instituendi in repub. ad mediocritatem. apud Stob.

Iuuenum mors, naufragium ibidem.

E X S A C R I S.

Adolescentis rara pietas. Chrysost. aduers. vitup. vit. monast. lib. 3.

Vicina est lapsibus adolescentia: quia variarum æflus cupiditarum feroce calentis inflammatur ætatis. Amb. de vid. lib. 1.

Fetarum morsus, ornamenta sunt iuuentutis. Tertul.

Senes cum venia delirant, iuuenibus autem turpissima est deliratio Erasm. in Epist.

Sicut in equis ferocioribus, ita interdum ex adolescentium virtus præclara virtutum indeles deprehenditur. ibid.

Sicut in senibus sobrietas, & perfectio motum requiritur: ita in adolescentibus obsequium, & lubicitio, & obedientia rite debetur. Cypr. de 12. abul

Iuuenis etiam recte sapiens non debet incaute id
prædicandum profire Greg. 10. mor.

Iuuentutem qui sine fructu præterit, saltem in
senectute resipiscat. idem in euang.

Iuuentus peccandi initium. idem de Noe.

Iuuentus & senium simul esse possunt in animo.
Aug. lib. 1. retia.

Iuuentuti graue est Christi iugum. Ambr. de obit.
Valent.

Adolescentes à lasciuia seuocare, difficile bellum.
Chrysost. de Anna, & Samuel. educ.

Iuuenes cito matrimonio subdendi sunt. idem sup.
epist. ad Thessal. Hom. 5.

Iuuentus per seipsam ad ruinam proclivis est. idem sup. Genes homil. 61.

Iuuentus otiosa omni bestia immanior. idem
sup. Matth. homil. 38.

Iuuentus neglecta siluescit. idem sup. Matth. ho-
mil. 51.

Senectus.

E X G R A E C I S.

Hominem senescere est via in corruptionem. A-
rist. Polit. 1.

Animalia multum coeuntia citius senescunt. idem
elong. vit.

Labor exiccat, & senium inducit. vnde multum la-
borantes senescunt magis. ibidem.

Senectus est frigida, & sicca : iuuentus calida, &
humida. ibid.

Mors senum sine tristitia est ; nullo enim dolor
eis contingente moriuntur. idem de mor. & vit.

Potentia est in junioribus : prudentia vero in se-
nioribus. idem Polit. 7.

Senectutis beneficium est, libertas. Sophoc. apud
Plut. de Cup. diuit.

Nullus

Nellus honor est, qui in deferētem magis, quam
quibus defertur, se se transfert, ac is, qui in senes ef-
funditur. idem.

Senes in primis, fœminæ minus vino capiuntur.
Aristot apud Plut. probl. Dec. 1.

Cum cetera omnia tempore diminuantur, scien-
tia senectute augescit. idem de educ. lib.

Opera iuniorum: consilia autem senum vim ha-
bent. Eurip. ibid.

Nullus tam diligit vitam quam qui senescit. ibid.

Senex fuit iuuenis aliquando: an vero iuuenis fu-
turus sit senex, incertum est: perfectum igitur bonū
futuro, præsertim incerto, præstantius est. Democr.
apud Strob.

Qui sponte à voluptate recedit, sapiens est: qui ve-
to ipsam procul non desiderat, beatus est.

Senectus autem utrique istorum idonea est: nam
& prudentiores homines, & voluptatum negligen-
tiores reddit. ibid.

Vetus corpora paruo momento lapsa quiescūt:
mors enim senibus diuersorio similis est. iuuenilis
autem tanquam eiectio, & naufragium est. elabitur
enim anima violenter contrito corpore. Themist.
ibidem.

Senectus ob caloris defectum fit ibidem.

Quanto magis me corporis voluptates deficiunt,
tanto cupiditas confabulandi, & voluptas, quam ex
eari capio, augetur. Plat. lib. 1. de rep.

Remissa quadam res est, senile malum. Eurip. ibi-
dem

Senum omnimoda imperfectio est: omnia habet,
& omnibus indiget. Democr. ibid.

Non beatus existimandus est senex; quia senescēs
moritur: sed si absolute habeat bonorum nume-
rum, nihil ætati per se tribuendum est. Metro. ibi-
dem.

Vigens ætas veri, declinans æstati, & autumno:
senectus hiemi comparanda est. ibid.

Non est grauis sapientum senecta, quorum mem-
diuina luce nutrita est. Sophoc. ibidem.

Senibus elegantioribus quantu[m] corporis volu-
ptates marcelunt: tantum rarus eruditio[n]is deb-
derium augetur, & tanto firmius docere possunt
lios. Anax. ibid.

Optimum senectuti est viaticum, quod etiam in-
uenibus, nempe iuxta viam, & rationem naturæ
uere. Muson. ibid.

Vbi impudens est senectus, ibi verecūdos esse in-
uenes necesse est. Plut. de lib. educ.

Senectus omnium malorū est portus, si quidem
ad ipsam cuncta confugiunt Bion apud Dioge. lib. 4.

Non est exprobranda senectus, ad quam venire
cupimus ibid.

Ad senectutem optimum viaticum est disciplina
apud eund. lib. 5.

Miseria in vita res est, senex egenus. idem lib. 1.

Omnis gressus, pesque senis solet manus aliena
expectare ieuamina Eurip. in Phoen.

Pacata quædā res est, senum genus. Eurip. in And.

Multis iuuenijs etiam senex si fuerit animosus,
melior est. ibid.

Seni patri nihil suauius filia: masculorum quiden
maiores sunt animi, & ad blanditias minus suaves
idem in Supp.

Viaticum ad senectutem semper reconde. idem.

Molestus vir est inter iuuenes senex. ibidem.

Canities temporis indicatio est, n[on] prudenter
ibidem.

Time senectutem non enim venit sola. ibid.

Senex amator, extrema mala fortuna est. ibid.

EX L A T I N I S.

Plena est voluptatis senectus si illa scias vti, dico
molestem

molestem est mortem ante oculos habere. ista tam iuueni ante oculos esse debet, quam seni. Senec. Epist. 12.

Nihil est turpius sene viuere insipiente. idem Epist. 12.

Satis multum temporis sparsimus, incipiamus in senectute vala colligere, in fredo viximus, moriamur in portu. idem Epist. 19.

Si vis senem agere, & implere vitam, non annis adiiciendum, sed voluptatibus detrahendum est. idem Epist. 20.

Frugalitas producere senectutem potest. idem Epist. 19.

Eadem volumus senes, quæ voluimus pueri. idem Epist. 62.

Ante senectutem curauit, ut bene viuerem : in senectute, ut bene moriar. bene autem mori, est libenter mori. ibid.

Quisquis senex ad sapientiam peruenit, annis perennit. idem epist. 68.

Senectus insanabilis morbus est. idem Epist. 109.

Misera est senectus, quæ se se oratione tatum defendit. Cat. maior.

Est quiete, pure, & eleganter acta ætatis, placida, ac lenis senectus idem.

Acta ætas, ac splendida tantam affert consolacionem, ut eos, qui ita vixerint, aut non tangat ægritudo, aut leuiter punget animi dolor. Cic. 3. Tuscul.

Omnium ætatum certus est terminus; senectutis autem nullus certus est. Cato maior.

Senibus labores corporis sunt minuendi : exercitationes animi etiam augere videntur. Cicer. 1. Offic.

Luxuria tum omni ætati turpis, tum senectuti fædissima est. duplex enim inde malum est, quod & ipsa senectus dedecus concipit, & facit adolescentū impudentiorem petulantiam. idem 2. Offic.

Avaritia senilis vituperanda est maxime : potest enim quicquam esse absurdius, quam quo minus vis restat, eo plus viatici querere? Cato.

Senectus audaciam praefat. idem.

Perdifficile est senis mutare linguam. Erasm. in Epist.

Senectus ipsa morbus est. Terent. in Phormion.

Senectus nos admonet, ut sarcinas colligamus ante, quam proficiamur in vita. Varro de re Rust. lib. 1.

O sola fortis garrulitate senes Corn. Gall.

Plurima iuuenum discrimina, pulchrior illo hic, atq; ille alio: multum hic robustior illo: una senum facies, febre caret sola, circunsilit agmine facto morborum omne genus. Iuuen. Sat. 10.

Ad omnia alia aetate sapimus restius; solum hoc vitium affert senectus hominibus. Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est. Terent. in Adelph.

Frustra cum ad senectas vetum est, repetes adolescentiam. Pub. Mim.

E X S A C R I S.

Senes iuuenum sunt exempla. Chryso ad pop. Antioch. Homil. 40.

Iuuentus & senium simul esse possunt in animo. August. lib 1. Retract.

Cum sibi homines optant senectutem, quid aliud optant, nisi longa infirmitatem? ibid. de Cath. nud.

Senectus, & pulchritudo corporis in uno habitu non possunt Aug.

Senibus non solum sermo sit grauis, sed etiam breuis idem in quod. serm.

Cum cuncta vitia in sene consenescunt, sola austeritia iuuenescit. ibid.

Etiam si senes magis decet docere, quam discere magistrum decet discere, quam ignorare. idem sup. Epist. ad Heb.

Nemo tam fractis viribus, & decrepitæ ætatis est,
vt non putet vnum adhuc annum se esse victurum.
Hier. in epist.

Vt æqualium usus, ita senum dulcior est. Amb.

Quæ pueri suscepimus, senes posteris relinquamus. idem.

Erubescat senectus, quæ se emendare non potest. idem.

Quid naturam incuses ò homo, habet illa impe-
dimenta quædam, senectutem, & infirmitatem: sed
senectus ipsa in bonis moribus dulcior, in consiliis
subtilior, ad constantiam mortis promptior, ad re-
ptimendas libidines fortior. infirmitas corporis, fo-
brietas mentis est. idem in Hexam. lib. 1.

Ætates quædam sunt meritorum: nam & sene-
ctus morum inuenitur in pueris, & innocètia infan-
tiuum iuueatur in senibus. idem in Sermon. de Pasc.

Senibus mors est in ianuis: iuuenibus autem in
insidiis. Bern.

Senes non sunt imperio cogendi. Anselm. Super
Epist. ad Philem.

Iusti senes peccata adolescentiæ formident. Greg.
12. Mor.

Senes cum venia delirant: in iuuenibus autē tur-
pissima est deliratio. Eras. in epist.

Senectus non facit laudabilem. Hier.

Inter abusiones huius seculi sola maior est senis
obstinatio. Hug. de Clauſt. anim. lib. 1.

Plus omnibus religioni operam dare, senibus cō-
uenit, quos presentis seculi florida ætas trāfacta de-
seruit. Cyp.

Nihil est, quod senectuti magis noceat, & dies ho-
minis abbreviet, quam tristitia: nihil est hilari sene-
ctute iucundius. Cassia in quad. epist.

Canicies senectutis venerabilis est. Ambrosi. epi-
stol. 60.

Antiquitas, & senectus prænunciant mortem. Ar-
selm. sup epist. ad Heb.

Senectuti nulla ætas succedit Aug. epist. 120.

Iuuentutem qui sine fructu præterit, saltem in
senectute relipscat. Greg. in Euang.

Tempus, & ætas.

E X G R A E C I S.

Tempus quietat iram. Arist. Rhet. 2.

Dormientibus, & iis, qui faciunt opus delecta-
ble. videtur tempus eis breve; quia delectatio pro-
hibet eos comprehendere motum: & e contrario eis,
qui laborant. idem Phylac. 4.

Finit ad finitum nulla est proportio. idem Phy-
lactor. 8.

Instans est principium futuri, & finis præteriti. i-
bidem.

Recte erudit temporis rationem habet. Lycurg.
apud Plutar. in Apophth.

Sapientissimum omnium tempus est; cuncta e-
st inuenit. Thal. apud Diog. lib. 1.

Sumpius pretiosissimus tempus est. Theoph. ibid.

Nullus tempus est intempestivum ad animz fa-
mitatem. Epic. apud Diog. lib. 10.

Suam infirmitatem agnoscat ætas. Eurip. in Hera.
Tempus est potentius legibus.

Aliis temporibus alia conueniunt. Demosth. in
Lepid.

Spatio temporis, & infinite propagationis exole-
scit coniunctio familiarum, & urbium: & hostes sunt,
qui olim erant inter se coniunctissimi. Demost. ex
argu. lib.

Paterna bona tempus facit aliena. Men. apud Stob.

E X L A T I N I S.

Quem mihi dabis: qui aliquod precium temponi
ponat, qui diem astinet, qui intelligat se quo-
tidie mori? Sen. epist. 1.

Omen

Omnia aliena sunt, tempus tantū nostrū est ibid.
Etiam si multum supereret atatis, parce dispensan-
dum erat, ut sufficeret necessariis: nunc (quā de-
mentia est) supernacula discere in tanta temporis e-
gestate idem epist. 49.

Punctum est, quod viuimus, & adhuc puncto mi-
nus. ibid.

Nulla atas vacavit à culpis: luxuria & negligentia
boni moris, hominum sunt vitiā, non temporum.
idem epist. 98.

Quam stultum est atatem disponere, nec crastino
quidem nominamur. idem epist. 100.

Non tam benignum, ac liberale natura nobis te-
pus dedit, ut aliquid ex illo vacet perdere. idē epist. 118.

Vitam nobiscum diuidit somnus, & hoc tempore
tam angusto, & rapido quid iuuat maiorem partem
mittere in vanum. ibid.

Infirmæ terrenæque mentis est, memorare an-
nos. Quint. Decla. 4.

Nihil est, quod longinquitas temporis efficere nō
possit. Cic. 2. de diuin.

Tempori cedere, id est, necessitati parere, semper
sapientis est habitum. Cic ad Marc.

Conferto nostram longissimam atatem cum at-
ternitate: & sic breuissima reperiatur. idem. 1. Tus.

Nihil est opere, aut manu factū, quod aliquando
non conficiat, & consumat vetustas idem pro Mat.

Quid est in hominis vita diu? mihi ne diuturnum
quidem videtur. ibid.

Horæ cedunt dies, & menses, & anni: nec præteri-
tum tempus unquam reuertitur, nec quod sequa-
tur, scribi potest. idem.

Nihil semper floret, atas succedit atati. Cicer.

Philip. 11.

Quis est, quamuis sit adolescens qui exploratum
habeat se ad vesperum esse victum? ibid.

Sensim sine sensu ætas senescit, nec subito fragi-
tur, sed diuturnitate extinguitur ibid.

Cursus est certus ætatis, & via vna naturæ, eaque
simplex, sive cuique parti tempestivitas est data, idem

Quæ potest esse in vita iucunditas, cum dies ac no-
tæs cogitandum sit iam iam esse moriendum. idem
I. Tuscul.

Dies alius de alio iudicat. Plin. Senior. lib. 2.

Aliis tempora defunt, alii temporibus supersunt.
Max. lib. 6.

Tanto brevius omne, quanto felicius tempus. Pl.
Junior. lib. 8.

Vtendum est ætate: cito pede labitur ætas:
Nec bona tam sequitur, quam bona prima fuit.
Ovid. 3. de Arte amand.

Ætas parentum peior avis, tulit nos nequiores,
mox daturos progeniem vitiosiorem. Horat. 3. Car.

Singula de nobis anni prædantur euntes:
Eripueri iocos, Venerem, conuicia, Iudos.

Diuersos diuersa iuant, non omnibus annis
Omnia conueniunt, res prius acta nocet.

Exultat leuitate puer, granitate senectus.

Inter utrumque manens stat iuvenile decus. Col.
Gall.

Ætas feruorem, & audaciam quotidie affert. Li-
nius 1. Dec. lib. 2.

E X S A C R I S.

NE dicas meliora tēpora fuere, quam nunc sumus
virtutes faciunt dics bonos; vitia malos. Hic
sup Eccl. lib. 2.

Tempus amissum difficulter recuperatur. Chrys.
Nihil preciosius tempore: sed heu nihil eo vilis
hodie inuenitur. Bern. ad Sco!

Nenimum opera consumas in rebus levissimis,
fugax ætas, & vix ea res, valetudo, nō quibuslibet et
imp

impendenda: quædam despicienda sunt, & animus ad magna est exigendus Eras. in Epist.

Sæpe tempus remedium afferit rebus immædicalibus. ibid.

Tempora non fortuito, sed Dei prouidētia labuntur August. epist. 49.

Temporibus aliis alia conueniunt. idem lib. 3.
Confess.

Tempus nullum apud Deum est. idem lib. 5. de Trinit.

Non annis ætas, sed viribus est æstimanda. Erasm. in Epist.

Homini crescenti non adduntur, sed subtrahuntur anni. idem sup. Psal. 65.

Tempus quid sit, nemo facile explicabit. Aug. lib. 11. confess. cap. 14.

Tempus mensuræ est species. ibidem.

Tempora transiunt, ut veniat mensuræ præmissio. idem de bono vid.

Tempus præsens.

Instant est principium futuri, & finis præteriti. Arist. Physic. 8.

Præsens apud te necessaria meditare, ne præsens absit. E. Sch. apud Stob.

Non queritur quid, vel qualis fuerit, sed quid sit. præterita enim nec condemnant, nec iudicant Amb.

Præsentia querit, amissionem metuit. Greg. lib. 9. moral.

Hodie semper est. Chrysost. sup. Epist. ad Heb. Hom. 6.

Præteritum.

Præterita deleri omnino non possunt, nec iterum in posterum præstari. Plut. de tranq. anim.

Factum quod est, nouit & stultus Hom. Iliad. 21.

Non quid factum sit, sed quid fieri debeat, spectandum. Demosth. aduers. Aristo.

Miserum est meminisse. quod fueris. Quia. Dec. 5.
Præterita mutare non possumus. Cic. in Pison.

Non potest dies esse sæpius. qui semel fuerit. Cic.
2. de fini.

Præterita non præterisse impossibile est. Plin. Se-
nior lib. 20.

Quod fieri debet de proximo. habetur pro facto.
apud iuris consl.

Ex præteritis futura credimus. Aug. de fide rerum
invis.

Præterita magis reprehendi. quam corrigi pos-
sunt. Liu. lib. 1. Dec. 1.

Futurum.

In sapientes bona quoque præsentia transmittunt:
Vnde adeo ad futurum vergunt intentissimæ sem-
per eorum curæ. prudentes contra. scri recordatio-
ne reducentes in rei præsentem. vel ea. quæ jam
non sunt. instare etiam. atque adesse faciunt. Plutar-
chus de tranq. anim.

Sæpe præterito futurum. occultumq; manifesto
deterius est. ac terribilis. Plut. de ser. num. vind.

Ad melius verte futurum. quodcunque acciderit.
Eutip. in Helena.

Sæpe utile est non scire. quod futurum sit. miser-
est enim nihil proficiem angit. Cic. 3. de nat. deor.

Nihil est pro certo futurum. quod possit aliqua
procuratione accidere. ne fiat idem 2. de diuin.

Nunc satis est placuisse paucis posteritatis æqui-
ora sunt iudicia. Eraf. in epist.

Ex præteritis possunt futura deprehendi. Plin. Is.
lib. 1.

Plerunque non futura. sed transita perpendimus.
Cur. lib. 8.

Ad nihil tam cupidus homo est. quam ad futurum
cognoscenda. Chrys.

Futurum

Futura prænisa minoris sunt timoris, cum præsen-
tia fuerint. Greg. in Past.

Futura tam non possunt fieri, quam præterita nō
fuisse facta. Aug lib. 22. cont. Faust.

Futura mutationem nesciunt. Chrys. de resur-
rect. ierm. 1.

Antiquitas.

Quam venerationem præceptoribus meis debeo:
quidem antiquis præceptoribus generis huma-
ni, a quibus tanti boni initia fluxerunt. Senec. ep. 68.

Pro parente est conditor, & multum autoritatis
affert vetustas. Quint. lib. 3.

Exempla ex vetere memoria, & monumentis, as-
literis plena dignitatis, plena antiquitatis hæc pluri-
mum solent & autoritatis habere ad probandum,
& incunditatis ad audiendum. Cic. in Verrem.

Multo plura reperiuntur apud veteres, quæ nobis
probanda sunt, quam quæ repudianda Colum.

Sed longa vetustas destruit, & faxo longa senecta
nocet. Ouid. s. Faust.

Omnia post obitum fingit maiora vetustas:
Maius ab exequiis nomen in ora venit. Propert.
lib. 4.

Antiquitas bonarum artium studia literis man-
dabat, atque in libtos redacta offerebat principib.
Veg. in prolo.

Antiquitas humana diuinis miscuit Liuius 1. Dec.
lib. 1.

Antiquis in rebus si qua vetis similia, pro veris as-
cipiuntur. idem 1. Dec. lib. 5.

Nihil notum ex antiquo probabile est. Liuius 4.
Dec. lib. 4.

Veteribus stādum est, nisi quæ usus euidenter ar-
guit. ib. d.

Multa egerunt, qui ante nos fuerunt, sed nō per-
egerunt. Senec. Epist. 65.

Antiquitas non præjudicat veritati. Aug. in qua.
tio ex vtroque test.

Antiquorum gesta, nobis prophetiz sunt. Greg.
sup. sept. Psalm.

Veteribus suo multa licuerunt seculo, quæ nunc
non licent. August. 3. confef.

Nouitas.

Quædam delectant noua, quæ postea similiter nō
faciunt Aristotel. Eth. 10.

Et enim & ingenia, & mores mutare populi, noui
que ea legibus moderari extemplo velle non modo
nō facile, verum ne tutum quidem omnino est Pla.
de Polit.

Sapienti nihil nouum, aut peregrinum. Aristot.
apud Diog. lib. 6.

Magna pars mali, apud imperitos nouitas est. Sen.
Epistol. 77.

Superuacuus foret in studiis longus labor, si nihil
licet melius inuenire præteritis. Quint. lib. 3.

Nihil est simul inuentum, & perfectum. Cicero
de claris Orat.

Nemo est tam fortis, qui non rei nouitate pertur.
betur. Cæsar de bell. Gall. lib. 6.

Cum aures hominum nouitate latantur, tum ad
rationem vitæ exemplis eruditur. Plin. lun. lib. 8.

Euntes varios res noua semper habet. Ouid. 3. de
Ponto.

Nouum omne, & incognitum quod est, suspe.
ctum est. Tert.

Gratiam conciliat nouitas. Erasm. in Epist.

Nouum factum nouum consilium expedit. apud
Iuriscons.

Ea tentanda sunt, quæ si male cesserint, minus
ceant. si bene, plurimum proficiat. Veget. lib. 3.

Nouitas contra ecclæsiæ ritum non placet, max.
temeritatis, soror superstitionis, filia leuitatis. Læv.
in Epist.

Principium.

E X G R A E C I S.

Principium in vnaquaque re, maximum. Plat. de Republi.

Principium, dimidium operis est. idem de legib.

Sinc causa, & principio impossibile est aliquid fieri. Arist. Rhet 1.

Oportet dare viam animæ auditoris, quæ sit per præmium. idem Rhet 3.

Præmium auditores debet facere dociles, attentos & beneuolos. ibid.

Principium est maximum difficultum omnium. idem Elench 2.

Principium, quantitate est minimum, potestate est maximum. ibid.

Principio inuerto facile est augere reliquum. ibid.

Contra negantes principium non est disputandæ. idem Physic 1.

Alteratio subita non habet principium. idem Physic 2.

Multa consulta, & præuisa, quæ fieri expediebat, dissoluta sunt sçpē propter digniores inchoationes. idem de somno, & vig.

Principium non intelligitur, nisi in re, quæ habet finem; & quod habet finem, necessario habet principium. ibid.

Primum est, quod primo principio est propinquius, idem Metaphys.

Principia maxime valent ad sequētia idem Eth. 2.

Principium est plus, quam dimidium ibid.

Ad principia non est ratio idem Ethic 5.

Propensi in vitia fugiant ab initio. Plutar. de Polit.

Difficultas initii patienter ferenda: habent enim initia nonnihil obscuritatis, quod iuuenes inexpertos torqueat. idem de Offic. audit.

Qui docere aliquid instituit, necesse habet certū,
& indubitatum præstatre principium. Diog lib 7.

Fundamētis rei crebro indigemus, membris nota
ita Epicur. ibidem.

Si initio statim prudenter, & diligenter admini-
staremus omnia, res nostræ meliore loco essent, &
molestiis, quas parit socratia, careremus. Demot. t.
Olynth.

Principiis obstādum, nisi velis hostes in dies pro-
gredi longius ibid.

Principia rerum gerendarum difficultatē habet,
post alia negotia aliis.

Acerbitas orationis condienda est p̄fatione-
ia. ibid.

Incipientibus malis obstruendæ sunt vix. apud
Stob.

E X L A T I N I S .

V T peruenire ad summa, nisi ex principiis, nō po-
test. ita procedente iam opere minima incipiūt
esse, quæ sunt prima. Quint. lib 10.

A diis immortalibus sunt nobis agendi capienda
initia. Cicer. 2. de legib.

Omnium rerū principia parua sunt, sed suis pro-
gressibus vsu augentur. idem 5. de finib.

Principii nulla est origo. nam ex principiis oriun-
tur omnia. idem 1. Thuc.

Omnia principiis inquit inesse solent. Oui. i. Faſ.

Minores hant, necesse est, quorum iniuria conſu-
maueret successus. Quint. Declam. 4.

E X S A C R I S .

E Gressus malitia, virtutis operatur ingressum. An-
drocl.

Sæpe sinistra principia ad felicem peruenientia
nem. Hier.

Principio nihil antiquius, Basī.

Interdum ex malo principio magna nascitur gratia Eraf. in Epist.

Principiu[m] spectatur, quando finis habet necessariam consequentiam ad principiu[m]. apud iuris.

Quod à principio est male ordinatum, non potest ex se po[te] ea efficaciam sumere. ibid.

Sicut nemo suum cognovit initium, sic nec cognovit exitum Greg. 29 mor.

Quod inter principiu[m], & finem clauditur, breve est. idem 14. mor.

Medium.

Medium sapit naturam extremerū apud iuris. Aliquando, dimidium plus est, quam totum. Plat de legibus.

Principiu[m], dimidium operis est. ibid.

Quanto aliquid magis accedit ad medium : tanto est melius; & quanto magis recedit, tanto est peius. Aristo. Polit 4.

Mediocritas ad omnem cultum, vsut que vita referenda est in omnibus rebus medicocritas est optima. idem i. Ofic.

Inter utrumq; tene, medio tutissimus ibis. Oui. 2. Metamor,

Medius locus tutus est. Bern de consid lib 2.

Medium tene, si non vis perdere modum. ibidē.

Fratneria recolēda sunt, attendenda media, non uisimma memoranda. Bern de prim. med. nouis.

Per extrema probatur medium, & probatis extremitatibus prælumitur in medium. apud iuris.

Mediocritas amabilis est. Ch. ylott. sup. Act. Apo. Homil. 16.

Mediocritate seclusa, vbiq; malum est. idem sup. Act. Apo. Homil 12.

Finis.

Cuius finis est melior, ipsum quoque est melius. Arist. Topic. 3.

Finis est magis eligendus, quam ea, quæ sunt ad finem. *ibid.*

Finis, non solum est ultimum rei, sed & optimum. *idem Physic. 2.*

Quoties exitus rei satis ostendit principia, debemus esse contenti, quo reliqua intelliguntur. *Qua lib. 4.*

Hoc plerunque facimus, ut consilia euentis ponderemus; & cui bene quid processerit, nullum illud præuidisse: cui secus, nihil sensisse dicamus. *Cic. pro Rabir.*

Exitus acta probat: careat successibus opto. *Quisquis ab euentu facta notanda putat. Ovid. Epi. 1.*

Exitus in dubio est. *idem. 2. Metamor.*

Hominis euētus spe semper minores. *in Hist. Six.*

Euentus belli, quasi iudex iustus. *Liuinus 3. dec. libro. 1.*

Si rationem posteritatis habeas, quicquid non est inchoatum pro peracto est. *Plin. lun lib. 4.*

Exitus manifestat, quod à principio celebatur, & quæ dubia sunt in origine, probantur in fine. *Hugo de medit.*

Finis est, ad quem cuncta referuntur. *August. in princip. Rhet. cap.*

Finis opus laudabile reddit. *idem de morib. Min.*

Sicut non est finis gaudio bonorum: ita non est finis tormentio malorum. *Greg. lib. 4. Dial.*

Quoniam euentus rerum voluntati nostræ se non accommodant, nos voluntatem euentibus accommodate oportet. *Arist apud Stob.*

Finis præsentis vitæ cohædere debet futuræ vita principio. *Bern. in die Apost. serm. 2.*

Si finis bonum est: ipsum quoque bonum est. *apud Iurisconsult.*

A fine denominatur res: ergo finis inspiciens est, non principium. *ibid.*

Vita,

EX G RÆCIS.

In ter homines, non inter arbores viuendum. Plat. de pulch.

Melius est bene viuere, quam vita. Arist. Topic. 3.

Cognoscens proportionem istius vitæ ad tempus sempiternum, non procurabit vitam propriam. idem Physic. 2.

Circa duo versatur vita, & omne studium animalium; in procreando, & in alendo. idem de anim. 8.

Non possumus dicere, viuens hoc non patiar: possumus dicere, viuens hoc non faciam. mentiri licet, & similia. Plutar. de tranq. anim.

Dei munus est, quod viuimus. Philosophiaæ autem, quod bene viuimus. Stoic. apud Plut. de sera num. vina.

Sic existimo, hoc ipsum, quod viuimus, quod animalino nascimur, quod in hominum genus ascemus, in hoc à Deo datum esse, ut innotescat. idem.

Malii ideo viuunt, ut edant, bibantque: sed boni ideo cibam sumunt, ac potum, ut possint viuere. idem.

Viuens fac laudem, moriens beatus puteris. Demet. Phal.

Vita nostra in remissionem, & studium est diuisa. idem de lib. educ.

Vita vita nomen habet, sed re ipsa labor est. Eurip. apud Plut.

Non malum est viuere, sed male viuere. Diog. libro 7.

Nemo nostrum sibi soli natu^re est, sed otrus nostri partem sibi vendicat patria: partem parentes: partem amici. Plat. epist. 9.

Vita peregrinatio quædam est. idem in epist. 9.

Vita certe brevis, sed tamen dulcis. Eur. in Alcest.

Anima vna viuere, non duabus debemus ibid.
Seueris, & terricis omnib. meo iudicio, vita non
vita est, sed calamitas ibidem.

Sic quis est vita, si quis eam non cognoverit.

Vita natura, & legibus regitur. Demosth. aduers.
Aristo.

Vita est eligenda perfectissima vita autem iucun-
dissima Socrat apud Stob.

Vitam humanam conseruant beneficentia, ho-
nor, & pena. ibidem.

Quidam tempus exiguum viuunt: annos vero
multos. Simon apud Stob.

Vita similiis est carceri vnius diei, & totum vita
spatium vni diei æquale propemodum dixerim, per
quam inuiti lucem, postea deinde vitam tridi-
mus. Amph. ibidem.

Quam iucundum est vivere, si quis cum illis vi-
nat, quos probat? Menand. apud Stob.

Homini fortunato breuis est vita: infortunata
longa. ibidem.

In vita tanquam in theatro tandem vinendum, &
quandiu serum, & operus: huius vita futurum fue-
rit spectaculum. Plat. apud Stob.

E X L A T I N I S.

Intrus omnia dissimilia sunt, frons nostra populo
conueniat: non splendeat toga, sed ne sordeat quo-
dem non habeamus aurum, in quo sol di auricula-
tura deficeret: sed non putemus frugalitatis in-
dicium euro argentoque caruissile id agamus, ut mo-
biensem vitam sequamur, quam vulgus, non contri-
tam; alioquin quose mendare volumus, fugiamus.
Ex nobis aue, ratus Sen. Epist. 5.

Vitam semel, ad quam viuas, regulam prende-
& ad hanc communem vitam tuam exæqua. idem Ep.
stol. 26.

Nemò quām bene viuat, sed quandiu, curat; cūm
omnibus possit contingere, vt bene viuant, vt diu,
nulli idem Epist. 22.

Molestum est semper vitam inchoare: male vi-
uunt, qui semper viuere incipiunt; quia semper illis
imperfecta vita: quidam tunc viuere incipiunt, cūm
delinendum est. Si hoc iudicas mirum, adiiciā, quod
magis admireris, quidam ante viuere desierunt,
quām inciperent idem epist. 23.

Amor vitæ vt non abjezendus ita minuendus est,
vt si quando res exigit nihil nos detineat, vel impe-
diat, quo minus parati simus statim facere, quod
quandoque faciendum est. idem Epist. 26.

Sæpe fit, vt qui diu viuit, parum vixerit. idem Epi-
stol. 50.

Vt satis vixetimus, non anni, & dies faciunt, sed
animus idem epist. 62.

Si fines bonorum & malorum cognouerimus,
nec vita tædio erit, nec mors timori. idem epist. 79.

Non vt diu viuamus, curandum est, sed vt satis,
animo longa est vita, si plena est: impletur autem
cūm animus sibi bonum suum reddidit, & ad se po-
testatem sui transtulit. idem epist. 49.

Queris, quod sit amplissimum vitæ spatium, vsq;
ad sapientiam vñere. ibidem.

Vivere profecto, militare est. idem epist. 97.

Etiam in longissimo vita minimum est, quod vi-
uitur. idem Epist. 10.

Sic formemus animum tanquam ad extrellum
ventu n̄ sit: nihil differamus; qui quotidie vita suæ
manum imponit non indiget tempore. idem Epi-
stol. 102.

Singulos dies, singulos dies putemus ibid.

Sæpe in hoc est bene viuere, ne diu. ibid.

Omnis vita seruatum est. idem de tranq. anim.

Non accipimus breuem vitam, sed facimus; nec

inopes eius sumus, sed prodigi. idem de breuitate vita.

Vita si scias utri, longa est: sed exigua pars est vita,
qua nos viuimus; ceterum omne spatium non vita,
sed tempus est. ibidem.

Viuere in tota vita discendum est: & quod magis
mirandum est, in tota vita discendum mori.

Qui dies suos, tanquam vitam ordinat, nec optat
eruditum, nec timet. ibidem.

Maxima vita iactura, dilatio est. ibidem.

Consuetudinem sermonis vocabo, consensum
eruditorum, sicut viuendi, consensum bonorum.
Quint lib. 1.

Quantum ad cognitionem rerum pertinet, etiam
præteritis seculis vixisse videmur. idem lib. 12.

Tota vita hominis, unus est dies. idem declam. 4.

Solus vixit, quantum voluit, qui mori maut. idem.

Nemo impune viuit. idem declam. 5.

Nemo est tam demens, tamque parum de leto-
gitans, qui alienam vitam magis, quam suam dil-
gat. Cic. in Vatin.

Commorandi nobis natura diuersorum hoc
non habitandi dedit. idem de Senectate.

Dimidio vita viuimus. Plin. lun. lib. 2.

Vita silentio non transfigenda. Sallust. in coniur.
Catil.

Vtrunque efficax ad bene viuendum, & bene in-
stitui, & feliciter nasci. Plin. Junior in Pan.

Nihil est spiritu miseris mortalibus charius. Cuz.
libro 6.

Non est (crede mihi) sapientis dicere, viuam.

Sera nimis vita est crastina: viue hodie. Martial.
libro 1.

E X S A C R I S.

Vita vita mortalitatis, spes est vita immortalitatis. Auf.
sup. Psalm. 3.

Vita immaculata senectutis stipendium est. Amb.

Vitz medicamentum ,amicus est. Augustinus de amic.

Nemo tam decrepitæ senectutis est, ut non se putet, vnum adhuc annum esse vieturum. Hieronym.

Longa nostra desideria increpat vita brevis. incassum multa portantur, cum iuxta est, quo pergitur Gregor.

Magna sunt vitæ actiua merita, sed contemplati- ux potiora. idem.

Vita ignominiam coniunctam habens, fugienda. idem.

Ante vita, quam doctrina querenda est: vita bona sine doctrina gratiam habet; doctrina sine vita, integratatem non habet. idem serm 40.

Tantis malis vita hæc repleta est, ut comparatione sui mors remedium putetur esse, non poena. ibidem.

Diu vixit, qui paucis annis multa talenta lucrificavit Christo Rialim in Epist.

Vita hominum media est inter vitam angelorum, & pecorum: si vivit homo secundum carnem, pecoribus comparatur: si secundum spiritum, angelis sociatur Aug. sup. Ioan.

Vita in peccatis mors est. idem de tripl. habit.

Viuere omnes & miseri, & felices optamus. idem lib 3 de liber arbitri.

Vita præsens, nox est. Aug. sup Psalm. 76.

Vitam diuturniorem petere, non est iniustum. idem lib. 2 contra Gaud.

Huius vita tempus, cursum ad mortem dicimus. idem lib. 3 de Ciuit. Dei cap. 10.

Viuendum est humiliter, sociabiliter, ordinabili- ter. Bern. in vig. Pent. serm. 1.

Vita via est. Basil. in conc de reb. temp.

Vita præsens deceptio. Chry. sup. Genes. Hom. 14.

Vita præsens, certaminum cauea. idem sup. Luc.
Vita præsens, ludus. idem serm. 10. sup. Epistol. ad
Roman.

Vita præsens, stadium est. idem serm. 26. sup. Epist.
ad Roman.

Vita humanæ tempus cursoribus comparata.
idem.

Viuimus in mundo, tanquam puellus in vena
idem paræn. 1. ad Theod. lapi.

Nihil in hac vita adeo magnificum, aut suau,
quod magnopere sit experendum ei, cui Christum
fides verè fidem fecerit. Erasim. in Epist.

Nihil in hac vita laboriosius, quam desideriis ter-
renis astuare; & nihil hic quietius, quam huius seca-
li nihil appetere. Bernard. serm. 6.

Mors.

E X G R A C I S.

Maximum, & optimum bonum est hominibus
sortiri finem bonum Arist. de Cæl. & mund.
contingente moriuntur. idem de morte & vita.

Mors nihil aliud est, quam recessus animæ a cor-
pore. ibidem.

Mors metaphoricè dicitur finis. idem Metaph. 1.
Mors maximè omnium est terrible. est enim
timor vita. idem Eth. 3.

Quem diligunt dij. iuuenis moritur. Menand. apud
Plut. in Orat. de consol.

Faucissimos, & sapientes & prudentes viros, in sa-
patria funeratos inuenies. idem de Exil.

Mortuo non maledicendū. Chil. apud Diog. lib.

Nihil in vita mali est ei, qui sentit nihil in va-
griuatione mali esse. Epic. apud Diog. lib. 10.

Malus male petibit. Eurip. in Med.

Vltimus morborū medicus, mors est. apud Stob.
Dox sunt mortis doctrinæ, altera, tempus, ante-
quam natus sumus, altera, somnus. ibid.

Non mihi sine luctu mors eveniat, sed mortuus
relinquam dolores, & suspiria. Eurip. ibidem.

Deus s̄epe quos plurimi facit, eos citius aufert
à vita.

EX SACRIS.

IN hoc certè fallimur, quod mortem prospicimus:
magna pars eius iam præterit, quicquid ætatis re-
tro est, mors tenet. Senec. Epist. 1.

Si quid te vetat bene vivere, bene mori non ve-
tat. idem Epist. 17.

Semel incidi, quām semper premi, satius est. idem
Epist. 19.

Nemo non ita exit è vita, tanquam modò intra-
uerit, quæcumque vis occupat.

Adolescentem, senem, medium inuenies æquè
timidum mortis æquè insciūm vitæ idem Epist. 22.

Quid est turpius, quām in ipso limine securitatis
esse lolicitum? ibidem.

Non repente in mortem incidimus, sed minuta-
tim procedimus, quotidie morimur. quotidie enim
dimititur aliqua pars vitæ. hunc etiam, quem agi-
mus diem cum morte partimur. Sen Epist. 24.

In vtrumque admonendi, & firmandi sumus, vt
ne nimis amemus vitam, & ne nimis oderimus. vir
fortis, & sapiens non fugere debet è vita, sed exire.
ibidem.

Vnus dies de omnibus fert sententiam. idem E-
pistol. 25.

Quia incertum est, quo loco te mors expectet, tu
illam omni loco expecta. idem Epist. 26.

Meditare vtrumque commodius est, vel mortem
transire ad hos, vel nos ad mortem. ibid.

Meditare mortem qui discit, libertatem iubet: q. i.

mori discit, seruire dediscit. idem Epist. 26.

Viuere noluit, qui mori non vult vita enim cum exceptione mortis data est. idem epist. 30.

Quis queri potest, in ea conditione se esse, in qua nemo non est.

Tu mortem ut nunquam timeas, cogita. ibidem.

Pulchra res est, consummare vitam ante mortem. idem Epist. 32.

Mors, quam pertime escimus, ac recusamus, intermittit vitam, non eripit. veniet iterum, qui nosse ponat in lucem dies. idem epist. 36.

Quoniam infantes, ac pueri, ac mente lapsi mortem non timent, turpissimum est, eam securitatem rationem nobis non præbere, ad quam stultitia perducit. ibidem.

Ante senectutem curauī, ut bene viuerem, in senectute, ut bene moriar: bene autem mori, est libenter mori idem epist. 62.

Ante ad mortem, quam ad vitam præparandi sumus. ibidem.

Nihil interest, anima per os, an per iugulum erat. idem Epist. 77.

Nihil interest, quo loco definas, define quounque voles: tantum bonam clausulam impone. idem epist. 78.

Mors per omnes it, qui occidit, consequitur occisum idem epist. 94.

Quem putas periisse, præmissus est. Sen. epist. 106.

Cui nasci contingit, mori restat, interuallis disinguimur, exitu et quamur. ibid.

Non licet plus afferre, quam intuleris. idem epist. 102.

Dies iste, quem tanquam extremum reformatus, eterni natalis est. tunc in tenebris vixisse te dices, cum totam lucem rotus aspexeris, quam nunc per angustissimas oculorum vias intuleris, & tamen illum admiramur procul. ibid.

Bene moritur, quisquis moritur, dum lucrum fuit. idem epist. 116.

Quod grauissimum natura fecit, commune fecit, ut crudelitatem fati, consolaretur aequalitas. idem de breuit. vita.

Mors misera non est; aditus ad mortem miser est. idem lib. 8.

Nulla mors inquietior, quam quæ statim tota est. Quint. declam. 2.

Neminem inuenies mori volentem, qui non inueniat aliquem vetantem. idem declam. 4.

Pro incolumitate hominis natura commenta est, ut periremus inuiti. ibidem.

Solus vixit, quantum voluit, qui mori mauult. ibidem.

Mortem quisquis damnatis præstat, indulget. idem declamatio. 11.

Nihil est delicatus exitu. idem declam. 17.

Mors semper parata miseris; negata cupientibus. ibidem.

Vtrumque timidi est, velle, & non velle mori. idem.

Sapientissimus quisque æquissimo animo moritur. stultissimus, iniquissimo. Cicer. in Parad.

Morti nihil est tam simile, quam somnus. Cato major.

Ex vita discedendum est tanquam ex hospitio, non tanquam è domo. Cic. de Senect.

Si hac die non obieris, paucis post diebus tibi moriendum est: quia natus homo es. Cic. ad Sulp.

Mortem omnibus horis impendentem timens, quis tranquillo animo potest confistere? idem.

Qui mortem non timeret, magnum is sibi præsidium ad beatam vitam comparauit. idem 2. Tusc.

Non est iniussu imperatoris, id est Dei, de statu ne, ac præsidio vita discedendum. Cato maior.

Non deterret sapientem mors, quæ propter in-
certos casus semper immisit & propter breuitatem
vitæ nunquam longè potest abesse. idem i. Tusc.

Ipse animæ discessus à corpore sit sine dolore; &
sit plerunque sine sensu, nonnunquam etiam cum
voluptate: totum hoc leue est, & qualecunque sit: sit
enim ad punctum temporis. ibid.

Mors terribilis est iis, quorum cum vita omnia
extinguuntur non, quorum laus emori non potest.
Idem in Paradox.

Quid refert humine, an sublime putrescas. Max.
libro 6.

Humanæ vitæ conditionem primus, & ultimus
dies continet. Max. lib. 7.

Non solum fortior, sed etiam sapientior est ali-
quando mortis, quam vitæ cupiditas. idem lib. 9.

Mors æruminarum est requies. Sallust. in De cla.

Mors turpis viro forti non potest accidere. Cicero
contra Catil.

Luctuosissimum mortis genus est, quod non ex
natura Plin. lun. lib. 1.

In iis, qui morbo finiuntur, magnum in necessi-
tate solatium. ibidem.

Impetu procurre ad mortem commune cum
multis: cum deliberatione autem ingentis animi
est ibidem.

Qui voluptatibus dediti quasi in diem vivunt; vi-
uendi causas quotidie finiunt: qui vero posteros co-
gitant, & memoriam suis operibus extendunt, iis
nulla mors non repentina est, ut quæ semper inchoa-
tum aliquod abrumpat. idem lib. 4.

Dum suppetit vita, enitamur, ut mors quam pa-
cissima quæ possit aboleti, inueniar. Plin. lun. lib. 4.

Effugit mortem quisquis contempernit, timidissi-
mum quemque consequitur. Curt. lib. 4.

Fortium virorum est, magis mortem contemne-
re, quam odire vitam. Curt. lib. 5.

Non satis est pigriē ire ad morrem. ibid.

Dulce mori miseris. sed mors optata recedit:

Ercum tristis erit præcipitata ruit. Corn. Gall.

Mors sola fatetur, quantula sint nostra corpuscula.

Ia. Iuuen. Saty. 10.

Puluis, & vmbra sumus Horat. lib. 4.

Frangere thoras, pete vina. rosas cape: tingere
nardo.

Ipsé iubet mortis te meminisse Deus. Mart. lib. 2.

Non nasci bonum, natum aut citò morte potiri.

Auf Eclog. de Vit hum.

Pallida mors æquo pulsat pede Pauperum tabernas. Regumque turres. Horat. i. Carm.

Serius, aut citius sedem properamus ad vnam.

Tendimus huc omnes: hæc est domus ultima. O.
uidius 10 Metam.

Mortem optare malum: timere, peius. Periander
per Ausonium.

E X S A C R I S.

Minus timer mortem, qui minus deliciarum no-
uit in vita Veg. lib. 1.

Libenter cupit commori, qui scit se sine dubio
esse moriturum. idem lib. 3.

Non mala mors putanda est, quam bona vita
præcesserit Aug. lib. 1 de ciuit. Dei.

Vocantur antè tempus, ne d'utius vexentur à
malis: mali verò, & impij tolluntur, ne diutius bo-
nos persequantur. idem de Vit. Christ.

Latet ultimus dies, ut obseruetur omnis dies.
idem epist.

Non potest malè mori, qui bene vixerit; & vix
bene moritur, qui male vixerit. idem de doctr. Christ.

Tantis malis vita hæc repleta est, ut compara-
tione sui, mors remedium putetur esse, non pœna.
Ambe.

Mori non solet, nisi quod nascitur. Tertul.

Mors non capit immortalitatem: mortale autem
capit. idem.

Natura corruptio, alia natura est idem.

Mori timet, qui non sperat vivere post mortem.
Chrysost.

Quando omnis sapientium vita, secundum Na-
tionein, meditatio est mortis, debemus & nos piz-
meditari, quod aliquando futuri sumus: & quod ve-
limus, nolimus, non longius abesse potest. Hier. ad
Heliod.

Non est nostrum mortem artipere, sed illatam
ab aliis libenter artipere. idem super Ioan.

Inter eum, qui decem vixit annis, & eum, qui mil-
le, postquam idem finis aduenerit, & irrecupetabilis
mortis necessitas, transactum omne tantudem est,
nisi quod magis senex onustus peccatorum falso
proficiscitur. idem ad Heliod.

Ad hoc autem conditor noster latere nos voluit
finem nostrum diemque mortis nostra esse inco-
gnitum, ut dum semper ignoratur, semper prox-
imus esse credatur: & quanto quis sit feruentior in
operatione, tanto sit incertus in vocazione. Greg.
12. Mor.

Qui considerat, qualis erit in morte, semper pau-
dus erit in operatione, atque inde in oculis surcon-
ditoris viuet. idem 12. mor.

Nemo alio tempore mori potuit, nisi eo ipso, que
moritur. idem.

Fit misericors mors sine morte. idem in Moral.

Multo grauior expectata, quam illata mors. ibid.

Mortis diem omnes affuturum scimus, & tamen
omnes, aut penè omnes differre conamus, etiam
qui post mortem se beatius credunt esse victu-
ram habet vim carnis, & animæ dulce consotti-
um. Aug. De gratia nouit test.

Quidam mortis suę negotium ridentes exequuntur. Gregor in Moral.

Officium Deo pro munere, quod pro debito temere reddere. Chrys. sup. Matth. cap. 10.

Percutitur hac animaduersione peccator, ut moriendo obliuiscatur sui, qui viuens oblitus est Dei. Cæsarius in admon.

Mori nolle, indicium est parui profectus. Aug. in Question. 17.

Post mortem nullum est meritum. idem in Enchir.

Morte nihil certias, incertius nihil hora. idem de Spir. & anim.

Mors ciuitatis poena est idem 22 de Ciuit. Dei.

Morte spontanea nemo periret innocens. idem contra Gaud.

Non quali morte, sed quales ad se excant, attendit Deus. idem Epist. 122.

Mortem horret non opinio, sed natura. idem sup. Psalma 44.

Mors à Deo vindicante est. idem in Retract.

Mors bonis bona, malis mala. idem 13. de Ciui. Dei.

Mors vita via est. Amb. de Bono mor.

Mors pro remedio nobis est data. idem de Vit. resurrect.

Mortuus est, qui Deo non viuit. Aug. in Man.

Mortui permisiū Dei viuis apparere possunt. idem de Car. pro mort. gerent.

Mortui laudari non cupiunt, nisi pro viuentium consolatione. idem Epist. 124.

Morsiusti bona propter requiem; melior propter beatitudinem: optima, propter securitatem. Bernard. in Epist.

Mors peccatorum mala, peior, pessima; sed bonum mors, bona, melior, optima. idē in paru. Serm.

Mortem spiritualem optant sibi carnales, quo-

rum vitam abhorrent: idem sup cant. Serm. 2.

Mors Christianis est somnus Chrys. Hom. 45.

Mors, animæ oblinio est. Bern. in Sentent.

Mors bona, quæ vitam non auferit, sed transfeat
in melius idem de circumcisione Dom. Serm. 2.

Mortem iustus etsi non euitat, certè tamen nos
timet idem in Epist.

Mors à morte, vita ab errore, à peccato gratia lib-
beravit. idem Ad milit. templ. serm.

Morivelle, hominis non est. Chrys. sup. Matth.
Homil. 35.

Mors nomen tantum fidelibus. idem sup. Genes.
Homil. 29.

Mortis consolatio, habere liberos. Chrysost. sup.
Matth. Hom. 35.

Mortem hominis insanabilis morbus præcedit
idem sup. Matth. Hom. 47.

Mors radicem ex peccato habet. idem de Auat.

Defunctus.

Nihil à morientibus singitur. Quin Declam. 17.
Propter defunctorum virtutem, Deus misericordia
retur viventium. Chrys. sup. Gen. Hom. 32.

Officium humanitatis defuncto collatum, pte-
stantissimum Amb. de Thob.

Mihi defunctorum amicorum cogitatio dulcis
est: habui enim illos tanquam amissurus: amisi, tan-
quam habeam. Senec. 64.

Somnus.

E X G R E C I S.

Necessum est, omne, quod vigilat, dormire. Aristoteles
Som. & Vigil.

Somnus ex quarundam lassitudinum genere pro-
dit. ibidem.

Somnus est requies data animalibus propter sa-
lutem eorum. ibidem.

Homo

Homo non somniant ante quartum annum, sed post idem de Animal. 4.

Homines, qui nunquam somniauerunt, viso somniis mutantur, vel in morbum, vel in mortem ibi em.

Inter cœnam, & somnum inter uallum aliquod intercedat. Plutarch de Tuend bona valet.

Somnia peruersorum turbata. Plut. de virt. & vit.

Hostes disciplinarum, labor, & somnus. Plat. apud Plut. de lib. educ.

Suuissimus palpebris accedit somnus ab aurora. Eurip. in Rhes.

Somnus mortis frater est. Plat. de Leg.

EX LATI N I S.

Somnus ipse, pars vita est. Quint. Declam. 2.

Nihil est quod facilitas humana possit faciliter imitari, quam dormientis simulatio. ibid.

Inter dormientem, & simulantem non est nisi conscientia. ibidem.

Nihil est tam simile morti, quam somnus. Cato maior.

Non bonus est homini somnus post prandium. Plaut. in Most.

Somnus altissimus in secunda vigilia noctis. Liu. 1. Dec. lib. 7.

EX SACR I S.

Tristitia somno mitigatur. Aug. lib. 10. Confess cap. 13.

Somnus, medicamentum fatigationis est. Ansel. sup Epif. ad Rom.

Somnus, aliquando inquieta quies. August. lib. 2. de Ciuit. Dei cap. 22.

Somnus corpori, vigilia animæ tribuatur. Greg. lib. 18. Mor.

In somnio exteriores sensus dormiunt, & interiores cernuntur. idem 23. Mor.

Somno membra languescunt, quod fuit frigidum
& humidum Aug de Quant anim.

Somnus duplex, animæ, & corporis. idem sup.
Psalm. 62.

Somni futuri temporum grauedo, indicium &
idem super Psalm. 131.

Somnia non sunt obseruanda. Aug. in specul.

Somnus ohliuionem significat. idem super Psal. 4.

Sopor letho consanguineus est. idem lib. 4. de

Anim.

Somnus iucundus est seruo. Chrysost. ad popul.
Antioch. Hom. 2.

Vigilia.

Quicunq; viuere, & sapere cupit, maximè quam
longissimo tempore vigilet, sola sanitatis com-
moditate seruata: ad hanc verò non multò opus est
somno. si bene assuesceris somniis, magistratus pro-
fectò in vrbibus noctu vigilantes hostibus tenori
sunt. Plat. 3. de legibus.

Maximum per vigiliæ malum. Iust. lib. 25.

Somnus corpori, vigilia animæ tribuatur.

Quod pluribus horis vigilamus, pluribus hotis er
imus.

Nocturnas lucubrations, & intempestiuæ studi
fugito: nam & ingenium extinguit. & valetudinem
vehementer offendunt. aurora musis amici est.
Erasm. in Epist.

Sanitas.

E X G R A E C I S.

Optimum bene valere: secundum, formosum &
le: tertium, diuitias habere nulla fraude qua-
sitas. Plato. Rhet.

Sanitas est commensuratio calidorum & frigido-
rum. Arist. Physic. 7.

Siglo

Si gloria affectanda est, optimum est eam sanitatis causa imperata abstinentia affectare. Plat. de tuend. bon. valet.

Bona valetudo maximè diuinum suauissimum que est condimentum. ibidem.

Magnum ad recte, & ex animi sententia viuendi compedium est, commoda corporis valetudo haud oppressi, sed agilis, atque ad omnem virtutem functionem recte peragendam probè constituti. Plutarch. problem. Deca. 6.

Pauca voluptati debentur, multa sanitati. Demosth. Exor. 19.

Incredibile est alicui tantam ignauiam esse insitam, ut salutem suam negligat. idem i. Olynth.

Morbus non afferre debet socordiam, sed recuperata sanitas augere diligentiam. ibid.

EX L A T I N I S.

Plerique conualescunt negligentiae bono. Quintil. declam. 8.

Prima pars sanitatis est, ut libenter accipias. idem Declam. 13.

Homines ad Deos nulla re proprius accedunt, quam salutem hominibus dando Cic pro Marcel.

Habenda est ratio valetudinis: utendum exercitationibus modicis. Cato maior.

Salubritas loci non semper incolarum colore detegitur; quoniam assueti etiam in pestilentibus durant. Plin. Sen. lib. 8.

Nihil salubre est, nisi quod toto anno salubre est. ibidem.

Animalia omnia noscunt sibi salutaria, præter hominem idem lib. 27.

Ita salubritas, quæ dicitur è celo ac terra, non est in nostra potestate, sed in natura: ut tamen multum sit in nobis, quo grauiora quæ sunt, ea leuiora facere diligentia possumus. Varro de re rust.

Salutis argumentum, placidi mores.

E X S A C R I S.

SAlutis propriæ non præsumitur quis imminet apud iuriscons.

Valetudo bona fallax Basil.

Incolumes exercent salutem corporis ad salutem mentis. Greg.

Nemo insanabilius, quām qui sibi sanus videtur. idem sup. sept. Psal.

Quid boni habeat sanitas, languor ostendit. Hiel. in epist.

Sanitas hominis perfectissima, est ipsius immortalitas. Aug. epist. 56.

Nihil prodest sanitas in superficie corporis, si vulnus animæ intrinsecus latet. Gregor. in regist.

Salus à solo Deo est, quibuscumque modis detur. Aug. sup. Psal. 34.

Sanitas corporis redundat in membris. Bernard. in epistol.

Salus hominum in Christi morte posita est. Chrysost. sup. Matth. hom. 35.

Morbis.

E X G R A E C I S.

INfirmans ponit felicitatem esse sanitatem: par. per verò factus, diuitias. Arist. Ethicor. 1.

Implacidissima res est ægrotus. Plut. de trans. anim.

Medici quos morbos vellere penitus nequeant extrinsecus diuertendos ad corporis superficiem portant. idem de Polit.

Iudicium cum effectu ægrotans habet. idem de virt. mor.

Non morbi omnes adueniunt taciti. Hesiod. apud Plut. de tuend. bona valet.

In quo quis vitæ genere ægititudini locus est. ibid. Prog.

*Precipius animi morbus, dementia est. idem de
morb animi & corporis.*

*Vulneratus qui est, proelio non se admisceat. Ho-
mer. Iliad. 3.*

*Difficile est tractare ægrotantem hominem. Eu-
rip. in Orest.*

*Facilius est aliquando ægrotare, quam ægrotan-
tem curare. Eurip. in Hippol.*

*Facilius morbum cum tranquillitate, & generoso
animo feres. ibidem*

*Morbus non afferre debet socordiam, sed recupe-
rata sanitas augere diligentiam. Demost. 1. Olynth.*

E X L A T I N I S.

Non querit æger medicum eloquentem, sed sa-
nante Senec. epist. 76.

*Est mihi crede, vel in lecto virtuti locus. idem
epist. 76.*

*Multos morbos, multa fercula fecerunt. idem
epist. 96.*

*Nullam habet salutis spem æger. quem ad in-
temperautiam medicus hortatur. idem epist. 124.*

*Nunquam sine querela ægri tanguntur. idem de
ira. lib. 3.*

*Quæ se adhuc secari plaga permittit, in summo
est. Quin. declam. 10.*

*Tales esse sani perseveremus, quales nos futuros
profitemur infirmi. Plin. Iun. lib. 7.*

*Inauditum vulnus inauditio cauterio extirpan-
dum est. in Hist. Sax.*

*Ægis corporibus vna salus credenda est, si pax à
diis impetratur. Liuius 1. dec. lib. 7.*

*Vulnera sanari non possunt nisi tacta, & tractata
non fuerint. d. m. 3. dec. lib. 8.*

E X S A C R I S.

Aegrotare incipimus mox ubi nascimur. Augusti,
sup. Psal. III.

Multorum experimenta morborum, cogunt multas inuenire medicinas. idem ad Bonifac.

Infirmitas corporis, sobrietas mentis est. Amb.

Ægrotus etiam debet seruare decorum. Nazarenus.

Ægritudo diutius premit propter prolixiora niti. Greg in Euang Homil. 19

Fortitudo corporis, imbecillitas animi est: & rufus imbecillitas corporis, fortitudo animæ est. Hieronymus.

Infirmitas considerans propria mala, nobis exsata aliena. Greg 4. mor.

Languentes nec cibus prohibet ab importuna petitione. Amb.

Longè facilius morbus declinatur, quam admissus eicitur. Erasm. in epist.

Satius est stomachum dolere, quam mentem. Hieron.

Corporis debilitas nimia etiam animi vires frangit; mentis quoque ingenium marcescere facit: quicquid cum modo, & temperamento fit, salubrit.

Infirmitas virtutum officina. Ambrosius in Psalm 36.

Morbus est perpetuus, hæc vita. August. serm 74.

Morborum genera non omnia in medicorum libris sunt comprehensa. August. lib. 22. de Ciui. Dei cap 22.

Corruptum cum corrupto miseri potest. apud Iurisconcl.

Ægrotans factus sanus, Dei non obliuiscatur. Chrysostom sup Matth homil 25.

Ægrotationum omnium mater delitiarum visus. idem sup Matth. homil. 30.

Ægrotos episcopus visitet. idem de sacerd. lib. 1.

Morbi ex peccatis plerunque generantur. idem

Medicina.

E X G R E C I S.

Onus cura èò tendit, vt bonum, & utile ei, qui
curatur afferat. Plat. de Sanit.

Non potest oculus mederi, nisi prius caput; nec
caput absq; totius corporis medicina curatur. idem
de temper.

Rhetor non semper persuadet, nec medicus sem-
per sanat. Arist. Top. 1.

Fabrum sanitatem fecisse accidens est: quoniam
non est aptus ad faciendam sanitatem faber, sed me-
dicus Arist. Metaph. 5.

Eo quis facit ferculum delebatibile, medicus au-
tem utile ibidem.

Medendi ars, ratio sanitatis est. idem Metaph. 11.

Medici non apud sanos, sed ubi sunt ægroti, con-
uersare debent. Pausa apud Plut. in Apophtheg.

Medicorum præstantissimi ad repentinorum fluxiu-
m impetus medicinarum confessim non afferunt
remedias. Plut. in Orat. conf.

Medicus vir multis aliis æquandus. Homer. Iliad.
libro 11.

Medicus garrulus, ægrotanti secundas morbus
est.

Multorum medicorum visitatio me perdidit.

Medicina inter artes liberales elegantia, orna-
tus, iucunditatis nulla minus complectitur, ma-
gnam vero contemplationem de sanitate suis stu-
diosis exhibet Plut. apud Stob.

E X L A T I N I S.

Nihil æquè sanitatem impedit, quam remedio-
rum crebra mutatio. Senec. Epist. 2.

Non gaudet ægrotō medicus elato. idem Epi-
stol. 98.

Nulla dura videtur curatio, cuius salutaris videtur
effectus. idem de ira.

Non minus sunt turpia principia multa supplicia,
quam med co multa funera. idem de Clem.

Non medicina sanat, sed quicquid videtur sine
esse, medicina est. Quint.declam.8.

Maxima medicinæ pars esse cœpit, sanare posse.
ibidem.

Iniquissimum est, desperationem vocare, quoties
remedium medicina non inuenit. ibid.

Nemo magis desperat, quam qui se negat nosse
languorem. Quint.declam.8.

Medicina mortuorum sera est. ibidem.

Non expectes, vt statim gratias agas, qui sanatur
inuitus. idem declam.15.

Noli imitari malos medicos, qui in alienis malis
profidentur se tenere medicinæ scientiam, scipios
curare non possunt. Sulpius apud Cic in Epist.

Nec medici, nec imperatores, nec oratores, quâ
uis artis præcepta percepint, quicquam mala lau
de dignum sine v̄su, & exercitatione consequi pos
sent idem 2. Offic.

Aegri quia non omnes conualescunt, non ideo
nulla medicina est. idem 2. de nat. deorum.

Nulla ars inconstantior medicina est, nec sapientia
mutatur, cum sit fructuosior nulla. Plinius Senior
libro 29.

Medici famam nouitate aliqua aucupantes ani
mas nostras statim negotiantur. ibid.

Vt quisquis inter medices loquendo pollet, illico
imperator nostræ vitæ, cædisque fit. ibidem.

Multa millia gentium sine medicis degunt, nec
tamen sine medicina. ibidem.

Non medicinam antiqui damnabant, sed artem
ibidem.

Minus credimus, quæ ad salutem nostram per
hent, si intelligimus. ibidem.

In hac artium sola euénit, vt vniuersi medicum

se professo statim credatur, cum sit periculum in nullo mendacio maius ibidem.

Discunt periculis nostris, & experimenta per mortes agunt. medicoque tantum hominem occidisse impunitas est. ibidem.

Lues morum non aliunde maior, quam è medicina ibidem.

Imperatoribus vna medicina imperat. idem lib. 24.

Medicamenta si forte in mensa ponuntur, non profundit. idem lib. 28.

Medicinae ab animo hominis pendentes non admittendz. ibidem.

Medicinae præcipue efficassimus magister usus. ibidem.

Medici futurorum rerum incerti praesentibus indicis certam valetudinem promittunt. apud. Tertul.

Medici salubres, sed voluptate carentes cibos blandioribus eloquiis prosequuntur. Plinius junior, libro 1.

Medici quanquam in ægritudine nihil serui, ac liberi differunt, mitius tamen liberos tractant. ibid.

Medici nihil, quod nocitum sit in corporibus, ægris relinquunt. Curt. lib. 6.

Cuncta prius tentanda. sed immedicable vulnus Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

Ouid. i. Metamor.

Eripit interdum, modo dat medicina salutem. Idem 2. de Trist.

Mala est medicina, ubi aliquid naturæ perdit. Pub. Mim.

Non eadem oratio, sentire, & demere morbos.

Sensus inest cunctis: tollitur arte malum. Ouid. 4. de Pont.

E X S A C R I S.

O Mnis medicina habet ad tēpus amaritudinem;

sed postea fructus doloris sanitatem monstratur. Hier.
sup. Hier. lib. 2.

Improbos, & imperitus est medicus, qui alienum
mederi appetit: & ipse, quod patitur, nescit. Greg.
in past.

Medicus ubi cessat curare, desperat Hier.

Nomen medicinæ à modo, & temperamento im-
politum creditur, ut non satis, sed paullatim adhi-
beatur nam in multo contristatur natura: in me-
diocriter autem gaudet. Ibid. 4. Ety.

Naturalis cura est, ægris dare latitudinem: fac inuali-
dum gaudere, & sanatus est. Cassio. 2. Epist.

Dat Galenus opes, & lectio Iustiniana:

Ex aliis paleas, ex ipsis collige grana. apud iuris
consult.

Causam morbi ignorans, non potest curare mor-
bum ibidem.

Medicina aliquando similia similibus, aliquando
contraria contrariis curat. Greg. 23. mor.

Medicina utraque tam corporis quam animi, est
à Deo. idem i. de morib. Eccles. cap. 28.

Mederi, opus misericordia est. idem libro 4 de
doctr. Christ. cap. 16.

Medicinam laudantes, non laudamus morbos.
idem de spirit. & anim.

Bonus medicus non pecuniam, sed salutem qua-
rit ægroti. Pius apud Plat.

Medicina cognitio scripturis necessaria est. idem
de doctr. Christi.

Quies, & securitas.

Securitas est habitus nos à timore prohibens. Plat.
in definit.

Non multitudine negotiorum, sed paucitate se-
curitatè animi metiri conuenit. Plut. de trāq. anim.

Quies à laboribus originem trahit. Plat. de leg.
Sed et

Sedendo, & quiescendo anima fit prudens. Arist.
Physic. 7.

Requies, & ludus videntur necessaria in vita. idem
Ethicor. 4.

Non valentes continuò operari requie indigent.
idem Ethicor. 10.

Requies necessatio est delectabilis; quia est medi-
cina iustitiae, que consistit in labore idem Polit. 8.

Hoc ipsum nihil agere nonnullos sàpe à recta
animi institutione deturbat. Plut. de tranq. anim.

Praxis propriæ domui. Demet Phaler.

Pulchra res, quies est. ibidem.

Vita nostra in remissionem, & studium est diuisa.
Plut. de liber. educ.

Commoda sapientiae, tranquillitas est. apud Stob.
Tranquillitas inter bonos est. ibidem.

R X L A T I N I S.

Vitam securam, & sine ullis fortunæ incursioni-
bus, mare mortuum vocabat Demetrius. Senec.
Epistol. 68.

Homo non est tutus ab eo, quem fortuna fecit
non timendum. Liuius 3. Dec. 1. b. 5.

Ego semper hac opinione tractus sum, ut eum, qui
nihil commiserit, sibi nullam poenam timere existi-
marim. Cic. in Vatin.

Dandum est aliquod interuallum animo, ita ta-
men, ut non resoluatur, sed ut remittatur. Senec.
epistol. 15.

Danda est remissio animis: meliores namque, &
actiores resurgunt. idem de tranquilli anim.

Cum iuvenes relaxare animos, & dare se iucun-
ditati volent, caueant intemperantia, meminerint
verecundia. Cic. 1. offic.

Primum argumentum, bene compositæ mentis
est, posse consilere, & secundum morari. idem.

Multum ad tranquillitatem locus confert. idem
epist. 53.

Nulla placida quies est, nisi quam ratio compo-
nit. idem epist. 57.

Interdum quies inquieta est. ibidem.

Grauior est quies, quibus ex latitudine calamita-
tum venit. Quint. declam. 2.

Grata est pigritia corporum fatigatis. Curt. lib. I.

Remissio est malorum, vita tranquillitas.

Felix, qui propriis annis transegit in aruis,

Ipsa domus puerum, quem videt ipsa senem.
Claud. de senat. Veren.

Vix quenquam inuenies, qui possit aperio otio
vivere. Senec. epist. 43.

E X S A C R I S.

A B animo petenda est tranquillitas. Erasm. in epist.
Quiescere est, bene in potestate esse. Gregor.
4. mor.

Quæ in tranquillitate persistere nequeunt, se ipsa
confundunt. idem lib. 8. mor.

Amor propriæ quietis, præiudicare non debet
sanctæ obedientiæ actibus Bern. serm. 47.

Quies bonos lucratur, & malos perdit. August. in
lib. 83. quæst.

Nemo securus debet esse in vita ista, quæ tota
tentatio nominatur, ut qui fieri potuit, ex deteriori
melior, non possit fieri ex meliore deterior. August.
10. confess.

Securitas diligentes homines negligentes facit.
Chrysost.

Securitas nostra in solis Dei promissionibus est.
Aug. sup. Psal. 49.

Conuersio securitatem parit. Greg. 24. mor.

Quibusdam sœpe virtutis magnitudo, perditio-
nis occasio fuit, ut cum de confidentia virium inot-
disatis

dinatè securi essent, per negligentiam inordinate
morescentur. Greg. in Past.

Nihil est securius, quam illi omnia committere,
qui nouit suis cultoribus congruè profutura pra-
stare. Cassian. super Psalm. 72.

Securitatis magna portio est, nihil iniquè facere;
confusam vitam, & perturbatam potentes agunt,
tantum metuunt, quantum nocent. idem Epist. 16.

Securitas, periculosa res est. Aug. in sent. suis.

Securitas, pessima reipublicæ perditio. idem sup.
Psalm. 13.

Periculum.

E X G R A C I S.

Circa labores, ac pericula fortitudine opus est, &
patientia. Plut. de fort.

Prudenter periculum aggredere. Sodiad.

Quicquid tutum est, id solum verè laudatur: quod
vero cum periculo sit, id etiam admiratione prose-
quitur. Plut. de educ. liber.

Nullus sibi similis in periculis homo, quoties ad
andaciam ex metu venit. Eur. in Taur.

Pro dignis subeundum est discrimen. idem in
Rhef.

Commune periculum sape coniungit eos, qui
alioquin inter se dissident. Demost. in argum. lib.

E X L A T I N I S.

Ab homine homini quotidianum periculum. Sen.
epist. 104.

Quantum possumus, nos à lubrico recedamus, in
sicco etiam parum firmiter stamus. idem epist. 117.

Auida est periculi virtus. Sen. de prosp.

Miratis apud te aliquando pericula accessisse, quan-
circate semper errauerunt, idem de tranq. anim.

Serō animus ad periculorum patientiam post pericula instruitur. ibidem.

In periculis maximē versatur affectus. Quintil. libro 6.

Periculo quæsita maximē placent. Plin. Sen. lib. 9.

In suo quique periculo magnum animum habet idem.

Vbi paria sunt periculum, & præmium, & secundis rebus amplior fructus est, & aduersis solatum maius. Curt lib. 9.

Nunquam periculum sine periculo vincitur. Pub. Mimus.

Metus, periculūmque exhortationem audire non sinunt in hist. Sax.

Labor, & periculum impeditur, vnde honor, & periculum speratur. Liuius i. Deca. lib. 6.

Plus animi est inferenti periculum, quam propulsanti idem. Dec. lib. 8.

Incautum est magnas res eisdem casibus, eisdem tempestatibus subdere. Plin. lun. lib. 3.

E X S A C R I S.

NEmo diu tutus est, qui periculo proximus est. Cypria.

Periculis se offerre, temeritas est. Amb. i. de Off.

Pericitatur castitas in delitiis: humilitas in divitiis: pietas in negotiis: veritas in multiloquio: charitas in hoc mundo. Bern. in quod. serm.

Singulare periculum singularem exigit operam. idem.

Ex consideratione remedij, periculi estimatur quantitas. Bern. in Nat. Domin.

Periculum non incurris, quantumcumque te humilias. idem sup. cant. serm 27.

Periculosè viuitur absque præceptore. idem de tribus ordinib. Eccles.

Fortuna et Sors.

EX GRÆCIS.

Bona fortuna est, quando aliquod bonum euenit; mala autem, quando aliquod malum euenit.
Arist. Phylic. 2.

Fortuna non est in rebus anima carentibus, nec infantibus, nec brutis. ibidem.

Muliebre dictum est, Neminem vitare posse fatum
Plut. de Rhet.

Quidam anteueniunt fortunam, ipsamque occupant
Plat de transq. anim.

Fortuna non est infelicitatis effectrix, nisi improbitatis praesidio idem de curiosit.

Naturæ operatio, fortuna non indiget. ibidem.

Fortuna nobis cyathos exiccatibus, si vnum bonum infundit, tria mala infundit. apud Stob.

Fortuna diurna est. Eurip. in Heracl.

Fortuna diuitibus pecunias non donavit, sed mutuo dedit. Bion apud Stob.

EX LATINIIS.

Quod non dedit fortuna, non eripit. Senec. Epist. 60.

Maior me fortuna in castris suis, quam in delitiis habeat. idem epist. 68.

Fortuna non semper una via, ne tota quidem incurrit: modo nostras in nos manus aduocat, modò suis contenta viribus, inuenit pericula, sine autore nullum tempus ei certum est. In ipsis voluptatibus cause doloris oriuntur. idem epist. 91.

Nulli fortuna tam dedita est, ut multa tentanti vbiique respondeat. Senec de irac. lib. 2.

Cum fortuna ruere, dementia est. Quint. Dec. 4.

Non solum ipsa fortuna cæca est, sed etiam ipsos plerumq; efficit cæcos, quos amplexa est. Cic. in Læ.

Fortunam laudare, stultitia est: vituperare, superbia est. idem i. de invent.

Ei non multum obesse potest fortuna, qui sibi firmius in virtute, quam in casu subsidium colloquit. idem 4 ad Herenn.

Fortitudini fortuna adiumento esse solet. idem 2 ad Herenn.

Ferenda est fortuna, praesertim quæ abest à culpa. idem ad Torq.

Fortuna multis in poenam parcit. Plin Senior libro 6.

Fortuna aduersas res cupido animo infligit, secundas parco. Max. lib. 7.

Multum tum in omnibus rebus, tum in re militari fortuna potest. Cæsar de bello Gall. lib. 6.

Multum fortuna in repentino hostium aduentu potest ibidem.

Fortunæ quisq; faber est Appius apud Sallust.

Fortuna, quos vni sibi credere coagit, magna ex parte audios magis gloriæ, quam capaces facit. Cuit. libro 4.

Fortuna nunquam simpliciter indulget. ibidem.

Fortuna rebus famam, pretiumq; imponit. idem libro 9.

Nullum numen abest, si sit prudentia, sed te

Nos facimus fortuna deam, ex quo locamus Iuuenalis Sat. 14.

Efficacior est ad breue tempus fortuna, ad longum virtus in hist. Sax.

Fortuna virtutem sequitur. Liui. Dec. I. lib. 3.

Qui fit Macenas, vt nemo, quam sibi sortem

Seu ratio dederit, seu sors obiecerit, illa

Contentus viuat, laudet diuersa sequentes.

O fortunati mercatores, grauis annis!

Miles ait, multo iam fractus membra labore.

Contra mercator, nauem iactantibus austris

Militia est potior quid enim concurritur, horæ
Memento aut cito mors venit, aut victoria lata.
Horat. 1. Serin.

Quid refert qualis status tuus sit, si tibi videtur
malus Sen. Epist. 8.

Fata viam inuenient. Vergil. 3. Aeneid.

Quod manere incipit, sors esse desistit. in Hist.
Sax.

Plerunque casus imitatur industriam. ibidem.

Sibi quisque dat mores, conditiones casus essi-
gnat. ibidem.

Omnia, quæcunque agimus, mille casibus subie-
cta sunt. Liuius 3. Dec. lib. 10.

Cuius potest accidere, quod cuiquam potest. Se-
nec. de tranquill. anim.

Casus fortuitus non dicitur, quem diligentissimus
quisque prævidisset. apud Iuriscons.

Si fortuna volet, fies de rhetore consul.

Si volet hæc eadem, fies de consule Rhetor. Ju-
uen. Sat. 7.

E X S A C R I S.

Sorte Jonas in mare missus, sorte Matthias in Ap-
postulum electus est. Greg. sup. 1. Reg.

Sors vniuersiisque propria, est conuersatio. ibid.

Sola fortuna prospera est, quæ otium dat philo-
sophandi Aug. lib. 2 contra Academic.

Fortuna necessaria est sapienti. idem libro 3. con-
tra Acad.

Fortunæ bona sapientes non timent. idem epi-
stol. 157.

Sortem tuam ita redde tolerabiliorem, si quod
vis esse sis. Erasm. in epist.

Constantia & persenerantia.

E X G R A E C I S.

Tardè aggredere, quod aggressurus sis, persecue-
ranter prosequere Demetr. Phaler.

Raræ felicitatis est, celestitas, & magnitudo: rati-
onis, diuturnitas, & constantia. Demost. in arg. lib.

Inconstans mente, cæcus, aut surdus. apud
Stobeum.

Inter homines multi boni, malique sermones
incident, quibus haud exterreas, nec finas abin-
stituto operis dimoueri. Pythag. apud Stob.

Vt aduersas, sic secundas res immoderatè fer-
re, leuitatis est; præclaraque est in omni vita æqua-
bilitas, idemque vultu, eademque frons. Cic. 2. Off.

EX LATINIS.

Non est satis iudicare, quid faciendum, vel non
faciendum sit, sed statim etiā oportet in eo quod
sit iudicatum. Cic. 2. de finib.

Nemo ad bonam mentem certo animo conten-
dit, qui non peruerterit. Erasm. in epist.

Admittendum est etiam, si summa desperes in
hist. Sax.

Non si præstantis ingenij vis, vel inclytarum arti-
um defecerit instrumentum, confessim debemus
ad otium, inertiamque deuolui; sed quod sapienter
sperauimus, perseveranter consecutari debemus. Co-
lum. lib. 1.

Homines agere unum, magnam rem puta: prius
sapientem autem nemo unum agit; ceteri multi-
formes sumus. hoc exige à te, vt qualem te præstare
institueris, talem te ad exitum serues. de eo, quem
vidisti heri, meritò dici potest. Hic quis est tanta mu-
tatio est. Senec. epist. 121.

Non est vir fortis, cui non crescit animus in ipsa
terum difficultate. idem epist. 2.

Nihil est, quod non expugnet pertinax opera &
intenta, ac diligens cura. idem epist. 66.

In excelso est beata vita, sed persecutantia pene-
trabilis. ibidem.

Quæ

Quarenti defatigatio turpis est, cū id, quod quætitur, sit pulcherrimum. 2. de fini.

EX SACRIS.

Coepisse, multorum est: perficere autem paucum, Hier.

Nititur quis frustra, nisi innititur. Bernard. super Cant. serm. 85.

Quod si prius agitur, crebroque retentatur, aliquid succedit. Erasmi in epist.

Incautum bonum agitur, si ante vitæ terminum desieratur; quia frustra velociter currit, qui prius quā ad metas venerit, deficit. Greg. lib. 1. Mor.

Perseuerantia est vnica filia summi regis, finis virtutum, earumque consummatio, totiusque boni repositotium, & virtus sine qua nemo videbit Deū. Bern. in epist.

Absque perseuerātia, nec qui pugnat, victoriam, nec palam victor cōsequitur: vigor virium, virtutis consummatio est, nuptrix est ad meritum, mediatix ad præmium, fotor est patientiæ, constantia fusa, amica pacis, amicitiarum modus, unanimitatis vinculum, sanctitatis propugnaculum: tolle perseuerantiam, nec obsequium mercede habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. denique non qui incœperit, sed qui perseuerauerit usque in finem, saluus erit. Bernard. serm. 2. in vigil. Pet. & Pau.

Noh desistit, qui non deficit idem.

Nihil non poteris, modo animus non desit. Eras. in Epist.

In via Dei non progredi, regredi est. Bern.

Perseuerantia in bonis à Deo est August. de Eccl. dogm.

Multo melius est non coepisse, quam nō perseueraisse. idem de Contin.

370 MUTATIO, ET INCONSTANTIA

Currite fratres, tota curia cælestis vos expeditat.
Bern. in Vig. nat. Dom. Seim. 3.

Mutatio & inconstans.

E X G R A E C I S.

Vitæ genus aliud, atque aliud identidem mutare
à molestiis, perturbationibusque animum exi-
mere nequit. Plutarch. de Tranq anim.

Permutatio, res tristis, cui vero semper male est,
nihil dolet, ex consuetudine infelix existens. Eurip.
in Herc. fur.

Clarissimæ olim vrbes, nunc nihil sunt; quæ nunc
maxime superbunt, eandem aliquando fortunam
experientur. Demosth. in Arg. lib.

Quanta res est mileratio mortaliū, qui non
nunquam eorum, quos oppugnarunt, opem implorare
coguntur. ibidem.

Omnia mortalia propter necessitatem naturæ in
murationibus volvuntur, dum aut à meliore, in de-
teriorē statum transeunt, aut contra res enim na-
tæ augentur, aut vigent: vigentes senescunt, & tan-
dem corrumpuntur. Eurip. in Hippol.

Ipsa dies quandoque parens, quandoque nouer-
ea. Eurip. ibid.

Similis est vita theatro: quo circa sapientissimi
quique honoratissimum inter homines tenet locum.
Demosth. ibid.

Inconstantia fastidit amicos. Plutarch de Amic. &
adul.

E X L A T I N I S.

Nusquam est, qui vbique est. Senec. epist. 2.
Non conualescit planta, quæ sapientius transfer-
tur ibid.

Quidam ut aliquid sui viderentur afferre, etiam
recta mutarunt. Quint. lib. 3.

Dif.

Difficile est mutare animū, et si quid est penitus
in statu moribus, id subito euellere. Cic. ad Quint. fra.

Dies intermissus unus, aut nox interpolata saepe
turbat omnia, & totam opinionem; & parua nonun-
quam commutat aura rumores. Cicer. pro Mur.

Saeppe tempore fit, ut quod plerunque turpe habe-
ri soleat, habeatur non turpe. idem 3. Off.

Tempore commutatur officium, ut non sit. idem
1. Offic.

Abeunt omnia, vnde orta sunt. Cato maior.

Non potest quisquam nostrum subito fingi, nec
culusquam vita mutari, aut natura conuerti. idem pro
Scyll.

Minimis momentis maximæ temporum inclina-
tiones fiunt. idem Philip. s.

Vindex insolentia, varietas humanæ conditionis
est Max. lib. 4.

Plerunque mutatis rebus ea quoque mutata vi-
dentur, quæ manent Plin. Iun. lib. 8.

Nescis, quid optes, aut fugias, ita ludit dies. Pub.
Mim.

Quid quisque velit, nunquam homini satis cau-
tum est in horas. Horat. lib. 2. Carm.

Optima quoque dies miseris mortalibus æui

Prima fugit, subeunt morbi, tristisque senectus.

Et labor, & duræ rapit inclemens mortis. Virg. 3.
Georg.

Optima quoque fere manibus rapiuntur avaris.

Implentur numeris deteriora suis. Ouid. libro 2.
Amor.

Simul parta decora unius horæ fortuna euertere
solet. Linus 3. Dec. lib. 10.

Tam facile seruum tuum, ingenuum videre po-
tes, quam ille te seruum. Senec. Epist. 2.

Meliora prætenuolant, deteriora succedunt. Sen.
Epist. 109.

EX SACRIS.

Inconstantia ex levitate generatur. Greg. in Past.
incontantes scipios negligunt ibidem.
Frustra currit velociter, qui prius quam veniat ad
metam deficit. idem i. Mor.
Afficit & mutabile est omne quod patitur. Aug.

Patientia.

EX GREECIS.

Simplicem dolorem cum licet, non feras dupli-
cem Eup. in Taur.

Quidam magnis passionibus nō mouentur; qui-
dam vero paucis mouentur, & quidam nulla causa
eminente, mouentur. Arist. Anim. i.

Cum iustus fueris, nihil nec dixeris, nec feceris,
prius quā viginti quatuor literas percurseris. Athe-
niod ad Caisarem. apud Plutarch. in Apoph.

Tolerantia per seipso est malorum propter hone-
statem, habitus perseverandi laboris honestatis causa.
Plat in Definit.

Postquam quæ honesta nō sunt, patrare ausus es,
patere & quæ non lubet. Eurip. in Hec.

Non est via ita difficilis aut passio, aut calamitas,
cuius non sufficeret queat pondus, hominum na-
tura. idem in Orest.

Stultias eorum ferre, qui rerum potiuntur, ne-
cessitatem idem in Phoenisi.

Vtile est, ut qui fideliter moneant, tolerentur.
Demosth. in Sext. ord.

Certamen patientiæ tale est, ut qui vincitur, ipso
victore est melior. Eurip. apud Stob.

Magnâ peritiam existimato qua ferre potes alio-
rum imperitiam. Pythag. apud Stob.

Fortunæ mutationem sustine: nauiga secundum
fluvium:

fluuium. nauigia secundum fortunam. ibidem.

Prudentium virorum officium est, ne quid mali fiat, cauere fortium autem, id, quod factum est, moderate ferre. Pittac ibid.

Lex dictat optimum esse in aduersis, quam maxime fieri potest, quietem agere; nec conqueri, quod incertum sit: id quod accidit, bonumve, an malum: tum quod nihil dolor ad sequentia conferat, nec vila humararum rerum magni pendenda sit, eiq; quod subito praesidio esse potest, dolor impedimento sit.
Plat lib. 10. de Republ.

E X L A T I N I S.

TOrmenta quidem à me abesse velim, sed si sustinenda fuerint, ut me in illis fortiter, honeste, animose geram. optabo Senec. epist. 68.

Cauere fortunam potest, qui ferre potest. idem epist. 99.

Non quid, sed quemadmodum feras, interest. idem de Prouid.

Si imbellor est, qui te lxsit, parce illi; si potentior tibi. idem de ita lib. 3.

Fortior est patientia, cum pietas scit se omnia fecisse pro vita Quint. declam. 8.

Inter sanitatem, & patientiam nihil interest; si virtus que ferre non potest. idem decl. 14.

Speremus, quod volumus; sed quod acciderit, feremus. Cice pro. Sest.

Versis rebus omnibus, cum consilio profici nihil potest: vna ratio videtur, quicquid euenerit, ferre moderate. Cicer. ad. Torq.

Patiētia tam similis est fortitudini, vt cum ea, vel ex ea nata videri possit Max. lib. 3.

Patientia quęti debet, quod gratia impetrare non potest. ibidem.

Perfer, & obdura:dolor hic tibi proderit olim:
Sæpe tulit laffis succus amarus opem. Ouid. 3. Amor.

Leniter, ex merito, quicquid patiare, ferendū est.
Qux venit indigne pena, dolenda venit. idem e-
pistol. 5.

Fortiter malum qui patitur, idem post patiturbo-
num. Plaut. in Asin.

Cuiusuis doloris remedium, est patientia. Publi-
Mim.

Feras, non culpes, quod vitari non potest. idem.
Furor fit læsa sæpius patientia idem.
Qui perferre nouit, vincit. in Hist. Sax.
Qui se vitro, morti offerunt, facilius inuenies, quā
qui dolorem patienter ferant. Cæsar de bell. Gall.
lib. 7.

Qui sua metitur pondera, ferre potest. Mart.

E X S A C R I S.

P Er facile est vestem contemptam habere, inclina-
to capite incedere, velum super humeros dimit-
tere, sed verum humilem patientia ostendit iniuriz.
August. ad Probam.

Patientia vera ipsum amat, quem portat. nam to-
lerasse, & odisse non est virtus mansuetudinis, sed
velamentum furoris. Greg. sup Ezech. hom. 8.

Doctrina viri per patientiam cognoscitur: tanto
ergo quisque minus ostenditur doctus, quanto con-
uincitur minus sapiens idem sup euang. Hom. 3.

Patientię finis, promissorum est expectatio. Amb.
Non bona patientia est, cum possis esse liber,
vel agere, contra quod libeat, sed non præter quod
liceat. Bern. 2 de Consid.

Nunquam est virtus patientia in prosperis: ille ve-
ro patiens, qui aduersis conteritur, & tamen aspectu
suz rectitudinis non curvatur. ibidem.

Sapi-

Sapientes dum perturbationi suę minime resistunt, etiam si qua fuerant à se tranquilla mente benegesta, confundunt, & improviso impulsu destruunt quicquid forsitan diu labore prouido construxerunt. *ibid.*

Plerunque ideo patientes videmur: quia retribuere mala non possumus: sed qui idcirco malum non retribuit, quia nequaquam valet, proculdubio patiens non est: quia patientia non in ostensione inquiritur, sed in corde idem in Hom. l sup. Euang.

Nihil ita confusionem facit patienti malum, quam tolerantia patientis. *Chrysost. sup. Epist ad Hebreos. term. 30.*

Remedii pars est, non sentire malū. *Eras. in Epist.*

Vere magni animi est; quasdam iniurias negligere, nec ad quorundam conuictia autes, vel linguam habere. *ibid.*

Pulchritius est, alienam petulantiam ferre, quam referre. *ibid.*

Leuius feruntur mala, quæ non possunt esse diuturna. *ibid.*

Victoria non minor est, hostes tolerare, quam hostes vincere. *Greg.*

Semel vincit, qui statim patitur. *Cypr.*

Illud est magnificum, si subiectus contumeliis, iudicium Dei laudes: si vexatus ægritudine, iudicio Dei deputes: si te inopia premit, non reuoces, quominus laudes iudicium Dei. *Ambr. sup. Beat. immac.*

Paupertatem & quo animo ferre, virtus patientie est: sponte appetere, sapientia laus est. *Bern.*

Siue dignissime indigne depositi sunt, Deo iudicium derelinquent, & patientes sustinent, quod de se iudicatum est, illi & à Deo misericordiam consequentur, & frequenter etiam ab hominibus reuocantur ad pristinum gradum & ad gloriam, quam amiserunt. *Orige. sup. Ezech. Hom. 10.*

Magna virtus est si non ladas, à quo Iesus est magna virtus est si cui nocere potuisti, parcas: nobile vindictæ genus est, ignorare victo. Hug. 3 de Anim.

Patientia est honestatis, aut utilitatis causa, difficultum rerum, ac arduatum voluntaria, ac diuturna perpeccio. Cassiodo. sup. Psal.

Voluntarie Deo sacrificavit, qui inter angustias passionum iugiter gratias agit. ibid.

Affirmandus est animus ad omnia, quæ possunt homini accidere Eras. in Epist.

Patientis iniuste, melior conditio est, quam facientis. Aug. sup. Psal. 5.

Patientia sapientiæ comes est. idem de Sapient. cap. 2.

Patientia, & mansuetudinis exercitium in tribus consistit: in verborum iniuriis; in damnis rerum; in corporis laesione. Bernard. in purific. beat. Mar.

Non in passione esse, sed victorem esse passionis, beatum est Aug. lib. de Sapient. lib. 2.

Impatientia.

Ipsa, quæ mater est omnium, per impatientiæ vitiū virtus charitatis amittitur. Greg. in Past.

Magnum malum est, ferre nō posse malum. Bion. apud Diog. lib. 4.

Non fert illū ictū illæsa felicitas. Sene. de prouid.

Impatientes quædam nescita produnt. Greg. 24 moral.

Hominum ut plurimum sunt impatientes. idem in Euang. Homil. 15.

Dominus iratus sœpe concedit impatiētibus, quod petunt. idem sup. sept. Psal.

Impatientia sœpe iniimica est potestati. idem 20 moral.

Impatientiæ stimulus summus libido est. Tertullianus.

Impat.

Impatientia malum malo cumulat. August. de patient.

Magna cum delinquimus, vix ferimus reprehendi. Bernard sup. Cant. term. 37.

Impatientia Deum cōtra nos prouocamus. Chrys. de prouid. Dei. lib. 2.

Absurde dicitur, malle non esse, quam miser esse. Aug lib. 2. de liber. arbitr.

Spes.

E X G R A E C I S.

Pertitis ab imperitis bona spe differunt. Chil. apud Diog lib 1.

Dulcis res, spes est. Bias. ibid.

Spes pascunt exules. Eurip. in Phoenis.

Sperare non ignavi viri est. idem in Hercul. fur.

Meliora semper expectanda sunt. Apollod. apud Stob.

Quod extreum in vita est, spes est. Diog. ibid.

Spes mala, sicut malus viꝝ dux, ad peccata ducit. ibid.

Nec nauim vna sola anchora; nec vitam vna sole spe muniri oportet. ibid.

Vt crura, sic spem quoque nō ultra extendere cōvenit, quam fieri commode potest. ibid.

Quod maxime commune est, spes est. Thal. ibid.

Spes temeraria plerunque fallunt homines. Eup. ibid.

Spes vigilantium est somnium. Pind. ibid.

E X L A T I N I S.

Voluntatem spes facit. Quint. lib. 5.

Ab altero expectes, alteri quod feceris. Senec. Epist. 95.

Mobiles sunt miserorum spes. idem Declam. 12.

O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam, & inanes nostras contentiones, quæ in medio

spatio s̄pē franguntur & corrunt: & ante in ipso
porto obruntur, quam portum conspicere potue-
xint Cic. 3 de Orat.

Sola spes hominem in miseriis consolati solet.
Cicer. in Catil.

Strenuus metus est, velociter tamen spes. Cun.
libro 7.

S̄pē aliquem solers medicorum cura reliquit;
Nec spes huic vena deficiente cadit. Ouid. 1. de
Pont.

Credulam vitā spes facit, & melius cras fore sem-
per ait. Tibul. lib. 2.

Spes etiam valida solatur compede vinclum,
Crura sonant ferro, sed canit inter opus. idem.
Inesperata accidunt siepius, quam quæ expentes.
Plaut. in Most.

Nec lætabitur unquam, nec mœrebit nimis, qui
semper in seipso omnē spem reponit sui. Cic. 5. Tusc.

E X S A C R I S.

SPei certitudine futura, tanquā iam facta cognoscimus. Augustinus lib. 11. contra Faust.

Vita vitæ mortalis, spes est vitæ immortalis. idem sup. Psal. 3.

Speranti grandia, modica minus data sunt. Ber.
Quæ præter spem eueniunt, solent esse gration. Eral. in Epist.

De diuina misericordia amplius sperandum est, cū humana præsidia deficiunt. Amb. in Hexam.

Spes commodi furatur labores & metum abscondit periculi idem sup. Psalm. 12.

Spem in creatura ponere, de creatore desperari est. Greg. 1. mor.

Tria considero, in quibus tota spes mea consistit charitatem ad optionis, veritatem promissionis, ptestatem redditionis. Bern.

Frustra sperat, qui Deum non timet. Gre. 17. nro. Spes

Sperantibus, non timentibus Iustitia Dei reuelatur. Aug. lib 21. de Crux Dei. cap 24.

Bene sperant solum, qui bonam conscientiam habent. idem sup. Psal. 81.

Spes aliquali subest, hominis vires auget. idem de quant anim.

Spes comes amoris est. idem de bono viduit.

Spes sine fide esse non potest. idem in sentent.

Spes futurorum omni praesentia temporalium certior. idem sup. Psal. 74.

Spes in Dominum fallere non potest idem serm. 170. de temp.

Sperare debemus Dominum cum silentio. Bern. super. Cant. serm 63.

Spes inter timorem, & securitatem collocatur. idem ser. 52.

Spes sunt vigilantium somnia. Basili in epist.

Bona nobis a Deo concessa, magnam de futuris spem concedunt Chrys. super Genes. hom. 35.

Spes sine fide non habet firmitatem. idem sup. Genes. Homil. 22.

Sperare nihil, nisi a Deo, sed nihil querere, nisi Deum singularis perfectionis est. Ber. sup. Psalm. Qui abit. sermon 9.

Spes miserorum, Deus. ibidem serm 15.

Spes vita eterna & latitudinem facit idem super Cant. serm 27.

Spes futurorum bonorum praesentem fortunam lenit. Chrys. sup. Gen. Hom. 27.

Desperatio.

In desperatu rerū sine inuenit Deus. Eurip. in Alcest.

Desperationis causa est, ineuitabilis timor pœna. apud Stobazum.

Turpiter desperatur, quicquid fieri potest. Quint. lib. 1.

Nihil grauius, quam destituta spes torquent. idem Declam. 12.

Desperatio vtilia honestis anteponit. Erasim Ep.
Dii immortales tum omnibus casibus præsumt,
tum præcipue eis, quibus nihil ratione potest admi-
nistrari. Cæsar de bell. Alex.

Nemo desperet fieri posse, quæ facta sunt. Veg. li-
bro 3.

Clausis ex desperatione crescit audacia; & cù spes
nihil est, sumit arma formido. ibidem

Libenter cupit commori, qui scit sine dubio esse
moriendum. ibidem

Prima salus est declinare culpam: secunda, non
desperare veniam Hugo de verb. Sap.

Desperatio cum perpetratione nequit sociatur.
idem lib. 8 mor.

Licer non exaudiatur de tribulatione, non est
tamen desperandum. idem 26. mor.

Nullus desperet veniam, etiamsi circa finem vitz
ad poenitentiam conuertatur: vnumque inq; enim
Deus de suo fine, non de vita præterita iudicat. idem
de summo bono. lib. 2.

Desperatio, certa mors est August sup. psalm. 50.
Desperatio, homicida est animæ. idem. lerm. 6.

Desperatio ex ignorantia Dei nascitur. Bernar. su-
per Cant. ser. 27.

Desperatio solitudinem generat. Chrysost. sup.
Matth. Homil. 16.

Desperationis radix, ignavia. idem Parz. t. ad
Theod. laps. Epist 5.

Iniquissimum est, desperationem vocare, quoties
medium medicina non inuenit. Quint. Declam. 3.

Nemo magis desperat, quam qui se negat nosse
languorem. ibidem.

Fama.

E X G R A E C I S.

Famam, quam multi populi celebrant, non exto-
to periiit. Arist. Ethic. 7.

Nol

Non curandum multos cognoscere, sed à nullo ignorari. Scipio apud Plut. in Apoph.

Fit natura quodam, ut ignauissimi homines nihil eurent, qua sit de ipsis futura opinio: probatissimi autem viri cuncta faciant, quæ in futuris seculis bene inter homines audiant. Plat. epist. 2.

Retum gestarum fulgor perstringit oculos. Luci. de vit. Demosth.

Si bene vis audire, discito bene loqui: & cum bene loqui didiceris, recte facere conator. hoc enim modo bonam famam acquires. Epict. apud Stob.

De homine mortuo bene ominare. Chil. ibid.

Omnibus hæc consuetudo est præconibus, bis tam exagetrare, ac facta sunt. Eurip. in Heracl.

E X L A T I N I S.

Hæc famæ natura est, ut primo sit vnius hominis audacia. Quint. Declam. II.

In rumore cuius probationes, cuius argumenta non habes, calumniæ genus est, primum credere. ibidem.

Famam accendit contentio non credentium. Quint. Decla 8.

Homines non minus opinione famæ, quam aliqua certa re commoueri solent. Cic. pro lege Manil.

Famam ex malo querunt aliqui. Pli. Senior lib. 8.

Plerunque in nouitate fama antecedit. Cæs. de bell. ciuil.

Rumoris publica autoritas instar oraculi est. Cice. in Orat. perfect.

Multifamam, conscientiam pauci verentur. Plin. Iun. lib. 3.

Summam rerum nunciat fama, non ordinem. id in lib. 4.

Fama bella constant, & saxe, quod falsum creditur est, veri locum obtinet. Curt. lib. 8.

Nunquam ad liquidum fama perducitur, omnia,
illa tradente, maiora sunt vero. Curt. lib. 9.

Sed famam vigilare iuuat: quis nosset Homerum,
Ilias & eternum si latuisset opus. Ouid 3. Amor.

Bona opinio homini, melior tamen pecunia est.

Pub. Mim.

Honestus rumor, alterum patrimonium est. idem.

Nocte dieque patet, totaque ex arcis sonanti,

Tota fremit, vocesque refert, iteratque quod sub-
dit Ouid. in Metamor.

Fama malum, (quo non aliud velocius ullum)

Mobilitate viget, viresque acquirit eundo.

Parua metu primo, mox sese attollit in auras,

Egrediturque solo, & caput inter nubila condit.

Virg. 4. Æneid.

Fama loquax, quæ veris addere falsa

Gaudet, & è minimo sua per mendacia crescit. Ouid. 9. Meta.

Famæ, ac fidei damna maiora sunt, quam ut affi-
mari possint. Liu. Dec. 1. lib. 3.

Fama rerum gestarum post mortem viuere facit.
idem 3. Decad. lib. 5.

Insita cupido hominibus augendi rumores. idem
3. Dec. lib. 8.

Nomen bonum magis affectandum, quam hono-
res idem 3. Dec. lib. 9.

Otium plebis rumores excitat. idem 3. Dec. lib. 6.

Negligere quid de se quisque sentiat, non solum
arrogantis est, sed dissoluti omnino. Cice. 2. offi.

Perditissima ratio est, diligere formam, & negli-
gere famam. idem 4. ad Herenn.

Ex sententia omnium nostra fama pendet. idem
in Pisonem:

Minus gratia rebus ex nuntio venit. Quint. De-
clam. 15.

F A M A.
EX S A C R I S.

383

Duo sunt tibi necessaria: scilicet conscientia, & fama: conscientia propter te; fama, propter proximum. Chry. de commu. serm.

Pretium famæ perdit conscientia se publice prodens. in hist. Sax.

Sic docttor bonam eligat vitam, vt bonam etiam non negligat famam. Chry. de doctrina Christ.

Quos fama bene commendat, se inuicem videre desiderant August.

Fama virtutem reddit illustriorem, tametsi non maiorem. Bern. sup. Cant. ser. 17.

Fama mendacio gaudet. Tert.

Famæ cupiditas fere omnibus ingenita post mortem. idem.

Fama bona coram hominibus est necessaria. Ans. sup. Epist. ad Cor.

Falsus rumor cito opprimitur, & vita posterios indicat de priori. Hier. in quad. Epist.

Homicidii genus est, famam hominis impetrare. Erasm. in Epist.

Honesta fama multa commoda, quamuis non affectes, secum trahit. ibid.

Ad parandam famam, plurimum habebit momenti, si diligas argumentum fœcundum, & plausibile: quod vtcunque tractatum, suis ipsius dotibus commendari possit lectori. ibidem.

Minus tantum est rumores subnascentes negligeare, quam eis non credere. ibid.

Famam suam negligens, crudelis est. Anselm. sup. Epist. ad Philipp.

Fama absentes facit præsentes.

Fama monstrum mille luminibus. August. libr. 2. contra Acad.

Famam qui custodit, non tantum in se, sed etiam in alios est misericors. idem de bon. vid.

Etiam si copia plurimum solet habere fastidium,
bonum tamen nomen repetitum semper efficacius
gloriosum. Cassiod lib. 1. Egilt.

Vide etiam in titulo de Laude.

Solus, & solitudo.

Homo solitarius, aut angelus aut bestia. Aristot.
sol. t. 1.

Vnus vir non omnia videt. Eurip. in Phoenis.
Vnius manus imbecillis pugna. idem in Heracl.
Hominem solum quantumuis angusta fortuna
alit. ibid.

Solus potest esse quis inter multos existens. Ber.
sup. Cant. serm. 33.

Solus est qui sine amico est. Augu. de amici. cap. 5.

Exerto crede, aliquid amplius inuenies in tyluis,
quam in angulis. ligna, & lapides docebunt te, quod
a magistris audire non possis. Bern.

Solitudine vitia multa vitantur. Hier.

Malum, quod nemo videt, nemo arguit; ubi autem
non timetur reprehensor, securus accedit tentator,
licentius perpetratur iniurias. ib. d.

Vox vnius, vox nullius. apud iurisconsul.

Solitudinis palæstra difficultis Cypri. de nat.

Non prodeit solitudo corporis, si deest solitudo
mentis Greg. 50. mor.

Solus est, qui à Deo relinquitur: idem sup. 1. Reg.

Solitudo menti necessaria: August. tract. 17. expol.

Euang.

Eremus nudos amat. Hier. ad Heliad.

Eremus aliquando deserenda idem ad Rust. mo-
nach.

Eremi solitudo multo spiritu feruētes enomuit.
Bern. sup. Cant. serm. 64.

Solitarius incedere curans, ceteris est molestus.
Bern. in purifi. Mat. serm. 1.

Soli-

FESTINATIO, DILIGENTIA, ET FUGA. 385

Solitudo superborum est; quia solos se reputat,
& appetunt reputari. Bern de fallac præsent. vit.

Solitudo locus idoneus ad Philosophiam. Chrys.
sup. Ioann. Homil. 41.

Festinatio, & diligentia, & fuga.

Diligens industria utilior quam bonum ingenium.
apud Stob.

Diligentia iusta irreprehensibilis est. ibid.

In tumultu festinatio quoque mora est. Curt. lib. 6.

Sat celeriter fit, quicquid satis bene fit. Aug. Cesars
apud Tranq.

In rebus bellicis celeritas amplior solet prodeesse,
quam virtus. Veget. lib. 4.

Non potest in eo esse succus diuturnus, quod nimis
celeriter est maturitatem asecutum. Cicer. 2. de
Orat.

Animæ cupienti nihil satis festinatur. Ber. ser. 73.

Festinemus, ut habitemus sine metu, abundemus
sine defectu, epulemur sine fastu. ibid. serm. 26.

Quorum opes ignavia nostra auxit, easdem diligentia
destruat. Demosth. 1. Olynth.

Non potest iuste diligentia unquam reprehendi.
Sophocl. apud Stob.

Quod quæritur, comprehendendi potest: effugit autem,
quod negligitur. ibid.

Diligentia subiiciuntur omnia Antiph. ibid.

Nimis diligentia suspicionem facit. Hier.

Nemo futurum putat diligentem, quem in ipsa
nouitate operationis suæ non videt esse custodem.
Cassiod. lib. 1. Epist.

Vince naturam diligentia, exclude corporis so-
mnium: naturam nobis formare non possumus:
possumus diligentiam. Amb. de Iosep.

Sicut in unoquoque mater est diligentia, ita uni-
uersæ doctrinæ, & disciplinæ nouerca est negligētia,
Boet de disciplin. scholast.

Diligentia in omnibus rebus plurimum valeat:
hæc præcipue colenda est nobis; hæc semper adhibe-
da, hæc nihil est, quod non assequatur; qua vna virtu-
te reliquæ omnes virtutes continentur. Cicero. 2. de
Orat.

Diligentia nimia sæpe nocet. Plin. Senior lib. 15.

Ad res gerendas simul adhibeat, & industria
celeritas, & diligentia tarditas Gell. lib. 10.

Somnium, & vinum, utraque sunt inimicissima
diligentia. Colum. lib. II.

Plerunque casus comitatur industriam. apud Te-
rent.

Dii facientes adiuuant. Varro de re rust.

In nocte fugitiua multum valet. Eurip. in Rhes.

Vide plura in titulo de Cura, & Solitudine.

Mora & negligentia.

EX GRÆCIS.

IN ipsa mora malorum sunt remedia. Eurip. in Her-
curen.

Cunctantem maxime Mars odit. idem in Heracl.

Sero est hosti tunc demum occurere, cum finiti-
mi omnes subacti sunt. Demosth. Olynth. I.

Omnium nostra vita cunctando perit: & hinc est
quod ynusquisque nostrum inter negotia moritur.

Epiст. apud Stob.

Perpetua cunctatio facit actiones imperfectas.
Demetr. ibid.

Tempori dilatio lucrum non affert. ibid.

EX LATINIIS.

NEgligētia nascitur ex re bene gesta. Liuius lib. I.
Dec. 3.

Plenique longiori tractatu vis quædam accidit, &
pondus: utque corpori ferrum, sic oratio animo nos-
ictum magis, quam mora imprimitur. Plin. lun. lib. I.
Inco-

Inicitur homines ad cognoscenda, quæ differtuntur idem lib. 9.

Pelle moras, breuis est magni fortuna fauoris.

Nā mora dat vires, teneras mora percoquit vuas,
Et validas segetes, quod fuit herba, facit. Ouid. De
remed. lib. 1.

Vidi ego quod fuerat primò sanabile vulnus,
Dilatum longè damna tulisse mora. ibid.

Tolle moras, semper nocuit differre paratis. Lue.
lib. 1.

Helleborum frustra, cum iam cutis ægra tumebit,
Poscentes videas: venienti occurrite morbo. Per-
fius Sat. 3.

Mora omnis odio est, sed facit sapientiam. Pub.
Mim.

Magnum ira remedium, est mora. Senec. lib. 2.
de ira.

Nihil difficultius est, quam differre gaudia. Quint.
Declam. 2.

Plerunque sera pro nullis sunt. idem Declam. 2.
Maxima vita iactura, dilatio est. Senec. de breuit.
vitæ.

E X S A C R I S.

Quisquis cunctatur, inuitus videtur dare. Etasm.
in Epist.

Quod differtur, non auferitur apud iuris consult.
Mora s̄pē periculosa est. ibid.

Nescio hoc ipsum quod concupiscimus, sit iucun-
dus, dum vitatur. August. de spirit. lit.

Hominem negligentem res dubia facit. Chryso-
stomus.

Omnes sumus in minimis cauti, in maximis ne-
gligentes. hoc ita fit; quia ubi vera vita sit ignora-
mus. Hier. de homi. perf.

Negligentia s̄pē de virtute facit peccatum. Gre.
n. mor.

Quodam modo custodiri negligētius solet, quicquid facile creditur posse reparari. Caslani.

Negligentes vix saluari possunt. Gregor. super Reg.

Vitāda negligentia est: nam in grauiore periculo est desperationis indicium. Berni sup. Psalm. qui hab. serm. 11.

Diuturnum tempus facit præsumi consensum a pudiurisc.

Negligentia non inferenda, vbi studium impendendum Chrys. serm. 1.

Negligentiores facit incerta punitio malos. idem sup. Genes. Hom. 24.

Qui dam ea semper differūt, quę differri non expedit: vbiq; sunt præcipites, vbi res saniore coſilio indiget. Petr. Rab.

Cura, & sollicitudo.

E X G R A E C I S.

NEMO habet parem curam suorum, & alienorū. Arist. Oecono. lib.

Incommoda naturę industria corriguntur. in vita Demosth.

Iuuenis cura dolore non affolet. Eurip. in Med.

Stulta verborum cura cum negligentia rerum.

Demosth. exord. 10.

In magnis negotiis oportet vnum negotiari ad vnum opus: quia melior est cura intenta in vnum, quam circa plura. Arist. Pol. 3.

Duicissimum vitæ genus est, agere sua.

Quod plurimorum est commune, minime cura sortitur: quia de propriis magis curant homines; de communibus autem minus, quam quātum singulis competit. Arist. Polit. 3.

E X L A T I N I S.

Simplex recta cura est, multiplex, praua. Senec. Ep. Stol. 123.

Stol.

Stulta cura est, quæ spem non habet. Quint. Declam. 6.

Non est consentaneum, ullam honestam rem, affectionemve, ne solicitus sis aut non suscipere, aut suscepsum deponere: quod si curam fugimus, virtus fugenda est: quæ necesse est, ut cum aliqua cura, res sibi contrarias aspernetur, atque oderit; ut bonitas malitiam, temperantia libidinem, ignauiam fortitudine Cic.

Attenuant vigiles corpus miserabile curæ. Ouid.
3 Metamor.

Humanum ingenium pro illis habet maximam curam, in quibus suam positam videt esse substantiam. Vege. lib. 2.

Cura somnium excitat. in Hist. Sax.

Cura curam trahit. ibidem.

Solicitudo requiem moratur. Cur. lib. 4.

Cura, fertilitatis causa est. Plin. Sen. lib. 18.

Alterum mater, alterum industria gignit. Max. lib. 8.

Otium securitas est: negotiū solicitudo. apud Ter.

Diligentia res in integrum restitui possunt, quæ negligentia perierant. Demosth. Declam. 3.

E X S A C R I S.

Mens curis occupata, ad superna non attollitur, Greg. 3. mor.

Quanto quis hic altius erigitur, tanto curis grauibus oneratur. idem 17. mor.

Qui adhuc vitiis impugnari se sentiunt, aliorum curam suscipere omnino nō præsumant. idem 23. mor.

Ex natura corrupta, & mala consuetudine curæ oriuntur. idem 23. mor.

Soliciti esse vetamur, laborare iubemur. Chrys.

Nequaquam vltioris cura diei te cōterat. cuius enim diei spatium te visurum nescis, quā ob causam illius solicitudine torqueris; idem sup. Matth. 6.

Cura & solicitudo aestimatur pretio apud Iurif. consul.

Terrenæ solitudines impediunt orationis eff. etum. Greg. 10. mor.

Nonnunquam qui quietus alicuius esse meriti creditur, positus in qualibet actione dividitur. Gr. in mor.

Sicut homo nunquam inuitus bene seruit: ita nec occupatus bene commendata custodit. Maxim. Epist. in quod. serm.

Negotium ex negotio seritur. Erasm. in epist.

Facito aliquid opus, ut te semper diabolus inueniat occupatum. Hier. ad Rust.

Solicitus est Deus de his, qui de ipso sunt solliciti. Bern. sup. Cant. ser. 70.

Solicitudo officium prælati est, non celsitudo. idem de consider. lib 1.

Solicitudo desperationis est filia. Chrysost. Super Matth. Homil. 16.

*Labor, Opus, & Exercitium.
EX GRÆCIS.*

Nimia vitæ exercitationes obsunt magis, quam profund Eurip. in Hipp.

Præcipuum opus ducum, in pœlio superare: præcipuum opus agricolatum, ex terra alimenta colligere. Plat. de scient.

Vnum opus optime fit ab uno. Arist. Polit. 2.

Exercitium confert ad corpus, & animum. Plat. de scient.

Exercitatio infantum confert ad virtutem capessendam idem de legib.

Repletis, & lassatis non conuenit exercitium. Plut. de tuend bona valet.

Nec corpus exercendum est sine animo, nec animus sine corpore.

L A B O R , O P V S , E T E X E R C I T . 391

Vt nauigatio iuxta littus, sic ambulatio iuxta ma-
re iucundissima est, idem probl. Dec. 1.

Qui exercitio virtutis caueat laßitudinem: qui bo-
na fortuna fruitur, innuidam: Bias apud Stobæum.

Diuturnum in operibus exercitium plus confert,
quam pulchre instructi sermonis brevis adhortatio.
Thucydid. ibid.

Plures fiunt exercitatione boni, quam natura. De
mocr. apud Stobæum.

Labor exiccat, & senium inducit. vnde multum
laborantes senescunt magis. Arist de long. vit.

Circa labores, ac pericula fortitudine opus est, ac
patientia. Plut. de fort.

Totius honesti dux, & fundamentum, continen-
tit labor in primis est. Pyth. apud Volat.

Operando viri pecuniosi fiunt & dites: atque la-
borans multo magis amatur à diis. Hesiod. apud Sto-
bæum.

Per labores virtus incedit. idem.

Labor (vt aiunt) bona famæ pater est. ibid.

Labores cum abiere, dulces sunt. ibidem.

In rebus inutilibus noli plurimum laborare. ibid.

Laborare non dedecori est, sed otiali. ibid.

Labor generosum facit ibid.

Laborare nolle, iuueni turpe. ibidem.

Labor fit seipso fortior consuetudine. ibidem.

Labores gloria sequitur. ibid.

Laboribus patria proficit. ibid.

Labor est, natum esse. ibid.

Hanc rationem Deus sequitur in bonis viris, quā
in discipulis suis præceptores: qui plus laboris ab his
exigunt, in quibus certior spes est. Plat. de prosper.

E X L A T I N I S .

N On est viri, timere sudorem. Senec epist. 30.

Ei labori iucundendum est, ubi effectus pro-
mittitur. Quin. Decla 6.

Labor damno incenditur. idem Declam. 13.

Viris labor, mulieribus munditia conuenient.

Sallu in lug.

Vastitas instantis laboris, animos debilitat Col. lib. 4.

Praefat opere fatigatum vnum aut alterum diem quiescere, quam pressum nimio labore noxam concepero. idem lib. 12.

Labor, & periculum impeditur, vnde honor, & monumentum speratur. Liuius Dec. 1. lib. 4.

Labor, & voluptas dissimillima natura, societate quadam iuncta sunt. ibid.

Onus non est appellandum, quod cum latitias feras, ac voluptate. Cic. in Verrem.

Quem in ipsa re trepidare nolueris, ante ipsam rem exerceas. Senec. epist. 18.

Ea solidissima pars est, quæ exercitatur crebrius. idem de Prosper.

In omni doctrina infirma est omnis artis præceptio sine summa assiduitate exercitationis. Cic. 3. ad Heren.

Vita humana proprie vti ferrum est: ferrum si exerceas, conteritur; si non exerceas, tamen rubigo interficit: item homines exercendo videmus conteri, si nihil exerceas, inertia, atque torpedo plus deterrimenti affert, quam exercitatio. Gell. lib. 11.

Dificile est tenero, quæ acceperis, nisi exerceas. Plin. tun. lib. 8.

Habenda est ratio valetudinis: vtendum exercitationibus modicis Cato maior.

Omnium mortalium opera mortalitate damnata sunt, inter peritura viuimus. Senec. Epist. 92.

Omnis virtus in actione consistit. Cic. 2. Offic.

Plus in negotiis gerēdis res, quam verba prosum. idem Offic. 2.

Sunt facta verbis difficiliora. idem ad Quint. frat. Opib.

Opificium quæstus sustinetur frequentia, alitur
otio.idem in Catil.

Commode agendo factum est, vt saxe agerem:
saxe agendo, vt minus commode: quia assiduitate
nimia facilitas magis, quam facultas paratur. Plin.
Junior lib.6.

Omne opus difficile videtur, antequam tentes.
Veg lib.2.

Quod semper agitur, aliquando succedit. in hist.
Sax.

Nascitur ex assiduitate laborum animi hebetatio
quædam & languor. Sene.de Tranq.ani.

E X S A C R I S.

OTium patit fastidum, exercitium famem. Bern.
Nullus labor durus, nullum tempus longum
videri debet, quo gloria æternitatis acquiritur. Hier.
in epist.

Libentius suscipitur labor pro desiderio voluntatis,
quam pro amore virtutis. Leo papa de Ie:un.

Nemo vult in incertum laborare. Lact. lib.9.

Laborant etiam, qui mente operantur. Augu. de
Ope. mon.

Laborandum est, vt victus paretur. idem lib. 2. de
Serm. Dom. in monte.

In omnibus laboribus fructus semper pensandus
est. Greg. 13. Mor.

Sine labore transire non possumus æstim huius
seculi. idem in regist.

Intet laborandum psallendū est. Aug. de Oper. mon.
Laborauit Paulus nobis in exemplum. ibid.

Homo ad labore natu est: si refugit laborem,
non facit id, ad quod natus est. Bern in Decl.

Homo animal est onerificum. idem in Psal. Qui
habit. Ser. 71.

Laboret quisquis potest propter corporis robus.
Basil. in Summ. mor.

Opus inferius artifice. Tertul.

Opera de mane est melior, quam de seto. apud
Iuriscon.

Operamur tanto attentius, quanto difficilius.
Aug.lib.6.de Music.

Aliquod opus facito, vt te diabolus inueniat o-
cupatum: non enim ab illo facile capit, qui bono
vacat exercitio Hier.in Serm.

Labor noster inanis, nisi manus Dominus adiu-
uet. sup. Gen. Homil.5.

Laborem & dolorem multi sustinent, quem ta-
men Deus non considerat Ber. Serm de Poenit.

Ad laborem cum veneris, sic temperabis opus
agendum, vt solicitude operis intentione animi tui
ab his, quæ Dei sunt, non auertat Bern in doctr.

Laboribus prælatorum consideratis, minus affe-
ctari debet eorum honor. idem Dom. in ram. palm.
Serm.3.

Labor malos mores corrigit. Chrysost. sup. Psalm.
Quis est. Homil.1.

Laborantibus finis dulcis est. idem super Matthæ-
um, Hom 48.

Homo natus est ad laborem, et si non ad laborem
creatus est. Bern ad frat.

Otium.

E X G R A C I S.

Videant pueri, vt otium in quauis honestare col-
locent. Plat apud Plut. de tuend. bona valet.

Ingenium hominis, ceu cariem, & senium in otio
contrahit, propter obscuritatem: & cmuta quies, vita-
que sedentaria in otio semota, non corporibus mo-
do, verum etiam animis marcorem conciliat. Plut.

Laboris condimentum, est otium. idem de Educ.
libero.

Homo sanus otiosus, quam febricitans, multo mi-
serior est. Menand. apud Stob.

Idem

Idem est otiosus, & malus ciuis. ibid.

Otium tabefacit corpus, animam vero socordia.

Eur. apud Stob.

E X L A T I N I S.

Nihil tam certum est, quam otii vitia negotio dis-
cuti. Senec. Epist. 57.

In otio inconcussio iacere, non est tranquillitas,
malitia est. idem epist. 68.

In facinus otiosus ardor erumpit. Quin. Decla. 4.

Nihil est dulcius otio literario Cic. 5. Tusc.

Otii non minus, quam negotii ratio habenda est.
idem pro Planc.

Otium, securitas est: negotium autem solicitude.
apud Terent.

Ex otio prouenit amor. apud eundem.

Satius est otiosum esse, quam nihil agere. Plin. Ju.
lib. 1. Epist.

Multa otium, secretumque dictat atque inuenit.
ibidem.

Nihil est pignus delicatis aut curiosis otiosis. i-
dem lib. 9.

Nihil agendo homines male agere discunt. Colu.
lib. 11.

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus. Ouid. 1. de
Remed. amor.

Variam semper dant otia mentem. Lucan. lib. 4.

Animi otio, & copia lasciuunt. Liuius 1. Declam.
libro 2.

Otium plebis rumores excitat. idem 3. Dec.

Luxuria, & otio disciplina militaris tollitur. Liu. 4.
Decl. lib. 10.

E X G R A E C I S.

In otio viuens res aliorum concupiscit. Ansel. sup.
Epist. ad Thessal.

Nihil tam facile, quam otiosum, & dormientem
de aliorum laboribus, & vigiliis disputare. Hier.

Nihil in sancto proposito otio deterius est, quod non solummodo non acquirit noua, sed etiam perfecta consumit, sanctæ vitæ ratio processu gaudet, & crescit: cessatione torpescit, at deficit: quotidianis ac recentibus virtutum incremetis instauranda mens est, & viuendi hoc iter non de transfacto, sed de reliquo metiendum idem ad Demetr.

Otium patit fastidium: exercitium famem: fames autem miro modo dulcia facit, quæ fastidium facit insipida. idem in Epist.

Otium maleficii principium est. Basil.

In otio cauendum est otium. Bern. Ser.

Sapientia otia negotia sunt, & quo otiosior sapientia, eo exercitatiō in suo genere. Bern. sup. Cant.

Subito procedenti de umbra ad solem, de otio ad laborem, male seruitur omne, quod incipit ibidem.

Si propterea otiosum est verbum, quod nullam rationabilem causam habeat, quam rationē de hoc reddere poterimus, quod est pr̄ter rationem. idem. in serm.

Otium philosophorum, est studium; quia philosophus otiat, quādo studet: sed otium vulgare est, quando vacatur ab opere seruili. apud Iurile.

Ab otiosis ad noxia verba, à leuioribus ad grauiora venimus. Greg. in Past.

Otio perit Roma, deleta Carthagine. Aug. lib. I. de Ciuit Dei. cap. 30.

Otium omnem malitiam docet. Chrysost. super Genes. Homil. 14.

Abhorrenti quazuis causa persuadet otium. Eras. in Epist.

Magnanimitas.

Magnanimitas virtus est, per quam utraque fortuna, virtusque, & ignominia feruntur. Aristot. de Virt. & vit. diuīs.

Magnani-

Magnanimitas est pulchre ferre & felicitatem, & infelicitatem, & honorem, & ignominiam : & non admirari nec delicias, nec clientelas, nec potestatē, nec victorias gymnicas: habere autem animi altitudinem, & magnitudinem. est autem magnanimus, nec vitam magni faciens, nec vita amans : simplex potius moribus, & generosus, iniuria potens lacestis, & non vindicta : sequitur autem magnanimitatem simplicitas, & veritas. Arist ibid.

Magnanimitas est ornatus omnium virtutum. idem Eth. 5.

Magnanimi est, magna contemnere, & media-
etia malle, quam nimia Senec. epist. 39.

Magno animo de rebus magnis iudicandum est, idem Epist. 71.

Magnanimitas in Imperatore est. apud Iuriscons.

Magnanimitas pugnat cum prodigalitate. Chrys.
sup. act. Apost. Homil. 48.

Pusillanimitas, & Pigritia.

Pusillanimitas vitium est animi, per quod neutrā fortunam, nec honorem, nec ignominiam ferre possunt. Arist de virt. & vit. diuis.

Pigro, supplicii loco labor est, luxurioso frugalitas pena est. Se nec. epist. 71.

Nec pigri quidem sua fata disponunt, sed unicum bonum: diuturnam vitam existimantes s̄a pe acerba mors occupat. Curt. lib. 9.

Grata est pigritia corporib. fatigatis. idem lib. 8.

Pigri est ingenii contentum esse illis, quæ sunt ab aliis inuenta Quint. lib. 10.

Sic sunt animo consternati homines inasueti la-
boris, vt omnia, quæ imperatur, sibi patienda, & per-
severanda existimant. Cæsar de bell. Gall. lib. 6.

Pigritia malitia coniuncta est. Basili.

Pigritie cum auaritia certamen est. August. Serm.
22. de verb. Apost.

Pusillanimes ad orationem vix exurgunt. Bern.
sup Cant. serm. 10.

Accusatio.

EX GRÆCIS.

Aliud accusationis, aliud deliberationis est tem-
pus. Demost. Exord. 12.

Accusare improbum periculosest. idem.

Criminationes mutua inter nos odia patiunt. i-
dem i. Olynth.

EX LATINIIS.

Facillimum est alienam culpam accusare, ubi fate-
ris tuam. Quint. lib. 2.

Est iniqua in omnire accusanda pratermissis bo-
nis, malorum enumeratio, vitiorumque selectio.
Cic. 3. de leg.

Nemo potest simul esse accusator, & iudex. Scip.
apud Plu. in Apophth.

Carere debet omni vitio, qui paratus est in alium
dicere. is demum maledicit, qui non potest vera ab
alio audire. Cicer. in Sallust.

Semper nō diligentissime, laboriosissime que accu-
sarunt, qui seipso venisse in discrimen existimatio-
nis arbitrantur. idem in Verr.

Si accusatores multos esse in ciuitate vtile est, ut
metu contineatur audacia, verum hoc ita est vtile, ut
ne plane illudamur ab accusatoribus. idem pro Rosc.

Omnis, qui alterum in iudicium vocat, prouide-
re debet, non solum quid oneris in praesentia tol-
suscipere conentur. legem enim ipsi sibi indicant in-
nocentiaz, continentiaz, virtutumque omnium, qui
ab altero rationem vitaz reposunt, atque eo magis
si id faciunt, nulla alia re, nisi utilitate communis co-
moti

moti, etenim non solum accusator, sed ne obiurgator ferendus est is, qui quod in altero vitium reprehendit, in eo ipso deprehenditur. id est act. in Veritate.

Ex accusatione accusatotis optime intelligitur accusationis veritas Plin. Jun. lib. 3.

EX S A C R I S.

Praesumitur semper quod accusatio fiat causa inuidia apud Iuris.

Accusator praesumitur calumniari, statim quod non probat. ibidem.

Accusatio non tenetur, si non constat de persona, qua produxerit illam. ibidem.

Accusatio est iustus metus fugae ibidem.

Accusatio de crimine non consummato fieri non potest. ibidein.

Accusatus non est reus, sed coniunctus. ibidem.

Actio non datur contra patrem. ibidem.

Actio sequitur forum rei. ibidem.

Accusatio alicuius electis Dei non potest nocere. Ansel. sup epist ad Rom.

Accusationes propter promissiones deferens, punitur. Greg sup. 1. Reg.

Accusatuer frumenta, qui a iudice laudatur. Aug.

Vir bonus sepius accusat, quam accusatur. Erasm. in epist.

Accusat se quisque, & propitium iudicem habebit. Chryso. super Epist. ad Heb. Homil. 32.

Acculare se, & non corrigere, Deum est tentare. idem Hom. 1. sup. Psalm. 50.

Accusantur non solum qui auferunt, sed qui non miscentur idem super Ioann. Homil. 40.

Accusans seipsum, iram Dei mitigat. idem de patient. Job. Hom. 40.

Accusantes aliena, grauiora nostra peccata facimus. idem ad pop. Antioch. Hom. 13.

Accusatio peccati exitialis est peccato. idem sup.
Luc de Laz. Conc. 4.

Accusator sui ipsius, est iustus. Chry. aduers. Iudz.
Orat. 5.

Venia & absolution.

E X G R A E C I S.

Deus sepe parcit malis, à quibus optimos orituros
nouit. Plutarch. de sera num. vind.

Fortiter, ac recte factis errata condonentur. Fab.
Max apud Plut. in Apoph.

Venia vltione melior est: illa nanque mitis est in-
genii: hæc autem ferini. apud Stob.

Qui de malis poenas non sumunt, bonos affici vo-
lunt iniuriis. Lycias apud Stob.

E X L A T I N I S.

Si imbecillior est, qui te læsit, parce illi; si potētior,
tibi. Sen. de ira lib. 3.

Illis facile ignoscitur, qui non perseverare, sed ab
errato se reuocare moluntur. Cicer. in Vat.

Est utilius, vnius improbi supplicio multorum im-
probitatem coercere, quam propter muitos impro-
bos vni parcere idem s. aet. in Verr.

Qui alias delinquit delinquentibus facile parcit.
apud Teren.

Facilitas causa est delinquendi ibid.

Petere veniam solemus, aut cum imprudentes
errauimus, aut cū compulsi peccauimus. Gel. lib. ii.

Nemo parcit morituro, nec cuiquam moriturus.
Cur. lib. 6.

Ignoscas aliis multum, tibi nihil. Pittac. per Au-
son.

Bonis nocet, quisquis pepercerit malis Pub. Mim.
Crede mihi miseris cœlestia numina parcunt,
Nec semper læsos, & sine fine premunt. Ouid. 3. de
Pont.

Tam obseruans esto ad vitandam culpam tuam,
quām facilis es ad remittendam alienam. in Hist.
Sax.

Plus est, quām absoluere, dimittere defensionem,
Quint. Declam. 2.

Vtilius est absoluī nocentem, quām innocentem
causam dicere. Cic. pro Rosc.

Nemo absoluī potest, nisi qui dixerit causam.
Curt. lib. 7.

Hominem improbum satius est accusare, quām
absoluere. Liuius 4. Decad. lib. 4.

Est non modō liberale paululum nonnunquam
de suo iure discedere, sed interdum etiam fructuo-
sum. Cic. 2. Offi.

Magna est illecebra peccandi impunitatis spes.
Cic. pro Milon.

Quotus quisque repertur, qui impunitate pro-
posita, abstinere possit iniuria? impunitas enim ma-
xima peccandi illecebra est. Cic. 3. Offic.

Multa homines, ne bellare necesse sit, voluntate
remittunt, quæ bello, & armis cogi non possunt,
Liuius lib. 5. Dec. 1.

E X S A C R I S.

Plurimum interest, quo animo quisque parcatur: si-
cut enim aliquando est misericordia puniens; ita
& crudelitas parcens. Aug. ad Maced. Epist. 64.

Delicti cessatio, radix est venia. Tertull.

Gratia non sit, nisi offendit. idem.

Quoad licet parendum est eis, qui summa, publi-
cique funguntur autoritate. Eraim. in Epist.

Culpam indulgentia præuenire non debet, ne se-
curitas audaciam alat, & ad delinquendum fiducia
remissionis inuitet. Cassiod. in quadam Epist.

Venit via omnibus patet. Cyp. lib. 3. epist.
Maior pars misericordia est, dimittere, quām da-
re. Greg. 12. mor.

In quibusdam factis certi de venia redimus. Greg. lib. 9. mor.

Impunitas incuriaz soboles, insolentiaz mater, radix impudicitiaz, transgressionum nutrix est. Bern. lib. 3. de confid.

Occurrentum est, ne tractu temporis, impunita malitia crescat, & vires iniquitati dissimulatio, vel indulgentior gratia subministret, sed clarius audita correctio doceat imperitiam, & coerceat audaciam. Cassiod. in epist.

Citius culpa dimittitur, quæ malitiaz studio non perpetratur. Greg. 10. mor.

In sola ecclesia est purgatio culpa: idem 8. mor. Culparum remissio aliquando plus valet, quam punitio. idem in regist.

Sunt culpa in quibus culpa est relaxare vindictam. ibidem.

Citò parcendum est iniurianti, ne veniaz viam tibi intercludas. Aug. lib. 4. de Ciuit. Dei, cap. 5.

Sceleris non innocentiaz, sed magnitudo impunitatem facit. Aug. de Ciuit. Dei lib. 4. cap. 4.

Indulgentia Dei multi abutuntur. idem epist. 54.

Sis humilis ad petendam veniam, facilis ad dannum. & si membra erunt in pace. Bernard. de verb. Apost. serm. 1.

Veniam delicti assecutus, si iterum peccat, grauius iudicium sibi præparat. Basil. in summo moral.

Multitudo sociorum impunitatem non facit criminis. Hier. in epist.

De suo iure aliquid relaxare, non modo liberalitatis, sed etiam commoditatis est. Ambros.

Iudex veniam dare peccatis non potest, quia voluntati seruit alienaz: Deus autem potest, quia legis fixus dispensator est, ac iudex. Tert.

Humanitatis omnium id, in quo quisq; sibi indulget, non agere ferre ceteris. Bern. in Declam.

PROBATIO, ET TESTIMONIVM. 403

Trobatio, & testimonium.

EX GRÆCIS.

Non omne, quod videtur probabile, probabile est. Arist. Top. 1.

Probabilia sunt, quæ videntur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus; & iis, vel omnibus, vel pluribus, vel maxime notis, vel præcipuis. ibid.

Mihi contingat, nec latere virtutes, nec turpia agenti multos habere testes Eurip. in Hippol.

Partiuntur inter se mendacia testes. Demosth.

Tutius est famam citare testem, quam ipsum aliquid affirmare. idem i. Olynth.

Recta solutio est, manifestatio falsi. Aristoteles Elench. 2.

EX LATINIIS.

NVllum probationis genus debet inimicum videti, quod solum est. Quint. Declam. 7.

Frustra afferimus, quod fingimus, cùm vix prodest verum fateri. ibidem.

Quis credibilior in cæde pauperis, quam diues ini-
micius? ibidem.

Non debemus quicquam agere, cuius non possi-
mus probabilem reddere causam. Cic. i. Offic.

Ad eligenda, quæ dubitationem afferunt, adhibere homines doctos debemus, vel etiam vsu perito-
rum; & quid eis de uno quoque officij genere place-
at, exquirere. ibidem.

Satis absolutum existimo, de quo tanta diversi-
tate regionum discreta hominum iudicia consenti-
unt idem lib. de Orat. 2.

Nihil motum ex antiquo probabile est. Liu. lib 4.
decad. 4.

Nullius calumnias subiicienda sunt, quæ dij com-
probauerit, idem lib. 5. Dcc. 4.

404 PROBATIO, ET TESTIMONIVM.

Non potest de veritate dubitari, quoties cum incertis experimentis consentiunt. Quint. Dec. 4.

Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem. Qui audiunt, audita dicunt, qui vident plene sciunt. Flaut. in Trucul.

EX-SACRIS.

Turpe est ingenioso id dicere, quod si neget probare non possit. Lact. lib. 3.

Probationis genus firmum, quod ab aduersario sumitur Tertull.

De certis incerta probantur. Lact. lib. 2.

Magis credunt homines ornatae veritati. ibid.

Apud bonos iudices satis habent firmitatis vel testimonia sine ornamentis, vel argumenta sine testimoniosis. Lact.

Testimonium fidele est, quod causas non habet mentiendi. Hier.

In propria causa nemo idoneus testis est. idem.

Consanguineus bona opinione, ac fama potest esse testis pro consanguineo. apud Iuriscons.

Voluerunt maiores nostri, hanc patere inimicitiam, ut quem quisque odisset, eum testimonio possit tollere: mentiuntur enim saepe in eos, quos odiunt. Cic. pro Font.

Onus probationis reo non incumbit. Greg. sup. 1. Reg.

Textus legis, & canonis, est locupletissimus testis. apud Iuriscons.

Efficacior probatio requiritur ab illo, qui vult probare id, quod non est verisimile. ibidem.

Testis non tenetur in tantum recordari de tempore, sicut de loco. ibidem.

Testimonium proprium suspectum est. Chrysost. sup. Ioan. Homil. 12.

Quamvis vera sunt, credenda non sunt, nisi que certis

certis indiciis comprobantur, nisi quæ manifesto ex-anime conuincitur, nisi quæ ordine iudiciali publicantur: non enim qui accusatur, sed qui conuincitur, reus est. Isidor. lib. 1. Soliloq.

Defensio, & excusatio.

E X G RÆ C I S.

Si est turpe non posse se defendere corpore, turpis est non posse se defendere sermone. Aristot. Rhet. 1.

Odit Deus vim, sed parta possidere iubet, non ad rapinas relinquendæ sunt diuitia. Eurip. in Hel.

Quos nobis defensores paramus, hi sâpe hostilia parant Demost. ex Arg. lib.

Nisi ciues ipsi studiosi defendendæ patriæ vna militent, mercenarij, qui solam mercedem expectant, rem plerunque male gerunt. ibid.

Si sedulò tuendi sunt, quibus perditis, & tibi sedulo pereundum est. idem i. Olynth.

Non curiositatis, sed officij est, amicorum causam agere. Demosth. in epist.

Si grata, urbaniterque recuses, non minus grata fuerit excusatio, quam computatio. Plut. de tuend. bona valed.

Oportet eum, qui pro ciuitate aliquid agit, ciuitatis ingenium imitari. Demosth. apud Stob.

E X L A T I N I S.

Difficilius semper est defendere, quam accusare. Quint. lib. 8.

Nescit tacere reprehensorum scelerum trepidatio, & statim respondet illa cum suo sibi scelere patrata defensio. tacere facilius est deceptis, quam deprehensis. idem Declam. 2.

Qui confessum defendit, non absolutionem secutus petit, sed licentiam. idem.

Sine summo scelere non potes, quod maleficium
in aliis vindicaris, idem in aliorum socio cum scitis,
defendere. idem pro Scilli.

Hominem seruare, summa laus. Plin. Sen. lib. 15.

Melior est causa suum non tradentis, quam alienum poscentis. Curt. lib. 7.

Vt cunque succedat res, malo defensionem meam displicere, quam causam. ibidem.

Tu cum defendaris, aliena oppugnas. Liuius lib.
Decad. 3.

Nihil minus conuenit aduocati partibus, quam reo capite periclitanti subsidium miserationis auferre. Quint. Declam. 2.

Domus iurisconsulti, est totius ciuitatis oraculum. Cic. i. de orat.

Qui adducti muneribus, aliis patrocinantur, honestam defensionis speciem querunt. Demosth. ex arg. lib.

Satius est purgatos esse, quam suspectos. Curtius libro 7.

Culpam praesertim deprehensam excusare, altera culpa est. Quint. lib. 6.

Ingenia humana facunda ad suam cuique culpam leuandam. Liuius 3. Dec. lib. 8.

Aliquando exigit communis utilitas, ut etiam falli defendantur. Quin. lib. 2.

EX SACRIS.

Coepisti non defendere peccatum tuum, iam inde nichil aliud facere delectabit. Aug. serm. 4.

Criminibus alterius nemo se defendat. idem.

Si alienum opus excusare non potes, excusa intentionem. Bern. sup. Cant. serm. 2.

Nihil impudentius arrogantia aduocatorum,

qui

qui in subiectos tumidè intonant. Augustinus.

Fidelis aduocatus est, qui non querit quæ sua sunt idem.

Peccatum peccato addit, qui in culpa, quam fecit, patrocinia defensionis adiungit. Greg. 22. mor.

Turpe est defendere, quod constat iustum non esse. idem.

Non debet iudex vendere iustum iudicium, aut testis verum testimonium: quia vendit aduocatus iustum patrocinium: illi enim ad utrunque partem ad examen adhibentur: isti ex una consuntur. Aug. ad Maked.

Verbosum aduocatum, & studentem eloquentię, cum sapientię sit inanis, non aliud, quam iustitiae hostem reputes. Bern. de confid.

Apud causidicos silentium venale est. Cassiod. sup. Psal. 73.

Non est facile de perfecta ætate malum credendum, quam vita præterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. idem in epist. ad Rust.

Fit plerunque, ut dum iniqui correpta in se mala defendere nequeant, ex verecundia peiores siant, & sic in sua defensione superbiant, ut quædam vitia contra vitam corridentis exquirant. Gregorius 10. mor.

Aduocatus perfectus iniustas causas nullo modo suscipiat. Greg. sup. Ezech.

Nemo, quem crimen aggrauat proprium, intercessor fieri appetat pro culpis aliorum. idem in Past.

Cum is, qui mittitur ad intercedendum, displaceat, iratus animus ad deteriora prouocatur. ibid.

Judicem aditurus patronum querat. idem sup. Euang. Hom. 33.

Pauperes prouocare debemus nobis pro aduocatis idem in Euang. hom. 2.

In cassum munita sunt omnia, cum locus unus.

408 DEFENSIO, ET EXCUSATIO.

quo hosti pateat aditus, non est munitus. Gregorius
in mor.

Nulla est peccati excusatio, si amici causa pecca-
ueris. Aug. de Amic. cap. 7.

Criminis socius est, qui male defraudantem de-
fendit. idem Epist. 54.

Excusatio perfecta, testimonium conscientia suæ.
Bern de confid. lib. 2.

Excusationis genus est, cum argueris, alium incu-
fare idem in paru. serm.

Excusationem de ignorantia non habent mo-
nachi. idem de aduent. Domini. serm. 3.

Consulter perdit memoriam, si sibi non solvatur
debita merces. apud Iuriscons.

Habens loquendi locum apud diuitem, damna-
tionem pro ietento talento timeat, si non apud
eum, sicut valeat, pro pauperibus intercedat. idem in
homil.

Doctor, qui consuluit in causa aliena, tenetur il-
lud consilium sequi in propria. apud Iurisconsul.

Studiosus iuris debet esse humilis, nec presumat
iudicare de lege, nisi tota lege perspecta: & quare?
ibidem.

Satisfactio veniam sibi conciliat. serm. de con-
fess. serm.

Coniectura, & sufficio.

EX GRÆCIS.

O ptima coniectura est scientis. Plat de nat. nom.

Verisimile est in multis magis fieri peccatum,
quam in paucis. Arist. Top. 7.

Non omne, quod apparet, verum est. idem Me-
taph. 4.

Oportet, quod ex vsu, ex his, que confinia sunt, &
similem habent speciem, colligere. Chrysippus.

Ex

CONIECTVRA, ET SVSPICIO. 489.

Ex manifestis occulta deprehende. Demetrius Phaler.

Sæpe quodam animi præfigio diuinamus, à quibus nobis bona, vel mala impendantur. apud Demosth. in arg. lib.

Suspicio calunia parit. ibidem.

E X L A T I N I S.

Tutiſſimum iter eſt, ſuſpetiſſimum. Senec. Epिſt. 60.

Inter ſuſpecta male viuitur. idem epift. 75.

Morbus ſigna prænuntiant. idem de ira lib. 3.

Felicior innocentia eſt citra ſuſpicionem. idem Declam. 17.

De futuriſ rebus diſſicile eſt dicere: tamen interdum poſſiſ coniecutra propius accedere, cum res eſt eiusmodi, cuius exitus præuideri poſteſt. Cicero ad Torq.

Multis ſignis coniecutra conſtat. apud Terent.

Signa quædam ſunt ſcelerum certiſſima. Cicero in Catil.

Tam ſuſpicione, quam crimine carere oportet. Caſar apud Tranq.

Suſpicio graue eſt hominibus malum. Publ. Mira.

Perinde vi eſt opinio de cuiusque moribus: ita quod ab eo factum eſt, & non factum exiſtimari po- teſt. Cic. pro Cluent.

E X S A C R I S.

Quānti non dederunt errori locum, & dederunt ſuſpicioni? Ambri.

Suſpicio tollenda eſt, non inferenda. Chrysost.

Innocentiam præſtare poſſum, quid homines de me loquuntur, non poſſum. Etaſ. in Epift.

Nunquam ſic eluuntur magna crimina, quin ha- reat in animis hominum aliquod ſuſpicionis veſtigium. ibidem.

410 CONIECTVRA, ET SVSPICIO.

Suspicari de illo creditur, qui à pluribus admone-
tur. Cassiodo. lib 7.

Sicut difficile aliquem suspicatur malum, qui bo-
nus est. sic difficile aliquem suspicatur bonum, qui
ipse malus est. Chrys. sup. Matth.

Suspiciones suas quisque ferè cognitiones putat.
Aug. Epist. 54.

Suspicio, amicitia venenum est. idem de vilit.
cred.

Non tantum curemus habere bonam conscienciam, sed quantum potest nostra infirmitas, quan-
tum vigilancia fragilitatis humanae, curemus nihil
etiam facere, quod veniat in malam suspicionem
infirmo fratri. Aug.

Arbitror esse boni viri, etiam falsam infamiam
metuere. Eras. in Epist.

Coniectura declarant, qualis fuerit animus. apud
iuriscons.

Coniectura est semiplena probatio. ibid.

Coniectura est, verisimilis ratio suspicionem in-
ducens, non de necessitate personam vincens. ibid.

Ex circumstantiis facta, & dicta estimanda sunt.
Aug. lib. 3. de doctr. Christ.

In incertis, non in certis locus est coniecturis.
apud iuriscons.

Ex vsu, vel consuetudine viuentis presumitur vo-
luntas eiusdem morientis apud iuriscons.

Talis quisque presumitur esse qualis est habitus,
quem gestat. ibidem.

Exemplum, & imitatio.

E X G R. A E C I S.

Arduum est, absque exemplo res magnas lucid-
ostendere. Plat. de regno.

Exemplis utimur in dicendo, ut facilius intelligi-
tur illud, de quo dicitur. Arist. de Poët. I.

Exem-

Exempla ponimus, ut sentiant adolescentes. idem
priorum.

Eorum, qui reipublicæ præsunt, non modò singu-
la verba, nec res tantum publicitus gesta animad-
ueri, notarique solent, sed virtus quoque, iocique
simil, & seria quoque: domus ipsa, familiæ, vxor, cu-
bile curiosius conqueruntur. Plat. de Pol.

Laudatur imitatio, quæ rei similitudinem artifi-
ciosè assequitur, siue illa sit pulchra, siue deformis.
Plut de Poët.

Vt plantarum semina: sic hominum vitæ, regio-
nibus similes sunt. Cyrus ad Plut. in Apophth.

E X L A T I N I S.

MAgna pars artis, imitatio est: nam vt inuenire
primum fuit, estque præcipuum: sic ea, quæ be-
ne inuenta sunt, utile est sequi. Quint. lib. 10.

Non qui maximè imitandus, etiam solus imitan-
dus est: ibidem.

Nihil est, quod facilius humana calliditas possit
imitari, quam dormientis simulatio. Quintil. De-
clam. 2.

Habenda est ratio diligenter, quos imitemur,
quorum similes esse velimus. Cic. 1. de Orat.

Magni interest, quos quisque audiat domi quoti-
die, quibus cum loquatur a puero, quemadmodum
patres, pedagogi, & matres etiam loquantur. Cicer.
de clar. Orat.

Imitandi sunt maiores, primum illud exemplum,
ne vitia sint imitanda. Cic. 2. Offic.

Cùm sit arduum, similitudinem fingere è vero:
tum longè difficilima est imitationis imitatio. Plin.
Iun. lib. 4.

Quæ imitari homines concupiscunt, nemo, aut
rarissimi possunt ibidem.

Omnis dociles sumus imitandis turpibus, ac pra-
mis Iuu. Sat. 14.

412 EXEMPLVM, ET IMITATIO:

Studiose plerique facta principum imitantur. Ci-
cer. i. Off.

Hoc generi hominum propè à natura datum est,
vt qua in familia laus aliqua fortè floruerit: hanc fe-
rè qui sunt eius stirpis, cupidissimè prosequantur. Ci-
cer. pro Rab.

Longum iter est per præcepta: breue, & efficax
per exempla: plus ex moribus, quam ex verbis tra-
himus. Sen Epist. 6.

Aliquis vir bonus nobis eligendus est, & semper
ante oculos habendus, vt sic tanquam illo spectante
vivamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus.
idem Epist. 11.

Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis te-
stis afflittat: aliquem habeat animus, quem vereatur,
cuius autoritate etiam secretum suum sanctius fa-
ciat: felicem, qui aliquem sic verere potest, vt ad me-
moriā quoque eius se componat, atque ordinet,
qui sic aliquem vereri potest, citò erit verendus. ibi-
dem.

Nisi ad regulam prava non corriges. ibid.

Qui in altiorem honoris gradum extenditur, ma-
gis in exemplum spectantibus patet. Quintilianus
Declam. 3.

Duo nos maximè mouent: exemplum, & similitu-
do. Cicer. 3 de Orat.

Quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant ho-
mines. idem ad Caium Seuer.

Graues penz, exempla dicuntur. apud Terent.
Exempla mala ex bonis initiiis orta sunt. Salust in
coniuratio. Catil.

Cum aures hominum nouitate laxantur: tum ad
rationem vitæ exemplis eruditur. Plin. lun. lib. 1.

Post Deum pauci, ad Deum omnes ire volunt
Bern. sup Cant. serm. 12.

Inuenio apud sapientes honestissimum esse ma-
iorum

iorum vestigia sequi, si modò recto itinere processerint. Plin. Iun. lib. 4.

EX S A C R I S.

Exemplum bonorum, non malorum debemus duci Aug de vil & neces poenitent.

Qui in conspectu populi male vivit, quantum in illo est, eum, à quo attenditur, occidit. Greg. in Past.

Cum maiores voluptati deseruiunt, minoribus lasciuiz fræna laxant. idem.

Pulcherrimus ordo est, & saluberrimus, vt onus, quod portandum imponis, tu portes prior, & ex te discas, qualiter oporteat aliis moderari. Bern. Epist. 72.

Exemplum nullum maius eo, cuius est exemplum Tertul.

Sic sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto, vt de bono opere proximis prebeatur exemplum, & tamen per intentionem, qua soli Deo placere querimus, semper optemus secretum. Greg. Hom. 11.

Nonquam exemplum à malis sumitur. Hierony. Plurunque contingit, vt qui de se male opinari permittunt, per semetipos nulla unquam mala faciant, sed tamen per eos, qui se imitati fuerint, multiplicius delinquunt. Grego in Past.

Nullum ego consilium melius arbitror, quam exemplo tuo fratrem docere studeas. idem i. Mor.

Sermo vii, & efficax, exemplum operis est. Bern serm. 56.

Exemplum vitiosum est, si aut falsum est, vt reprehendatur: aut si improbum, vt non sit imitandum; aut maius, aut minus, quam res postulabit. Cic. 2. Rhet.

Exempla sunt omnium: tormenta paucorum. Cyp. de lap.

474 EXEMPLVM, ET IMITATIO.

Antiquorum exempla ad insinuandam huiusvitæ instabilitatem intuenda sunt. Greg. & Mor.

Ad exemplum non sunt ostendenda, nisi quæ sit, ma sunt, idem in Past.

Exempla adiungit Deus, cum eius verba audiens nolumus. idem in Euang.

Parabolæ antiquorum non contempnenda. Hier. ad Orat. Roman.

Exempla bonæ vitæ à Christo, & ab eius actibus assumere debemus. Bern. sup. cant. serm. 23.

Quisquis malos non imitatur, offendit. Cyp. lib. 2. epistol.

Amat unusquisque sequi vitam parentum. Ambrosius.

Seruata veritate historię imitari spiritualiter possumus, quod carnaliter audiuimus. Greg. lib. 1. mot.

Deum imitari desiderat, qui fastigium potentia adeptus aliis prodesse desiderat, non praescire. Greg. 26. m. or.

Turpe est non imitari, quod sumus. idem in Past.

Imitari nolle bonum, & apud Deum, & apud homines pœna est. idem in regist.

Imitatores doctorum reproborum in idem præcipitum corrunt. idem sup. i. Reg.

Exemplum multitudinis fugiendum. Chrys. sup. Luc. de Laz. conc. 1.

Operatur filius, quæ viderit patrem facientem. Aug. 2 de Trinit.

Equalitas, similitudo, & comparatio.

E X G R A C I S.

Omnia omnibus sunt similiter, ac semper. Antiquum apud Plat. de rect. nom. ratio.

Qui à deceptione tutus esse vult, à deceptione causat. idem de scientia.

Si simili-

Similis simili semper hæret. idem de amore.

A similibus similia non licet fieri. Arist. Rhet. 2.

Tale additum tali, facit ipsum magis tale. idem
Topic. 3.

Iuuenes se in speculo intueantur; & qui formosi
sunt digni ea specie fiant: qui autem deformes, eam
deformitatem eruditione tegant. Socrat. apud Dio-
gen. lib. 2.

Signa ferè præcedere solent, quoties magna mala
aut ciuitati, aut genti alicui imminent. apud Stob.

Multa per se dicta alia videntur, comparata cum
suis causis longè alia. ibidem,

Non est natura comparatum, vt quilibet homo
cuique conueniat, nec fortuna finit eadem quibus suis
esse paria. Plut. de Amic. mult.

Æqualitatem cole, quæ amicos semper amicis,
ciuitatibusq; ciuitates, socios sociis colligit. æquali-
tas enim legitima hominibus est. idem.

Si æqualis conditio omnium fuisset, nulla esset
inter homines inuidia apud Stob.

In æqualibus æqualia, in æqualia fiunt, nisi mensu-
ram accipiunt. Plat. de Leg. Dialog. 6.

Æqualitas temporis cum ad æquales voluptates
propter similitudinem trahat, amicitiam parit. ibid.

E X L A T I N I S.

Nihil potest esse æquabile, quod non à certa ra-
tione profiscatur. Cic. 2. Tusc.

Non in omnes omnia conueniunt. idem pro
Roscio.

Affiduum inter pares discordia malum. Iustinus.
libro 6.

Comparatio aliarum felices etiam quasdam mi-
serias facit. Quint. Declam. 5.

Corpora quamvis excellæ, procerioribus admota
decrescunt. Plin. Jun. in Paneg.

Multasunt eadem, sed aliter. Quint. lib. 2.

416 AEQVAL. SIMIL. COMPAR.

Aliud est proximum esse, aliud, secundum idem
lib. 10.

Multum signa faciunt, & ex alia memoria venit
alia idem lib. 11.

Nihil in rebus humanis natura voluit esse tam si-
mile, quod non aliqua proprietate fecerinetur.
idem decla. 3.

Omnibus veris falsa quædam adiuncta sunt tan-
similitudine, ut nulla sit iudicandi, & assentiendi no-
ta Cic. de Nat. deor.

Duo nos maximè mouent, similitudo, & exem-
plum idem ad Quint. frat.

Nihil est, quod tam attrahat, & allicit ad amiciti-
am, quam similitudo: qua sit, ut boni bonos diligent.
idem in Lælio.

Pares cum paribus facillimè congregantur. Cato
maior.

Tantis per similis, & compar eorum fies, dum pa-
ria & consimilia dicas, atque audias. Gell. lib.

Signis opus est apud non intelligentes. Plin. lun.
lib. 2. epist.

Antiquis in rebus si qua similia veris sunt, pro ve-
nis accipiuntur. Liu. 1. Dec. lib. 5.

Imagines maiorum ad virtutes quosdam accen-
dunt. Sall. in Bell. lug.

Ab altero expectes, alteri quod feceris. Pub. Mim.

E X S A C R I S.

Bona clarescunt, cùm fuerint malis comparata.
Bern. in epist.

Quæ per comparationem dicuntur, non per o-
mnia esse similia necesse est. Aug. lib. 16. contra Faust.

Comparatiuus non semper, quod antè dictum
est, auget. idem lib. 3. contra Cresc.

Fœda admota pulchris, pulchriora reddunt pul-
chra, & magis fœda redduntur. Bern.

CONTRARIVM, ET DISSIM. 417

Ve xqualium vſus dulcior, ita ſenum tutior eſt.

Amb.

Simulata xquitas non eſt xquitas, ſed duplex ini-
quitas; quia iniqutias eſt, & simulatio. Aug.

Par in parem non habet imperium. apud Iuris.

Simile non potest dici, vbi diſſimilitudo in eſt.
ibidem.

Simile dicitur, quod concordat in multis, licet in
vno diſcrepet. ibidem.

Pictores imitantur arte naturam. Chrys.

Pictura gentibus pro lectione eſt. Greg.

Fingimus aliquando ſine mendacio. Aug. lib. 2. *

Quæſit. Euang. Quæſit. 5.

Imago, & quod ad imaginem de vicino ſe respi-
ciunt Bern. ſup. Cant. Serm. 8.

Vbi duo ſunt ſimilia, magis simile eſt eligendum.
apud. Iuriscons.

Falſitatis mater, ſimilitudo. Aug. lib. 2. Solil.

Imagines non adorantur, ſed quod per imagines
repræſentatur. Greg. in Regift.

Contrarium, & diſſimilitudo.

COntraria iuxta ſe oppoſita, magis elucentur.
Ariſ. Rhet. 2.

Impoſſibile eſt, contraria eidem ſemper in eſſe.
idem Topic. 2.

Omne quod corrumpitur, à contrario corrumpi-
tur. idem Phys. 1.

Eiuſdem ſententiæ eſt, oppoſita conſiderate. idem
Metaph. 7.

Omnis commodity ſua fert incommoda; & rur-
ſus omnis incommoditas ſua fert commodity. De-
moſth. 1. Olynth.

Contraria ſicut ſimil eſſe non poſſunt: ſic nec
carnales, & ſpirituales diuitia. Bern. ſerm. 4.

418 CONTRARIVM, ET DISSIM.

Non est vna omnium facies. Cic. i. de Nat. deor.
Dispari mores dispara studia sequuntur. Cato
major.

Oderunt hilarem tristes, tristemque iocosi.
Sedatum celeres, agilem, gnauumque remissi.
Hor. Epist. lib. i.
Diffensio omnia turbat. Chyf. sup. Ioan. Hom. ii.

Amor.

E X G R A E C I S.

A Mor audacia, & confidentia praeceptor est. apud
Stobrum.

Natura quodammodo omnis amans, tractabilis
est ibidem.

Qui ad senectutem amare differt, ille vna soluit
iuuentutis farnus. Menand. ibid.

Amor, nec coitus gratia fit, nec sine ea. Aristot.
ibidem.

Si quod capit amantes, forma faciei esset, omnes
eandem amarent. idem enim oculorum iudicium
est. ibidem.

Solus amor inter homines nullo sermone, con-
fliove mouetur. Menand. ibid.

Amor hominibus furor est. ibidem.

Amor otiosa res est, & inutilis ad opera. ibid.

Nullus mortalium mendicans victum amavit,
sed inter diuites iuuenis cupidus agit. ibidem.

Infidus amor est. ibidem.

Amor, si cogas magis solet intendi. ibid.

Amor tenebras infundit. ibidem.

Amor natura surdus est admonenti. ibid.

Amor est cuiusdam irrationalis cupiditatis excess-
sus, qui velocem habet accessum, tardum autem
discessum. Theop. ibidem.

Amor animæ otiosæ affectus est. ibid.

Omnis voluptas ab amore superatur. Plato de
Amor.

Quisquis amat, hallucinatur, & cœcutit in eo, quod amat. Plut. de Amic. & adul.

Amor confidentiam ad quiduis audendum subministrat Plat. in Tim.

Amor vacantiam occupatio est. Diog. lib. 7.

Amor est immortalitatis desiderium. Plato de Amore.

Amare, est alicui velle bene, eius gratia. Aristot. Rhet. 2. (ibidem.

Amicus est, qui amat, & è conuerso amatur.

Vnusquisque naturaliter, & maximè amat se ipsum. Arist. Polit. 2.

Amor ille validissimus, atque sanctissimus omnium merito habetur, quem quis per virtutem à ciuib. & popularibus sibi comparat. Plut. de Polit.

Cum ubiq; sit loquax amor, nunquam is verborum profusior, quam in laudando. idem Probl. De caderi.

Flamma sœui amoris parua quidem primo vapore, sed fomento cōsuetudinis exæstuans totos comburit homines Apul. lib. 6.

Invia amori nulla est via.

E X L A T I N I S.

Sunt, qui neminem amant, nisi cùm perdiderint. Senec. Epist. 36.

Quantum amori in hominem liceat: illi magis, qui amant, sciunt. Quint. Decl. 15.

Admirabilior charitas, in quam coimus viribus nostris. idem Declam. 6.

Minus debetur homini, qui aliquem ideo amat, quia necesse est. ibidem.

A primis ætatis in eandem coire vitam, habet aliquid fraternitatis affectuum. ibid.

Nescis an diligat, cuius non habeat experimen-
tum, nisi sola felicitas. ibid,

Laus, & charitas sunt vita sine metu degenda
præsidia firmissima. Cic. 2. de Finib.

Rerum omnium, nec aprius est quicquam ad
opes tuendas, ac tenendas, quam diligi; nec alienius,
quam timeri idem. Offic. 2.

Nihil minus videtur hominis, quam non respon-
dere in amore iis, à quibus prouoceris. idem ad
Brut.

Parcendum maximè charitati hominum, nec te-
merè in eos dicas qui diliguntur. idem 2. de Orat.

Tantum amori fraterno dandum non arbitror,
vt quisque de salute eorum consulat, communem
relinquat. id pro Syll.

Amor inuentionis causa. Plin. Senior lib. 5.

Vbi maximus, & honestissimus est amor, aliquan-
do præstat morte, quam vita distrahi. Max. lib. 4.

Eo certius quo miseri experimentum habet
charitas. idem lib. 5.

Notis suis amor plerunque percurrit. Plinius Iun.
libro 4.

Est suspectum, & anxium, de eo, quem ardentissi-
mè diligas, interdum nihil scire. idem lib. 5.

Non obligandus, sed remunerandus, qui prior
capit. idem lib. 7.

Facilius est, vnum amare, quam multos. idem in
Paneg.

Nemo fideliter diligit, quem aliquando fastidit.
Curt. lib. 5.

Conciliari nisi turpi ratione amor turpis non po-
test. Sen. epist. 29.

Amantes de forma iudicare non possunt; qua
sensum oculorum premit amor. Quintil. lib. 6.

Habet aliquod solatium, quisquis in amore mi-
ser eit idem Declam. 13.

Is tantum in amore sanatur, qui quod desinit, sibi
debet. ibidem.

Agè amantes de re vxoria audiunt: Terent. in
And.

Amicus perpetuò, amator ad tempus. apud eun-
dem.

Quinque sunt amoris linea: visus, colloquium,
tactus, oscula, concubitus ibidem.

Insuavissimus amor est, quo frui non licet. ibid.

Stultus amator, irsidenti credit. ibid.

Amantibus omnia sunt suspecta. ibid.

Amatores solatio angit, non laedit. idem in Hecyr.

Penitus hærens amor fastidio præsentium accen-
ditur. Cur lib. 7.

Omnis humanos sanat medicina dolores:

Solus amor, morbi non amat artificem. Propert.
libro 2.

Heu mihi, quod nullis amore est medicabilis her-
bis. Ouid. in Epist.

Difficile est longum subito deponere amore: in
Catul.

Errat, qui finem vesani ponit amoris:

Verus amor nullum nouit habere modum. Pro-
pert. libro 2.

Libertas quoniam nulli iam restat amanti,

Nellus liber erit, si quis amare velit. ibid.

Non bene conueniunt, nec in una sede morantur,

Maiestas, & amor. Ouid. 2. Metam.

Finem qui queris amoris,

Cedit amor rebus, res age, tutus eris. idem 1. de re-
med. amor.

Divitius alitur luxuriosus amor. idem 2. de re-
med. amor.

Sed tamen appetet dissimulatus amor. idem in
Epistol.

Irx interueniunt, redeunt rursus in gratiam: ve-
rum irx, si qua forè veniunt huiusmodi inter eos
rursus, si reuentum in gratiam est, bis tanto amici

sunt inter se, quam prius. Plaut. in Amph.

Amantium ira, amoris redintegratio est. Terent. in And.

Nihil ita amorem incitat, quam carendi metus. Plin. Iun. lib 4.

E X S A C R I S.

AMOR formæ, rationis obliuio. Hier. in Epist. Violenta res est, & impotens amor. Etasim. in Epistol.

Ardentissimus amor cum metu non cohæret. ibidem.

Solet spretus amor in iram conuerti. ibid.

Amor pudorem, modum, consilium non habet. Bern sup. Cant. serm. 73.

Amor purus, mercenarius non est. idem sermon. 83.

Amor ubi est, labor non est. idem 86.

Amari non nisi nota possunt. August. libro 3. de Trinit.

Amare alium non potest, qui se ipsum non amat. idem.

Quæcunque amore possessa sunt, non sine dolore pereunt. idem in Enchir.

Non amatur, quod propter se non amatur. idem de vnic. baptis.

Amatur aliquando res bona non bono amore. idem 2. contra sect. Manich.

Quod non videtur, plus amatur. idem sup. Ioann. tract 32.

Diligendi sunt homines, ut eorum non diligantur errores. idem.

Non amatur, nisi quod delectat. idem serm. 17. de verb. Apost.

Non potentior est spiritus noster ubi animat, quam ubi amat: nisi forte magis putetur esse, ubi vincit.

vincit ex necessitate tenetur, quām quo sponte, &
alacri se fuit voluntate. Bern.

Lingua amoris ei, qui non amat barbara est. idem.

Vsuratio vnanimitatis indicium est. idem.

Non est sincerus amor, qui suspicionis faciem re-
tinet. idem.

Vis amoris hoc agere solet in animo, vt in quem
ipse semper cogitat, nullum alium ignorare putet.
idem.

Nemo aliquem amat, quem non vult esse melio-
rem. Greg. 12. mor.

Nemo potest aliquid obliuisci, quod amat: aut re-
tinere, quod odit. Chrys.

Veras amoris animis constat, quem sape numero
vel minuit, vel dissoluit corporis coniunctio. Erasm.
in epist.

Solidus amor est à virtute profectus, tam finem
nescit, quām ipsa virtus. ibid.

Qui puerili impetu se prosequuntur, pari levitate
descidunt, qua accesserant. ibid.

Benevolentiam conciliat malorum societas. ibid.

Charitas cor vnum multorum fratrum facit. Aug.
sup. Ioan. tract. 14.

Charitas in totum se extendit orbem. idem sup.
Ioan. Epist.

Est inter bonos, studiososque viros publica quæ-
dam, sed constantissima necessitudo, & similium-
serum administratione conflata. Erasm. in Epist.

Verè amat, qui gratis amat. ibidem.

Amare nihil, difficile homini. Hier de cult. virg.

Difficile est, ab his diligi, quos præcedas. idem.

Inaudita est dilectio, qua amicum amat, & præ-
sentiam eius non amat. Cassiod. sup. Psal.

Dilectio absentiae damnum non sentit: cūmque
diuturnitate temporis pleraque solent infirmari,
dilectio & temporis tractu, & locali distantia conua-
lescit. Petr. Rau. in epist.

Amor verus est, si propter Deum amatatur, quod amatatur. idem lib. 4. confess.

Ad amorem inuitatio est maxima, prouenire amando. idem de Cate. rud.

Amor ordinatè amandus est. idem lib. 15. de Ciuit. Dei.

Amor Iesus irasci debet Hier ad Heliod.

Amor monet & memorem Eras. in epist.

Amata rei subtractio, desiderij augmentatio est Bern sup Cantic. serm. 6.

Amor dominum nescit, omnes ex quo intueruntur. idem serm. 58.

Mens amori occupata, sui iuris non est. Bern.

Aimanti semel aspicere non sufficit. Gregor. in homil.

Omnis creatura cum bona sit, & bene amari potest, & male: bene, ordine constituto: male, ordine perturbato Aug. de Ciuit. Dei lib. 15.

Amor amore superatur. Hier. ad Vest.

Nihil amantibus labor est. Hier. in epist.

Quos amamus, nonnunquam morbi petimus. Chrys. sup. Epist. ad Corinth. Hom. 24.

Amamus non ex necessitate. idem sup. Epistol ad Ephes. serm. 2.

Aimare nescire, turpe est. idem sup. Epist. ad Cor. Homil. 27.

Amare corporis famam, est deformitatem admirari. idem sup. epist. ad Heb. Hom. 4.

Cupidinis incendium, socordia est. idem serm. 4. sup Epist. ad Rom.

Amoris affectum exprimit nutrix. idem sup. Epist. ad Thess. Hom. 3.

Odium.

E X G R A C I S.

Odium ex cum est. Plut. de vili. cap. ab inimic.

Odia

Odia soluenda : non autem inimicitiaz. idem de
amic. mult.

E X L A T I N I S.

NON est prudentis errantes odiisse , alioquin ipse
sibi odio erit Sen. de ira lib. 1.

Infixa nobis est aueratio eius rei , quam natura
damnauit. idem epist. 99.

Vt optabile est, plus fauoris mereri: sic proximum,
odij minus. Quint. lib. 4.

Semper odiorum honestus occasus, & dum simili-
tates nihil aliud habent , quam nocendi cupidita-
tem, speciosa in melius animi mutatio est. idem De-
clam. 9.

Perpetua res est , odiisse sine causa. Quintil. De-
clam. 14.

Multorum odiis nullaz opes sufficere possunt.
Cicer. 2. offic.

Quem metuunt, oderunt ; quem quisque metuit,
perisse desiderat. ibid.

Non tam ea, quaz sunt recta probantur, quam que
prava sunt, fastidiis adhaerent. idem 1. de Orat.

Hoc natura insitum est , vt quem timueris , qui
cum de vita , fortunisque contenderis, cuius insidiis
euaseris, hunc semper oderis. idem pro Sill.

E X S A C R I S.

Odio habeantur peccata, non homines. Leo Papa
dissin. 39.

Qui pzx se fert odium , protinus sibi fidem abro-
gat, etiam in causa iustissima Eras. in epist.

Facile tedit in gratiam, qui odit inuitus. ibid.

Nemo potest perfecte diligere, quò vocamur, nisi
oderit, vnde reuocamur. Aug. de ver. relig.

Propemodum naturale est , vt socrus nurum, &
nurus oderit socrum. Hier. sup. Mich.

Sicut rex in imagine sua honoratur : sic Deus in

homine diligitur, & oditur: non potest hominem
odire, qui Deum amat, nec potest Deum amare, qui
hominem odit. Chrys. sup. Matth. 22.

Nemo potest aliquid obliuisci, quod diligit, aut
retinere, quod odit Greg. in Hom.

Odium proximi impedit orationis fructus. Greg.
Io. mor.

Odia aliquando sunt pro veritate sustinenda. idem in Regist.

Odium, est ira inueterata Aug. sup. Psal. 25.

Odium tenebrat conscientiam Greg. lib. 5. mot.

Odientes nos debemus diligere, & quantum in
nobis est, pacem habere. idem in Regist.

Odium, spiritus est tenebrarum Chrys. sup. Matth.
Hom. 43.

Odium omne malum suggerit. idem sup. Matth.
Homil. 43.

Aemulatio, & Ambitio.

AEmulus est figulus figulo, atque fabro aemulus
artis protinus est consors. Hesiod. apud Plut. de
tranq. anim.

Natura comparatum est, ut inter eos aemulatio
contentiosi non innascatur, qui diuersa virtute, di-
uersis moribus, non eodem studij genere operam
rei cuiquam dant. idem de Polit.

Aemulatione virtus cognoscitur. Hom. Iliad. 23.

Inter pares nulla potest esse aemulatio. Quint. De
clam. 9.

Nihil est tam primum ad similitates, quam aemula-
tio, in foeminis praesertim. Plin. Ion. in Paneg.

Tunc bene fortis equus reserato carcere currit,
Cum quos pretereat, quosque sequatur, habet.
Ouid. 3. de Art.

Cum prestare ceteris concupieris, difficile est ser-
vare aequitatem. Cic. i. Offic.

Festis nulla maior in amicitijs esse potest, quām
in quibusdam honoris, & gloriæ certamen, ex quo
inimicitia s̄pē maxima inter amicissimos extite-
runt idem in Lælio.

Æmulationi discretio necessaria est. Bern. sup.
Cant serm. 49.

Ambitio, improba res est: multi iam dum mater-
na querunt, amisere paterna. Herod. apud Stob.

Plurimæ seditiones ambitionis causa in ciuitate
orantur, nec honoribus enim non quilibet, sed po-
tentissimi contendunt Arist. apud Stob.

Ambitiosi obsequiis conciliandi. ibid.

Ambitio, frequenter causa virtutis est. Quin. lib 1.

Ambitio virtuti, quām auaritiae affinior. Sallust. in
conjurat. Catil.

Tunc maximè fauor, & ambitio dominatur, cūr
sub aliqua severitatis specie delitescit. Plinius iun.
libro 3.

Cauenda est gloriæ cupiditas, eripit enim liberta-
tem, pro qua magnanimis viris omnis debet esse
contentio: ibidem.

Ambitio possidet omnium virtutum præmia. Au-
gustinus.

Potestatis ambitio angelum potestate angelica
privavit: scientiæ appetitus hominem immortalita-
tis gloria spoliauit: non Euam cibus deflexerat, non
mandatorum destituerat obliuio, sed promissi ho-
noris ambitio illecebrosa decepit. Bern. serm.

Omnis adeundi honoris ecclesiastici abscondetur
ambitio, si se iudicandos potius, quām iudicatores
hi, qui præesse volunt populis, cogitarent. Orig. sup.
epist. ad Rom.

Ambitiosi tractantur eleganter. Hier. ad Rust.

Officium aliquando putatur ambitio. Hier. ad
Saluinam.

428 AEMVLATIO, ET AMBITIO.

Ambitio furoris causa. Bern. Epist. 126.

Ambitio latere vult. ibidem.

Ambitio, hypocrisis mater. idem serm. s. in dominic. Palm.

Ambitio, pessimus dæmon. Basil. in Epist.

Aemulari misericordiam Dei debemus. Chrysost. sup Gene Hom. 17.

Ambitio cecos reddit homines. idem sup. Act. Apost. Hom. 18.

Qui agit, ut prior sit, forsitan si non transibit, et quabit Quin. lib. 10.

Quisquis intelligit habere se vitæ, famæq; æmulum, attente sibi cauet, facta sua circumspicit, vitam omnem componit: quandoquidem & hoc habet peculiare malitia, ut in peccando magis vereatur inimicos, quam amicos. Piut de vtil. cap. ab inim.

Multum sibi adjicit lacerita virtus. Seneca Epist. 13.

Exhortandi cunctantes optima ratio æmulum, qui, quod ipsi dubitant accipere, alij intercipere studeant. Demosth. i. Olynth.

Marces sine aduersario virtus. Sen. de prouid.

Contemptus.

EX G RÆC I S.

Contemptus, magnum auspicandæ Philosophiz instrumentum est. Plut. de Tran. anim.

Æquè contemnit pecunias is, qui largitur, ac is, qui non admittit. Plut. de virt. Alex.

Turpe est, voti factum compotem, ea negligere, quæ optaueras. Demost. i. Olynth.

Eò magis dolendus virtutis neglectus, quò maiorem fructum confert illius accessio. Plutar. de prof. morum.

EX LAT I N I S.

Dicimus, ut bona temporalia contemnas, non vt

bos

non habeas, sed ne sollicitus habeas. Seneca de vit.
beat.

Brevisima ad dinitias, per diuitiarum contēptum
via est idem Epist. 63.

Contemptus corporis mei, certa libertas est. idem
epistol. 66.

Quæ virtus est supereracula contemnere? tunc te
admitte, cum contemptus necessaria. idem epi-
stol. III.

Ad quæ nescenda iter ingredi, transmittere mare
solemus, ea sub oculis polita negligimus. Plinius
lun. lib. 8.

Pecuniam in loco negligere, interdum lucrum
est. Terent.

Nemo est omnino negligendus, in quo aliqua
virtutis significatio apparet. Cic. I. Offic.

E X S A C R I S.

OMNIA contemnit, qui non solum, quantum po-
tuit, sed etiam quantum voluit, habere conten-
dit Aug. de cat. rud.

Virtus cō pluris estimanda, quō plura contemnit:
magnæ virtutis est, cum felicitate luctari; magnæ
felicitatis est, à felicitate non vinci. idem.

Bona hæc contemnit, qui præ virtute neglit:
contemnit, qui non eis fidit: contemnit, qui sibi non
possidet: contemnit, qui benignè erogat: contemnit,
qui non affligitur ablatis, si quando fortuna, quod
suum est, repetit. Erasm. in epist.

Rerum contemptu constat fortitudo Amb.

Omnia relinquere possumus etiam retinendo.
Gregor.

Non sunt contemnenda quasi parva, sine quibus
magna constare non possunt. Hier. ad Latam.

Si reum regiæ maiestatis quamvis humanæ hu-
manis legibus capite plecti sanctum est, quis fini-
contemnentium diuinam omnipotentiam erit?
Gregor. in moral.

CONTEMPTVS.

Contemne diuitias, & eris diues: contemne gloriam, & eris gloriōsus: contemne supplicia inimicorum, & tunc eos superabis. Chrys. sup. Epist. ad Heb.

Age ergo, qui relinquere disponis omnia, te quoque inter relinquenda memorare memento. Bern. in colla.

Quod non metuitur, contemnitur. Lact. de inst. Dei.

Vtilius terrena opulētia tenetur humiliter, quam superbia relinquitur. Aug. ad Paul.

Pius est animum depositissimum, quam cultum. Hier. epist. 120.

Qui spernit modica, paulatim decidit. Aug. lib. 9. confess. cap. 8.

Magis est contemnere seipsum quam mundum. idem de spirit & anim.

Mundus hic non corpore, sed corde fugiendus est. idem de bon perseu.

Qui terrena contempsimus, necesse est, ut flagrante desiderio cœlestia requiramus. Bernard. in parv. serm.

Relinquere omnia, quam reliqui, melius est. idem in Declam.

Terrena esurit avarus, mendicus fidelis contemnit, vt dominus liber. Bern. sup. Cant. serm. 22.

Homo.

E X G R A C I S.

Homo aliud est, quam corpus suum. Plat. de nat. nom.

Omnis homo lucri cupidus est. idē de lucri cupid. Fœmina, & vir æquè ad omnia apti, sed fœmina imbecillior. idem de repub.

Homines vt in pluribus sunt mali: in paucioribus autem boni. Arist. Top. 2,

Dif.

Difficilis possessio, homo est. Plat. de leg.

Nos sumus quodammodo finis omnium. Arist.

Physic 2.

Homo est melioris carnis, quam cetera anima-
lia. idem de anim. 2.

Masculi generaliter sunt longioris vitae, quam
fœminæ: quia masculus calidior est, quam fœmina.
idem de long. vit.

Homo est rectissimum animalium. idem de mort.
& vit.

Homines habitantes in montibus, fortiores sunt
habitantibus in planicie idem de anim. 8.

Hominum sanguis serpentum mortibus aduersa-
tur ibidem.

Homo mortuus quanquam habeat eandem effi-
giem, & formam figuræ, non tamen est homo. ibid.

Homines magis dominatur à primo patre, quam
à prima matre idem Metaph. 5.

Omnis homines natura scire desiderant. idem
Metaph. 1.

Homo naturaliter est animal politicum. idem
Polit. 1.

Masculinum naturaliter dignius est fœminino.
ibidem.

Sicut omnium animalium melior est homo lega-
truiens; sic omnium animalium pessimum homo à
lege, & iustitia separatus. ibid.

Hominem homini nihil aliud mansuetum, & mi-
tem reddit, quam benevolentia, iustitia, & probita-
tis fides. Plut. de Polit.

Homo ex homine non alta cogitat. Pit. apud Vo-
laterranum.

Nihil habet commune cum mortali animante,
animal homo, in immortalibus bonis exercitatus.
Bitt apud Diog lib. 10.

Homines videntur boni, aut mali pauçuntur.

medij autem plurimi. Plato in Phæd.

Felices aio homines innuptos, & sine liberis: vni
enim anima est, cui pro seipſa doloris onus est me-
diocte Eurip. in Alcest.

Homo nihil omaino, quām ipsa calamitas est.
Herod. apud Stob.

E X L A T I N I S.

Quod naturæ satis est, homini non est. Senec.
-epist.120.

Homo in adiutorium mutuum generatus est.
identi de ira.

Sunt quidam non re, sed nomine homines.Cic.
1.Offic.

Hoc natura præscribit, vt homo homini quicun-
que sit, ob eam ipsam causam tantum, quod homo
est, consultum velit.idem 3. Offic.

Sunt in terra homines, non vt incolæ, & habita-
tores, sed quasi expectatores superarum rerum, atq;
celestium.idem 2. de legib.

Nec figura corporis, nec excellens vis ingenij hu-
mani significat ad hanc vnam rem natum homi-
nem, vt frueretur voluptatibus.idem 1. de finib.

Sic cauento te non esse mortalem, sed corpus hoc
idem se somn. Scip.

Homini ex homine plura mala. Plin. Sen. lib.7.

Hominum natura nouitatis auida.ibid.

Hominis industria belluarum vim longè superat.
Saliunt in coniut. Catil.

Homines aut mortalitatem suam aut immorta-
litatem cogitare debent. Plin. lun in epist.

Homo, est imbecilitatis exemplum, temporis
spolium, fortunæ lusus, inconstantia: imago, invicç,
& calamitatis trutina: reliquum vero pitiuita, & bi-
lis. Ariist. apud Stob.

Animata cuncta noscunt sibi salutaria, præter ho-
minem. Plin. Sen. lib.27.

Duplex

Duplex est hominum natura sed præstantior eorum, quæ sunt virti. Cic. pro Rosc.

Hoc solum animal homo natum pudoris, ac secundæ particeps, appetens coniunctionem hominum, ac societatem, animaduertensq; in omnibus rebus, quas ageret, aut diceret, ne quid ab eo fieri, nisi honestum, & decorum. Cicer. 4. de finib.

Nihil vni tam simile, tam par, quam omnes inter nosmetipos sumus: quod si depravatio consuetudinem, si opinionum varietas imbecillitatem animorum non torqueret, ac flesteret, quocunque cœperisset, sui nemo ipse tam similis esset, quam omnes essent omnium: itaque quæcunque est hominis definitio, una in omnes valet: quod argumenti satis est, nullam dissimilitudinem esse in genere: quæ si esset, non una omnes definitio contineret. Cicer. 1. de legibus.

Nullum est animal præter hominē, quod habeat aliquam notitiam Dei, ibid.

Si considerare volumus, quæ sit in homine excellens natura, & dignitas intelligemus, quam sit tuta, & diffusa luxuria, & delicate, ac molliter viuere: quam honestum parce, continenter, seuere, sobrie. idem 1. Offic.

Cum aspicere cœperimus, quid sit sentire, quid sumus, & quid animantibus cœteris differamus, tunc ea insequi incipiemos, ad quæ nati sumus. idem 2. de finib.

Cum voles veram nominis estimationem inire, & scire, quale sit; nudum inspice: ponat patrimonium, ponat honores, & alia fortunæ mendacia, corpus ipsum exuat, animum intuere, qualis quantusque sit. Sene. epist. 4.

Vt magnas utilitates adipisciuntur ex consensu hominum, sic nulla tam detestabilis pestis, quæ non homini ab homine nascatur. Cic. 2. Offic.

EX S A C R I S.

Optima medicina homini est homo. Petr. Blein
lib. de Amic.

Homo sine crimen potest esse, non autem sine
peccato Aug.

Vniversis animalibus data est ratio: brutis tamen
ad vitam tuendam: homini autem ad propagandam.
Lactant.

Omne hominum genus etsi ignoret, qualem
Deum habere debet, tamen habendum scit id est lib.

Homo natura obediens homini nocere non po-
test. ib. dem.

Animalia fecit Deus propter hominem: hominē
autē propter seipsum: si ergo animalibus ministrat
propter hominem, quomodo hominibus nō mini-
strabit propter seipsum? Chry. sup. Matt. 4.

Prae omnibus malis homo est pessimum malum.
quilibet bestia unum habet & proprie malum: ho-
mo autem omnia: diabolus autem ad iustum acce-
dere non audet: sed malus homo non timeret, sed cō-
temnit idem sup. Mat. Homil. 11.

In homine est omnis creatura. Augu. quæst. 67. in
lib. 83. quæst.

Homo, magnum est miraculum. idem lib. 10. de
Ciuit. Dei.

Homo est spiritus, & caro. Gregor. 4 mor.

Homo ad contemplandum creatorem suum cō-
ditus est. idem 8 mor.

Quia homo de humo sumptus est, iudicia Dei dis-
cutere, illius non est. idem 11. mor.

Plerunque homini non vacat, quod & brutis ani-
mantibus. idem 10. mor.

Homo nascitur in mundo: sicut flos in campo. i-
dem 11. mor.

Homo non solum exterius, sed etiā interius p̄-
titur mutabilitatem. ibid.

Homo

Homo semper ad deteriora tendit, nisi disciplina
arceatur. ibidem.

Homo exteris animalibus, non hominibus per
naturam pralatus est. ibid.

Plus habet homini intueri, quid sibi in se placeat,
quam sibi in se displaceat. idem 22. mor.

Homo non ex eo, quod ipse est, sed ex iis, quæ cir-
ca ipsum sunt, honorari debet. idem 24. mor.

Omnis homo in quantum rationalis, debet ex ra-
tione cognoscere eum à quo conditus est, esse Deū,
idem 27. mor.

Homo potest dici Deus, non coli, ut Deus. idem
29. mor.

Hominum dignitas magna est; quia amici Dei
vocantur. ibid.

Homo mirabiliter conditus est, sed mirabilius re-
demptus. ibid.

Humanum genus, maximum ornamentum est
terris. August. lib. 9. de Gene. ad liter. cap. 9.

Grande profundum est homo. idem lib. 4. con-
fess. cap. 14.

Homo omnium elementorum particeps. idem
contra Prisc.

Omnes homines in Christo, unus sunt homo. idem
super Psal. 29.

Homo & peccator quasi duæ res sunt. idem tract.
13. in Euang. Ioan.

Homo de sapientia, quam recepit à Deo, gaudet.
idem tract. 14. in euang. Ioan.

Homo iumentum est. Deus autem possessor. idem.

Homine nulla immanior fera, si sibi relinquere-
tur. idem lib. 22. de Ciu. Dei. cap. 24.

Homo vitreo vase fragilior est. idem tract. 1. de
verb. Dom.

Homo in ipso Deum cognoscit. idem de spirit. &
anim.

Homo Deo comparari non potest, etiam si esset sine peccato. idem de nat. & grat.

Homo Trinitatis exemplar in se habet. idem de verb. Domin.

Homo etsi sine peccato esse possit, nemo tamen est, qui sit. idem de spirit. & anim.

Homo sua malitia malus factus est, non creatus, idem de continent.

Aduerte homo, quod limus es; & non sis superbus quod Deo iunctus, & non sis ingratus. Bern. in vng. nat. Dom. serm. 4.

Homo exterior per faciem cognoscitur: interior vero per voluntatem idem in die 6. Petr. serm.

Homo non de qualibet terra, sed de limo plasma-tus dicitur idem de tripl. gener. cogn. nost.

Homines duo sunt, vetus, & nouus. idem in paru. sermo.

Homines, proh dolor, plus ad ea, quæ facta sunt, quam ad ea, ad quæ facta sunt, se occupant. idem in die Pent. serm. 2.

Homo parvus in mundus est idem in Hexa.

Homo cognatus terræ. Chrysost. de verb. Eliaz. Vidi Dom. Hom. 4.

Homo duplex in homine. idem in cap. Matth. 12. Homil 29.

Hominem purum inuenire, difficile idem sup. Ioann. Homil. 59.

Mulier.

E X G R A E C I S.

Focimur omnes sunt minus animosæ quam ma-
res, prater ursam, & pantheram. Arist. de anim. 2.
Mulier melioris est pietatis, quam vir, sed maioris
inuidie, & malitiosior est viro, & facilius decipit i-
bidem.

Silencium præstat mulieri ornementum. Arist.
Polit. 1.

A mū

A mulieribus male regitur ciuitas ibid.
Mulierum nullum in tenebris discrimen. Plut.
de præcept. connub.

Nisi sermonum optima semina mulieres suscipiant, & participes eruditio[n]is virotum fiant, absurdum multa, prauaque consilia, atque cogitationes, & affectus malos pariunt.

Omnium, quæ prædicta sunt anima, mulieres sumus miserrima creatura, quas oportet primum quidem diuinarum excellentiis maritum emere, & dominum corporis accipere. malo etiam hoc ad hoc tristius malum est, & in hac re periculum magnum est, aut malum adipisci, aut bonum. non enim honesta diuertia sunt mulieribus; non licet repudiare maritum, ad nouos vero mores, & leges ea, quæ peruenit, oportet vatem esse, quæ non didicerit domini, qua re maxime vtatur maritus: vir vero quando molestiam concipit in domesticis, fortis progressus, molestiam animi sedat, aut ad quandam amicorum, aut ad æqualem se conferens: nobis vero necesse est ad unam animam respicere. Eurip. in Med.

Mulieres ad bona quidem ineptissimæ, malorum vero omnium effe[ct]rices sapientissimæ. ibid.

Mulier ad lachrymas nata est. ibid.

Habet vim quandam ad mouendam misericordiam mulier. idem in Taur.

Ardua res est, contra reptiles bestias remedia prebuisse deos, sed nullius contra mulierem malam remedia adhuc inuenit. idem in Androm.

Omnia per mares mulieribus peragere conuenit. ibidem.

Mulieres benevolæ inuicem sunt, & ad seruandæ res communæ aptissimæ. idem in Taur.

Mulieri conuenit mulier. idem in Helen.

Bona mulier inter malas mixta, odio habetur.

Perpetuum, & necessarium malum est mulier. a-
Pud Stob.

Inter omnes alias res maxime inexpugnabilis est
mulier. Eutip. ibid.

Muliebre genus exempta parente odi. ibid.

Odi mulierem, illam præcipue, quæ cū male ege-
rit, blande loquitur. ibid.

Rarum est mulieris beneficium. apud Stob.

Non est vel murus, vel pecunia tam difficilis cu-
stoditu, quam mulier. ibid.

Ego mulieri hoc vnum credo, quod à morte non
reuiuiscat. Antiph. ibid.

Egregios mulierū mores improbi sermones cor-
rumpunt. ibid.

Mulier nec alios videre, nec ipsa videri debet, præ-
sertim quæ eleganter ornata sit. vrrumque enim ad-
res dishonestas incitamentum est. Euf. apud Stob.

Muliereim non in ciuilibus negotiis, sed in dome-
sticis oportet ingeniosam esse. ibid.

E X L A T I N I S.

Facilius mulieres incorruptam antiquitatem con-
seruant, quod multorum sermonum expertes es-
tent semper, quæ prima didicerūt Cice. 3. de Orat.

Mulieris famam multorum oculis lux clara custo-
dia. idem 2. de legib.

Mulier, quæ vini usum immoderate appetit, & vir-
tutibus omnibus ianuam claudit, & vitiis aperit.
Max. lib. 7.

Mulieri imperare non concedit natura. Publius
Mim.

Mulier domui damnum est, & salus. Pub. Mim.

Mulier à muliere parum distat.

Mulieris æmulatio totam turbat domum. ibid.

Thesaurus malorum est mulier mala. ibid.

Aut amat, aut odit mulier, non habet medium.
idem.

Qui potest mulieres vitare, vitet. Plaut.

Inte-

Intolerabilius nihil est, quam fœmina diues. Iu-
venal. Sat. 6.

Nulla diu fœmina pondus habet. Propert lib. 2.

Varium, & mutabile semper, fœmina. Virgil. Aeneid. lib. 4.

Malo in confilio fœminæ vincunt viros. Publius
Mim.

Neue puellarum lachrymis moueare, caueto.

Viflerent, oculos erudiere suos. Ouid. de remed.

Amor.

Fœmina cum par esse cooperit, superior efficitur.

E X S A C R I S.

Avidax est ad omnia, quæcumque amat, vel odit
fœmina. & artificiosa est nocere, cū vult. Valer.
in epist ad Ruf.

Mulierum est lingua telo vlcisci suos affectus. Erasmi in Epist.

Mulier dicitur à mollicie mentis; & ideo varium,
& mutabile testimonium profert. apud Turisconf.

Mulierum genus avarissimum præsumitur. ibid.

Fœminus sexus ad decipiendum vñstatus. Amb.
Sermo. 44.

Fœmina viri portio est. Cyp. de habit. virg.

Mulier dicitur mens infirma, & indiscreta. Greg.
13. Mor.

Mulier viro propinavit mortem: mulier viro nū-
ciauit vitam. idem in regist.

Mulieris stulta petitio est. ibid.

Mulier, vocabulum sexus est, non corruptelæ.
Amb. ad Virg.

Mulier nec docere potest, nec testis esse, nec fidē
dicere, nec iudicare, quanto magis non potest im-
perare? Aug. in Quæst. ex vtroque test.

Mulier propter virum formata. Chrysost. super
Gen. Hom. 15.

Mulierū sexus incautus. idē sup. Matth Hom. 44.

Mulier antiqua malitia. idem super Matth. Homil. 15.

Muliere bona nihil potentius. idem super Ioann. Hom. 60.

Mulier particeps imperii. idem serm. 6. sup. Epist. ad Rom.

Mulier, maximum securitatis remedium. idem sup. epist. ad Corinth. Hom. 26.

Mulier vorax, turpis res. idem sup. Epist. ad Cor. Homil. 43.

Mulieribus cum virtute imperandum, non temere idem sup. epist. ad Ephes. Hom. 13.

Mulieres gloriae vanæ studium in se habent. ibid.

Mulieri peculiare est ornari. ibid.

Mulierum omnia vitia, excepta fornicatione, fætida sunt à viris. idem sup. epist. ad Eph. homil. 16.

Mulieres sepe percutunt, si lugere prohibeantur. idem ad pop. Antioch. hom. 18.

Lachryme.

E X G R A E C I S.

Mulier ad lachrymas nata est. Eurip. in Med. Amare mortuum producit lachrymas. idem in Alcest.

Lachrymari ignobilibus liberum est, & miserabilis. idem in Suppl.

Afflictis hominibus suaves sunt lachrymæ. idem in Troad.

Tristitia profert lachrymas, tanquam arboris fructum. apud Stob.

Hominibus etiam luctus aliqua est gratia. ibid.

Mortuum sepelito, nec supra unam diem lachrymandum est. Homer. Il. ad 7.

Casus veteres non deplorandi sunt nouis lachrymis. ibid.

Suspirium, mortus est doloris. apud Stob.

Siquis tristantem aliquem secutus ei dixerit, salutem necessario eum lugere iubet. Philom. ibid.

E X L A T I N I S.

Sunt, qui gratum facere mortuis, si grauiter eos inserviant, arbitrentur Cicero i. Tusc.

Per lachrymas argumentum desiderii querimus, & dolorem non sequimur, sed ostendimus: nemo enim sibi tristis est. Senec. Epist. 63.

Nihil facilius quam lachrymæ inarescunt. Quint. lib. 9.

Lachrymæ poenitentia sunt indices. Curt lib. 5.

Nemo sibi tristis est: clarus cum audiuntur, gemunt, & taciti, quietique dum secretum est, cum aliquos viderint, in fletus nouos excitatur. Sen. ep. 100.

In gemisce nonnquam viro concessum est, idque raro exultatus, ne mulieri quidem: nihil est enim viro fletu muliebri turpius.

Lachrymæ prius nobis deerunt, quam causa doldendi. Senec. de breuit. vit.

E X S A C R I S.

Vincit lachryma invincibilem, ligat omnipotentem, inclinat virginis filium. Hier. in epist.

Est piis affectibus quedam flendi voluptas, & perfunque graues lachrymas evaporat dolor. Amb. de obitu Valent.

Sæpe quod torquentibus latuit, flentibus innotuit: & afflita mens citius inuenit malum, quod fecerat, & reatum suum, cuius secura non meminit, hunc inse commota deprehendit. Greg. 8. Mor.

Sicut per vehementes imbres, mundus aer, ac pulsus efficitur, ita & post lachrymarum pluuias, serenitas mentis sequitur, atque tranquillitas. Chrysost. sup. Matth.

Multis consolationi sunt lachrymæ, & ex parte maxima magnitudinem doloris minuant: dolor

siquidem speciem ignis gerit, qui dum plus tegitus plus ignescit. Petr. Bles.

Et si pietas pro defunctis fidelibus flere iubet; si des tamen pro eis lugere vetat. Ibi. 3. de Sumo bono.

Lachrymæ peccantium cadunt in conspectum Domini. Aug. ser. 5. in fest. nat.

Lachrymæ infantium, testes sunt nostra miseriz. idem Hom. 10.

Fletus multus apud multos, sed fructus nullus. Bernard sup. Cant. sermo. 26.

Lugentes sunt aliqui, sed si ex corde procederent lachrymæ, non tam cito soluerentur in risum. Ber. de Aduent. Dom. Serm. 4.

Lachrymæ, cibus sunt animæ. Basil. de lib. arbit.

Lugendum est, & post luctum consolandum post consolationem ad cœlestia contemplanda accedendum. Bernard. de Conuers. ad cleric. serm.

Lugere impudenter prohibetur. Chrys. sup. Ioan. Homil. 61.

Lugendum cum modestia & decoro. idem sup. Epist. ad Philipp. serm. 3.

Lugere mortuos ex pusillanimitate sit. idem sup. Epist. ad Heb. Homil. 26.

Risus.

RIUS in Ecclesia diaboli opus. Chrysost. epistol. ad Heb. Homil. 15.

Risus non procul abest à derisu. Quint. lib. 6.
Risus gravitate sit mixtus. Aug. de Spir. & anim.

Voluptas.

E X G R A E C I S.

NEc voluptas omne bonum, nec dolor omne malum. Plat. de sum. bon.

Voluptas & tristitia, quæ proprie animi est, voluptates, & dolores corporis præcedunt. ibid.

Voluptas.

Voluptas, effugium doloris est. ibid.

Omnis voluptas ab amore separatur. idē de amor.

A voluptatibus separari, extrema inficitia est. idē de Sophist.

Propter voluptatem mala operamur, & propter tristitiam à bonis recedimus. idem Eth. 2.

Delitiz sceneratores fecerunt, non secus ac auri-
fices, vnguentarios, ac tintores. Plutarch. de Vit. vsu.

Voluptates corruptibles sunt, honores autem im-
mortales. Cleo. apud Diog. lib. 1.

Natura solarium quidem haud postulat, si deliti-
as solarium appellas: res oscillationem autē postulat;
qua media est inter voluptatem, & laborem. idem
de Tuend. bona valetud.

Ipse voluptatis contemptus, si assuecerimus, iu-
cundissimus est. Diog. apud Laer. lib. 1.

Mali viri, voluptates malæ. Eur. in Suppl.

Magna stultitia est propter breuem voluptatem
cum aliis digladiari. Demosth. in arg. lib.

Voluptates oportet rāquam Sirenes fugere eum,
qui virtutem, tanquam patriam intueri desiderat.
Socras apud Stob.

Voluptates venari conuenit, quæ labores sequun-
tur, non illas, quæ præcedunt. Demosth. ibid.

Delectatio vincita honesto, optima; secus, pessima
est. Illocta. apud Stob.

E X L A T I N I S.

In præcipiti voluptas ad dolorem vergit, nisi modū
teneat, modum autem tenere difficile est, in eo,
quod bonum esse credideris. Senec. Epist. 13.

Quemadmodum scelerum etiam si non sint de-
prehensa, cum fierent, solicitude nō cum ipsis abiit:
ita improbarum voluptatum etiam post ipsas poeni-
tentia est. idem epist. 27.

Quis hostis in quenquam tam cōtumeliosus fuit,
quam in quosdam voluptates suæ sunt? idem 39.

Quidam voluptatibus suis seruiunt, non fruuntur, & quod malorum intimum est, mala sua amant, tunc autem consummata est infelicitas, vbi turpia non solum delectant, sed placent: & definit esse, medio locus, vbi quæ fuerant vitia, mores sunt ibid.

Effeminat animos amoenitas. Senec. epist. 51.

Proba istas, quæ voluptates vocantur, vbi transcederis modum, pœnæ sunt. idem epist. 84.

Eo delitiarum peruenimus, vt nisi gemmas calcare nolimus. idem epist. 87.

Vis ciborum voluptatem contemnere, exitum expecta idem Epist. III.

Id actum est ab illo mundi conditore, qui nobis viuendi iura descripsit, vt salvi essemus, nō delicati, ad salutem omnia apparata sunt, & in promptu delitiis omnia misere, ac solicite comparantur. idem epist. 120.

Voluptas non est merces, nec causa virtutis, sed accessio. idem de Vit. beat.

Malorum esca voluptas, qua homines capiuntur, vt hamo pisces. Cato maior.

Imitatrices est boni voluptas, malorum mater omnium, cuius blanditiis corrumpuntur, quæ natura bona sunt. Cicer. 2 de Legib.

Maximas virtutes iacere oportet, voluptate dominante. idem ad Attic.

In voluptatis regno non potest virtus consistere. Cato maior.

Impedit consilium voluptas, & rationis inimica est, ac mentis vt ita dicam, perstringit oculos. ibid.

Nemo est dignus nomine hominis, qui vnum dicit totum velit esse in voluptate idem 2. de finib.

Quo maior est voluptas, eo magis mentem à sua sedé, statuque dimouet. Cic. 1. Parad.

Fluit voluptas, & prima quæque euolat, sepiusq; relinquit causas pœnitendi, quam recordandi. idem 2. de Finib.

Omnibus

Omnibus in rebus voluptatibus maxime finitimum fastidium est. idem 2. de orat.

Trahit sus quemque voluptas. Virg. Eclog. 2.

Cogitate cum animis vestris si quid vos per laborem recte feceritis, labor ille cito recederet a vobis: beneficium a vobis, dum viuetis non recedit: sed si qua per voluptatem nequiter feceritis, voluptas cito abibit: nequiter factum illud apud vos semper manebit. Gell. lib. 16.

Voluptates commendat rarer usus. Juuen. Sat. 11.

Voluptates abeuntes consideranda, in Hist. Sax.

Voluptates peregrina vigorem animi extinguunt. Liu. 4. Dec. lib. 8.

Infelix, qui huic rei viuit, ut altilia decéper fecet, nisi quod miserior est, qui hoc voluptatis docet, quam qui necessitati disicit Senec Epist. 47.

EX S A C R I S.

Minus voluptatibus stimulatur, qui non est ubi frequentia voluptatum: & minus avaritiae molestias patitur: qui non videt diuitias. Augustin. de sing. cler.

Sicut vitanda sunt amara salubria, ita semper vitanda est amara dulcedo idem.

Semper voluptas famem sui habet, & transacta non satiat. Hier. ad Damasc.

Mortis est fabricatrix voluptas. Lacl. lib. 6.

Temoneo, ut oblectamēta ista terra pro magnis, ac vesis bonis habere, ne credas: quae sunt non tantū fallacia, quia dubia, verum etiam insidiosa, quia dulcis. Lacl. de opif. Dei.

Voluptas sub necessitate aliquando se palliat. Gre. 30. moe.

Voluptas, & dolor, ad sensum pertinent communem. Aug. lib. 2. de lib. arbitr.

Voluptatem patiunt conuenientia, dolori resistētia idem de ver. elig.

Voluptas ex calore nascitur. idem libr. 20. contra Faust. Manich.

Delectatio illecebroſa cogitationis, et ſi paruum in anima moram faciat, foeda tamē poſt ſe relinquit vefigia. idem de confid. ad cler.

Voluptas corporis, malum; afflictio, bonum. Ber. de aduent. Domin. ſerm. 3.

Deliciae ſunt ſpinæ. Chryſoſt. ſuper Matth. Homil. 45.

Deliciae animam resoluunt quaſi copiosus amnis. idem ſup. Act. Apoſt. Hom. 24.

Deliciae ad corporis neceſſitatem non pertinent. idem ſup. Epift. ad Ephes. ſerm. 5.

Deliciae mortis autores idem ſerm. 13. ſuper Epift. ad Hebr.

In facetijs multa periuria. Chryſoſt. ſup. Epift. ad Ephes. ſerm. 15.

Valetudinis firmamentum luxus ſubruit. idem ad popul. Antioch. Homil. 55.

Voluptati inest supplicium idem ſermon. 4. ſuper Epift. ad Roman.

Voluptati formosos difficile imperare. idem de continent Iofeph. ſerm.

Voluptas, ut torrens, omnia ſubvertit. idem ſup. Act. Apoſt. Homil. 27.

Voluptas ſera grauis. idem contra lux. & crupul. ſerm.

Mundi luxus pīx animæ crux eſt. Aug. in manuſ. cap. 5.

Trifititia.

E X G R E C I S.

Trifititia ægritudinum maxima. apud Stob. Propter voluptates mala operiamur, & propter trifitiam à bonis recedimus. Arift. Eth. 2.

Melancholici naturaliter ſemper indigent medicina. idem Eth. 7.

Natura omnia molesta fugit. Plut. in consol. ad
vix.

Seueris, ac terribiis omnibus, me iudice, vita, non
vita est, sed calamitas. Eurip. in Alcest.

Mores hominibus patiunt mortbos. ibid.

Non appellandus est felix, qui pecunias habet
plurimas, sed qui non tristatur. ibid.

Vbi quis doler, illic animum conuertit ibid.

Tristitia, multiplex malum. ibidem.

E X L A T I N I S.

E X S A C R I S.

Non debemus causas doloris accersere. Sene. E-
pist. too.

Summa stultitia est, frustra cōfici dolore, cum in-
telligas nihil posse profici. Cicer. 3 Tusc.

Nihil est praeципue dolēdum cuiquam in eo, quod
accidit vniuersis. idem ad Torq.

Tristitia somno mitigatur. August. lib. 10. conf.
cap. 13.

Communis est tristitia, vbi communis est causa.
Bern.

Tristitia pia est, aliorum vitiis tribulari. idem E-
pist. 145.

Vis nunquam esse tristis, bene viue: bona vita sem-
per gaudium habet. Hugo 3. de Ani.

Tristis ex propinquo habet iram. Greg. in Past.

Tristitia præcedit luctitiam. August. in sermon. de
temp.

Tristitia s̄epe grauitatem cordis sequitur. Greg.
lib. i. mot.

Non dolere stipitis est, non hominis. August. lib.
4. de Ciuit. Dei. cap. 9.

Tristibus Deus lata semper miscet. Chrysost. sup.
Act. Apost. Hom. 8.

Stultius nihil est, quam famam captare tristitia.
Senec. Epist. 97.

Latitia.

EX GRÆCIS.

IN communī re gaudens solus non recte facit. Eu-
rip. in Iou.

Gaudium præsens est, odium in posterum. apud
Stob.

Multa, quæ naturaliter non sunt delectabilia, cum
sunt assuefacta, delectabilia fiunt. Aristot. Rhet. I.

Vnicuique est delectabile quod amat. idem E-
thicor. I.

Qui delectari velit sine tristitia, ad philosophum
recurrat. idem Polit. 2.

Omnis habemus, vnde latemur. Pluta. de tranq.
Anim.

Quod iucundissimum, idem calamitosum Eurip.
in Hippolyt.

EX LATINI S.

ANimus debet esse alacer, & fidens, & super omnis
crectus res severa est, verum gaudium Senec. E-
pistol. 23.

Sola virtus præstat gaudium perpetuum, securū
etiam quid obstat quod nubium modo interuenit,
quæ infra feruntur, nec vñquam diem vincunt. ibid.

Quia gaudium semper animos inquietat, modus
raro latet rebus interuenit Cassiod. 4. Epist.

Nihil difficultius, quam differre gaudia Quint. De
clam. 2.

Spem gaudia parant, aduersa contritionem. idem
Declam. 11.

Recto ordine prius metus tollatur, quam gau-
dium infundatur. Tert.

In profuso gaudio lachrymæ erumpunt. idem.

Gaudia principium nostri sunt sāpe doloris. Osi-
p. Metamorph.

EX SACRIS.

Lætitia nostra sit timore permixta. August. super
psal 81.

Miseria nulla maior, quam falsa lætitia. Bern. de
lib. arbit.

Lætitia iusti comes est. Chrys.

Lætissimam quæ parere solent, extra nos sunt. Basil.

Gaudium priuatum, vanum est. Greg.

Sollet lætitia arcana mentis aperiare, atque aperiē-
di amittere: aduersa vero cum nos exterius depri-
munt, interius cautiiores reddunt. Greg 28. mor.

Verum gaudium non possidetur, nisi pax, & iusti-
tia teneatur. prima enim est, & quasi radix iustitiae,
secunda, pax: tercia, gaudium: de iustitia nascitur pax;
de pace gaudium generatur. Cæsarius in admonit. 2.

Gaudium properat, & non fert lætitia moras. Cy-
prian. Epist. lib 6.

In gaudio communi maior est episcopi portio.
idem lib. 1.

Lætitia satietatis, penuria est tribulationis. Greg.
1. mor.

Lætitia ex propinquo habet luxuriam. idem in
Psalt.

Delectatio est pondus animæ. Aug. lib. 6. music.

Delectatio parit tolerantiam laborum. idem de
Patientia, cap. 4.

Praesentis temporis ita agenda lætitia est, ut nun-
quam amaritudo sequentis iudicii recedat à memo-
ria. Greg hom. 32.

Vnde quis gaudeat, plurimum interest. Aug lib. 6.
confess. cap. 6.

Gaudium malorum, stultitia est. idem de agone
Christi, capite 7.

Populi applausus ex eorum est numero, quæ fortuna non iudicio contingunt. idem libr. 1. de music cap. 6.

Gaudendum est de iis, quæ expectamus, & gaudendum de iis, quæ sustinemus. Bern. de verb. Apost. serm. 2.

Gaudēdum in bono alieno magno magis, quam in proprio paruo idem super Cant. serm. 49.

Gaudium in materia conuertibili mutari necesse est, re mutata idem de fallac. præsent. vit.

Gaudium solummodo verum est, quod de cressore concipitur idem in Epist.

Hilarem diligit Deus. Bern. de mag. serm. 3.
Latos vos esse volo, sed nondum securos Ber. sup. Psal. Qui habit. serm. 4.

Gaudere prosperitate aliorū generosius est, quam deflere calamitatem. Chrysost. serm. 22. sup. Epist ad Rom.

Gaudere in calamitatibus aliorum, impudentiū est. idem ad popul. Antioch. homil. 24.

Gaudium ex opinione venit. idem sup. Epist. ad Heb hom. 20.

Delectamur per voluntatem, & exercemur per rationem. Ber. serm.

Orbitæ.

E X G R A E C I S.

NVillum est viro maius malum, quam frustrari fida vxore. Eur. in Alce.

Nullum inter homines maiorem dolorem innies, quam liberos mortuos aspicere. idem in Supp.

Vir ex familia cum moritur, desiderabilis mulieris vero res imbecilles idem in Taur.

In exterris minus offendit potest mulier; at si marito priuatur, vira priuatur. Eurip. apud Stobæum

Mulier cum priuatur viro, priuatur vita. apud Sto.

E 1

EX LATI NIS.

Libenter se orbitas decipit, magnas calamitates
vana ratio sustentat. Quint. Declam. 10.

Nihil est sceleratus prudenti orbitate. ibid.

Quisquis orbitatem facile credit, festinat ad im-
patientia securitatem. Quint. Decl. 16.

Senectus, & orbitas licentiam præstant. Max. li-
bro 6.

EX SACRIS.

Orbitatis magnitudo, religionis occasio est. Hier.
ad Saluinam.

Viduz p̄cæteris vacare debent orationi. Ansel.
per epist. ad Timoth.

Vidua grauus contra concupiscentiam confligit,
quam virgo. Aug. contra Julian.

Vidua defensorem nullum habet. Chrysost. super
Ioan homil. 5.

Viduz psallant noctu, & die. idem sup. Epist. ad
Corinth. hom. 30.

Consolatio.

EX GRÆCIS.

Animo male affecto medicinæ sunt sermones.
Plut in Orat. consol.

Facilius est consolari afflictum, quam sustineri.
Eurip. in Alcest.

Nunquam vila de re dixeris, quod amiseris eam,
sed quod reddideris. filius obiit, redditus est: ablatus
est mihi ager, & hic redditus est, sed malus est, qui
abstulit. quid est, quod cures, per quem is, qui de-
derit receperit? quandiu vero cōceditur tibi, curam
eius habeto tanquam alienæ possessionis: quemad-
modum prætereuntes diuersorii. Epist. apud Stob.

Minus habet mœroris presentem intuitus amicū.
Suauem enim quiddam est amici sermo. Hil. ibidem.

Inest etiam verbis quædam voluptas, cum obli-
missionem inducunt malorum ibid.

Cui corpus male affectum est, is opus habet me-
dico: cui autem anima amico. ibid.

Consolatio maximum est remedium tristitie. So-
cion. ibid.

Qui aliorum mala perpenderit, minus ægre feret
sua. Phil. apud Stob.

In rebus secundis oportet intueri in eum, qui vi-
tetur minus secundis: in aduersis vero, in eum qui vi-
tetur magis aduersis. Pythag. apud Volat.

E X L A T I N I S .

Si intelligimus, solatium est æquo animo perdere
quod peritum est. Sen. Epist. 99.

Nihil tam acerbum est, in quo æquus animus non
inueniat solatium. idem de Tranq. anim.

Necessitas ferenda conditionis humanæ quasi cū
Deo pugnare prohibet, admonetq; esse hominem,
qua cogitatio magnopere luctū levat. Cicer. Tus. 3.

Letus est consolatio ex miseriis aliorum. Cicer. ad
Terq.

Ipiæ ægritudo lenitur, cùm obiicimus moerenti-
bus imbecillitatem animi effeminati, cumque eo-
rum grauitatem, constantiamque laudamus, qui no-
tu: bulenter humana patiuntur. Cic. 4. Tus.

Motus animi, solicitudines, ægritudinesque obli-
vione leniuntur, traductis animis ad voluptatem.
ibidem.

Hæc sunt officia consolantium: tollere ægritudinē
funditus, aut sedare: nec pati manare longius, aut ad
aliam traducere. idem.

Sunt, qui consolationē respuant, sed refert quo-
modo adhibeatur. vt enim tulerit quisq; eorum, qui
sapienter tulerunt, non quo quisque incommodo
predicandum est. Cicer. 3. Tus.

Consola-

Consolationum multæ sunt viæ, sed illa rectissima: impetrat ratio, quod dies impetratura est. idem ad Atticum.

Est in potestate abiicere dolorem, cum vclis, temporis seruientem ibidem.

Dies stultis mederi solet. Cicer. ad Attic.

Est tarda illa quidem medicina, sed certissima, quam affert longinquitas & dies. ibid.

Sola spes hominem in miseriis consolari solet. idem in Caril.

Dificillima est in luctu consolatio. Eras. in Epist.

Amatores consolatio angit, non lenit. Test.

Mediocte solatiū est, quos amamus, nihil queri. Plin. Iun. lib. 1.

Vt crudum adhuc vulnus medetium animos reformidat, deinde patitur, atque ultro requirit: sic recens animi dolor consolationes reliicit, atque refugit, mox desiderat, & clementer acquiescit. Pli. Iun. lib. 5.

Maximum solatium est, vacare culpa. Cicer. ad Marc.

Nō interpretetur male naturę beneficium: abstulit, sed dedit. Senec. Epist. 73.

Quisquis aliquem queritur mortuum esse, queritur hominem fuisse. idem 100.

Hominis est dolore affici, & solatia admittere, nō solatiis non egere. Plin. Iun. lib. 8.

Vnicum doloris leuamentum, studium est. ibid.

Fleibile principiū, melior fortuna secuta est. Ouid. 7. Metamorph.

Nec fera tempestas toto tamen errat in anno.

Et tibi, crede mihi tempora veris erunt.

Bonus animus in re mala, dimidiū est mali. Plaut. in Pseud.

Animus æquus, est optimum fortunæ condimē-
tum idem in Rud.

Esset aliquod imbecillitatis nostræ solatium, tanto tempore repararentur cuncta, quanto finiuntur. Sen. Epist. 92.

Ratio in cōsolando plurimum valere debet. Cic. apud Curt.

E X S A C R I S.

Festina consolatio bonorum, cōsideratus finis malorum: tunc enim ex eorum interitu malum cōspicunt, quod euadunt. leue aestimant quicquid in hac vita aduersum patientur. Greg. 21. mor.

Facilis erit cōsolatio, si inter flagella que patimus, qua fecimus delicta ad memoriam reuocemus. idē in Regist.

Sera consolatione nihil potest esse frigidius. Enf. in Epist.

Non est probus consolator quem proprii vincunt gemitus. Hier.

Prolixior consolatio diutius afficit, quem consolari vis. Ambros.

Requiescimus in memoria illius, quem amissum dolemus idem.

Solatium dolentis est, doluisse. idem.

Consolatio mitis esse debet, non aspera, quia magis dolorem leniat, feroxrem mitiget, quam commotionem excite. idem in lib. de Joseph.

Consolatur nos Deus, ut alios consolemur. Ansel. sup. Epist. ad Corinth.

Magna consolatio tribulationum est, autoris nostra dona ad memoriam reuocare. Greg. 1. mor.

Consolationem vxor marito præbet Chrysostom. Genes. Homil. 38.

Consolatio amplior est, quam afflictio. idem sup. Epist. ad Corinth.

Consolatio ex præteritis sœpe pio prodest. idem sup. Epist. ad Hebr. Homil. II.

Subiect-

Subleuatio est doloris, visitatio collaborantis.
Greg. 4. mor.

Postquam non abstulit, nisi quod dedit; sua re-
cipit, non nostra abstulit. Greg. in mor.

In felicitas, & Tormentum.

E X G R A E C I S.

IN felicitas inops consilii est. Eurip. in Ione.

Nec voluptas omne bonum, nec dolor omne
malum. Plat. de summo bono.

Nemo est, qui miseris inuidet. Plut. de inuid.

Malorum suorum homo sibi causa. Homer. Odyss.
lib. 11.

Non respicit iustitia miseros. Eurip. in Phoenis.

Voluptas, & tristitia, quæ propria est animæ, vo-
luptates, & dolores corporis præcedunt. Plat. de sum-
mo bono.

Si ego misere habeo, nihil in hoc glorieris: & tu
misere habere poteris. Eurip. in Androm.

Quando miseris bene volunt dii, cedit aduersa
calamitas in melius. idem in Rhes.

Quibus est aduersa fortuna, nō surdi solum sunt;
sed ne vidētes quidem res conspicuas vident. Soph.
apud Stob.

Non facile est inuenire dominum sine malis vi-
uentem, quisquis autem minus habet, illi videtur
minus quiddam contigisse, quam alteri. Herod. ibid.

Non potest vilum tam graue dici verbum, nec af-
ficio, nec calamitas diuinitus immisla, cuius mole
natura hominis nō ferat. Eurip. ibid.

Bona quærentibus vix obtingunt, mala etiā non
quæsita. Demetr. ibid.

Infelix, quem pater Saturnus in senectutis lumi-
ne misera calamitate perdidit. Hom. apud. Stob.

Homo semper infelix natura credulus est. ibid.

Quemadmodum & corpori, sic & familiz, vita-
que morbus accidit. Democr. ibid.

Inuidus dæmon maxime videtur hoc studere, ut
inopinata calamitatem inducat. ibid.

Dolor apud illos libenter manet, apud quos ali-
tur, & augetur. ibid.

Dolor resolutio animæ est. Cleant. ibid.

Quam felices sunt, qui à pueris infelices fuerunt.
Dion. ibid.

Aduersa fortuna docet, quam multos habessa-
micos. Plut. in Apophth.

Si felicitates in commune conseruentur, & unus-
quisque ex æquo partiretur, futurum erit, ut plures
suas capientes, discendant. Socrat. apud Pluta. in Orat.
consol.

Promptius ad amicorum aduersos casus, quam ad
secundos successus succurrentum est. ibid.

Difficilis res est ferre mutationem rerum in de-
terius. Bias apud Diog. lib. 1.

Et mortalium aduersitates, & ventorū fatus non
semper imperium habent. Eurip. in Herc. fur.

Dolentes per suspiria leuantur. idem in Alcest.

Calamitas est ipsi, qui perferunt, & spectatorib.
vtilis. Plat. in Gorg.

E X L A T I N I S.

Est aliqua doloris ambitio. Senec. Epist. 64.

Plus ostentatio doloris est, quam dolor. ibid.

Oportet alios esse miseros, & alios felices. Publi.
Mimus.

Repente infelicem esse. generat, furorem.
Sine spectatore cessat dolor. Senec. Epist. 54.

Bonum virum Deus in deliciis non habet; experi-
tur in dura, sibi illum præparat. Senec. de prouid.

Est naturalis fauor pro laborantibus. Quint. lib. 4.

Qui intermittere in agendo dolorem potest, vi-
detur posse etiam deponere. idem. lib. 11.

Semper se custodiunt miseri, ne esse meliores de-
finiunt. 12em Declam. 1.

Dolor

T.
ere, vt
osali-
erunt.
bess-
e vnu-
plures
n Orat.
am ad
in de-
us non
cess.
atorib.
ibid.
Publi-
+
expeti-
uid.
t.lib.4.
est, vi-
res de-
Dolor

INFELICITAS, ET TORMENT. 457

Dolor membrorum totam cogitationem in se
rapit idem Declam. 6.

Non debet dolere, qui potest gloriari. ibid.

Est quidem difficilis felicibus miseriatur vera ex-
stimator. idem Declam. 6.

Quam verum est, quicquid exclamat calamitas,
nec ab infelicitibus facti temere exēt gemitus. ibid.

Nihil crudelius calamitate, quam gaudia redu-
cunt. idem Declam. 11.

Leuior est dolor, qui disponitur. idem Declama-
tione 12.

Quod vitium miseris est, miserationem perde-
re. ibid.

Vitium miseris spes est. ibidem.

Nobiles sunt miserorum spes ibid.

Habet aliquod solarium, quisquis in amore mi-
serescit. idem Declam. 13.]

Dificile est tacere cum doleas. Cicer. pro Sil.

Dolor is magnitudo vim quandam dicendi nobis
dat, & tribuit. idem ad Atticum.

Leuiora sunt ea, quæ repentina aliquo motu ac-
cidunt, quam ea quæ præmeditata, atque præparata
inferuntur. idem in Offi.

Dolor dissimulatione crescit. Iust lib. 8.

Nihil infelicius eo, cui nihil euenit aduersi. Sene.
Epist. 92.

Calamitas virtutis occasio est. nemo duraret, si eā-
dem vim haberet rerum aduersarum assiduitas, sicut
primi iactus. Senec de tranq. anim.

Spem gaudia parant: aduersa cōtritionem. Quin.
Declam 5.

Aduersa res se domant, & docent, quid opus sit
factu. secunda res lātitia transuersum trudere solēt,
ac recte consulendo, atq; intelligendo. Gell lib. 7.

Res humana semper in deterius prolabitur. Sal-
Iust. in coniur. Catil.

453 INFELICITAS ET TORMENT.

Si qua venit sero, magna ruina venit. Proprius.
Si nihil infesti durus videt. Et Ulysses,
Penelope felix, sed sine laude foret. Ovidius. de
Trist.

Miserrima est fortuna, quæ nec in occulto quirit,
nec in comperto auxilium implorare audet. Celsus
de bell. Gall. lib. 1.

Miseris parua est fides. Sallust. in coniurat. Catil.
Si dolori frænum remittas, nulla materia magna
non est. Plinius. un lib. Epist.

Multa luctuosa dolor inuenit ibidem.
Est quædam dolendi voluptas, præsertim simi-
mici sinu defleas, apud quem vel laus sit parata, vel
venia. idem lib. 8.

Dolendi modus est, timendition est. ibid.
Aggrauat dolorem absentia, & mali impendens
ignorantia. ibid.

Habent sua verba miseri, sua verba felices. idem
in Paneg.

Discunt quædam esse infelices, & quibusdam solu-
tio est nosse fortem suam. Curtius. lib. 4.

Optime miseras ferunt, qui abscondunt. ibidem.
Nisi mutuo essemus miseris, olim aliis alio po-
tuissetmus esse fastidio. ibidem.

Dignus est omni malo, qui fortunæ suæ erubescit.
idem lib. 5.

In communis calamitate suam quisque habet for-
tunam. idem lib. 6.

Reperire verba innocentii facile est, modum ver-
borum misero tenere difficile. ibidem.

Magna est calamitas. ibidem.
Recens dolor præteritum reuocat. idem. lib. 10.
Recludit aliquando soporatus dolor. idem lib. 7.

Miserrima est fortuna, quæ inimico caret. Pub-
lius M. Mihi.

Crede mihi, miseros prudentia prima relinquat.

INFELICITAS ET TORMENT. 439

Et sensum cum re, consiliumque fuit. Ouid. 4. de
Pont.

Non est miser, nisi qui se esse credit, in Hist. Sax.

Affuetudo mali: animos efficit. Liuius, Decad.

lib. 8.

Dedecori est fortuna prior. Lucanus.

Mobilis, & varia est ferme natura malorum. Iu-
uenalis. Sat. 8.

Omnia ad quæ gemimus, & expallescimus, tribu-
taviræ sunt. Senec. Epist. 27.

In dolore maxime est prouidendum, ne quid ab-
ieste, ne quid timide, ne quid praeue, ne quid molli-
ter, ne quid seruilliter muliebriterq; faciamus. Cicer.
2. Tuscul.

E X S A C R I S.

Affigit Deus nec iniuste, nec crudeliter. Aug. lib.
Medit. cap. 36.

Nemo quantum proficit, nisi inter aduersa, cognos-
cit. Greg. in mor.

Cum quis positus in prosperitate diligitur, incer-
tum est, utrum prosperitas, an persona diligatur. a-
missio autem prosperitatis interrogat vim dilectio-
nis: nec prosperitas quippe amicum indicat, nec ad-
uersitas inimicum celat. idem.

Aduersitates misericordia interpellat. Nazanz.

Afflictio, optimum quandoque remedium est ad
salutem idem.

Calamitas, inuentrix est ingeniosa. idem.

Aduersitas nostra, non est ira Dei, sed admonitio.
Chrysost.

Aduersa non deiiciunt quem prospera non cor-
rumpunt. Greg. 31. mor.

Aduersitas prolatio virtutis est. idem epist. 126.

Impossibile est scire afflictiones afflictorum ei,
qui experimentum afflictionis non habuit. Chrysost.
sup. Epist. ad Hebr. serm. 30.

460 INFELICITAS, ET TORMENT.

In afflictionibus philosophandum. Basil.

Dolor non solum eloquentes, sed etiam ingeni
os facit. Erasin. in Epist.

Nihil aduersum nisi quod nobis obstat ad eternam
felicitatem properantibus: nihil prosperū, nisi quod
Deo conductum. ibidem.

Sæpe fit expulsa nube serenus dies. Cyp.

Aduersitas, quæ bonis votis, aut viris obviciat
probatio virtutis est, non indicium reprobationis.
Greg. in mor.

Moderata afflictio lachrymas exprimit. idem;
mor.

Dolor animæ tortor est. Aug. de verb. Domini,
sermone 42.

Sine dolore non pereunt, quæ cum amore posses-
sa sunt idem.

Tanto quisque perfectus est, quanto quisque per-
fectius sentit dolores alienos. ibid.

Fugere persecutionem non est culpa fugientis, sed
persequentis. Bern.

Incrementum doloris est, id quod dolet, scribere
Ambr.

Dolor nimius non deliberat. Bern. serm. 1.

Vexatio dat intellectum. Petr. Chrysost. in quod.
serm.

Persecutio non proficit ad salutem, nisi ratione-
biliter sustineatur. Greg. in Regist.

Absurdum est dicere, malle non esse, quam miser
esse Augustin.

Miseria comes individualia est malitia idem.

Gratus est miseris de misericordia sermo. Bern.

Horrudo modo fit miseris mors sine morte, finis
sine fine, defectus sine defectu: quia & mors semper
viuit, & finis semper incipit, & deficere defectus no-
scit. Gregor.

Quid miserius misero non miserante sci? Augu-
stini confess.

INFELICITAS, ET TORMENT. 461

Ille bene nouit in exterioribus miseriis subsistere, qui scit de spe interna gaudere. Greg. sup. Ezech.

Sicut pura veritas non nisi puro corde videtur, sic miseria fratris non nisi misero corde seruatur. Bern. de 12. grad. Homil.

Tribulantur boni, & mali, sed magno discrimine. August. lib. 2. de consensu Euang.

Tribulatio cordis, metus est poenitentis. idem in Quasi. ex utroque test.

Tribulatio omnium maxima est, delictorum conscientia. idem sup. Psalm. 45.

In tribulationibus mali decidunt, boni confirmantur. idem sup. Psalm. 144.

Dolor timere nescit in Hist. Sax.

Plus aduersa, quam prospera prodest fortuna; hęc enim fallit illa instruit. Veg. lib. 3.

Ex infortunio sunt aliqui felices. ibid.

Timendum est, ne nobis eadentibus surgat, qui nobis surgentibus irridetur. Greg. 16. mor.

Aduersitates solum mali malas afflant, & metunt Aug. lib. de Ciuit. Dei.

Persecutio non semper iniustitiae signum. idem Epist. 63.

Non omnis persecutio bona, sed quae propter iustitiam toleratur. idem de serm. Domini in monte.

Persequitur grauius mala faciendo, quam bonus mala coercendo. idem.

Amantis, & inuidentis similis dolor est. Basil. de Virg.

De tribulatione multum eruditionis sanctis venit. Chrysost. sup. Matth. hom. 12.

Afflictio, materia pietatis idem sup. Epist. ad Philipp. serm. 13.

Aduersitas bonorum, non est ira Dei, sed admodum. idem sup. Matth. hom. 34.

Afflīctio pædagogus noster est. idem sup. Act. A. post. cap. 43.

Afflīctione temporaria peccatum diluitur. idem sup. Psal. 49. Homil.

Per afflictiones solum regno celorum nos fieri dignos est possibile. idem sup. Gen. Homil. 32.

Afflīctus valde non propterea à Deo credendus de relictus. idem sup. Gen. Homil. 32.

Calamitas quævis ex sacra scriptura suam habet medicinam. idem sup. Gen. Homil. 28.

Calamitas, & tentatio ad sapientiam animam præparant. idem sup. Ioan. Homil. 60.

Dolor immodicus de mergit animā. idem sup. Luc. Tribulatio amicos facit. idem sup. Act. Apost. Homil. 42.

Dolore caremus, si deliciae defunt. idem serm. de dispensat rerum tuarum.

Tribulatio vera philosophiz est mater. idem ad popul. Antioch. Homil. 72.

Intelligat homo medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem. Aug. sup. Psal. 21.

Si putas te non habere persecutionem, nondum cœpisti esse Christianus. idem in quod. sermo.

Solatio dolentis est doluisse. Ambt.

Breuius miser est, qui nō sua culpa miser est, sed fatorum iniustitate. Erasin. in Epist.

Tribulationes non tantū patiēter, sed etiam grataanter ferunt sancti. Aug. in quer. ex vtroq; test.

Tormentis præmia crescent. Cypr. lib. 3 epist.

Non facile inueniuntur in aduentu pia fidia, quæ non fuerunt in pace qualita. Aug. in Epist.

Tormenta plerunque cruciant, sed non emendant. Gregor. 7. mor.

In huius vitæ tormentis timor dolorem habet, dolor timorem non habet idem 9. Mor. -

Tormen-

CLEMENTIA ET MISERICOR. 463

Tormenta à notis illata plus nocent, quam ab
ignotis. idem in Euang. Hom. 35.

Corripit Deus, quem diligit. Tert.

Deus nō solū nos donis, sed flagellis erudit. Greg.

Clementia & Misericordia.

E X G R A E C I S.

D' scile est simul & misereri, & sapere. Plutarch.
in Apophth.

Qui flagitiosum miseratur, nō mores miseratur,
sed hominem. Arist. apud Diog. lib. 4.

Misereadum immerito infelicibus. apud Stob.

E T L A T I N I S.

E clementia hominibus omnibus necessaria. ma-
ximè autem decora Imperatoribus. Senec. de
Clemen.

Salutum regem in aperto clementia præstat. ibid.

Ipsa regenti clementia verecūdiam peccandi fa-
cit. ibid.

Clementia est temperantia animi in potestate
vñscidi, vel lenitas superioris aduersus inferiorem
in constituendis poenis. ibid.

Petunt etiam innocentes misericordię auxilium.
Quintil. lib. II.

Nihil minus videtur partibus aduocati conueni-
te, quam reo capite periclitanti subsidium misera-
tionis auferre. Quint. Declam. 2.

Quod ultimum misericordia est, miserationem perde-
re. idem Declam. 12.

Nihil est laudabilius, nihil magno viro & præcla-
to dignius placabilitate, & clementia, quæ ita pro-
bida est, ut adhibeat reip̄ causa seueritas, sine qua
administrari recte ciuitas non potest. Cicer. 2. Off.

Fauor, & misericordia actes primos impetus ha-
bent, paulatim consilio, & ratione quasi restincta
concidunt. Plin. lun. lib. 2. Epist.

Melius est, ut nullus sit miser, quam ut tu facias misericordiam. August. sup. Pial.

Plurimum interest quo animo quisque parcatur, et enim aliquando est misericordia puniens, ita & crudelitas parcens. idem Epist. 64.

Gratus est miseris de misericordia sermo Ber.

Cum aliena infirmitati compatimur, valentiam nostra roboramur. Greg. 7. Mora.

Tanto quisque perfectus, quanto perfectius sentit dolores alienos. idem 29. Mor.

Iustitia sine misericordia, non est iustitia, sed crudelitas. sicut & misericordia sine iustitia non est misericordia, sed fatuitas. Chrysost. sup. Matth.

Misereri volens proximo, sibi ipsi prius debet misereri. Greg. 19. Mor.

Misericordia artem non habet. Hier.

Sub protestu misericordiarum non iudicandum in iuste. idem.

Sola misericordia comes est defunctorum. Amb. Serm.

Plus est aliquando compati ex corde, quam dare quia quisquis indigenti perfecte compatitur, minus estimat omne, quod dat: & rem quamlibet plerunque dat, qui non compatitur. Greg. 20. Mor.

Sic mens per compassionem doleat, ut etiam lata manus affectum doloris ostendat. idem in Hom.

Nonnulli dura sunt cervice, & attrita sunt fronte, ut quo magis eis compatimur, tanto magis nostra compassione, & patientia abutantur. Ber. in Serm.

Tria sunt, per quae probatur vera compassio: scilicet occulta beneficia, paupertas, & mors. Hugo de Clauft. anim. cap. 9.

Misericordia est animi condolentis affectus cum additamero beneficii, ut compatiamur de proximo, & largiamur de proprio. Aug. de Finit.

CLEMENTIA, ET MISERICOR. 465

Non est, quod fugias à Deo irato, nisi ad Deum,
placatum idem sup Psalm. 74.

Misericordia virtus tanta est, ut sine illa, cætera
et si sint, prodesse non possunt. Leo Papa in Serm. de
Appar.

Sola misericordia est, cui omnes virtutes cedere
honorabiliter non recusant. Cassi. in epist.

Praecedentis misericordia beneficium perdidit,
qui putat esurienti sufficere quod semel donauit.
Valer. Episc. in quodam Serm.

Misericordia Dei est, summum solatium mælo-
rum Greg. 2. Moral.

Misericordia tempus nemo perdat. idem super
Evang. Hom. 14.

Lex Dei, misericordia est. idem sup 9. Psal.

Misericordia, verum est sacrificium si propter De-
um fit. Aug. lib. 10 de Civit. Dei cap. 6.

Misericorditer multos occidit Deus. idem libro 3.
contra lit. Petil.

In misericordia Deus iudicium non omittit. idem
sup Psalm. 32.

Misericordia laudabilior in paupere, quam in di-
uite. idem in Quæst. ex vtroque test.

Misericors esse non potest, qui in se crudelis est.
idem sup Psalm.

Misericordia Domini desperationi opponenda.
est August. Serm. 122. de Temp.

Misericordia quæ sit de exiguo, placet Deo. Hugo
in Quæst. ex vtroque test.

Misericordia promittitur miseranti. Bernard. de
Conuer. ad cler.

Naturæ mollior est homo ad compatiendum,
quam ad indignandum asperior. idem sup. Cant. Ser-
mone 37.

Clementia Dei mensuram non recipit. Chrysost.
de Poenit. Hom. 3.

Misericordia apud Deum pelagus est. Chrysostomus Serm.

Misericordia etiam iusti indigent. idem Hom. sup Psal. 100.

Misericordia Dei nequitiam hominis vincit idem ad pop. Antioch. Hom. 80.

Misericordia Dei, pallium breue non est. Bernardus sup Cant. Serm. 66.

Peccata aliqua minima sunt, alia magna, alia mediocria, & propterea egent triplici misericordia: prima, mediocri, & magna Bernard. de Primord. med. nouiss. nost. Serm.

Misericordia rationem quandam habet. Chrysostomus sup. Matth. Hom. 33.

Misericordia, est salutis praesidium. idem de misericordia. Hom.

Misericors vir, pretiosa res. idem de Verb. Elias. More 4.

Misericors, magnus homo, & honorabilis vir. idem de Peccnit. Homil. 7.

Pili cordis est, cedere importunitati. Bern.

Favor & Auxilium.

E X G R A C I S.

Iuppiter mihi auxiliator, non metuo. Euripides Heracl.

Non est cadentis aliud erigere, nec ignorantis docere, nec incompositi componere, nec imperantibus, qui non pareat imperio. Plut. de Doctr. princip.

Odi auxilium ferre sero amicis. Eurip. in Rhei.

Diis enim nihil opus est amicis: satis enim ipsius Deus, qui viuat, cum vult. idem in Her. fur.

Manus manum lauat, & digitus digitum.

Decretis auxiliis, apparatu celeri, legationibus facundis & promptis, animi trepidantes sociorum confirmantur. Demost. i. Olynth.

li, qui sibi ipsis benefacere nolunt, aliis cogendi sunt bona suppeditare Cyrus apud Plut. in A poph.

Deus ante omnia opera inuocandus. Plat. de Le-
gib.

Solet diuinitas auxilium sui fauoris non in paruis ostendere, sed ubi spes humana deficit. Ioseph. lib. 1.
Antiquit.

EX LATINI S.

Alteri vinas oportet, si tibi vis viuere. Sen. Epi. 43.
Homo in adiutorium mutuum generatus est.
idem 2. de ira.

Faucis natus est, qui gentes ætatis suæ tantum cogitat: multa annorum millia, multa populorum superueniunt: ad illa cogita, respice. idem epist. 80.

Nocere facile est, prodesse vero difficile. Quint.
lib 2.

Nihil habet alicuius fortuna melius, quam ut possit, nec natura, quam ut velit seruare plurimos. Cic.
pro Marcel.

Homines hominum causa generati sunt, ut ipsi inter se alii aliis prodesse possint. Cic. 2. Offic.

Hoc natura præscribit, ut homo homini, ob eam tantum causam, quod is homo sit, consultum velit.
idem 3. Offic.

Si quam præstantiam virtutis, ingenii, & fortunæ, consecuti sunt nonnulli, impariant eam suis, communicentque cum proximis: ut si parentibus natu- sunt humilibus, si propinquos habeant imbecilliores, vel animo, vel fortuna; eorum augeant opes, eisq; honoris sint, atque dignitati. idem in Lælio.

Omnis pro laborante fauor est. Quint. declam. 9.

Hoc natura affert, ut eis faueamus, qui eadem pericula quibus nos perfuncti sumus, ingrediuntur. Cic. pro Mur.

Fauor & misericordia acres primos impetus ha-

bent, paulatim ratione, & consilio quasi restin*ctu*
concedunt. Plin. tun. lib. 2.

Quo*te* fortuna verit*is*, e*o* se fauor hominum in-
clinat. Iust. lib. 5.

Quis est qui in opis, & optimi viri causa non an-
teponat in opere dando gratiam fortunati, & poten-
tissima quo enim expectatur. & celerior remuneran-
tia videtur, in eum fer*e* est voluntas nostra pro-
pensior. C. 2 Off.

Sat habet fautorum semper, qui re*cl*e*at*e*re* facit. Plat.
in Amph.

E X S A C R I S.

Solent principum fauores ventorum in morem
subinde refl*er*are in diuersum. Eta*s* in epist.

illis fauemus la*p*ius, à quibus referend*a* grat*ia*
vicem speramus Amb.

Equorum cursus fauore perniciosior fit. Hiet. vi
Latam.

Primus locus apud regem lubricus est. Pius 2. apud
Plat. lib. 2.

Nihil tam secundum naturam est, quam iuuare
consortem natura*r*. Amb. de Off.

Si non potest alteri subueniri, nisi alter ixdatur,
commodius est, neutrum iuuare, quam grauare al-
terum. ibidem.

Adiuuare imbecilie*m* charitatis est, adiuuare ve-
le potentem, elationis. Greg. 7. Mor.

Vult enim Deus vnumquemque alterius ang-
stias sentire ut proprias, & quomodo sibi, si in tali
tribulatione esset, subueniri cuperet: ita ipse alteri
propter Deum subuenire non postponat. Hiet. in
Epistol.

Impudens postulatio tempore necessitatis & an-
gustia*r*, ab eo petere auxilium, quem in prosperitate
contempseris. Hier. sup. Hier. lib. 1.

Nul.

C Rud
Eur.

Nellius ope indigere se putat, qui alteri suam negat. Laet. lib. 6.

In rebus deploratissimis plerumque opem numeris experimur. Eras in epist.

Age sic aliud, vt tuum non obliuiscaris negotium. amicis ita enim prodesse debemus, vt nobis non nocemus. Cass in epist.

Gratum debet esse subsidium, vt sicut in vna mercatione ratiō solet existere, uterque videatur desiderata commoda perceperisse. ibid.

Homines omnes diligendi sunt: sed omnibus si prodesse non possis, iis potissimum subueniendum est, qui pro locorum, & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus constricti tibi quadam sorte vniuntur. Aug. de doctr. Christ. serm. 2.

Hac est lex diuinæ prouidentiæ, vt nemo à superioribus adiuuetur ad cognoscendam gratiam Dei, qui non ad eandem puro affectu inferiores adiuuent. idem de ver. reli.

Eleganter dictum est, cum quis in puteum cecidisset, & aqua eum suffocaret, accessit alius, eo viso admirans, ait: Quomodo huc cecidisti: obsecro (inquit) cogita quomodo hinc me liberes, non quomodo huc ceciderim, quāras. idem super epist. ad Hebr.

Auxilium diuinum nobis adest, cum in iniuriis mansueti sumus. Chrys. ad pop. Antio. hom. 79.

Auxilium diuinum per bonam vitam conciliandum. idem sup. Gen. Hom. 40.

Auxilium inimicis nec dare, nec ab eis accipere oportet. idem sup. Matth. Hom. 1.

Coadiutores Dei sumus consensu voluntatis. Bern. de grat. & arbitr.

Crudelitas, & vindicta.

E X G R A E C I S.

Crudelitas & gentes, & ciuitates, perdit semper. Eut. in Orest.

470 CRUDELITAS ET VINDICTA.

Crudelitas & perfidia deterrent à deditione, & reconciliatione Demost. i. Olynth.

Viro natura bono, necessitate autem suo, multo durius est, de aliis, quam de se sumere supplicium. Lucian. in Phalar.

Optima inimici vindicta est, te honestum, & bonum virum praestare. Diog. apud Plut. de vtil. cap. ii. inimic.

Humanum habetur, vltionem inimici, si quan-
per occasionem inciderit, negligere. ibid.

Nemini intendenda mina: muliebre enim est. Chilo apud Diog. lib. i.

Frater fratri necem vlciscitur. Homer. Iliad. lib. 24.

Vltio vltionem vocat, & cædes cædem. Eurip.

Melior est venia, quam vindicta, illa enim mis-
est ingenii, hæc autem ferini. apud Stob.

Vltio, passio iniustitiae est. ibid.

Vindex, malus, & miser ibid.

EX L A T I N I S.

Minuti semper, & infirmi animi voluptas, vltio
Iuuen. Sat. 14.

Rectius est in autores criminum vindicari: si
multos metus, ad paucos pena pertinet. Veg. lib. 1.

Vltio proxima est auxilio.

Genus vltionis est, pascere, & nō misereri. Quint.
declam. s.

Vindicta nemo magis gaudet, quam femina. lo-
uenal. Sat. 6.

Crudelitas minimè humanum malum est, indi-
gnumq; regio animo: ferina ista rabies est, sangu-
ne gaudere, ac vulneribus, & abiecto homine, in ly-
uestre animal transire. Senec. de clement.

Sæuitia non ultra fata procedit. Quint. Declam.

CTA
itione,&
uo.multa
pplicium
m., & bo-
til.cap. ab
si quando
enim et.
Iliad lib.
Eurip.
nam mis
tas, vltis
dicari: si
Veg.lib.
eri.Qui:
emina.lo
n est, indi-
st, sangu-
ine,in sy-
t Declam
Omni

CRUDELITAS, ET VINDICTA. 471

Omnibus est odio crudelitas, & amori pietas, & clementia. Cic.

Nullis supplicum precibus crudelitas inhiberi potest. Cur.lib. 7.

Nec crudelitati luxuria, nec luxuriae crudelitas obstat. idem lib. 10.

Superbia, & crudelitati, si seræ, non tamen leues veniunt poenæ. Liu. lib. 3. Dec. 1.

Lento gradu ad vindictam sui diuina procedit ira, attarditatem supplicij grauitate compensat. Max.lib. 1.

EX S A C R I S.

Pasperem, & mendicum persequi, sola scutitia est, & crudelitas: cuius nec honor queritur, nec abundantia facultatis ambitur. Cassiod.sup. Psal.

Crudelitas non est, punire malos cum autoritate iuris. apud Iuriscons.

Crudelis est qui negligit famam suam. ibid.

Si vindicare vis, file, & funestam ei dedisti plagam. Chrys.sup. Matth.

Surgamus ad vindictam, non quia læsi sumus, sed quia disciplina seruetur, mores corrigantur, licentia comprimitur. Last de ira Dei.

Non minus mali est referre iniuriam, quam infette. ibidem.

Vindicta sequitur scelus. Cyp.lib 4 epist.

Ira in vindicta malorum sequi rationem, non præter debet. Greg Epist. 9.

In vñscendis vitiis s̄æpe crudelitas fit, & iustitia putatur. Greg. 32. mor.

Vindicari velle, est de alieno malo luctari. August. lib. 3. quæst. sup. Leuit.

Vindicta tarda fit in regibus. idem 5. de ciuit. Dei

Vindictam, quam petunt Scripturæ, prophetia est, non vindicta. idem sup. Psal. 108.

Vindicta in corde posita nocentior viperæ. Chrys.
sup. Act. Apost. Hom. 41.

Damnum.

E X G R E C I S,

E T L A T I N I S.

Nocere facilè est, prodesse verò difficile. Quintil.
libro 8.

Quid refert animo, quis noceat, an membris? idem
Declam. 23.

Qui alteri exitium parat, eum scire oportet sibi
paratam pestem, ut participet parem Cicero. 2. Tusc.

Animaduertamus, ne cum aliis iuuare velimur,
ceteros offendamus. Sæpe enim aut eos lædimus,
quos non debemus, aut eos, quos non expedit; si im-
prudenter, negligentia est; si scienter, temeritatis.
Cicero. 2. Offic.

Quod prudentis opus: cùm possit, nolle nocere.

Quod stulti proprium? non posse, & velle nocere.
Bias, per Auson.

Non decet ob leuia magna accersire mala. Eur. in
Androm.

E X S A C R I S.

Homo naturæ obediens, homini nocere non po-
test Laet. lib. 6.

Deplorata malitia est, cùm nulla parte sis utilis,
totum conatum tuum vertere in perniciem alio-
rum. Eraf. in Epist.

Eisi omnes, qui mare, & terram incolunt, conue-
niunt ad lædendum, nocere nequaquam poterunt
ei, qui à semetipso non læditur. Chrys. de rep. lap.

Perditionis indicium est, quando affectatis ini-
quitatibus subsequens fallit effectus. Greg. 6. mor.

Fab.

Felicitas.

EX GRÆCIS.

Nemo felix, nisi sapiens. Plat. de nat. nom.
Felix non differt à misero per dimidium vite.
Arist. Eth. 1.

Felix eget suffragio externorum. ibid.
Infirmans ponit sanitatem esse felicitatem; pau-
per vero factus, diuitias. ibid.

Cum puer nominatur felix, nominatur propter
spem futuræ felicitatis ibidem.

Quanto maior est fortuna, tanto minus est secu-
ra idem Eth. 8.

Felix amicis indiget honestis idem Eth. 9.

Duplex est felicitas; contemplativa, & politica;
quarum prima est melior. idem Polit. 7.

Felicitas perfecta usus virtutis est. ibidem.

Secundis maximè rebus homines meminisse Dei
debent. Xenoph. apud Plut. de tranq. Anim.

Felicitatem rem esse putamus, ad quam admoni-
tio non possit accedere. idem de amicit. & adul.

Per paucis contingit felices esse, & sapere. ibid.

Nihil tam superbum, nihil tam intractabile, quam
homo, quem felicitatis opinio corripit. idem de
doctr. princ.

Felicitas non fortuita, sed ex se contingit. Plut. de
virtu & vit.

Felicitatis magnitudo, ac splendor sæpenumero
inuidiam extinguit. idem de inuid & odio.

Genitos viri officium est, secundam ferre fortu-
nam: sine inuidia vero hominis bene instituti. idem
de liber. educ.

Non curo felicitatem ex funibus pendentem.
Plut. in Apopht.

Ille maiore anxietate detinetur, qui se maximè
cupidit esse felicem. Diog. lib. 4.

Impartire amicis tuam felicitatem , & non solum
bonum natus habes ; quin intercipe etiam labores
vicissim.Eurip. in Orest.

Virum probum non conuenit auctum honoris
bus, mores mutare. idem in Supp.

Fortunato quævis terra patria. Pulchrum est qui-
dem in foco ignem conspici splendidum: in felicita-
te autem animum.Socrat.apud Stob.

Difficilius inuenitur vir , qui secundam fortia-
m bene ferat. quam qui aduersam. Her. ibidem.

E X L A T I N I S.

CLadis causas, si alto deficiant, nimia sibi felicitas
inuenit. Sen Epist. 92.

Non est, quod credas , aliquem fieri aliena felici-
tate felicem idem Epist. 91.

In ipsa securitate animus ad difficilia se præparet,
& contra iniurias fortunæ inter beneficia formen-
tur.idem Epist. 18.

Omnia (mihi crede) etiam felicibus dubia sunt.
Idem Epist. 102.

Non est, ut æstimant homines, auida felicitas, sed
pusilla.idem Epist. 119.

Non egere felicitate , felicitas nostra est. idem de
prosp.

Res inquieta, felicitas est. ibidem.

Horum , qui faciles vocantur , hilaritas facta est.
ibidem.

Complurimum seruus est, quem vulgus felicem
appellat idem de vit. beat.

Non est calamitatis loco numeranda parum ple-
na felicitas. Quint. Dec. 6.

Tristis mensura calamitatutum est , magna felici-
tas.idem Declam. 8.

Difficilis est felicibus miseriarum vera æstimatio.
idem Declam. 9.

Vt aduersas, sic secundas res immoderatè ferre.
leui-

felicitatis est, præclaraque est æquabilitas in omni vita, & idem semper vultus, eademque frons. Cicer. 2 Offic.

Sapienter cogitant, qui temporibus secundis causis aduersis reformidant. idem 4 ad Herenn.

Difficile est virtutes eum reuereri, qui secunda semper fortuna sit usus ibidem.

Etsi optabilius est, vita cursum confici sine dolore, & sine iniuria, tamen ad immortalitatem gloriae plus assert desideratum esse à suis ciuibus, quam omnino nunquam esse violatum. idem pro domo sua.

Difficile est secundis in rebus non obliuisci sui. Erasm. in Epist.

Felicitas, & moderatio diuiduum contubernium habent. Max. lib 8.

Consuecant dij immortales, quo grauius homines ex commutatione rerum doleant, quos pro scelerate eorum vescisci volunt, iis secundiores interdum res, & diuturniorem impunitatem concedunt. Caesar lib. 1.

Res secuenda insolentiam pariunt. Sallust. in bell. Iugurta.

Tantò breuius omnia, tantò felicius tempus. Plin. Jun. lib. 8.

Ex aduersis secunda, ex secundis aduersa nascuntur. idem in Paneg.

Vtile est ad usum secundorum per aduersa venisse. idem.

Felicitatis est, quantum velis, posse: magnitudinis posse quantum velis. ibid.

Vera felicitas est, felicitate dignum videri. ibid. Habet hoc primum magna fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum patitur. ibidem 3.

Fortunati semper pates querunt ibid lib. 5.

Felicitas pressis manibus tenenda est. lubrica

enim est, nec invita teneri potest. idem lib. 7.

Qui felicitati suis imponit frenum, melius illam regit. ibidem.

Inter obsequia fortunæ non satis cauta mortalitas est. Cur lib. 8.

Res secundæ valent commutare naturam. ibid. libro 10.

Fortuna cùm blanditur, captatum aduenit. Publ. Mim.

Fortunam citius reperies, quàm retineas. idem.

Fortuna vitrea est, quæ cùm splendet, frangitur. idem.

Lewis est fortuna, citò reposet, quæ dedit idem.

Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum.

Claud. lib. 1.

Hæc infelicitas infelicitati est, quod nunquam tota perueniat, vel nunquam perpetuò subsistat. in Hist. Sax.

Raro bona fortuna, bonaque mens datur homini. idem; Dec. lib. 10.

Res secundæ negligentia creant. idem Dec. lib. 2.

E X S A C R I S.

Felicitas non dea, sed Dei donum: non igitur collenda, sed à Deo petenda. Aug. lib. 4 de Ciuit. Dei. Felicitas terrena semper est suspecta. idem.

Cùm quis positus in prosperitate diligitur, incertum est, vtrum prosperitas an persona diligatur. amissio autem felicitatis interrogat vim dilectionis: nec prosperitas quidem amicum indicat, nec aduersitas inimicum celat. Greg. in mor.

Auræ citius, aut literis in aqua scriptis confidere poteris quàm prosperitati humana. Nazan.

Felicitas seculi euentus est contrarius. Ansel. sup. Euang.

Prospera temperantur aduersis. Chrysl.

Nulla res longa mortalium est, omnisque felici-

tas

tas seculi dām tenetur, amittitur. cūm enim tribulationis tempus aduenir, omne, quod præteritum est, nihil adiunat sustinentem. Hier. sup. Esa. lib. 7.

Difficile, imò impossibile est, vt præsentibus quis & futuris fruatur bonis, vt hic ventrem, & illic impletat mentem: vt de delitis ad delicias transeat, & in utroque seculo primus sit, vt in terra, & in celo appareat gloriōsus. Hier. in epist.

Prosperitas, nouerca virtutis est. Chrysostomus 2. de nug curial.

Bona temporalia sunt, non tantūm non felicia, quia dubia, vel etiam insidiosa, quia dulcia. Lact.

Magna felicitatis pars est, nihil magnopere mirari. Erasm. in epist.

Censo fortunam amplectendam, vel ob id, quod pluribus prodesse queas; vel ob hoc, ne pessimo cuique sis contemptui. ibidem.

Nihil aduersum nisi quod nobis obstat ad æternam felicitatem properantibus: nihil prosperum, nisi quod Deo conductum. ibidem.

Nihil verè prosperum, nihil felix dici potest, quod non fortunatit totius felicitatis autor. ibid.

Non admodum plausibilis felicitas est, quæ plurimorum emitur infelicitate. ibid.

In hoc potissimum sita est hominum felicitas, si quisque ad hoc applicetur, ad quod est ex natura compositus. ibidem.

Non omne, quod feliciter, bene succedit: nec omne, quod bene, teliciter. Greg.

In prosperitate turbatur iustus. ibid.

Magna virtutis est, cum felicitate luctari: magna felicitatis, à felicitate non vinci. Aug. de verb. Dominic. cap. 13.

Prospera huius mundi, prosperitatem habent veram, jucunditatem falsam. idem Epist. 36.

Præsentis vita prosperitas aliquando idcirco da-

tut, vt ad meliorem vitam prouocet; aliquando, vt
in aeternum plenius damnet. Greg. in Past.

In omni aduersitate infelicissimum infortunij
genus est, fuisse felicem. Boet. lib. 2. de consolat.

Prosperitas animo petulans est, qui aduersitas
corpori. Aug. sup Psal. 41.

Laus.

E X G R E C I S. ~

R Eprehenditur collaudatio, in qua vt cuncta, &
maxima praferantur, falsa proferantur. Plat. de
amore.

Laus est, sermo elucidans magnitudinem virtu-
tis Arist. Rhet. 1.

Laudare praesentem, adulatoris est. idem Rhet. 2.

Laus, & gratiarum actio debetur danti, non acci-
pienti. idem Eth. 4.

Nec ignis concipit fumum, nec gloria gignit in-
vidiam, si repente, utrumque celeriter emicuerit.
idem apud Plut. de Polit.

Non est, qui viuus gloriari possit. Menand. apud
Eund. de Tranq. anim.

Sic lauda hominem, tanquam animal mutabile.
apud Plut. de cohib. ira.

Graui sermoni non conuenit laus ridicula.

Nulla est auditio laude suauior. Xenoph. apud
Plutarch.

Glorię simul ac famę, vt persimilis, ita quoq; haud
difficilis conseruatio. modicis enim fountis opus
habet: si quis verò, & extingui eam, & frigere plane
finat, non sine magno negotio, vt iterum ardeat, ef-
fecerit. ibidem.

In nobis est bene, & male audire. Philipp. apud
Plut. in Apoph.

Qui à malis laudatur, timeat ne aliquid mali sece-
rit. An. apud Laft. lib. 4.

Bonl

Boni cūm laudantur, quodammodo odio laudantes habent, si præter modum id fecerint. Eurip. apud Stobæum.

Etiā laus nimia, onus est. Xen. apud eund.

EX L A T I N I S.

NEminem gloriari, nisi in suo oportet. Seneca.
Epist. 42.

Gloria vmbra virtutis est idem epist. 79.

Qui virtutem suam publicari vult, non virtuti laborat, sed gloria idem epist. 114.

Non debet dolere, qui potest gloriari. Quin. Declam. 6.

Lucifacit mortis atrocitatem, quisquis laudatus occiditur idem declam. 11.

Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur. facta omnia tanquam flosculi celeriter decidunt, nec simulatum quicquam potest esse diuturnum. Cic. 2 Offic.

Ea est profectò iucunda laus, quæ ab his proficiuntur, qui & ipsi in laude vixerunt. Cic. ad Marc.

Brevis vita data est, & memoria bene redditæ vitæ sempiterna idem Philipp. 24.

Exiguum nobis vitæ periculum natura circumsciptum, immensum gloria idem pro Rab.

Honus alit artes, omnésque incendimur ad studia gloriae, iacentque ea semper quæ apud quosque improbantur. idem in Tuscul.

Opifices etiam post mortem nobilitari volunt.

Gloria formam, & similitudinem honestatis habet. Cic. ad Cat.

Cum optimus quisque maximè posteritati seruat, esse aliquid verisimile est, cuius post mortem sensum sit habiturus. idem 1. Tusc.

Non vita hæc dicenda est, quæ spiritu, & corpore continetur. illa inquam, illa est vita, quæ vigeret

memoria seculorum omnium, quam posteritas alit,
quam ipsa æteritas semper intuetur. idem pro Mat.

Laus, & charitas sunt vita sine metu degenda fir-
missima præsidia. Cic. 2. de finib.

Non est vlla res tanti, aut commodum ullum tam
expetendum, ut viri boni & splendorem, & nomen
amittas. idem 3. offic.

Est hominis ingenui, & liberaliter educati, velle
bene audire à parentibus, à propinquis, à bonis et
iam viris, & futuræ post obitum famæ, etiam detrac-
cto sensu, consulendum est. idem 3. de finib.

Sunt, qui nihil laudant, nisi quod se imitari confi-
dunt idem 2. Tusc.

Compendiaria ad gloriam via est, si quis qualis
haberi velit, talis esset. Socrat apud Cic 2. Offic.

Paruum nihil tam est, quod gloriam parere non
possit. Plin. Senior lib. 15.

Non est necessaria solidæ laudis cupidini anxia di-
uitiarum comparatio. Max. lib 4.

Laudare se, vani, vituperare, stulti est lib. 7.

Nulla tanta humilitas est, quæ dulcedine gloria
non tangatur. idem lib. 8.

Gloria nec ab his etiam, qui contemptum eius
introducere conantur, negligitur. ibid.

De suis homines laudibus insolenter quidem, &
libenter prædicant. Cæsar de bell. ciuil. lib. 2.

Nemo tam efferis moribus est, quin faciat, aut di-
cat nonnunquam aliquid, quod laudari queat. Gell.
libro 2.

Magna laus non abest ab admiratione, admiratio
autem, quæ maxima est, non patit verba, sed silentiu-
m. idem lib. 4.

Gloria maiorū, posteris lumen. Sallu. in bell. Iug.

Gloria itinera duo: scilicet pacis, & belli. idem in
coniura. Catil.

Gloria industria alitur. idem de cœp Ord.

Gloriam

Gloriam inuidiam vincere, difficillimum. idem in
coniur. Catil.

Sequigloria, non appeti debet. Plinius Iunior lib.
1 epist.

Postquam desinimus facere laudanda, laudari
quoque ineptum putamus idem lib. 3.

Omnis qui gloria, & fama ducuntur, mirum in
modum assentatio, & laus, à minoribus etiam profe-
sta delectat. Plin lib. 4.

Nescio quo pacto homines magis iunat gloria la-
ta, quam magna. ibid.

Laudare, est acerrimus stimulus mouendi. idem
libro 5.

Multò deformius amittere, quam non assequi lau-
dem Plin lun. lib 8.

Nihil non parum gratè fine comparatione lauda-
tur. idem in Paneg.

Laudabilia multa etiam mali faciunt: laudare au-
tem, nisi optimus non potest. ibid.

Magnum est differre honorem; gloriam, maius.
ibidem.

Omnibus pater honoris, & gloria campus. ibid.

Nec videri potest optimus, nisi qui est omnibus
optimis in sua laude præstantior. ibid.

Eximia gloria aliquando fortunæ est, non virtutis
beneficium. Curt. lib 8.

Clarius laus est, quo maior est, quem viceris. ibid.

Citè gloria obsolescit in sordidis hostibus. idem
libro 9.

In omni genere scientiæ & summis admiratio, ve-
neratioque est, & in inferioribus merita laus contingit.
Colum. lib. 1.

Excitat auditor studium, laudatique virtus

Crescit, & immensum gloria calcar habet. Ouid 3.
de Pont.

Satis laudat, qui tacet. in Hist. Sax.

Gratia. & honor interdum in cupientibus oppotuniora Liuius lib. i. Deca.

Principibus placuisse viris, non ultima laus est.
Horat. lib. i. epist.

Dignum laude virum Musa vetat mori. idem lib.
¶ carm.

Cuius prædicatio omnibus nondū grata est, hunc
memoriz potius, quam vocis testimonio compre-
bemus. Cic. 2. Philip.

E X S A C R I S.

Bonum laudare, non laudato, sed laudantib pro-
dest. Aug. sup. Ioannem.

Laus mundi parum prodest, si conscientia crimi-
nis mordet. idem.

Laus, & gloria non in vulgo, sed in re ipsa suavis
est. idem.

Glotiam concupiscens, non cogitat de labore.
Chrysost.

Non est gloria, quæ affectatur. Erasm. in epist.

Malo gloriam mihi serius contingere, sed solidi,
quam maturius. verum pœnitendam idem.

Si gloriari cupis. gloriam despice, & omnibus eius
gloriosior. Chrysost. Hom. 92.

Cum bene viuitur, valde timendum est, ne mens
despectis ceteris de gloriæ singularitate eleuetur.
Greg. 6. mor.

Non recti plane, sed peruersi animi est, qui rero
gloriam, & non exercere virtutem, & velle corona-
ri, qui non legitime certarit. Bern. in Serm.

Virtus mater est gloriæ. sola enim est, cui gloria
justa debetur. & secura impenditur. ibid.

Si vere laudabilis esse cubis. laudes hominum nō
requiras. quia quamvis alieni sit facile laudem non
eurrare, dum negat. est tamen difficile, non delecta-
ri, cum offertur. Hier. ad Cæl.

Yello

Velle addere laudem in vere laudato, decipere
est. Amb.

Laudes humanæ simul apparent, & evanescunt.
Chrysost.

Valde perfectorum est, sic ostento opere, autoris
gloriam querere, ut illata laude nesciat priuata ex-
ultatione gaudere. Greg. 22. mor.

Nescit laudem fugere, dum suppetit, qui ad hanc
didicit anhelare, dum deeslet. idem in Past.

Natura s̄pē ad laudē vel ignauos impellit. Laft.
lib. 3.

Laus est, non facere, quod facere nō possis. idem.

Æquo animo patitur laudem sibi detrahi, qui si-
binihil laudis arrogat. Erasim. in Epist.

Iustus ex laude sua polluitur. Greg.

Remotis obstaculis vanas opinionis, seclera nuda
pensentur, nuda inspiciātur, fallacia tegmina & va-
nz laudis, & gloriæ auferantur, & apparebunt misé-
rit peccatorum. Aug. lib. 3. de Ciuit. Dei.

Securitas laudis in laude Dei est, vbi laudatur, se-
curus est, vbi non timeret, ne de laudato erubescat. i-
dem sup Psalm.

Quid est, quod dicis? ego diues, ille pauper. sarcia-
nam tuam commemoras, pondus tuum laudas. ta-
reas laudes tuas, qui miserationes tuas nō com-
memoras. idem de doctr. Christ.

Non valde gaudere debemus, quando lauda-
mur, nec contrastari, quando vituperamur: quia nec
depravate iniuria, nec coronare potest laus idem in
Epist.

Laus dum vitatur, appetitur. Hier. in Epist.

Vilium fatis hominum est, & suam laudem quæ-
rentium, alios viles facere, quia alterius vituperatio-
ne se laudari putant: & qui suo merito placere non
possunt, placere volunt in comparatione malorum.
ibidem.

Laudari interdum iusti appetunt, interdum refu-
giunt. Gregor. sup. i. Reg.

Laus hominum, periculosisima tentatio. Aug. lib.
10. confess.

Laus hominum crudeliter aliquando contemni-
tur idem in lib. de bon. vid.

Laus humana non appeti, sed subsequi debet recte
operantem idem libro 2 de serm. Dom. in mont.

Qui laudes humanas appetit, testem suum quærit
in terra. Greg. lib. 13. mor.

Si laudibus erigimur, vituperationibus humili-
mur. idem in regist.

Laudes quætere, ut maiora operetur, fallitur. idem
in i. Reg.

Laudibus diuinis imputandum est, quicquid age-
re pensamus. ibidem.

Cum pro bono opere laus transitoria quæritur,
æterna retributione res digna vili pretio venunda-
tur. Grego. in Past.

Laus bonorum operum comes. Aug. lib. 10. con-
fessio. cap. 37.

Gloria cupiditas pœna fidei inimica. idem lib. 5. de
Ciuitate Dei cap. 14.

Gloria cupiditas nonnunquam bona est. idem
lib. 5 de Ciuitate Dei cap. 13.

Gloriari de malitia, peccatum maximum, idem
lib. 3. contra Epist. Petil.

Laudator errans, ingens malum est. idem lib. 2.
de Trinit.

Mali Deum laudare non possunt. in Psalm. 47.

Laudibus nostris non crescit Deus, sed nos. idem
sup. Psal. 134.

Qui Deum laudat lingua, non semper potest, quia
moribus semper potest. idem Tract. 8. super episo-
lo. 10. v. 11.

Mon
quærit

Lau
Petil.

Lau
te idem

Fati

Lau
ident

Lau
ad Cor

A Dp

rxo
alienas

Prob
sticis p

Hut de

Hon
conseq

Orn
ornat a

vero pr

sed qua
specien

Pudi

Dec ora

quam r

nis cau
ac dispe

ibidem

N On

tis

Mominum laus etiam improbè actis periculose
queritur. idem sup. Psal. 79.

Laude tentamur à diabolo. idem libro 3. contra
Petil.

Laus est in bonitate causæ, non in pœnæ acerbitate
idem sup. Psal. 38.

Falsa laus, adulatio est. idem sup. Psal. 140.

Laus à conscientia, non à vulgo æstimanda est.
idem tract. 6 Epist. beat. Ioan.

Laudamus sepe, ut mordeamus. Chrys. sup. Epist.
ad Corin. 10.

Castitas.

E X G RÆ C I S.

AD pudicitiam nonnunquam conducta à propriis
exoribus abstineat, ne quando commouearis in
alienas. Plut. de curiosit.

Proba mulieris nomen, itidem ac corpus dome-
sticis parietibus contineri oportet. Thucyd. apud
Thut de clar. mul.

Honestatis simul fons, ac radix est, legitimam
consequi disciplinam.

Ornamentum est, quod ornat, ut inquit Crates,
ornat autem quod honestiorem mulierem facit: tales
vero præstat non aurum, non smaragdus, non coccus,
sed quacunq; grauitatis, moderationis, & pudoris
speciem adhibent. Eurip. in Androm.

Pudicitia mulieris non concubitus modo, verum
nec oratio publica esse debet. nec minus sermo,
quam nudatio corporis est formidanda, & ab exten-
nis cauere debet: propterea quod affectus, & mores,
ac dispositio animi in sermone planè conspiciuntur.
ibidem.

E X L A T I N I S.

NON carere libidine, sed vincere libidinem, virtu-
tis est. Erasm. in epist.

436 CASTITAS, ET PUDICITIA.

Hæ fere feminæ incolimi pudicitia sunt, qua modesta forma sunt Ennius apud Gell. lib. 4.

Castitatis indicium frugalitas est. Plin. Iun. lib. 4.
Nulla reparabilis arte.

Lapsa pudicitia est, deperit illa semel. Ouid. epist. 15.

Lis est cum forma magna pudicitie. idem epist. 15.

EX SACRIS.

FAMA pudicitie in feminis tenera res est. Hier. ad Sal.

Bona pudicitia coniugalis, sed melior continetia virginalis, vel viduatalis. Aug. de Sanct. vid.

Honestati salus etiam postponenda est. Amb. 1. Offic.

Honestas à natura petenda. idem 1. Offic.

Pudicitia nescia est captiuitatis. Amb. de virg. lib. 3.

Pudicitie comes, verecundia est. idem 1. Offic.

Castitas conspectu impudico perditur. Aug. epist. 109.

Pudicitia vi nec in carne, nec in animo violata persistit. idem epist. 122.

Pudicitia in diuite commendabilius. idem in Quæ ex vitroque testa.

Pudicitia, virtus animæ est, & comitem habet fortitudinem idem lib. 1. de Ciuit. Dei cap. 15.

Pudicitia violata non obest, nisi animus consenserit. ibid. cap. 6.

Pudicitia coniugalis, Dei donum. idem lib. 1. de Nupt. cap. 3.

Pudicus dicendus non est, qui propter Deum pudicus non est. ibid.

Qui de castimonia carnis superbiant, in immunitatem carnis cadere permittuntur. Gregor. lib. 11. mon.

A.

it, qua

4.

n. lib. 4.

uid. epi-

epist. 4.

Hier. ad

ontinen-

Amb. 1.

..

e virg. li-

Offic.

Aug. 4.

iolazi pe-

n Quaet.

habet fot

s conser-

ib. 1. de

Deum p-

immun-

or. lib. II.

Nes

CASTITAS, ET PUDICITIA. 487

Nec castitas sine humilitate, nec humilitas sine
cautitate valet. idem 21 mor.

Castitas non est magna sine bono opere, nec
contra idem in Euang hom 17.

Nihil que se prodit, quam castitatis dispendi-
um. Amb.

Pudicitia res est animæ, virginitas corporis: de-
nique illa integra in animo permanente, potest ista
de corpore violenter auferri: & cum ista integra
manet corpori, potest illa in animo lasciva volunta-
te corrupti Aug contra Iul lib 4.

Nec casta est, quæ metu cogitur: nec honesta, quæ
mercede conducitur.

Sex sunt, quæ incorruptam conservant castita-
tem scilicet sobrietas, operatio, asperitas cultus, in-
hibitus sensuum, raritas sermonis cum honestate,
euitatio opportunitatis, & personæ, & loci, & tem-
poris Cass sup. Matth.

Minoris laboris est, incognitam carnis cauere
voluptatem, quam reijsere iam cognitam Bern. sup.
Esd lib. 4.

Probatæ castitatis dicitur, qui non manifestè ap-
petat incontinens. apud Iurisp.

Castæ præsumitur mulier, quæ in præterito fuit
casta ibidem.

Continentia suaderi potest, imperari non potest.
ibidem.

Castitas etiam loci abolet infamiam, non locus
infamat castitatem. Amb. 1. de Virg.

Concupiscentia, luxuria, & adulterium:

E X G R A E C I S.

Animalia multum coœuntia, eitò senescunt. Arist.
de Long. vit.

Incipientibus Venerem vox transit in sonum vi-
talem: abstinentibus vero è contrario. idem de Ani. 7.

Amatores aggrediuntur audacter terribilia, causa concupiscentiae idem Eth. 3.

Ira, & concupiscentiae Venereorum transmutant corpus, & quibusdam insanias faciunt, idem Eth. 7.

Plurimum Veneris habet non nox, ut Menander inquit, sed fortuna. Plut. de fort.

Veneris finis, luxuria est. Plut. de tuend. bon. valet.

Vino sublato. non est Venus. Eurip. in Rheso.

Iniuriari foemina est, coire cum extranea muliere. Arist. Oeconom. lib.

Adulterium, curiositas est alienæ voluptatis. Plut. de Curios.

Veluti lupus animal est cani simile: ita & adulter, & adulstori, & parasitus amico similis est: amicum igitur aduerte, ne canum custodum vice, pernicio- sum lupum nesciens admittas. apud Stob.

Mulier eo die, quo prostituit corpus, & pudicitie modum deseruerit, statim animum immutat, itavit familiares pro inimicis habeat: alienos autem sibi fidos reputet, ac de honestis & turpibus contrariam opinionem induat. Lysias ibidem.

Nunquam, nunquam (ne dicam semel tantum) mentem habentes permittere oportet, quibus uxor est, vt domum ad ipsam ingrediantur alia mulieres docent enim res malas: alia quaestus gratia matrimonium corruptit, alia cum peccauerit, multas morbi sui vult habere socias, multa autem ex flutitia: hinc est, quod domus virorum male habeant. aduersus haec igitur bene munitæ seris, & pessulis ostium ades. Eurip. in And.

EX LATINIS.

Luxurioso frugalitas, poena est; pigro, supplicij loco labor est. Senec. epist. 72.

VLT,
ilia, cana
mutant
Eth 7.
enander
nd. bon.
eso.
a mulie-
tis. Plut.
adulter,
nicum
ernicio.
ndicitz
t, itavt
n sibi fi-
ariam
antum)
us vxor
aliates.
matti-
nultas
stulti-
nt. ad-
ottio-
ij loca
Vacat

Vacat pudicitia, libido occupatissima est. idem de
itac libro 3.

Non nutritur feruor concupiscendi, ubi frui licet.
Quint. decla. 13.

Felix, qui non nisi facultates in luponari effudit.
idem declam. 15.

Libidinosa, & intemperans adolescentia effectum
corpus tradit senectuti. Cato maior.

Facilior est transitus de virtute ad luxuriam, quam
à luxuria ad virtutem. Max. lib. 2.

Blandum malum est luxuria, & quam accusare
facilius est aliquanto, quam vitare. idem lib. 9.

Nec luxuria crudelitas, nec crudelitati luxuria ob-
stat. Curt. lib. 9.

Luxuries prædulce malum, quæ dedita semper
Corporis arbitriis, hebetat caligine mentes. Clau-
dinus.

Luxuria & otio militaris disciplina tollitur. Liu. 4.
Dec. lib. 10.

Adulterio quidam nobilitati sunt. Plinius Senior,
lib. 24. cap. 5.

E X S A C R I S.

ADULTERIUM. naturæ iniuria est. Ambr. lib. 5. Hexam.

Adulter non prolem, sed voluntatem querit.
Ans. super epist. ad Corinth.

Adulterium nihil aliud est, quam matrimonium
illictum. Tert.

Adulterum virum facit mulier, ab eo discedens.
August.

Vxoris celans crimen, patronus est turpitudinis.
Chrysost.

Adulter dicitur, qui inuptias violat. apud Iurif-
conf.

Adulterium etiam feris, ac barbaris detestabile
Ambr. lib. 1. de Abraham.

Qui adulterium perpetrare desiderat, tenebras amat. Greg. lib. 5. mor.

Adulter est in suam vxorem amator ardenter. Hier. de Vest. sacerd.

Adulterium etiam voluntate commititur. Aug. lib. 1. de Liber. arbit. cap. 3.

Adulteria prolis cupiditate non excusantur. idem contra Iul. cap. 9.

Luxuria, ignis Dei dicitur. Greg. 3. Mor.

Luxuria in corde frænanda est. idem 20. Mor.

Luxuria ex superbia nascitur. idem 26. Mor.

Alia est luxuria carnis, alia est luxuria cordis. idem 28. Mor. (Mor.

De ventris ingluvie luxuria nascitur. idem 31.

Libidinem suam nemo factis patrum defendit.

Aug. lib. 22. contra Faust.

Luxuriam fugere non prodest, si auaritiam festinas. idem in Euang. Hom. 34.

Luxuria plusquam cætera vitia diffamat. Gregor. sup. 1. Reg.

Luxuria ætatem omnem foedat, senectutem extinguit Pius secund. apud Plat.

Coitus animum deiicit. Aug. lib. 1. Soliloq.

Cor habet in ventre gulosus: lascivus in libidine: cupidus in lucro Aug.

Sæuus criminum stimulus est libido, quæ nunquam quietum affectum manere patitur, nocte seruet, die anhelat Amb. in lib. de Abel, & Cain.

Luxuriose viuentes senes fieri non expedit. Chrysost.

Quemadmodum si videris hominem amicitias medicorum assidue colentem, ex hoc facile intelliges, quod infirmus est; sic & cum videoas, siue virum, siue mulierem, de dimittendis uxoribus, aut viris legem interrogantes: cognosce, quia vir ille lascivus est, & mulier illa meretrix est. idem sup. Matth. 19.

CONCUPIS. LVXVR. ET ADVL. 493

Non est morbus libidine commoueri, sed esse libidinosum. Laet.

Nihil sic ad edendum carnalium desideriorum appetitum valet, quam ut quisque hoc, quod unum diligit, quale sit mortuum penset. Greg. 26. Mot.

Lxxi ex propinquo habent luxuriam. Gregor. in Past. 3. part.

Libido in paupere culpabilius. Aug. in Quæst. ex Vtroque testam.

Libido confusionis est causa. idem 22. de Ciuit. Dei cap 17.

Concupiscentia nostra, tentationum causa. idem de Contr. cap. 17.

Concupiscentia minui potest, consumi non potest in hac vita. idem lib. 5. contra Iulia.

Meretrices de rebus humanis aufer, & omnia libidinibus turbabis idem lib. 2. de Ord. cap. 2.

Virorum peior est impudicitia propter superbiam instantiam Aug. lib. 2. de alter. coniug.

Adulterium consummatum, aspectus cum curiositate. Chrys. sup. Gen. Hom. 6. (Hom. 8.

Adulterij mater concupiscentia. idem de Poenit.

Adulterium etiam impudicus visus. ibid.

Adulterium, mala exortas. ibidem.

Adulterio de omnibus suspicatur. idem sup. act. Apostol. Hom. 25.

Adulterer erubescit, si adulterio vocatur. idem super act. Apostol. Hom. 26.

Concupiscentia violentissima res est. idem aduersus vitup. vit. monast. lib. 3.

Concupiscentia saginato corpore effruescit idem sup. Epist. ad Galat.

Fornicatio otiosis peculiare crimen. Chrys. in cap. Matth. 21. Hom. 40.

In fornicatione non corpus ducit, sed incotinens.

492 DESID. AFFECT. ET VOLVNT.

tia. ibid. sup. Epist. prio. cap. 6. ad Corinthus. Hom. 17.

Fornicatio ex amicitia nascitur. ibid. sup. Epist. Pauli ad Thess. cap. 3. Hom. 4.

Libido nescit modum. Chrysost. sup. Matth. 14. Homil. 33.

Luxuria homicidas facit. ibid. in cap. Matt. 14. Homil. 49.

Luxuria ex temulentia venit. ibidem, Carn. concup. ne sect. Serm.

Meretrix amare nescit. ibid. ad popul. Antioch. Homil. 4.

Meretrix est vita in deliciis acta. Quod nemo legitur, nisi a semetipso. ibid.

Desiderium, affectus & voluntas.

E X G R A E C I S.

Desiderium præcedens comprehensionem rei, magis dicitur dolor, quam voluptas. Arist. Metaph. 11.

Vehemens cuiusque rei appetitio comitem habet formidinem illius amittendæ, quam hebetem ipsa latitia facit. Plut. de tranq. anim.

Cupiditas res est valde suavis. Arist. de anim. 11.

Non magna res est, a se qui quæ quis desiderat, sed non desiderare ea, quibus nihil indiget. Thucyd. apud Stob.

Signa voluntatis sunt, delectationes, & tristitia. Aristot. Rhetor. 2.

Vt promptam ad res gerendas voluntatem frangere, non est honestum: ita cum illa nos relinquit, impetu violentiæ non est opprimenda. Plut. Vtrum seni sit ger resp.

Non quantum valeat decretum, sed scriptoris voluntas spectanda est. Demosth. aduers. Arist.

Volentem sine difficultate vocamus. Eur. in Hel.

Volun-

Voluntas euentibus accommodanda. apud Stob.
Accidere solet, ut cum alicuius probitatem, virtu-
tesque audiamus, ita nescio quo pacto afficiamur,
& haud secus eum diligamus, ac si saepe eum vidisse-
mus, & eius consuetudine iam diu usi fuissimus ibi-
dem.

Affectio iudicio tenebras offundit. A. Sch. in Thim.

Affectus ex animo tollendi non sunt, sed cum de-
core, & moderatione conciliandi. apud Stob.

Facillimum est omnium seipsum quemq; deci-
dere: quod enim quisque cupit, id etiam animum in-
ducit, & sibi persuadet. Demetr. apud Stob.

Affectus castigandi sunt ibid.

Efferatos affectus non parui negotii est compo-
nere. Plut. de tranquil. Anim.

E X L A T I N I S.

Cito rebellat affectus: quo cunque se verterit, pre-
mium aliquod suæ occupationis inueniet. Senec.
Epist. 68.

Imbecillis est omnis affectus. non obtinebis, vt
desinat: si incipere permiseris, excluditur facilius,
quam expellitur. idem Epist. 11.

Facile deficit affectus, qui descendit. Quint. lib. 6.

In periculis maxime versatur affectus ibid.

Summa circa mouendos affectus hæc est, vt mo-
ueamur ipsis. ibid.

Hic solus affectus maior est, quam filios amare,
filii misereri. idem Declam. 5.

Nullum damnum nouit affectus. idem Declam. 6.

Quicquid rationem vincit, affectus est. idem De-
clam. 10.

Appetitus omnes coercendi, sedandi que sunt, ex-
citandaque est animaduersio, & diligētia, vt ne quid
temere, ac fortuito, inconsidere, ac negligenter fa-
ciamus. Cicer. 2. Offi.

Efficiendum est, ut appetitus rationi obediant, eamque nec præcurrant, nec propter pigritiam ac ignauiam deserant; sicutque tranquili, atque omni animi perturbatione caret: ex quo elucebit omnis constantia, omnisque moderatio. idem i. Off.

Suum cuique pulchrum est. adhuc neminem cognoui poetam, qui sibi non optimus videretur. sic res habet, me delectant mea, te tua. idem 5. Tuscul.

Ad omnes affectus impetu rapimur. Curt. lib. 7.

Non ferè est, qui sui periculi iudex, non sibi se à quiorem, quam reo p̄beat. Cic. pro Deiot.

Vt quisque audit, mouetur. Quint. lib. 11.

Voluntatem spes facit. idem. lib. 3.

Dissidet ambiguis semper mens obvia votis,

Nec voluisse homini satis est, optata recusat.

Esse in honore placet, mox pœnitit. Auson. in Eclog.

In magnis & voluisse sat est. Propertius.

Multum ad rem pertinet, quo proposito ad rem accedas Sen. Epist. 109.

Sacrificantium mens, non res attenditur. Plinius Senior in præf.

Plus voluisse peccare nocuit, quam non peccasse profuit. Maxim. lib. 6.

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas. Iuuenal. Sat. 6.

Semper in fide quid senseris, non quod dixeris cogitandum est. Cic. 2. Off.

Nulli assenso satis fuit, quod optanti nimium videbatur Sen. epist. 119.

Rerum expertendarum tria sunt genera. Nam est quiddam, quod sua vi nos alliciat ad se, non emulo captans aliquo, sed attrahens sua dignitate, quod genus, virtus scientia, veritas est. aliud autem non propter suam vim & naturam, sed propter fructum atq; utilitatem, petendum, quod pecunia

est tertium est ex omnibus partibus iunctum, quod ex sua vi & dignitate nos inducit, & præ se gerit quandam utilitatem, quo magis expectatur, ut amicitia bona existimatio. Cic. 2. de inuent.

Cupiditas agendi aliquid adolescit vna cum æta-
te. idem s. de finib.

Inutiliter aliquid concupiscere, & in eo perseue-
ranter morari, exitio ea dulcedo vicina est. Max.
libro.

Nihil æquè gratum est adeptis, quam concipi-
stentibus. Plin. lun. lib. 2.

B X S A C R I S.

Cuncta desideria dilatatione crescunt; si autem di-
lata deficiunt, desideria non sunt. Gregor.
homil. 23.

Valentiores preces apud secretissimas aures Dei,
non voces faciunt, sed desideria idem in mor.

Ita sit, ut quod maximè queratur, fugiatur maxi-
mè Erasim. in epist.

In qualitate desiderij potest mens honesta co-
gnosci. Cassiod. lib. 4. epist. 25.

Desideriis religiosis facile est concedendum,
Greg epist 25.

Desiderium mutabile est. August. de subt. Dia-
lect.

Affectanti cœlestia, terrena non sapiunt. Bern. in
Epist. 110.

Desiderium est ipsa oratio. idem sup. Psal 37.

Desiderium vox etiam est valida Bern. sup. Cant.
serm. 74.

Voluntas ad male agendum libera est, ad bene-
non ita Aug serm. de verb. Apost.

Voluntas non est, ubi est necessitas. Bernard. de
lib. arbit.

Quicquid vis, & non potes; factum Deum com-
putat. August. sup. Plal. 57.

Mala voluntate miser quisque efficitur, sed mis-
erior, cum desiderium malæ voluntatis impletur. id
13. de Trinit.

Voluntas Dei in omnibus operibus nostris atten-
denda est. Greg. 6. mor.

Quos plerunque voluntas prava peruertit, aduersi-
tas corrigit. idem 33. mor.

Voluntatem propriam alienæ subiicere, maioris
est meriti. idem sup. 1. Reg.

Si propterea non facis furtum, quia times, ne vi-
dearis, intus in corde fecisti: furti reus teneris, efi
nihil tulisti. Aug. de lib. arbit.

Absit, vt id. quod propter bonum, & licitum fac-
imus, si ex hoc quicquam mali acciderit, prater no-
stram voluntatem, nobis imputetur. idem in E-
pist.

Bonum prorsus condemnat intentio prava, &
non penitus excusat recta. Bernh. de præcep. dis-
cip.

Velle, fabricatio Dei est. Nazianz.

Quantum ad peccati rationem pertinet, nocuit
qui nocere disposuit. Hier.

Omnia reliquit qui voluntatem habendi dese-
ruit. idem.

In omni, quod dicitur, semper debemus tacitè re-
currere ad mētem, & interiorem testem & iudicem
requirere. Greg.

Voluntas humana non est libera, quandiu cupidi-
tibus subditur. Aug. epist. 144.

Voluntas non libertate gratiam, sed gratia liber-
tatem consequitur. idem de concept. & gra.

Ex voluntatum qualitate, non temporum spatiis
facta metiuntur. Aug. epist. 49.

Sic sit opus in publico, quatenus intentio maneat
in oc-

in occulto: ut & de bono opere proximo præbeamus exemplum, & tamen per intentionem, qua soli Deo placere querimus, semper optemus secretum. idem.

Voluntati nec leges imperant, nec principes dominatur, libera est, & maxime, si spiritu ducitur: quia ubi spiritus, ibi libertas Bern. in epist.

Nihil interest, quo animo facias, quod fecisse virtutum est. Last lib. 5.

Est aliqua pietatis pars, velle piuum fieri. Erasm. in epist.

Non sunt omnia bona, quæ bona intentione fiunt. August.

Verba iustorum, & iniustorum similia sunt, differentia autem intentione. Greg.

Homanz aures talia verba nostra iudicant, qualia foris sonant diuina vero iudicia. talia foris audiuntur, qualis ex intimis proferuntur. idem 28 mor.

Voluntas testatoris est lex apud Iurisconsilium.

Cum vult, non potest, quia quādō potuit, noluit, & ideo per malum velle, perdidit bonū posse. Aug. de verb. Apost.

Intentio peruersa si fuerit, prauū est omne, quod sequitur, licet rectum videatur. Greg. lib. 1. Dialog.

Bene velle, Dei donum est. Aug. lib. 1. contra epist. Pelag.

Et velle, & facere facit in nobis Deus. idem de liber. arbit.

In voluntate meritum est. idem lib. 1. contra Pelagia.

Voluntas Dei est, ipse Deus. idem lib. 11. confess. cap. 20.

Voluntas Dei, causa est omnium. idem libr. 1. de Genes.

Voluntas Dei, est lex eius. idem in Psalm. 36.

Bonae voluntati virtutes omnes adhaerent. idem b. de liber. arbit.

498 DESID. AFFECT. ET VOLVNT.

Voluntas mali, non est permittenda sive libens.
ti. idem Epist. 204.

Voluntas mala, primum animæ vitium in sent.

Voluntatem malorum in bonum Deus non con-
uerit, quia non vult. idem 11. de Genes.

Voluntas bona, etiam misericordia est. idem sup.
psal. 25.

Nihil tam in nostra potestate, quam ipsa voluntas
idem libro 3. de lib. arbitr.

Voluntas est, qua peccatur, & qua bene vivi.
idem lib. 1. retract.

Quod ardenter volumus, moderate dissimilare
non possumus Hier. ad Heliod.

Voluntas non cogitur, & propterea sola meretur,
vel demeretur. Ber. sup. Cant. ser. 59.

Voluntas nostra, grande malum est, quo sit, vi bo-
na nostra bona nobis non sint. idem sup. Cant. ser.
mo. 172.

Intentio bona, & recta requirit duo: rem, & ca-
sam, id est, quod intendas, & proprius quid. idem sup.
Cant serm. 33.

Intentio pugnantis, est causa, aut periculi, aut vi-
ctoriae. idem serm.

Voluntas nostra voluntati diuinæ subiici debet.
Bern de subiecto nostr. volunt.

Affectio sine ratione, motus est bestialis. August.
lib. 1. de amic. cap. 9.

Affectus animi qui non habent, recte non vivunt.
idem lib. 14 de Cuius. Dei cap. 9.

Indicare digne de subditis nequeunt, qui in sub-
ditorum causis non merita, sed odium, vel gratiam
consequuntur Greg.

Omnis humanus affectus ponendus est ei, qui stu-
deat veram pietatem animis hominum insecre. E-
xalmi in Epist.

Affectus tuus pretium imponit operi tuo Amb.
de OZ. Explicatio,

Expressio, affectus est iteratio. Bern.

Affectibus non est dandum tempus.

Multa nos facere cogit affectus : dum propinquitatem prospicimus corporum, & corporis, & animæ offendimus creatorem. Hier. ad Fabiol.

Quemadmodum fit, vt incertis de causis alia forma alios rapiat ita videtur & ingeniorum esse quædam cognitio tacita, quæ facit, vt certis ingeniis impense delectemur, cæteris non item. Erasm. in Epist.

Quicunque consanguinitate, aut amicitia, vel è conuerso, hostili odio, & inimicitiis in iudicando dicitur, peruerit iudicium Dei Christi, qui est iustitia. Hier. in Orig. sup Amos.

Personam hominis accipere, est hominem, non quia homo, sed propter aliquid, quod circa ipsum est, honorare. Greg. in Hom.

Affectuum omnium capita sunt, delectatio, & dolor. Amb. lib. 2. de Jacob.

Affectus promerendi cælestia tâto fit capax, quæ si fuerit spectando longanimitis. Greg. 20. mor.

Appetitus lege naturæ subiectus est rationi. Amb. lib. 1. Offic.

Affectio alia est, quam caro gignit: alia, quam ratio regit: alia, quam condit sapientia. Bern. serm. 2. sup Cant.

Affectiones ordinatae, virtutes sunt: inordinatae, vitiæ idem in paru. serm.

Affectionum animæ mutabilitas diuina mutat nomina. idem de diuersis affect.

Affectus liber est. idem Epist. 183.

Affectus suas voces habet. idem sermon. 69. super Cant.

Abiit domine, vt in tabernaculo tuo pro pauperibus accipiantur personæ diuina, aut ignocibiles, quando potius infirma mundi ciegi: sti, vt confundentes fortia Anguli serua.

Affectus animæ, quasi animalia sunt cum corpore. Aug. lib 2. de Genes.

Appetitus reprimēdus, quem omnino restinguere non possumus. Bern. de tripl. gener. cogn. nott.

Appetitus vanitatis, est contemptus veritatis; & contemptus veritatis, causa est nostra excitatis. idem sup. Cant. serm. 22.

Affectione obtenebrat iudicium. Chrysost. sup. 22. Apost. Homil. 28.

Affectionibus singulis pharmaca querenda. idem sup. Gen. Hom 32.

Voluntatem Dei scrutari, tutum, & pium est: manifestam vero, temerarium, & formidandum. Bern. sup. Cant. serm. 63.

Voluntas propria cesset, & infernus non erit. idem de resurrect. Domini serm 3.

Voluntas hominis libera cum adiutorio Dei. idem sup. Matth. Homil. 13.

Voluntas sacrificium exhibeat Deo. idem sup. Epist. ad Corinth. Homil. 41.

Inter verba laudantium, vel vituperantium, si mente semper recurrentum. Greg. in regist.

Necessitas.

E X G R A C I S.

Necessitas facit industriam parandi viatus. Plat. de Rhei.

Quæ necessaria sunt, turpe est nescire. idem de legibus.

Necessarium non contingit aliter se habere. Aris. M. taph. 4.

Necessitas est, alteram partem contradictionis esse veram. ibidem.

Fons et origenem omnium necessitas est: cuncta enim saperat. Thal. apud Diog. lib 1.

Omne, quod ex necessitate fit, servitus est, testibus Philosophis. Eurip. in Orest.

Nalla

N E C E S S I T A S. 503

Nulla res necessaria, turpis est hominibus. apud
Stob.

E X L A T I N U S.

Effugere non poteris necessitates, vincere poteris.
Senec Epist. 37.

Da operam, ut quicquid necesse futurum est, nū-
quatu inuitus facias. idem Epist. 62.

Repugnanti, non volenti necessitas est: in volen-
te necessitas non est. ibid.

Necessitas fastidium executit, recipiunt superua-
cua delectum. idem Epist. 120.

Necessitas cogit, quod nō habeas, aliunde sume-
ta. Cicer de Orat.

Humana imbecillitatis efficacissimum duramen-
tum est, necessitas. Max. lib. 2.

Necessitatis morbus grauiissimus. Cicer. contra
Catil.

Necessitas pars rationis est. Plin. Junior lib 6.

Efficacior in aduersis necessitas Cur.

E X S A C R I S.

Felix necessitas, quæ in meliora compellit. August.
ad Arm. & Paul.

Necessitatis tempore omnia sunt communia. a-
pud Iuriscons.

Necessitas dicitur, quæ in potestate nostra nō est.
August. lib. 1. de Civit. Dei.

Necessitas mater est omnium humanarum ope-
rationum.

Cogitatio, & consideratio.

E X G R A E C I S.

Considerata meditatio orationem, & congrua
mensura vagari non finit Plutar. de educ. lib.

Antequam domo quis exeat, recognitet quid actu-
ras sit: cum redierit, quid egerit. apud Diog. lib. 1.

502 COGITATIO, ET CONSIDERA.

Eadem est meditatio bene vivendi, & benemorandi. Epist. apud Diog. lib. 10.

Consideratio est cogitationis contentio. Platin. defin.

Apud mortales alteræ semper cogitationes sapientiores sunt. Eurip. in Hippol.

Et quæ longe absunt, & quæ prope sunt, considerati debent. ibid.

Quod expediat, latet, atque obscurum est: sed sapientis viri cogitatione cernitur, hominis eloquentis oratione declaratur. Demosth. 1 Olynth.

Quorundam subitæ cogitationes meditatis aliorum consiliis præcellunt. ibid.

Cogitatio, orationis est fons Chrys. apud Stob.

Nescimus estimare res, de quibus non cum fama, sed cum rerum natura deliberandū est. Sene Epist.

EX LATINIS.

ALiquid quotidie aduersus paupertatem, aliquid aduersus mortem auxilii cōpara, nec minus aduersus cæteras pestes: & cum multa percurrentis, vnu exerce, quod illa die concoquas Senec. Epist. 2.

Quis pulchrius consuetudine exaudiendi totum diem? idem de ira lib. 3.

Nulla res magis prodest, quam cogitatio mortitatis. ibid.

Minus afficit sensus fatigatio, quam cogitatio. Quint. lib. 1.

Cogitatio paucis admodum horis magnas etiam causas cōpletebitur. hæc quoties intermissus est somnus, ipsis noctis tenebris adiuuatur: hæc intermedios rerum actus aliquid inuenit vacui, nec otium patitur. Quint. 10.

Ad rem gerendam qui accedit, caueat, ne id modo consideret, quam illa res honesta sit, sed etiam ne habeat efficiendi facultatem: in quo considerandum est illi, ne aut temere desperet propter ignauij. aut

COGITATIO, ET CONSIDER. 503

nimis cōfidat propter cupiditatem. in omnibus autem negotiis, prius quam aggrediare, adhibenda est præparatio diligens. Cic. 1. Off.

Docto homini, atque erudito cogitare, est vivere.
idem 4. Acad.

Quoniam multum prodest animi prouisio, &
præparatio ad minuendum dolorem, sint semper
homini omnia humana præmeditata. idem 3. Tusc.

In omnibus quid tempora petant, aut personis
dignum sit, semper considerandum est. idem 2. de
inuent.

Primus metus adimit consilium: recogitatio vero
reddit confidentiam. Teren. in Eunuch.

Summa stultitiae professio est, cogitatis sceleribus
non ire obuiam, sed manere, oppetriq; vt cum ad-
missa, perpetrataque fuerint, tunc denique ubi facta
sunt, infecta fieri nō possunt, puniātur. Gellius lib. 7.

Simul cogitant defensionem, iniuriam mole-
tes Sallust. in bell. lug.

Homines aut mortalitatem suam, aut immorta-
litatem cogitare debent. Plin. Iun. lib. 9.

Nemo aliud potest cogitare, quam quod diligit.
Colum. lib. 11.

Versamur in variis cogitationibus, ubi prima quo-
que damnamus. Curt. lib. 6.

E X S A C R I S.

QUIquid pudet dicere, lubeat & cogitare. astue-
scat animus sollicita semper, ac perugili custo-
dia discernere cogitationes suas: & ad primum ani-
mi motum vel probare, vel reprobare quod cogitat,
vel bonas cogitationes alat, vt malas statim extin-
guat Hier. ad Metr.

Cogitationes turpes vitare non potest qui hone-
ritas non habet. Greg. sup. 1. Reg.

Ante oculos Dei vacua nō trāsuolat cogitationes

504 COGITATIO, ET CONSIDERA-

nostre, & nulla momenta temporis per animum
transvolant sine statu retributionis. Greg. 20. mor.

Quocunque tempore non cogitaueris Deum, pa-
tate tempus illud perdidisse. Cagliod. sup. Psal.

Quemadmodum ortus cogitationum non pen-
det a nobis: ita reprobatio, vel electio cōsūlit in no-
bis. idem.

Considerata infirmitas propria, mala nobis exca-
sat aliena. Greg. 5. mor.

Spiritualis homo omne opus suum æterna qua-
dam consideratione præuenit, prius quidem an lice-
at, deinde an deceat, postremo an expediat. Bern. de
confi.

Consideratio tui in tria quædam diuidatur: si co-
sideres, quid, quis, qualis sis: quid in natura, quis in
persona, qualis in vita. ibid.

Omnis grauis angustia. si me inspicio, non tolere-
si nō inspicio, nescio meipsum: si me considero, ter-
ret me facies mea: si me non considero, fallit me di-
natio mea. Ansel. in suis medit.

Frustra cordis oculum erigit ad videndum Deum,
qui nondum idoneus est ad vidēdum seipsum. prius
enim est, ut cognoscas inuisibilia spiritus tui, quan-
possis esse idoneus ad cognoscenda inuisibilia Dei.
et si non potes cognoscere te, ne præsumas appre-
hendere ea, quæ sunt supra te. Præcipuum speculum
ad videndum Deum, est animus rationalis intueri
seipsum. Hugo 3. de Didasc. cap. 3.

Consideratio meliorum multum prodest ad ho-
militatem sanctorum. Greg. 31. mor.

Cuilibet officio, & statui contemplatio tribuitur
idem sup. Ezech.

Cogitationes nostræ non sunt in potestate no-
stra. Aug. lib. 4. cont. epist. Petil.

Cogita, vnde venis, & erubesc: ubi sis, & ingemi-
ce. quo vadis, & contremisce. Bern. de Prim. medit.
Cogit

Cogitare debemus Dei maiestatem cum timore,
charitatem cum amore. idem de aduent. domin. ser-
mon. 3.

Consideratio quærat quod sermo nō expedit. Ber.
de considera. lib. 5.

Consideret seipsum homo, ut pie condescendat
proximo. idem sup. Cant. Serm. 45.

Cogitationes obsecræ omni bestia ferociores,
Chrysost. sup. Matth. hom. 60.

Cogitationis peccatum cōtraria cogitatione dis-
soluitur. idem sup. Matt. hom. 12.

Verbi visitationem putantes nostram esse cogi-
tationem, periculose erramus Bernard. super Cant.
sermon. 33.

Temeritas.

Res fallax, temeritas. Demetr. Phal.

Temeritas, impetus est sine ratione. apud Sto.

Temeritas omnis animorum, calamitate corpo-
rum frangitur Quin. Decla 1.

Temeritas cum sapientia non commiscetur. Cie.
pro Murena.

Omnis actio vacare debet temeritate, & negligē-
tia Cie. i. Off.

Nihil est temeritate turpius, nec quicquam tam
indignum sagientis grauitate, & constantia, quam
aut fallum sentire, aut quod non satis exploratum,
& cognitum, sine vlla dubitatione defendere. idein,
2. de Nat. deorum.

Temerarium est secundis non esse contentum.
Plin. lun. lib. 4.

Temeritas felix nunquam inuenit modum. Cus.
lib. 8.

Vnum est temeritatis solarium, perpetua felici-
tas idem lib. 9.

Audaciz, & temeritati potius sero, quam nun.
Quam obuiandum est Lixus 1. Doca. lib. 4.

Nimium præceps est, qui transire contendit, ubi conspexerit alium cecidisse. Aug. in serm. de Ascens.

Qui se dicit scire quod nescit, temerarius : qui se negat scire quod scit, ingratuus est idem.

Compescat se humana temeritas, & id, quod non est, non querat, ne quod est, non inueniat. idem contra Manich. lib. i.

Imperitiam comitatur temeritas. Nazan.

Fortitudo si nulla necessitate cogente, aut non pro causa honesta certum periculum subierit, in temeritatem conuertitur. Laft.

Non sibi quisque proponat, & dicat, Habere volo, quod vincam. Aug.

Periculis se offerre, temeritas est. Amb. i. Off.

Cognitio, & nomen.

E X G R A E C I S.

Philosophia est, qua quis se, & alios, bonine, animali sint, cognoscit. Plat. de Philosoph.

Noti maxime de se inuicem solliciti sunt.

Nosce te ipsum. Delph. script. apud Plat. de nat. hom.

Vnusquisq; bene iudicat, qd cognoscit. Arist. Eth. i.

Conuenit, ut sui quisque pulsus peculiares rationes non ignoret (singulis enim diversæ sunt) nec suæ temperaturæ sit imperitus, quam calidū, quam siccum habeat corpus, nec quarum rerum viu vel iuuari soleat, vel offendit. Plut. de tuend. bona valet.

Omnibus quidem innata est cupiditas quædam & cognoscendi, & innotescendi. ibidem.

Difficile est in voluptatibus se bene noscere. Damet. Phaler.

Cognoscens'age. Sotiad.

O iuppitur, de auro, quod sit adulterinum, inde cum hominibus præbuisti manifestum : viroru autem quod conueniat malum exploratū habere, nullus character insitus est corpori. Eurip. in Medea.

Pulchra

Pulchra nomina imponenda sunt pueris. Plat. de
sapient.

Denominatio sit ab affine, & à digniore. Aristot.
Polit. 8.

Multi, vt est verisimile, variis regionibus nomina
eadem habent, & ciuitas cum ciuitate, & mulier cū
muliere. Eurip. in Helena.

Nomina cum re consentiunt. Demost. i. Olynth.

Non oportet ex significatione nominis de mori-
bus iudicare.

EX LATINI S.

Disce omnia præter virtutem, mutare nomina.
Senec. Epist. 96.

Errori par est, paruis dare modum excedētia no-
mina, nisi cū ex industria risus inde captatur. Quintil.-
lia. lib. 8.

Initium est salutis, cognitio peccati. Sen. epist. 29.

Multo ad rem magis pertinet, qualis tibi videaris,
quam aliis. idem Epist. 29.

Opus est ad lētitiam sui experimento. idem de
Prosp.

Totum inspice mentis tuę adytum, etiamsi nihil
malifaci potes facere. idem de ira libr. 3.

Noscat se quisque, & non tam ex communibus
præceptis, quam ex natura sua capiat cōsilia for-
manda actionis Quin lib. 11.

Minime sibi quique notus est, & difficillime de se
quisq; iudicare, & sentire potest. Cic. 3. de Rhet.

Cognitione turpium vehementius amantur he-
nosta. Eras. in epist.

Caput est in omni negotio nosci, quid agendum
sit. Colum. lib. 1.

Pauci dignoscere possunt.

Verba bona, atque illis multum diuersa, remota
Exosis nebula. quid enim ratione timemus,

303 COGNITIO ET NOMEN.

Aut cupimus Iuue. Sat 10.

Autorum nomina non suppressenda sunt. Plin.
Senior in Prolog.

EX SACRIS.

A Creatura non cognoscitur Deus, nisi quantum
vult se reuelare. Ansel.super Euang.

Cognitio infelicitatis, est summus ad felicitatem
accessus. idem sup. Epist ad Rom.

Qui vult intelligere, qualis est, tales debet aspicere,
qualis non est. Greg. 24. mor.

Quanto quis minus se videt, tanto minus sibi dis-
plicet, & quanto maioris gratie lumen percipit, tan-
to amplius reprehensibilem se esse cognoscit. ibid.

Prudentis hominis est, nosse mensuram suam.
Hieron.

Cognitio Dei nihil prodest, nisi mutetur conuer-
tatio. Aug. in Quæst. ex utroque test.

Absque notitia sui creatoris omnis homo, pecus
est. Hier. ad Heliod.

Inuentionis pars est non minima, nosse quod
queras. Aug. lib. 1. Quæst. sup. Genes. cap. 1.

Nosci ab omnibus amatur. idem 11. de Ciuit. Dei.
cap. 27.

Glutinum duplex, cognitionis, & dilectionis. Bei.
in dedic Eccles. Serm. 1.

Nosse deum, doctum facit hominem: timere De-
um, sapientem. Bern. in epist.

Cognomen debet poni quando ex nominibus
propriis resulteret incertitudo apud Iuris.

Nisi rei nomen sciueris, cognitio rerum peri-
fid.

Nomina apud veteres ratione aliqua poneba-
tur. Ambr. sup. epist. ad Rom.

Nomen à vocendo dictum est. August. lib. de Ma-
gistrat.

Vnde

Vnde sit, eius nomen habere potest, quod inde
st idem lib. 10. confess. cap. 19.

Nomen quasi notamen dictum. idem in Gene^c
ad lit.

In nominibus non est laborandum, vbi de re cō-
stat idem lib. 2 contra Cres.

Nomen sine re, nihil est. idem in epist. beat. Ioan.
Res significans significata rei nomen, aliquando
accidit. idem epist. 102.

Nomina rebus sunt posteriora. Basil. contra Apo-
log.

Vestigare, quid desit, non sit tibi pigrū, nec quod
desit, verecundum sit fateri. Bern. de Conf. lib. 2.

Affectionum animi mutabilitas, diuina mutat
nomina. Bern. de diuers. affect.

Ars & ingenium.

E X G R. & C I S.

Peritiam ars, imperitiam fortuna sequitur. Plat. de
Rhet.

Quod caret ratione, ars non est. ibid.

Omnis præceptiones artium, leges sunt. idem de
legib.

Res omnes vel natura, vel fortuna, vel arte fiunt.
ibidem.

Oporret ut ars in hoc naturam imitetur, ut quic-
quid agit propter finem agat. Arist. de Poet. 2.

Omnis artes vtuntur quibusdam communibus.
idem Elench. 1.

Ex sensu fit memoria, ex multis memoriis fit ex-
perimentum: ab experimento autem vniuersale ac-
cipitur, quod est principium artis, & scientie. idem
Poet. 1.

Ars imitatur naturam, in quantum potest. idem
Physic. 2.

Ars imitatur naturam, in quantum potest. idem
Physic 2.

Ars multa complet, quæ efficere natura non po-
test. ibid.

Artifex, qui potest se assimulare naturæ, secun-
dum suum posse, semper est melior. idem de sensu
& sens.

Artifex sapientior est experto. idem Metaph 1.

Experiētia artem facit, imperitia vero casum. ibi-
dem.

Experientia singularium: ars vero vniuersalium
cognitio est. ibid.

Hominum genus arte & rationibus viuit. ibid.

Ars gubernandi ciuitates principatum tenet in
omnibus artibus. Arist Eth 2.

Addimenta artium sunt cum temporum longi-
tudine. idem Eth 1.

Circa difficultia ars sit semper, & virtus. idem Eth 2.

Vnusquisq; artifex diligit opus suum. idem Eth 9.

Ars laborat citra fortunæ opem idem de Forti.

Cuiusque rei quispiam usum habet, hoc est vni-
cuique maius, quam Troiam capere. Eurip. in
Andr.

Qui nam sagittarius artis suæ tam peritus est,
qui non aliquando aberret ab scopo? Demosth. 1. O-
lynth.

Vir pauper, qui nullam didicit artem, non tuò
viuere potest. apud Stob.

Artem natura requirit ibid.

Hominem ingeniosum, atque mansuetum, atq;
virilem difficile repieres. Plat. de Scient.

Consentaneum est, in genere nobili, quam igno-
bili, ingenia esse meliora. idem de Natu. nom.

Hominis ingenium, ceu cariem, & senium in otio
contrahit Plat.

Nullum magnum ingenium sine mixtura deme-
tis

ARS ET INGENIVM

52

tiz fuit. Arist. apud Sen. de tranq. anim.

Ingenium seruitute opprimitur. Homer. Odyss. libro 12.

Bonis ingenii minore periculo cōsulitur. Demost.
Magni est ingenii, statim in præsenti videre, atque
intelligere, quid dicto & factō sit opus: turpe est re
facta intelligere, quid fieri debuisse. Demosth. i. O.
lynth.

Multa opportuna dictu fortunatis, & ingeniosis
subito veniunt in mentem. ibid.

Homines acres nunquam otium agunt; semper
aliquibus negotiis facessunt. ibid.

Ingenium magnum & prauum, calamitosum
est reipubl.

Remum impellit, qui dedit. Plut de Curiosit.

Opus quod fit à melioribus, semper est melius. A.
tist. Polit. i.

Nullus est usus statuꝝ, et si pulchre fabricata sit,
nisi quis accedat, qui vim artis intelligat. apud
Stob.

E X L A T I N I S.

Acutiora ingenia, & ad intelligendum apertiora
eorum qui terras incolunt eas, in quibus aer est
purus ac tenuis, quam eorum, qui vtutur crasso cæ-
lo, atque concreto, quinetiā cibō quo utaris, inter-
est ad mentis aciem Cic. 2. de Nat deorum.

Ferè fit, vt ingenia acriora corpuscula fortiantur
imbecilliora. Eras in epist.

Paritas ingeniorum, & mulationem facit. Gell.
libro 14.

Nulli tam clarum statim ingenium est, vt possit
emergere, nisi illa materia occasio, fautor etiam, at-
que commendator contingat. Plin. lun lib. 5.

Aliud sollicitudinis, aliud securitatis ingenium
est. idem in Pan.

Sæpe summa ingenia in occulto latent. Plau. in
Capt.

Aurum, & opes, & iura frequens donabit ami-
CRS:

Qui velit ingenio cedere, rarus erit Mart. lib. I.
Singula quid referam: nil non non mortale tene-
mus,

Pectoris exceptis, ingenique bonis. Ovid. 3. de
Trist.

Infeliciter euenire solent quæ tentantur inuic-
Minerua. in hist. Sax.

Ingenium hominis ad vitia proclive, pernicio-
statim arripit. ibid.

Felix illud seculum ante architectores fuit: ista
nata sunt, iam nascente luxuria idem epist. 91.

Non desiderabis artifices, si naturam fueris secu-
tus. ibid.

Omne, quod ars consummavit, à natura duxit ini-
tium. Quint. lib. 2.

Tradit omnia, quæ ars efficit, non possunt. Quint.
lib. 7.

Artes virtutis sunt magistræ. Cicer.

Omnes artes, quæ ad humanitatem pertinent,
habent commune quoddam vinculum, & qualico-
gnatione quadam inter se continentur. idem pro
Arch. poet.

Non est interdictum aut rerum natura, aut à leg-
aliqua, atque more, ut singulis hominibus, ne am-
plius quam singulas artes nosse liceat. idem 2. de Orat.

Quam quisque nouit artem, in ea se exerceat. idem 1. Tuſc.

Ad quas artes aptissimi erimus, in his potissimum
elaborabimus, si aliquando necessitas nos ad ea de-
truserit. idem 1. Off.

Nulla ars imitari natura solertia potest. idem
2. de nat. dcorum.

Meliora sunt quæ natura, quæm quæ arte perfecta
sunt. ibidem.

Vt non omnia prudenter dicantur, tamen in ple-
risq; officio fungi præclarum est. Demost. 1. Olynth.
Avaritæ & causa artes coluntur. Plin. Sen. lib. 2.

Quid ars adumbrare non valet, ea casus imita-
tus est. ibidem.

Vsus, & experientia dominatur in artibus. Colu-
mel. lib. 1.

Nulla est ars, aut disciplina, quæ singularis sit con-
summata ingenio. idem lib. 4.

Vn nulli venatori fuit vitio, non omnes feras ca-
pere ita diffusam artem tractantibus, satis est maxi-
mam patrem tradidisse. ibid.

Indubitatæ artis approbatio est rerum semper ef-
fectus. Veg. lib. 2.

Omnis artes in meditatione consistunt ibid.

Nauta de ventis, de tauris narrat arator:

Enumerat miles vulnera, pastor oves. Prop. libr. 2.

Caput est artis dicere quod facias. Quin. lib. 11.

Quicquid fieri potuit, potest. Sen. epist. 99.

Magnum lenocinium est, autor gratiosus. Erasm.
in epist.

Maius est propria facere quæm aliena disponere.
Last lib. 2.

Opus nullum certum est mercedis incertæ. Ter.

E X S A C R I S.

ARs infœcunda est sine vñsu, & vñsu temerarius est
sine arte. Chrys. sup. Psal. 6.

Artifex nouit suum opus. August. super Ioann.
tract. 2.

Omnis artes instructore indigent. Hier.

Qui non intelligunt artes, non mirantur artifi-
ces. Sidon. 5. epist.

Artes materiis posteriores. Basil. in Hexam.

Artes pascendi, & regnandi, sorores sunt. idem
in Conc. sanct Mart.

Ingeniosum nasci, felicitas est. Aug. lib. 4. de Ci-
uit. Dei.

Doctrina politiora quidem, sed non meliora in-
genia facit. Tert.

Sicut qui tardus est ad percipiendum, pro inten-
tione tamen boni studij præmium percipit, ita quæ
præstítū tibi à Deo ingenium negligit, condemna-
tionis reus existit: quia donū, quod acceperat, despi-
cit, & per desidiā derelinquit. Isid. de summo bono.

Grandes materias ingenia parua non sustinet.
Hier. ad Nepot.

Maximum vitium est subtilitatis, nimis se ostendere: ut ilissima est dissimulatio subtilitatis, quæ si-
fectu apparet, habitu later. Pet. Rauen. in serm.

Artis lux neminem pudeat Chrys. sup. Epistolæ ad
Corinth. Hom. 6.

Artes non docent moderari passiones. idem sup.
act. Apost hom. 28.

Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes.

Emollit mores, nec sinit esse feros. Ouidius 2. de
Pont.

Nulla virtus pars vacare debet officio, in eo que ex-
colendo sita est virtus honestas omnis, & in negligen-
do turpitudo. Cic 2. Off.

Officia viri, & mulieris Deus pulchre digessit.
Chrys. hom. 34 sup. epist.

Eloquentia.

E X G R A C I S.

Mores dicentis sunt, qui persuadent, non oratio.
Menand. apud Plut. de Polit.

Ars recte dicendi non absque veritate. Plat. de
Repub.

Rhetorica persuaderet, sed non docet. idē de Rhet.
Rheo-

Rhetorica docet & iusta persuadere, & horum contraria fugere. Arist. Rhet.

Rhetor non semper persuadet, nec medicus semper sanat idem Top. i.

Civile ius, & gratia eloquentiae non in postremis decadentia est, virtute magist. a. & principe: non enim rhetorica suadendi opificem, sed adiutricem esse debemus existimare. Plut. de Polit.

Rhetorum est agere verbis, philosophari autem licet etiam tacendo. Plut. prob. i.

Tumidum orationis genus, civile nequaquam est; tenue vero nusquam mouet quemadmodum enim corpus non solum incolume, sed etiam bonae habitudinis esse oportet: ita & orationem non modo non argam, sed etiam robustam esse convenit: nam quicquid tutum est, id solummodo collaudatur: quod cum periculo fit, id etiam admiratione prosequimur. Plut. de lib. educ.

Dicendi peritus, dicendi quoque tempus cognoscit. Arch. apud Plut. in Apophth.

Præclara gesta præclatis indigent orationibus. ibidem.

Quantum in bello potest ferrum, tantum in Republica potest eloquentia. Demet. apud Diog. lib. 5.

Bona causa bona orationis semper accusationem præbat. Eurip. in Hec.

Dum facundus orator male sentiens persuaserit populum, exitium fert Reipub. Eurip. in Orest.

Oratoris est consilium dare, populi rem gerere. Demosth. in Cher.

Non orator, sed oratio inspectanda. idem Exord. 14.

Grata, quam utilia dicere, difficilius est. idem Exord. 8.

Oratio ad captum auditorum, & ad rei naturam accommodanda idem Exord. 18.

Orator in bona causa autoritate imperandi preditus est. Demosth. ex arg. lib.

Magna eloquentiae vis potentissimos etiam reges repugnat. idem i. Olynth.

Cauenda est oratori præsertim in rebus dubiis affirmatio, quæ contentiosiorem facit auditorem. ibid.

Tanquam bonus figulus, oratio animam omni. Plato apud Stob.

E X L A T I N I S.

NON esset in rebus humanis eloquentia, si sumum cum singulis loqueremur. Quint. lib. i.

Eloquentia, quæ admirationem non habet, nullam iudico. idem lib. s.

Non satis efficit, nec ut debet, plenè dominatus, si usque ad aures tantum volet oratio. ibid.

Minus est totum dicere, quam omnia. ibi.

Sunt qui diserti esse malunt, quam boni. idem lib. n.

Nemo est orator, qui non se similem Demosthenis esse velit. Cic. de optim. gener. orat.

Miser, & ut ita dicam, pauper orator est, qui nullum verbum a quo animo perdere potest. Quint. lib. s.

A philosopho si afferat eloquentiam, non aspernor: si non habet, non admodum desidero. Cicero. Tuicul.

Facis est comes, otiumque socia, & iam bene constituta ciuitatis velut alumna quadam eloquentia. idem decla. orat.

Duæ sunt artes, quæ possunt homines locare in amplissimo gradu dignitatis: una imperatoris: altera oratoris boni. ab hoc enim pacis ornamenta continentur, ab illo vero belli pericula propulsantur. idem pro Muten. (idem 4 de Finib.

Eloquentia principibus maximè ornamento est.

Nihil est tam inhumanum, quam eloquentiam.

ad salutem hominum , & ad conseruationem datam, ad bonorum pestem, perniciemque conuertere idem 2. Offic.

Nihil est tam incredibile, quod dicendo non fiat probabile: nihil tam horridum, tam incultum, quod nos splendescat oratione. idem in Parad.

Vthominis decus est ingenium : sic ingenij lumen, est eloquentia. idem de clar. Orat.

Sunt aliqui ita fortunæ muneribus habiles , ita orati, ut non nati, sed ab aliquo Deo facti esse videantur. i de Orat.

Orator tristitiam, atque seueritatem mitigat , & relaxat, odio fasque res saepe , quas argumentis diluit non facile est, riu, iocoque dissoluit. ibid.

Scholastice declamationes sunt eiusdem hominis, eiusdem fortunæ, non eiusdem tamen quotidie felicitatis. Gell lib. 14.

Eloquentia est incunabula virtutum. Sallust contra Catil.

Supremus felicitatis cumulus est laudator eloquentissimus. Plin lun lib. 2.

Male eloquentia sine morib. discitur. idem lib. 3.
Inuenire præclare, enuntiare magnificè, interdum etiam barbari solent: disponere aptè, figurare varie, nisi eruditio, negatum est. ibid.

Ac velut in magno populo, cum saepe coorta est
Seditio, scutique animis ignobile vulgus,
Iamque faces , & saxa volant: furor arma ministrat.

Tum pietate grauem , ac meritis si forte virum quem

Conspexere silent , arrestisque auribus astant.
Ille regit dictis animos, & pectora mulcit. Verg.
lib. 1. Aeneid.

Discitur, innocuas ut agat facundia causas:
Protegit hæc sonentes, immeritosque premit. Ouid. 2.
de vest.

Comes facundus in via pro vehiculo est. Publ.
Mim.

EX SACRIS.

Finis oratoris est, persuadere. Aug. in princ. Rhet.
Eloquentia Ambrosii Aug. liberatus est. idem
lib. 5. confess. cap. 14.

Eloquentia non semper vera persuadet. idem
lib. 2. de doct. Christ.

Eloquentiam summam pauci assequuntur. idem
de util. cred.

Eloquentiam non natura, sed disciplina patit.
Chrysost.

Ex duobus imperfectis melius est rusticinam
sanctam habere, quam eloquentiam peccatricem.
Hisi. ad Nepot.

Benedicere ad paucos pertinet; bene autem vi-
uere, ad omnes. Lacl. lib. 1.

Non in lingua, sed in corde sapientia est. idem.

Vtinam tam multi bene facerent, quam nulli
bene loquuntur. ibid.

Rectus, ac nudus orationis ductus simplicitate
rx congruit. Erasm in Epist.

Principia eloquentiaz pars est, apposita dicere.
ibidem. (Hisc.

Non habet inter lachrymas eloquentia locum.

Eloquens est ille, qui scit parua submissa, media
temperate, magna granditer dicere: qui scit inuenire
præclare, evocare magnifice, disponere aperte,
& figurare varie. Cassiod. sup. Psal. 73.

Sæpe reperitur simplicitas veridica, & falsitas
composita, quæ hominem suis erroribus illicit. Ibid.
de summo Bono.

Eloquentia nec veram, nec falsam efficit oratio-
nem. Aug. 5. confess.

Eloquentia sine sapientia multum obest. idem
lib. 3. de doct. Christ. Elo-

Eloquentia praeceptis loquuntur etiam qui nunquam didicerunt ibidem.

Eloquentia in homine prauo, estvenenum in poculo aureo. idem lib. 1. de Anim.

Artificiosa oratio stultos, non sapientes flectit. Pius II. apud Plat.

Oratio difficillima moderata. ibid.

Oratio tempestua melior silentio. ibid.

Oratio non longa est, quæ ordinata est. ibid.

Non debet sibi omnino desplicere orator. Aug. de Cathe rud.

Brevitas.

Frustra sit per plura, quod potest fieri per pauciores. Arist. Physic. 2.

Orationi breui multum inest sapientia. Soph. apud Stob.

Breiloquium silentio finitimum est, & ideo commendabilius. Lycurg. apud Stob.

Brevitatem in hoc ponimus, ut non minus, nec plus, quam oportet, dicatur. Quin. lib. 4.

Quicquid præcipes, esto breuis, ut cito dicta-

Percipient animi dociles, teneantque fideles. Hoc
tat de Arte poet.

Paucis opus est, & efficacibus. Sen. epist. 38.

Nihil ita absque labore manifestam facit veritatem, sicut breuis, & pura narratio. Bern. ad Eug. lib. 1. cap. 9.

Quod inter principium & finem clauditur, breve est. Aug.

Brevitas obscuritatem parit. August. lib. 3. retract. cap. 13.

Vixit, dies, & lux.

EX GRÆCIS.

Dificile est, multa simul conspicere. Aristoteles Elench. 1.

Oculi morum indices. Demosth. Orat. Amet.
Oculi inspiciendi in ducenda vxore.

Dies est latio solis super terram. Arist. Top. 6.

Quius homo, et si seruus, delectatur, dum lumen
videt. Eurip. in Orest.

Non licet praesentem diem recte viuere, nisi quia
si vitimam victimus cogitaueris. Mus. apud Stob.

EX LATI N I S.

INstar totius vita dies est. Sen. epist. 62.

Vnumquaque diem non tanquam ultimum
capi, sed tanquam posset esse ultimus. ibid.

Nullus agenti dies longus est. idem epist. 123.

Fastidio est iam lumen gratuitum. ib. d.

Quod illustrandæ alterius rei causa sumitur, debet
esse clarius eo, quod illuminat. Quint. lib. 8.

Lux naturale solarium est. Curt. lib. 3.

Discipulus est prioris posterior dies.

Vitiis nostris in animum per oculos via est. Quint.
Decla. 1.

Totius hominis debilitas est, oculos perdidisse.
idem Decla. 2.

Non inuenies debilitatem, quæ magis cum pa-
upertate conueniat, quam visus priuatio. ibid.

Oculi augent dolorem, quia ea, quæ ceteris sunt,
intueri coguntur, nec auertere à miseriis cog-
itationem sinunt. Cic. ad Torquat.

Acerba audire tolerabilius est, quam vide-
idem ad Curion.

Facilius ad ea, quæ visa sunt, quam ad ea quæ sa-
dita sunt, oculi mentis feruntur. Cic. 3. de Orat.

A consuetudine oculorum animum abducere
difficillimum. idem 2. de Nat. deorum.

EX SACR I S.

Subito procedenti de umbra ad solem, & de otio

ad laborē graue cernitur omne, quod incipit. Bern.

*Oculo prauo, vitiatoque mala sunt, etiam quæ
optima. Erasim. in epist.*

*Impudicus oculus, impudici cordis est nuntius.
Aug. de comm. vit. cleric.*

*Oculi corporis ad corporata: oculi verò cordis ad
spiritualia sunt. Greg. sup. Ezech.*

*Oculi ad cognoscendum inter sensus principes
sunt. Aug. lib. 10. confess. cap. 35.*

*Cæcitas ipsa visus præstantiam commendat. idem
22. de Civit. Dei cap. 1.*

Oculi per animam vident. Greg. sup. Cant.

*Dum alia negligimus, oculum non habemus.
idem sup. Ezech. hom. 6.*

Oculi sunt fenestræ animæ idē in Euang. hom. 6.

*Visionis internæ claritatem nemo, nisi bonis o-
petibus inueniet. idem sup. 1. Reg.*

*Nouum iudicium habemus, quoties aliquid con-
templamur. Eras. in prolog. sup. Plut.*

*Lux, regina oculorum est. August. 10. confess.
cap. 34.*

*Dies, imago vitæ: nox, mortis. idem de fid. &
oper.*

*In nocte dies; & in die vespera desideratur. Greg.
lib. 1. mor.*

Dies mentis, est splendor eruditionis idē in 1. Reg.

*Dies primus, lux prædicationis, crastinus est diui-
næ gratiæ ibid.*

*Lux mentium præsentium lucem multo superat.
Aug. lib. 22. contra Faustum.*

*Ante lucem creatam Deus non fuit in tenebris.
ibidem.*

Lux erimus per fidem idem epist. 200.

*Sol non omnes, quibus lucet, etiam calefacit.
Bern. sup. Cant. serm. 24.*

Videamus nunc Deum per speculū, & in ænigma-

te, & ita videre nobis est. idem super Cantic sermon. 32.

Cæcitas, & nox.

EX GRÆCIS.

Cæcus à nativitate non potest disputare de colore, quantum ad quid rei, sed quantum ad quid nominis. Arist. Physic. 2.

Cæcus à nativitate est sapientior surdo, & mutu idem de sens. & sensato.

Nati sine visu, & auditu habent virtutes interiores perfectiores. idem de somn. & vig.

Noctu plerunque reverentiam habent tenebris Euri. in Bacch.

Surgete de nocte ad sanitatem, & ad philosophiz studia, prodest quam plurimum. Arist. Oecon. lib.

EX LATINI S.

Paruulis noctium turbamur offensis, excitant nos exigui plerisque motus, vox incerta longinqua, & aliquando ipsum silentium. Quint. Decla. 2.

Hoc boni habet cæcitas, quod mala sua non videt. idem decla. 5.

Nox ex incerto omnia maiora territis ostendat. Liu. 1. Deca. lib. 8.

Nox ob quietem data naturæ beneficio mortali bus idem. 4. deca. lib. 10.

EX SACRIS.

Tenebrarum portenta sua sponte evanescunt id claram lucem. Eras. in epist.

Sub noctem omnia sunt suspecta. Ambr.

Cæcitas, morbus est. apud Turiscons.

Cæcitas ipsa visus præstantiam commendat. August. 22. de Civit. Dei, cap. t.

Cæci magis vident dormientes, quam vigilantes idem libr. 10. in Genesi ad liter.

Nox.

Nox, est vita præsens. August. in psal. 75.

Tenebrae non nisi in comparatione lucis male
sunt. idem in Quæst. ex vet. test.

Tenebrae non videndo videntur. idem libro II. de
Civit. Dei cap. 7.

Tenebrae morum, non oculorum timenda sunt.
idem tract. 37. exposi. euang.

Tenebrae sunt, ubi Christus non respicit. Greg. in
7. psalm.

Noctem non tenebrae, sed lucis discessus facit.
Augustin. in Quæst. ex utroque test.

Tenebrae videri non possunt. Aug. lib. 2. de Ord.

Tenebrae timorem significant. idem in lib. Quæst.
euang.

Tenebrae sunt, aet carens luce. idem II. de Civita.
Dei, capitulo 10.

Ira.

E X G RÆ C I S.

Maxima bona sunt per furorem diuinitus con-
cessum. Plat. de pulch.

Ira est tristitia & perturbatio quædam, cum vehe-
menti appetitu vindictæ. Aristot. de Poet. 2.

Ira est factio inimicitæ, & odii. idem Rhet. 2.

Tempus quietat iram. ibid.

Ira res est impetuosissima ad aggredienda peri-
cula. Arist. Eth. 2.

Satis factio quietat iram. idem Eth. 5.

Irasci in quibus non oportet, & non irasci in qui-
bus oportet, hominis est insipientis. Arist. Eth. 9.

Ira & concupiscentia Venereorum transmutant
corpus, & quibusdam insanias faciunt. idem Eth. 7.

Cæca est ira, & saepe non sinit cernere, quæ aper-
tissima sunt, & percepta saepe obscurat. Chrysip. apud
Plat. de viit. morum.

Vt incendium, qui nō addit materiam, extinguit
sic & iram, quisquis non aliuit nascentem. Plut. de
cohib. irac.

Quemadmodum sperma mixta est, ac tempe-
ramentum ex omnibus animz viribus reuisa:
ta & ira semen quoddam est, ex omnibus animz per-
turbationibus commixtum, siquidem & à dolore,
& à voluptate, & à ferocia decerpta est ibid.

Quando res ardua videtur, vereq; est iram com-
pescere: multo haud dubie maior erit custodia ipsa,
& prouidentia, quæ prohibet, ne in iram incidat.
Plut. de Poet.

Potentum ira, tumensque indignatio non com-
mouenda. Plut apud Diog. Laert. lib. 8.

Ira perturbatrix omnium. Hom. Iliad. libro 7.

Vir aut mulier statim excandescens, facilius tra-
uetur, quam taciturnus sapiens. Eurip. in Med.

Grauis, & immedicabilis ira existit quando iungi-
cum amicis congressi fuerint contentione. ibid.

Furor superior est consilio, qui sane maximorum
autori est malorum ibid.

Laudo iras placabiles idem in Troad.

Maximum est iræ medicamentum, oratio.

Fugere semper oportet dominos iratos.

Iracundia, vitium est animosæ partis, ad irâ piz-
cipitans. Arist. de virt. & vit. diuis.

Iracundia sunt species tres: excandescens, se-
ruitia, & iracundia. est autem iracundia, non posse
ferre fœdas contempniones, nec immitiones. ef-
fe autem plagosum, & vindictæ cupidum, est de fa-
cili ad iram factio, verbōe quo quis moueri: asser-
tur autem iracundiam morositas, & inconstantia,
& sordida illiberalitas, & de parnis angi, & de eis
derepente affici, & per breue tempus. ibid.

Non aliud iræ pharmacum est, nisi viti graui-
ratio. Menand apud Stob.

Ab omnibus, quæ per iram committuntur, ratio recedit, fugiens iracundiam, tāquam acerbissimum tyrannum. Herod. apud Stob.

Affectus iræ nisi curentur, & castigentur, in naturalem morbum abeunt. Apoll. ibid.

Iracundia est perturbatio immanis affectione, dura, & violenta potentia, cœdium causa, calamitatis socia, iacturam concilians, & dedecus: pecuniarum perniciēs adhuc perditionis origo. Arist. apud Stob.

E X L A T I N I S.

Sapiens nunquam potentioris iram provocabit, simo declinabit non aliter, quam in nauigando procellam Sen. epist. 14.

Iracundi hominis iracunda oratio est. idem epistol. 115.

Ira sibi exitiosa est. idem de ira lib. 1.

Nihil minus, quam irasci puniendum decet. ibidem.

Sitantū irascendum est sapienti, quātum scelerū indignitas exigit, non irascendum illi, sed insanendum est. idem de ira, libro 2.

Tollit iram sapientis turba peccantium. ibid.

Nemo irascitur, ubi vitium natura defendit. ibidem.

Maximum iræ remedium, est mora. ibid.

Non vis esse iracundus, non sis curiosus idem libro 3.

Retinemus iram, & augemus, quasi argumētum sit iuste irascendi, grauiter irasci. ibid.

Non decet Regem sanguina, & inexorabilis ira. Sen. de Clem.

In facinus odiosus ardor irrumpit. Quintilianus Declam. 4.

Hæc est celebranda virtus, hæc animi suspiciendi

moderatio, vincere iram, & inter simultates quoque vincere animum. idem Decl. 9.

Ira, vt inquit Ennius, est principium insaniz. Cicer. 4. Tuscu.

Prohibenda est maximè ira in puniendo. namquam enim qui iratus accedit ad poenam, medocritatem illarum tenebit, quæ est inter nimium, & primum: caendum est igitur, ne maior sit poena, quam culpa. Cicer. 1. Offic.

Non sunt audiendi qui grauitet irascendum inimicis putant. ibid.

Semper ira procul absit, cum qua nihil recte, nihil considerate fieri potest: quæ enim cum aliqua perturbatione fiunt, ea nec constanter fieri possunt, nec ab his, qui adsunt, probari. ibidem.

Proptium est irati cupere, à quo lassus est, eique maximum dolorem inurere. ibid.

Malo impunitum dimittere, quam propter ira grauius iusto punire Max. libr. 3.

Ira dolorem cum inferre vult, patitur. idem lib.

Ira, atque cupidio consultores pessimi. Sallust. in bell. Iug.

Dum furor in cursu est, currenti cede furoti.

Difficiles aditus impetus omnis habet. Quid è remed. amor.

Sed nunquam dederis spacio sum tempus in iram:

Sæpe simultates ira morata facit. Quid lib. amor.

Ne fræna animo permitte calenti,

Da spatiū, tenuemque moram, malacundia ministrat

Impetus. Statius lib. 10.

Bonum apud virum cito moritur iracundia. Publ. Mim.

Consilio melius vincas, quam iracundia. idem.

Homo extra corpus suum est, cum irascitur. idem.

Iracundiam qui vincit, hoste vincit maximū. idem.

Iracundia vitium generosos animos semper inuitat in Histo. Sax.

Vana est sine viribus ira. Liuius r. Decad. lib. 1.

E X S A C R I S.

Sicut acerum corruptit vas, si diutius ibi fuerit:
Sicut ira corruptit cor, si in alium diem durauerit.
August. in Epist.

Quid iracundo furor suus confert, quem saevis-
simus exagitatum stimulis conscientiae, ita ab omni
consilio, ac mente deturbat, ut dum irascitur, infamie
credatur? Hier. ad Demetr.

Peritam sapientia perditur, ut quid, quo ve ordi-
ne agendum sit, nesciatur. Gregor. s. Mor.

Plerisque per silentium clausa ira intra mem-
tem vehementius astuat, & clamoras tacita voces
format. ibidem.

Dandus est irae locus. Amb.

Resiste ira, si potes. cede, si non potes. idem. Offic.

Non mediocre est mitigare iracundiam, non in-
ferius, quam animo non commoueri: hoc nostrum
est, natura illud. ibid.

Non potest fieri, ut rerum indignitate non mo-
veamur. alioquin non virtus, sed lenitudo est. ibid.

Non irasci, ubi irascendum est, nolle emendare,
peccatum est. Bern. in Epist.

Indignatio rationalis est, quæ ex affectu discipli-
na est. Tertul.

Ita inimici tui in manu tua est. Chrysost.

Peritam iustitia relinquitur: quia dum perturba-
ta mens iudicium sine ratione exasperat, omne
quod furor suggestit, rectum putat. Gregor. s. Mor.

Quoties ita animum inuadit, mentem edomus,
vincere reipsum, differ tempus furoris: cum tranquilla
mens fuerit, fac quod placet. ibidem.

Ita consilium non habet. Chrysostomus sup.
Matth. 2.

Non est morbus irasci, sed iracundum esse. Lat.
libro 5.

Ira vltionem desiderat. ibid.

Irasci, rationis est: auferuntur enim delicta, & re-
frænatur licentia, quod vtique iuste, sapienterque
fit. idem de ira Dei.

Naturale est bono, ad alterius peccatum moueri,
incitarique. ibid.

Nullus est, qui peccatorem possit videre tranquil-
le. ibid.

Vitiosa est in peccatis iræ cohibitio. ibid.

Facile placatur qui nolens irascitur. Etasim. in E-
pist.

Si non potes iram vitare, tempera: si non potes
furorem cauere, cohibe. Isid. lib. 7. Soliloq.

Ira interdum ex virtute, interdum ex vicio ori-
tur. Greg. s. Mor.

Ira plus in vindicta exigit, quam iniuria accipit.
idem 28. mor.

Ira in vindicta malorum debet sequi rationem,
non præire. idem Epist. 9.

Iracundus in amicitiam non recipiendus. Augst.
Amicit. cap. 12.

Iracundi, & contentiosi plurimum valent memo-
ria Viues apud August. de Ciuit. Dei, lib. 7. cap. 7.

Irasci hominis est: iracundia autem finem pone-
re, Christiani Hier. ad Demetr.

Ira, animæ ebrietas est. Basil in Hexam.

Homicidii radix, iracundia. Chrysost. sup. Matth.
Hom. 16.

Ira truculenta fera est. idem sup. Gen. Hom. 4.

Ad iram nec dæmon potest pios concitare. idem
de David, & Saul.

Ira iusta mater est disciplinæ. idem sup. Mat. Hom. 11.

Ira etiam indicium fugiat concionator. idem sup.
Ioann. Hom. 16.

Motio

Motio locorum, ira aut visitationis indicium.
Chrysost sup. Act. Apost. Hom. 11.

Ira tenebrosa res est. idem sup. Acta Apost. Homil. 39.

Ira mansuetudine soluitur. idem ad pop. Antioch. Hom. 62.

In iracundo omnia sunt turpia. ibid. Hom. 18.

Inascens peccatis, misericors est. idem sup. Epist. ad Cor. Hom. 14.

Inascens, diaboli ludibrium est. idem de mansuet. Serm.

Mansuetudo.

E X G R E E C I S.

Hominem mansuetum & ingeniosum, & virilem difficile reperies. Plat. de scient.

Mansuetudo est sedatio motus, qui ab ira solet excitari, temperatio animi moderata. idem de defi.

Mansuetudo, virtus est animo irae partis, qua præditæ gre mouentur ad iram. Aristot. de virt. & vit. diuin.

Mansuetudinis est, posse ferre moderate obiecta crimina, & contemptus, nec celeriter rapi in vitiaciones, nec esse, de facilis moribus comedere, ac mitem, & ingenio quieto, & stabili. ibid.

Hominem homini nihil aliud mansuetum, & mitem reddit, quam benevolentia, iustitia, & probitatis fides. Plut. de Polit.

E X S A C R I S.

Pax, & mansuetudo, characteres animæ piz. Basil. in epist.

Mansuetus homo, cordis est medicus. Ambr ad Vercel. Episc.

Beatus qui seueritatem & mansuetudinem timet:

vt altero disciplina seruetur, altero innocentia non
opprimatur. idem.

Sunt quidam mites, sed quandiu nihil dicitur, nec
agitur nisi pro eorum arbitrio. patebit autem quoniam
longe sint a vera mansuetudine, si leuis otiatu
casio. Bern. sup. Cant.

Mitis est, quem nec rancor, nec ira afficit, sed omnia
et quanimitate sustinet, non irritat, non nocet, non
nocere cogitat. Hier. in glof. sup. Matth. 5.

Regat disciplina rigor mansuetudinem, & man
suetudo ornat rigorem: & sic alterum commende
tur ab altero, ut nec rigor sit rigidus, nec mansue
do dissoluta Greg. 9. mor.

Magna est virtus, si non laedas, a quo laesum es:
magna est fortitudo, si etiam laesus remittas: magna
est gloria, si cui potuisti nocere, parcas. Iud. in so
liloq.

Multi mansuete patientes iniuriam, postea man
suetudinem in malitiam vertunt. Greg. in Paſt.

Mansueti cum præfunt, saepè torporem desidiz
tiuntur. ibid.

Mansueti homines indignante domino, ad in
cundiam prouocantur idem in Regist.

Mansuetudinem homini connaturalem con
piscuntur carnales exterminant Bern. sup. Cant. et
mon. 37.

Tunc præcipua mansuetudinis laus, cum ira co
sa iustissima. Plin. Iun. lib. 9.

Mansuetudine nihil poteris. Chrysost. sup. Gen
Hom. 57.

Mansuetudine furor vincitur idem sup. Act. Apo
stolor. Hom. 31.

Mansuetudinem in periculis ostentamus. idem
sup. epift. ad Cor. Hom. 18.

Mansuetudo sit in corripiente. idem sup. Epift.
Cor. Hom. 27.

Mansue

Mansuetudo præcipue eos ornat, qui in potestatis sunt. idem sup. Act. Apost. Hom. 84.

Mansuetus sibi & aliis utilis. idem sup. Act. Apost. Hom. 4.

Mansuetus homo, velut nerui in corpore. idem de mansueta.

Mitus, orphanorum est pater. ibid.

Memoria.

E X G R A E C I S.

MEmoria, scriba est intus manens. apud Stob.

Mater Musarum memoria est. Plat. de sciēt.

Minus conseruant orationes homines perturbati Arist. Elench. 1.

Forum, quæ frequenter intelligimus, cito reminiscimur. idem de Mem.

Futura repeti memoria non possunt, sed opinione potius comprehendendi, & sœpe præsumi possunt. ibid.

Memoria magis valent, qui hebeti, obtusoque sunt ingenio: reminiscencia vero magis vigent, qui acuto, docilique ingenio excellunt. ibid.

Memoria non est futurorum, nec præsentium, sed præteriorum. vnde sensus est præsentium: opinio, seu fides futurorum: & memoria præteriorū. ibidem.

Qui adolescunt, quique ad summam perueniunt senectutem, memoria atri non sunt: alteri propter actionem, alteri propter diminutionem. ibid.

Quædam semel visa, magis memoria tenentur, quam alia frequenter. ibid.

Bonitas memoriarum attribuitur iuuenibus. ibid.

Rerum præteriorum memoria, ad futuraru consultationem exemplar quoddam existit. Plut. de educatione lib.

Faciendus est ex iugi in memoriæ exercitatione habitus. Epic. apud Diog.

Recordatio rerum præteritatum secundum ad-
dit animos vulgo : sapienti non item humanum
inconstantiam consideranti. Demosth.i. Olym.

EX LATI N I S.

Fortior fortan memoria est , qui nullum subdūt
extra se habet Senec epist 89.

Omnis disciplina memoria constat , frustaque
doceatur , si quicquid audimus , præterfluat. Quintil.
lib. II.

Multum signa faciunt , & ex alia memoria veni-
alia.

Est situm in nobis , ut aduersa quasi perpetua ob-
liuione obruamus , & secunda iucunde , ac suauiter
meminerimus. Cic. 1. de fin.

Habet præteriti doloris secura recordatio dele-
stationem. idem ad Luceium.

Memoria est signatarum rerum in mente vesti-
gium idem i. Tusc.

Memoria minuitur , nisi exerceas eam: nunquam
en quenquam senem oblitum audiui , quo loco
thesaurum obruisset. Cato maior,

Rerum omnium thesaurus , memoria est. Cicero
de Orat.

Multo acrior est memoria improborum , quam
bonorum. idem pro Flacco.

Mallem obliuionis , quam memorie artem me-
mini enim eorum , quæ volo , obliuisci non possum
quæ nolo. Themist. apud Cic. 4. de Finib.

Exultat animus , magnorum virorum memoriam
perlustrans. Max. lib. 4.

Stultum est eorum meminisse , propter quæ
obliuisceris. Curt. lib. 4.

EX SACR I S.

Non possunt memores esse . qui multa menti-
tur. Erasm. in Epist.

Memo

M E M O R I A.

533

Memoria in primis oratori necessaria est. Aug. in principiis Khet cap. I.

Memoria infida custos rerum. idem lib. 2. contra Acad. cap. 9.

Memoriam optimam iracundi & contentiosi habent. idem libro 7. de Ciuitat. Dei, cap. 3.

Recordatio iniuriae magis instigat, quam mitigat. Bernard. in epist.

Ostium voluntatis, sit recordatio cœlestis gloriarum, & eius thalamicus, sit recordatio profundorum gehennarum. Bernh. in parvi. Sermon.

Memoria auditorum, multitudine verborum nobis obvienda est. Chrysost. sup. Matth. Hom. 22.

Oblivio.

Oblivisci eorum, quæ quis sœde egit, honorū est: reminisci autem, malorum. Arist. Topic. 3.

Vere sapientis est ineptiarum obliuio. Eurip. apud Plut.

O veneranda obliuio malorum, quam es sapiens, & miseris optabilis dea! Eurip. in Orest.

Obliuio exitus est memorie. apud Stob.

Obliuio odiosa est ibid.

Obliuio non fit repente, sed paulatim. Aug. libro 6. Music. cap. 4.

Obliuio quedam bona est: quedam mala. Bernh. in vigi. Nat. Dom.

Gratitudo & gratiarum actio.

E X S A C R I S.

Quicquid boni egeris, indeos refer. Bias apud Diog. lib. 1.

Gratia sequitur eum, qui dat, non autem eum, qui non capit. Arist. Ethic. 4.

Non perinde gratum est, de amico bene mereri,

quam foedum, id non facere, quoties opus est. Ne
de utilitate capiend ab inim.

Accipiens redde, habens gratificare. Sotiad.

Nec a mortuo sermonem, nec ab auro gratiam
expectes. Socr. apud Volat.

Gratiæ non transgrediantur iustitiam. apud Sto.

Quod citius consensit, gratia est. Arisot. apud
Diog. lib. 5.

EX LATINI S.

In conferendo beneficio, & in referenda gratia hoc
maxime officii est, ut quisque opis indigeat, ita
potissimum opitulari, quod contra fit a pletisque
quo enim plurimum sperant, etiam si illi eo non
geant, tamen ei potissimum inferuiunt. Cic. 2. Off.

Acceptiorum beneficiorum delectus habendi, &
in primis quo quisque studio, vel benevolentia fe-
cerit, ponderandum est. multi enim multa faciat
temeritate quadam, sine iudicio, vel modo in omnes,
vel repentino quodam impetu animi, quasi vento
incitati: quæ beneficia æque magna habenda non
sunt, ac ea, quæ iudicio considerate, constanterque
delecta sunt. ibid.

In referenda gratia, si modo Hesiodo credimus
debemus imitari agros fertiles, qui multo plus alic-
runt, quam acceperunt, etenim si in eos, quos for-
ramus nobis profuturos, non dubitamus officia con-
ferre, quales in eos esse debemus, qui iam profut-
runt ibid.

Hesiodéū illud laudatur ab omnibus, qui eadem
mensuræ reddere iubet, qua acceperis, aut etiam
cumulatiore, si possis. Cic. de clar. orat.

Leue est onus, beneficii gratia. idem pro Plancio.

Sera gratulatio reprehendi non solet, præsertim
ubi nulla negligentia intermissa est. Cic. ad Curt.

Non est æquum, tempore & die memoriam defi-
niri. idem ad Quir.

Viciscentia iniuriaz facilius est ratio, quam beneficij remunerandi: propterea quod superiorem esse contra improbos, minus est negotii, quam bonis exequari: tum etiam ne tam necessarium quidem est male meritis, quam optime meritis referre quod debess. ibid.

Dissimilis est pecuniaz debitio & gratiaz. nam qui pecuniam dissoluit, statim non habet id, quod reddidit; qui autem debet, & retinet alienum. gratiam autem & qui refert, habet: & qui habet, in eo ipso, quod habet, refert. Cic pro Planc.

Non solum gratus esse debet qui accepit beneficium, verum etiam is, cui potestas accipiendi fuit. idem.

Cui gratia referri non potest, quanta debetur, habenda tamen est, quantum maximam animi nostri capere possint. idein Philip. 3.

Qui habet, non meminit gratuitaz esse beneficentiaz quod accipit. Erasm. in Epist.

Eataliquaz gratitudinis portio, sua quenque bona nosse. ibid.

Tanto turpius gratiam non referri, quanto honestior causa referendaz. Plin. lun. lib. 8.

Gratia quaz tarda est, ingrata est: gratia namque Cum fieri properat, gratia grata magis. Aufon. in Epigr.

Bis est gratum, quod opus est, si vltro offeras. Pub. Mim.

Quod bonis bene fit beneficium, gratia ea grauidaz est bonis. Plaut. in Capt.

Ficte refertur gratia inuite danti. in Hist. Sax.

Vt his, qui imprudenter lacerunt, ignosci conuenit: ita his, qui necessario profuerunt, habere gratiam non oportet. Cic 1. de Inuent.

E X S A C R I S.

Gratia Deo etiam preces nostras non exaudientur. Aug. epist. 121.

Gratias agere Deo possumus, referre non possumus. idem sup. Psal. 47.

Gratiarum actio beneficiis respondeat acceptis idem lib. Soliloq. cap. 18.

Deo reputare debemus, si quid virtutis habemus, alioquin fures sumus. Bernar. sup. Cantic. Serm. 12.

Non est superbia elati, sed confessio non ingratia & habere te cognosce. & nihil ex te habere, ut nec superbus sis, nec ingratus. August. sup. Psal. Custodi animam meam.

Grato animo nihil acerbius contingere potest, quam si quibus immensam gratiam habeat, nem diocrem quidem referendi suspetat facultas. Eras. in Epist.

Gratia gratiam parit. ibidem.

Si libenter & ingenue debeas, ex parte satisfacere creditori est. Hier.

Non esse superiorem in referendo, quam in conferendo beneficio, hoc est esse inferiorem. Amb.

Danti rependi gratius quicquā ab accipiente non potest, quam si gratum habuerit quod accepit: nam spiritui gratia contumeliam facit qui beneficium dantis grata mente non accipit. Bern. in Epist.

Gratia indignos nequaquam tangit. Nazan.

Nemo potest intelligere quod accipit, nisi meminerit. Cassiod. in quad. Epist.

Non dare cuiquam vix licet: non reddere vero non licet. Amb.

In omnibus benedicendus est Deus. Chrys. de Ex. pul. Hom.

Gratiarum actio pudica sit, & mera simplicitas procedat. Bern. sup. Cant. Serm. 16.

Gratiae mentio non reicit boni propositi primum. Chrysost. Ser. 2. sup. Epist. ad Rom.

Gratitudinem nostram Deus amat. idem sup. Gen. Hom. 18.

Gratitudo

Gratitudo pauperis nunquam perit. idem super
Epist. ad Colos. Homil. 1.

*Ingratitudo.**EX GRÆCIS.*

Ingratitudinem potissimum impudentia sequitur,
qua ad omnem turpitudinem maxima est dux.
apud Sto.

Ingratus quisquis est, is maiorem in modum De-
os parentes, ac patriam negligit. ibid.

Ingrati cum iniuriosis commemorandi sunt. ibi-
dem.

Quanto quisq; maioribus beneficiis acceptis non
reddit gratias, tanto iniustior. ibid.

EX LATINIS.

Maximum omnium vitiorum signum est ingra-
titudo. Quint. Declam. 9.

Dedecus est semper sumere, nilque dare. Martial.
Dixeris maledicta cuncta, cum ingratum homi-
nem dixeris. Pub. Mim.

Ingrato homine nihil peius terra creat. idem.

Ita sunt isti omnes nostri diuites, si quid bene fe-
ceris, leuior pluma ea gratia est. si quid peccatum est,
plumbeas iras gerunt. Plau. in Pœnu.

Paupertas multos ingratos facit. idem.

EX SACRIS.

Qui se dicit scire quod nescit, temerarius est : &
qui se negat scire quod scit, ingratus est. August.
in Ser. de Ascen.

Sigratiam homini non referre, simile homicidio
est, quantum crimen est, Deo non referre? Amb.

Peruersi cordis est, occasionses ingratis in-
vestigare. nemo id facit, nisi qui etiam gratis ingra-
tus est. Bern. Serm. 52.

Quod non venit gratum, perditum est, nondum idem.

Ingratus est, qui post veniam peccat Chrys.

Suspectares est verbis beneficia rependere. Eras in epist.

Nulla est intolerabilior contumelia, quamque pro benefactis rependitur ibid.

Amico vero gratiam referre, ingratitudinis genus est. ibidem.

Sunt qui pro beneficio reponunt maleficium. ibidem.

Bis malus est, qui de bene merente dicit male. ibidem.

Non est æquum ob ingratitudinem quotundim frustrari cunctos. ibid

Ingratis bene fecisse, bono viro dignum arbitror, præsentim Christiano ibid.

In gratitudo nullam recipit excusationem. ibid.

Sicut boni per contumelias meliores existunt ita semper reprobi de beneficio peiores evadunt Greg. in homil.

Quanto maiora sunt beneficia hominibus collata, tanto grauiora peccantibus iudicia. Chrysost. super Mat.

Ingratitudo est ventus vrens, siccans fontes pietatis, & fluenta gratia Bern de Contemp. mun.

Ingrati sunt Deo, qui se peccatores negant. Ang. Sermon. de Verb. Apost.

Ingratitudo peremptoria res est, & hostis gratia Bernard. de Euang. 7. Pan. ser. 1.

Sobrietate frugalitas & temperantia.

E X G R E C I S.

Omnis humana turba expers temperantia visitat delegib.

Temperantia hominibus, lex est Deus; intemperantia vero, voluptas. idem epist. 9.

Summo

Summo iure vtere moderate : nauis enim tensa
visumma rudentibus mergitur, erigitur iterum, si
laxaueris rudentes Eurip. in Orest.

Temperantia, quæ iucunda sunt, auget, & volu-
ptatem maiorem facit. Democr. apud Stobæum.

Castus vitæ hominum, temperantia est. Plat. in
Charini.

Temperantia in moderatione voluptatum con-
stat apud Stob.

Frugalitas auget animi magnitudinem. ibidem.

Magistra confiliorum prudentium frugalitas est.
Soph. apud Volat.

Visticum in parsimonia reponendum. apud Sto-
baum.

Penu vittutis, est temperantia. Menand ibid.

Tampram esse temperati vitam oportet, vt ne
suspicionem quidem criminis incurrat. Æsch. ibid.

Difficile est aut diuitem esse temperantem, aut
eum, qui temperans sit, diuitiis affluere. ibid.

Temperantia est, nihil mirari corporis volupta-
tes, & cuiusvis fœdæ voluptatis & delectationis mi-
nime appetentem esse, & timere etiam iustum licen-
tiam, & intentum esse in vitæ rationem similiter in
paruis, & magnis. affectatut autem temperantium
ordo, moderatio, pudor, reuerentia. Arist. de Virt. &
vit. diuis.

Sobrietas, virtus est appetentis, per quam prauæ
voluptates ne appetuntur quidem. Arist. de Virt. &
vit. diuis.

Quicunque modum imperare ventri nescit, hic
plura mala malis coaceruat Sophoc. apud Stob.

Commendamus frugalitatem, non quod tati res
viles, ac minime sumptuosas faciamus, sed vt hoc pa-
cto animi magnitudinem augeamus. Apollo. apud
Stob.

Dulcium, quæ rarissima sunt, maxime delectant;

si quis modum excederit, iucundissima quæque in-
iucundissima fient. Democ. ibidem.

Modesta vita, diuinum officium ibid.

Temperantia harmonia similis ibid.

Firmissimus, atque fortissimus honorum custos,
modestia est. Plut. de Polit.

Sicut hyemi per serenitatem parare conuenit ita
& mores boni, & optimum ad tenetatem viaticum,
modestia in ipsa iuuentute reponentur. idem de e-
duca. lib.

EX L A T I N I S.

IN omnibus adhibendus est modus necessarius. n*on*
& gratia finitia est, & modica: ita & mores si
multi, ac varii: & verba si perpetua, & infinita, & ob-
tundentia: & fama si magna, & inquieta, & inuidio-
sa sit. nec laudabilia, nec utilia sunt. Gell. lib. 4.

Nihil tam æque tibi proderit ad temperantiam
omnium rerum, quā frequens cogitatio brevis zui,
& huius incerti: quicquid facies, respice ad mortem.
Sen. epist. 115.

Temperantia est, quæ in rebus aut fugiendis, aut
expetendis, ut rationem sequamur monet: quæ ani-
mis pacem afferit, & eos quasi quadam concordia le-
nit, ac placat Cicer de finib.

Temperantia est libidinum inimica. idem 3. Off.
Suus cuique modus est, tamen magis offendit ni-
mum, quam parum. idem de Orat.

Inconstantis non puto sententiam aliquam, tan-
quam aliquod nauigium, è reipub. tempestate mo-
derari. idem pro Corn. Balb.

Nihil est tam præclarum, tamque magnificum,
quod non moderatione temperari desideret. Max.
lib. 3.

Felicitas,

Felicitas, & moderatio diuiduum contubernium
habent idem lib. 9.

Sit modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos vitra, citraq; nequit consistere virtus. Hora.
1. sermon.

Credet mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quisque manere suam.
Tu quoque formida nimium subliuita semper,
Propolitique, precor, contrahe vela tui. O-
uid. 3. epist.

Vbiq;e moderatio virium adsit, & quantum quis-
que possit, nitatur. Cato maior.

Magna pars libertatis est, bene moratus venter.
Senec. epist. 114.

Quod satis est, cui contingit, nihil amplius optet,
Non domus, & fundus, non æris aceruu, & auri,
Agro domini deduxit corpore febres,
Non animo curas. Horat. 1. epist.

Frugalitatem exigit philosophia, non pœnam. Se-
nec. Epist. 5.

Frugalitas paupertas voluntaria est. idem epist. 17.

Frugalitas producere senectutem potest. idem
epist. 59.

Eas tres virtutes, fortitudinem, iustitiam, prudē-
tiam, frugalitas est complexa. Cicer. 5. Tusc.

Frugalitas, castitatis indicium est. Plin. Iun. lib. 4.

Nunquam periclitati sunt fama, qui frugalitatem
inter copiam seruare cœperunt. Veg. lib. 4.

EX S A C R I S.

Frugalitas virtutum omnium mater. August. de
vit beat.

Sobrietas mentis, medicina est corporis. Amb. de
Noe.

Frugalitas, nequitiaz contraria est. Aug. de beat.
Vit.

Temperantia cordis habeat animæ munditiam, iustitia misericordiam, prudentia pacem, fortitudo mansuetudinem. Amb. 3. de Offi.

In te consistito; non supra attollî, non infra deilic, non euadere in longius, non extendi in latius: tene medium, si non vis perdere modum. locus medius tutus est, sedes medii. & inodus, virtus Bernardi, de consid.

Quia gaudia semper animos inquietant, modus raro latet rebus interuenit. Cassiod. 4 epist.

Moderatio virtutum pulcherrima. Amb. in lib. de vidui.

Temperantia, sc̄eminarum virtus est. ibid.

Pulchritus est aliquando modestia, quam causa superiorem esse. Eras. in epist.

Modestia comes est urbanitas. ibid.

Modestia est, cultum, & motum, & omnem nostram occupationem ultra defectum, & citra excessum sistere. Hug.

Modestia à modo dicta est. Aug. de beat. vit.

Modus pater est ordinis. idem lib. 2. de ord.

Modestia sit loco diuitiarum. Chrysost. sup. Epist. ad Coloss. Hom. 12.

Modestia radix, paupertas. idem ser. 10. sup. Epist. ad Rom.

Iam rusticitatis, & miserix, velle, quantum sat est. Senec. epist. 91.

Intemperantia.

Intemperantia vitium est cupiditatem partis, prauas voluptates amplectens. Arist. de vit. & virt. diuin.

Intemperantia est, sequi delectationes voluptatum noxiarum, & turpium, & arbitrii maxime felicices eos esse qui in huiusmodi voluptatibus versantur, & facetum esse, & dicacem, & vibonum, & versutum tam in verbis, quam in rebus: sectatus su-

tem intemperantiam ordinis perturbatio, imprudentia, confusio, iniuria, negligentia, dissolutio. Arist. ibidem.

Sumptuositas, incontinentiae pars est. apud Stob.

Pauperibus, imo ditissimis impensis insolite modestissimae sunt. Demosth. in arg. lib.

Nihil magis à contemplatione veritatis impedire, quam luxus vitae. Aug. de vera relig.

Mundi luxus, animæ pia crux est. idem in manu. cap. 5.

Superfluitas exterior, interioris vanitatis indicium est Bern. in Apolog.

Cibus.

E X G R A E C I S.

Quod est modicum, cito digeritur. Aristot. de An. viii, 17.

Cibo non indigent aeterna. idem Metaph. 2.

Diversitas alimentorum facit diversas vitas animalium. idem Polit. 9.

Plurimum genus hominum ex fructibus terræ domesticis vivit. idem Polit. 1.

Cauendi sunt cibi, qui non esurientes denuo ad edendum inuitent: cauendi sunt potus, qui non sufficientes denuo ad bibendum illectent. Socrat. apud Plut. de tuend. bona valet.

Ex carnium numero dulciores illæ habentur, que non sunt carnes: ex piscibus ii, qui non sunt pisces. idem.

Mali ideo vivunt, ut edant, ac bibant: boni vero cibum sumunt, ac potum, ut possint vivere. Plut. de Poet.

Vt legibus antiquis: opsoniis vero recentibus. Demet Phaler.

Cibus ut famis medicamentum sumitur. Plut. in conui. 7. Sap.

Qui suauissime comedit, minime opsoniis indiget. Socrat. apud Diog. lib. 2.

Hora prandendi est diuiti, quando vult: pauperi, quando potest. Diog. apud Lart. lib. 7.

Cibus, non qui plurimus, sed qui suauissimus, eligitur. Epic. apud Diog. lib. 10.

Simplicibus, & non magnificis apparatus cibus affluescere, & salubritatis est, & hominem ad vitam sua necessarios impigrum reddit. ibid.

Venter, impetiosa corporis pars est. Homer. Odyl. lib. 11.

E X L A T I N I S.

Parabile, & appositum est, quod natura desiderat ad superuacanea sudatur, ad manum est, quod latit est. Senec. epist. 4.

Quemadmodum delicatas res desiderate, luxurias est: ita visitas, & non magno paratas fugere, demotia est. idem 2. Epist. 5.

Copia ciborum subtilitas animi impeditur. idem epist. 15.

Facile est pascere paucos ventres, & bene insititos, & nihil aliud desiderantes, quam impleri: parvo fames constat, magno fastidium. idem epist. 17.

Dii boni, quo hominum unus venter exercet! idem Epist. 96.

Natura ventrem non delectari vult, sed impletum. idem epist. 120.

Cum optimis satiati sumus, varietas etiam ex vi-
lioribus grata est. Quin. lib. 10.

Victus, cultusque corporis ad valetudinem refe-
rantur, & ad vires, non ad voluptatem. Cic. 2. Offi.

Tantum cibi & potionis ad hibendum est, vir-
ficiantur vires, non opprimantur. Cato major.

Iucunditas victus est in desiderio, non in satiate-
te. Cic. 5. Tusc.

Cibi cōdimentum est fames, potionis, fitis. idem
z de simb.

Cibus simplex utrissimum. Plin. sen. lib. 12.

Cibum somno cōcē quere, corpulentia prodest,
non viribus. idem lib. 24.

Tarpe est stomachi sui non nosse mensuram. Se-
nec epist. 83.

E X S A C R I S.

Alimenta, & medicamenta sunt. August. 10. com-
fess

Non cibus, sed appetitus in vitio est: vnde & lau-
tiores cibos plerunque sine culpa sumimus, & abie-
ctores non sine reatu conscientia gustamus. Greg.
3. mor.

In cibo hac mihi mensura tenēda videtur, vt nee
contra honestatem, nec supra necessitatem suma-
tur Eug. de didas monast.

Fames amica virginitati est, inimica lasciuia: sa-
turitas vero castitatem proicit; nutrit illecebram-.
Amb. serm. 40.

Simplicior cibus, & mensa mediocris compluri-
num iucunditatis habent. Chrysost.

Cibus animæ, sermo Dei. Greg. sup. 1. Reg.

Aqua, & panis naturæ satis faciunt Hier. ad Surd.
& fratr.

Cibus omnis cum gratiarum actione sumendus
est. Aug. 10. confess.

Alimentum non nisi corruptum, in corpus muta-
tor. idem de ver. relig.

Esa solium secundum naturam nobis medicina
est. Amb. Hexam. lib. 3.

Ciborum cupiditas male sub munditia nomine
excusat. idem de morib. Eccles.

Cibus omnis mundus mundis. idem epist. 59.

Cibus immodicus & animæ, & corpori nocet.
idem de salu. doct. cap. 35.

446 POTVS, A QVA ET VINVM.

Cibus nullus contaminat animam. idem in lib.
expos. quarund. quæst.

Cibum cum homine creauit Deus. idem libro 1.
de serm. Dom in monte.

Non cibus, sed luxus vituperandus est. idem contra
Manich.

Ita se res habet, ut pro vniuerscuiusq; corporis con-
gruentia vel delectet esca, vel offendat. idem lib. 1.
contra Faust.

Cibus in ore, psalmus in corde sapit. Bern sup.
Cant. serm. 8.

Cibus meus, Christus est, & ego eius. idem sup.
Cant. serm. 7.

Cibo indigesto comparatur scientia sine operib.
idem sup. Cant. serm. 36.

Totus, Aqua, & Vinum.

E X G R E C I S.

VInum, remedium aduersus senectutis duritiam.
Plat. de legib.

Sicut igne ferrum: ita vino corpora senum mol-
liuntur. ibid.

Dulce per se desideratur, vinum autem per acci-
dens. Ariit. Top. 2.

Inter pocula nō est admonendum. Plut. de amic.
& adulat.

Cauendi sunt cibi, qui non esurientes denuo
edendum inuitent: cauendi sunt potus, quinon si-
tientes denuo ad bibendum illecent. Socrat. apud
Plut. de tuend. bona valet.

Vinum potus est suauissimus, & pharmacum vi-
lissimum, & opsonium quam minime noxiun-
quidem temperatum esse contigerit, idque mag-
vt in tempore modice sumas, quam vt aqua dilut-
aqua vero non solum, si vino admisceatur, verum

subi-

subinde inter vina diluta per se sola bibatur, magis innoxium reddit quod dilutum est. ibid.

Vinum ad moderationis legem ingenia reuocat, placidiorem reddit hominem, asperitatemque mitigat. idem probl. Decad. 1.

In vino, sicut in speculo, multorum ingenia peruidentur. Plat. apud Plut. probl. Dec. 2.

Vitis tres vias fert: primam voluptatis, secundam ebrietatis, tertiam inceroris. Anac apud Diog.

Vinum, & caro vires quidem maiores faciunt, venient mentis impediunt actiones. Plut. apud Volat.

Vinum laborum pharmacum est. Eurip. in Troad.

Vino sublato, non est Venus. idem in Bacch.

Maxime siccum est lignum vitis. idem in Cyclop.

Vehemens res est vinum, & ad colluctandum gravis. ibid.

Et, formæ speculum est: vinum, mentis. ibid.

Primum poculum sanitatis est, alterum voluptatis, tertium contumeliz, ultimum insaniz. Pythag. apud Stob.

Pueri usque ad decimum octauum annum, vini usum prorsus ignorent: nempe eos monebimus, non oportere ignem igni in corpus atque animam suggerere, antequam viri effecti, subire labores incipiant. Plat. 2. de legib.

Vinum bibere non conuenit pueris, nec horum nutritibus: quia nihil differt pueros vinum bibere, & nutrices. Arist. de somn. & vigil.

EX L A T I N I S.

Aqua, & panis naturæ satis faciunt. Senec.

Nam quanquam sapor est oblata dulcis in yndas.

Gratius ex ipso fonte bibuntur aquæ.

Et magis adducto pomum deducere ramo,

Quam de celata sumere lance iuuat. Ouidius.

Quis sit yni, quis multi sapor iam scis, nihil in-

terest centum per vesicam tuam , an mille ampho-
rae transcant.saccus est Sen. epist. 78.

Mulier quæ vini vsum immoderate appetit, &
virtutibus ianuam claudit , & delictis appetit. Mit.
lib.6.

Id præstantius vinum est , quod suapte natura
placere potest. Colum.lib.12.

EX SACRIS.

Vinum vetus corpori commodius. Aug.lib.12. de
morib. Manich.

Vinum ad lætitiam , non ad ebrietatem datur et.
idem de salut doct.

Aqua omnium nascentium mater. idem sup. Ge-
nes. ad lit cap.2.

Aqua. ignis alimentum est. idem lib. 2. de mira-
Sacr. script. cap.31.

Aqualiquorum omnium mater ibid. cap 18.
Trifitiæ remedium, vini vsus. Chrysoft. Iop Ges.
Hom.29.

Vini abusus solum malus. ibid.

Ebrietas.

TEmulentus,bis puer. Plat. de legib.
Ebrietas homines impetuosoſ facit. Arist. Po-
lit. 7.

Senes in primis , feminæ minus ceteris vino ca-
piuntur. Arist de ebriet. apud Plut. probl. dec. 1.

Quicunque ebrius, modo domi manferit, sapientia
est. idem in Cyclop.

Vinum æqualem habet vim, vbi hominem subie-
xit, quem conturbat, illico prodit latentia in me-
tis recessu, animumque vniuersum concutit. apud
Stob.

Ebrietas nihil aliud, quam insania voluntaria est.
Senec. epist.84.

Ebrietas

Ebrietas facit delictum mitius puniri. apud Iu-
stip.

Ebrietas, causa seruitutis. Amb. de Helia.

Ebrietas corrumpere, & mentem alienare solet.
Greg sup. i. Reg.

Primum ebrietatis malum est, pudicitiaz pericu-
lum. idem de virg. lib. i.

Ebriosi delectantur falsiusculis. Aug libro 8. con-
fess. cap. 3.

Ebriosa virgo, coniugata sobria peior est. idem de
bon coniug. cap. 24.

Ebrietas excaecat sensus. Chrysost. sup. Gen. Ho-
mil 29.

Ebrietas, voluntarius est dæmon. ibid.

Ebrioso asinus melior. idem super Mat. Hom 59.

Ebrietas quædam ira. idem sup. Ioan. Hom. 26.

Ebrietas mater scortationis. Chrys. serm. 24. sup.
epist ad Rom.

Ebrietatem immodestia facit. idem ad pop. Anti.
Hom. 2.

Ebrietas, tempestas est tam in animo, quam in
corpo. ibid. Hom. 46.

Ebrietas sciplam ignorat. idem de ieun. serm. 1.

Manifestum est, senem non modo bis fieri pue-
tum, sed inebriatum quoque. Plato apud Stob.

Consuum.

E X G R E C I S .

Non est res apta conuiuiis, esse sapientem. Agesil.
apud Plut. de cohibend. ira.

Inter pocula non est admonendum. idem de a-
mie. &c adul.

Si dextre urbaniterque recuses, non minus grata
faerit excusatio, quam potatio. idem de tuend. be-
na valet.

Odi memorem compotem. idem, An conueniat philosophati inter pocula.

Quotus nostrum est, qui aut possit esse sapient, aut velit? ibid.

In conuiuio eadem sermonis sit, quæ vini communio. ibid.

Eiusdem est viri, & aciem terribilissimam, & conuiuia lœtissimum instruere. Plutarch. probl. Dec. 1.

Non edendi, bibendique causa, sed combibenii, comedendiisque causa nos mutuo inuitamus. Aegip apud Plut. probl. Dec. 2.

Intempestiuia inter potandum garrulitas plerosque, dum nugantur, transuorsum rapit, & animos libidini obsecundare compellit. Plut. probl. Dec. 7.

Ferenda est socii molestia in nauigatione, & militia, quib. cumesse necessitas communis imposuit sed quibusuis se conuiuuiis immiscere, hominibus amentis idem de conui. 7. Sap.

Lingua semper certe, praesertim in conuiuio retinenda. apud Diog. lib. 1.

Præsens frequentia hominum in conuiuio habet ex sese delectationem. Euip. in Med.

Ingenuum esse eum, qui ad conuiuia innuitatur, oportet.

Non conuenit epulantes audire luctus. Eurip. in Alcest.

Tam inter epulas fortis vir esse potest, quam qui in bello pugnas sequitur luctuosas. apud Stob.

E X L A T I N I S.

CVra, ne conuiuorum ministri maioris sint pretii. quam quib. ministratur. dedecet enim paucis toris, quibus accumbitur, multas animas inferire. Epict. apud Stob.

Litigare, & contendere cum ubique sit vitiosum, tum

tem inter pocula maxime. ibidem.

Quidam cœnant tecum, quia digni sunt, quidam
vi sunt. Senec. Epist. 47.

EX SACRIS.

Connicium vix sine culpa celebrari potest. Greg.
1. mor.

Quardam sunt vitia, quæ à conuiuis vix separari
possunt. ibid.

Fames.

EX GRCIS.

Esiens necessariis utatur potius, quam suauis
bus. Plut de tuend. bon. valet.

Dificile est verba facere ventri aures non habēti.
Cato apud Plut in Apophth.

Fames omnia reddit dulcia præter seipsum. An-
tiph. apud Stob.

EX LATINIIS.

Paruo fames constat: magno fastidium. Senec. E-
pist. 17.

Fames famem vincit. idem Epist. 111.

Nihil contemnit esuriens. idem Epist. 120.

Ambitiosa non est fames, contenta est desinere.
ibid.

Expecta, nec ante edas, quam aut bonum panem
habere cœperis, aut malum desinas fastidire. idem
Epist. 124.

In aliena fame sui quisque miseretur. Quint. De-
clam. 5.

Non habitant simul pudor, & fames. idem De-
clam. 12.

In magna inopia quicquid emi potest, vile est
ibidem.

Cibi condimentum est fames, potionis, sitis. Soc.
apud Cic. 5. Tuscul.

Fames audaciam præstat. in Hist. Sax.

Fames, ultimum supplicium. Liu. 3. Dec lib. 2.

Fames, & frigus, miserima mortis genera. idem
libro 8.

Fami nullum licet contradicere verbum.

Fames multorum est magistra.

E X S A C R I S.

Mirabile martyrium, & graue, inter epulas esu-
rite. Bern in paru. ferm.

Fames, naturalis moribus est. Aug. sup. Psal. 37.

Fames mentis, est silentium diuinæ elocutionis.
Greg. 6. mor.

Fames carnis, est subtractum subsidium corporis.
ibidem.

Fameli ci non facile ab alieno cibo abstinent, si
oblata quo quis modo edendi facultas apud Plat.

Fames ab edendi amore differt. Aug. lib. 4. contra
Iulian.

Fames septem dierum intolerabilis sanis. idem sup.
Psal. 1:22.

Esuries domini non ex necessitate. Chrysost. sup.
Matt. Hom. 4.

Non esurire, diuinæ est naturæ. idem sup. Matth.
Homil. 5.

Fames ingens sanctos Dei vexat. idem sup. Gen.
Hom. 66.

Fames crudeles mortes tentauit. idem ad popul.
Antioch. Hom. 39. de cleemol. & miser.

Sitis.

Cibi condimentum est fames: potionis, sitis. Soc.
apud Cic. 5. Tusc.

Sitis consuetudine vinci potest. Plin. Sen. lib. 7.

Sitis est famis medicamentum. Ansel.sup. Epist.
ad Rom.

Gula, & gustus.

EX GRÆCIS.

Vini, & carnium plenior usus corpus quidem va-
lidum, animum vero imbecillum facit. Plut. de
tranquill. anim.

Edificant homines tanquam immortales, &
opsonant tanquam parum victuri. Strat. apud eund.
de cupid. diuit.

Sunt qui acutius pollent sensu palati, quam cor-
dis Cato apud Plut. de Poet.

Gustus mercatum in uitat. Eurip. in Cyclop.

EX LATINIIS.

Vitium ventris, & gutturis, non solum non mi-
nuit etas hominibus, sed etiam auget. Cic. pro
Marc. Coelio.

Cibo homo maxime perit. Plin. Sen. lib. 26.

Epularum repletio vim veneni tardat. Liu. Decad.
lib. 10.

Amara non sunt eadem omnibus. Plin. Senior
lib. 22.

Fastidientis stomachi est multa degustare, quæ
varijs sunt, & diuersa, coinquinant potius, quam
alunt. Sen. epist. 2.

Nullis animalibus, nisi ex fastidio nostro pax est.
idem epist. 90.

EX SACRIS.

Sæpe edendi ratio seruit gula, & seruire se simu-
lat indigentia naturæ. Greg. 7. mor.

Cot habet in ventre gulosus, lascivius in libidine,
cupidus in lucro. Hiet. sup. Matth.

Gulæ saturitas nimia aciem mentis obtundit, ingeniumque euertere facit. Isidor. lib. 1. de summo bono.

Valde absurdum est nimia saturitate velle placare martyrem, quem cognouimus Deo placuisse ieiuniis H. er. in epist.

Gula est mater luxuriaz, quia venter, & genitalia sunt vicina. apud. Iurisp.

Non cibus, sed appetitus in vitio gulæ est. Greg. lib. 30 mor.

Gula sepe loquacitatem, & luxuriam generat idem in Past.

Gula per abstinentiam frangitur. idem sup. 1 Reg.

Gulæ vitio reciso, multa simul vitia subiugantur.

Gula innumera vitiorum agmina ad animæ conflatum producit ibid.

Ebriosi delectantur falsiusculis. Aug. lib. 8. Confessionum.

Gustu contemplationis refectus diuina habet intelligere. Bern. de considera. ad cleric.

Gustus diuinæ præsentia variatur animæ præriis eius desideriis idem sup. Cantic. Serm. 30.

Saporem boni perdidimus in Eva. Bern. sup Cast. Serm. 85.

Sapores Dei diuersè sumimus Bernard. in Parvo Sermone.

Gula excusat intellectum. idem super Ioan bo mil. 44.

Saturitas morborum fons. Chrysost. ad pop. Antioch. hom. 55.

Saturitas eadem diuitis & pauperis. Aug. serm. 4 de verb. Dom.

Saturitas castitati inimica est. idem Serm. 17. de temp.

Iuramentum.

NVllum iuramentum graue est furi, & imposto-
ri Sophoc.apud Stob,

Improborum iuramentum in aqua scribe.

Juramenta non fidem afferunt viris, sed viri iu-
mentis ibidem.

Præsente flagello non postules iuramentum.
Apollod.ibidem.

Qui iuramentum à malo viro postulat, insanit
ibidem.

Amatorum iuramenta, deorum, non subeunt
anres. Callimach. ibidem.

Dico vobis, ne iurate omnino: ne scilicet iurando
ad facilitatem iurandi veniatur, de facilitate ad con-
suetudinem, de consuetudine in perjurium decida-
tur. Aug. contra mendac.

Iuravit David temere, sed non impleuit iuramē-
tum maiore pietate. idem de decol. Ioan. Bapt.

Ille, qui hominem prouocat ad maiorem iuratio-
nem, & scit eum falso iuraturum esse, vincit homi-
cidam: quia homicida corpus occisurus est, ille ani-
mam. in duas animas, & eius quem iurare prouo-
canit, & suam. ibidem.

Non penitus iurare prohibuit, sed occasionem
perjurij, quod perfectius est, evitare docuit. Gregor.
sup. Matth.

Quacunque arte verborum, quis iuret, Deus ta-
men, qui conscientia testis est, sic illud accipit, sicut
ille cui iuratur intelligit. Isid. de summo Bono,
lib.2.

Iurans secundum illius, cui iurat, expectationem,
fidem præstet. idem Epist 124.

Iurans multum, peccatum non effugiet. idem de
falsit. doct.

Dei iuratio, promissionis est confirmatio. idem
sup. Psalm. 88.

Iuramentum facit præsumi verum, quotidium est, nisi contrarium probetur. apud Iurisp.

Iurans ex calore iracundia, non obligatur. ibid.

Iuramentum interpretatur secundum intentionem referentis. ibidem.

Iurans per metum seruare contractum, solvendo non censetur approbare. & repetere potest ibid.

Iuramentum iocose prolatum obligat saltem ad veniale peccatum. ibid.

Iuramentum impedit obliuionem. ibid.

Iuramentū magis indicium incredulitatis, quam fidei. Chrys. super epist. ad Ephes. serm. 2.

Iurat Deus, ut incredulitatem condemnnet. idem sup Matth. hom. 21.

Iuramenta sequuntur periuria. idem ad popul. Antioch hom. 19.

Non iurate, securus portus est. Chrysost. sup. Act. Apost. hom. 14.

Ad iurandum facilis parum pietatis habet. idem sup. epist. ad Ephe serm. 2.

Periurium.

PEr iurus est, qui etiam per id, quod nihil est, falsum iurat. Aug. serm. 28. de verb. Apost.

Falsum iurantem audiens, tacens, peccat. idem lib. 3. Quæst. sup. Leuit.

Ecce dico charitati vestra, & qui per lapidem iugat, periurus est. idem de decollat. Ioan. Baptist.

Eatenus amicis, & familiaribus auxiliandum est, quatenus periurium non admittatur. Lycurg. apud Stob.

Testimonium falsum nemo contra seipsum dicere potest. Aug. lib. 1 de Ciuit. Dei cap. 20.

Nemo est, qui frequenter iuret, qui aliquando non periuret. Sicut qui consuevit multum loqui, aliquan-

aliquando loquitur importuna Chrysostomus sup.
Matth.

Testis falsus accusati pœnam subibit. idem libro
s. Quixt. sup. Deut.

Testis de falso nō punitur, qui in accessoriis men-
titur, si in principali verax sit apud iuriscons.

Testis falsidicus tribus est personis obnoxius: pri-
mum Deo, quem perjurando contemnit: conse-
quenter iudici, quem mentiendo fallit: postremo
innocenti, quem falso testimonio lœdit. Isid. 3. de
sum. bon.

Qui semel à veritate deflexit, is non maiore reli-
gione ad peturium, quam ad mendacium perduci
consuevit Cic pro Rosc.

Perjurium tolerabile in promissis non honestis.
Amb. lib. 3. de Off.

Difficultas, & impossibilitas.

Impossibile est idem esse proprium, & plurimum.
Anist. Top. 5.

Impossibile est scire quid sit ignorare, si est. idem
idem Post. 2.

Nullum impossibile fit. idem de cælo. & mund.

Deus hoc solum priuat, infecta facere quæ fa-
cta sunt Arist. Ethic. 6.

Non est possibile sine alimento viuere, & bene-
viuere. ibidem.

Quicquid vult, habere nemo potest: illud potest
nolle, quod non habet. Sen. epist. 124.

Non tentanda effici omnino non possunt. Quin,
lib. 4.

Difficilia sunt, arcana reticere, & otium recte
disp̄sare, iniuriāsq; tolerare posse. apud Diog. lib. 1.

Nullus cogitat quam difficile sit idem factis præ-
stare, quod inter deliberandum promittit. nam cō-
sultamus securi: in opere autem cum timore defici-
mus. Thucyd. apud Stob.

Difficilia sunt, quæ præclara. Plát. de Repub.
Difficillima res est, seipsum cognoscere. ibid.
Rebus maximis difficultatem ipsa natura proponit in Sen. Cic.

Difficile videtur omne opus, antequam tentes.
Veg. lib. 2.

Difficile est, quod non potest expediri, nisi per principem apud iuris.

Impossibile, Deum peccare. Chrys. sup. Ioan. homil. 37.

Impossibile nihil, quod à Christo imperatur. idem sup. epist ad Heb. cap. 6.

Facilitas.

MAlum est facile, & bonum difficile. Arist. Ethic. Probl. Dec. 1.

Quia in te excellit quisque, eo libenter & promiscuitur. Plut. Probl. Dec. 1.

Vltro nonnunquam sunt quæ magno labore non possunt fieri. Demost. 1. Olynt.

Facilia ipsos quoque fugiunt negligentes: difficilia vero cura, & diligentia capessuntur. Plut. de lib. educ.

Omnium rerum cupidio languescit, cum facilitas occasio est. Plin. lun. lib. 8.

Contemptui est obnoxium omne, quod facile superatur. Nazan.

Intellectus.

Intelligentes & illuminati plures reperiuntur, sed affecti pauci. Bern. in Ascens. Dom.

Intellectus est lumen, quod Deus infundit in me. Arist. Rhet. 3.

Plura contingit scire, sed non intelligere. idem Top. 2.

Scire, est per demonstrationem intelligere. idem Posterior. 1.

Quod parum distat ab intellectu, quasi nihil distare videtur. idem Physi. 2.

Vbi plurimus intellectus, & ratio, ibi minima fortuna, & vbi plurima fortuna, ibi minimus intellectus idem de bono. fort.

Quoniam non intelligit, nihil intelligit. Aristot. Metap. 4.

Intellectum fac ducem. Solon apud Diog. Laer.

Deputemus intelligentiam datam, quasi pecuniam mutuatam: quo plus nobis creditur ex benignitate, eo debitores tenemur amplius in opere. Greg. in Mor.

Intelligere est quasi e vestigio subsequi Laet. lib. 6.

Qui vult intelligere, qualis est, tales videre debet, qualis non est. Greg. 24. Mor.

Punge, & dabit iachrymam: stringe, & dabit intellectum Orig. sup. Exod.

Intellectus, spirituale donum. Amb. sup. Psal. 118.

Intelligere superflua non nocuit: nocuit autem didicisse Aug. de util. cred.

Intellectus cum intenditur, eius in Deum affectus ardenter aperitur. Greg. 20. Mor.

Intellectus donum exercitandum, ne in otio torpeat. idem 22. Mor.

Quidam de intelligentia, alij de operatione exultant. ibidem.

Affectu intellectui repugnantibus, vita infernalis est. Bern. epist. 176.

Intellectus est pars animæ ex senten. Aug.

Intellectui fides viam aperit: infidelitas claudit. ibidem.

Intellectus merces est fidei. idem tract. 29. in Euang. Ioan.

Aliud est intellectus, aliud ratio. idem serm. 28. de Verb. Apost.

Intellectus ex litera erudiendus, atque dirigen-
dus est. Bern. sup. Cant. serm. 73.

Intellectus rerum spiritualium verus est anima
panis. Bern. in Annunc. beat. Mar.

Intellectus, armatura est cordis. Chrysost. de Spiz
sanct hom.

Ita magis intelliges quædam placuisse, si quædam
displacuisse cognoueris. Plin. Iun. lib. 3.

Qui dubitant, utrum oporteat venerari Deos. &
honorare parentes, anno non indigent poena? Att.
Top. 1.

Qui dubitat, utrum nix sit alba, indiget sensu
ibidem.

Dubitatorum solummodo est veritatis inqui-
tio. idem Metaphyl. 3.

In obscuris utri oportet apertis testimonii. idem
Eth. 2.

Solutio dubitationis, est inuentio veritatis. idem
Eth. 7.

Maximum indicium est malæ mentis fluctuatio.
Cicer.

Bene præcipunt qui vetant quicquam agere,
quod dubites, et quum sit, an iniquum. idem 2. Offic.

Satius est, id ipsum, de quo ambigitur, concedere,
quam impudenter resistere. ibid.

In dubiis autores citandi sunt. Plin. Sen. lib. 23.

Semper æstuabit qui de singulis temporum ar-
culis deliberauerit. Suet. Tranq.

In dubio plus alieno, quam proprio credimus
consilio. Bern.

Ambigua in meliorem partem sunt vertenda.
Ansel. super epist. ad Rom.

Res dubia hominem negligentem facit. Chrys.
Ad incertum nemo vult laborare. Lact.

Satius esse puto in nonnullis hallucinari, quam
odiosa diligentia ea perquirere, quæ melius latui-
sent. Erasm. in Epist.

In rebus dubiis non debet esse iudicium absolu-
tum. Greg.

Dub
Greg
Mal
Home
Frut
gnope
Sion
quæd
brum.
Treg
Senz.
Dobi
nouote

Sensu
pud
Vnu
metr.
Sensi
per Luc.
Senta
Gen. ad
Sensu
de Qua
Sensu
cap. 6.
Sensib
cap. 4.
Sensu
lib. 3. de T
Sensu
naturez
content:
an postu
amplius.

Dubitatio electis oritur ex virtute hamilitatis.
Greg sup i. Reg.

Multa cadunt inter calicem, supremaque labra.
Homer.apud Stob.

Ifrustratio spei, & alius euentus perturbat, ac magno pere debilitat animos. Demosth.i. Olynt.

Si omnes morerentur, quibus nō contingunt ea, quae desiderant, omnes sane morerentur. apud Sto-brum.

Trepidi quasi in inferno sunt. Ber. de Ascen. Do. Set. 3.

Dubitare de Christo, mors est. Aug. Quæst. 73. ex novo test.

Sensus.

SENSUS pluribus intentus, est minor ad singula. apud Lutisc.

Vnusquisque ex suo sensu abundat. Hier. ad Demetr.

Sensus magis attendendus, quam verba. Amb super Luc. lib. 2.

Sentire prius est, quam mouere. August. lib. 7. de Gen. ad lit.

Sensus melior in brutis, quam in hominibus. idem de Quant. ani.

Sensus omnes falli possunt. idem lib. 2. Soliloq. cap. 6.

Sensibus veluti naui vtimur. idem lib. 1. Soliloq. cap. 4.

Sensus diuersi in corpore, iidem in animo. idem lib. 5. de Trinitat.

Sensuum ita clara sunt iudicia, & certa, vt si opinio naturæ nostræ detur, & ab ea Deus aliquid requirat, contentane sit suis integris, incorruptisq; sensibus, an postulet melius aliquid, nō videam quid querat amplius. Cicer. 2. Acad.

Omnis tacito quodam sensu sine vlla arte, ratione quæ sunt in actibus, aut rationibus, recta, ac prava diiudicant. idem 3. de Orat.

Auditus.

Auditus in homine est via ad disciplinam. Atist. de Sens. & sensato.

Aures magnæ, & erectæ ultra modum sunt indices stultitiae, atque loquacitatis idem de Anim. 21. Mor.

Auditus à turpitudine cohibendus. Plut. de aud. poet.

Audiendi magis, quam loquendi studiosos esse oportet. Cleob. apud Diog. lib. 1.

Qualia dixeris, talia audies. Hom. Iliad. lib. 20.

Auditor non solum ab oratoris verbis, sed ipsi, quæ opus sunt, omnino considerare debet. Demost. 1. Olynth.

Audiamus duplo, plus quā loquamur. apud Stob.

Audiendum sine ira ibid.

Qui libenter audiunt, & magis attendunt, & facilius credunt. Quint. lib. 2.

Absentium sermones tinnitu aurium praesentuntur. Plin. Senior. lib. 28.

Legendi semper occasio est, audiendi non semper. Plin. Iunior. lib. 2.

Sunt quædam audientium auribus danda, præsertim si materia non refragetur. ibid. 1.

Quotus quisque auditor, quem nō potius dulcis, quam austera, & pressa delectant? ibid.

Auris bona est, quæ libenter audit utilia, prudenter discernit, obedienter operatur intellecta. Bern. in quad. Epist.

Ipsa etiam audire, etiam scientibus prodest. Chrys. Ser. 2. sup. Epist. ad Hebr.

Non æque amici audiunt, & inimici. Hiet.

Secundum capacitatem auditorum moderatur lingua doctorum. Greg. 12. Mor.

Propri

Propter bonos auditores malis doctoribus sermo
datur: & propter malos auditores bonis doctoribus
sermo subiurabitur. idem sup. Ezech.

Humanæ aures talia verba nostra iudicant, qua-
lia fortis sonant. idem 26. Mor.

Audire, volentis est: sustinere, nolentis. idem lib.
19. Mor.

Boni auditores verba non impugnant audita, sed
credunt idem 28. Mor.

Alia sunt, quæ iacentes, alia quæ stantes audire
debemus. idem sup. Ezech Hom. 9.

Audientes libenter prædicatorum verba, facile
non exaudiuntur. idem in Regist.

Auditu, & non visu peruenitur ad notitiam veri-
tatis. Bern sup. Can. Serm. 23.

Auditus, visus est præparatio. idem super Cant.
Serm. 21.

Auris ad obediendum præparari debet. ibid.

Auditus ad meritum, visus ad præmium. ibid.

Auris prima mortis ianua, prima aperiatur & civitate.
ibidem.

Audire non solum debemus, sed imitati. Chryso.
sup. Epist. ad Hebr. Homil. 6.

Auditio in deliciis agens, oscitans est. idem super
Act. Apost. Homil. 42.

Auditores quique suum remedium in concionis-
bus capiant. idem sup. Genef. Homil. 6.

Auditores benevoli, alacres reddunt prædicato-
res. idem sup. Gen Hom. 54.

Vocem illius doctoris libenter audio. qui non sibi
plausum, sed mihi planctum moueat. Bernard. sup,
Cant. Serm. 59.

Detractio, & Execratio.

I N sita oblectatio mulieribus est, præsentia mala in
lingua habere. Eurip. in Alcesti. mutatis ut indecens.

Amans obtrectationum est mulierum... genet
paruas enim occasiones sermonum si nācē fuerint,
plures insuper inferunt: voluptas quādam est nihil
sani sibi inuicem loqui. idem in Phœniss.

Poēnas dat quisquis bonis male dicit. Plut. in Apo-
phægma.

Quod omnia nos pueritix mala sequuntur causa
est, quod inter execrations parentum creuimus.
Senec. Epist. 6.

Quid interest, vtrum deos neges, an infames? idē
Epist. 124.

Nihil est tam volucere, quam maledictum: nihil
tam facile emittitur, nihil latius dissipatur. Cicer. pro
Planc.

Deus maledicit, & maledicere homo prohibetur.
Greg. lib. 5. Mor.

Non debes aliis detrahēre, quod uni sis obsequi-
tior. Plut. Probl. 2.

Cave, ne ipse detrahias aliis, aut alios audias de-
trahentes non minus auribus, quam lingua fugiū
detractiōnem. nam detractor dum te videt non
libenter audire, non facile potest detrahēre. Hier. in
Epist. ad Nep.

Vilium satis hominum est, & suam laudem que-
rentium, alios viles facere. quia alterius vituperati-
ōne se laudari putat, & qui suo merito placere non
possunt, placere volunt in cōparatione malorū. Hier.

Ii, quorum vita in exemplo imitationis est posita,
debent, si possunt, detrahentium sibi verba compe-
scere: ne eorum prēdicationem non audiant, qui au-
dire poterant; & in prauis moribus remanentes, be-
ne viuere contemnant. Greg. sup. Ezech. Hom. 9.

Linguas detrahentium sicut nostro studio nō de-
bemus excitare, ne ipsi pereāt: ita per sui malitiam
excitatas debemus & quanimitate tolerare, vt in no-
bis crescat meritum. ibidem:

Habet

Habet hoc obtestatio, vt etiam si fidem faciat tam auditor prius de eo sentiat, qui narravit. Eras in Epist.

Aduersus malitiam calumniandi nihil est tutum, ibid.

Omnem, qui palam veretur dicere, quod in aure loquitur, suspectum habeas: quod si coram te indicare tenuerit, delatorem iudices, non accusatorem Bern de Consid.

Detractio, est locutio ex inuidia, bona aliorū denigrans Hug.

Qui contra supra positam sibi potestatem murmurat, liquet, quod illum redarguit, qui eadem homini potestatem dedit Greg in Mor.

Dicat non murmurare, qui male patitur, etiamsi ignoret cur mala patitur, per hoc quisq; iuste se pati arbitretur, quia ab illo iudicatur, cuius nunquam iniusta iudicia sunt. Isid. 3 de sum. bon.

Permititur detractio; vt caueatur elatio. Greg 22. mor.

Detractio, venenum est amicitiae. Aug. de amici. cap. 1.

Detractio patientia nostra probatur. idem lib. 3 contra lit. epist. Petil.

Detrahenti inimico non est credendum. ibidem cap. 10.

Prior est detractio in magni nominis viris quam in plebeis. idem sup. psal. 49.

Detrahentes in terram insufflant, & puluerem in suos oculos mittunt. Greg. in regist.

Murmurantes dicuntur intrare in iudicium cum Deo idem sup. 7. psal.

Lingua detractoria, vipera est. Bern. de trip. cust. sermon. 1.

Non maledicere, virtutis quedam particula est. Chrys. sup. Matth. hom. 65.

Suum cuique incommodum ferendum est potius, quam de alterius commodis detrahiendum. Q. cer. 3. Off.

Iniuste in malis deos incusamus. Homerus Odyl. lib. 1.

Judicium Dei imprecari; maledicentis est. Aug. sup. psal. 53.

Non amicum est, sed sophisticum, ex alienis emit-
tis sibi gloriam parare. Plut. de amic. & adul.

Homines alii aliis multa possunt obiicere. Hom.
Iliad lib. 10.

De alienis vxoribus nihil tandem dicendum est.
Plut. in Apoth.

Adulatio.

E X G R A E C I S.

Laudare presentem, adulatoris est. Aristot. Rhetor. 2.

Non possumus aliquo amico uti, & adulatores
Plut. de præcep. connub.

Sicut extrellum iniustitiae genus est, iustum haberi, qui iustus non est: ita & adulatio est pericolosa,
qui latet, quā ea, quam quis præ se fert. Plata-
pud Plut. de amic. & adulat.

Adulatori semper curæ est, secundas agere partes
sic imitatur & qualitatem, ut superetur; fitque infe-
rior omnibus in rebus, præterquam in malis. ibid.

Animal inter omnia maxime noxiū est, inter
immitia tyrannus: inter mitia adulator. Bias apud
Plut. ibid.

Afflentatoribus, & adulatoribus præsentim, res ad-
uersæ acceptæ ferenda. Demosth. in Philip. Decl. 3.

Afflentatio gratiōr est admonitione. idem Et-
ord. 24.

Ligna dum augent ignem, ab ipso consumuntur:
opes dum alunt adulatores, ab ipsis pereunt. apud
Stob.

Vt meretrices bona omnia præter mentē, & pru-
dentiam suis amatoribus imprecantur: sic adulato-
res iis, quibuscum agunt. Pythag. apud Stob.

EX LATINIS.

SEmper auget assentatio id, quod is, à quo dicitur,
sunt esse magnum Cicer. in Lælio.

Cauendum est, ne assentatoribus patefaciamus
autem, ne adulati nos sinamus, in quo falli facile est.
tales enim nos esse putamus, vt iure laudemur. ibid.

In obsequio comitas adsit, assentatio omnium vi-
torum nutrix procul amoueatur. ibidem.

Blanditia cum virtiosa sit, ac turpis in cætera vita,
tamen in petitione magistratus est necessaria. Cic.
de pet. consul.

Mihi hæreditates honestæ non videntur, blandi-
tia officiorum, non veritate, sed simulatione acqui-
sita. idem 3. Offic.

Omnia assentari est nunc quæstus multo vberri-
mus. Terent. in Eunuch.

Regum opes sèpius assentatio, quam hostis euer-
tit. Curt. lib. 8.

Adulationis est species, cum laus postulationem
precedit. in Hist. Sax.

EX SACRIS.

Duos sunt genera persecutorum: viruperantium
scilicet, & adulantium: sed plus persecutur lin-
gua adulatori, quam manus persequentis. Aug. sup.
Psalm 69.

Emollii adulacionibus non solum fortitudinis
non est, sed etiam ignauie Amb. lib. 1 de Off.

Brutus mens, quæ nec adulatur aliquando, nec

adulanti credit: quæ nec decipit alterum, nec ipsa decipitur: denique nec malum facit aliquando, nec peccatur. Hier. ad Demetr.

Isto maxime tempore regnat vitium adulatio-
nis: quodque est grauissimum, quod humilitatis, u-
benevolentia loco ducitur, & ita fit, ut qui adulan-
t scit, aut inuidus, aut superbus reputetur. idem.

Natali ducimur malo, & adulatoribus nos inibi
benter fauemus: & quanquam respondeamus ne
indignos, & calidus rubor ora perfundat, tamen ad
laudem suā anima intrinsecus ietatur. idē ad Sabinū.

Sicut finis oratoris est, dictione persuasissime; & me-
dici, medicina curasse: sic adulatori est finis sibi
loquio decepisse. Chrysost.

Adulatio blanda omnibus applaudit, omnibus
Salue dicit: prodigos vocat liberales: auaros, parcos,
& sapientes: lasciuos, curiales: garrulos, affabiles ob-
stinatos, constantes: pigros, maturos, & graues. hz
fagitta leuiter volat, & cito infigit. Cassiod. in epist.

Adulatio si ad tempus suscipitur, augetur. Greg.
lib. 2. sup. Ezech.

Adulatio fallax, crudelis est. Aug. lib. 2. contra lit.
Petil. cap 67.

Adulari est seductorum. Chrysost. super Epist. ad
Theſl. Homil. 2.

Adulari egregie norunt auari. idem sup. Epist. ad
Hebr. homil. 15.

Superbia.

E X G R A C I S.

Gloriamur, ac superbimus in his, quæ sapimus
Plat. de Amic.

Ciuibus placere omnibus stude, habet enim id
multum gratiæ, contra vero superbiam, ac fastus sem-
per nocuit. Bias apud Diogen. lib. 1.

Nun-

Nunquam de te superbam opinionem concipi-
ss, nec contra de te humiliter sentias. Phaue. apud
Stob.

Superbia superstitionis parens. ibidem.

Superbiam felicitas excitat. ibidem.

E X L A T I N I S.

S V p e r b i a , c o m m u n e n o b i l i t a t i s m a l u m . Sallust. in
bell. lug.

Cito ignominia fit superbi gloria. Pub. Mim.

Superbiæ, & crudelitati si feræ, non tamen lenes
veniunt pœnæ. Liuius 1. Dec. lib. 3.

E X S A C R I S.

S V p e r b i a ex bene gestis plerunque nascitur. An-
sel. sup. epist. ad Thessl.

Superbus censetur, qui vult bonum facere sine
timore Domini. idem sup. epist. ad Corint.

Superbus neminem putat humilem. Chrysost.

Superbus sape contrarium, quod optat, conse-
quitur. idem.

Divitem non esse superbum, est difficile. Aug.
homil. 13.

Inuidia est filia superbiæ: sed ista mater superbia
nescit esse sterilis; ubi fuerit, continuo parit suffoca-
matrem, & non erit filia. idem ser. 52. de verb. do-
mini.

Superbia, & cupiditas intantum unum malum
sunt, ut nec superbia sine cupiditate, nec cupiditas
sine superbia possit inueniri. Ber. serm. 37. ad Sor.

Magis cogitate debetis quid vobis desit, quam
quid vobis adsit. quod habes, caue ne perdas: quod
non habes, supplica, ut habeas: in quantum sis
minor, est considerandum, non in quantum sis ma-
ior. Si enim cogitas, quantum præcessisti alterum,
time tumorem, si vero cogitas, quantum tibi deest,

ingemiscis, curuatis, & humiliis eris, tutius ambulabis, non præcipitaberis, non laberis. Ber. sup. Matt. serm. 59.

In superbiam tanto facilius quis incidit, quanto ex humilio gradu ad dignitates euehitur. idem.

Superbia non est sine pusillanimitate. idem.

Superbia, vitium est, ut quod fateri de se quisque sua sponte dignatur, hoc sibi dici ab altero dedigetur. Greg.

Potentiam Deus tribuit, elationem malitia nostra adinuenit idem.

Superbia est vitiorum regina. idem.

Tunc incipit adesse virtus diuina, quando incipit desicere præsumptio humana. Cassio sup. Miseria dei. Deus.

Si vix toleratur diues superbis; pauperem superbum quis ferat? Aug. serm. 29.

Omnis vitiosus diligit sui similem, solus superbus odit elatum, unde inter superbos semper sunt iugia. Isid. de cond. human.

Superbia, initium est omnis peccati. Ansel. sup. Episto. ad Tim.

Principium hæresis superbia est. Greg. 3 Mot.

Magna superbia est, in iudiciis diuinis stationes quærere. idem 9. Mot.

Superbia semper à veritate aliena est. idem. 24. Mot.

Superbia ubi nasci intelligitur, statim eradicanda est. ibid.

Difficile quis in se inueteratam superbiam deprehendit. ibidem.

Superbia lumen intelligētia abscondit. Greg. 8. Mot.

Multi per opera, & dona virtutum in superbiam cadunt. idem 33. Mot.

Evidens illūmum reproborum signum est, superbia. idem 34. Mot.

Contra Conditorem superbire, est præcepta eius
transcendere. idem 23. Mor.

Longos animo dies superbi sibi proponunt. idem
12. Mor.

Superbicum se despici suspicantur, ad contume-
rias profligunt. idem 13. Mor.

Superbi tanto aliquem Deo despectum indicant,
quanto afflictum vident. idem 14. Mor.

Superbi iudicium diuinum non timent, sed hu-
manum. idem 15. Mor.

Superbis graue onus est, doctrina humilitatis.
idem, 15. Mor.

Si quib[us] tantur, quia similes iustis non sunt, ii
superbi sunt. idem 16. Mor.

Superbi sibi attribuunt quicquid sciunt. idem 18.
Mor.

Superbi ea, que recte sentiunt, recte proferre non
possunt. idem 1. Mor.

Superbi afflictorum tribulationibus non compa-
tiuntur. idem 25. Mor.

Elatio superborum iustis viris solet esse occasio
virtutum. idem 26. Mor.

Corripiendo superbos, interdum laudum fomen-
ta misceantur. idem in Past.

Superbia consortium odit. Aug. epist. 120.

Superbia humana est, mala in Dominum referre,
bona autem nobis tribuere. idem Epistol. 244.

Quanto à superbia recedimus, tanto dilectioni
accedimus. idem Epist. 85.

Superbiæ remedium est, sui ipsius cogitare tenui-
tatem. idem in lib. 83. Quæst.

Superbiam poena sequitur, idem in lib. de amicit.

Superbia mala, voluptatis initium est. idem libr.
14. de Ciuit. Dei.

Superbia peruerse Deum imitatur. idem libr. 19.
de ciuit. Dei cap. 12.

Superbia nonnunquam maior in inopia, quam in copia. idem lib. 21. de Ciuit. Dei. cap. 14.

Superbia bonis etiam insidiatur operibus. idem in Regulis.

Superbia virtutum maxime fugienda. idem in lib. Quæst. 83.

Superbia nos à Deo separat. idem de morib. Eccl. cath. lib. 1.

Superbia ruinæ maxima causa est. idem lib. 3. de Genes. ad liter.

Superbia fidei maxime resistit. idem in lib. expol. ad Galat.

Superbus indignus est misericordia. idem Epist. 137.

Superbis in peccata cadere utile est. lib. 14. de Ciuit. Dei cap. 13.

Quoties hominibus præesse desidero, tories Deo meo præire contendo Aug. sup. Psalm.

Superbi precibus contumaciores sunt. Basil. in Epist.

Superbia ecclesiæ corpus scindit. Chrysost. serm. 22. sup. Episto. ad Roman.

Superbia in animo idem, quod tumor in corpore idem sup. Epist. ad Timoth. Homil. 17.

Superbia, extrema quædam dementia est. idem contra desp. & superb. serm.

Humilitas.

E X G RÆC I S.

NEMINUM de te humiliter sentias. apud Sto.

Humiliter loquantur humiles. ibidem.

Humilitas cum grauitate pulchra est. ibid.

E X L A T I N I S.

VIM rebus aliquando ipsa verborum humilitas affert. Quint. lib. 8.

Nella

Nulla tanta humilitas est, quæ dulcedine gloriae
non tangatur Max. lib. 8.

Quo maior es, hoc te magis submittas in Hist.
§23.

Humilis satis est, qui a quo iure in ciuitate viuit,
nec inferendo iniuriam, nec patiendo etiam. Liuius
1. Dec. lib. 5.

E X S A C R I S.

Honorari appetunt multi in schola humilitatis.
Bernard sup. Missus est, serm. 1.

Humilitas, bonus fundus est. idem de consid li-
bro 2.

Humilitas cordis, receptaculum est gratiarum. idem
in Annunt. serm. 1.

Humilitas docet locum nouissimum tenere. i-
dem sup. Cant. serm. 27.

Humilitas duplex, una quam parit veritas; altera,
quam inflammat charitas idem sup. Cant. serm. 42.

Humilitas, est contemptus propriarum excellentiarum.
idem in Epist.

Humilitas, simplicitas, & innocentia, decor sunt
animi idem sup. Cant. serm. 45.

Humilitas, & misericordia, collectanea sunt. idem
de Virg. Mar. serm.

Omnes delectat celsitudo, sed humilitas, gradus
est: quid tendis pedem? cadere vis, non ascendere. à
gradu incipe, ascendisti. August. de verb. Domini.

Exepta est patria, humiliis est via: ergo qui querit
patriam, cur recusat viam? idem sup. Ioann.

Per facile est vestem contemptam habere, incli-
nato capite incedere, velum super capillos demitte-
re: sed verum humilem patientia ostendit iniurias.
idem.

Multo facilis inuenit siderum conditorem hu-
milis pietas, quæ ordinem superba curiositas. idem.

Humilitas familiaris est Deo. Bernar. in vig. Nat. Domin. sermo. 2.

Humilitas, fundamentum virtutum est idem de confid. lib. 5.

Humilitas, magis necessaria est, quam virginitas. idem Homil. 2.

Humilitas magna virtus, quæ meretur, quod non docetur idem sup. Cant. serm. 85.

Humilitas concordiam ecclesiasticam custodit. idem in regist.

Humilitas subditorum acquirit areans, quæ superiores per superbiam perdunt. idem in 1. Reg.

Humilitas vera est, quæ se ad culpæ emendationem offert ibidem.

Humilitas magna acta laudabiliter celat. idem sup. 1. Reg.

Humilitas, principium beatitudinis. Chrys. sup. Ioan. Hom. 33.

Humilitas nutrix dilectionis. idem sup. Matth. Homil. 9.

Humilitas non est sine magnitudine animi. idem super Ioan. Homil. 70.

Humilitas magnitudinem animi facit. idem sup. epist. ad Cor. homil. 1.

Humiles ad locum superborum eriguntur. Greg. 25. Mor.

Deum non nisi humiles contemplari possunt. idem 27. Mor.

Humiles dum se deiiciunt, ad Dei similitudinem ascendunt. Greg. in Past.

Humiles saepe ex timore peccant. ibid.

Humilis est in oculis, qui se perfecte respicit. idem sup. 1. Reg.

Humilitatis effectus, est salus. Greg. 16. Mor.

Potentibus viris magna est virtus humilitatis. idem 21. Mor.

Minus inops est, qui vestem non habet, quam qui humilitatem. ibidem.

Perfecta humilitatis indicium est, peccatum accusare, & accusantibus non negare. idem 22. Mor.

Ex humilitate vera secura nascitur autoritas. ibi.

Humilitas maxime facit in veritate scire se. idem. sup Cant. sermo. 76.

Humilitas, odor bonus est. idem sup. Cantic. sermo. 40.

Humilitas solito, & ex consueto placet Domino. ibid.

Humilitas, stabile fundamentum est. idem super. Cant. serm. 36.

Humilitas virtus magna, cui etiam deitatis maiestas se inclinat. ibid. serm. 37.

Humilitatis odor, voluntatis deuotio. ibid. serm. 42.

Humilitatis perfectio, consummatio est iustitia. ibid. serm. 48.

In humilitatis regno etiam militat superbia. ibi. sermo 18.

Humilitatis summa in eo consistit, si voluntas nostra per omnia diuinæ voluntati subiecta fuerit. idem de subiect. nost. volunt.

Non indocta humilitas, sed quæ habeat sui modestiam, & scientiam, laudatur. Ambr. de Offic.

Non magnum est esse humilem in abiectione. magna prouersus, & rara virtus est, humilitas honorata. Bern. sup. Miss. est.

Solus, qui vere humilis, parcit animæ suæ, qui ne putetur quod non est, semper quantum in se est, vult nescire quod est. idem.

Nec sterilis verecundia grata est, nec humilitas prater veritatem laudabilis idem super Cant.

Humilitatis non est, facere quod necessitate co-
genit. Chrys.

Ne nimium religiosus videri velis, nec plus humilis, quam necesse est: gloriam fugiendo ne quatas. Hier.

Humilitatis tres gradus sunt, fructus penitentia, desiderium iustitiae, opus misericordiae Ber. de grad. Humil.

Humilitate quid ditius? quid pretiosius? quare regnum calorum emitur? idem in vigil. Nat. domi-

Humilis sis ad petendum veniam, facilis addan-
dum, & sic omnia membra erunt in pace. idem de
verb. Apost. serm. 2.

Humiles, & non elati replebunt templum para-
disi idem de verb. Elia. ser. 2.

Humiles exaltari, superbos deiici, nuntiavit Ma-
ria idem super. Cant. serm. 6.

Humiles, qui de se presumere nesciunt, martyrio
in idonei sunt. ibid. ser. 38.

Geminabimus sicut lilyum, si humiles inueni-
fuerimus. ibidem.

Humiliantur alii nequiter, alii patienter, alii li-
benter. idem sup. Cant. serm. 35.

Humiliate, & apprehendisti. idem de Quadrages.
ser. 5.

Humiliatos plures videmus, sed non humiles.
idem de verb. Apost. serm.

Humiliari, propinquantis gratiae signum est. idem
sup. Cant. serm. 35.

Humiliat quosdam veritas, quos voluntas extol-
lit. idem serm. 42.

Humiliauit se Christus non necessitate, sed vo-
luntate. ibidem.

Sola humilitas est laesae charitatis reparatio. Ber.

Multi homines, & culpam confitentur, & humili-
les non sunt. nam multos nouimus, qui argente
nullo, peccatores se esse confitentur: cum vero de
culpa sua fuerint fortasse correcti, patrocinium de-
fensio-

seiori
21. mon

Qui
uentur
Hum
& bona
idem.

Vivit
militer

Hum
luntaria

Hum
riosa. Va

Sepe
petare. n

Hum
Hum
epist. 58.

Visita
per Can

Hum
so Hom

Hum
sup. Mat

Lume
abscondi

Serua
plina. ide

Humili
Past.

In rebe

A Liens
Arist.

sensoris quærunt, ne peccatores esse videantur. Greg.
21. Mor.

Qui sine humilitate virtutes congregat, quasi inventum puluerem portat. idem Hom. 6.

Humilitas vera est, qua quis de se parua estimat, & bona alterius sine inuidia, & liuore commendat. idem.

Viuimus solum tempore, quo innocenter & humiliiter viuimus. idem.

Humilitas est ex intuitu propriæ conditionis, voluntaria mentis inclinatio. Hugo.

Humilitas in paupertate grata est, in diuinitate gloria. Valer. episc. in quod. serm.

Sæpe flectit humilitas, quod nec virtus potuit superare, nec ratio. Ambr. in quad. Epist.

Humilitas rara in inuenibus. idem in Psal. 113.

Humilitate omnia facta nostra condiantur. Aug. epist. 58.

Visitat Deus humiles, superbos transilit. Bern. super Cant. serm. 174.

Humilitas, sacrificium maximum. Chrys. in Psal. 50. Hom. 2.

Humilitas, sublimioris philosophiae mater. idem sup. Matt. Hom. 39.

Lumen intelligentiæ humilitas aperit, superbia abscondit Greg. 25. Mor.

Seruanda est in corde humilitas, & in opere disciplina. idem 26. Mor.

Humilitas non debet deiicere prælatos. idem in Paft.

In rebus dubiis humilitas seruari iubetur. idem.

Iactantia.

E X G R E C I S.

A Liens, tanquam propria narrare, iactantia est. Arift. Rhet. 2.

Iactator vituperabilior mendace. Arist. Eth. 4.

Quo magis cuique accedit ex philosophia ratione,
eo plus decedit fastus, & arrogatio. Plut. de profi-

morum.

Elatio, profectus impedimentum est. Bon. apud
Diog. Laert. lib. 4.

Fastuosi acerbe ferunt à tenuioribus potiores ser-
mones. Eurip. in Androm.

In arrogatio, sicut in armis deauratis, non simili-
funt interiora exterioribus. Diog. apud Stob.

Arrogans nemini amicus. ibid.

E X L A T I N I S.

Ni hil facias eorum more, qui non proficere, si
conspici cupiunt. Sen. epist. 5.

Vnusquisque aliter viuit populo, aliter sibi. idem
epist. 95.

Omnis sui iactatio vitiosa est. Quint. lib. II.

Ex copia, atq; rerum omnium, affluētia primis
arrogantia nata est. Cic. de leg. Agraria.

Deforme est de seipso prædicare, falsa præsentia,
& cum irrisione audientium, imitari militem glo-
riosum. idem 1. Offic.

Tum omnis arrogantia est odiosa, tum illa inge-
ni, atque eloquentia molestissima. Cicer. de diu-
in Ver.

Est minime inepti hominis, & eiusdem etiam frater-
eti, cum de sapientia disceptatur, hanc sibi ipsius
trahere, eisque tribuere illudentem, qui eam illi
arrogant. idem de Clar. Orat.

Qui benefacta sua verbis adornant, nō ideo præ-
dicare, quia fecerunt, sed ut prædicarent, fecisse un-
duntur. Plin. Iun. lib. 5. epist.

Homines cum rem destruere non possunt, iac-
tionem eius incendiunt. ibid.

Nemo oculis tantum suis laetus est. itaq; im-
mentu

mentum est omnium, quæ insenimus, admirator, & conscius ne concupiscamus, efficies, si ut non ostendamus, effeceris. Sen. Epist. 93.

E X S A C R I S.

Iactantiam tolle, & erimus pares omnes. Aug. lib. 1. de Ciuit. Dei, cap. 1.

Arrogantia deponatur, cum veritas inquiritur. idem.

O homo ideo non vicisti, quia de tuo presumptu-
sio qui presumit de viribus suis ante quam pugnet,
ipse prostermitur. idem.

Iactantia, non e&t vitium laudis humanæ, sed vi-
tium animæ poruersa amantis humanam laudem, &
spreto testimonio conscientiæ idem 12. de Ciuitate
Dei.

Noli te putare quicquam fecisse, cum aliquid fe-
cens; & plenissime cuncta fecisti. Chrysost. sup.
Matth.

Dum causa iactantiae pauper patitur, ipsum etiam
misericordia opus in peccatum conuertitur. Isido-
rus de Summo bono.

Melior est in malis factis humiliis confessio, quam
in bonis superba gloriatio apud Iurisp.

Detracta diuitibus insolentia, & iniuritate, nihil
interessit, vtrum alij diuites, alij pauperes simus. Lact.
lib. 2.

In proprias laudes odiosa iactatio est. Cypr. lib. 2.
Epist.

Insipiens, quid tibi prodest vanæ gloriae memoria,
si vbi es, torqueris, vbi non es, laudaris? Hugo. i. de
Anim.

Qui ex deteriore factus est melior, caueat, de ac-
ceptis virtutibus extolli, ne grauius per vanam glo-
riam corruat, quam prius per lapsum vitiorum iace-
bat. Isid. lib. 1. de Summo bono.

Cum per accepta bona reprobi in sua laude se leuant, ipsis muneribus contra largitorem pugnat.
Greg. 8. mor.

Nulla præsumptio perniciolor, quam de propria iustitia ac scientia superbire Aug. sup. Ecclesiast.

Immensa præsumptio est, à seniore sibi reverentiam exigere, silentium imperare meliori. Greg. 8. mor.

In præcipiti pedem porrigit, qui mensurā sumrum limitem non attendit: & plerunque amittit, quod poterat, qui audacter ea, ad quæ pertingere non valet, eripere festinat. idem.

Præsumptio in errore, noxia. Aug. lib. de Trin. Inanis gloria, summum malum. idem de Quant. anim. cap. 34.

Iactantia non tantum in pompa, & nitore, sed etiam in fôrdibus est. idem lib. 2. de sermon. Domini monte.

Mirabile iactantia genus est, ut non possis putari sanctus, nisi sceleratus appareas. Bernard. sup. Cant. Serm. 1.

Præsumptioni debetur correctio, correctione mendatio: emendationi remuneratio. idem sup. Cant. serm. 45.

Arrogantia malorum omnium fons. Chrysost. de verb. Esa. Hom. 3.

Arrogans omnium est accusator. idem sup. Epiph. ad Cor. Hom. 27.

Gloria inanis vbiique arcem tenet. idem sup. Mat. Hom. 12.

Glorie cupiditas sinceram amicitiam non admittit. idem sup. Mat. Hom. 59.

Gloria inanis gehenæ procreatrix. idem de inan. glor. cupid. serm.

Gloriatio, præcipue iuvenile vitium. idem sup. Matt. Hom. 33.

Gloriatio

Glor.
Antioch.
Glor.
Hom. 2.
Iacta.
Hom. 6.
Vana.
sup. I. R.

Inuid.
apud Pl.
Inuid.
apud Pl.
Sicut
mit And.
Fac, ne
apud Stc.
Tant.
diosus fu.
Inuid.
Haud
qualis fu.
In ai dia
ab aliis in.
Sapiet
inuidere
Si quis
toti teipu
Stob.

Iter fac
bta: ince
dia. ibid.
Inuidic

Glotatio, voluptatis est intentio. idem ad pop.
Antioch. Hom. 18.

Glotari, insipientia est. idem sup. epist. ad Cor.
Hom. 24.

Iactantiam subsequitur ruina. idem sup. Matth.
Hom. 6.

Vana gloria excitat ad maiora audendum. Greg.
sup. i. Reg.

Inuidia.

E X G R E C I S.

Inuidia necessario est potentia comes. Thucyd. a.
apud Plut de vit. verec.

Inuidet & cantor cantori, & egenus egeno. Hes.
apud Plut prob. i.

Sicut rubigo ferrum, ita inuidia inuidos consu-
mit. Antist apud Diog. lib. 6.

Fac ne declines inuidiam, miserabilis fias. Pittac.
apud Stob.

Tam diu mihi fortunatus videor, quamdiu inui-
diosus fuero. ibid.

Inuidus hostis est sibiipsi. Menand.

Haud vlla fuisset in terris hominum inuidia, si ex-
quals fuisset hominum conditio. ibid.

Inuidiam non probo, velim tamen propter bona,
ab aliis inuideri. Eurip. ibid.

Sapientia causa potius, quam diuitiarum causa
inuidere licet. ibid.

Si quis inuidet viro fortunato, is etiam patria, ac
toti eipubl. denique sibiipsi inuidet. Euseb. apud
Stob.

Iter facientes per sole necessario comitatur vim-
bra: incendentibus vero per gloriam comes est inui-
dia. ibid.

Inuido vultu in terram deiecto aut magnum,

malum contigit, aut alteri magnum bonum. *Ibid.*

Inuidia seditionis parit initium. Democ. *Ibid.*

EX LATI N I S.

QUAM magnus mirantium, tam magnus inuidis-
trium est populus. Seneca de vit. beat.
Inuidia est ægitudo ex alterius rebus secunda.
Cic. 3. Tusc.

Virtutis comes inuidia plerunque bonos infestat.
Cic. 4 ad Heren.

Mos hominum est, ut nolint eundem pluribus
bus excellere. *idein de clar. Orat.*

Inuidia virtute parta, non inuidia, sed gloriapo-
tanda est. *idem i. inuect. in Catilin.*

Inuidia ex opulentia oritur. *Sallust. in coniur.*
Catil.

Non est congruum quæ augere honoribus cupias,
huic pietatis titulos inuidere, qui sunt omnibus ho-
noribus pulchritores. *Plin. lun. lib. 3. Epist.*

Qui inuidet, minor est. *idem lib. 6.*
Inuidi homines nihil aliud, quam virtutis sum-
tormenta. *Curt. lib. 8.*

Fertilior seges est alienis semper in agris,
Vicinumque pecus grandius ubi habet. *Ouid.*
1. de Arte amand.

Cui placet alterius, sua nimirum est odio fors. *Ho-*
sat. 1. Epist.

Alienum nobis, nostrū plus aliis placet. *Pub. Min.*
Inuidia supplicium suum est. *Ouid. 2. Metam.*
Nulla ingenia tam prona ad inuidiam sunt, quæ
corum, qui genus, ac fortunam suam animis non
quant, quia virtutem, & alienum bonum oderunt.
Liu. 4. Dec. lib. 5.

Inuidia filia est superbiæ, sed ista mater superbiæ
nescit esse sterilis; ubi fuerit, continuo parit. *Sufco*

matre

matrem, & non erit filia. August. de verb. Dom.

Tolle inuidiam, & tuum est, quod habeo: tolle
inuidiam, & meum erit, quod habes. idem sup.
Iohann.

Inuidia diabolum facit diabolum. Basil. in cons.
habit. in La.

Inuidia, arma diaboli. idem in Hexam.

Inuidia non solum multos, sed & optimos tangit.
Nazianz.

Inuidi color pallore afficitur, oculi deprimuntur,
mens accenditur, membra frigescunt, fit in cogita-
tione rabies, in dentibus stridor. Greg.

Tanto quis plus inuidet aliis bona præsentia, quā-
to minus ea ipse contempserit. idem s. mor.

Inuidia, occultum vulnus est. Cypria de zelo, &
liore.

Inuidia est in meliores. Greg. lib. 18. mor.

Inuidia cuncta bene gesta consumit. ibid.

Inuidia de superbia nascitur. idem lib. 5. mor.

Inuidis nihil infelicius, quos dum aliorum afficit
pena, nequiores reddit. idem in Past.

Nemine inuenies alienæ famæ inuidere, nisi qui
omnibus probris cōtaminatus desperat suum apud
posteros telebre nomen futurum. apud Plat.

Dolere intra nos ipsos debemus, si inuidos nos
esse sentiamus. Bern. sup. Cant. Serm. 59.

Rara virtus est alienæ non inuidere virtuti, ne-
dum gaudere ad illam. ibid. serm. 49.

Inuidiz, radix est homicidij. Chrysost. sup. Genes.
Hom. 54.

Inuidia, diaboli iumentum est. idem ad pop. An-
tioch. Hom. 42.

Inuidus contra suam ipsius salutem omnia facit.
idem sup. Gen. Hom. 61.

Inuidus alienas iacturas, suos quæstus existimat.
idem sup. Matth. Hom. 41.

Custodia, & Conservatio.

Quicustodiz præst, debet esse custodiz obser-
vans. Plut. probl. Dec. 1.

Longe facilius est, quæ quis habet, custodire,
quam omnia denuo acquirere. Demosth. apud Sto-
bium.

Custodes urbium fideles sint. ibid.

Qui multorum se profitetur custodem, eum si-
pientes sui primum capitis aiunt esse oportere. Cic.
Philip. 2.

Carcer vindex nefariorum est. Sallust. in Orat.
2. contra Cat.

Carcer habet tenebras, sed lumen sunt pii. Tert.

Custodiens rem sibi datam hostis declinat insi-
dias. Greg. in reg.

Carcer, poena est. Aug. libro 1. de sermon. dom. in
monte.

Solet dici: Bonum castellum custodit, qui corpus
suum custodit. Bern. in paru. serm.

Non minor est virtus, quam querere, parta tueri.

Casus inest illic, hic erit artis opus. Ouid. 2. de
Att. amand.

O faciles dare summa deos, eademque tueri

Difficiles! Lucan lib. 1.

Res familiaris queri debet ab his rebus, à quibus
abicit turpitudo, conseruari autem diligentia, & pa-
simonia, eisdem etiam rebus augeri. Cic. 2. Offic.

Propria custodi, alienis abstine. Sodiad.

Præsentia bona tuebitur, qui non omnia fortunz
crediderit. Plut. in Apoph.

Maiore tormento pecunia possidetur, quam ac-
quiritur. Sen. epist. 116.

Ordo.

Lapis componi debet ad regulam, non regulam ad
lapidem. Plut. de Profect. morum.

Nihil

Nihil ordinatum est, quod præcipitatur, & pro-
perat. Sen. Epist. 40.

Ordinatisimum est, minus ordinatum interdum
nliquid facere. Bern.

Ordinate ad ordines accedendum est: nam ca-
sum appetit, qui ad summa loci fastigia positis gra-
tibus per abrupta ascensum querit. Greg. in regist.

Nunquam potest inuestigari quod non per vi-
am suam queritur. Lact.

Ordo pater est modi. Aug. lib. 2. de ordine.

Omne ordinatum, pulchrum. idem de vera relig.

Ordines ab ortu ecclesiæ distincti. Greg. in Regist.

Nemo fauore, venalitate, aut supplicationibus ad
facio promoueatur ordines ibid.

Ordines maiores, & minores debent esse in Ec-
clesia instar angelorum in cælo. ibid.

Ordo ecclesiæ confunditur, si illicita præsuman-
tur. ibidem.

Ordo Ecclesiæ bene custoditus, lætitiam generat,
expellendo tristitiam. ibidem.

Accedendum ad Deum, non irruendum. Bern.
sup. Cant. serm. 30.

Ordinem, quo mundus regitur, ostendere diffi-
cillimum est. idem de Ordin. lib. 1.

Ex ordine rerum Deus cognoscitur. Aug. de Vera
religione.

Ordinatum ad unum finem non debet eius con-
trarium operari. apud Iurisp.

Curiositas.

E X G R A C I S.

Evitanda est curiositas verborum. Plat. de Regno.
Ridiculum est, cum quis sua ignoret, aliena
scrutari. idem de pulch.

Homo curiosus utilior est hostibus, quam sibi.
Plat. de Curt.

Curiositas non gaudet per antiquis, & obsoletis malis, sed calidis, ac recentibus, nouisque tragodias libenter spectat, ibidem.

Existimat curiosus tribus horis immutari ciuitatem ibidem.

Curiositas adulterium est alienæ voluptatis. ibid.

Multa cognoscendi studia comitatur garrulitatis vitium. ibidem.

Omnis fide caret homo curiosus: quam obrem simulis, & hospitibus citius credimus epistolam, ac suggilla, quam amicis, ac familiaribus curiosis. ibidem.

Curiosum esse, perniciosum est vita. Euripus Hippol.

E X L A T I N I S.

VI non sis iraeundus, ne sis curiosus. Senec. de ira. lib. 3.

Satis superque sit cuique suarum rerum cura: alienis nimis implicari, nimis molestum est. Cic. in Lel.

Aliorum patroni, nostra tueri, tenerèq; non possumus. Cic. de Orat.

E X S A C R I S.

Multo facilius inuenit siderum conditorem humilis pietas, quam siderum ordinem supersita curiositas. August. in serm. de Eclip.

Curiosus animus quanto fit peritus alieni meritum tanto fit ignarus sui. Greg. hom. 36.

Tamdiu quis peccata sua, quæ fieri debet, ignorat, quamdiu curiose aliena considerat. Prosper de Vit. contemp. lib. 2.

Multi student plus alta, quam apta proferte, & erubescunt plana, & humilia, ut hæc solum scire videantur. Bern. in Serm.

Quæ Deus occulta esse voluit, non sunt scrutanda: quæ autem manifesta fecit, non sunt negligenda, nec

ge & in illis illicite curiosi & in his dannabiliter inueniamur ingratii. Prospé de Vocat gent.

Vbi inuestigati non potest, quare ita iudicet Deus, sufficiat scire, quis iudicet ibid.

Lauda, & venerare, quod agitur, quia tuum est nescire quod agitur. ibid.

Curiositas est superflua inuestigatio ad se non pertinentium. apud Iuriscon.

Omnis indoctus curiosus est. Aug. de Mirabil scriptu.

Curiositas causa fere est omnium, quæ cognoscuntur à nobis. idem lib. 10. confess. cap. 35.

Curiositas cum temperantia pugnat. idem de Mot. ecc. cap. 21.

Per oculos maxime curiositas præualet. idem in Psalm. 1.

Homo cum seipsum ignoret, omnia cupit cognoscere. idem lib. 10. confess. cap. 8.

Propter solam curiositatem naturæ secreta inquiruntur ibidem cap. 35.

Pios pulsator plerunque inuenit, quod temerarius scrutator inuenire non potest. Bern. sup. Cant. serm. 24.

Scrutanda non sunt, quæ supra nos. Chrysost. sup. Gen. Hom. 4.

Maiestatis scrutator opprimitur à gloria, non miratur. Bern. sup. Cantic. serm. 63.

Curiosi sçpe decipiuntur. Idem Hom. 1. in Psal. 59.

Affinitas.

E X G R A C I S.

Decet consanguineorum pericula vñà subire, facultatem si dederit Deus. Eutip. in Orest.

Antiqua nouis cedunt affinitatibus. idem in Med.

Graues mortalibus consanguineæ cædes. ibid.

Affinitas ipsa præclara res est : inque aduersis rebus non quicquam melius domestico amico. Eurip. in Andr.

Cognatorum colloquia reconciliatio non parva sunt mentis. idem in Troadib.

Consanguinei omnes omnibus sint. apud Stob.

Qui relictis fratribus alios amicos querunt, similes illis sunt, qui suum rus incultum sinunt, & alienum excolunt. Deip. apud Stob.

Nec diuinarum, nec regni, quod apud homines imperium est diuinissimum, sine fratribus aut gratia, aut fructus esset nullus. Plut. de Amore frat.

Qui fratrem suum non amat, is nec parentes quidem, qui amborum generationis communes aiores fuerunt,

Fratrum amantem, & pauperem dici præstat, quam fratum osorem, ac diuitem. Soc. apud Stob.

Fratres sunt corporis tui partes. ibid.

Communio cognationis colenda. ibid.

EX LATI N I S.

CVm fratrum seditiones foedæ sint, ac truculentæ, prudentibus foeditissimæ, ac truculentissimæ videntur. Plut. de Frat. benevol.

Insanire mihi videtur, qui sibi firmam, constanter, veramque amicitiam cum eo fore persuasum habebit, qui fraternalm prodiderit. ibid.

Pessimum est mortalium, qui amari fratrem suum sine sui charitate putat. Quint. Decl. 5.

Pretiosum propinquitatis genus est, prius esse charum, quam proximum. in Hist. Sax.

Soror sorori matrimonium suo fortunatus invidet. Liuius lib. 6 Dec. 1.

Quod commune alteri est, desinit esse proprium Quinti. lib. 7.

Quod

Quod omnibus nascitur, industriae primum est.
idem Decl. 3.

Fas est uti publicis Erasm. in Epist.

Publica à paucis emi, periculum est. Sall. in Cō-
iur. Catil.

EX SACRIS.

Est approbanda liberalitas, ut proximos seminis
tui non despicias, si egere cognoscas: non tamen
ut illi ditiones fieri velint ex eo, quod tu potes con-
ferte pauperibus. Amb. de Offic.

Non sanguinis necessitudo, sed virtutis cognitio
proximos facit. Amb. sup. Malach.

Confanguineis potius est subueniendum, quam
ex teris Ansel. sup. Epist. ad Rom.

Collegium totum est suspectum, quando eius ca-
put est suspectum. apud Iuris.

Fratres homines omnes inter se. Aug. lib. 2. con-
tra Acad.

Fratrem non tolerans, infirmum nō diligit. idem
sup. io. tract. 21.

Fratres infirmitates fratrum tā corporales, quam
spirituales sustinens, est vere fratum amator. Bern.
sup. Cant. Serm. 13.

In congregatiōne commemorari facilius est,
quam in solitudine. Bern. in Circunc. Dom. Ser. 3.

Fratres non sint soliti de gubernatione Præpo-
siti, sed sua current. Basil. in Quæst.

Fratris egestati impendendum, quicquid ultra vi-
ta necessitatem habemus. idem in Sum. mot.

Fratre à fratre protectus, est fortis vīb. Chrysost.
de Sacerd. lib. 1.

Philosophia.

EX GRÆCIS.

Ad disputationes forenses ineptus philosophus.
Plat. de Scient.

Philosophia est qua quis se, & alios, bonis animis finit. cognoscit. idem de Philosoph.

Philosophi propter veritatem debent sibi etiam contradicere. Arist. Topic. 1.

Melius est non indigenti necessariis philosophian, quam ditari. idem Topic. 3

Philosophia docet homines cognoscere creatorum suum. idem de Mor.

Purus & perfectus philosophus mortificat desideria huius seculi, quæ adducunt ad mortificationem animæ, & corporis. ibidem.

Qui inuenit philosophiam, inuenit vitam inviroque seculo ibidem.

Propter admirari coepertunt homines in principio philosophari, & nunc Arist. Metaph. 1.

Sophista intendit se videri philosophum, ut sequirat gloriam, aut aliquid gratiarum humanarum: philosophus autem tantum scire verum. idem Metaph. 4.

Facile est ditari philosophis, si volunt. Arist. Polit. 1.

Ad philosophiam recurrat, qui delectari vult sine tristitia. idem Polit. 2.

Magnum instrumentum est auspicandæ philosophiæ, contemptus Plut. de tranq. anim.

Vere philosophantes sponte agunt, quæ ceteri legum metu facere solent. Xenoph. apud Plut. de virt. morali.

Dei munus est, quod viuimus: philosophiæ autem, quod bene viuimus. Stoic. apud Plut. de sera numis. vindict.

Rhetorum est agere verbis: philosophati autem licet etiam tacendo. idem Probl. 1.

Ideo philosophi diuitium limina terunt, & diuites non ita: quia illi sciunt quibus indigent; hi vero nesciunt. Aristot. apud Diog. lib. 5.

Hoc ex philosophia lucramur, quod nobiscum loqui possumus. Antist. apud Diog. lib. 6.

Vel propter renapub. opera danda philosophia est. Demosth. in Orat. amat.

Quemadmodum nullus est fructus medicinæ, nisi morbos corporibus exterminet: ita nec philosophia, nisi animæ vita expellat. Pyth. apud Stob.

EX LATINI S.

Satis ipsum philosophia nomen, etiam si modeste tractetur, inuidiosum est. Sen. Epist. 5.

Frugalitatem exigit philosophia, non paenam. ibidem.

Quid aliud philosophia quam vita lex est? idem Epist. 95.

Ad philosophiam configiendum est: ex literæ, non dico apud bonos, sed apud mediocriter malos insularum loco sunt. idem Epist. 14.

Nunquam instantum conualefcet nequitia, nunquam sic contra virtutes coniurabitur, ut non philosophia nomen venerabile, & sacrum maneat. ibidem.

Non est philosophia populare artificium; gubernaculum est: per ancipitia fluctuantum dirigit cursum: haec adhortabitur, ut Deum sequaris, feras causum. idem Epist. 16.

Quantum autem potes, in philosophiam secede: illa te suo sinu proteget, in huius sacrario aut tutus eris, aut tuior. idem Epist. 104.

Non præstant Philosophi quæ loquuntur, multum præstant, quod loquuntur. idem de vit. beat.

Cum tota philosophia fructifera, & fructuosa, nec villa pars eius inculta, ac deserta sit: tum nullus in ea feracior locus est, nec vberior, quam de officiis, à quibus constanter, honesteque viuendi præcepta ducuntur. Cic. 3. Offic.

Philosophia, deorum inuentio est. Plat. apud Cic.
2. Tusc.

Est laudatarum artium omnium procreatrix, &
quasi parens, ea, quam Græci philosophiam vocant.
idem 2. de orat.

Philosophia nihil aliud est, si recte interpretari
volumus, quam studium sapientiæ. idem 2. Offic.

Cultura animi, philosophia est, quæ extrahit via
radicibus, & preparat animos ad satus accipiendo.
idem 2. Tusc.

Philosophia est animi medicina. in hist. Sax.

Qui philosophiam profitetur, grauissimam mihi
personam sustinere videtur. Cic. in Pif.

Philosophi virtutis magistri. idem 5. Tusc.

Non ex singulis vocibus philosophi spectandi
sunt, sed ex perpetuitate, & constanția, resque spe-
ctari oportet, non verba. ibid.

A philosopho si afferat eloquentiam, non asper-
nor: si non offerat, non admodum desidero. idem
2. Tusc.

Degustandum e philosophia, non in ea ingur-
tandum Gel lib. 5.

Non oratoria disciplina desideratur, quia perfe-
ctus orator nunquam repertus est: vel philosophia,
quia nullus consummatae sapientiæ. sed e contrario
plurimi semetipſos exhortantur, vel aliquas parti-
earum addiscere, quia vniuersas percipere non pos-
sunt. Colum lib. 11.

Quotus quisque philosophorum inuenitur, qui
sit ita moratus, ut disciplinam, non ostentationem
scientiæ, sed legem viræ putet, qui obtemperet ipse
fibi, ac decretis suis: videre licet alios, cum quorum
vita mirabiliter pugnat oratio, quod quidem est
turpissimum. Cic. 2. Tusc.

Facere philosophia docet, non dicere: & hoc ex-
git, ut ad legem suam quisque viuat, ne orationi vi-

et dissentiat, ut ipsa inter se vita sine omnium actionum dissensione vnius coloris sit. Sen. epist. 20.

EX SACRIS.

*S*i qua vera philosophi dixerunt, ab eis sunt, tanquam ab iniustis possessoribus, vendicanda in veram nostrum August lib. 2. de doctrina Christi.

Philosophia docet iuste, ac recte regnare. Hug. in didasc. 3.

Philosophiae precepta nescenda: viuedum autem similiter Lact. lib. 3.

Philosophia, amor sapientiae interpretatur. Aug. lib. 3. confess. cap. 4.

Philosophia rerum rationes promittit. idem lib. 2. de ord.

Philosophia non qualis, sed num animarum salutis proficit, disputandum est idem epist. 40.

Philosophiae studium in actione, & contemplatione versatur. idem lib. 8. de Ciuit. Dei. cap. 4.

Vere philosophari, est amare Deum. idem eodem lib. cap. 9.

Philosophandi causa, est finis boni. idem lib. 19. de Ciuit. Dei. cap. 1.

Philosophorum omnium commune studium fuit, quizzere vitam beatam. idem de Epic. & Stoi.

Philosophiae mater afflictio est. Chrysost. super Act. Apost. cap. 15.

Tudor.

EX GRÆCIS.

*I*nter homines pudentes versatur Deus. Plat. de Scient.

Pudor adolescentiam decet, deinde admodum generose respondet. idem.

Metus, & pudor sunt custodes sufficientes. idem de repub.

Viro probo verecundia nō conductit, quippe quae
pro rebus improbis fiat. Arist.

Verecundiam in iuuene laudamus, in senecte
vituperamus. ibid.

Magis mihi placent iuuenes, qui rubescunt, quam
qui pallescunt. Plat. apud Plut. de vit. verecund.

Habet hoc peculiare pudor virtiosus, quod cūca-
teras cupiditates sequatur penitentia, hic non se-
quitur, sed protinus in ipsis factis adeat. ibid.

Rubor, virtutis color est. Diog. apud Diog. Lae.
lib.7.

Pudor mendico inutilis Homer. Odyss. lib.ii.

Ingentitas tendit ad pudorem. Eurip. in Alcest.

Vir turpis verecundia moueri non potest. Eurip.
in Supp.

Malus est pudor, vbi vincit imprudentia. Theop.
apud Stob.

Omnes res humanæ consenescunt, prætersola
imprudentiam. ibid.

Pudorem mulier cum ueste exuit. ibid.

Pudorem in muliere, pulchritudinis arcem est
dicebat Demades. apud Stob.

E X L A T I N I S.

Nec de altero quidem satis fiducia habeo, ex-
cepto eo, qui adhuc peccare erubescit: nutriendis
est hic pudor, qui quandiu in animo eius durauerit:
al quis erit bona spei locus. Sen. epist. 25.

Plures pudore peccandi, quam bona voluntate
prohibitis abstinent. idem epist. 84.

Verecundia vitium est, sed amabile. Quin. lib.ii.

Non habitant simul, pudor, & fames. idem De d.

Custos virtutum omnium decus fugiens, & lat-
dem maximam consequens, verecundia est. Cic. de
Orat.

Moderatrix cupiditatum, verecundia est. idem
de finibus.

Sæpe videmus fractos pudore, qui nulla ratione
vincerentur idem 2. Tusc.

Pudor in bello est maxime periculosus. Planc. ad
Cic.

Verecundia patens est omnis honesti consilii, tu-
tela solennium officiorum, magistrorum innocetiarum, cha-
za proximis, accepta alienis, omni loco, omni tempo
re favorabilem præ se ferens vultum. Max. lib. 4.

Vbi studium verecundiæ est, cupiditas rationi ser-
vit idem lib. 6.

Verecundia liberi est, servi vero timor. apud Te-
ren. in And.

Formam pudor honestat. Curt. lib. 9.

Sæpe minus est constantia in rubore, quam in cul-
pa. Curt. lib. 9.

Illum ego periisse dico, cui quidem perit pudor.
Plaut. in Bacch.

Verecundia timorem vincit Liu. 1. Dec. lib. 2.

Pudor malignitatem vincit idem 4. lib. 8.

E X S A C R I S.

Verecundia, soror est continentiae. Bern. sup. Can.
serm 36.

Nec sterilis verecundia grata, nec humilitas præ-
ter veritatem laudabilis. idem.

Est verecundia pudicitia comes, cuius societate
castitas ipsa tutior est. Ambros. 1. de Offic.

Pudore culpa minuitur, defensione cumulatur.
idem de mor. Abel.

Mitigat judicem pudor reorum, excitat autem
pertinacia denegantium. Aug.

Verecundia laudabilis in malo, reprehensibilis in
bono. Greg. hom. 10.

Quos tormenta non vineunt, interdum vincit
pudor, & ingenia liberaliter educata facilius verecun-
dia, quam metus superat. Hiero ad Pammach.

Verecundia magistra ipsa natura est idem.
 Sustineat in audiendo verecundiam, qui noluit
 in faciendo habere disciplinam. Hug. de discip. Mon.
 Quicquid pudet dicere, pudeat & cogitare Hiet.
 Confusio nascitur ex reprehensione Ansel.
 Erubescens causa est peccatum. August. serm. 4
 de verb. dom.

Erubescimus vulnerum ligaturis, qui de vulneribus
 interdum gloriamur. Bern. in circumcis. dom.
 serm. 1.

Verecundia vetustatem ingerit, & gratiam auget
 idem. sup. Cant. serm. 33.

Pudor bonus, quo peccare, aut peccasse confusus
 deris Bern ad mihi. templ.

Pudor frænum vitiorum est Chryso. super Matth.
 Hom. 33.

Impudentia.

Quisquis pudore vacat, non sentit dolorem et
 turpiter factis. Plut. de vit. verec.

Impudentia falso magnanimitas putatur. Plaut.
 Off. audi.

Maximum omnium vitiorum, quæ inter homi-
 nes sunt, impudentia est. Eur. in Medea.

Impudentia dux est ad turpia. apud Stob.

Impudentia, morbus maximus. ibid.

Impudentia non consenescit. ibid.

Impudentia post peccata maxime Deo displicet
 Chrysost. de verb. Esaiæ, Vidi dom.

Quantum Deo displicet peccatorum impuden-
 tia, tantum verecundia placet. Bern. sup. Cant. serm.

Impudentes quidam absque causa sunt. Chrysost.
 super Genes. hom. 8.

Impudentem facit mala conscientia. idem sup.
 Act. Apost. hom. 17.

Mores, & qualitas.

EX G R A E C I S.

Quot mores hominum, totidem respub. Plat. de
republ.

In se frequēti cognoscuntur habitus. Arist. Eth. 3.

Qualis unusquisque est, taliter viuit. idem Eth. 4.

Diversitates morum nequaquam ad dilectionē
sunt aptas. Arist. O econ. lib.

Mores boni approbant verba. Plut. de Offic. aud.

Ne sis nimium moribus facilis, neu nimium dif-
ficialis Demet. Phal.

Habebis in negotio memoriā, in occasione cau-
tionem, in moribus generositatem, in labore con-
stantiam, in diuinitiis amicitiam, in oratione persua-
sionem, in silentio ornatum, in sententia iustitiam,
in audacia fortitudinem, in actione potentiam, in
natura pietatem idem.

Sis in adolescentia continens, in media ætate iu-
stus, in senectute sapiens, in morte sine dolore. Sod.

Nec vinum austерum est aptum potionis, nec mo-
res agrestes conuersationi. Socrat. apud Stob.

Mores iusti peculium sunt pretiosissimum. ibid.
Mores bonus stabilior est lege. ibid.

Mores dicentis, non verba persuadent ibid.

Persarum reges ante sacrificia de pietate disserūt:
antequam bibant, de temperantia: pugnaturi vero,
de fortitudine. ibid.

EX L A T I N I S.

Sibi quisque dat mores, ministeria casus assignat.
Senec. Epist.

Plura moribus, quam viribus vincimus. Quint.
Declam. 5.

Ea magna voluptas, æqualem, ac parem verbis vi-
tam agere, atque ita viuere, ut omnis oratio morib.
consonet. Cicero contra Sallust.

Pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figuræ.
Qui sapit, innumeris moribus aptus erit. Ouid.
de art. am.

E X S A C R I S.

Quoniam in disponendo statu, ornandisq; me-
ribus periculo maiore peccatur, maior diligen-
tia adhiberi debet. Laſt.lib.2.

Mores praui grauiores inimici sunt, quam inimi-
ci infesti. Ambro.

Mores nostri ex eo, quod diligimus, iudicantur
August. Epist. 52.

Non omnes par inorum qualitas astrinxit. Greg.
30. mor.

Qualitas inorum permutat ordinem personarum. idem in Paſt.

In omnibus moribus nostris nihil fiat, quod cui-
usque offendat aspectum, sed quod nostram decet
sanctitatem. August. in Reg.

Quisquis rebus prætererūtibus strictius vtitur, qui
ſeſe habent mores eorum cum quibus viuit, aut in-
temperas est, aut ſuperstitiosus. Aug. 3. de doct. Chri.
Conditio personarum ſemper impicitur.

R e mediu m.

Remedia malorum in ipſa ſunt mora. Euripid. in
Her. furio.

Quibusdam remedia monſtranda ſunt, quibus-
dam inculcanda. Senec. Epift. 27.

Animi remedia inuenta ſunt ab antiquis: quo-
modo autem admoueantur, aut quādo, nostri ope-
ris eſt querere. idem epift. 65.

Gubernator ubi naufragium timet, iactura, quic-
quid feruari potest, redimit. Curtius lib. 5.

Tutius arbitror mali remedium ab animo, quam
loco petere. Erasm. in Epift.

Qj

Qui remedium expectat, celare suum malum nō
dicitur. ibid.

Remedium semper tempus affert rebus imme-
dicabilibus. ibidem.

Ex cōsideratione remedii, periculi cōstimator quā
titas. Bernar. in Natiuit. Dom. ser. 6.

Remedia superstitiosa fugienda sunt Chryso. sup.
Epist. ad Colos. Hom. 8.

Roma.

E X L A T I N I S.

Roma lux orbis terrarum, & arx gentium est. Ci-
cer in Catil.

Roma domicilium est imperii ibid.

Romani prēclara agere, quam scribere malebant.
Sallust in coniurat. Catil.

Romanis principio visum est melius, amicos, quā
seruos quātere.

Romanum est fortiora facere, & pati. Liuius lib. r.
Dec. 1.

Romani plus auxerunt imperium parcendo vi-
tis, quam vincendo. idem lib. 10. Dec 3.

Patescensent, populus iubet. idem lib. 1. Dec 4.

Spiritus Romani magis magni, quam utiles. idem
lib 1. Dec 3.

Romanus senatus præcipiebat Consuli, ne quem
invitum militem duceret in aciem. idē lib 2. Dec 4.

Romani, nec si vincantur, animos minnunt, nec
si vincant, secundis rebus insolescunt. iust lib. 32.

E X S A C R I S.

Roma est communis patria apud Iuriscons.

Roma diuinitus apostolica sedes est colloca-
ta. ibid.

Tot in Roma reges videbantur, quot ciues. Ci-
nes Pyrrhilegatus apud Platin.

Natura vires omnes in unam urbem effudisse vi-
detur. ibid.

Quæ orta sunt, occidunt : quæ aucta, senescunt.
Imperium Romanum magnum habuit incrementum: verum postea principū, ac populi ignavia spilōdor ille Romani nominis in obscuras tenebras conuersus est. ibid.

Roma caput est omnium ciuitatum. August. in Quæst. ex vtroque.

Roma se sua ipsius magnitudine fregit. idem lib. 18 de Ciuit. Dei.

Curia Romana facilius bonos recipit, quam facere consuevit. Bern. de Cons. lib. 4.

Vestis.

CVm veste mulier pudorem exuit. Herod. apud Stob.

Vestis, corporis concinnitatem, benevolentia autem peccatum obtexit. ibid.

Vestiri decet in foro honeste, domi, quod satis sit. Gel. lib. 1.

Cultus, & victimus familiaris vitam indicat. Terent. in Heaut.

Non vestis, sed pudicitia, vera matronarum ornamenta. Iust. lib. 20.

Quod pro sola inani gloria vestimentum pretiosius queritur, res ipsa testatur: quia nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, vbi ab aliis non possit vide ri. Gregor. in Hom.

Exterior superfluitas, interioris hominis indicum est. Bern. in Apolog.

Sub quauis veste bene colitur pietas. Bern. in Epi.

Neglecta mundities, & inulta vestis, cultus ipse sine cultu. Aug. de doctr. Christ.

Vestis pontificis, ostentatio est bona & cōuersatio nis. Greg. super 1. Reg.

Qui veste muliebri vtuntur, nescio vtrum falsos viros, an falsas mulieres melius vocem. August. lib. 1. Solilog.

Vestitus

Vestitus mundus secundum viri voluntatem mulieri conceditur. idem Epist. 19.

Cultus prouinciarum morem sequatur. Hieron. in Epitaph. Nepotis.

Sordida vestes, candida mentis indicia sunt idem ad Rust.

Muliebri ueste utentes infames redduntur. Aug. lib. 2. Soliloq. cap. 6.

In uestibus pretium affectatur a multis, non necessitas. Bern. sup. Miss. est. serm. 1.

Vestium curiositas, deformitas mentium, & motum indicium. idem de consid. lib. 3.

Vestes nostrae, virtutes sunt. idem de Quadrag. lib. 3.

Habitus exterior clarus, cum mentis grauitate est accipiens. Greg. in regist.

Opportunitas.

Opportunitas non obseruata cum omnibus quidem in rebus ingens affert malum, tum vero maxime in admonendo detrahit vilitatem. Plut. de amic. & adulat.

Cupide occasions tandem oblatae arripiuntur. Demosth. ex argu. lib.

Grauissimae sunt, & sapientissimae occasionum conciones, eademque perspicuae, nec sine pernicio negliguntur. idem i. Olynth.

Occasionis vox nihil aliud est, quam diligens tem-
pons, & ceterarum circumstantiarum consideratio. ibidem.

Adolescentibus praesertim fugienda occasio ma-
li. Erasm. in epist.

Temporibus medicina valet, data tempore pro-
funt;

Et data non apto tempore vina nocent. Ouidius
1. de remed. amoris,

Sum dea qua rara, & paucis Occasio nota.

Quid rotulae insistis? Stare loco nequeo.

Quid talaria habes? Volucris sum, Mercurius
qua?

Fortunare solet, tardo ego, cum volui.

Crine tegis faciem? Cognosci nolo. Sed heusta,

Occipiti caluo es? Ne teneas fugiens. Ausonius

Occasio in p̄cilio amplius solet iuuare, quam
virtus. Veg. lib. 3.

Occasione dimidiūm negotium conficis in his.
Sax.

Tempus sortitus mendicus, multum potest.

Magna res, patua in tempore data.

Cum vult non potest, quia quando potuit, no-
luit: ideo per malum velle perdidit bonum posse.
Augustin.

Delinquendi materia debet p̄cidi. apud Iurisp.

Nihil p̄ttereundum est, quod ad rem pertinet.

Demosth. in argum. lib.

Ad opportunitatem superfluum inutile est. Chrys.
soft. de p̄niten.

Mare, & Nauigatio.

E X G R E C I S.

Fidelis terra, infidele mare, insatiabile lucrum. De
metr. Phaler.

Vt nauigatio iuxta littus: sic ambulatio circa ma-
re iucundissima est. Plut. probl. Dec. 1.

Qui nauigant, tantum à morte distant, quanto à
nauis crassitudo. Anacharsis apud Diogen. lib. 1.

Securissima è nauibus est, qua in portum venit.

Boni gubernatoris est, ventorum se flatibus ad
commodare: viri autem sapientis, animi affectibus.
Aristo. apud Stob.

Iucundum est, mare ex terra intueri. Callimach.
apud Stob.

In terra pauperem esse præstat, quam diuitem nauigare. Menand. ibidem.

EX LATINIS

ET SACRIS.

Magna pars hominum, quæ nauigatura est, de tempestate non cogitat. Senec. de tranquill. anim.

Maris nauigatio mortis causa. Plin. Senior lib. 19.

Mare nauigare coagit avaritia. idem lib. 22.

Improbè Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit. Pub. Mim.

Venturam melius præfigit nauita mortem:

Vulneribus didicit miles habere metum. Proper. lib. 3.

Nec violasse fidem tentantibus æquora prodest:
Pessidix poenas exigit ille locus. Dido apud Ouid.
Difficile naufragium patitur qui ventorum rationem diligenter inspicerit. Veg. lib. 4.

Mare viua in se corpora retinet, mortua reiicit.
Greg 6. mor.

Maris fluctus dicuntur, mentis cogitationes. idem
libr. 11. mor.

Navis Petri, ecclesia designatur. idem 17. mor.

Promissio.

EX GREECIS.

Sponde, propinqua est noxa. Plut. in Conu. Sapient.

In iustum quod promittitur, dicitur, sed non promittitur. A gesil. apud Plut. in Apophth.

Fac magna, non magna promitte. Phoci. apud Stob.

EX LATINIS.

Pacta semper, & promissa seruanda sunt, quæ nec si, nec dolo malo facta sunt. Illa seruanda non

sunt, quæ non sunt ipsis utilia, quibus illa promis-
ris. Cicer. 3. offic.

Promissa seruanda non sunt, si tibi plus noceant,
quam illi profint, cui promiseras. idem. 1. Offic.

Quod affirmatue, quasi Deo teste promiseris, id
tenendum est. idem 2. Offic.

Sponsionis vinculum non leuat dignitas rerum
sponsarum. Liuius 1. Dec. lib 8.

Sponsio neminem præter sponsorem obligat. ibidem.

E X S A C R I S.

Promissionum perceptio, est custoditio precepto-
rum. Chrysoſt. sup. Act. Apostol. Homil. 1.

Quoniam iam voulisti, iam te astrinxisti, aliud tibi
facere non licet, non talis eris, si non feceris, quod
voulisti, qualis mansisses, si nihil tale voulisses. minor
enim tunc es, non prior modo autem (quod ab-
fit) miserior, si ideo fidem fregeris, quanto beatior, si
persolveris. August. de Armet. & Paul.

Tolerabilius est promissum non facere, quam fa-
cere quod turpe est. Amb.

Cuius animum nescis, de eius voluntate pericu-
lose promittis. Hieronym.

In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto
muta decretum, quod incaute voulisti, non facias
impia est promissio, quæ scelere adimpletur. Isid. 2.
Soliloq.

Quanto citius malum votum impleti promitti-
tur, tanto celerius punitur. Greg. libr. 16. mor.

Bona vota quoties effectum percipiunt, multi-
plicantur. idem 34. mor.

Dignus est suppicio, qui seipsum Deo subtrahit,
à voto resiliens. ibidem.

Mundi promissa semper fallunt: Dei autem pro-
missa nunquam fallunt. August. ser. 3. de verb. Apof.

Pre-

Promissio est beneficium, idem epist. 120.

De promissionibus Dei nihil dubitandum. idem
in Quæst. ex vtroque.

Promissa sua ut Deus compleat, non est in Dei, sed
in hominis potestate. idem lib. 1. de prædi. Sanct.

Vultus.

E X G R A C I S.

Ex specie comprehenduntur mores. Cleant apud
Diogen. lib. 7.

Ad vultum boni viri aspicere, dulce est. Eurip. in
Ion.

Non intemperanter, sed arte quadam facies futu-
ræ vxoris consideranda. benigni enim oculi summam
animi pulchritudinem comitantur. quæ autem ma-
ligna, & odiosa fuerit, ea statim & oculis transuerse,
implacideque intuetur. Qui stolidus, ac simplex est,
pupillas, & oculos patentes gerit, vt asini, & oves.
Cui supercilia coniunguntur, improbus est. Cuius
superficies in vultu non rubet, sed obscura, caligi-
nosaque est, huius anima nunquam vlo modo ex-
hilaratur. cæterum eiusmodi notæ non solum virgi-
nios, & mulieribus, sed etiam viris insunt. vnde de
mulieribus, quales futuræ sint, multo ante vatici-
nantur Indi. Nicost. apud Stob.

E X L A T I N I S.

Magnorum virorum non minus utilis est prese-
ntia, quam memoria. Senec. Episto. 102.

Frons pluribus generibus peccat. Quint. lib. 1.

Fronte ac vultu simulatio facililime sustinetur.
Cicer. ad Lent.

Vultus, ac frons animi est ianua, quæ significant
voluntatem abditam, & occultam. idem de petit.
Consul.

Frons tristitiae, hilaritatis, clementiae, seueritatis
index. Plin. Senior lib. II.

Heu quam difficile est, crimen non prodere vul-
tu. Ouid. 2. Metamorpho.

Nec bene mendaci risus componitur ore,
Nec bene sollicitis ebris veiba sonant Tibul.
Fronti nulla fides. Iuuenal. Sat. 11.

EX S A C R I S.

NON ita exprimit affectum digitus, sicut vultus
Bern.

In plerisque iusti aspectus, admonitio correctio-
nis est: perfectioribus autem latitiae. Amb. sup. Beat
immacul.

Faciem crassitudine operit. Greg. lib. 12. mor.

Facies Dei, cognitio eius est idem in 2. Reg.

Facies notat conuersationem. ibidem.

Frons, pudoris sedes. August. de verb. Apost.

Formarum varietas, & specierum numerositas in
rebus conditis, quid, nisi quidam radii deitatis? Bern.
sup. Cant. Serm. 31.

Mercatura, & Lucrum.

EX G R A E C I S.

CVi nihil restauratur, habita finiuntur velociter.
Aristot. Ethic. 4.

Lucrum turpe accusatio naturæ est. apud Stob.

Omnis homo lucri cupidus est. Plutarch. de cupid.
lucti.

Lucrum est auxillum indigentie. Arist. Ethic. 5.

Quod cum maiore labore acquiritur, magis dilige-
tur. idem Eth. 8.

Necessarium est in omni ciuitate aliquid vendi, &
aliquid emi. idem Polit. 6.

Fidelis terra, infidele mare, insatiabile lucrum est.
Demetr. Phal.

Damnum potius, quam turpe lucrum eligendum
est. Diog. lib. 2.

Nisi lucrum esset, nemo esset improbus. Deiph.
apud Volat.

Mercatura exercetur rerum permutatione. Ho-
mer. Iliad. libro 7.

Non in omnibus lucrum tibi proponas.

Patua lucra maiora detrimenta afferunt.

Pecunia in emendo, & vendendo æquat summos
infimis, tollitque dissidium. Demosth. in argum.
libr.

In emendo tempore qui prior est, prior etiam in-
te putatur. ibidem.

Vt paucis dicam, quantumuis sapientem animum
lucrum vi superat. apud Stob.

Spes mali lucri, initium est iacturæ. Xenoph. apud
Stob.

Lucrum iustitiae præferunt impii. ibid.

Agricolæ, & mercatores ab admittendo bello
melius deterreti non possunt, quam si eis negotia-
tionis euercio, illis agrorum vastatio proponatur.
Demosth. in arg. lib.

EX LATI NIS.

Avarus animus nullo satiatur lucro. Seneca. Epis.
libol. 95.

Nullus, nisi ex alterius damno quæstus est. idem
deira lib. 2.

Sordidi putantur, qui mercantur à mercatoribus
quod statim vendant. nihil enim proficiunt, nisi ad-
modum mentiantur. Cic. i. Offic.

Malo emere, quam rogare. idem 6. Act. in Verr.

Emptum cum male est, semper pœnitet. Plin. Se-
nior lib. 18.

Quid non facit, aut patitur mercator? Erasm. in
Epist.

Publicum à paucis emi, periculosum est. Sallust.
in Coniur. Catil.

Lucri bonus odor ex re qualibet. Iuuen. Sat. 24.
Difficile salua erit ciuitas, in qua pluris, quam bos,
venundatur pisces. Cato apud Plutarch. in Apophth.

Qui præcoccia magno emunt, desperant se ad ma-
turitatis tempus peruenturos. Socrat. apud Diog.
Laet. lib. 2.

In magna inopia quicquid emi potest, vile est.
Quintilia. Declam. 12.

Res partim emuntur pecunia, vt domus: partim
tempore, & diligentia, vt liberalis disciplina. Diog.
lib. 6.

Terra omnia parit, & rursum recipit.

E X S A C R I S.

QVÆSTUS magnus, conscientiæ puritas. Chrysost.
^{sup. Matth. Homil. 58.}

Damnum qui certat euitare, potior est eo, qui
certat lucrum querere. apud Iuriscons.

Lucrum non querendum in rebus diuinis. Amb.
^{sup. Luc.}

Mercatorum laboriosa vita est. Aug. Ser. 43.

Nemo habet iniustum lucrum sine iusto damno.
Idem.

Non sic sapit lucrum, quam dolet damnum. idem.

Quæstum facile negligit generosus animus. Hier.

Aurum, & diuitias per bella querere, nefas est: per
maria periculum: per falsitates opprobrium: per
agriculturam vero licitum est. honestum vero est lu-
crum, per quod nemo lœditur, iuste acquiritur, &
nulli præjudicatur. Cassiodorus in Epist.

Vltronæ vilescent merces, & pretia facilitate do-
crescunt. Hieron. ad Demetr.

Premium rebus imponit affectus. Amb. 1. de Offic.

Emptio præsumitur facta ex pecunia illius, cuius
sunt instrumentum. apud Iuriscons.

Emptor bonæ fidei dicitur esse, qui aut ignorauit
rea

rem alienam, aut putauit eum qui vendidit, habere potestatem vendendi. ibid.

Luera interdum, damni occasione colligimus.
Chrysoft sup. Matth. Hom. 9.

Luctis spes omnia difficultia facit iucunda. idem de Sacerdo. lib. 3.

Mercator homo vix Deo potest placere. idem sup. Matth. Hom. 38.

Vsura, & mutuatio.

*H*Abes, ne foenereris, quia non indiges: nō habes, ne foenereris, quoniam satisfacere non poteris.
Iust. de vsur. vit.

Foenus, onus est etiam diuitibus ī tolerabile ibid.

*Si necessariis contenti essemus, minime vsuratio-
rum genus pessimum inueniretur.* ibid.

*Deliciae foeneratores fecerunt, non secus ac auric-
fices vnguentarios, ac tintores.* ibid.

*Et esca, vsura est, & vestis, vsura est, & quodcunq;
sont accedit, vsura est: quod velis ei nomen impo-
nas, vsura est.* Ambros. lib. de Dauid.

Peior ciuis existimatur foenerator, quam fur. Ca-
to de Re rust.

Foenerator etiam iis inuisa est, quibus succurrit.
Colum. lib. 1.

*Turpia lucra foenoris, & velox inopes vsura truci-
dat.* Ans in Eclog. de Vit. hum.

Vsura liberos seruos faciunt. Pub. Mim.

*Qui sub vsura accipit, sub tempore quasi bene-
ficium sentit, sub vsura per omnes eius facultates de-
currat, & totum conuertit in debitum.* Chrys.

*Prudentis viri est, qui mutuum prudenter dedit,
id amice recipere: non postquam humaniter con-
cessum est, caro recipere.* Ceph. apud Stob.

Ad factos ordines non sunt promouendi vsuaristi.
Gregor. Regist.

Fœnus, extremae impudentia signum. Chryssup.
Matth Hom. 57.

Vsurarius super omnes mercatores maledictus.
idem sup. Matth Hom. 33.

Lætro.

OMnis fuit malignus est. Arist. Rhet. 2.
Non solum qui clam tollit, sed etiam qui placit tollere vult. latro est idem Topic. 6.

Nemo ad humaanum sanguinem propter ipsum venit, aut admodum pauci, nudum latro transimitur: etiam in obsecrata via, pauperi pax est. Sen. Epist. 14.

Nulli etiam, cui rapina fœliciter cessit, gaudium rapti durauit in posterum. idem epist. 17.

Nullum est aliud latronum beneficium, nisi ut commemorare possint iis se vitam dedisse, quibus non ademerunt. Cic. Phil. 2.

Insidiatori & latroni non potest asserti iniusta nex. idem pro Milone.

Nihil est tarpis ingenuo, nihil minus libero dignum, quam in conuentu maximo cogit a magistris furtum reddere. idem 4. Actione in Verrem.

Furtum deprehendi, infelicitis ingenii est. Plinii Senior in prefat.

Furto sublata quædam fertilius proueniunt. idem lib. 19.

Turpe est, virtutis gloriam magnitudine præda minui. Maxim. lib. 6.

Si propterea non fecisti furtum, quia times, ne videaris intus in corde fecisti: furti reus teneris, cui nihil tulisti. Aug.

Fur nemo rei suæ est. Tertul.

Maleficio præda coniuncta est. Laft. lib. 3.

Si nomen eis clāendo auferre, multo maioris potest violenter eripere. Aug. in quodam serm.

Pleunq;

Merunque amittit quæ poterat retinere, qui au-
dacter ea, ad quæ pertingere non valet, eripere fe-
stinas. Greg.

Qui recipiet, qui aliena tulerit, si semper ardebit,
quisua non dedit. Rabir. sup. Matth.

Vt omnes crudelitates est diuitem velle fieri
de exiguitate mendici. Eras. in epist.

Latro merito grauiora legibus patitur, quam cō-
tra leges ipse commisit. Augst. contra epist. Parin.
cap. 7.

Latro bonus magnam peccatoribus præstat fidu-
ciam. Greg. in Regist.

Fur nocturnus si occiditur, non committitur ho-
micideum. Aug. lib. 2. Quæst sup. Exod.

Quod inuenisti, & non reddidisti, rapuisti. idem
serm. 19 de Verb. Apost.

Ablatio rei alienæ, restitutio dissoluitur Chrys.
sup. Matth. Hom. 12.

Abstinenda manus ab alienis, si pecunias exigere
non possumus. idem de Virt. & vit. Ser.

Furmentitur, ac peierat. idem sup. Epist. ad Phil.
Ser. 1.

Furtum segnitiei est. idem sup. epist. ad Heb.
Ser. 5.

Debitum.

Magis redde mutuum, quam amicis tribue. A-
vit. Eth. 9.

Primum delictum arbitrantur per se mentiri:
segundum vero debitorem esse, quādoquidem qui
debent, ut plurimum mentiri coguntur. Plutarch. de
Vt. vsur.

Mutuum sumere, mendacii principium est. Basil.
in Hexam.

Nihil grauius, quam audire, redde. ibid.

Patrum intercessit, vtrum ab homine, vel à fortuna
mutuum acceperis. Sén. epist. 37.

612 DEBITVM, PRIVILEGIUM.

Est animi ingenui, cui multum debeas, ei plurimum velle debere. Cic ad Curt.

Reddit beneficium, qui libenter reddit. in Hist. Saxon.

Stultus est debitor, qui gaudens pecuniam accipit, & tempus, quo reddere debeat, non attendit. Greg. in Mor.

Censum non soluere, est usuratio libertatis apud turisper.

Debita, quæ diuini oramus, peccata sunt. August. Epist. 54.

Debitum qui exigit, non peccat idem lib. 19. contra Faust.

Debitorum sumus præcipue quinque, scilicet, corpori cordi, fratri, sanctis, & mortuis. Bernh. de Verb. domini.

Bejantibus sumptus debentur ab iis qui in pace sunt. Chrys. sup. epist. ad Philip. Secim. 4.

Priviliegium.

Nihil odiosius, quam revocare ea, quæ maiorum benignitas indulxit. Eras. in epist.

Priviliegium est principis beneficium contra ius commune indultum apud turisper.

Priviliegium ita vni ecclesie concedatur, ut alterius iniuria non irrogetur. Greg. ex Regist. lib. 2.

Spectaculum, Ludus.

Vita sine festiuitatibus longa est via sine diversioriis. Democ. apud Stob.

Iocus sæpen numero remissio studii est. Plat. de summo bono.

Requies, & ludus in vita necessaria. Arist. Eth. 4. Ludus est propter requiem. idem Polit. 8.

Statim a primis annis pueri honestis iocis afficiendi sunt: nam si iocis minus decentibus affuerint,

funt, nunquam legitimi probique viri euadere poterunt. ibid.

Ludendi est quidam modus retinendus, ut ne nimis omnia profundamus, et atque voluptate in aliquam turpitudinem delabamur. C/c i Offic.

Precis non omnem licentiam ludendi damus, sed eam, qua ab honestatis actionibus non sit aliena. idem i Offic.

Aduersus miserios inhumanus est iocus. Quint. lib. 4.

Si damnosa senem iuuat alea, ludit & heros. Inue. Sat. 4.

Instrumenta luxuriaz, tympana, & tripudia. Iust. lib. 30.

Ambitiosissimum gloriandi genus est, etiam deridere. Quint. lib. 11.

Ioci ab ecclesia remouendi. Ambr. i Offic.

Salatio ad adulteras pertinet, non ad pudicas. idem de Virg. lib. 3.

Aleam inuenit dæmon. August. lib. 4. de Ciuitate Dei.

Spectacula, & ludi seculi pœnitendi, fugienda Aug de vera & falsa pœnitentia, cap. 15.

Spectacula theatri, vera insania sunt. Aug de Cathech. ruditib.

Salatio, barathrum est diaboli. Chrys. sup. Matth. Hom. 48.

Spectaculorū admiratio eloquentiam Dei in contemptum ducit. Chrys. de verb. Esaiæ. Hom. 1.

Theatra risuum, ac turpium voluptatum incen-tores sunt. Chrys. sup. Matth. Hom. 6.

Theatra magna mala efficiunt ciuitatibus. idem sup. Acta Apost. Hom. 52.

Theatrum officina iniquitatis est. idem de pœn. Hom. 8.

Vibranitas mollem animum facit idem sup Epist.

ad Ephes. serm. 27.

Urbano nihil impudentius. ibidem.

Noverca.

Quilibetis suis nouercam superinduxit, non honeste dignus, sed infamis sit, ut pote dissensionis autor domesticæ. apud Stob.

Nihil boni aiunt nouercam cupere filii spuri, quarum reprehensionem vita Eurip. apud Stob.

Inimica cōsequens nouerca liberis prius geniis, vipera nihilo clementior est. Eurip. in Alcest.

Nunquam duplicita connubia laudauero mortuum, nec binas matres habentes liberos. idem in Androm.

Divisio.

Cum nimis in diuisione properamus, tardiores absoluimus Plato de Regn.

Distincta melius seruantur. Sen. Epist. s.

Reficit animos, ac reparat varietas ipsa: aliquandoque difficultius est in uno semper perseverare. Quint. lib. 1.

Facilius est multa facere, quam diu. ibid.

Distinguendum semper est inter manifesta, & dubia. Bern. sup. Cant. serm. 18.

Numerus.

Omnia terminantur numero. Arist. Eth. 3.

Oportet esse unum numero id quod maximum, & optimum dicitur. Arist. Topic. 7.

Vnus quidem, nec vonus quidem est. Arch. apud Diog. lib. 3.

Multi dicuntur pauci, habito respectu ad plures apud Iuris.

Perfectio solet in septenario numero designari. Greg. in 1. Reg.

Venatio.

Venandi studium, ac voluptas multo labore iſſi-
cit, & incommodo. Liu. 1. Decad. lib. 1.

Iacundis post venationem mensa plena est. Eu-
rip. in Med.

Animal brutum.

Animalia cuncta noſcunt sibi salutaria, præter he-
cūinem Plin. Senior lib. 27.

Animalia gula carcere coercere cœpimus. idem
lib. 22.

Beneficiorum Dei animalia etiam partem hab. t.
Chrysost. sup. Genes. Hom. 28.

Sensus melior in brutis, quam in hominibus. Au-
gust. de Quantit. Anim.

Vniuersitas animalibus data est ratio brutorum
ad vitam tuendam: homini autem ad propagan-
dam. Lact.

Animalia fecit Deus propter hominem: homines
autem propter seipsum. Si ergo animalibus mini-
strat propter hominem, quomodo hominibus non
ministrabit propter seipsum? Chrysost. Matth.

Nulum est animal præter hominem, quod ha-
bet aliquid notitiam Dei. Cicer. de legib.

Meritum.

Habent in meritis gratiam periculum, & diffi-
cultas. Quint. lib. 7.

Iniquissima magnorum meritorum conditio est,
si quicquid non fuerit adiectum, de prioribus periit.
idem Declamation. 5.

Non perdat autoritatem meritum, quod vita
expectationem est. idem lib. 6.

Multiplicata obsequia demerentur potius, quam
offendunt. Lact. lib. 4.

Nemo meritis Deum præuenit. Greg. 23. Mot.

Magna sunt vitæ actiæ merita, sed contemptiæ potiora. ibid.

Sis auarus in petendo, modo sis idoneus in promerendo. Ambr.

Multorum merita quatiuntur vnius delicto. idem.

Sufficit ad meritum scire quod non sufficit meritum. Bern. Serm. 53.

Prius posterus ordo est ante meritum exigere præmium, & ante laborem sumere cibum. idem sup. Cant.

Juxta meritum plebis Deus solet prouidere de pastore Greg. 28. Mor.

Merita maiorum in natos traiiciuntur. Aug. lib. 6. de Genes. ad lit.

Meritum dispar habet, qui sociabiliter viuit, & qui utiliter pœnit. Bern. sup. Cant. serm. 23.

Meritum hominis totum est, si totam spem suam ponat in Domino. idem sup. Psal. Qui habitat.

Respectus domini variatur pro meritis eorum, quos respicit idem sup. Cant. serm. 57.

Merita nostra sunt munera Dei. Aug. confess. 10. cap. 13.

Dona sua, non merita nostra coronat Deus. idem Epist. 105.

Meritis parentum gaudent nati. idem 6. de Gen. ad lit. cap. 9.

Scandalum.

Si de veritate sumitur scandalum, ut ilios permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur. Greg. sup. Ezechie.

Scandalum male scādalo resarcitur. Bern. de præcept. & discipl.

Cum carpuntur vitia, & inde scandala oriuntur, ipsi sibi scandali causa est, qui fecit quod argu debeat, non ille, qui arguit. non ergo timet

conta

contra charitatem esse, si unius scandalum multorum compensaueris pace. melius enim est, ut pereat unus, quam vniuersitas. Bern.

Oder.

Odor bonus, testimonium bonum. Bernard. sup. Cant. serm. 71.

Odorem morum fama diiudicat colore conscientia ibidem.

Odorat tantum peccator Dominū : iustus gustat. Bern sup. Cant. serm. 67.

Non bene olet, qui bene semper olet. Hier. ad De- mett.

Sepultura.

Sepulturæ nullus sit respectus. Aug. in sent. suis.

Septulturæ nulla est pio iactura. idem lib. 19.

Quæ super Genes.

Septulturæ pompa magis est viuorum solarium, quam mortuorum refugium. idem de cura pro mort.

Sepelitio fidem resurrectionis astricta. idem lib. r. de Cœlit. Dei cap. 13.

Hominis solum post mortem sepulturæ cura. Plin. Sen. lib. 7.

Testamentum, & hereditas.

Testatoris voluntas seruanda, aut hereditate ca-rendum. Aug. de quinque heres.

Tabulæ testamenti etsi abolitæ sunt, è legatis tam-patrimonij amplitudo potest intelligi. Demosth. contra Aphobum.

Testamenta hominum spectacula sunt morum. Plin. Iun. lib. 8.

Optima hereditas, quæ à patribus traditur liberis.

est gloria virtutis, rerumque gestarum, cui dedecet
ri ene, nefas & vitium iudicandum est. Cic.
Officio.

Licet patri apud filium gloriari, ad quem hæreditas
sua huic gloriae, & factorum imitatio pertinet
ibidem.

Omnia hæredum officia sunt præsumenda. Plin.
Iun. lib. 4.

Quod meum est, mihi legari non potest. apud
Iurisp.

Testamentum, vetus mutabile erat, testamen-
tum nouum immutabile est. Gregor. sup. Ezech.
libro 1.

Qui hæreditatem aut successionem paterna re-
nuit, hæreditaria non debet onera subire. Greg. in
Regist. lib 5.

Vxor hæres pudicitia pretium est. Hier. ad Salmi-
nam.

Testamentum, hominis morte confirmatur.
Aug. in exposi. Epist ad Galat.

Hæritas, in qua Christi cohæredes sumus, nos
minuitur multitudine filiorum, nec sit angustia
numerositate cohæredum. in sent. Aug.

Hæritas nostra, pater immortalitatis est. Aug
in l 83 Quæst.

Hæritas nostra pax est. idem Psal. 124.

Hæritas ecclesie, est Deus. idem in Psalm. 5.

In testamento aliquid pauperibus relinque-
dum est Chrysost. hom. 2 sup Psal 50.

Testatoris voluntas, lex est. apud Iuriscons.

Experientia.

Experientia artem facit: imperitia vero casum.
Arist. Metaph. 1.

Experientia singularium, et universali cogni-
tio est. ibidem.

Mel-

Multitudo temporis facit experientiam. idem
Ethi 6.

Infan^{ia} aliena frui, optimum est. Plin. Sen lib. 18.
Par est eos, qui generi humano res utilissimas cō-
suere, & per pensas, exploratasque memorię tra-
dere concupierint, cuncta tentare. Colum. lib. 1.

Per varios casus usum experientia fecit, Exem-
pli monstrante viam. Manil. lib. 1.

Non trepidat de enentu inuentionis suæ quæ
probatis eam experimentis comparauit. Iulius
Front. in præfa.

Affiduitas experiendi subtrahit paulatim admiri-
tationem. Augst.

Multa fieri re ipsa competio, quæ in experto nul-
latenus persuaderi queunt. Bern. in epist.

Expertus in sua scientia credendum est. apud Ia-
niscons.

Rerum progressus ostendunt multa, quæ initio
præcaueri non poterant. Demosth. in argumen. lib.

Argumentum, & disputatio.

Argumentum est quicquid quocunq; modo rei
dubia, de qua disputatur, fidem facit. apud Ju-
nianos.

Arguendo, & disputando veritas inuenitur. ibi-
dem.

Argumento cognoscitur quod liquido constare
non potest. ibid.

Arguitur iniuria tripliciter, nempe lege, ratione,
& exemplo. ibidem.

In disputationibus validius, & urgentius argu-
mentum in fine seruandum est. ibid.

Optimus, & efficacissimus modus conuincendi
aliquē est, per retorsionem, & legem propriam. ibid.

Studioſus iuris in quoquis argumento præcipue
considerare debet, an peccet penes aliquam fallaci-
am. ibidem.

220 ARGUMENTVM ET DISPUTA.

Disputans non debet extra propositum vagari, alioquin audit, Amice quod ait, impertinens et ibidem.

Ars contradicendi, omnia in dubium vertere potest. Plat de scient.

Qui positioni non credit, reprobare debet: quia probare non potest, positioni credat. idem

Manifesta negare, irreuerentia est. Arist. Rhet. 2.

Seruos negantes ac contradicentes magis flagellamus. ibidem.

Quolibet contra opiniones sapientum proferente, sollicitum esse ignorantia est. ibid.

Vno inconueniente dato, plurima contingunt. idem Physi. 1.

Magis dicimus scire illum rem, qui scit eam affirmatiue, quam qui scit eam negatiue idem Metaph. 3.

Prudenti incredulitate non est quicquam utilius mortaliibus. Eurip. in Helena.

Colloquentium duorum irato altero, iste, qui verbis non refragatur, prudentior est. Eurip. apud Stob.

Ingentia mala non aliter, quam ex aliqua conventione oriuntur. Plat. in Phaed.

Contradicentem docere oportet, non contradicendo compescere nam nec insano, si viciissim iasaniat, aliquis me debitur. ibidem.

Sermones sophistici facilius contradicuntur, quam disputantur. Arist. Phys. 2.

Quasdam questiones subtilius est contemnere, quam soluere. Sen. epist. 50.

Disputare docemur, non vivere. idem epist. 46.

Non te prohibeo aliquando sophismata traducere, sed tunc cum non voles aliquid agere. idem epist. 113.

Necesse est contentiose loquaris, quod probare non possis. Quin Declam. 18.

Mala,

ARGUMENTVM ET DISPUT. 61

Mala, & impia consuetudo est, contra Deos disputandi, siue ex animo hoc facias, siue simulate. Cie.
z de nat. Deorum.

Contentio tamdiu sapiens est, quamdiu proficit.
aut si non proficit, non obest. idem pro Cluent.

Rem manifestam negare, augentis est crimen,
non diluentis Plin. Iun. lib. 4.

Nimium altercando veritas amittitur. Pub. Mim.

Contentione nonnunquam obruuntur ingenia
discientium Eras. in epist.

Nunquam ad rationem veritatis intrabit, quis-
quis à discussione cœperit erudiri. in Collect. Nest.
abbat.

Contentio summæ difficultatis est initium Aug.
de vera relig. cap. 24.

Argumenta captiosa breibus regulis soluenda
sunt. Aug. contra Acad. lib. 3.

In disputationibus non est querenda victoria, sed
bonum, & rectum idem contra Acad. lib. i.

Non disputatio veritate, sed veritas disputatione
requiritur. idem lib. i. sup. Genes.

In disputationibus sine scripturarum autoritate
nihil temere afferendum. idem lib. 2. cont. Pelag.

Argumentum ab absurdo tollitur, si absurdius se-
quatur. apud Iuriscons.

Disputare sine timore Dei, est veritatem subuer-
tete. Chrysost. sup. Matth. hom. 35.

Disputationes insanè à Satana suggeruntur. idem
sup. Ioan. hom. 7.

Quæstionis nulla necessitas, vbi fides est. Chrys.
sup. Matth. hom. 1.

Necessitatis est alteram partem contradictionis esse
veram. Arist. Metaph. 4.

Nemo a familiaritate vocum nisi qui disputat, ca-
ptus est. Sen. epist. 45.

Disputatio ad iudicium pertinet. Greg. in Mer.

Litigium.

Lis de rebus facile corruptilibus, celeriter debet terminari, vel res vendi apud iuriscons.

Publicæ contradictiones, & controværsias, si priuatas offensiones subducas, leuiores effici solent. Plut. de Polit.

Panno ab initio contentionem magnam hominibus lingua suppeditat: hoc vero sapientes homines maxime cauunt, amicis non fabricare htem, Eutip. in Androm.

Diversitas opinionum, est causa litis. Metaph. s.

Multi litigant in foro, non tam ut ipsi aliquid consequantur, quam ut alios vexent, atque molestant Hesiod.

Ille forum, & litigium vitare debet, qui sibi non est conscientius magnarum diuitiarum. ibid.

Maior plerunque lite quæstio est. Quintili. De ciam. 13.

Nihil bono viro, ac quieto magis conuenit, quam abesse à ciuilibus controværsiis. Cic ad Atticum.

Causarum occupationibus agitatus debet ad aliquem habere recursum. Greg. in regist.

Causæ dubiæ sunt Romæ determinandæ. ibid.

Inter turbas causarum non moueri, magni est animi. ibidem.

Contentionis finis nunquam inuenietur, si ea, quæ iudicata sunt, differantur. Greg. in Regist.

Contentiones de terrenis diu habere, religiosi indignum est. Greg. in regist.

Contentiones per formam pacis concordiam compонere, valde laudabile. ibid.

Genus humanum ad contentiones natum

est. Chrysost. super Acta Apo-

stol. homil. 7.

Cor.

Contumacia & Impenitentia.

IN male exceptis honestior videtur pertinacia, quā
impenitentia. Sen. de ira. lib. 1.

Causa sit hominis errare, nullius nisi insipientis perieuerare in errore. Cic. Phil. 2.

Hominibus nimia pertinacia, atque arrogantia accidere solet, ut in eo recurrant, & id cupidissime appetant, quod paulo ante contempsent. Cæs. de bello civili. lib. 1.

Absit pertinax contentio in familiari sermone. Ambro. S.

Contumacia redargui non potest, nisi exemplo. Lact. lib.

Pertinaces plus de se, quam sunt, sentiunt. Greg. in Past.

Pertinacia ex superbia oritur. ibidem.

Contumax habetur pro præsenti. apud Iuriscons.

Contumaces plerunque auari. August. de bon. viduit.

Obstinati in suo sensu pessimi. Bern. de resurrect. Dom serm. 3.

Impenitentia cordis, est peccandi obstinata voluntas. Bern. de conuers. ad cleric. serm. 4.

Pertinacia non sinit hominem corrigi. August. Epist. 21. 6.

Motus.

Corporis motus, vox quædam est animi. Amb.

Motum natura informet: si quid sane in natura virtus est, industria emendet idem.

Motio locorum, iræ, aut visitationis indicium. Chrys. sup. Act. Apoll. hom. II.

Primi motus non sunt in nobis. Arist.

Conditio.

Conditio. cuius euentus operatur, nō debet spē
statī apud Iuriscon.

Conditio difficultis habetur pro impossibili. ibid.

Exprobratio.

Beneficia non sunt exprobranda apud memores.
Lia. i. Dec. lib. 9.

Odiosum est genus hominum officia exprobran-
tium quæ meminisse debet is, in quem collata sunt,
non commemorare, qui contulit. Cic. in Lælio.

Beneficium qui dicit se dedisse, petit. Pub. Mim.

Crede mihi, quamuis ingentia Posthume dones;

Autoris pereunt garrulitate sui. Mart. lib. 5.

Hypocrita, & simulatio.

Hypocrita, si bonum est bonum esse, ut quid vis
apparere, quod non vis esse? si malum est, ma-
lum esse, ut quid vis esse, quod non vis apparere?
melius est bonum esse, si malum est, malum appa-
re; peius malum esse: ergo aut appare, quod es, aut
esto, quod appares. Chrys. sup. Matth. 7.

Hypocriticos macula pauci carent. Hier. in epist.

Quod maxime dissimulas, frequentius exit in
lucem.

Simulata æquitas, non æquitas est, sed duplex ini-
quitas: quia iniquitas est, & simulatio. August. sup.
Psalm 63.

Vult hypocrita scire diuina eloquia, nec tamen
facere; vult recte loqui, nec tamen viuere. Greg.
ii Mor.

Hypocrisim excludit simplicitas. Ansel. sup. Epist.
ad Roman.

Hypocitarum laus præd. dicitur Greg. 5. Mor.

Hypocrita sui opera perdidisse putat, si à nemine
conspiciatur. Greg. 8. Mor.

Hypo.

HYPOCRITA, ET SIMVLATIO. 615

Hypocrisis Ecclesiasticorum putida labes est. Ber.
super Cant. serm. 43.

Hypocrisis malum abscondit, quod est; & bonum,
quod non est, mentitur. ibid. serm 65.

Hypocrisis contra veritatem proualeare non per-
mitatur. Greg. in Regist.

Hypocrita sanctus esse non appetit, sed vocari. i-
dem sup. Cant.

Hypocritarum opera ante finem deficiunt. ibid.

Hypocrite domus est delectatio fauoris. ibid.

Hypocrite in hac vita recipiunt mercedem suam.
ibidem.

Dens hypocritis largitur dona operis, sed fortissi-
mum negat hereditatis Greg. lib. 8. Mor.

Hypocrite pro peccatis alienis cruciabuntur. ibid.

Mens hypocrite semper preparat dolos. idem 12.
Moral.

Hypocrite gaudium ad similitudinem puncti est.
idem 15. mor.

Vita hypocritarum in fine ab omnibus plerisque
cognoscitur reproba idem.

Hypocrite malum sub lingua, non in lingua ka-
bent. ibid.

Hypocrita sacris literis interdum studet, ad inanem
gloriam. ibid.

Hypocrita sepe in herefim labitur ibid.

Hypocrita Graece dicitur, Latine simulator. idem
18. Mor.

Hypocrita in Deo delectari non potest. ibid.

Hypocritarum facies rationalis, sed corpus bestia-
le est. idem 33. Mor.

Hypocrite viuunt aliis, & sibi moriuntur idem in
Pastoral.

Musica.

Musica iratos, & aliis passionibus occupatos sa-
pe alleuiat, ipsos latos faciens. Arist. Polit. 8.

626 MUSICA, MVNDVS, ET TERRA.

Musica est potens laetificare homines ibid.

Musica valet ad deductionem temporis, & addelationem, & ideo pueris conuenit studere musicæ. ibid.

Musicam docebit amor, imperitus sis licet. apud Plu. Prob. Dec. I.

Musicis Iupiter canenda suggerit. Homer. Odyl lib. I.

Musica sensum docet apud Stob.

Musica, & nuptiae comparantur. ibid.

Occulta musica nullus est fructus. Suet. Tranq.

Musica. Dei donum Aug. Epist. 28.

Musica ignoratio Scriptura ruit intellectum impedit idem lib. II. de doct. Christ. cap. 16.

Musicis cantibus animæ citantur, & sedantur. idem lib. I contra Julianum.

Non solum cantantes, sed intelligentes psaltere debemus. nemo enim sapienter quicquam facit, quod non intelligit. Cassiod. sup. Psal. Psallite sapienter.

Psallere, & orare inter laborandum res est Deus accepta Aug. de opere monach.

Bene psallere, & male vivere, Deo abominabile idem in Psal. 40.

Mundus & Terra.

Terra patria nostra est, & sepulchrum. Chrys. sup. Genes. Homil. 9.

Mundus diligendus, & odiendus est. Aug. in sent. suis.

In terra, & sub terram, & infra terram ignis est. idem libro 2. de Ciuit. Dei.

Mundus, maximum omnium visibilium. idem lib. II. de Ciuitate Dei, cap. 4.

in mundo nihil melius, quam spiritus. idem 22 de Ciuitat. Dei cap. 4.

Mundus

Mundus ratione, nō casu administratur. idem de duabus animis.

Mundi huius ornatissimus pulcher quidem per se: in Dei vero comparatione nihil. idem de Quantitate.

Mundus hic, quasi diluvium quoddam existit. idē delubritur dilectus.

Mundus iniunximus est iis, quos beatos facit. idem in Quatuor ex virtute oque.

Mundus amaram portionem suis dilectoribus propinat. idem Sermo 120. de temp.

Mundi huius diuites, & superbi experiantur in fine, vacuitatem fuisse idem Sermo 181. de temp.

Mundus hic velut carcere est. idem super psalm. 141.

Mundo vivere, mortis opus est. idem Ep. 12. 36.

Mundi amicitia fornicatio est. idem lib. 1. Confessio cap. 9.

Christianus utatur mundo, non fruatur. Bernard. sup. Cantic. Sermo 86.

Mundus, nauigium est Chrysost. ad popul. Antio. Hom. 10.

Quidam mundi actiones fugiunt, sed nullis virtutibus excentur Greg. 5. in morib.

Mundus tot moribus, quo hominibus plenus est idem 11. in morib.

Cor.

Cor in quatuor affectibus est, quid diligas, quid metuas, unde gaudeas, seu contisteris Bern. de ieiuniis. Serm. 2.

Cardis custodia, qua præstantior est, sine manu, & lingua haberi non potest idem de quadrup. deb.

Cardis pī est, cedere importunitati idem in Epistola.

Non discordet cor tuum à facie tua: non haberas faciem sursum, & cor deorsim idem u. Cantic.

Apud omnes cor ex verbis: apud Deum in verba pensantur ex corde ibid.

Plura machinatur cor meum vno momento,
quam omnes homines perficere poterunt vno sa-
mo. Hug i. de anim.

Cor paruum est & magna cupit: vix ad unius mil-
ui refecionem sufficere potest, & totus mundus ei
non sufficit. ibid.

Vis scire de fratre tuo quale cor habeat? attende-
vnde libentius & frequentius loquatur. ex abunda-
tia enim cordis os loquitur. Cassiod super psalm.

Nihil nobis vicinus est corde nostro, & tamè si-
pius evagatur. Greg sup. i. Reg.

Cor, & anima Dei, est sacra eius scriptura. idem.

Cor nostrum non habemus, quoties graniter de-
liquimus ibidein.

Corda secularium aspera sunt, si prius religiosorū
exempla non vident ibid.

Cor sacerdotis, est arca Dei. idem in Regist.

Anima, & Mōn.

E X G R A E C I S.

A Nima libro, & tabula rasa similis. Plat. de sum-
mo bono.

Anima est principium, quo viuimus, sentimus, &
mouemur. Arist. de Anim. 2.

Anima dat viuere viuentibus ibidem.

Plus tempore proficit anima in ignorantia, quam
in scientia. ibid.

Delectationes animæ sunt: cognoscere Creato-
rem considerare opera cœliorum, & sapientiam sui.
idem de Morte.

Bona animæ propriissime, & maxime dicuntur
bona idem Eth. i.

Animæ confiat ex anima, & corpore, inter quæ
anima est regens naturaliter; corpus vero rectum.
idem Polit. i.

Mēas

Mens cernit, mens audit, reliqua surda, & cæque sunt, & rationis indig. apud Plutar. de Fort. Alex.

Precipuus animi morbus, dementia est. idem de morb. animi. & corp.

Corpus indigentia, & alimento: animus vero remissione, atque labore conseruatur. idem de educ. libero.

Velocissima omnium rerum mens est: per omnia enim discurrit. Thal. apud Diog.

Mens optima vates est, & bonum consilium. Eu-
ripid. in Helen.

Animus virtutis studiosus adiuvenit artem car-
minum ad laudandum bona, & ad vituperandum
mala. Arist. de Poet. i.

EX LATINIS.

Cogita in te, præter animum, nihil esse mirabile:
cui magno nihil est magnum Sen. epist. 8.

Bona mens non emitur, nec commodatur: & pu-
to si venalis esset, non haberet emptorem idem.

Quid aliud voces animam, nisi Deum in humano
corpose hospitem? Sen. epist. 32.

Non est huius animus in recto, cuius acta discor-
dant idem epist. 34.

Cogenda est mens, vt incipiat: deinde non est o-
pus acerba medicina. idem epist. 51.

Corpus multis eget rebus, vt valeat: animus ex
se crescit, seipsum alit, se exercet. ibidem.

Valentior omni fortuna animus est: beatæ, ac mi-
sera vita sibi causa est. idem Epist. 99.

Rege incolumi, mens omnibus una est: amissio,
rumpitur fides. rex noster, est animus, hoc incolumi
extera manent in officio. idem epist. 15.

Quodcumque sibi imperauit animus, obtinuit.
Senec. de ira, lib. 2.

Maximum est argumentum animi, ab altiore ve-

nientis sede, si haec in quibus versatur, humili ag-
dicat, & aegista, si exire non metuit: scit enim, quo
exiturus sit, qui unde venerit meminit. idem epist. 14.

Humanus animus facilius sequitur, quam ducitur.
idem de Clem.

Opus est, te animo bene valere, ut corpore possis.
Cicer.

Animus solus nec cum adest, nec cum discedit, ap-
paret Cato Maior.

Omnium animi immortales sunt, sed bonorum
fortiumque diuini. Cicer. 2 de leg.

Sic habeto te non esse mortalem, sed corpus hoc.
idem de som. Scrip.

Duplex est vis animorum, una pars in appetitu
posita, altera in ratione, quae docet, explanat quid
faciendum, fugiendum ve sit: ita ut ratio prae sit. Cic.
2. Off.

Aegris corporibus simillima est animi exactudo i-
dem 2. de finib.

Errat, qui nullum aut corporis, aut fortunæ vitium
animi vitiis grauius existimat idem 3. Tusc.

Vt multo maiora sunt opera animi, quam corpo-
ris: sic cæres, quas persequitur ingenio, ac ratione,
gratiore, sunt, quam hæc, quas viribus. idem 2. Of-
ficio.

Corpus tandem gaudet dum presentem sentit vo-
luptatem animus, & presentem percipit pariter cum
corpore, & prospicit venientem, nec præterit piz-
terfluere sinit idem 5. Tusc.

Corpus est, quasi vas animi, & quoddam recepta-
culum idem 5. Tusc.

In animis hominum multæ sunt latebrae, & mul-
ti recessus. idem pro Marcello.

Animus ager nec pati, nec perpeti potest. Ennius
apud Cic 3 Tusc.

Vicinitas in discordia non potest esse, beata,
nec

sec in discordia dominorum , domus : sic animus à seipso discedens, secumque discordans , nullam gaudate partem liquidæ voluptatis ac liberæ potest idem i- dem de finib.

Illud modo videto , ut Deum noris , et si ignores locum . & faciem : sic animum tibi tuum notum esse oportet , etiam si ignoras locum , & formam . idem 1. Tuic.

An dubium est habitare Deū sub pectori nostro , In cœlumque redire animas , cœloque veatice Manil. lib. 4.

Exemplumque Dei quisque est in imagine par- na ibid.

Et Deus in nobis agitante calescimus illo , Impetus hic sacrae scinna mentis habet . Ouidius 6 Fast.

Summum crede nefas , animam præferre pudori Er propter vitā viuēdi perdere causas . Iuue . Sat. 3.

E X S A C R I S.

ANIMÆ oculus , mens est . August in Soliloq . cap . 5 . Animæ patria , est Deus ipse . idem de Quant . anim . cap . 1 .

Animæ nihil propinquius carne . idem epist . 21 . cap . 13 .

Animæ nihil minus vult , quam falli . idem de Epic . & Stoic cap . 8 .

Animæ iusti , est sedes sapientiæ idem sup Psal .

Animæ pes , amor est . idem super Psal . 9 .

Animæ pinguedo , est sapientia idem sup Psal .

Animæ hominis aut à Deo , aut à diabolo regitur . idem ser . 84 de Temp .

Animæ medicina est , credere in Christum . idem de Verbo . Dom .

Animæ etiam pessima melior optimo corpore . i- idem lib . 9 . de Ciu . Dei . cap . 9 .

Anima post Deum nihil melius. idem lib. de H. re scos.

Animas mortuas multi in corpore viuo habent. idem hom. 3 in Apoc.

Animæ opus, regere inferiorem, & regi à superiori. idem lib. 6. Musæ. cap. 5.

Animæ, & corporis dulce consortium. idem. p. 120.

Animæ mortuæ sepulchrum est corpus. idem sup. Psal. 87.

Animus humanus vult quidem latere: scilicet lateat non vult idem lib. 12. confess. cap. 23.

Animus, corporis decus est. idem super Ioan. Tract. 2.

Vis ut seruiat caro tua animæ tuæ, Deo seruiata. anima tua? debes regi, ut possis regere. idem.

Sic conditi marabiliter sumus, ut ratio animam, & anima possideat corpus. Greg.

Tutius arbitrari mali remedium ab animo, quam à loco petere. Erasmi in epist.

Spiritus quorundam magis magni, quam utiles. ibid.

Animus auctor culpæ, caro vero ministra. Amb. Off. I.

Maior animorum, quam corporum præsentia est. idem lib. de Poenit.

Semper in robusto, & vegeto corpore animus mollior iacet, atque tepidum cor, & ruitum in corpore debili, & infirmo fortior viget, promptiorque spiritus. Bern. in Apolog.

Non minus pium est docere animam scientiam, quam præbere escam corpori. ibid.

Nobilem hospitem habet corpus, quem honore debet idem.

Animi motus si non euelli, at præcaueti conuenit. Amb. Offic. I.

Homo

Momo animam suam non cognoscens, patienter Deum non intelligit. Cyp. in Prolog.

Anima malignitate capta, stultior cunctis efficitur. Chrysost. sup. Matth. hom. 7.

Anima insensibilis est, quæ peccat. idem sup. 41 Matth. Homil. 14.

Anima segnis continua admonitione indiget. idem Hom. 4.

Anima, consilii locus est. idem super Matth. 17. Hom. 51.

Anima reiuerescit inter angustias. idem de Resurrect. Serm. 1.

Animal locum artificis obtinet. idem sup. Epist. ad Rom. 7.

Anima inter virtutes, & vitia posita est. idem sup. Epist. ad Galat. 5.

Anima resultat, ut equus indomitus. idem sup. Epist. ad Heb. Hom. 31.

Anima lustu impedita, nihil sanxi, nec audit, nec dicit. idem.

Animæ nobilitas perpetuo cogitanda. idem sup. Gen. Homil. 12.

Animæ alacritatem corporis imbecillitas vincit. idem sup. Gen. 12. Homil. 41.

Animæ magnæ est curare quietem alienam, & suam despicere. idem sup. Act. Apost. hom. 47.

Quidam venalem animam habent pro tenui argento idem.

Dilatari oportet animam, ut fiat habitatio Dei. Bern. sup. Cant. Serm. 28.

Gemit anima deuota Christi absentiam. idem sup. Cant. Serin. 59.

Rectitudo animæ, fides, & actio. idem sup. Cant. Serm. 24.

Similitudo animæ ad Deum, per peccatum non electa, sed obscurata est. idem sup. Cant. Serm. 28.

Mens, verborum comes sit. Chrys. sup. Gen. Ho. mil. 30.

Mens sine oculis videt. idem sup. Matt. Hom. 30.

Mentem nouit nemo, quam qui habet. idem sup. Joan. Hom. 32.

Videre perperam, animi est. idem sup. Epist. ad Galat.

Vt visus in oculo, ita mens in anima. Sopho apud Stob.

Animus ex corporis motu cognoscitur. Amb. 1. Offic.

Anima à Deo derelicta redire plerunque vult, & non potest: tanta est in reditu difficultas. Bernard. Serm. 38.

Anima Dei studiofa, tria nor. e. sicut inquirere, iusticiam, & iudicium, & locum habitationis. ibidem, Serm. 33.

Anima Deo chara, iuxta varias sui dispositiones Deum videt transformatum. ibidem.

Anima discedente à corpore, lingua filebit, & omnes sensus obmutescunt idem Hom. 1. de aduentu Dom.

Anima fidei, denotatio est. fides vero, quæ non operatur ex dilectione, cadaver est. ibid.

Anima sedes Christi est, ubi libenter inhabitat ibidem Serm. 27.

Anima in carne inter spinas versatur. ibidem, Serm. 47.

Anima in spiritu ambulans, domus est sponsi ibidem.

Anima in sui conditione accepit, etsi non esse, posse tamen esse beata. ibid.

Anima magna res est, quæ Christi sanguine redempta est. idem in epist.

Anima non est imago Dei, sed ad imaginem est, & imaginis capax. idem Serm. 30.

Anima prior reparanda est, deinde corpus. idem
in aduentu Dom. Hom. 1.

Anima quærens Deum præuenitur ab eo, ut quæ-
rat idem Serm. 84.

Mens plerunque decipitur, ut aut qualitate mali,
aut quantitate boni fallatur. Greg. 1. Mor.

Mens cum se in elationem erigit, quasi in tyran-
nidem erumpit idem 2. Mor.

Mens iusti a re testamenti. idem 5. Mor.

Mens reproba coram iudice turbatur. ibid.

Mens ad cælestia secreta eleuata contremiscit.
ibidem.

Machina mentis, est vis amoris. idem lib. 6. Mor.

Mens intus consilio carens, anxia est. ibid.

Mens peccati consuetudine cæcata, nescit quo va-
dat. idem lib. 7. Mor.

Accusat mens ipsa quod perpetrat. idem libro 9.
Mor.

Mens à luce veritatis excussa, nihil in se nisi tene-
bras inuenit. idem lib. 11. Mor.

Vera letitia mentis creator. idem 12. Mor.

Mens praulis dilatata cogitationibus, ventri pleno
comparatur. idem 23. Mor.

Mens nostra amore, præsentis seculi prostrata
dormitat. idem 27. Mor.

Mens, quæ apud se tota non est, seipsum cogitare
non potest. idem 32. Mor.

Quanto mens circa terrena plus fatigat, tanto in
talestibus minus videt. idem sup. Ezechiel. lib. 2.

Quiescentis in hac vita perfecta esse non potest.
ibidem.

Bonarum mentium est, agnoscere culpam, ubi
culpa non est. ibid.

Mens humana per ignorantiam, tenebrosa est:
per veritatem, lucida. idem sup. 1. Reg.

Mentes nostras regis imperio subiugamus. ibid.

66 C O R P U S , E T C A R O .

Corpus, & Caro.

E X G R E C I S .

IN prauis, ac male dispositis, corpus dominatur in:
Im. Arist. Polit. I.

Bene corpus & animam habe. Deme. Phale.

Bona in pueris corporis habitudo, bona quoque
senectutis fundamenta iacit. Plut.

Corpus indigentia, atque replemto; anima ve-
ro remissione, atque labore conseruatur. idem de
Educ. lib.

Corporis bona proprie bona non sunt. Plat. de
Legib.

E X L A T I N I S .

HAnc famam, & salubrem formam vix tenet. n
corpori tantum indulgeas, quantum bona
letudini satis sit.

Durius tractandum est, ne animo male parent
cibus famem sedet, potio sitim extinguat, vestis ar-
ceat frigus, domus munimentum sit aduersus infi-
cta corpori. contemne omnia, quæ supervacuus labo-
r velut ornamentum, ac decus ponit: cogita in te,
præter animum, nihil esse mirabile, cui magnō nihil
est magnum. Senec. Epist. 8.

Fateor corporis nostri nobis insitam charitatem:
fateor huius gerere tutelam: non nego indulgen-
dum illi: seruendum nego. idem Epist. 13.

Gerere nos debemus, non tanquam propter cor-
pus viuere debeamus, sed tanquam non possimus
sine corpore. ibid.

Honestum ei vile est, cui corpus nimis charum
est agatur eius diligentissima cura, ita tamen, ut exi-
git ratio: cum dignitas, cum fides exigit, mittendum
in ignem est. ibid.

Quantum potes, circumscribe corpus tuum, &
locum

locum animo laxa : multa sequuntur incommoda
huc deditos curse . idem Epist . 15.

Quicquid facies , cito redi à corpore ad animam .
ibidem .

Corpus hoc animi poena , ac pondus est , preme-
rendo , illa vrgetur , in vinculis est . idem Epist . 66.

Maior sum , & ad maiora genitus , quam ut man-
cipium sim corporis mei : quod certe non aliter aspi-
cio , quam vinculum libertati meæ circundatum . ibi .

Contemptus corporis sui , certa libertas est . ibid .

Vis aduersus hoc corpus liber esse , propone tibi
quandoque hoc contubernio carentum , & fortior
erit ad necessitatem exeundi . idem epist . 71.

Corpora nostra motum non nisi de mente su-
munt , & otiosa sunt membra , donec illis animus v-
titur . Quint . Decl . II .

Sic habe , te non esse mortalem , sed corpus hoc .
Cicer . de somni . Scipio .

Corpus est , quasi vas animi , aut aliquod recepta-
culum . idem Tusc .

Corporis bona facile dilabuntur . Sallustius in
conjuratio . Catil .

E X S A C R I S .

Vis ut seruiat caro tua animæ tuæ , Deo seruiat a-
nimæ tua ? debes regi , ut possis regere . Aug . sup .
loan .

Quocunque pergimus , nobiscum inimicum por-
tamus . Hie . in epist .

Nobilem hospitem habet corpus , quem hone-
tate debet . Ber . de aduent . Dom . hom . i .

Sic conditi mirabiliter sumus , ut ratio animam ,
anima possideat corpus . Greg . i . Mor .

Corporis debilitas nimia etiam vires animi fran-
git , mentis quoque ingenium marcescere facit . que-
quid commodo , & temperamento sit , salutare est ;

optimus in omnibus modis laudabilis utique mensura. Hiero. in Epist.

Animus auctor culpæ, caro vero ministra. Amb.

Carnis institutio facilior, quam restitutio Terra.

Caro aliquando nobis est seductrix in malo opere, aliquando autem adiutrix in bono. Si igitur plus, quam debemus, tribuimus, hostem nutrimus & si necessitatibus ei, quæ debemus, non reddimus, quem necessarius satianda est itaque caro, sed ad hoc in bono opere nobis sufficiat. Gregor. Homil. 5.

Corpore molli reddito & delicato, necesse est animam participare ex corporis morbo. Chrysot. homil. 29.

Carne hic æquamur, separamur autem spiritus Cypr. de Mortal.

Corpora vincula sunt animarum. August. Sermon. 143. de temp.

Corpus nostrum tactus usum habet, caput vero omnium sensuum. Gregor. mor.

Corpus si non reficitur, vox ipsa substrahitur. Gregor. in Euang. hom. 19.

Caro mala non est, si malo careat. August. de Continent. cap. 8.

Carnis passiones durissimæ sunt animo. idem Epist. 120.

Caro iusta lege repugnat spiritui. idem libr. 9. & Genes. cap. 21.

Carnis concupiscentiae cum vita hac tantum finiuntur. idem in expositione Epistolæ ad Galatas.

Carnem qui sapiunt, à Deo recessunt. idem in expos. Euang. Ioan. tract. 21.

Corpora propter ciborum defectum minora sunt uita mensura. Aug. de Vit. beat.

Inter corpus, & animam nullum est medium. idem lib. 33. Quæst. 54.

Corporis nostri praestantia, Dei prouidentiam loquitur. idem lib. 22. de Ciuit. Dei.

Corporis partium harmoniam, &c numerum, ut nemo inuenit : ita nemo satis admirabitur. ibidem.

Carnales concupiscentie naturalem homini mansuetudinem exterminant. Bernard. sup. Cant. serm. 37.

Caro semper propositum peccandi habet. Chrysost. sup. Matt. homil. 16.

Caro vinculum spiritus est. idem sup. Epist. ad Rom. serm. 24.

Carnis natura non est impedimentum ad salutem idem sup. Ioan. hom. 75.

Caro instrumentum est animæ. idem sup. Epist. ad Galatas.

Carnis ministerium innumerabilium bonorum causa. ibidem.

Corporis vitia sine animi dolore non sunt. idem de Adam.

Corpus vestimentum est animæ. idem super Matth. Homil. 25.

Corpus, frumentum optimum est. idem super Epist. ad Corint. Homil. 17.

Corpus coercendum, non accusandum. ibidem.

Corpora nostra, vasa fictilia sunt. idem sup. Epist. ad Timoth. homil. 5.

Corpus aggrauat animam, ne lumen incircumscriptum videat. Bern. super Cant. serm. 26.

Corpus trahit animam in regionem suam. idem in fest. sanct. Mart.

Hi frequenter maiores tribulationes ex carne fasciunt, qui carnis voluptatibus delectantur. Gregor. 12. Mor.

Hostes hominis Christiani, sunt facta carnis. August. de Continent.

Hostem crudelissimum circumferre cogimus,
quem sustentare licet, non premere. Bernard. sup.
Euang. septem. an.

Carne quiescente, spiritus deficit : sed calabo-
rante, conualescit.

Corporis bona proprie bona non sunt. August.
lib. 9 de Ciuit. Dei. cap. 4.

Carnem Christi nemo manducat, nisi prius ado-
ret. August. in enarrat. Psalm. 98.

Carnis inobedientia, iusta primum peccati pena
est. idem 14 de Ciuit. Dei. cap. 15.

Spiritus deficit, ubi caro requiescit : ut enim caro
mollibus, sic anima duris nutritur : illam blandare
souent, hanc aspera exercent. August. sup. Ioann.

Cur carnem tuam pretiosis rebus impinguas, &
adornas, quam post paucos dies vermes deuoraturi
sunt in sepulchro : & animam tuam bonis operibus
non adornas, quæ Deo, & angelis eius presentanda
est in iudicio? cur ergo animam tuam vilipendis, & ei
carnem præponis? dominam ancillari, & ancillam
dominati, magna abusio est. Bernard. in serm.

D e u s .

E X G R A C I S .

Deus neclatatur, nec tristatur. Plato de summa
bono.

Deus boni causa est, non mali. idem de Rep.

Deus inter homines pudentes versatur. idem de
scient.

Qui dubitant utrum oporteat Deos venerari, &
parentes honorare, an non indigent pena? Aris.
Topic. 1.

Deus hoc solum priuatur, infecta facere, quæ fa-
ctæ sunt. idem. Ethic. 6.

Deus diuidit omnia bona, vñ cūque secundum
merita.

merita, vel secundum aptitudinem eius. idem
Eth. 9.

Diciti iuuant. Plut de Amic. & adul.

Cauere debemus, ne quasi ex opposito ad solem
conuersi, & in meridie noctem agentes, perinde re-
spiciamus Deum, ac si mortalibus oculis sufficiēter
conspici possit: tutius enim videbimus, si ad imagi-
nem eius respiciamus. Plato.

Antiquissimum eorum omnium quæ sunt, Deus
est in genitus enim est. Thal. apud Diogen. lib. 1.

Non latet Deos homo male agens, nec cogitans
quidem ibidem.

Deus initio & fine caret. ibidem.

Deus, animal immortale, ad beatæ viuendum se-
ipso contentus, vis sempiterna, & bona naturæ cau-
sa. Plat. in definit.

Phœbum solum oportet futura prædicere homi-
nibus, qui neminem metuit. Eurip. in Phœniss.

Divitiae sunt sapientibus, Deus: cætera inania ver-
basunt, & verborum ornamenta. idem in Cyclop.

Non quæriendum est, an Dij sint, sed protinus cre-
dendū. nam quæstione proposita, etiam ille qui im-
possimam opinionem defendit, nempe Deos non
esse, superare conatur. Euseb. apud Stob.

Deum cogitare animo, est difficile: alioqui, im-
possibile ibid.

E X L A T I N I S.

Deus est, qui viget, qui sentit, qui meminit, qui
regit, & moderatur. Cic. de Som. Scip.

Nulla gens nec tam immansueta, nec tam ferrea,
que non, etiam si ignoret qualem Deum habere de-
beat, tamen habendum sciat. idem i. de leg.

Quid potest esse tam conspicuum, tamque aper-
tum, cum calum conspicimus, & celestiaque con-
templati sumus, quam esse aliquod numen pia-

stantissimx mentis, quo hæc regantur? idem de nat.
Deorum.

Dij semper fuerunt, nati nunquam sunt, æterni
futuri. ibid.

Deum cognoscimus ex operibus eius. idē Tusc. t.

Deus ipse qui non intelligitur a nobis, alio modo
intelligi non potest, nisi mens soluta quædam & li-
bera & segregata ab omni concretione mortali, o-
mnia sentiens & mouens, ipsaq; prædita motu sem-
piterno. ibid.

Mala & impia consuetudo est cōtra Deos dispu-
tandi, siue ex animo hoc fiat, siue simulate. Cic. 2 de
nat. Deorum.

Illud videto, vt Deum noris, et si ignores & locum
& faciem: sic animum tuum tibi notum esse oportet,
etiam si ignores & locum & formam. idem t.
Tuscul.

Hominī timide de potestate Deorum, & pauca
dicenda sunt. idem pro leg. Man.

Quanto magis considero Deum, tanto mihi vide-
tur obscurior. Simonid apud Cic. 1 de nat. Deorum.

Dei formam quærere, imbecillitatis humanæ et.
Plin Sen lib 2.

Dei est immortalis iuuare mortalem. ibid.
Etique Dei fides, nisi terra & pontus & aëris,
Et cælum & virtus: superos quid quærimus il-
tra?

Jupiter est quodcumque vides, quocunque mo-
ueris. Luc. lib. 9.

Cedunt Iouis omnia regno. Ouid. 12. Metam.
Rex Jupiter omnibus idem. Verg. 12. Aeneid.

Prope Deus est, tecum est, intus est ita dico Lucci,
sacer intra nos spiritus sedet, bonorum malorum
que nostrorum obseruator & custos: hic prout à no-
bis tractatus est, ita nos ipse tractat. bonus vero vis
sine Deo nemo est. Senec. in Epist.

EX S A C R I S.

Quaramus inueniendum, queramus inuentum.
vt inueniendus queratur, occultus est : vt inuen-
tus queratur, immentus. Aug. sup. Ioan.

Cum Deo non est disputandum idem sup. Psal. 61.

Deus mentium rex est. idem sup. Ioan. tract. 8.

Dei coniux, ipsius est voluntas. idem de quinque
her. cap. 3.

Deum semper credamus esse praesentem, cuius
divinitati secreta mentis patent : ita vivamus, ut
proprium semper habeamus: nunquam vereamur
iatum. idem.

Ex perpetuitate creaturarum intelligitur creator
eternus, ex magnitudine omnipotens, ex ordine &
dispositione sapiens, ex gubernatione bonus. Aug.
sup. Ioan.

Deus totus oculus est, quia omnia videt: totus
manus est, quia omnia operatur: totus pes est, quia
vbique est. idem Epist. 36.

Tunc minus inuenitur Deus, quando is qui vbiq;
totus est, in parte queritur. Greg. lib. 2 Mor.

Pene omne quod de Deo dicitur, eo ipso iam in-
dignum est, quod potuit dici: nam cuius laudi non
sufficit obstupescens conscientia, quomodo sufficiet
loquens lingua? ibidem.

Deus nusquam deest, & tamen ab iniquorum co-
gitationibus longe est: nec tamen ibi deest, vbi lon-
geabest, quoniam vbi non est per gratiam, adeat
per vindictam. Deus vbique praesens est: & vix in-
veniri potest. stantem sequitur, & apprehendeat
non valemus. ibidem.

Iniquorum malis operib. bene vtitur Deus. Aug.
super Ioan. tract. 27.

Deus animæ decus est. idem tract. 32.

Dulcissimum est Dei colloquium. idem in Solil.
cap. 24.

Deus simul iustus & misericors est. idem sermo.
107. de Temp.

Deus sine divina gratia non potest cognosci. idem
serm. vlt. inter octau. Epiph.

Omnia habet, qui Deum habet. idem serm. 177.
de Temp.

Deus melius scitur nesciendo. idem lib. 2. de Ord.
cap. 16.

De Deo optime existimare, pietatis est exordium.
idem lib. 1. de Lib. arb. cap. 3.

Vnusquisque quod praeceteris colit, quod super
omnia miratur, & diligit, hoc ei Deus est: si quid illud
est, quod in dilectionis laude prae ponderat, hoc
tibi Deus est. Orig. Hom. 2.

Nescio quid spiritualiter & corporaliter in nobis
facit Deus, quod nec sonus sit qui percutiat, nec co-
lor qui oculis discernatur, nec odor qui naribus ca-
piatur, nec sapor qui fauibus indicetur, nec durum
& molle, quod tangendo sentiatur. & tamen ali-
quid est quod sentire facile est, explicare non possi-
ble. Aug. super Ioan.

Deum ut cognoscamus, vacandum est ab omni-
bus. idem de ver. Relig. cap. 37.

Deum nemo vidit unquam, visuri tamen sumus.
idem Epist. 112.

Deus inuisibilis, inuisibiliter videtur. idem Epist. 101.
Deum videt, qui cor mundat. ibid.

Nulla Dei cognitio satis magna. idem sup. Psal. 39.
Prima Dei cognitio est, scire quid homo sit. ibid.

Duo sunt, quae in cognitionem Dei ducunt, Scri-
ptura scilicet, & creatura. idem super Psal. 34.

Ad Deum, credendo venimus. idem Serm. 12. de
verb. Apost.

Deus in homine tanquam in speculo relucet. idem
de Spir. & anim. cap. 52.

Deus facit, quae se rogari praecepit. idem Epist. 107.
Deus

Deus si fert auxilium, misericors; si non, iustus
esse creditur. idem in Quæst. Ver. Test. cap. 36.

Deus adiuuat, ita ut homines etiam aliquid agant
idem in Quæst.

Deus in omnibus quæ bene fiunt, laudatur. idem
super Psal. 34.

Merces Deum colétiū est ipse Deus. idem sup.
Psal. 35.

Dei manus, illius potestas. idem sup. Psal. 118.

Pascit nos Deus, & profectibus nostris pascitur.
Bern. super Cant. ferm. 71.

Penes Deum nec pietas est sine iustitia, nec iustitia
sine pietate. Chrys. Serm. 145.

Deus dissimulat nonnunquam se scire quod no-
uit. idem.

De Deo etiam vera dicere periculosoū est. Cypr.
in Symb.

Diuinitas definiti nequit. idem in quod. prol.

Deus tibi totum est: si esuris, panis tibi est: si sitis,
aqua, tibi est: si in tenebris es, lumen tibi est: si nu-
dus es, immortalitate tibi vestis est. Aug. sup. Ioan.
Serm. 29.

Deus medicamentū est nō sano, regula est plano,
lux est tenebrato, habitatio est deserto. idē de Char.

Quicquid præter Deum est, dulce non est, quid-
quid mihi vult dare Dominus meus, auferat totum,
& semihī det. idem super Psal. 26.

Deus in aduersis cogitandus. Hieron. ad Paul.

Deus non reprehendendus in creaturis. idem li-
bro 3 aduersus Pel.

Dei substantia, omnis creatura est. idem ad Da-
molum.

Deo vnum sumus, secundum gratiam, non natu-
ram. idem aduers. Iouin. lib. 2.

De beneficio Dei superbire, maledicere Deo est.
Greg. 1. Mor.

Nescire Dei, reprobare est. ibidem.

Deus tempora sine tempore intuetur, & in locis tenebras videt, & diuersa ordinans, non est diuersus. ibid.

Deus iniquos patitur, ut iniquorum vita purgatur. idem lib. 5. Mor.

Deus aliquando iniustos celeriter trucidat. ibid.

Deus multis modis se nobis dat intelligi. ibid.

Respondere Dei est, effectum precibus praebere. idem 30. Mor.

Deus quem spectando vult corriger, aspiciendo non vult punire. idem 8. Mor.

Deus per sui amoris vestigia indagandus est. idem 21. Mor.

Deus in quibusdam donis suis, quasi in vestigio cognoscitur. ibid.

Deus angelicæ atque humanae subtilitati inuestigabilis est. ibid.

Aliud est, quod Deus misericorditer tribuit: aliud quod tratus habere permittit. ibid.

Disputare cum Deo, est facta conscientia nostra subtiliter discutere. ibid.

Deus mendacio non eget. ibid.

Deus ab æterno futura præuidit & decrevit. idem 12. Mor.

Deus manet intra omnia, ipse extra omnia, ipse supra omnia, ipse infra omnia. superior est per potentiam, inferior per sustentationem, exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem, surlumen regens, deo sum continens, extra circundans, interiorius penetrans. Grèg. 2 Mor.

Non parum apprehendisti, si hoc tibi de Deo comprehenditum sit: quod nusquam sit, qui non clauditur loco. & nusquam non sit, qui non excluditur loco. Bern de confid. lib. 5.

Deus non partibus constat ut corpus, non affectibus.

bus diffat, ut anima, non formis substat, ut omne
quod factum est. ibid.

Quam diues in misericordia, quam magnificus
in iustitia; quam magnificus in gratia! Domine De-
us noster, non est qui similis sit tibi. Bernard. ser-
mon. 17.

Omnia in ipso reperimus: unus est, qui quæritur,
sed in quo omnia continentur. O lucrum mirabile,
o compendium singulare! cur nos per diversa fatiga-
mus? ad ipsum ergo unanimiter festinemus, post
quem cuncta bona ultra non quæremus, sed tene-
mus. Cassiod. sup. Psal.

Deus non attendit quantum quisque facit, sed
quantum velit. Greg. 12. Mor.

Deus persecutor bonus dicitur. idem 14. Mor.

Deus mutat sententiam, consilium vero immo-
bile manet idem 16. Mor.

Deus ita nos aspicit, ut à nobis aspici nequeat. ibi-
dem.

Deus proprio nec recordari, nec obliuisci dicitur.
ibidem.

Deus ab homine sumpsit naturam, non culpam.
idem 17. Mor.

Deus interdum quos in exordio vita deseruerat,
ad virtutis culmen reuocat ibid.

Quos Deus in eternum diligit, aliquando ad tem-
pus relinquit. idem 20. Mor.

Deo nec peccata nostra nocent, nec bene gesta
concurrunt idem 26. Mor.

Deus qui magna dona tribuit, etiam parua repre-
hensilia relinquit idem 3. Dial.

Deo se amicum denegat, qui eius placet inimi-
co. idem lib 1 sup. Ezech.

Deus vni regioni non dat quod alteri. ibid.

Deus non querit, quod pro eo moriamur. idem
sup. Euang. Hom. 12.

Deus eligit quos mundus despicit. idem sup. Euang. Hom. 36.

Deus vult placari precibus. ibidem.

Deus in cælis non erubescet, qui Deum in terris non erubuit. idem sup. Euang. Hom. 11.

Deus non permittit nobis homines nocere quantum volunt. idem in Regist.

Deus est splendor nunquam deficiens, vita indefessa, non moriens, fons semper scaturiens, seminale vitæ seminarium, sapientiæ principale principium, initiale bonitatis initium. Alan. de Conq. nat.

Diuina natura melius credendo quam disputando intelligi ac comprehendi potest. Pius 2. apud Platinam.

Deus non omnia quæ potest facit. Aug. de quinque heres. cap. 3.

Causa Dei cum magno timore debet disponi. Greg. in Regist.

Deus sæpe humano more loquitur. ibid.

Deus cum reprobos punit, sanctos erudit ibid.

Deus vult nos signis ad suæ cognitionem potentiaz peruenire. Amb. in Hex.

Deus non placatur muneribus, sed affectu. Amb. de Cain, lib. 2.

Deus & dominus, nullam in nominibus diuersitatem habent. Chrys super Gen. Hom. 11.

Deus miro modo obsequitur iusto. idem sup. Gen. Hom. 42.

Cum Deus aliquem punit, condoleamus. idem sup. Act. Apost. Hom. 43.

De Deo multa intelligimus, quæ eloqui nō possumus. idem sup. epist. ad Heb. Hom. 2.

Deus iudex, medicus, & magister est. idem ad pop. Ant. Hom. 17.

Deus si quid sanciat, non est opus ultra inquirere. idem Hom. 76.

Deus

Deus sine mediatore exorabilis est. idem de
pœn. hom. 4.

Deus non est velox ad pœn. ibid. hom. 5.

Deus timeri exigit ut dominus, honorari ut pa-
ter, ut sponsas amari. Bern super Cantic. serm. 83.

Deus veritas est, & tales quæsitores requirit, qui
quizzant eum in spiritu, & veritate. idem ad frat.
sermo.

Dei potestas seruo reuelatur, mercenatio felici-
tas, filio veritas. idem sup. Cant. Serm.

Operatio Dei triplex, creatio, formatio, consum-
matio. Bern. de grat. & lib. arbit.

Deus amat ut charitas, nouit ut veritas, sed ut æ-
quitas, dominatur ut maiestas, regit ut principium,
tuetur ut salus, operatur ut virtus, reuelat ut lux, as-
sistit ut pietas. Bern. de Consid. lib. 5.

Deus charitas est, & quanto quis Deo coniuncti-
or, tanto charitate plenior. idem sup. Cant. serm. 4.

Deus cui proprium est misereri, ex se miserandi
sumit materiam: quod autem condemnnet, eum co-
gimus. idem sup. Cant. serm. 7.

Deus de seruitute corporea non efficaciam, sed
congruentiam querit. idem sup. Cant. serm. 6.

Deus est pœna reproborum. idem de consid. lib. 5.

Deus æternitas est: ideo non inuenitur, nisi ab iis
qui perseveranter eum querunt. idem ad frat.

Deus in nobis loquitur pacem, pietatem, & iusti-
tiam. idem sup. Cant. serm. 33.

Deus in omnibus creandis, gubernandis & dispo-
nendis, corporis non indiget instrumentis. idem
sup. Cant. serm. 2.

Deus quamvis omnipotens, non tamen potuit
facere creaturem ei æqualem. idem super Miss. est,
homil. 4.

Deus querendus est debito tempore, modo, &
loco. idem sup. Cant. serm. 75.

Deus ratione uerentibus lux est, recte uerentibus
virtus, vincentibus gloria. idem super Cant. ser. 5.

Deus requiri vult, quod pollicetur. idem super
Mis. 8. serm. 1.

Deus simplex est, simplicitatem cordis requirit.
idem ad frat. serm. 3.

Deus sollicite querendus est. idem sup. Cant. ser.
mone 84.

Deus nec maior in magno, nec minor in mini-
mo. Aug. 7. de Confess.

De Deo disputandum est animo sereno. idem
epist. 178.

Deus verius cogitatur, quam dicitur. idem 7. de
Etern. cap. 4.

De Deo nihil dicendum quam quod scriptura ha-
bet. idem lib. 4. sup. Gen.

Deus non carnis, sed cordis oculis contemplan-
dus. idem de essent. diuinit.

Nihil de Deo dicitur, quod non est Deus. idem
in Quæst. noui Testamen. Quæst. 51.

Dei visio, fidei præmium est. idem 22. de Civit.
Dei, cap. 23.

Trinitas.

VNius diuinitatis tres esse personas, non qua
ratione probetur, sed à quo dicatur, animaduen-
tendum. Pius 2. apud Platinam.

Trinitatis seu diuinitatis arcanum nec ab Ange-
lis, nec ab hominibus, nisi Spiritu sancto reuelante,
cognoscitur. Bern. sup. Cant. Serm. 5.

Trinitas exactissime unica est. Chrys. sup. Epistol.
ad Rom.

Trinitas nullis terminis circumscripta. August.
de fide.

Trinitas ad personam refertur, unitas ad natu-
ram. ibidem.

Trinitas vnitatis simplicitatem non excludit
idem de Trinit. lib 7.

Trinitas, verbo multis, re paucis cognita. idem
lib. 43 Quæstio.

Trinitatis vestigia in anima sunt. idem de Ciuit.
Dei lib. 11.

Trinitatis nomina sunt dulcissima. idem de Sp*iritu*
& anim.

Vbi queritur vnitas trinitatis, Patris, & Filij. &
Spiritus sancti, nec periculosis alicubi erratur, nec
laboriosius aliquid queritur, nec fructuosius ali-
quid inuenitur: non pigebit me, sicuti hæsito, quæ-
rere: nec pudebit sicuti erro, discere. Quisquis ergo
hoc audit, vel legit, vbi pariter certus est, pergit me-
cum: vbi pariter hæsitar, querat mecum: vbi erro-
rem suum cognoscit, redeat ad me: vbi mecum, re-
uocet me: ita ingrediamur simul charitatis viam,
tendentes ad Deum; de quo scriptum est: Quærite
faciem eius semper Aug. 1. de Trinit.

Qui hoc, id est, Trinitatis mysterium, vel ex pa-
te, vel per speculum, & in ænigmate videt, gaudeat
cognoscens Deum. & gratias agat: qui vero non vi-
det, tendat per pietatem ad videndum, non per cæ-
ritatem ad calumniandum, quoniam unus est De-
us, sed tamen Trinitas idem 6. de Trinit.

Videmus solem in calo currentem, fulgentem,
calentem: similiter ignis tria habet. hoc est motū,
lucem, & ferverem diuide ergo si potes, Arriane, so-
lem velignem, & tunc demum diuide Trinitatem.
idem de verb Domini.

Aperte tunc videbimus, quomodo & unum di-
uisib. liter tria sunt, & indivisibiliter tria unum.
Greg in mor.

Inquirere de Trinitate peruersa curiositas est: &
credere & tenere sicut sancta ecclesia tenet, fides &
securitas est: videre autem eam sicuti est, per-

festa, & summa felicitas est. idem Bernard. in parte sermone.

Tater.

Loqui Dei, est verbum genuisse. Greg. 23. mor.
Deus exercituum dicitur Deus Pater. idem
sup. i. Reg.

Deus pater unicum filium suum in utero virginis
humanæ naturæ coniungens, Deum ante secula sibi
coæternum, fieri voluit hominem in fine seculo-
rum: & quem sine tempore genuit, saluandis homi-
nibus cum tempore ostendit. Greg. 2. mor. & 6.

Pater Filium osculans, illi arcana sua diuinitatis
plenissime eructat. Bern. Cant. Serm. 8.

Gignentis genitique cognitio & dilectio oscu-
lum est suauissimum, sed secretissimum. ibid.

Testis Filij Dei Pater est. Greg. 13. mor.

Pater videt Filium, & contra Filius Patrem. Aug.
Epist. 113.

Semper gignit Pater, & semper nascitur Filius.
idem Epistol. 174.

Pater est totius deitatis principium. idem lib. 4
de Trinitate.

Pater non est unus, sed unum cum Filio. idem de
Fide symb.

Pater non est prior tempore Filio. idem de Trinitate
& dig. Dei.

Filius.

Filius est imago Patris. Gregorius 5. Mor.

Filius Dei dicitur manus eius. idem 18. Mor.

Filius per incarnationem dicitur Angelus. idem
28. Mor.

Sermo Filij, est ipsius Patris. idem super Euang.
Hom. 30.

Initium Dei Filius est idem sup. 7. Psalm.
Imago Verbum, anima vero ad imaginem. Bern.
sup. Cant. Serm. 8.

Fili⁹ Dei nativitas in diuinis comparationem nullam admittit. Aug. Serm. de verb. Domin.

Fili⁹ Dei participatione fieri possumus, quia ipse participatione factus est Filius carnis. idē Epist. 120.

Fili⁹ Dei efficiimur, voluntatem eius implendo.
idem lib. i. de Serm. Domini in monte.

Spiritus Sanctus.

Spiritus sanctus omnia vivificat. Ambr. de spiritu sancto.

Spiritus sancti templum sumus. ibid.

Spiritus sancti opus est regeneratio. idem de sacr.

Spiritus sancti cognitio ab ipso Spiritu sancto est.
Basil. in Conc. de Spiritu sancto.

Spiritus sanctus scriba est. idem in Hexam.

Mens quæ spiritus sancti ignorat abscessum, patet seductioni. & quæ redditum non obseruat, erit in grata visitationi. Bern. sup. Cant. Serm. 18.

Patre & Filio cognitis, cognoscitur utriusque bonus, quæ est spiritus sanctus. idem sup. Cant. sermone 8.

Spiritus sancti doctrina non curiositatem acuit, sed charitatem accendit. idem sup. Cant. serm. 5.

Spiritus sancti gratia indigemus, ut custodiat cor & intelligentias, ne forte cum non aderit, adesse putemus. idem sup. Cant. serm. 18.

Spiritus sanctus non semper est eodem modo in viris spiritualibus. idem sup. Cant. serm. 12.

Spiritu sancto preparare nos debemus. idem sup. Cant. serm. 18.

Spiritus sanctus quos repleuerit, cognoscere facit eos à misericordia fuisse præuentos. idem in die Pent. serm. 3.

Spiritus sancti nomina non naturæ conuenientia, sed apparitioni. Chrys. de Spirit. sanct. Homil.

Spiritus sanctus, est impletio legis. ibidem.

Spiritus sanctus, regia substantia est. idem super Epist. ad Corinth. Hom. 24.

Spiritus sanctus in causa est, quod scripturas habemus idem sup. Epist. ad Heb. Hom. 8.

Dona Spiritus sancti usque adeo necuntur, ut se parari nequeant Greg. i. mor.

Spiritus sanctus per sonum se discipulis manifestauit. idem 5. mor.

Spiritus sanctus mentem quam replet, obumbrat idem sup. Cant.

Vmbra Christi protectio est Spiritus sancti. ibid.

Spiritus sanctus inter perfectos discurrit. idem 3. m. or.

Spiritus sanctus in quibusdam virtutibus, electis suis adest, aliquando se substrahit. ibidem.

Spiritus vita animum tangit legentis diversis modis & ordinibus. ibidem.

Spiritus sanctus cor replet, simplices facit & audientes. idem in Regist.

Vbi Spiritus sancti præsentia est, ibi desperatio esse non potest. ibidem.

Graue facinus, Spiritum sanctum, qui omnia redemit, venundare. ibidem.

Spiritu sancto repleti, cælestia prædicant, & amant. idem sup. 1. Reg.

Spiritus sanctus æqualis, non minor Patre & Filio. Aug. de Trinit. lib. 5.

Spiritus sanctus non cedit, veniente Patre & Filio. idem de Trinit. lib. 15.

Spiritus sanctus nec genitus est, nec ingenitus, sed procedens. idem lib. 2.

Spiritus sancti dona. etiam indignis vita æterni dantur. idem ad Simpl. lib. 2. Quæst. 2.

Spiti-

Spiritus sanctus in confitente est. idem de Bapt.

Ib. 7.

Spiritus sanctus gemit, id est, gemere nos facit. idem sup. Euang. Ioan. tracta. 6.

Spiritus sanctus non nisi credentibus datur. idem sup. Epist ad Roman.

Spiritus sancti vites sufficient martyribus idem de Temp. serm. 185.

Spiritus sanctus solus aperit oculos, & docet veritatem. ibidem.

Iesu.

Nomen Iesu, cibus est. Bernard. super Cant. sermone 16.

Nomen Iesu lux est. ibidem.

Dilectionis aculeus, Iesu, & hic crucifixus. Bern. de dilig. Deum.

Discere Ielum, omni scibili est salubrius. idem in epist.

Iesu mansuetus omnem tulit asperitatem. idem in Epiph. dom. serm. 4.

Iesu nomen, lux, cibus, medicina est. idem super Cant. serm. 16.

Iesum cum nomine, hominem mihi proponit, & humilem corde, benignum, sobrium, castum, misericordem, omni honestate, & sanctitate conspicuum. ibidem.

Patulus est Iesu pro paruo placari potest. idem in Epiph. dom. serm. 1.

Vocatum est nomen Iesu, non impositum. idem sup. Ioann. hom. 1.

Iesu, id est, saluator. August. 17. de Ciuit. Dei, cap. II.

Christus.

Christus semper meditandus. Hier. in Catal.

Christi exemplo aduersa patienda. idem ad Eustoch.

Christus in carne virgo, in spiritu monogamus. idem ad uer. Iouin. lib 1.

Christum imitari tutissimum est. idem ad Celant.

Christi qui non est, antichristi est. idem ad Diuersum.

Christus Ecclesiaz sponsus est. idem in hom. super Cant.

Christus per scripturas cognoscitur. Augustinus in Epist.

Christus Ecclesiam suam, tanquam homo carnem suam, amat. idem de Continent.

De Christi nomine gloriantur omnes seculi, qui uis peruerse idem de subst. dilect.

Christus semper est prædicatus. idem contra Faust. Manich.

Aut cum Christo, aut cum diabolo nos esse oportet, nec est locus medius. idem de Grat. Christi, contra Pelag.

Christum in corde habere, parum est, nisi ore confitearis. idem sup. Psalm. 118.

Christus propter se querendus, non propter aliud. ibidem.

Christum quod non sapit, insipidum est. idem sup. Euang. Ioan. tract. 13.

Per Christum ad Christum venitur. idem super Euang. Ioan. tract. 13.

Christus intus docet. idem de Mag.

Christus de patre natus sine matre, & de matre natus sine patre. idem Euang. Ioan. tract. 8.

Vita Christi tota disciplina morum fuit. idem de vera relig.

Christi vita tota humilitatem docet. idem super Psalmi 31.

Christi facta omnia ad fidem nos vocant. idem de verbis Dom.

Christi humilitas, misericordia, non impotentia
sunt idem sup. Psal. 96.

Christus iuxta humanitatis naturam Deum tim-
uit Grego. in Past.

Christus ut Deus, dat omnia; ut homo, accipit o-
mnia. ibid.

Christus per corpus adhuc multa quotidie pati-
tur. idem 3. Mor.

Christus ipsos à quibus tenebatur, tenebat. idem
13. Mor.

Multi qui gladiis non possunt, peruersis astibus
Christum persequuntur. idem 13. Mor.

Christus est caput bonorum, ii autem corpus e-
ius idem 4. Mor.

Christus est expectatio iustorum idem 13. Mor.

Christus postquam per prophetas loquutus est,
tandem proprio ore locutus est. idem 14. Mor.

Christus contradictor est ad culpam, amicus ad
ponam. idem 9. Mor.

Instabilis est domus, quæ Christum non habet in
fundamento. idem 7. Mor.

Christus hominibus peccata quæ ignorabant, a-
peruit idem 11. Mor.

Christus non est alter in humanitate, alter in diui-
nitate. idem 18. Mor.

Christus aliud ex patre est, aliud ex matre, non ta-
men alius. idem 18. Mor.

Christus dicitur murus idem Mor. 20.

Christus nunc mansuetus est in suo testamento,
sed districtus erit in iudicio. idem 22. mor.

Christus duos parietes coniunxit in unum. idem
24. mor.

Christus ex patre natus sine tempore, ex matre
autem cum tempore. idem 28. Mor.

Christus est via, per quam lux spargitur. idem 29.
mor.

Christus fugit quod omnes appetunt: appetit quoque omnes fugiunt. idem 30. Mor.

Christus vitam nobis ignorantem demonstravit ibid.

Christus in carne diuinitatem abseondens quasi hamo diabolum cepit idem 23. Mor.

Corpus Christi dicitur domus & templum Dei ibidem.

Christus Rex fieri noluit, ad crucis vero patibulum sponte peruenit idem in Past.

Christus dicitur flos campi ibid.

Christus dicitur arbor fructifera ibid.

Caput Christi, Deus est ibid.

Christus fuit Rex & sacerdos. idem super Euang. Tom. 19.

Christus creuit, & Ioannes imminutus est. idem sup. Euang. hom. 20.

Christus fuit mors mortis, & morsus inferni. idem sup. Euang. hom. 22.

Christus conditor noster, factus est præliator noster idem lib. 2. dial.

Christus ante mortem gloriam fugit, post mortem cognosci voluit. idem sup. 1. Reg.

Christus legis finis est. Amb. sup. Psal. 118.

Christus omnia nobis est. Amb de Virg. lib. 2.

Christi velle fecisse est. idem de bono mort.

Christus nunquam risit. Basil. in Quast.

Christus intrepide confitendus est ibid.

Appropiat Christus de se loquentibus. Bern. sup. Cant. serm. 9.

Christus comes est facundus. idem sup. Cant. serm. 3.

Christus factus est nobis sapientia in prædicatio-

ne: iustitia in peccatorum absolutione: ianctificatio in conuersatione: redemptio in passione idem sup. Cant. serm. 22.

Christus communitatis amator est. idem in Epip. Dom. serm. 4.

Christus

Christus fidelis consiliarius, fortis auxiliarius, efficas patronus. idem de Aduenru Dom.

Christus humanitatem suam ab Eccelesia subtrahit, ut daret locum fidei. idem sup. Cant. ser. 75.

Christus in carne didicit misereri. idem sup. Cant. ser. 56.

Christus minister bonus, carnem suam in cibum, sanguinem in potum, animam in pretium dedit. idem sup. Cantic sermo 50.

Christus totus mihi datus, totus in meos usus expensus est. idem in circun. dom serm. 3.

Christus viuendo, viuere docuit: moriendo, mortem securam reddidit. ibid.

Christum apprehendere poteris citius sequendo, quam legendo Bern. in epist.

Nomen Christi sonat aut maiestatem, aut pietatem Bern. de Fallac præsen vita.

Vilem & contemptibilem monstrare se Christus potuit, sed plane non reputare Bern. sup. Cant. sermo 40.

Christus requies nostra est. idem sup. Matt. ho. 1.

Christus porta est cæli. ibid.

Christus & dominus, nomina dignitatis sunt. idem sup. Ioan hom 2.

Christi caro spiritum sanctum quasi paedagogum habuit idem de spir. sanct.

Christus suos nō signis, sed charitate dignosci volunt. idem de incomp. Deit.

Christus setuator manet, etiam si multi pereant. idem de Fide.

Christi gloria inimicorum impugnatione crevit. Chrysost. sup. epist. ad Heb.

Habemus in Christo quod amemus, imitemur, admitemur. idem in Epiphan. Dom ser 3.

In cassuta laborat in acquisitione virtutū. qui eas alibi quam in Christo quarit Ber sup. Cant. ser. 22.

Sicut mare est origo omnium fluminū, sic Chri-
stus omnium virtutum idem sup. Cant. ser. 16.

Lectus Christi, vterus Virginis præsepium, tumu-
lus, idem sup. Cant. ser. 75.

Prudētia vera in Christi doctrina, iustitia in Chri-
sti misericordia, temperantia in Christi vita, forti-
tudo in eiusdem passione, reperiuntur. idem super
Cant. ser. 2.

Christus premium hominis est. Basil. in Hexam.

Odor Christi p̄ædicatione est. Aug. Sent. 351.

Christum sapientissimum etiam gentes fatentur.
idem 1. de confen. Euang. cap. 7.

Christum etiam exteri prophetæ p̄ædixerunt. i-
dem sup. Epist. ad Rom.

Aduentus, & incarnationis.

Aduentum domini in luxu ciborum ducens,
Christum inhonorat Bern. de aduent. domi. ser-
fermo. 3.

Aduenientis personæ consideranda maiestas, di-
gnationis magnitudo, charitatis latitudo, humanz
naturæ exaltatio. ibid.

Agnoscitur in Christi incarnatione longitudo
brevis, latitudo angusta, altitudo subdita, profundi-
tas plana. idem sup. Miss. est.

Apparuerat potentia in rerum creatione, sapien-
tia in rerum gubernatione, sed humilitas & benigni-
tias in humanitatis assumptione apparuit. Bernar.
in vig. Nat. dom. serm. 1.

Humanitas Christi fidem instruit, spem roborat,
charitatem accendit. idem in Epiph. Dom. ser. 2.

Christi primus aduentus erat ut iudicaretur, se-
cundus ut iudicet. Aug. sup. Epist. Ioan. tract. 4.

Christi incarnatio, nostra emundationis oblatio
est Greg. in Past.

Christus suæ incarnationis & autor & opus est.
Aug. contra Felic.

Incar-

ADV

Incar

idem.

Christ

lib. 6.

Christ

sup. Eu

Christ

nde, qu

tu Dom.

Christ

apparuit

Christ

ser. 7. sup.

Incar

ta sunt C

Incar

subst. dile

Hum

ne cont

Form

rumq;

Faust.

Sirati

poscitur

posse, qu

talibus re

Aug ad V

Vultis

erum, de

decreve i

lum. Gre

Venit

tos, ad er

Nulla

cere, toll

medicina

ADVENTVS ET INCARNATIO. 661

Incarnationem Christi tota Trinitas operata est
idem.

Christi incarnatio fidelium nuptiæ. idem de Tri.
lib. 6.

Christi incarnatio vix inuestigari potest. Gregor.
sup. Euang. Hom. 7.

Christus ad nos veniens, videamus quis veniat,
nde, quo, ad quem, quando, & qua. Ber. de aduen-
tu Dom. serm. 1.

Christus in mundum venit, à quo non aberat, sed
apparuit qui latebat. idem de aduentu Dom. ser. 3.

Christus in spirituali præsepio quærendus. Chrys.
ser. 7 sup. Epist. ad Rom.

Incarnato Domino, discordata corda concorda-
ta sunt. Greg. 17. mor.

Incarnatio, opus restaurationis est. August. lib. de
sabt. dilect.

Humanitas Christi non est mutata in diuinitatē,
ne contra. idem sup. epist. ad Rom.

Formans viri sumendo, & de virginē nascondo,
utrumq; sexum honorandum indicauit. Aug. cont.
Faust.

Si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum
positur, non erit singulare. demus Deum aliquid
posse, quod nos fateamur inuestigare non posse: in
talibus rebus tota ratio facti est, potentia facientis.
Aug. ad Volusianum.

Vultis eius saltus agnoscere? de cœlo venit in ut-
erum, de utero in præsepium, de præsepio in crucem,
de cruce in sepulchrum, & de sepulchro rediit in cœ-
lum. Greg. hom. 39.

Venit medicus ad ægrotos, redemptor ad vendi-
tos, ad errantes via, ad mortuos vita. Ber. ad mil. Tem.

Nulla causa veniendi fuit nisi peccatores saluos fa-
cere, tollere morbos, tolle vulnera, & nulla causa eß
medicina. Hugo. de Sacram.

Natiuitas.

Clamat stabulum pœnitentiam, clamat præsepe, clamant lachrymæ, clamant panni in Christinatuitate. Bern. in Nat. Dom. serm. 6.

Natus quibusdam nondum Christus est, quibusdam nondum passos, quibusdam nondum surrexit, quibusdam nondum ascendit, aliis nondum misit spiritum sanctum. idem de resurrect. Dom.

Auctam soluitur quasi Regi magno, thus immolatur ut Deo, myrrha præbetur, tanquam pro salute omnium mortuorum. habet enim prædicatores angelos, narrantes cœlos, adoratores magos. Aug. serm. de Epiph.

Nobilitas fuit Christi nascentis in virginitate parentis, nobilitas patientis in diuinitate nascentis. idem sup. Ioan.

Cœli Rege nato, Rex terræ turbatus est: quia nimurum terrena altitudo confunditur, cum celsitudo cœlestis aperitur. Greg. Hom.

Vbi aula regia, vbi thronus, vbi curiæ regalis frequentia? nunquid aula est stabulum, thronus præsepium, & totius curiæ frequentia Ioseph & Mariae Bern in ser. de Epiph.

Non mediocre hoc tibi fidei videatur exemplum, non vilis persona pastorum, certe quo vilior ad prudenter, eo pretiosior ad fidem. non sapientes, sed simplices, qui fucare audita nescirent. Dominus sui præcones elegit, non rhetores, sed pescatores ad euangelizandum destinauit. Bed. sup. Luc. lib. 1.

Licet Deus cunctos dies creauerit, singulariter tandem hunc diem fecisse dicitur, qui Christi Domini natiuitate sacratus est, in quo merito exultare conuenit & latari, quoniam in eo & diabolus ius perdidit, & salutem mundus accepit. Cassi. sup. Psal.

Mihi impossibile est generationis scire secretum: mens deficit, vox silet, non inca tantum, sed & in gelorum:

gelatum: supra Potestates, supra Cherubin & supra Seraphin, & supra omnem sensum est. Quomodo est supra omnem sensum tanta generatio? tu ergo manum ori impone, scrutari non licet superna mysteria, licet scire quod natus sit, non licet discutere quomodo natus sit. hoc enim querere metus est: ineffabilis enim illa generatio vnde Esaias ait. Generationem eius quis enarrabit? haec humanum sensum & intelligentiam mundi excedit. hoc non capit humanæ intelligentiæ ratio, sed prudentiæ fidelis professio est. Ambr. cont. Her.

Passio.

Christus multatur morte, turpatur cruce Bern:
in Dec.

Passio Christi opus nostræ redēptionis, totum amorem nostrum vindicare debet Bern sup Cant serm. 20.

Passiones Christi meditari sapientia est & sublimis philosophia. idem sup. Cant. ser. 47.

Passio domini tria habet, opus, modum, causam: in opere patientiae: in modo humilitas: in causa charitas commendatur. idem in Dom. Ram. Pal.

Quidquid es, quicquid potes, debes creanti, redimenti, vocanti. idem de verb. Apost. ser.

Recordatio vulnerum Christi, medicamentum est efficax. idem sup Cant. serm. 51.

Videri vult vulnera sua Christus, tanquam bonus dux signa. idem sup. Cant. ser. 71.

Passio Christi, beatitudinis caput. Chrysost. super Matth. hom. 55.

Passio Christi credentibus solum usui. idem sup. Epist. ad Galat.

Passionum Christi communicatio ex fide est. idem sup. Epist. ad Philip. Serm. 10.

Fructus nostræ redēptionis Christus, rationi futurus est plenitudo lucis, voluntari multitudo pacis, memoria continuatio æternitatis. Bern, sup. Cant. serm. 12.

Christus sanguinem sudans, passiones martyrum præfigurat. Aug. sup. psal. 93.

Passio Christi & resurrectio, vita nostræ figuræ sunt. Aug. de spirit. & lit.

Christi passio etiam veteribus profuit. idem de peccat. orig. lib. 2.

Imminente passione, Christus discipulis suis vbi-que præcepta dedit. Greg. in Past.

Sanguis Christi, noster potus est. Chrys. sup. Mat. hom. 7.

Sanguis Christi nobis causâ vitæ. idem sup. Mat. hom. 7.

Sanguis Christi nobilitatem animæ irrigat. idem sup. Ioan. hom. 45.

Homo mirabiliter conditus est, sed mirabilius redemptus. Greg. in Euang. hom. 26.

Homo eius bonitate reformatus, cuius formatus est. Aug. de quant. anim.

Si totum me debeo pro me facto, quid addā iam pro me refecto? Ber. de dilig. Deum.

Crucifigunt Christum quotquot verbo illius resistunt. Aug. sup. Psalm. 48.

Fusus est sanguis medici, & factum est medicamentum phrenetici. Aug. cont. quinque hæres.

Congruit nostræ deuotioni, vt qui Domini crucifixi passionem celebratur sumus, reprimendarum carnalium voluptatum crucē nobis ipsi etiam faciamus. idem in ser. de Quadrag.

Fratres, vt à peccato sanemur, Christum crucifixum intueamur: quomodo qui intuebantur serpem æneū in deserto, nō peribant morsibus serpentum; sic qui intuentur fide Christi mortem, sanantur à morsibus peccatorum. idem sup. Ioan. Stul-

Stultum est cum gladiis querere eum, qui vltro se offert, & in nocte per proditorem inuestigare quasi latentem, qui quotidie in templo docet: sed factum congruit temporis & personæ, quia cum essent tenebris, in tenebroso tempore tenebrosum opus excercebant. Amb. sup. Euang.

Autor pietatis in cruce pendens testamen-
tum condidit, singulis pietatis opera distribuens. A
postolis persequitionem, Iudæis corpus, patri spi-
ritum, virginis paronymphum, latroni paradisum,
peccatori infernum, Christianis pœnitentibus cru-
cem. Ambros. super Matt. 27.

Doles Domine non tua vulnera, sed mea, non tu-
am mortem, sed nostram infititatem. idē sup. Luc.

Hora Christi non fatalis, sed voluntatis fuit. Au-
gust. in quæst. ex vtroque test.

Omnis creatura compatitur Christo morienti:
sol obscuratur, terra mouetur, petræ scinduntur, ve-
lum templi diuiditur, sepulchra aperiuntur: solus
miser homo non compatitur, pro quo solus Chri-
stus patitur. Hier. sup. Mat.

Cum possit etiam nobis non moriendo succurre-
re, voluit tamen hominibus moriendo subuenire:
quia nos videlicet minus amasset, nec vim suæ dile-
ctionis nobis ostenderet, nisi hoc quod à nobis tolle-
ret, ad tempus ipse sustineret. Greg. lib. moral.

Nihil adeo graue est, quod non æquanimiter sus-
tineatur, si Christi passio ad memoriam reducatur.
idem in quadam Epist.

Passio tua, domine Iesu, vltimum est refugium,
singulare remedium. deficiente sapientia, iustitia
non sufficiens sanctitatis, succumbentibus meritis,
illa succurrit: cum tamen defecerit virtus mea, non
conturbabor, non diffido: scio quid faciam, calicem
salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. Bez.
sup. Cant. serm.

O bone Iesu, quid tibi est? puniri nos debuimus,
& tu soluis? nos peccauimus, & tu Iuis? opus sine ex-
emplo, gratia sine merito, charitas sine modo. idem.

Scio quod meita mea non mihi sufficiunt: quod
mihi deest, audacter usurpo ex visceribus Christi, que
à misericordia effluunt, nec deflunt foramina, per quæ
defluant. patet enim arcanum cordis per foramina
cordis, patent viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus
visitauit nos Oriens ex alto. Bernard. in quo-
dam serm.

Quid fecisti, dulcissime puer, ut sic iudicareris?
quid commisisti ó amantissime iuuenis, ut tam vil-
ter tractareris? quod scelus tuum, quæ noxa tua, quæ
causa mortis, quæ occasio damnationis? ego tu sum
causa doloris, ego tuæ passionis luctus, tui cruciatu-
labor, tuæ vita meritum, tuæ vindictæ flagitium.
Ans.:

Crux.

Signo Crucis omnia auspicanda. Ambr. serm. 47.
Crux in mente formanda est. Chrysost. super
Matth. Homil. 55.

In Cruce omnes inueniunt virtutem. idem de
Cruc. & Latron.

Crux in fronte, quasi columna quædam figura-
da. idem aduersus Gentil.

Crux omni cultu dignior est ibidem.

Crux gloriandi est piis materia. idem super Epi-
stol. ad Galat.

Crux vita fons est. idem ad popul. Antioch.

Non est aditus ad cælestem gloriam, nisi per cru-
cem. Erasm. in Epist.

Crux Christi contra vitiorum oppugnationes est
adiutorium. Ang. Epist. 4.

Crux Christi nobis est multorum bonorum cau-
sa. idem serm. 29.

Crux

Crus Christi candelabrum est. idem in ora de quinque hæresi.

Crucem, ut in ea gloriemur, Dominus suo gestans humero, pro virga regni nobis commendavit, quod est grande ludibrium impiorum, grande mysterium pietatis. & unde mundi philosophus erubuit, ibi Apostolus thesaurum reperit: quod illi visum est stultitia, Apostolo factum est sapientia, & gloria. idem ad Galat. 6.

Si ingressi fuerint ad te latrunculi per oculos, per aspectum crucis preme eos. Hier. in Epist.

Duobus modis crux tollitur, cum aut per abstinentiam affligitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus. Greg. in hom.

Crus Christi, clavis est paradisi: hæc infirmorum baculus, pastorum virga, conuententium manuductio, proficientium perfectio, anima salus, &c corporis, omnium malorum auctor, omnium bonorum datrix. Damasc. lib. 4.

Crus non solum dicitur, quæ tempore passionis ligni affixione conficitur, sed quæ totius virtutum curriculo cunctarum disciplinarum virtutibus coaptatur, ut non solum intelligatur crux ligni patibulum, sed piæ virtutæ, virtutisque propositum: unde omnis Christiani vita, qui secundum Euangelium vixerit, crux est, atque martyrium. Max. in serm. de Martyribus.

Resurrectio.

Resurrectio Christi vera fuit, non in phantasmate. Hier. ad Pammach.

Resurrectionis fide solari nos debemus. Ambr. de Jacob.

Fides nostra de resurrectione Christi, regulanda est per fidem Apostolorum. Greg. 14. Mor.

Resurrectio ex miraculis indubitata probatur. Chrys. sup. Act. Apost. hom. 1.

Corpora meliora erunt post resurrectionem,
quam erant ab initio. Aug.

Caro nostra post resurrectionem eadem erit per
naturam, & diuersa per gloriam. Greg. 14. Mor.

Resurrectioni non credens nullius virtutis curam
habet. idem de resur. serm. 1.

Resurrectionem absoluta contemplatione nemo
potest docere. idem de incompreh. Dei nat. Hom. 2.

Resurrectioni nemo diffidat. idem sup. Epist. ad
Corinth. Hom. 17.

Resurrectionem diabolus conatur in dubium po-
nere. idem sup. Epist. ad Galat. cap. 1.

In resurrectione vniuersa fidei nostrę spes sita est.
idem sup. Epist. ad Corinth. Hom. 2.

Resurrectio mortuorum non sinit nos lugere. i-
dem super Epist. ad Corinth. Hom. 2.

Resurrectio est diuinæ virtutis opus. idem sup. E-
pit. ad Thes. Hom. 9.

Resurrectio corporum exemplis deprehendi po-
test, ratione non potest. Greg. 6. mor.

Redemptor noster ostendit resurrectionem, vt
nos resurrectos speremus. idem. 14. mor.

Resurrectionem nostram in alimento suis mun-
dus imitatur. ibid.

Exemplo Iob credimus resurrectionem Christi
factam, qui cognouit faciendam. ibid.

Resurrectio credenda est, non inuestiganda. idem
sup. Ezech. lib. 2.

Resurrectio Christi est festiuitas hominum, &
Angelorum. idem sup. Euang. Hom. 21.

In Christi resurrectione ablata sunt omnia argu-
menta perfidiæ. ibid.

Resurrectionis gloria est virtus Christi. idem sup.
7. Psal.

Multi cum Christo surrexerunt, ne de resurrec-
tione nostra dubitaremus. idem 14. Mor.

Corpora sic resurgent, ut deforme & indecorum
nihil habeant. Aug. lib. 12. de Ciuitate Dei. cap. 19.

Resurrectio non est contra naturam. Aug. in sent. suis.

Resurrectio mortuorum ex aliorum operum Dei
fide ediscenda. idem sup. Psal. 144.

Resurrectionis fides summa laus est Christiano-
rum. idem sup. Psal. 101.

Resurrectio Christi potentiam eius declaravit.
idem sup. Psal. 61.

Surrexit Christus, exultet universus mundus. par-
etenim est, ut sicut omnis creatura lugubri doluit
ploratu in morte Creatoris sui, & quæ funere noctis
obscuro prosequuta est exequias in cruce morien-
tis nunc triumphalem ab inferis redditum lata susci-
piat resurgentis. August. in Enchir.

In hac die peccator de indulgentia desperare non
debet. si enim latro paradisum meruit, cur non me-
reatur veniam Christianus? & si illi Dominus, cum
crucifigitur, miseretur, multo magis huic miserebitur,
cum resurget. nam si passionis humilitas tantum
præstat confitenti: resurrectionis gloria quantum
tribuet deprecanti? largior enim solet esse ad præ-
standum lata victoria, quam addicta captiuitas. Au-
gust. in serm. de Pasch.

Venit Christus, & completa sunt in ortu eius, vi-
ta, dictis, factis, passionibus, morte, resurrectione,
& ascensione, omnia præconia prophetarum. August.
in Epist. ad Volus.

Quod discipuli tarde crediderunt, non tam infir-
mitas illorum, quam nostra infirmitas fuit. nam illis
dubitantibus resurrectio multis argumentis mon-
stratur; quia & comedit, & se oculis videndum, &
manibus palpandum, & contremendum præbuit:
quod de solo spiritu esse non potest. minus Maria
Magdalena præstitit, quæ statim credidit, quam Tho-
mas, qui diu dubitauit. Greg. sup. Matt.

Consideremus paruum cuiuslibet arboris semen quod in terra iacit, ut arbor ex illo producatur: & comprehendamus, si possumus, ubi in illa tanta paruitate feminis, tam immensa arbor latuit, quæ ex illo processit? ubi lignum, ubi cortex, ubi viriditas foliorum, ubi libertas fructuum? nunquid non in semine tale aliquid videbatur, cum in terra iaceatur? quid ergo mirum, si tenuissimum puluerem à nostris oculis in elementum redactum, cum vult, Deus in hominem reformat, qui ex tenuissimis feminibus immensa arbusta redintegrat? Greg. in Mor.

In omni re aut actu virtus agendi spes est futuri: qui enim arat, arat ut metat: qui pugnat, pugnat ut vincat. Et post pauca: Tolle ergo spem resurrectionis, & resoluta est omnis obseruantia pietatis. Chrysost. sup. Matt.

Si igitur resurrectio non est, nec Deus est, nec prouidentia est: tunc casu omnia feruntur, & aguntur. videmus enim plurimos iustos esurientes, & iniuriam patientes: peccatores autem & iniustos in diuitiis, & in omni voluptate abundantes: sed quis usquam hoc iusti iudicii, vel sapientis prouidentie opus bene sentiens suspicabitur? Erit ergo resurrectio: iustus enim Deus est, & his, qui confidunt in eum, mercedis terrorib[us] Damasc. lib. 4.

Resurget iustus, ut iudicet: peccator, ut iudicetur. Impius, ut sine iudicio puniatur. Cass. sup. Psal.

Affligimur in eius passione; gaudeamus in eius resurrectione sic enim possumus pii dici, si eius dispensationibus meremur aptari. Cassiod. super Psalm.

Quod Apostoli resurrexisse Dominum mulieribus nuntiantibus aut non credunt, aut delinquentur iudicasse referuntur, grauiter nemo arguat: alte dubitat qui altius credit: decipi non potest, qui non est facilis audire: ignavus nimis est, qui post exemplum inuenitur incautus: ruditus miles ad aciem

concurrit, qui causam belli nescit, vim bellatoris ignorat peritia autem est, non segnities, cum sensum miles veteranus accedit. Chrys. serm. 79.

Maria.

Maria aula regalis dicta est. Ambros. 3. de virg.

Mariæ Deiparæ exemplo viuant virgines. ib. Accessum ad Deum habemus per Mariam. Bern. de aduent. Dom. serm. 2.

Maria ante sancta, quam nata. idem in Epist.

Maria aquæductus est. idem in natal. Beat. Mar.

Maria gratia plena est: quia Deo & hominibus grata. idem de virg. Maria.

Maria in omnibus inuocanda necessitatibus. idem sup. Miss. est. Hom. 2.

Maria mediante, habemus quicquid gratiæ in nobis est. idem in festo S. Mich.

Maria quater duntaxat legitur loquuta fuisse, & tuis taciturnitas laudatur. idem de virg. Mar.

Maria si pie à nobis pulsata fuerit, non deerit necessitati nostræ. idem.

Maria veneracione digna, in qua humilitatem existitat fecunditas, & partus consecrat virginitatem. idem sup. Miss. est. Hom. 1.

Mariam venerari vult, qui totum nos habere per Mariam voluit. idem in natu. Mar.

Vt sole sublato non lucescit, sic sublata Maria, nihil nisi denissimæ tenebræ relinquuntur. idem in natu. Mar.

Felix Maria cui nec humilitas defuit, nec virginitas. Bern. sup. Miss. est. Hom. 2.

Gloriatitur Maria virgo singulariter, multis decausis. ibidein.

Iudex certissimus mansuetudinis, & verecundiae in Maria fuit, tarditas ad loquendum. Bernard. in circuncisi. Domini, scilicet. 3,

Maria ab Angelo interrogata, Quomodo fieri istud, quoniam virum non cognosco? non de facto dubitauit, sed modum inquisuit. Bern. sup. Miss. est serm. 4.

Maria facies terræ est, quæ à fonte, id est, spiritu sancto irrigatur. Aug. lib. 2. de Genes.

Maria ex gratia mater facta. idem in Enchir.

Mariæ magis profuit, quod Christum in corde, quam in carne gessit. idem de sanct. vir.

Mariæ virginitas non ideo non credenda, quia semel accidit. idem epist. 7.

Auctrix peccati, Eua; auctrix meriti, Maria. Eua occidendo obfuit, Maria viuificando profuit: illa percussit, ista sanavit. August. in serm. de Assump.

Ave Maria gratia plena, Dominus tecum, tecum in corde, tecum in ventre, tecum in utero, tecum in auxilio. idem in serm. de nat. beat. Mar.

Non quia peperit innupta, terretur: sed quia genuit, cum exultatione miratur. idem de virg.

Felicitas partus spiritualis, quam carnalis: beati enim Maria fuit concipiendo Christum fide, quam carne, materna enim propinquitas nihil ei profuerit, nisi felicior ipsum fide, quam carne gestasset. ibidem.

Quam appellatis felicem? inde est felix, quia verbum Dei custodiuit, non quia in illa Verbum caro factum est. idem sup. Luc. 11.

Quantæ in una virgine species virtutum emicant! vexillum fidei, deuotionis obsequium, virgo intra domum, comes ad ministerium, mater ad templum. Amb. de virg. 2.

Quod naturam non habuit, usus nesciuit, ignoravit ratio, mens non capit humana, pauet exilium, stupet terra, creatura omnis etiam celestis miratur; hoc totum est, quod per Gabriælum Mariæ diuinatus nunciatur. Hieronym. in serm. de Assumpt.

Quid

Quid nos tantilli, quid a^ctione pusilli, quid in eius studiis referamus: cū etiam si nostrum omnium membra verterentur in linguas, eam laudare sufficeret nullius? altior enim cælo est de qua loquimur: abysso profundior, cui laudes dicere conamur. Si cæsum te vocem, altior es: si matrem gentium, præcessus: si formam Dei te appellem, digna existis: si dominam Angelorum, prima esse probaris. Quid ergo de te digne dicam? idem.

Ceteris virginib^z per partes p^ræstat^r gratia, Marian^z vero se tota infundit gratia plenitudo. idem.

Non est in mundo locus dignior vtero virginali, in quo Dei filium Maria suscepit; nec in cælis solio regali, quo Mariam Dei filius sublimauit. ibidem.

Virgo, regia est viâ, per quam Saluator aduenit, procedens de ipsis vtero, tanquam sponsus de thalamo suo. per te accessum habeamus ad Filium, ô benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater salutis, ut per te suscipiat nos, qui per te datus est nobis: excusat apud ipsum integritas tua culpam nostræ corruptionis, & humilitas Deo grata nostræ veniam impetrat vanitati: copiosa charitas tua nostrorum cooperiat multitudinem peccatorum; fœcunditas gloria fœcunditatē nobis cōferat meitorum. Bern. serm. 2.

Nihil est, quod tantum me terreat, nec est aliquid quod tantum me delectet, sicut de beata Virgine sermonem habere. terret inquā me indignitas propria, sed me delectat Virginis laus & excellentia. idem in quod. serm.

Quicunque sibi Mariæ optat p^ræmium, imitetur exemplum. Amb. de Virg.

Sicut in transitu meo Mariæ non est corrupta virginitas, sic mea ibi non est maculata maiestas. Aug. contra duas hæres.

Eua inobediens meruit pœnam, Maria obediens
do consequuta est gratiam; illa gustando prohibi-
tum maledicta, hæc credendo Angelo benedicta. i.
bidem.

Sicut in cōparatione Dei nemo bonus, ita etiam
in comparatione matris Domini nulla inuenitur
perfecta, quamuis eximia virtutibus comprobetur.
Hier. in serm.

Maria, quia mente passa est, plusquam martyr fuit
nimitem & eius dilectio amplius fortis; quia mor-
tem Christi suam fecit. ibid.

Magna fuit sanctificatio Hieremij, qua potuit fa-
cile vitare culpam mortalium: maior Ioannis Ba-
ptista, qua potuit frequentiam vitare venialiū. ma-
xima virginis Mariæ, qua potuit vitare, imo vitavit
omne peccatum Bern. ad Canon. Lugd.

Quæ est virgo tam sublimis, ut salutetur ab Ange-
lo? tam humilis, ut despontata sit Fabro? idem Ho-
mil. 2.

Angelus.

Angelus Græce, Latine nuntius. August. de Tri.
lib. 2.

Per Angelos Deus patribus loquutus est, & ap-
prouxit. idem de Trin. lib. 3.

Angelus tuba Dei est. idem de æternit. Deit.

Angelus officii, non naturæ nomen est. idem in
tract. Ego sum qui sum.

Angeli multas formas assumere possunt. idem de
mirab. sacr. scripturæ.

Angeli capilli sunt Dei. idem de essent. diuinit.

Angeli ad ministerium pro nostra salute semper
mittuntur. Greg. in Past.

Angeli quounque mittantur, semper faciem Dei
vident. ibid.

Vox Angelorum est in laude Conditoris ipsa ad-
miratio

miratio intimæ contemplationis. ibid.

Sancti Angeli nos à diabolo defendunt. idem in
Iust.

Angeli præsunt hominibus, Archangeli præsunt
Angelis. idem lib 1 Dialog.

Singulis prouinciis singuli Angeli præponuntur.
idem in Euang Hom. 4.

Ante Christi aduentum Angeli se permittebant
adorari, non autem post idem in regist.

Angelus est prima Dei creatura ibid.

Apostataz Angelo similis efficitur homo, qui ho-
minibus esse similis dedit natura idem in Past.

Angeli persistentes in auunere acceperunt, vt o-
mnia cadere nō possunt. idem super Ezech. Hom. 7.

Angeli astant orantibus, & credentibus idem.

Angelo nostro debemus reuerentiam pro præ-
sentia, deuotionem pro benevolentia, fiduciam pro
custodia idem.

Angelorum auxilium implorandum est idem
de trip. gen. bon.

Angelos Deus collocauit nō in summo: sed in tu-
to: homines autem non in summo, nec in tuto, sed
incauto ibid.

Angelus vehiculum est verbi Chrysost. de David.
serm.

Angelorum natura somno nō est obnoxia. idem
sup ioan. Hom. 15.

Vnusquisq; inquātum sufficit, si à prauitate pro-
ximum reuocat, si exhortari ad bene operandum
curat, si aeternum regnum, vel supplicium errantí
denuntiat, cum verba sanctæ annuntiationis impé-
dit, profecto Angelus extitit. Greg in Hom. 6 sup.
Euang.

In hoc est natura angelica à naturæ nostræ condi-
tione distincta, quod nos &c loco circumscribimur,
& excitatis igaorantia coarctamur: angelorum

vero spiritus loco quidem circumscribuntur, sed tamen eorum scientia longe super nos incomparabiliter dilatantur: interius & exterius sciendo distin-
cti sunt, quoniam ipsum fontem scientia contem-
plantur quid enim de his, quæ scienda sunt, nesciūt,
qui scientem omnia sciunt? Greg. 2. lib. mor.

Nouem Angelorum esse ordines, testante sacro
eloquio, scimus: scilicet Angelos, Archangelos, vir-
tutes, potestates, principatus, dominationes, thronos,
Cherubim, atque Seraphim. Gregor. in Ho-
mil.

Apostoli.

Apostoli frustra dicuntur, nisi Christus miserit.
Hieron. ad Alg. Quæst. 5.

Apostoli ex æquo fundant Ecclesiam. idem ad-
uers. Iouin. lib. 1.

Apostoli sunt oculi Aug. in bened. Iacob.

Apostolus non ab hominibus, sed a Deo doctus
est. idem in Quæst. ex novo test.

Apostoli nihil diuenum à Christo docuerunt. idem
de consen. Euang.

Apostolorum honoratores fuerunt Petrus, Iaco-
bus, & Ioannes. idem sup. Epist. ad Galat.

Apostolorum eloquia fuerunt eorum miracula.
idem de Ciuit. Dei, lib. 2.

Apostoli iurisperiti, & consiliarii Christianorum
fuerunt. idem cont. Iudæos. Pag. & Arrian.

Multa tradiderunt Apostoli, quæ literis nō man-
dauerunt. Aug. de Bapt. lib. 2.

Apostoli sunt pedes Domini. idem sup. Psalm. 92.

Apostoli portæ sunt duodecim. Aug. sup. Psalm.

26.

Apostoli columnæ dicti. idem sup. Psalm. 73.

Apostoli medici. idem sup. Psalm. 87.

Apostoli Prophetis successerunt. Greg. 27. Mor.

Apostoli

Apostoli plus quam Prophetæ edocti sunt. idem
sup Ezech Hom.

Doctrinæ ianua per Apostolos orbi patefacta est.
Chrys. sup. Matth. Hom. 16.

Doctrina Apostolica perpetuo manet. idem de
Aicenſ. Dom.

Apostoli illiterati Philosophorum ora obturaue-
tunt. Chrys. sup. Gen. Hom. 28.

Apostoli tyrannis facti sunt fortiores. idem sup.
Gen Hom. 52.

Apostoli aliis odor mortis, aliis vita. idem sup.
Matth. Hom. 15.

Apostoli ceu volucres orbem terrarum percur-
runt. idem sup. Actus Apost. Hom. 1.

Ebrii fuerunt Apostoli in die Pentecostes nō mu-
sto, sed Spiritu Sancto. Bern. sup. Cant. ser. 47.

Paulus gelu erat, sed in aquam rediit. Gregor. 25.
Mor.

Quis iam desperet aut de humilitate generis,
aut de magnitudine criminis, cum videat sic abun-
dasse cœlestis gratiæ fontem, vt & pescatorem regi-
bus præponeret, & persecutorem Apostolis coæ-
quaret: ille enim dum pauperiem suam curat, ali-
menta quotidiani viœtus quærit in pelago, factus est
dives in Christo, cui reges, & nationes famulantur
in seculo. Paulus vero dum vrget gladiis sanctorum
fidem, suscepit iugum, & magister factus est gentiū,
forma martyrum, formido dæmonum, indultor cri-
minum, fonsque virtutum. Aug. in serm. Apost. Pet.
& Paul.

Dedit Dominus potestatem Apostolis super na-
turam, vt eam curarent: super dæmones, vt eos e-
verterent: super elementa, vt ipsa immutarent: su-
per mortem, vt eam contemnerent: super Angelos,
vt corpus Domini consecrarent. hæc etiam pot-
estas data est eorum successoribus, secundum illud

Apoc. 6. Hi habent potestate m-claudendi calum, & conuertendi aquam in sanguinem. idem in serm. de Apost.

Christum Iesum, & Petrum, & Andream, & alios, per quos operatus est salatem, non de foro iustiniiani, sed de simplicitate pescatoria legimus assumptissimis inflatis enim sapientia huius mundi, & legum ventosa loquacitas: elegit non reges, non senatores, non philosophos, sed plebeios, pauperes, indocitos, pescatores, ineruditos liberalibus disciplinis: non peritos Grammatice, non armatos Dialetica, non Rhetorica inflatos. pescatores Christus cum tetibus fidei paucissimos ad misericordiam, atque ita ex omnigenere tam multos pisces, & tam multo mirabilius, quanto ratiore etiam ipsos philosophos cepit. Augustinus in serm. de Apost.

Pescatores illiterati mittuntur ad praedicandum, ne fides credentium non virtute humana, sed eloquentia, & doctrina Dei fieri putaretur. Hier. supra Matth. lib. 1.

Nemo apostolis pauperior fuit, nemo tantum pro Domino dereliquit. idem in Epist. ad Exuperan.

Misit Christus Apostolos, quasi sol radios, quasi rosa suavitates odoris sui, quasi ignis scintillas suis dispersit: ut sicut sol in radijs apparet, sicut rosa in odoribus suis sentitur, sicut ignis in scintillis suis aspicitur; sic in illorum virtutibus Christi potentia agnoscatur. Quis enim videns discipulos suos bene instructos, non scientiam magistri collaudat? faciebat enim mirabilia Christus: faciebant & discipuli eius: & inter mirabilium operationes maior fama virtutum crescebat Chrysostomus in Matth.

Fater mi Timothee, si vidiisses agones consummati ipsorum, defecissetis quidem præ tristitia & dolore. Quis non flerer illa hora, quando præceptum sententiaz egressum est in eos, ut scilicet Petrus crucifigeretur.

dispergetur, & Paulus decollaretur? vidisses quidem tunc turbas iudæorum, & Gentium percurrentes eos, & expuentes in facies eorum, sed aduenienti terribili tempore consummationis ipsorum, ligarunt columnas mundi, non utique absque fratrum gemitu, atque ploratu. & cum separarentur ab iniunctum tunc Paulus ait Petro: Pax tecum, fundamen-
ti. Ac Petrus ad Paulum: Vade in pace prædicator bonorum, mediator, & dux salutis iustorum. Cum autem elongasset eos ab iniunctum, secutus sum magistrum meum, scilicet Paulum, non in eodem loco sive vico occiderunt eos. Dionysius in Epist. ad Ti-
moth.

Scimus, quod viri isti nec sibi vixere, nec sibi sunt mortui, sed ei, qui pro ipsis mortuus est: magis autem nobis omnibus propter illum: pro nobis facit eorum vita eorum doctrina, & etiam mors ipsa, & in conuersione eminentiam, in prædicatione sapien-
tiam, in passione sua patiētiam, nobis beati Apostoli contulerunt, qui etiam usque hodie conferre non cessant, misericordia pleni, & sanctorum orationum fructibus. Bern. in serm. Pet. & Paul.

Martyrium.

Martyres non honorantur saturitate. Hieron. ad Eusto.

Martyr quisque esse potest sine voluntate, sed non contra voluntatem. Bern. in Nativit. Dom. serm. I.

Martyrij genus est paupertas voluntaria. idem in Fest. omnium Sanct. serm. I.

Martyrum fiducia, fortitudo, & tolerantia ex vi-
ceribus & vulneribus Christi. ibid. super Cantic. ses-
mon. 61.

Martyrium fructus est Ecclesiæ. ibid.

Martyrum loculi visitādi, vt benedictionem percipiamus. Chrys. sup. Gen. 3.

Martyres magnis luminaribus clariores. idem de aduentu Dom.

Martyrium exercitatio pietatis est. ibid.

Martyrium proposito, non carente estimatur. idem de aduentu Dom.

Martyrium sine charitate implere impossibile est idem sup. Epist. ad Heb Hom. 20.

Veri martyres in Ecclesia sunt. Greg. 18. Mor.

Sancti martyres praesentem vitam non despexit, nisi certiorem animarum vitam subsequi scirent. idem Dial. lib. 4.

Martyrem non facit poena, sed causa. idem in Reg.

Totus mundus martyribus plenus est. idem sup. Euang. Hom. 26.

Martyres feliciter infelices sunt. August. sup. Psal. 327.

Martyres ut fidem seruarent, omnia perdidérunt. idem sup. Psal. 52.

Martyrum sanguis ad multiplicationem Ecclesiz proficit. idem sup. Psal. 40.

Non cōstituimus martyribus templa, & sacerdotia, quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. Aug. 8. de Ciuit. Dei.

Morī persequente, martyrium in aperto optere ferre vero contumelias, & odientem diligere, martyrium est in occulta cogitatione. Greg. in Hom.

Hoc enim baptisma, scilicet martyrium, in gratia maius, in pietate sublimius, in honore pretiosius. Cyp. in quad. Epist.

Sanctitas.

DE Sanctorum meritis periculosem est disputare. Hier. ad Damas.

Sancti

Sancti
aduersi

Sancti
Mirabilis
in sanctis

Ista s
dictio c

Aug. de

Dicat
patient
stantio
ne scissile

San
unt, eo
quia du
litebat

Sun
Sanctor
naturae

Qua
neglige
potentia
fuerunt
flos ho
Match.

Sancti

Sancti
multu

Sancti
quid ne

Sancti
sup. Ge

Sancti

Genes.

Sancti
sup. ep

*Sancti non mortui, sed dormientes sunt. idem
aduers. Vig.*

Sanctorum fides nos seruat. Amb de Abrah.

Mirabile sanctitatis genus est, ut non possis putari sanctus, nisi sceleratus appareas. Bern.

*Ista sunt, quæ sanctitatis causa seruanda sunt, pudicitia corporis, castitas animæ, & veritas doctrinæ.
Aug. de Vita Christi.*

Dicamus ad Sanctorum inuidiam, ut imitemur patientiam, & cognoscamus illos non naturæ præstantioris fuisse, sed obseruantæ maioris, nec vitia nescisse, sed emendasse. Amb. de Ioseph.

Sanchi viri, quo altius virtutis dignitate proficiunt, eo subtilius indignos se esse deprehendunt: quia dum proximi lucrificant quicquid eos in seipsis latebat, inueniunt Greg. in Mor.

Summopere nobis desideranda sunt suffragia Sanctorum, ut quod possiblitas nostra non obtinet, eorum intercessione donetur. Bern. Ser.

Quæ est ista iustitia sanctos colere. & sanctitatem negligere? Primus gradus est sanctitatem diligere, potea sanctos, qui non sancti ante sanctitatem fuerunt, sed sanctitas ante eos. sine causa enim iustos honorat, qui iustitiam negligit. Chrysost. super Match. 24.

Sanctum facit affectio sancta. Bern. ad Frat.

Sanctorum exempla ad emendationem fidei multum prosunt. idem ad Sotor.

Sancti in terra positi, si multa potuerunt, numquid non plura in celo? idem.

*Sanctorum bona opera nobis scripta sunt Chrys.
sup. Genes. Homil. 45.*

Sanctorum mos est afflictis compati. idem super Genes. Hom. 44.

*Sanctimonia est excellens mentis castitas. idem
sup. epist. ad Thess. hom. 4.*

Sancti viri in prosperitate dissimulant. Greg. 5.
Mor.

Sanctis bonorum studiis malorum vita contradicit idem 5. Mor.

Sanctis bonorum studiis malorum vita contradicit idem 7. Mor.

Sancti viri nec ex elatione liberi, nec ex timore sunt submissi. ibidem.

Sancti viri ex conscientia bona vita fiduciter expectant primum eternum. ibidem.

Sancti ad cordis secreta semper redeunt. ibid.

Sancti certissime sciunt, quia in hac vita requiem habere non possunt. ibid.

Quo vetius sancti summe cognoscunt, eo sublimius terrena despiciunt. ibid.

Sancti etiam sine causa flagellantur, non ut puniantur sed ut probentur. idem 9. Mor.

Viri sancti ab improbis derisi, ad testem conscientiae Deum recurrent. idem 10. Mor.

Sancti viri irrideri non metuunt. idem 15. Mor.

Sanctorum virorum est bona sua occultare. idem 19. Mor.

Sancti viri interdum coram hominibus bona facere compelluntur, vel facta narrare. ibid.

Quidam sancti venerari appetunt, ut reverentes audiatur. ibidem.

Sancti sic de spe certi sunt, ut tamen sint semper de temptatione timidi. idem 10. Mor.

Probatio sanctitatis non est signa facere. ibid.

Sanctos suos Dominus veniendo adiuuat, detestando probat, donis firmat, tribulationibus tentat. ibidem.

Sancti viri non praesse ceteris gaudent, sed proesse. idem 21. mor.

Sancti viri cum praesunt, non in se potestatem ordi-

ordinis, sed æqualitatem conditionis, attendunt.
ibidem.

Sancti viri non suam gloriam, sed subditorum iu-
stitiam querunt. ibid.

Sancti viri interdum de bona opinione sua gau-
dent. idem 21. mor.

Sancti sententiam suā abscondunt, quando alio-
rum vitam loquendo lucrari non possunt. ibidem.

Non solum quod sancti viri dicunt, propheta est,
sed etiam quod agunt ibid.

Sancti in hac vita diuinæ naturæ secreta, quasi
sub quadam imaginatione conspicunt. idem 13. mor.

Sancti humanum iudicium non timent, sed diui-
nam. idem 24. Mor.

Sancti viri nec insidiis, nec minis, nec disputatio-
nibus, nec pœnis terrentur. idem 31. Mor.

Vir sanctus quo maiore persequitione premitur,
eo ad prædicandum acrius instigatur.

Qui viam sanctitatis appetunt, in errorem lapsi,
tardius emendantur. idem 32. Mor.

Sancti dum tentantur, humiliantur: dum humili-
antur, iam diaboli esle desinunt. idem 33. mor.

Sancti viri sunt templa Dei. idem in Past.

Sancti viri ut ab illis citis longe absint, etiam licita
abscondunt. idem Dial lib. 4.

Sancti viri inter elusiones & reuelationes somni-
orum discernunt. ibidem.

Sancti viri caueant, ne vitia sub specie virtutis
nutriantur. idem sup. Ezech. lib. 1.

Nemo sanctorum ad cælestem gloriam, nisi pati-
entiam seruando peruenit. ibid.

Sancti viri in iudiciis suis faciles non sunt, qui Deo
dispicere metuant. idem super 1. Reg.

Sanctus quisque hoc accipit à Christo, quod san-
ctus est. ibidem.

Sanctificatio corporis, castitas: mentis autem
castitas & humilitas. ibid.

Sanctitas à fanciendo dicta est. August. de Trinit. libro 1.

Sanctitas in iustitiae operibus consistit. idem de salutaribus document.

Sanctitatis indicium est pax. idem de Temp. sermone 144.

Sanctorum numerus certus est apud Deum praescitus. idem epist. 106.

Sanctis pauperibus à diuitiis ministrandum est. idem de oper. monach.

Dei respectu nec angeli sancti dicuntur. idem contr. Prisc. & Otig.

Sanctorum vita una, sed præmia diuersa. idem de Temp. serm. 191.

Sancti honorandi imitatione, non adoratione. idem de ver. relig.

Sancti non in seipsis, sed in Domino sunt laudandi idem cont. duas Epist. Pel. lib. 3.

Iustificatio, & Innocentia.

E X G R A C I S.

Iustus vir, & bonus, & felix. iniustus, turpis, & miser. Plat. de Rhet.

Quod iuste fit, sapienter fit, quod vero iniuste, ignoranter Arist. Top. 2.

Non sufficit iuste egisse, sed secundum iustitiam agere. Plutat. An seni fit gerend. resp.

Iustus vir pluris faciendus, quam propinquus. Arist. apud Diog. Lib. 6.

Non est signum innocentiae, à paucis accusari. Demost. cont. Mid.

Iustus vir natus est in proximi commodum. Eupip. apud Stob.

Vnus iustus infinitos iniustos vincit, adiuuantibus Deo & iustitia. ibidem.

Iustus

Iustus est, qui legibus obtemperat. ibid.

EX LATINIS.

Prima virtus est virtus carere. Quint lib. 8.

Petant etiam innocentia misericordia auxili-
um. ibidem lib. 11.

Innocentia per gradus certos ab homine dif-
cedit. & ne in maximis trepidet audacia, diu vires
in minoribus colligit. ibid. Decla. 1.

Nihil in occidente facere conuenit quod negan-
dum sit. ibidem Decla. 3.

Male habet ibi innocentia, ubi secretum est vul-
nus. ibidem Decla. 13.

Verba reperiendi innocentis facile est. Sophoc. apud
Stobaeum.

Si iustus fueris, mores habebis tanquam leges.
Menand. ibidem.

Iusti mores iniuriam facere nesciunt. ibid.

EX SACRIS.

Iustus prosperitate turbatur. Greg. 4. mor.

Esca iustorum est conuersio peccatorum. ibid.

Iustus vir murus est patriæ. Amb. 1. de Abrah.

Nunquam iustus solus est, quia cum Deo semper
est. ibidem 3. de virgin.

Iuste sit quod iure sit. Aug.

Prudentia iustorum à sapientibus mundi stultitia
iudicatur. Greg. 10. mor.

Iustorum proprium est, non solum suam, sed &
proximorum ædificationem in dictis & factis qua-
tere. Greg. 11. mor.

Verba iustorum & iniustorum similia sunt, diffe-
rent autem intentione. ibidem 2. mor.

Ille bene agit quæ pia sunt, qui scit prius agere
quæ iusta sunt. ibidem.

Iustus iniusta patiens, non tam ad iram, quam ad
preces conueritus ibid. 4. mor.

Iusti partem à Domino non accipiunt, sed ipsum
Dominum ibidem 15. mor.

Iustus in principio sermonis scipsum accusat. Basil.
Iusti de errore pereuntium latari non possunt
Greg. 16 mor.

Iusti semper ad cordis secretarium redeunt ibi-
dem.

Iustorum mentes per intentionem Domine
semper assistunt. ibidem 17. mor.

Indignum est iustum ab iniustis iudicari ibid.

Iustorum vita conspicienda est. ibid. 24. mor.

Iusti non humana, sed diuina iudicia aspiciunt
idem super Ezech.

Iusti vituperium suum non semper patiuntur
ibidem.

Iusti aliquando opera sua aliis narrant. Gregor
sup. Ezechiel.

Iustorum mors bonis est in adiutorium ibid sup.
Euang Hom. 34.

Innocens non est qui reus iudicatur. Aug.

Innocentem condemnare peius est, quam noc-
tem absoluere. ibid.

Sæpe fit calamitas innocentis, ignorancia iudicis.
ibidem.

Nemo sibi innocentiam tribuat idem lib. 2. Com.
cap. 7.

Ille est innocens, qui cum aliis non nocet, nec si-
bi nocet: qui enim & sibi nocet, non est innocens.
ibidem.

Difficile est innocentiam pressam malis nondolere. Hiero.

Innocentia est sapienti spes impunitatis; non la-
tebra. Ambros. ibidem.

Hoc est innocentem esse, ignorare quod nocet.

Abstinens se à malis, innocens est, non iustus
Chrysost.

Quæ virtus esset innocentia, nisi caritas premium
deducet? Lact. lib. 5.

Iusti afflictionem requiem putant. Greg. lib. 8.
Mor.

Iusti semper sunt grauia verba iustorum. ibid.
Iustorum bona usque ad terminum vitæ crescunt.
ibidem.

Iusti nec præsentia bona curant, nec præsentia
mala timent. ibid. 9. mor.

Iusti etiæ sauiendo, aliorum facta arguant. cum
timen compassione reprehendunt Greg. 11. mor.

Iustus Dei illustratione non comparatione iu-
stus est. ibid. 17. mor.

Vilitati iustorum militat potestas iniquorum.
ibidem lib. 20. mor.

Iusti, quos clementer tolerant, docere non ces-
sant. ibidem.

Iusti aliquando in correctione mites, aliquando
seueri sunt. ibidem 25. mor.

Laus sua iustos cruciat, iniques exaltat. ibidem
26. mor.

Iusti cum labore suum sine fructu esse conside-
rant, in aliud locum ad laborem cum fructu mi-
grant idem Dialog. lib. 2.

Iusti detrahentium verba redarguunt. ibid.

Adhaerens Deo, unus spiritus est, sed non unus
cum eo Bern. serm. sup. Cant.

Innocentiam seruare plures inueniuntur, quam
quidigne penitentiam agant. Bern. de quad deb.

Iustus quisque sapiens est Bernard. sup. Cant. ser-
mone 63.

Noli esse nimium iustus. ibid. sup. Psal. Qui habi-
tatis adiut serm. 6.

Rectitudinem spiritus seruare monet rectitudo
corporis. ibidem serm. 24. sup. Cant.

Recta facere & inutilem se præstare, apud paucos reperitur. ibid. in Epist.

Aequitas, magnæ virtutis indicium est. Chrys. in Act. Apost. cap. 23 Hom. 48.

Iustus non continue, sed tantum in principio sermonis accusator est sui. Bern. sup. Cant. serm. 12.

Iustificatio ex timore & amore procedit. ibidem in Epist.

Iustorum vita totius philosophiae continet doctrinam. Chrys. sup. Genes. Hom. 54.

Iusti sæpe pro iniustis mortem patiuntur. ibidem sup. Psal. 96 Homil.

Iustus est solum peccantibus apparet grauis. ibid. sup. Epist. ad Corinth. Hom. 9.

Illud est magnificentum, si subiectus contumelias, iudicium Dei laudes: si vexatus ægritudine, iudicio Dei deputes: si te inopia premit, non reuocet, quo minus laudes iustitiam Dei. Amb.

Magnificentia Domini est peccatoris iustificatio. Aug. sup. Psalm. 110.

Perfectio.

E X G R A C I S.

Totum & completum est, quod habet principium, medium, & finem. Arist. de Poët. 2.

Totum nihil aliud est, quam congregatio partium. idem Physic. 2.

Totum & perfectum est, cui nihil deest. idem Physic. 3.

Is demum in magnis viris est habendus, qui quidquid è rep. sit, intelligit, atque idem dicendo explicare potest: quod si id quoque accesserit, ut strenue conficiat, nihil ad eius laudes accedere posse videatur. Demosthen. 1. Olynth.

Qui

Quicquid in integrum restituere volunt, causam
malorum inuestigare & tollere debent. Demosth.
in argum.

E X L A T I N I S.

NON est perfectum quicquam, quo melius est a.
liud Quint.lib.12.

Nihil est simul & inuentum, & perfectum. Cice.
de clar. Orat.

Omnia præclara rara, nec quicquam difficilius,
quæ reperire quod sit ex omni parte perfectum in
suo genere. Cicer. in Læl.

Id est integrum, quod est ut fuit. Cæsar. de bell.
Alex.

Nihil in simplici genere natura omni ex parte
beatum atque perfectum expoliuit, tanquam catego-
ris non habitura quod largiatur, si vni omnia con-
senserit. Cicero z. de Inuent.

E X S A C R I S.

Perfectus nemo est, qui perfectior esse non appre-
tit. Bernard. in Medit.

Et studere perfectioni, est esse perfectum, & nol-
le proficere, delicere est idem in Epist.

Hæc est in omnibus sola perfectio, suæ imperfe-
ctionis cognitio. Hier in Epist. ad Theop.

Tanto quisque perfectior est, quanto perfectius
sentit dolores alienos. Greg in Hom.

Quidquid verum est ac bonum, id perfectum nō
potest esse, nisi fuerit singulare. Laet.

Sicut perfecta laudem pariunt, ita & vituperatio-
nem generant, quæ in mediis conatibus agra dese-
funtur. Cassiod. lib. 4. Epist.

Perfectio solet in septenario numero designari.
Greg sup. i. Reg.

Perfectio de sapientia nascitur. idem lib. 3. mor.

Omnis perfecti perfectionis sua restitutinem ex
quatuor Euangeliis didicerunt. id est lib. i sup. Ezec.

Vbi honor non est, ibi & contemptus est: vbi con-
tempus ibi frequens iniuria, ibi & indignatio: vbi in-
dignatio, ibi quies nulla: vbi quies non est, ibi mens
& proposito saepe deicitur: vbi per inquietudinem
aliquid aufertur ex studio, minus fit ab eo quod tol-
litur: & quod minus est, perfectum dici non potest.
ex hac supputatione sententia illa nascitur, Mon-
achum non posse in patria sua esse perfectum: per-
fectum autem esse nolle, delinquere est. Hierony.
in Epist.

Valde perfectorum est, ostendo opere, auctor
gloriam querere, ut illata laude, priuata nesciat ex-
ultatione gaudere. Greg. 8. Mor.

Altior virtutis perfectio altiore debet tenere
viam. in glof.

Perfecto omnia dimittenda. Hier. ad Heliod.

Homo perfectus, cautus sibi, placens Deo, vitis
suis. Bern. sup. Cant. serm. 59.

Hominis perfectio continentia sibi, innocentia
proximo, patientia utriusque. Bern. sup. Cant. serm. 72.

Beatus deo, & aeternitas.

E X G R A E C I S.

E T L A T I N I S.

Mortalium nemo est beatus vir, sed diuitiis af-
fluentibus aliis alio est felicior, beatus vero non
Eutip. in Med.

Beatitudo in excelso est, sed volenti penetrabilis:
Senec. Epist. 65.

Miraris hominem ad Deum ire, Deus ad hominem
venit. nulla sine Deo mens bona est: semina in cos-
potibus humanis dispersa sunt, quæ si bonus cultor
excipit, similia origini prodeunt. idem Epist. 74.

Summum bonum nec satietatem habet, nec pa-
nitentiam. idem de vit. beat.

Cum

DEA

Cum
se aliqui
sit habit

Beati
nat. Dec

Beati
malo id

Qui b
bestior
quidem

Cui :
umen
Max. lib

Imma
cupidus

Englo
terna

Glen
hac vita

Qua

A te

Augusti

Vera

A te

psalm

A te

santib

Ad a

bor du

in Do

Pro

claudiu

qua ne

Grego

Cum unusquisque maxime posteritati seruiat, est
se siquid veritabile est, cuius post mortem sensum
se habitur. Cicer. i. Tusc.

Beatus esse sine virtute nemo potest. idem i. de
nat. Deorum.

Beati dicuntur, qui sunt in bonis, nullo adiuncto
malo. idem i. Tusc.

Qui beatus est, non intelligo quid requirat, ut sit
beator: si est enim quiddam quod desit, non beatus
quidem est. ibidem.

Cui ascensus in cælum patet, quamvis maxima,
tamen debito minora sunt, quæ in terris tribuntur.
Max. lib. 8.

Immortalitatis natura unusquisque magnopere
cupidus est. Plat. 4. Dial.

E X S A C R I S.

In gloria cælesti, mira serenitas, plena securitas, æ-
terna felicitas idem super Cant. serm. 12.

Gloria Dei in rebus videri potest, in seipso pro
haec vita non potest. Greg. super Ezech. Hom. 8.

Quærenda est gloria Dei per vias eius. idem 16. Mor.
Aeternum pro eo, cuius finis non constituitur.
August. lib. 1. Quæst. sup. Genes.

Vera aeternitas in solo Deo est. idem in sent. suis.

Aeternitas Dei est ipsis substantia. idem super
psalm. 101.

Aeternitatis præmia præstolantes, vires ex aduer-
santibus sumunt. Greg. 26. Mora.

Ad aeternitatis gloriam acquirendam nullus la-
bor durus, nullum tempus longum videri debet. Ber.
in Doct.

Pro magno diligi non debet quidquid fine con-
cludiatur illa appetenda, illa magnopere diligenda,
qua nec inuenta transeunt, nec adepta deficiunt.
Gregor.

Facilius dicere possumus in vita æterna, quid ibi sit, quam quid ibi non sit Aug.

Regnum cælorum non est dantis, sed accipientis.
Hoc super Psal. 68.

Ecce venale est regnum Dei. eme si vis, nec multum existimes de pretio propter rei magnitudinem tantum valer, quantus es: te da, & habebis illud Sed dices, Malus sum, & forte me non accipiet. Dando te illi, bonus eris Aug. de spir. & anim.

Immortalitas nostra magna non mole, sed virtute. August. epist. 57.

Immortale corpus cibo non eget. idem in Quæst. ex vet. Test.

Immortalitas, sanitas sola est. idem ser. 75. de temp.

In gloria recedet error a ratione, dolor à voluntate, a memoria timor. Bern. super Cant. ser. 12.

Paradisi, patria nostra est. Basil. de virg.

Beatitudo dupli modo tenetur, spe, & re. Aug. 10 confess.

Alterius beatitudine nemo fit beatus. idem lib. 1. de lib. arb.

In beatitudine alias alio præstantior. idem in Enchir.

Beatitudo ab humilitate incipit. idem de serm. Domini in mont. lib. 1.

Beatitudo vera non est, de culus æternitate dubitatur. idem de Ciuit. Dei. lib. 12.

Beatitudinem externam quietem dicit Aristoteles. Aug. de vnit. Eccles.

Beatitudo posita est in vera fide. idem de temp. serm. 6.

Beatus necessario est sapiens. idem contra Acad. lib. 2.

Qui beatus non est, miser est. idem de beat. vit.

Beatus non potest errare. idem contra Academ. lib. 1.

Beatus

BEA

Peatu

Dei lib.

Beati

statu

Beatu

Officio

Beati

Beati

sta. idem

Regn

percipit

Regn

idem de

Cali

Calu

Calm

Orna

idem in

Cala

bis catn

Curia

fram B

In ex

Elaiz.

Cala

expulsi

Cral

serm. 3.

Cala

Theſſal.

Calo

Hebr.

Calu

In ce

taseius.

Beatu

ibidem

TAS.
quid ibi
piensis.
ec mul
studinē
ud. Sed
Dando
d virtu-
a Qua.
de tēp.
volun-
12.
e. Aug.
em lib.
m in Ea-
le ferm.
te dubi-
Aristote-
le temp-
ra Acad.
t. vit.
Academ.
Beatus

BEATITVDO. ET ÆTERNITAS. 693

Beatus ex scipso nemo esse potest. idem de Ciu.
De lib. 12.

Beati videntes supplicia damnatorum, magis se
sentiant debitores Deo. Greg. 33. mor.

Beatum nihil, nisi quod caret peccato. Amb. lib. 2.
Officio:

Beatitudo nostra fortuna non præsens. idem 1. Off.

Beatitudo est &c in doloribus, nec perditur aduer-
sus. idem de Iacob.

Regnum Dei cōceditur, ostenditur, promittitur,
percipitur. Bern. lib. Sap.

Regni celorum via arcta, nec recipit nisi paruos.
idem de pass. domini.

Celi iustos designant. Greg. lib. 15. Mor.

Celum dicitur Ecclesia electorum. idem 30. mor.

Celum est anima iusti. idem sup. Ezech. hom. 15.

Orramenta celorum, sunt virtutes prædicantiū.
idem in euang. hom. 31.

Celum nulli hominum pateret, nisi filius homi-
nis carnem sumpsiisset. idem sup. 7. psal.

Curia cælestis præstolatur cōsummationem no-
stram Bern. in vig. nat. domini.

In celum ascendere mente licet. Chrys. de verb.
Eliae.

Celum propter ecclesiam creatum est. idem de
epist. hom.

Celum ager est fidelium. idem sup. epist. ad Rom.
fem. 3.

Celum ne curiose scrutemur. idem sup. epist. ad
Thessal.

Calo meliores licet nobis fieri. idem sup. epist. ad
Hebr.

Celum mercatura est. idem de pœnit. hom. 9.

In celis Deus habitare dicitur, quod ibi sit volū-
tate eius. Aug. epist. 57.

Beatus non est, qui quæ vult habet, si malo velig.
idem.

IN ecclesia illicitum, nec domicilicet. Aug. in Apol. aduersus Iouin.

Ecclesia ista certa, quæ ab Apostolis fundata. idem aduersus Lucif.

Ecclesia non est, quæ non habet sacerdotem. ibid.

Ecclesia nunc orat pro omnibus, nec tamen pro omnibus exauditur. idem.

Ecclesia ciuitas vna, ex Angelis, & hominibus. idem.

Ecclesia velut lilyum inter spinas, malis & bonis est permixta. idem lib 5. de Bapt.

Ecclesia velut domus vasa habet varia. idem lib 3. cont Epist. Pelag.

Ecclesia de latere Christi facta est. idem super Psal. 26.

Ecclesiæ hereditas Deus est idem sup. psal. 5.

Ecclesiæ amatores Spiritum sanctum accipiunt idem sup. Euang. Ioan.

Ecclesia & Christus vnum corpus sunt. idem sup. Psal. 142.

Ecclesia mater est, sicut Maria virgo. idem de tēp. serm. 16.

Ecclesiæ osla, sunt Apostoli idem epist. 120.

Ecclesiæ caput humanitas Christi; anima, & vita; ipsa diuinitas. idem 10. de Ciu. Dei.

Impudentia est ecclesiæ vnitatem propter hominem scelera relinquere. idem epist. 50.

Sola ecclesia sequenda est, nullus autem hominem idem lib. 3. cont. lit. Petil.

Ecclesia ager Dei est fertilissimus. idem.

Sedes apostolica de aliarum ecclesiarum tuitione debet esse sollicita. Greg. in regist. lib. indict. 9. cap. 70.

Causæ arduæ sunt ad sedem apostolicam deducendæ. idem in reg. lib 2.

Quæ

*Quæ semel autoritate apostolica firmata sunt,
non amplius egent firmitate. idem in Regist.*

Ecclesia dicitur liliū inter spinas. idem 1. mor.

Ecclesia aduersitatibus proficit. idem lib. 3. mor.

*Ecclesiæ vestimenta, cuncti sunt Ecclesiæ fideles.
ibidem.*

Ecclesiæ rectores, principes dicuntur. idem lib. 4. mor.

*Sancta Ecclesia simplicitatis, & restitudinis vias à
timore incipit, & in charitate consumitur. idem 1.
mor.*

*Ecclesia ex gentibus, electa iuuacula dicitur re-
spectu synagogæ. idem 11. mor.*

*Dolore Ecclesia premitur, quādo peruersos in sua
malitia crescere intuetur. idem 13. mor.*

Maxillam Ecclesiæ peruersi feriunt. ibid.

*Ecclesia in omnibus, quæ sapit, sensum suum hu-
miliiter deprimit. idem lib. 14. Mor.*

*Ecclesia omnes ab hereticis ad veritatem reuer-
tentest recipit. idem lib. 16. Mor.*

Columnæ ecclesiæ sunt prædicatores. idem 17. mor.

*Ecclesia per synagogam transit, sed non pertrahit.
idem lib. 18. Mor.*

*Ecclesiæ sancta per spiritum agnoscit quod syna-
goga ante non valuit. ibid.*

*Ecclesiæ incrementum ex signis, & prodigiis e-
micit ibid.*

*Ecclesia est oculus cœco, & pes claudio idem lib. 19.
mor.*

*Sancta Ecclesia consistit unitate fidelium, sicut
corpus unitate membrorum.*

Ecclesia filios suos in nido nutrit ibid.

Ecclesia quotidie corda fidelium consolatur. ibid.

*Ecclesia in sua prædicatione spem miscet, & me-
tum.*

*Ecclesia afflictionis tempore prouerbium prauis
efficitur idem lib. 20. mor.*

Sancta Ecclesia persecutionis suæ tempore fide stat, desideriis clamat. ibid.

Ecclæsia multa mala vltima persecutione passa est idem lib. 2. Mor.

Ecclæsia deflet quos exhortando trahere non potest ibid.

Locus videntium Deum, est ecclesia. idem 25. Mor.

Deus Ecclesiam suam sine digna administratione non deserit idem 26. Mor.

Ecclæsia tot vestibus induitur, quot vestibus fideliūm decoratur. idem 28. Mor.

Non solum ex Iudeis, sed & ex Gentibus ecclesia doctores accepit. idem 30. mor.

Extra ecclesiam non est salus. idem 35. mor.

Vna erit in fine mundi de Iudeis & Gentibus ecclesia. ibid.

Ecclæsia sic nouum Testamentum recipit, vt res tuus non abiiciat idem in Cant. cap. 8.

Ecclæsia in veteri lege Christum exoptabat. ibid.

Ecclæsia sancta murus dici potest ibid.

Ecclæsia soror Christi vocatur. ibid.

Riuī ecclesiæ sunt sancti prædicatores. idem sup. **Ezech. lib. 1.**

Deus de tota simul ecclesia loquitur, ac si de una anima loquatur. idem sup. **Ezech. Hom. 15.**

Ferculum regis nostri, ecclesia est. ibid.

Sancta ecclesia duas vitas habet: temporalem, & æternam. idem sup. **Ezech. Hom. 21.**

Ecclæsia nunc spiritualiter facit, quod per Apostolos corporaliter faciebat. ibid.

Ecclæsia præsens vocatur regnum Dei. idem sup. **Ezech. hom. 27.**

In ecclesia nec boni sine malis, nec mali sine bonis esse possunt. idem sup. **Ezech. hom. 31.**

Ecclæsia filios sine dolore Deo generat. idem sup. **Psal. poenitent.**

Sac-

Sacculum ecclesiae non decet turpibus lucris inquinari. idem ex Regist. lib. 1.

Ecclesia defuncto pastore, diu sacerdotio priuari non debet. idem ex Regist. lib. 2.

Ecclesia militantis ordines ecclesiae triumphantis conformari oportet. idem ex Regist. lib. 5.

Annullo debet suscipi, quem Romana depellit ecclesia ibidem.

Ecclesia non potest ultra tres menses carere Episcopo. idem ex Regist. lib. 7.

Ecclesia tenerit necessitatem patientibus prebere subsidium. ibidem.

Ecclesia relicta retinere sacrilegium est. idem ex Regist. lib. 8.

Ecclesia sola succedit in bonis episcopi, in episcopatu acquisitis. idem ex Regist. lib. 9.

Ecclesia habet pauperes defendere. ibid.

Ecclesia usque in mundi finem ducitur. Greg. in Regist.

Ecclesia sublimatio, est synagogae depresso. ibid. sup. Regist.

Ecclesiam Christus crucis heredem constituit. ibidem.

Ecclesiastica potestas erecta est in humanitate Redemptoris. ibid.

Ecclesia autoritas sine misericordia nulla est. ibi.

Ecclesia creditur à Iudeis ebria. Greg. in Regist.

Ecclesia doctorum, electa synagoga, magnam apud Gentes inuenit reuerentiam. ibid.

Ecclesiasticis famulantes obsequiis ecclesiasticum debent adipisci subsidium. ibid.

Ecclesiastici reditus in quatuor partes diuidantur. ibidem.

Ecclesia ciuitas Dei est. Amb. sup. Psalm. 118.

Ecclesia possessio, sumptus est egenorum. ibid. lib. 5. epist. 31.

Præsumit ecclesia non de suis meritis, sed de Dei misericordia. Bern. sup. Cant. serm. 6.

Synagoga pactum conuentionis egit cum Deo, ecclesia vero beneplacito voluntatis innititur. ibid. sup. Cant. serm. 11.

Tenet ecclesia Christum, & ab eo tenetur ibidem sup. Cant. serm. 79.

Ecclesia synagogæ non inuidet, sed ad eam Christum introducere nititur. Bern. sup. Cant. serm. 79.

Ecclesiæ nomine non tantum vna anima, sed multarum vnitatis designatur. ibid. sup. Cant. ser. 61.

Ecclesiæ pulcher status autoritas prælatorum, clericorum decus, populi disciplina, monachorum quietes. ibid. sup. Cant. serm. 46.

Ecclesia varias artes, & varia vasæ habet Basil. in Hexa.

Ecclesiæ nauis demergi non potest. Chrysost. de verb. Esa Hom. 4.

Ecclesia locus est medicinæ spiritualis. ibidem sup. Genes. Hom. 1.

Ecclesiæ radix in cælo est. ibid. de verb. Esa. Homil. 4.

Ecclesia cælo honoratior est. ibid. Hom. 4.

Ecclesia angelorum celebritas est. ibid. sup. Matt. Homil. 51.

Ecclesia vna sit in vniuerso orbe. ibid. hom. 1. sup. Epist. ad Corinth.

Ecclesiæ nomen est consensus, & concordia nomen. ibidem. sup. Epist. ad Galat. cap. 1.

Ecclesiæ diuisio Deum irritat ibid. sup. Epist. ad Eph. cap. 4. serm. 11.

Ecclesiæ nomen plerunque multitudinis est. ibid. sup. Epist. ad Thess. cap. 1. Hom. 1.

In ecclesia omnia quæ considerantur, in Christum referri possunt. ibid. sup. Epist. ad Heb. cap. 1. Homil. 2.

Eccle-

Ecclesia columna orbis est. ibid. sup. Epist. ad Ti-
moth. 1. cap. 3. Hom. 11.

Ecclesia, est Deus. ibid. de expuls. Ioan. Chrysost.

Ecclesia rudi levia imponenda. Hier. aduers. Io-
ann. lib. 1.

Ecclesiastica tantum prædicanda, non humana &
philosophica. ibidem. ad Hesibiam. Quæst. 10.

Ecclesiam pauperum fraudare nefas. ib. ad Nepot.

Summus pontifex.

IN Sacerdotis summi dignitate pendet ecclesia sa-
lus, id est, Christi. Hiero. aduers. Lucifer.

Apostolica cathedra propter hominum iniquita-
tem non est calumnianda. August. cont. Pet. lib. 2.

Potestas ecclesiastica nec ex libidine amplecti de-
bet, nec amplexa præ formidine deserit. Greg. 25 mor.

Priuilegia ecclesiastica Apostolicus debet illæsa
seruare. idem 28. mor.

Graue Pontificis onus, sed beatum ei, qui bene
refert.

Concilium.

Concilia debent cum maturitate celebrari. Greg.
in 7. Psal. pœnit.

Concilia sine odio, & inuidia celebranda sunt. ib.

Concilia debent celebrari ad utilitatem ecclesie-
tum, & pauperum. ibid.

Concilia sine autoritate Romani Pontificis con-
gregata nihil valent. idem ex Regist. lib. 7.

Concilia vniuersalia particularibus, & posteriora
prioribus semper anteposita. August. libr. 2. de ba-
pt. contra Donati. cap. 10.

Sacramentum.

Sacramenta foris percipimus, ut intus sancti Spir-
itus gratia repleamur. Greg. sup. 1. Reg.

Sacmenta dicta sunt, quoniam ad res pertinent diuinas. Aug. epist. 4.

Sacmentum non intellectum terret intellectum, & gaudium pium parit. idem 3. Quæst sup. Leu.

Sacmenta qui contemnit, in se vitam non habet. idem contra Faust. lib. 13.

Sacmentorum sanctitas in nullo peruerso violatur idem contra epist. Parm. lib. 2.

Sacmentorum ministratio ex Spiritu sancto est, sive per bonum, sive per malum fiat. idem.

Sacmentum habent pleriq; at sacramentivitatem minime. idem sup. epist. Beati Ioan. 1.

Sacmenti aqua corpus, at spiritus animam abluit. ibid.

Sacmentorum mutatio Propheticis vocibus prædicta est idem epist. 4.

Sacmenta omnia & veterum & nostra, ad unam fidem recurrent. idem epist. 158.

Sacmenta nouæ legis paucissima, facillima, sed præstantissima sunt. idem epist. 118.

Sacmentum gratia Deus dat per malos, sed ipsam gratiam non nisi per seipsum. idem de baptis.

Sacmenta tutius in Ecclesia, quam extra eam accipiuntur ibid.

Sacmenta talia cuicunque fiunt, qualis accedit. idem cont. lit. Petil. lib. 2.

Sacmentorum virtus, est gratia. idem sup. Ps. 77.

Sacmenta indigne sumens, sibi, non alteri nocet. idem de verb. Apost. serm. 2.

Non omnes, qui sacmenta sumunt, sunt de membris Christi idem de verb. domini.

Baptismus.

Ante baptismum liberius olim peccabatur. August. lib. 1. confess.

Baptismi aqua per Spiritum efficax. idem libr. 13. confess. cap. 114.

Baptismus.

Baptismus non est tanto melior, quanto à meliore datur. idem in epist.

Baptismus secundus, est fons lachrymarum. idem de filio. docum.

Baptismus, Trinitatis est opus. idem contra Pelag.

Baptisma per circumcisionem significatum. idem contra Julianum, lib. 2.

Baptismus properter fidem falsam non corruptitur. idem de vnic. baptis.

Baptismi aqua non est illius, aut alterius, quæ nos mundat. idem cont. Pelag. lib. 1.

Per baptismum suos voluit Christus regenerari. idem de pecc. merit. & rem.

Per baptismum oves Christi incipimus esse. ibid.

Baptismum qui accipit indigne, iudicium accipit, non salutem. idem contra Fulgent.

Non omnes, qui tenent baptismum, tenent ecclesiam. idem de bapt. cont. Donat. lib. 5.

Baptismum legitimum heretici habent, sed non legitime ibidein.

Baptisma character infixus. idem sup. Psal. 59.

Baptisma tale est, qualis est, per cuius potentiam datur, non qualis ille, per quam datur. idem in euang. Ioan. tract. 5.

Baptismus semel mundat per fidem. idem de verb. Domin. serm. 30.

Baptismi vices, passio, fides, conuersio cordis, supplant idem contra Donat. lib. 4.

Baptismum suo exemplo commendauit Christus idem de mira. sacr. scrip. lib. 3.

Baptismo carentes saluari non possunt. idem de eccl. dog.

Baptizati tam fidem, quam opera docendi. idem de fide & operib.

Baptizare potest laicus in necessitate. idem contra Epist. Parme. lib. 2.

Baptizandi potestatem Dominus sibi tenuit, seruis ministerium dedit: idem in euang. Ioan. tract. 5.

Baptizati inuiti ad pristinam infidelitatem vertuntur. Greg. in reg.

Baptismi typus, fuit transitus maris rubri. Ambro. de iis, qui myst. init.

Baptizantur paruuli propter originale peccatum. Chrys. de Adam & Eva. Hom.

Baptizantur non a sacerdote, sed a Deo. idem cap. Mat. 14. Hom. 51.

Baptizari mortuos, ridiculum. idem super Act. Apost. Homil. 2.

Baptizare cuiuslibet est, modo fungatur sacerdotio. idem in epist. ad Cor. Homil. 2.

Baptizare iterum, est Christum secundo crucificare. idem de laud. D. Paul. hom. 5.

Baptizatus fundamentum fidei sciat. idem de laud. Paul.

Baptisma Christi ineffabilium donorum liberalitate donatum. idem super Matth. Homil. 12.

Baptismo accepto, deliciis non est vacandum.

Baptismus signaculum fidei. idem sup. Mat. hom. 5.

In baptismo praecipua pars spiritus. idem sup. Act. Apost. hom. 1.

Baptisini dilatio periculosa. ibidem.

Baptismus nobis crux, & sepulchrum. idem serm. 12. super epist. ad Rom.

In baptismo Rex, Sacerdos, & Prophetae efficiuntur. idem in epist. ad Cor. hom. 3.

Baptismus non corporis est lauatio, sed anima. idem epist. ad Hebr. hom. 19.

In baptismo sensibilis aqua donum confert, idem de summ. indigne minist. diuin.

Baptismus etiam rerum temporalium spe acceptus, regenerat. Aug. epist. 25.

Baptismus omnia peccata mundat. idem epist. 50.

Baptismus

Baptismus non est irritus, à malo collatus minister. idem epist. 166.

Baptismus extra ecclesiam esse potest, sed non professe. idem epist. 50.

Baptismi gratia nunquam, nisi propria impietate amittitur. idem epist. 22.

Baptismo vita respondeat. idem lib. de fide & oper. cap. 16.

Baptisma crux est. idem contra Iul. lib. 1.

Baptismus baptizato inseparabiliter adhaeres. idem lib. 5. de Bapt. contra Donat.

Confessio.

C onfessio Dei ad salutem non sufficit. Hier. ad Celan.

Plerique homines mala sua confitentur, & cum miles non sunt. Greg. 21. mor.

Mala quæ facimus, sponte confiteamur, & hæc a liis arguentibus non negemus. ibid.

Apud aures Dei vox valida, deuota confessio est. idem 26. Mor.

Per amarum poculum confessionis, peruenitur ad gaudium salutis. idem in Euang. Hom. 6.

Confessio est via ad portam paradisi. idem sup. Ezech. 2.

Confessio aperit vulnus peccati. idem in Euang. Hom. 40.

Confessio est & peccati, & laudis. idem sup. 7. Psalm.

Confessio vi extorta non recipitur à iure. idem in Regist.

Confessio extorta facit crimen, non factum facti. ibidem.

Confessionis veræ signum est in afflictione pœnitentia. idem sup. 1. Reg.

Confessio erroris, medicina est. Amb. de Inst. virg.

Bonæ mentis est, ibi agnoscere culpam, ubi culpa non est. Gregor.

Apertas confessionis fenestras inueniat in nobis Dominus. Bernard. sup. Cant. serm. 59.

Confessio ornementum est animæ. idem in epist.

Confessio humilis sit, pura, fidelis. idem sup. Cant. serm. 16.

Confessio mater est indulgentia. Chrys. de confess. serm.

Confessio peccatorum est etiam abolitio peccatorum. idem super Genes. Hom. 20.

Confessio vera fontes lachrymarum habet. idem Hom. 1.

Confiteri peccata, non est confusio. idem Serm. de Pœnit.

Confessio peccatorum habet mercedem. ibid.

Confessioni suspectæ non est standum. apud Iuriscons.

Confessio partis est plenissima probatio. ibid.

Quod maxime accusatori est opianum, confessus est reus. Quæst. lib. 8.

Optimus est portus erranti, mutatio consilii. Cicer. Philip. 2.

Confessio extrajudicialis sine causa non inducit probationem, nisi sit geminata. apud Iuris.

Non confiterit Deum, qui negat factis. Aug. lib. 1. sup. Genes. Quæst. 151.

Confessio non tantum peccatorum, sed & laudis Dei est. idem epist. 121.

Confessio peccatorum humiles nos facit. idem in enarrat. Psalm. 47.

Confessio peccatorum in corde, antequam operat, exauditur. ibidem Psal. 31.

Confessio oris ad fidem pertinet. idem Psal. 114.

Confessione & humilitate vincunt Christiani. idem Hom. 5.

Eucharistia.

Corpus Christi accipere maius quam orare. Hie-
cōn ad Celant.

Corpus Christi accipere prohibent coitus. idem
in Apolog aduersus Iouin.

Eucharistia, charitatis est symbolum. idem ad
Theoph.

Carnem suam ad manducandum cordi, & ori tri-
buit Deus. Aug. ad Oras.

Communione priuantur contumaces, & inobe-
dientes, etiam si alia culpa defit. Greg. in Reg.

Christi corporis & sanguinis participatio necessaria
est ad vitam aeternam. Basil. in Sum. mor.

Eucharistiam indigne sumentes, saturari non pos-
sunt Greg. ex Regist.

Corpus Christi aliter pius, aliter incredulus sapit.
Chrys. sup. Epist. ad Cor. Hom. 7.

Corpus, & sanguinem illius, qui in cœlestibus se-
det, gustamus. idem super Epistol. ad Ephes. Ser-
mon. 3.

Peccata si non tanta sunt, ut excommunicandus
quisque videatur, non se debet à quotidiana medi-
cina Domini corporis separare. August. libro 1.
Epist.

Ille non audet honorando sumere, & ille hono-
rando non audet vnum diem prætermittere. con-
temptum solum non vult cibus iste. ibid.

Quotidie Eucharistia communionem percipere,
decendo, nec reprehendo: omnibus tamen domi-
nici diebus suadeo, &hortor, si tamen mens sine
voluntate peccandi sit. Aug. de Eccles. dog.

Quanta enim cordis cōtritione, & lachrymarum
fonte, quanta reuerentia, & tremore, quanta cor-
poris cœtitate, atque animi puritate illud diuinum,
& celeste mysterium est celebrandum, Domine
Deus, ubi caro tua in veritate sumitur, ubi sanguis

tuus in veritate bibitur, vbi summis ima, humanis
divina iunguntur. vbi adest sanctorum præsentia
angelorum: vbi tu es sacerdos, & sacrificium mira-
biliter & ineffabiliter? quis digne hoc celebrare my-
sterium potest, nisi tu Deus omnipotens offeren-
tem feceris dignum? Ambros. in Orat. ante Miss.
dicen.

Sit tantum velut sermo Eliæ, ut ignem de cælo de-
poneret, non valebit sermo Christi, ut species ele-
mentorum mutetur? De totius mundi operibus le-
gisti, quia ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, &
creata sunt. Sermo igitur Christi, qui potuit ex ni-
lilo facere quod non erat: non potest ea, quæ sunt,
mutare in illud, quod nō sunt: non enim minus est,
nouas rebus dare formas, quam mutare naturas.
Amb de Sacr. lib. 3.

Liquet, quia præter naturæ ordinem Virgo gene-
rauit, & hoc, quod conficimus, corpus ex virgine est:
quid quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cū
præter naturam sit ipse partus ex Virgine? ibid.

Ne veluti quidam horror esset crux, sed mane-
ret gratia redēptionis: ideo in similitudine quidē
acceptis sacramentis, sed veræ naturæ gratiam, vir-
tutemq; consequeris. Amb de Sacr.

Sacramentum Dei altissimi suscipiendū est, non
discutiendum: venerandum, non diūdicandum: fu-
de fortitum, non innatum, traditione sanctum, nō
ratione adiumentum. Bern in Epist.

Sicut corporalis cibus cū ventrem inuenit ad-
uersis humoribus occupatum, amplius lædit, magis
nocet, & nullum præstat auxilium: ita & iste spiri-
tualis cibus, si aliquem reperit malignitate pollu-
tum, magis eum perdit, non sua natura, sed accipiē-
tis vitio Chrys. Hom. 5. sup. Matth.

Vx tradentibus Christum ad crucifigendum: sed
vx cum maligna cōscientia sub sacramento sumen-
tibus

tibus illum: et si non tradant Iudeis ad crucifigendam, tradunt tamen ipsum membris inimici ad sumendum. Remig. super Matth. glof.

Contritio.

Compunctionis principalia sunt, timor, & amor. Greg. lib. 3. Dial.

Compunctionis prima electorum ex timore nascitur. idem sup. i. Reg.

In culpam incidisse, naturæ est: dolere, virtutis. Amb.

Alia est compunctionis, sive contritio, quæ per amorem nascitur; alia quæ per timorem: quia aliud est supplicia fugere, aliud præmia desiderare. Greg. lib. 1. Mor.

Afflita mens certius inuenit malū quod fecerat, quā teatum suum, cuius secura non meminit. ibid.

Quo vberius culpa fletur, eo altius cognitio veritatis attingitur. idem 27. Mor.

Dominus nescit differre, quem compuncto corde sibilens erit supplicare. Cassiod. sup. Psal.

Fungeris bene, si compungeris. Bernar. sup. Cant. ferm. 47.

Compunctionem, vel cōtritionem peccatorum qui non habet, non habet mundam orationē. Bern. ad Sotor.

Contritio est vnguentū, sua fragrantia totam dominum Ecclesiarē replens. idem sup. Cant. ferm. 10.

Compunctionis cordis non viget in delicijs.

Indicium veræ compunctionis, subtractione occasione est. Bern. in die sancto Pasche.

Qui nescit lugere quod grauat, non valet proferre quod subleuat. vis compunctionis poros cordis aperit, & pennas virtutum fundit: cumq; se studiose mens de pigra vetustate redarguit, alacri nouitate iuuenescit. Greg. 21. Mor.

Sola compunctio est, quæ facit animam horrescere purpuram, desiderare cilicium; amare lachrymas, fugere risum. Chrysostomus in lib. de compuncto cordi.

Contritio est humiliati cordis vera compunctione magna agere, & humilia loqui: iuste operari, & super peccatis timere, ac tremere. ibid.

Contritio est gemebundi cordis commotio salutaris, scipsum lachrymarum eruptione testificans. Hugo.

Tænitentia.

E X G R A E C I S,

E T L A T I N I S.

Qui nō pœnitent ex concupiscentiarum prosecutione, insanabilis est. Arist. Eth. 3.
Quædā emendatio pœnitentia est Quint. Decl. 3.
Grauior in dies facti pœnitentia est. idem. De clam. 1.:

Sapientiæ leuant pœnas, creptaque lumina reddunt,
Cū bene peccati pœnituisse videt. Oui. 1. de Pœn.
Satis pœnarum est, pœnitentia erroris. Liu. 3. Dec.
lib. 8.

E X S A C R I S.

Egressus malitiæ, virtutis operatio est. Ambros. de Cain, & Abel.

Fit plerunque gravior Deo amore ardēs vita post culpam, quam in securitate torpens innocentia. Greg. in Past.

Semper maior est ex pœnitentia fides. Laft.
Pœnitentia nulla sera est. Cypr. contra Demet.
Pœnitentia, secunda tabula naufragis Hieron. ad Demet.

Per culpam Deo discordes sumus, & per flagella ad Deum redimus. Greg. 3. Mor.

Pœnitentia

Poenitentia, arma Christianorum. Chrysost. sup.
Epist ad Cor. cap. 2. Hom 3.
Poenitentia sapor iejunium est. idem ser. de Pœn.
Poenitentia medicamentum est, peccatum extin-
guens. idem de pœn. Hom 5.

Poenitentia præoccupat pœnam. ibid.

Poenitentia misericordia est mater. idem de Pœn.
Poenitentia referat quod peccatum claudit. ibid.
Dilatio poenitentia usque ad mortem, valde peri-
culosa est Bera in patuo lerm.

Post poenitentiam virtus virtutem excitat. Greg.
lib. 1 sup Ezech.

Poenitentia est unum ex perfectis donis descen-
dentibus à patre luminum idem sup. 7. Psal.

Poenitentiam in presenti pro peccatis faciens, tri-
bunal Christi securus aspiciet. ibid.

Suspirat antequā comedat poenitens. idem 5. Mor.
Poenitens, de misericordia Dei, quam postulat,
præsumat idem in Past.

Poenitentes de spe fiducia habeant. idem 12. Mor.
Plerique poenitere incipiunt, sed statim ad solita
recurrunt idem.

Poenitentia vera vix sine lachrymis esse potest.
Aug de ver. & fals. pœn.

Poenitentia in baptismo tanquam in fundamen-
to operatur idem sup. Epist ad Rom.

Poenitentiam gratia Dei præcedit. idem in Quest.
et utroque test.

Poenitentia à solo Deo datur, & comp'etur. idem
de sancti virg.

Poenitentia non est alienæ naturæ, sed nostræ vo-
luntatis idem de act. cum Manich. lib. 2.

Poenitentiam non agimus, nisi Domini benefi-
cio excitati idem de grat. Christ. lib. 1.

Poenitentia prædicatio ad emendationē magis,
quam ad licentiam prouocat. idem sup. Psal. 101.

Poenitentia in alio est seculo, sed cassa. idem sup.
Psal. 36.

Poenitentia sine fide inutilis est. idem de ver. &
fals poenit.

Poenitentia non proderit permanentibus in pec-
catis. idem de fide & operib.

Poenitentia quotidiana, poena fidelium. idem E-
pist. 109.

Poenitentia sine ieiunio vacua est. idem contra
Iulian. lib. 1.

Poenitentia non est seruanda usque in senectute
idem de temp. serm. 45.

Quod Dauid peccauit, conditionis est: quod sup-
plicauit, correctionis: lapsus communis: confessio
specialis. in culpam itaque incidisse, natura est: do-
lere, virtutis. Amb. de Dauid. lib. 1.

Qui poenitentiam agit, paratus esse debet ad op-
probria perforanda, iniuriasque subeundas, nec com-
moueri, si quis ei peccati sui crimen obijciat. Amb.
lib. de Ioseph.

Quoniam sic poenites, ut tibi amarum sapiat in-
nima, quod ante dulce fuit in vita, & quod te prius
oblectabat in corpore, ipsum te cruciat in corde,
iam nunc bene ingemiscis ad Deum. Amb. in quod
serm.

Apud Deum non tam valet mensura temporis
quam doloris: non abstinentia tam ciborum, quam
mortificatio vitiorum, propter quod tempora poen-
tentiae pro fide, & conuersatione poenitentium ab-
breuianda praecipiuntur, & pro negligentia prot-
landa existimantur, cum pro quibusdam culpis mo-
di poenitentiae sunt impositi. Hier. in quod serm.

Deus etsi poenitenti veniam spopondit, peccanti
tamen crastinum non promisit. Greg. in Hom. quad.

Nunc laetandi tempus est, nunc purificationem
patet esse necessariam: quoniam nemo mundus à
sorde,

ferde, nec infans, cuius vita est vnius diei super terram. Bern. in quod. serm.

Si erramus, patruam poenitentiā imponendo, melius est de misericordia Deo rationem reddere, quam de austeritate. ubi enim pater familias est largus, dispensator non debet esse avarus: & si Deus benignus, ut quid sacerdos austerus? Chrys. sup. Matth.

Non dolere, quia peccauerimus, magis indignatione, atque irasci facit Deum, quam illud peccatum, quod ante perpetraueras. Chrysost. Hom. 32 super Matth.

Clerici peccantes difficile poenitentiam agunt, trubescit enim aliquādo fieri reus, qui semper fuit iudex Chrys. sup. Matth.

Sicut in praeceptis medicinæ medicamentum quidem multas herbas recipit, vnam autem dominatissimam: sic in poenitentia eleemosyna dominatior & potentior est, & vniuersum ipsa conficit. Chrys. in quod. serm.

Poenitentia appellata est, quasi puniētia: eo quod ipse homo in se poenitendo, punit quod male admisit. Hugo. lib. 3. de myst. Eccles.

Poenitentia aboleri peccata indubitanter credimus, & in ultimo vitæ spiritu, si admissorum poenitent. Aug. de Eccles dogma.

Nolite negligere, quod vos Dominus pius peccantes sustinet: quia quanto diutius expectat ut clementer, tanto grauius iudicabit, si neglexeritis. Aug. in lib. de vtil. agen. poenit.

Ad agendum poenitentiam non sufficit mores in melius commutare, & à malis factis recedere, nisi & de his, quæ facta sunt, satis facias Deo per poenitentia dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis. Aug. lib. de poenit.

Inanis est poenitētia, quā sequens culpa coinqui-

nat: nihil profundit lamenta, si replicantur peccata;
nihil valet à malis veniam poscere, & mala de novo
iterare. Aug. in Soliloq.

Qui per poenitentiam peccata diluit: angelicæ fe-
licitatis consors in æternum erit. August. de mirab.
sacr. script.

Si quis positus in extrema necessitate suæ ægritu-
dinis voluerit accipere poenitentiam, & accipit, &
mox reconciliabitur, & hinc vadit: fateor vobis, nō
illi negamus quod petit, sed non presumimus quod
bene hinc exit: si securus hinc exit, ego nescio; poen-
tentiam dare possumus, securitatem autem nō.
non quidem dico, damnabitur; sed nec dico, libera-
bitur. vis ergo à dubbio liberari? tene certum, & di-
mitte incertum, age poenitentiam, dum sanus es. si
sic agis, dico tibi quod securus es: quia poenitentiam
egisti eo tempore, quo peccare potuisti. Si vis agere
poenitentiam, quando iam peccare non potes, pec-
cata te dimiserunt, non tu illa. Aug. serm. 36.

Conuersio.

Non cadere facilius est, quam post easum resur-
gere. Chrys. sup. Ioan. Hom. 70.

Expectat Deus delinquētes, benigne suscipit re-
uerentes. Bern. sup. Cant. serm. 9.

Conuersio peccatorum, esca est iustorum Greg.
Nunquam est sera conuersio. Hier. ad Latam.

Corporis conuersio si sola fuerit, erit nulla. for-
ma quidem conuersionis est, non veritas, vacua
virtutem gerens, & formam pietatis Bern. sup.
Cant. serm. 4.

Primordia conuersorum blandis sunt refouenda
modis, ne si ab asperitate incipient, exterriti ad peccato-
res lapsus recurrent. Isid. lib. 3. de sum. Bon.

Multos remisla cōuersio ad pristinos errores re-
ducit, ac viuendi tempore resoluit. idē 2. de sum. Bon.

Valet

Valet interdum conuersis pro animæ salute mutatio loci: plerunque enim, dum mutatur locus, mutatur mentis affectus: congruum enim est, inde etiam corporaliter euelli, ubi quisque illecebris deseruit. nam locus ubi quisque praeceps vixit, hic asperitu mentis opponit quod semper ibi vel cogitauit, vel gessit ibidem.

Conuerzionis initia bonis malisque moribus sunt permixta. Greg. 31. mor.

Conuersio nostra semper inueniet Deum param. Aug sup. Psal. 6.

Nouiter conuersorum immoderata vehementia. Bern. sup. Cant. ferm. 19.

Homo reductus ad veniam, sub disciplina melius vivit. Greg. 9. mor.

Homo lapsus in peccati foueam, suis viribus surgere non valet. ibidem.

Conuersio ad bonum non homini, sed Deo ascribenda. Aug. Epist. 130.

Plerunque conuersus quisque talibus tentacionum stimulis agitatur, qualibus ante conuerzionis gratiam, nunquam pulsatum se esse reminiscitur; non quia tunc hæc eadem temptationis radix deerat, sed quia non apparebat. Greg. 24. mor.

Maius de peccatore conuersio, quam de iusto stante gaudium sit in celo: quia & dux in pœlio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus, hostem fortiter peremit, quam illum, qui nunquam terga prebuit, & nunquam aliquid fortiter fecit. sic agricultor illam amplius terram amat, qua post spinas vberes fruges profert, quam eam, quæ nun-

quam spinas habuit, & nunquam ferrilem messem produxit. Greg. Homil. 34. super Euangelia.

Ieiunium, & Abstinentia.

Ieiunio aliae dux sunt orationis videlicet, & iustitiae. Bern. de Quadrag. lib. 4.

Ieiunia moderata esse debent. idem ad sotor.

Ieiunare non solum ore, sed omnibus membris tenetur. idem de Quadrag. serm. 3.

In ieiunio fletu, & planctu querendus est Dominus. idem in festo omnium sanct. serm. 5.

Ieiunandum continentius in Quadragesima. Hier. ad Læt.

Sic debes ieiunare, ut non palpites, & respirares vix possis. idem ad Demetr.

Ieiunium non perfecta virtus, sed caterarum virtutum fundamentum est ibid.

Paradisi vita, ieiunij imago est. Basil. in Hexam.

Delicatus magister est, qui pleno ventre de ieiuniis disputatione. Hier. in Epist.

Ieiunium, vnguentum est spirituale. Chrysost. ad popul. Antioch. Hom. 10.

Ieiunans ferme angelus est. idem de ieiun. sermone 1.

Ieiunium in paradiſo institutum est. idem super Genes. 1. Hom. 1.

Ieiunium, animæ alimentum est. ibidem.

Ieiunium, arma ministrat contra diabolum. ibidem.

Ieiunium animarum tranquillitas, senum decor. idem sup. Genes. Hom. 2.

Ieiunium est abstinentia à vitiis. idem super Genes. 1. Hom. 8.

Ieiunio preces oportet esse coniunctas. idem sup. Genes. 11. Hom. 30.

Ieiunium præceptum Dei ibidem.

Ieiunium absque elemosyna nihil utilitatis habet.

bet. idem super Matth. 25 Hom. 74.

Ieiunium, commilito maximus. idem ad popul. Antioch. Hom. 5.

Ieiunium, modestia principium est. ibidem Homil. 43.

Ieiunium, angelorum est imitatio. idem de ieiun. serm. 1.

Ieiunium sententiam Dei revocat. ibidem.

Ieiunium immortalitatis conciliatrix. ibidem.

Ieiunium agrotis maxime opus. Chrys. sup. Matt. 17. Hom. 53.

Ante annos robustae etatis periculosa est teneris grauis abstinencia. Hier. ad Lat.

Melior est abstinencia vitorum quam ciborum. Bern. ad foror.

Per abstinenciam non caro, sed carnis vitia extingueda sunt. Greg. 20. Mor.

In abstinencia discretio seruanda est. ibid.

Abstinencia nimia saepe vitium generat. idem in Past.

Abstinencia tua, atque ieiunium tuum eo magis Deo grata sunt, quo cum moribus sanctis offeruntur, ut quae in aliis sunt umbracula vitorum, in tunc sint ornamenta virtutum. Hier. ad Demetr.

Mater sanitatis est abstinencia; mater agititudinis voluptas: fine enim carne, & vino cito friget Venus: & a patre Libero ad inconcessam Venerem proximus est intemperantiae locus. Hier. in Epist.

Modicus, & temperatus cibus, & animae, & corporis utilis est. idem ad Rust. mon.

Abstinencia virtus nulla est, si tantum quisque corpus non edomat, quantum valet; aut valde inordinata est, si atterit plus, quam valet. Greg. 20. Mor.

Quid prodest te nuari corpus abstinentia, si animus

intumescit superbia Hieton ad Celant.

Qui a paradisi gau siis per cibum cecidimus, ad huc, in quantum possumus, per abstinentiam resuagamus. Greg. in Homil.

Sic abstinere, & ieunare debemus, ut non nos necessitatibus ieunandi subdamus, ne iam non deuoti, sed iniusti rem voluntariam faciamus. Prosp. libro 2 de vit contem.

Ipsis grauior consuetudo subtracti cibi, qui se escis alii nesciunt consolari. Cassiod. sup. Psal. 130.

Abstinens est etiam, qui bene comedit. apud l. risconf.

Abstinemus magis propter sanitatem, quam propter beatitudinem. Chrys. sup. Matth. 7 Hom. 31.

ieunare multi in futurum proponunt, nūquām in præsens Greg. sup. 1. Reg.

ieunia & eleemosynæ orationem iuvant. Aug. Epist. 121.

ieunium, humilitatis signum. idem Epist. 176.

ieunium res magna, sed gulæ aliquando patroci-
natur. in Psal. 86.

Eleemosyna.

Pauperes qui nutrit, Christum cibat. Chrys. sup. Epist ad Heb. Hom. 1.9.

A morum suavitate cura pauperum profuit. idem de mans' ferm.

Eleemosynas ex ragnis non suscipit Deus. Greg. lib. 12 mor.

Qui semper vult peccare, non redimit animam suam dando eleemosynas continuas. ibid.

Eleemosyna superbi diuitis eum redimere non valet. ibidem.

Qui cum fastu eleemosynam tribuit, maiorem culpam intus peragit superbiendo quam extra, largiendo mercedem. idem lib. 2. Mor.

Mundati debet prius animus, qui dat eleemosynam. idem 12. mor.

Aliud est eleemosynam ex præcepto facere: aliud ex charitate. idem super Ezech. hom. 10.

Eleemosynæ tergunt maculas peccatorum. idem in Euang. hom. 36.

Ætas debilitas, & verecundia largiendo pauperibus consideranda Amb. 1. Offic.

Res pauperum non pauperibus dare, sacrilegij crimen esse digne scitur. Bern. in decla.

Sunt qui pauperibus parum tribuunt, vt amplius accipiant: quæ magis venatio appellanda est, quam eleemosyna. melius est enim non habere, quod tribuas, quam impudenter petere quod des. Hieronymus in epist.

Quamuis omnem censem tuum pauperibus distribuas, nihil apud Christum erit pretiolius, quam quod manibus tuis ipse confeceris. ibidem.

Qui vult ordinate dare eleemosynam, à seipso debet incipere, & eam primum sibi dare. August. in Nicher.

Si potes dare, da: si non potes, affabilem te fac. August sup. Psal. 13.

Multa sunt genera eleemosynarum, quæ cum facimus, adiuuamur, vt nobis dimittantur peccata: sed ea nihil est maius, quam cum ex corde dimittimus peccata. idem in Nicher.

Fœcundus est ager pauperum, cito reddit donantibus fructum. Aug. de verb domini.

Via cæli, pauper est. ibidem.

Quid prodest misereri inopis, nisi eleemosynam largari eidein? Amb. sup. Psal. Beati immaculati.

Pars sacrilegij est, rem pauperum dare non pauperibus. Laudent te esurientium viscera, non rustantium opulenta conuiua. Hier. in epist.

Quicquid tribuitur pauperi, si subtili considera-

tione pensatur, non est donum, sed mutuum, quia quod datur, sine dubio, multiplicato fructu recipitur. Greg. in regist.

Qui indigenti proximo exteriorem substantiam præbet, sed vitam suam à nequitia non custodit, rem suam Deo tribuit, & se peccato hoc, quod minus est, tribuit auctori: & hoc quod maius est, seruavit iniquitati Greg. 19. mor.

Quæ stultitia est, illic relinquere, quo exiturus es, & illic non præmittere, quod iturus es? illic ergo substantiam tuam colloca, ubi patriam habes. Chrysost. sup. Matth. 6.

Quicquid pro anima tua feceris, hoc tuum est: quod autem reliquisti, perdidisti. ibid.

Non est ingrata Deo, quæ visa fuerit ab hominibus eleemosyna, sed quæ ideo facta est, ut visa sit. Chrysost. sup. Matth. 5.

Cur tu abundas, & ille mendicat, nisi ut tu bona compensationis merita consequaris, ille vero patientia brauio decoretur? Basil. Hom. 5.

Quicquid pauperi dederis, tu habebis: quicquid non dederis, habebit alter. Pet. Rau. in quod. serm.

Eleemosynæ, ac fides ne nos deserant. Chrysost. Philipp. serm. 1.

Eleemosyna semini comparatur. Chrysost. sup. Gen. Hom. 35.

Eleemosyna donorum caput. idem sup. Gen. Hom. 43.

Eleemosyna etiam decima est. idem sup. Matth. Hom. 73.

Eleemosyna carens, peribit. idem sup. Matth. Homil. 79.

Eleemosyna, præparatio est orationis. idem sup. Matth. Hom. 15. (Hom. 85.

Eleemosyna, vestis mortuorum. idem sup. Ioan.

Eleemosyna pædagoga veræ philosophia. idem sup. Act. Apost. Hom. 14. Ele-

Eleemosyna tua alios liberat à peccatis. idem super Aſt. Aſt. Hom. 1.

Eleemosyna ex malitia profesta nihil prodeſt. idem ſuper epift ad Cor. hom. 14.

Eleemosyna, gratia dicitur. idem ſup. Epiftol. ad Corinth. Hom. 15.

Eleemosynam dare non ſemper in potestate noſtra eſt. idem ſup. epift ad Galat.

Eleemosyna, torquis aurea. idem ſup. epiftol. ad Philipp. ferm. 1.

Eleemosyna artifex magna, & auxiliatrix. idem ſup. epift. ad Heb Hom. 32.

Eleemosyna ars omnium quæſtuofiffima. idem ad pop. Ant. Hom. 35.

Eleemosyna nobiscum ſemper fit, ſicut vefimentum ibidem.

Eleemosyna cæli nota ianitoribus. ibidem.

Pauperi datum, non eſt datum, ſed mutuum. Greg. in Regift.

Fœcundus eſt ager pauper, cito reddit donantibus fructum : via cæli eſt pauper, per quam venitur ad patrem. incipe erogare, ſi non viſ errare. Auguſt. de verb. domini.

Deo dat, qui pauperi dat. idem ſup. psal. 56.

Eleemosyna utilius malis negatur, quam conceditur. idem epift. 48.

Eleemosynā ſi vxor præſtet, mariti conſenſu eam faciat. idem epift. 199.

Eleemosyna ad neceſſitatē, non ad pigritiam ac cienda. idem de ope. monach. cap. 16.

Eleemosyna eſt, ignoscere proximo. idem in Enchir. ad Laurent. cap. 71.

Eleemosyna extra eccliam nihil prodeſt. idem lib. de fid. ad Petr. cap. 3.

Eleemosyna ſumma eſt, inimicos diligere idem in Enchir. ad Laurent. cap. 73.

Eleemosynæ scelerare viuentibus nihil profunt.
ibidem cap. 75.

Eleemosyna in nosipso primum est facienda
idem lib. i. de Ciuit. Dei, cap. 27.

Eleemosynæ ex rapina Deo odibiles. ibid. cap. 5.

Eleemosyna tristis meritum perdit. idem in e.
narrat. Psal. 43.

Plus accipit, quam dat, qui præstat eleemosynam.
idem in enarrat. Psal. 102.

Eleemosynæ alia orationes sunt idem ferm. de
temp. 59.

Eleemosyna præmittenda, ut paratam domum
inuenias. idem ferm. 26 de verb. domi

Eleemosyna etiam ingrato concessa non perdi-
tur. idem de verb. Apost. ferm. 22.

Petitio, & Oratio.

EX GRÆCIS

NON precandum, ut voluntatem nostram cu-
nta sequantur, sed ut prudentiam nostram vo-
luntas. Plat. de leg.

Preces parentum aduersus liberos sæpe audiun-
tur ibidein.

Aliquando preces maioribus precibus indigent.
Plut. in Apoph.

Homines, quæ sibi bona videntur, non quæ reue-
ra bona sunt, precantur. Dogen. apud Lacit lib. 7.

Iniquum aliquando est petendum, ut et quum se-
ras. Demoth. i. Olynth.

EX LATINIIS.

TVNC scito te omnibus cupiditatibus esse solu-
tum, cum eo peruerteris, ut nihil Deum roges,
nisi quod rogare possis palam Senec. epist. 100.

Sic

Sic loquere cum Deo , tanquam homines audiāt,
sic cū hominibus, tanquam audiat Deus. ibidem.

Honestis precibus occurre, exorare antequam ro-
gens. idem de vita beat.

Qui maleuolo sunt animo, deteriores fiunt roga-
ti. Cicer. ad Curt.

Malo emere, quam rogare idem 6. Act. in Verr.
Rogat efficacissime , qui reddit causas rogandi.

Plin. junior lib. 2.

Quid-honestius aut efficacius piis precibus aman-
tissimum lib. 9.

Animaduerto deos ipsos non tam accuratis a dor-
antum precibus quam innocentia & sanctitate læ-
tar; grauioremque existimari qui delubris eorum
putam caitamque mentem , quam qui meditatum
camen intulerit.

Efficacissimum pro candidato rogandi genus est
gratias agere.

Flebitur iratus voce rogante Deus. Ouidius 1. de
arte amand.

Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.
Iuuenialis Satyr. 10.

E X S A C R I S.

O Ratio tua , locutio est ad Deum: quando legis,
Deus tibi loquitur: quando oras, cum Deo lo-
queris. August. sup. Plal 85.

Si pro te rogas tantum, solus pro te rogabis: si au-
tem pro omnibus rogas, omnes pro te rogabunt.
Amb. in Hexam lib. 1.

Multorum preces impossibile est contemni idem
de poenitent.

Talis requirendus est ad orandum , qui sit ido-
neus ad placandum quia si quis qui displicet, ad inter-
cedendum mittitur, irati animus ad deterrora pro-
vocatur. Greg. in Past.

Orandi tempus tota vita Basil.

Orandi horæ diuisæ habeantur. Hier. ad Eustoch.

Orationis instantia exauditur. idē ad Damasum.

Auxilium Dei in oratione postulandū est. Chrysostom. sup Matth. Hom. 2.

Orate commune opus angelorum & hominum. idem de orand. Deum.

Orante homine legitime nihil fortius. idem de ēiun.

Orandum semper, etiam cum acceperimus postulata. Hier. ad uer. Pela.

In oratione sacrificium offertur. Hier. in Epitaph.

Ne deficias in oratione. Deus quod concessurus est, et si differt, non auferet: non levitate dicitur, qui promisit: nō facile de sententia mouetur: quod promisit, est fixum, fallere nō potest, habet vnde faciat. Aug. sup. Psalm. 65.

Orationis adiutorium, ēiunium est. Chrysostom. super Matth. Hom. 5.

Oratio indigentibus medicina est. idem ad pop. Antioch. Homil. 1.

Oratio cælum aperit. idem super Act. Apost. Homil. 36.

Oratio in ecclesia efficacior, quam quæ domini sunt. idem de incomprehen. Dei nat.

Oratio feruidam mentem requirit. idem ad pop. Antioch. Hom. 39.

Orationes aliorum profundunt nobis, cum nobis cooperamur. ibidem.

Oratio ingentia pericula depellit. ibidem de orando Deum lib. 1.

Oratio signum totius iustitiae est. ibid.

Sæpe Deus multos non exaudit ad voluntatem, ut exaudiatur ad salutem. Aug. de summo. Bon. lib. 3.

Non vere inuocat Deum, qui ea desiderat, quæ illi dispergunt. idem sup. Psal. 13,

Cogitando, & orando, pii plus proficiunt, quam legendo. idem Epist. 112.

Exaudiri non postulat, qui tepide postulat. Bern. Serm. 16.

Orans considerare debet quid petit, quem petit, seipsum qui petit. Bern. in Sent.

Orationes nostras non parui pendamus. nam aut quod orantes petimus, dabitur, aut aliquid aliud utilius idem in Quadr. serm. 5.

Orantes verecundiam seruare debent. idem sup. Cant. serm. 8.

Orans non sit multiloquus. Ber. in sum. Mor.

Oret vir nudato capite, mulier vero velato. ibid.

Oratio ad eos sanctos præcipue fiat, quibus orans magis afficitur. Ber. sup. Can. serm. 33.

Oratio & meditatio coniunctione sibi inuicem copulantur idem in Homil. de duob. discip.

Pet orationem illuminatur meditatio. ibidem.

Oratio cordis est, non labiorum. idem ad soror.

Oratio fidelis, humilis, seruens si fuerit, cælum si nedubio penetrabit. unde certum est, quod vacua non redibit idem de Quad lib. 4.

Oratio potus est animæ ibid.

Oratio præcipuum est remedium, ne quid cōtra Dei voluntatem velimus aut faciamus. idem supet Cant. serm. 47.

Oratio recta non est, si aliquid petitur præter Deum, vel propter Deum. idem sup. Cant. serm. 39.

Oratio secretum amat ibid.

Orantes nōnunquam in principio tepidi sunt, qui tandem feruentes euadunt idem sup. Cant. serm. 9.

Persistentibus in oratione infunditur gratia, quāvis forte in initio aridi sint. ibid.

Nemo nostrum parui pendat orationem nostrā: dico enim vobis, quod ipse ad quem oramus, non parui penderet eam. ibid.

Orationibus mundamur, lectionibus instruimur,
vtrumque bonum est si licet: si non licet utrumque,
melius est orare, quam legere. idem de summo bo-
no, lib 3.

Quomodo obtinebit quis, vt in oratione sensus
suum non vagetur? si certus sit assistere ante oculos
Domini? Bahl. in Hex lib 9.

Ipsius est oratio perfecta, cuius & causa clamat. &
lingua. & actus, & sermo. & vita. & cogitatio. Cassio.
super Psal 16.

Potentis negligentia reprehenditur, vbi de dan-
tis misericordia non dubitatur. Chrys.

Iustum est, vt iugiter rogetur, qui si non petatur,
offenditur. Cassiod. sup Psal.

Animus ingenuus nihil magis quam rogare en-
bescit. August.

Oratio sit communis & publica Cypr. de lapis.

Potentes superbe non accipiunt, eo quod male pe-
tunt Greg 21. mor.

Potentes iniusta audiri non debent, & iusta pete-
tes exauditi. Greg. in Regist.

Precibus nostris obedit Deus Aug. lib 2. de mis-
saria Scripturæ.

Oratio omnis boni caput est Chryso. de cruce.

Oratio animi nerui idem de orando Deum.

Oratio merces est calamitatū. Chrys. de pat. lob.
Hom. 3.

Orare pro altero gratia est. idem super Matth.
Hom 14.

Orare cum ira, frustraneus est labor. idem sup. act.
Apo. Hom 28.

Orare non est, multa loqui. idem sup. Epist. ad E-
phes. serm 13.

Orationis vis naturam superat. idem Genes. Ho-
mil. s.

Oratio iugis infirmitas hostiū. idem de Moys. ser.
Oratio

P E T I T I O; E T O R A T I O. 725

Oratio sit breuis & crebra. idem de fide Annæ.

Oratio habeat mentis vigilantiam idem sup. Psal.

Oratio promeruit, quod amicitia non potuit. idem
sup. Epist. ad Hebr.

Oratio bona armatura est idem sup. Epist. ad Heb.
Hom. 14.

Oratio continua indignam facit dignam ibidem.

Oratio etiam ingenium malum ad misericordiam
perfrabit. idem de orando Deum.

Preces difficultia leuia faciunt. idem super Genes.
Hom. 29.

Preces iustorum plus valent quam arma idem de
orando Deum lib. 2.

Petitiones nostras Dominus præuenit. Chrysost.
sup. Gen Hom. 27.

Petitiones nostras Deus sua liberalitate transce-
dit idem sup. Genes Hom. 75.

Ad petitionis utilitatem Deus spectat. idem sup.
Matth Hom. 26.

Quarendi Dei tria obseruanda sunt, tempus, mo-
dus, locus Bern sup. Cant. serm. 61.

Quisquis orat inimici detrimentum, contra De-
um pugnat. Greg. Hom. 27.

Orans & non attendens, clamans tacet. idem sup.
Evang. Hom. 37.

Non est orandum pro dñnatis, sicut nec pro dia-
bolo idem in Reg.

Cum Deus in oratione non queritur, citius in o-
ratione lassatur. idem. 18. mor.

Importunæ cogitationes in orationis sacrificio se-
pe ingerunt. idem in Regist.

Apud Deum oratione fulciatur operatio, & ope-
ratione oratio. idem 28. mor.

Orationis præsidio temporum procellam supera-
mus. idem sup. 7. Psal.

Oratio mutua orantes in uicem sustentat. ibid.

Orationes nostræ à domino exaudiuntur, si nos proximorum necessitatibus subuenimus. ibidem.

Oratio electi deuota, nunquam est infructuosa. idem sup. i. Reg.

Preces nostræ tanto celerius ad diuinæ fertuntur aures. quanto eas vicissim efferimus. ibid.

Orare etiam gratia est spiritualis. August. lib. 2. de perseuer.

Orantes sine Christo ad vitam æternam non exaudiuntur. idem sup. psal. 42.

Qui recte nouit orare, recte nouit viuere. idem per Psal. 118.

Male orantes tutius est non exaudiri. idem in sen. suis.

Orandi tempus est post galli cantum. idem super psal. 118.

Orando prius Dei est laudanda iustitia, idem sup. Psalm. 144.

Oratio obedientis cito auditur. idem lib. 10. de opere monach.

Alimentum spirituale est oratio, & eloquium diuinum idem lib. 1. Quæst. sup. Genes.

Orationes sanctorum incensum sunt Domini. idem aduer. Pelag. lib. 1.

Oratio quo spiritualior, hoc melior est. idem de Tem. serm. 157.

Oratio, nisi bona vita præcedat, non exauditur. idem de Ordi. lib. 2.

Oratio inter gratiæ munera est. Aug. epist. 105.

Oratione diabolus vincendus est. idem lib. 1. de cõt.

Oratio plus confert, quam exhortatio. idem de Non. vid.

Orationem sedulam et si non exaudit Deus, non tamen inanis est. idem sup. Epist. B. Ioan. tract. 6.

Oratio & sacra lectio iungit nos Dco. idem de Tem. serm. 112.

Contemplationi deditus quasi dormire dicitur.
Greg. s. Mor.

Animus contemplantis videre valet, quod loqui
non valet. ibidem s. Mor.

Ne contemplatio inflet, tentatio aggrauat. ibi-
dem super Ezech. 2.

Cuilibet officio & statui contemplatio tribuitur.
ibid.

Contemplantes in terra paleas metunt, in cælo
panem. ibidem in i. Reg.

Ad contemplatiuam vitam actiuia via est. Bern.
ser. 47. sup. Cant.

Vitam contemplatiuam qui perfecte vult tenere,
debet ab omni opere terreno cessare. Bernat. ad
soror.

Contemplatio humanis ministeriis occupatur.
Greg. lib. 5. Mor.

Cotemplatio nunquā commotioni iungitur. ibi.

Homo conditus fuit ad contemplandum Creato-
rem. ibidem lib. 8. Mor.

Contemplationi deditus potest minimis inter-
dum negotiis implicari. ibid. 19. Mor.

Contemplatio non semper summis, sed inter-
dum insimis datur. ibid. sup. Ezech.

Contemplatio interdum tumultus tolerat. ibi-
dem in euang hom. 36.

Contemplatio internæ lucis clarissima dies est.
ibidem i. Reg.

Meditatio Dei dulcis est. Augustin. in Mancip.
cap. 13.

Meditatione pericula agnoscimus, oratione eua-
dimus Ber de sanct. And ser. 2.

Cogitationes vanæ contemplationem impediunt.
Ber de trip. gen. bon.

728 MEDITATIO, ET CONTEMPLAT.

Contemplatio diuinæ suavitatis & gloriæ solis
mente & corpore puris cōceditur. ibidem sup. Cant.
serm. 67.

Contemplationis & actionis necessaria vicissim
do est ibidem sup. Cant. serm. 38.

Contemplationis accessus duo sunt: vnum in in-
tellectu, alter in affectu. vnum in lumine, alter in fer-
uore: vnum in acquisitione, alter in deuotione. ibid.
serm. 49.

Contemplationis otium & studium prædicatio-
nis vicissim intermittat anima Deo deuota. ibidem
sup. Cant. ser. 57.

Contemplationis quies pro lucro animarum li-
benter intermittenda est. ibid. ser. 52.

Contemplationis quies præjudicare non debet
sanctæ obedientiæ actibus. ibid. sup. Cant. ser. 41.

Contemplationi vacantes, nō sunt vt otiosi sper-
nendi. ibidem ser. 13.

Contemplatione pausat anima ægrotia. ibidem
serm. 16.

Contemplatiuam ante activam (quæ sub obe-
dientia agitur) quartæ, est ordo præposterus. ibid.
serm. 45.

Contemplatiua vita est nobis eligenda, activa ve-
ro si præcipitur, patiēter est tolerāda. ibi. sup psal. 84.

Contemplatiuorum alii ascendunt, alii rapiūtur.
ibid. in Epist.

Tepidum cum te reperis, ne discedas ab eloquio
Dei, quod valde est ignitū. Ber. de mult. vtil. ver. Dei.

Contemplatio. merces est fidei Aug. lib. 1. de Tri.
cap. 8.

Dilectio.

E X S A C R I S.

A Mor. verus seipso contentus est. Ber. de dilig.
Amoris Dei suauitas experimento & non ra-
tione percipitur. ibid ser. 67.

Quos

Quos fama bene commendat, se inuicem videre
desiderant. August.

Amor sanctus verum incensum. idem 20. de Ci-
uit. Dei.

Dilectio, donum est Dei. idem in sentent. suis, 308.

Qui vere diligit, credit, & sperat. ibid. in Ench.
cap. 117.

Dilectio vacare non potest. ibidem sup Psal. 31.

Sola charitas lucem domini videt. ibidem. libr. 7.
confess.

Charitas finis est præcepti. ibid.

Semper haber, vnde det, cui plenum est pectus
charitatis. ibid. sup. Psal. 36.

Amandus est Deus affectuose, circumspete. dul-
citer, fortiter, & prudenter. ibid in ser. de Tribulat.

Amans quilibet vigilat, & obseruat. ibid. serm. 56.
sup. Cant.

Amor Dei amorem animæ parit. ibid. serm. 70.

Amor Dei zelum parit, amor proximi mansue-
tudinem. ibid. serm. 45.

Dilige, & fac quicquid voles: nihil tam facile bo-
nx voluntati quam ipsa sibi, & hoc sufficit Deo. Au-
gust de verb. Dom.

Non memini me legisse mala morte mortuum,
qui libenter opera charitatis exercuit. habet enim
multos intercessores: & impossibile est multorum
preces non exaudiri. Hier.

Si necessitas venerit, vt amor parentum, siue filio-
rum, amore Dei comparetur, & non possit vtium-
que seruari, odium in suos, pietas in Deum seruan-
da est. ibidem.

Ille in amore Dei maior est, qui ad illius amorem
plurimos attrahit. Greg. in Hom.

Nunquam Dei amor otiosus est. operatur enim
magna, si est: si vero operari renuit, amor non est.
ibid. in Hom.

Incipiat homo amare, & non amabit in homine,
nisi Deum. August.

In charitate pauper est diues, sine charitate diues
est pauper. Aug. de laud. char.

Ad Deum, qui vbiique præsens est, vbiique totus
est, non pedibus licet ire, sed mortibus: mores au-
tem nostri non ex eo quod quisque nouit, sed ex eo,
quod quisque diligit, iudicari solent. ibid. in Epist.
ad Maced.

Beatus qui amat te, & amicum in te, & inimicum
propter te. idem lib. Confess.

Ponderibus suis feruntur omnia; pondus meum,
amor meus: illo feror, quo cunque feritur. idem ib.
Confess.

Verus amor non sentit amaritudinem, sed dulce-
dinem: quia sator amoris dulcedo est, sicut sator o-
dii amaritudo. ibidem.

Dilectio character est discipulorum Christi. ibid.
Superna amare iam sursum ire est. Greg. 5. mor.
Amor sanctus impatientiam non habet. Hier. ad
Damas.

Perfecta dilectio excludit timorem. idem.
Amanti Deum dilatio imponitur, ut ex dilati-
onis desiderio, meritum retributionis augeatur.
Greg. 16. mor.

Amor Dei amorem proximi generat, & amorem
proximi calefacit amor Dei. Greg. in Hom.

Quantum Deum diligas, debes ex dilectione le-
gis ostendere. August. de Spir. & lit.

Primum diligendus est Deus, secundo parentes,
inde filii, post domestici, qui etiam si boni sint, malis
filii præponendi sunt: inimicos autem non sicut
te ipsum, sed simpliciter: sufficit enim, quod odio
non habeas. August. sup. illud can. Ordinavit me in
char.

Vere diligit, qui sine tristitia, sine timore, volunt-

tatio

tatio potius studio quam coacto præcepta conser-
uat. Amb. sup. Beati immac.

Non melius, nec decentius, quam per dilectio-
nem rependi potest quod per dilectionem datum
est. Bern. sup. Psal.

Dilectionis flamas Satan ferre non potest.
Chrysost. sup. Epist. ad Corinth.

Ordinem dilectionis illi pervertunt, qui modum
diligendi non custodiunt, qui aut mundum, qui
contemnendus est, diligunt: aut corpora sua minus
contemnēda plus diligunt: aut proximos suos sicut
seipso, aut Deum plusquam seipso forte non dili-
gunt. Prosper. lib. 1. de Vit. contemp.

Vis scire ubi thesaurizas? attende quid cogitas.
ita si et ut thesaurum ex tuo amore cognoscas, & a-
morem tuum ex iudicio tuæ cogitationis intelligas.
Fulg. in quod. serm.

Charitas vinculum est. Chrys. sup. Epist ad Co-
lossal. Hom. 10.

Charitas magnus docttor est. idem sup. Epist. ad
Cor. Hom. 33.

Charitas omnes philosophiaꝝ partes explet. idem
sup. Epist. ad Corinth. Hom. 25.

Charitas optimū amoris genus idem de Char. ser.

Charitas id potest, quod natura negat. idem ad
pop. Antioch. Hom. 50.

Dilectionis aculeus Iesus est, & hic crucifixus.
Bern. de dil. Deo.

Diligere ex se toto quisque debet, à quo se totum
habet. ibid.

Diligere nos ipsos debemus propter Deum. ibid.

Diligere tota anima, est sapienter amare. ibid.

Diligere tota virtute, est fortiter pro iustitia sus-
tinere. ibid.

Diligere toto corde, est omne quod blanditur,
amori Christi postponere. ibid.

Diligendi Deum modus est, eum diligere sine modo. Bern. de dilig. Deum.

Lingua amoris ei barbara est, qui amorem non nouit. Bern. sup. Cant. serm. 21.

Dilectio sit sine simulatione. Chrysost. serm. 17. super Epist ad Rom.

Diligentes diligendi sunt. idem sup. Epist. ad Corin. homil. 26.

Diligentes bestia diligit. idem serm. 27. Epist. ad Rom.

Signum is habet à Deo diligi, qui Deum ardentiter diligit. Bern. sup. Cant. serm. 70.

Sapientia Deus est, propterea non solum dulciter, sed & sapienter vult diligi. idem super Cantic. serm. 20.

Accedendum est ad Deum, non irruendum. idem.

Amandus est generator, sed præponendus est creator. August.

Charitas fortis æque ut mors. Aug. epist. 29.

Charitas impendendo augetur, non minuitur. idem epist. 62.

Charitas prius infirmos, quam fortes respicit. idem Epist. 158.

Charitas via Dei ad homines est, & via hominis ad Deum. idem de spir. & lit.

Charitas fidem & spem inclusas habet. idem in Ench. cap. 17.

Charitas sine fide languescit. idem lib. 1. de doct. Christ.

Charitas melior est scientia. idem de bono coniug. cap. 8.

Ex charitate multa sunt agenda, quæ non sunt præcepta. idem de adult. coniug. cap. 14.

Charitas haberi non potest, nisi in unitate ecclesiæ idem lib. 2. cont. lit. Petil.

Charit.

Charitas & emendat, & commendat carera. idem
lib. 1. de bapt.

Charitas est radix, fructus sunt opera. idem sup.
Psal. 41.

Charitas latum mandatum est. idem sup Psal. 118.

Charitas languet peccatis multiplicatis. idem
sup. Psal. 39.

Charitas ubi est, ibi & pax. idem sup. Epistol. Beat.
Ivan.

Charitas cor unum fratrum multorum facit. i-
dem sup. Euang. Ivan. cap. 3.

Charitas nobis non est è longinquō petenda. i-
dem serm. 59.

Scriptura sacra.

Modus ipse dicendi, quo sacra scriptura contexi-
tur, quamvis omnibus accessibili, paucissimis
tamen penetrabilis. Aug. 2. Epist. ad Volus.

Scriptura sacra aliquando nobis cibus est, ali-
quando potus. cibus est in locis obscurioribus, quia
quasi exponendo frangitur, & manducando glutin-
tur: potus vero est in locis apertioribus, quia ita for-
betur, sicut inuenitur. Greg. in mor.

In sacra scriptura quicquid docetur, veritas: quic-
quid præcipitur, bonitas: quicquid promittitur, felici-
tas est. nam Deus veritas est sine fallacia, bonitas
sine malitia, felicitas sine miseria. Hug. 3. de anim.

Authorities diuinæ scripturæ sunt approbatæ, &
posunt tanquam leges allegari in causis. apud Iu-
tifcons.

Scripturæ exigua cognitio toti humanæ philoso-
phia præferenda. Auguit lib. 2 Genes. ad lit.

Scripturarum unicus scopus, est dilectio. idem lib.
2. de doct. Christ.

Scripturis credendum, non propriis suspicioni-
bus. idem lib. 3. de Trinit.

Scriptura amara, sed perfidis. idem in Quæstio. ex nouo testa. 72.

Scriptura doctrinæ regulam præscribit. idem lib. de Sapient. cap. 1.

Scriptura nostro captui se accommodat. idem in Dialog. 65. quæst.

Scriptura prius amanda, quam discenda. idem de vtilit. credend.

Scriptura non culpanda, quæ peccata hominum nonnunquam recenset. idem lib. 22. contra Faust. Manich. cap. 82.

Scriptura ubi deficit, illic autoritas Ecclesiæ incipit. idem lib. 2. cont. Crescen. gram. cap. 33.

Scriptura, Dei ager. idem tract. 23. in Euang. Ioan.

Scripturam nemo iudicare debet. idem libro 12. confess. cap. 29.

Quæ scriptura dicit, Deus dicit. idem libro 13. confess. cap. 29.

Scripturæ diuinæ obscuritas propter nostram exercitationem relicta est. idem epist. 5.

Sine scripturarum autoritate nihil definiendum est. idem Epist. 151.

Scripturæ autoritatem circumstantiæ aperiunt. idem in lib. 83. quæst.

Scriptura pleraque prætermittit, quæ magis intelligere, quam querere debemus. idem lib. 1. quæst. sup. Genes.

Scriptura non omnia, sed quæ necessaria sunt, complectitur. idem lib. 5. Genes. ad lit. cap. 5.

In scripturarum interpretatione temeritas respuenda. idem lib. 12. confess. cap. 25.

Ad scripturæ intellectum rerum naturalium cognitio necessaria est. idem libro 2. de doctr. Christ. cap. 16.

Scripturæ locum unum varie intelligi, nihil prohibet. idem lib. 3. de doctr. Christ. cap. 27.

Scrit.

Scripturas scripturis interpretari iucundius est,
quam humanis rationibus. idem 3. de doctr. Christ.
cap. 28.

Scripturas nemo intelligit, qui linguam, qua
scriptæ sunt, ignorat. idem lib. 2. de Ciu. Dei. cap. 13.

In scriptura non solum quid, sed à quo dicitur, ob-
seruandum est. idem contra Prisc. & Origenist.

Scripturæ intellectus in diuersis diuersus. idem
sup. Psal. 75. versu. Quia calix.

Scripturæ tunc commodissime explicantur, cum
hereticis respondere cogimur. idem super Psal. 76.

Scripturarum intellectus à Deo petendus. idem
tract. 1. exposi. sup. euang. Ioan.

Scripturarum intellectum impedit mens impiæ.
idem serm. 13. de verb. Apost.

Scripturarum intellectus est fidei præmium. i-
dem serm. 51. de Verb. Domini super Euang. Ioan.

Scriptura, gladius est bis acutus. idem ex lib. que-
stio. ex Matth.

Scriptura bonis vbertas, malis laqueus. idem sup.
Psal. 10.

Scriptura in hac vita iuuamur. idem in Psal. 124.

Scripturæ lectio obiecta fortuito, est oraculo. i-
dem lib. 8. confess.

Scripturæ deuotis, & solicitis sensus aperiunt. i-
dem in quæst. ex nouo test.

Ab scripturæ sensu aberrare leuius est, quam scri-
pturam falsam dicere. idem lib. 12. confess.

Scriptura semper manet integra, etiamsi falsis
opinionibus corrumpatur. idem libro 3. de bapt.
cap. 15.

Euangelium, maro est. Amb. in Hexam.

Sacra literæ habent etiam sermonis rhetorici
ornamentum. Amb. sup. Luc.

Historiae lectionem sacram multum iuuant. idem
lib. 2. de doctr. Christ.

Euangelii præcones, sunt labra Christi. Basil. in Hexam.

Euangelium præterita, & futura bona annuntiat. Chrys. super epist. ad Rom. cap 1. hom. 1.

Euāgeliū sermo ad omnia vtilis. idē de facerd. li. 4.

Scripturæ non credens, vt vel furibundus vitandus. Chrys. sup. Gen. 1. hom. 2.

Scriptura nihil temere loquitur. idem super Genes. 4. Homil. 18.

Scripturæ mens non in superficie est. idem super Ioan. 5. homil. 46.

Scripturæ expendendæ, non reprehendendæ sunt. idem sup. Gen 9. Hom. 24.

Scriptura diuina, arcta quotidiana piis dat. idem sup. Genes. 11. hom. 31.

Scriptura diuina domesticam gratiam habet. idem sup. Gen 16. hom 36.

Scripturarum exercitatio dæmonis insidias excludit. ibid.

Scripturæ diuinæ cum timore audiendæ sunt. idem sup. Gen. 29. hom 49.

Scripturarum intelligentiam Dominus dat diligenti lectori. idem sup. Gen. 14. Hom. 36.

Scripturæ loca obscura frequenter percurrenta. idem sup. Luc. 16. conc. 3.

Scriptura, fons est nunquam deficiens. idem sup. Luc. 16. conc. 4.

Scripturæ lectio non sufficit, nisi fides accedat. idem sup. Ioan. 5. hom. 40.

Scripturæ sanctæ etiam angelis præponendæ sunt. idem sup. epist. ad Gal. 1.

Scripturæ verba nuda, expensa solum, multis eratores dant. ibidem.

Scripturæ à Deo venerunt. ibid.

Scripturas quod habemus, spiritus sanctus in causa est. idem sup. epist. ad Heb. Hom. 8.

Scriptura tota consolatio est. idem ad pop. Antioch. Hom. 7.

Scripturarum lectio, murus firmissimus, idem de penitent. Hom. 7.

Historia veteris testamenti in cordibus depingenda sunt Chrysost. de David, & Saul.

Sacra scriptura habet eruditionem, admonitionem, & consolationem. Bern. super Psal. Qui habit. serm. 8.

Intellectus sacrae scripturae à solo Deo sperandus est idem sup. Cant. serm. 2.

Sacrae scripturae verba pudicis auribus suscipienda sunt. Bern. sup. Cant. serm. 63.

Verba sacrae scripturae deliciosa, solida, atque efficiacia sunt. ibid. sup. Cant. serm. 69.

Scriptura in aduersitatibus, solatio est. Hier.

Quid scripturam dixerim, nisi sylva m., cuius sententias, quasi fructus quosdam dulcissimos legendo carpimus, tractando ruminamus? Hugo 3. de Didae.

Liber sacri eloquij intus scriptus est per allegoriam, &c fortis per historiam. Greg. super Ezech. Homil. 10.

Oculis fidei in scripturis indigemus. Chrys. super Gen. Hom. 8.

Euangelij doctrina utilis reipubl. moribus. Aug. Epist. 5.

Euangelium iam prædicatum est in toto mundo. idem epist. 79.

Euangelium prædicant exterius homines: interiorius autem Deus operatur. idem libro 3. de Trinit. cap. 8.

Euangelium gratia dicitur, quia gratuito datum. idem in exposi. epist. ad Rom. lib. 1 cap. 1.

Euangelium annuntiantibus debetur victus. idem lib. 1. de consensu Euang. cap. 31.

Euangelio non crederem, nisi Ecclesiaz Catholice
me commoueret autoritas. idem contra Epist. Manich. cap. 20.

Euangelium etiam contradictibus prædicandum. idem cont. Cresco. cap. 7.

Euangelium à malo bene prædicatum proderit. idem lib. 2 contra epist. Parm. cap. 9.

Euangelio contradictentes magis Christum Izdunt, quam qui illum crucifixerunt. idem de nat. & grat. cap. 11.

Euangelium & legem dedit idem Deus. idem de temper. serm. 49.

Euangelio nulla pietas temporalis præferatur. idem de verb. Dom. serm. 7.

Vetus testamentum noui prophetia est. idem lib. 15 contra Faust. Manich. cap. 2.

Veteris testamenti sacrificia remissionem peccatorum significabant, non præstabant. idem epist. 59.

Veteris testamenti librorum autoritas à Christo roborata est. idem i. de peccat. merit. & remiss. cap. 29.

Testamentum nouum, charitas est. idem.

Testamentum nouum, abolitio est peccatorum. idem quæst. ex vet. Test. 44.

Testamentum nouum veteribus in significatio-
ne datum. idem libro 12. contra Faust. Manich. cap. 3.

In veteri testamēto est occultatio noui, & in nouo manifestatio veteris. idem lib. de catech. rudib. cap. 4.

Testamentum vetus est initium: nouum, finis. idem in Psal. 77.

Lex diuina, & præceptum.

LExirem, Euangelium gratiam nuntiat. Hic ad Damas.

Damas

Divina eloquia messes, & diuitiae vocantur. Greg.
ibid. Mor.

Eloquiorum Dei obscuritas, magna est vilitatis.
idem super Ezech. Hom 6.

Divina eloquia cum legente crescunt. ibid.

Sacri eloquij lector, quicquid scire querit, historiæ, mythicum, aut morale, hæc illum sequuntur.
ibid.

Divina eloquia aliquando ex tempore, aliquando
ex loco causas assignant. ibidem.

Eloquium omne sacrum intelligere, difficillimum
est idem in Euang. Hom 24.

Qui lege accepta nati sunt, plerique lucem non
viderunt Greg. 24. Mor.

Lex ostendere peccata potuit, non auferre. idem
27. Mor.

Legis labore mutauit Christus in libertatem.
idem 29. Mor.

Adueniente lege Christi, præcepta, quæ per figuram dicta sunt, iuxta figuram prohibentur seruati.
idem in regist.

In his rebus, in quibus nil statuit certum scriptura
divina, mos populi Dei, vel instituta maiorum pro
lege tenenda sunt: & sicut prævaricatores legum
diuinarum, ita contemptores consuetudinum
ecclesiasticarum coercendi sunt. August. in Ep. ad
ad Caf.

Lex naturæ maior est, quam legum præscriptio.
Ambr. i. de Abraham.

Lex iubet, gratia iuuat. idem Epist. 95.

Lex data est, ut hominem sibi ipsi ostenderet. idem
Epist. 157.

Maiorum præcepta leges apostolicas arbitrentur
provinciæ. Hier. ad Lucianum.

Præceptum Dei duplex, prohibendi, & imperan-
di. idem ad Celant.

740 LEX DIVINA, ET PRÆCEPT.

Iussa non sine culpa negliguntur, & non sine crimine contemnuntur. Bernard. de præcept. & discipl.

Qui vnum mandatum custodit, & aliud prævaricatur, nihil ei prodest. Aug. de para.

Non est amicus recti, quando si fieri posset, mallet id quod rectum est, non iuberi. Augustin super Psalm 66.

Contemptus cuiusque præcepti, recipientis iniuria est. Hier. in Epist.

Merito dedit præceptum, qui præmisit exemplū. Cassiod. super Psal.

Præceptum idem a manibus gratia, & timentib. lex est. Aug. ad Simpl. Quæst. 1.

Multa, quæ non sunt præcepta, ex charitate facienda sunt idem lib. 1. de adult. cong.

Præcepta ex statuto, ita seruanda, quasi iurasse. idem super Psal. 118.

Præcipientium autoritas, & præceptotum qualitas attendenda est. Bern. de præcept. & discipl.

Ad mandata Dei hominibus inest secundum naturam inclinatio; ac vis. Basil. in Quæst.

Finis mandatorum Dei est vita æterna. ibid.

Mandati operatio est cibus animæ. ibid.

Præcepta Dei possibilia sunt homini. Basil. in Hex.

Mandata Dei levia & facilitia. Augustinus super Genes.

Sine lege naturæ nullus unquam hominum vixit. Chrys. super Epist. ad Rom. serm. 12.

Lex ostendit peccatum. idem super Epist. ad Cor. Hom. 7.

Lex fræni vice imposita est. idem super Epist. ad Galat.

Lex instar scælestis est. idem super epist. ad Philip. 2: 13. 14.

Lex

Lex

super Ep

Leger

serm. 14.

Præc

te Greg

Qui d

fiant. id

Qui L

certa pr

Præc

idem in

Præc

dem.

Lex C

cap. 3.

Lex f

lib de s

Lex.

super 11

Leg

de tem

Vete

refer

Præc

mores

Præc

Volupt

Præc

thi, qu

Exc

dent. i

Qui l

dit. G

Lex malis suppliciorum est denuntiatrix. idem
super Epist ad Thess Hom. 2.

Legem per fidem in statuimus, non euacuamus. idem
serm. 14. sup epist. ad Rom.

Præcepta decalogi magnum est gaudium serua-
re Greg lib. 14. Mor.

Qui diuina præcepta metuunt, Dei tabernacula
fiant. idem 19. Mor.

Qui Dei præceptis inseruiunt, aduertum illius spe-
cetta præstolantur. idem 31. Mor.

Præcepta Dei comparantur speculis mulierum.
idem in Euang Hom. 17.

Præcepta dominica, & multa sunt, & unum. ibi-
dem.

Lex omnium artium veritas Aug. de vera relig.
cap. 3.

Lex scripta in cordibus est spiritus sanctus idem
lib de spirit. & liter cap. 21.

Lex alterna, diuina est voluntas idem lib. 7. quæst.
super iudic. 13.

Legem, & Euangelium idem dedit. idem serm.
de temp. 53.

Veteris, & nouæ legis varietas ad sapientiam Dei
referenda est idem Epist. 95.

Præcepta Dei semper seruanda, etiamsi contra
mores fuerint Aug. lib. 3. confess.

Præcepta sua Deus non dedit suæ utilitatis, aut
voluptatis causæ. idem lib. 1. Retract.

Præcepta decem omnia seruanda præter sabbati,
quod figura est idem in Enchir.

Ex decem præceptis omnia, quæ iussit Deus, pen-
dunt. ibid.

Qui legem carnaliter accipit, in falsum cibū come-
dit. Gregor. lib. 5. Mor.

Religio.

EX LATINIS.

CVM in amicitia, quæ honesta non sunt, postulatur, religio, & fides anteponantur amicitia. Cic. 3. Offic.

Omnis religione mouentur, & deos patrios, quos à maioribus acceperunt, colendos sibi diligenter, & retinendos arbitrantur. idem 6. Act. in Verr.

Religione vita constat. Plin. Senior. lib. 14.

Omnia prospera eueniunt sequentibus Deos: aduersa autem spernentibus. Liu. 1. Dec. lib. 5.

Religiones pie magis, quam magnifice colidebit idem 1. Dec. lib. 2.

EX SACRIS.

AVegetur religio Dei, quanto magis premitur. La-
stant lib. 5.

Nemo religioni præferre debet pietatem. Hier.
in Epist.

Religionis causa est, probitatis magnitudo. ibid.

Tu, qui in congregacione es, bene viue, ordinabiliter, sociabiliter, & humiliter: ordinabiliter tibi: sociabiliter proximo: humiliter Deo. Bern. in quod. sermo.

Superstitione peruertitur religio. Cypr. libro 4.
Epist.

Christiana religio etiamsi miraculis non esset ap-
probata, sua honestate recipi debuerat. Pius 2. apud
Platinam.

Monachalis obseruantia in duo diuiditur: in pre-
cepta videlicet, & remedia. Bernard. de præcept. &
discipl.

Religio munda secundum baptisma est. idem de
pub. bapt.

Religio.

Religio non sentit fatigationem. Chrysost. super
Matth Hom. 35.

Religionis difficilis mutatio est idem super Epist.
ad Corinth Hom. 7.

Bona religionibus concessa sunt perpetuo possi-
denda Greg.

Religio, pietas est erga Deum. August. 4. de Ciuit-
Dei, cap. 23.

Religio ubi nulla est, virtutes esse non possunt. i-
dem 9 de Ciuit Dei, cap. 24.

Religio vera prius fide, quam ratione discenda. i-
dem 2. de Ciuit Dei, cap. 4.

Religione indignus est, qui sicuto pestore accedit.
ibidem.

Religio in veritate, non in falsitate consistit. idem
lib. 3. contra Gaud. cap. 15.

Monachus.

Monachus fugiendo mundum vincat. Hier. ad-
uersif Vigilant.

Monachi non cum matre habitent. idem ad Rust.
Monach.

Monachi lectio[n]i sacræ instent. ibidem.

Monachi minime otientur. ibidem.

Monachi nihil in futurum reponant. idem ad De-
metr.

Vagus monachus, diaboli mancipium est. Pius 2.
apud Platinam.

Virtutes clerum ditant, vitia pauperem faciunt.
ibidem.

Otij spe plerique monachatum amplectuntur.
Augustin de operib. monach.

Monachorum vita crucigera. Basil. in serm. exer-
citat.

Monachi plures cum primum religionem intrat,
timorati satis, sed fiducia tandem accepta, in su-

perbiā, & pr̄̄sumptiōnē assūgunt. Bern. cont.
vit. ingrati serm.

Monachi officium, non docere, sed lugere. idem
super Cant. serm. 64.

Monachis, quibus vtique nunquam doctrina ex-
lestis deest, nulla de ignorantia excusatio. idem in
ascens. Domini. serm. 6.

Pertinaces monachi magistrām habent voluntā-
tem suam, non regulām, non abbatem. idem super
Cant. serm. 19.

Monachorum dulcis vita. Chrysost. sup. Matth. 21.
Hom. 69.

Monacho preces id, quod venatori gladius. idem
de comp. reg. & monach.

Excusationem de ignorantia non habent mona-
chi. Bern. de aduent. dom. serm. 3.

Habitus monachi est contemptus mundi. Greg.
in regist.

Monachi aut summe boni, aut summe mali. Aug.
epist. 137.

Sacerdos, & Clericus.

Sacerdotis lapsus difficile restituitur. Hieron. ad
Helio.

Abbas prius probandus, quam eligendus. Greg.
in regist. lib. 8.

Nec imperatoris est, libertatem dicendi negare:
nec sacerdotis, quod sentiat, non dicere. Ambr.

Sacerdotis petitio, doctrina pietatis est. idem.

Sobriam à turpibus grauitatem, seueram vitam,
singulare pondus dignitas sibi vendicat sacerdota-
lis. idem epist. 6.

Sacerdotis est scire legem Domini, & ad interro-
gationem respondere de lege. Hier. super Aggæum
prophet.

Non qui ex oblatione fidelium viuimus, quæ quasi
illi

illi pro suis peccatis obtulerunt. si comedimus, & tacemus, procul dubio peccata manducamus. Gregor. in hom.

Castitas per pulchrum ornamentum, sacerdotium honorat Bern in epist.

Sacerdotium regno maius est. Chrysost de verb.
Esaix hom. 4.

Sacerdotis est mouere, non arma mouere. ib. d.

Sacerdotem mansuetudo ornat. idem de verb.

Esaix hom. 5.

Sacerdos medius inter Deum, & hominem. ibid.

Sacerdotum bona conuersatio, populi conditura est. idem sup Matth. hom. 10.

Sapientissimum esse oportet, & perspicacem in omnibus sacerdotem, & mille (ut aiunt) ex omni parte oculos habentem, quippe qui non solum sibi, sed etiam populo viuit. Chrys de dignit. sacerd.

Multi sunt sacerdotes, & pauci sunt sacerdotes. multi in nomine, & pauci in opere. Chrys sup. Matt.

Melius est propter bonos etiam malos fouere, quam propter malos etiam bonos contemnere: propter bonos ergo sacerdotes etiam malos honorate, ne propter malos etiam bonos contemnatis. ibid.

Sacerdotes pro populo iniquitate damnantur, si eos aut ignorantes non eradiunt, aut peccantes non arguunt. Isid 3 de summo Bon.

Sacerdos pro populo oret, non contra. Amb. sup. Psal 37.

Sacerdotibus solum ius est ligandi, & soluendi. idem de vid.

Sacerdotis officium est munus Spiritus sancti. ibidem.

Sacerdotis est, velle professe omnibus. idem lib. 9 Off.

Sacerdotis est liberalem esse. ibidem.

Mali medici corpora: imperiti sacerdotes animas occidunt. Pius 2 apud Plat.

Sacerdotes vicatij sunt Christi. idem sup. Matth.
hom. 17.

Sacerdos D^ei orationem offert pro cunctis. idem
sup. epist. ad Heb. Hom. 16.

Pulchritudo animi sacerdotis clarescat omnibus.
idem de sacerd. lib. 3.

Clerici Dominum possideant, & ab eo possidean-
tur. Hier. ad Nepot.

Clerici nudi sunt; & nudi Christum sequantur.
ibidem.

Clerici hospitalitatem exhibeant ibidem.

Clericis coniuia declinanda sunt. ibi.

Clericorum est sepelire mortuos idem ad Innoc.

Clerici colloquia mulierum deuitent. idem ad
Nepot.

Clerici munuscula à mulieribus non accipient.
ibidem.

Clericorum officium ad Ecclesias ornatum, non
ad foeditatem actuum pertinere debet. Gregor. im-
regist.

Clerici à laicis iudicibus non sunt opprimēdi. ibi.

Clerici pro suis excessibus à suis episcopis puniti,
non sunt ab aliis defendendi. ibi.

Vehementer ecclesiam Dei destruit, meliores es-
se laicos, quam clericos. Hier. sup. epist. ad Timoth.

Clericorum nomen nouerint sc̄minæ, vultum
nesciant. Hier. ad Rust.

Clericis conceditur, ut bene viuentes, & altario-
seruientes, de altario viuant: viuant quidem, non lu-
xurientur. Bern. in epist.

Magna sacerdotis gloria est, restitudo subditio-
rum. Greg. in 10. mor.

Sacerdotes membrorum Domini prima pars
sunt idem 14. mor.

Sacerdos irreprehensibilis graditur, cum pri-
orum patrum exempla indeſinenter intuetur. idem
in Past.

Sacer-

Sacerdos prædicationis nescius, est præco mutus.
ibidem.

Sacerdos debet esse petra salis in populis. idem
Euang Hom. 17.

Sacerdos sit severus, & mansuetus. ibi.

Mundus multas ex sacerdotibus malis calamita-
tates patitur. ibi.

Sacerdotes mali similes sunt aquæ baptismatis.
ibidem.

Sacerdotes etiam hodie dæmonia possunt eiice-
re. idem in Euang. Hom. 29.

Populus spæ ruit ex culpa sacerdotum. idem in
Euang. Hom.

Sacerdotis opera debent charitate decorari. idem
in regist.

Sacerdotes sonitum dare debent. ibi.

Sacerdotis magna merces est, post iniurias in ve-
ritate permanere. ibi.

Contumelia sacerdotum est, de diuinis cultibus
admoneri. ibi.

Sacerdos humilitatem in mente, & dignitatem
in honorem sacerdotij seruare debet. ibi.

Deus à sacerdotis officio non querit aurum, sed
animas. ibi.

Clerici specialius ad laudem Dei electi. August. in
præfat. Psalm.

Clericus mercimonia exercens, intercessiones
vendens, viduarum munera amplectens, negotia-
tor magis quam clericus est. idem in serm. 20. Vx
prægn.

Clerici milites spirituales. ibi.

Sacerdotes bonorum ecclesiarum non possessores,
sed dispensatores sunt. Aug. in epist. 50.

Sacerdotibus manibus operari non licet. idem
ad frat. serm. 30.

Electio.

E X G R A E C I S

E T L A T I N I S.

Opinio diuiditur in verum, & falsum: electio vero in bonum, & malum. Arift. Eth. 2.

Electio non est de præterito, sed de futuro probabili. idem Eth. 6.

Pluralitas personarum in electione præferritur paucitati, similiter magnitudo præfertur ibidem.

Etiam in minimis eligendum est, quod melius est. Plut de vitiis. verec.

In duobus malis leuius eligendum. Cic. ad Quint. frat.

Non potest esse delectus, ubi numero laboratur. Quintilian. lib. 2.

E X S A C R I S.

Deus non eligit dignos, sed dignos eligendo facit Aug. lib. 5. contra iulian.

Electi in temptatione proficiunt, & quod eis diabolus præparat ad ruinam, hoc Deus conuertit eis in gloriam. Greg. lib. 2 Mor.

Deus electum suum custodiendo deserit, & deferendo custodit ibid.

Deus eligit quos hic mundus despicit. idem libro 3 mor.

Electos suos non permittit Deus tentari supra id, quod possunt idem lib. 6 mor.

Electi non compatientur damnatis. ibid.

Electi Deo seruientes, vita præsentis subsidiis indigent. idem lib. 8 mor.

Electi ad æternitatis intentionem tendunt ibidem.

Electi peccata, quæ confitentur, districtæ animadversionis fletibus prosequuntur. ibid.

Electus

Electus mundi honores metuit. idem 10. mor.

Electi culpis suis nesciunt patere. idem libro 11.
mor.

Electi plus studēt agere, quam sit eis præceptum.
idem lib. 15. mor.

Electi casum in peccatū præsident. idem lib. 16. mor.

Electis, & reprobis vita dispar est, carnis in morte
corruptio dispar non est. ibidem.

Electi nihil præsentis gloriæ quarunt, vt possint
in fine coronari ibidem.

Electus nisi Deum cognosceret, vtiq; non amaret
ibidem.

Electi Deum per fidem cognoscentes, ipsum per
fidem videre anhelant .ibid.

Electi non promittant sibi pro hac vita securita-
tem idem 20 mor.

Deus electorum suorum aduersarios temporaliter
permittit excrescere. ibid.

Electi persecutionis tempore paratores sunt mo-
ni, quam tacere ibi.

Electi tanto acrius timent, quanto æterna retrivi-
butio vicinior est. idem lib 24 mor.

Mors carnis electos luci restituit, lucem suam re-
probis tollit. idem 24 mor.

Nemo perscrutetur, cur alius eligatur, & alius re-
probetur, & contra. ibidem.

Argumenta prauorum ad electorum salutem
proficiunt. idem 31. mor.

Electi in desideria praua aliquando ruentes, à Do-
mino retinentur. idem 34. mor.

Egestas electorum alia est ab egestate reprobo-
rum. ibidem.

Si electi tanti iudicij terrorem expauescunt, quid
facient qui iudicis aduentum oderunt? ibi.

Electorum proprium est, quod de se semper sen-
tiunt infia, quam sunt. idem 34. mor.

Electi de nulla virtute superbiunt. ibidem.

Electus bene vtitur malo. ibi.

Omnis electi sunt membra nostri Redemptoris.
idem lib. i. sup. Ezech.

Electi sic ad bona tendunt, vt ad mala perpetrandae non redeant. ibi.

Electi in faciem, reprobi retrorsum cadunt. idem
sup. Ezech. Hom. 9.

Electi quantumuis à Deo donentur bonis, humiliantur amplius. idem sup. Ezech. hom. 9.

Vnum signum electionis est, soliditas charitatis.
idem sup. Ezech hom. 15.

Deus quandoque suos electos labi permittit. idem
in Euang hom. 22.

In electione non sit venalitas. idem ex Regist. lib.
bro 4.

Electus pretio, indignus efficitur sacerdotio. ibi-
dem.

Electum præmiis, &c eligentes par poena respicit.
ibidem

Non ex fauore, sed ex iudicio debet fieri electio.
idem ex Reg. lib. 8.

Extraneus non præponatur intraneis in electio-
ne. ibi.

Electio differri potest, si non innueniatur idoneus.
idem ex Regist. lib. 9. (in 1. Reg.

Electi spirituales esse cupiunt, sed non videri. idem

Electorum est peccare, & resipiscere ibi.

Electi non solum prædicatio, sed & conuersatio
Deo placet. ibi.

Electorum multiplicatio, reproborum est dimi-
nitio. ibi. (unt. ibidem.

Electi à malis etiam prædicatoribus bona suscipi-

Electi sine peccato esse non possunt. ibi.

Electio boni antisilitis non fit humano iudicio,
sed diuino. ibi.

Eligen-

Eligendi ad Ecclesiam, à Deo monstrari debent.
ibidem.

Dicunt electorum principes, successores sibi non eos, qui consanguinitate generis iuncti sunt, nec qui carnis propinquitate oriuntur, testamentum signare, peccata traditorum tradere ecclesia principatum, sed referre ad iudicium Dei. Orig. sup illud Numero 27. Prouideat Dominus.

Hæc est iusta ex æquitate veniēs partitio, ut meiores semper in officiis præferantur: pessimia autem ciues, vel minus boni luce careant dignitatis, non potest quisquam eligere quæ meliora sunt, nisi sciat simul reiicere, ac vitare quæ mala sunt. Lact. de ita Dei.

Electio Dei non est violenta. Chrys. hom. 46.

Electio diuina, benignitatis indicium est. idem. sup. Epist. ad Ephes. serm.

Electio, virtutis signum. idem serm. 16. sup. Epist. ad Rom.

Ex electis nemo peribit, nec deficiet fides illorum. Aug. lib. de corre. & grat. cap. 7.

Electionis nomen non inuenitur in malis. idem lib. 1. Quæst. sup. Gen. cap. 17.

Prælatio.

Prælatus increpationem, & instructionem suam vacuam aspiciens, non mediocriter torquetur. Bern. sup Cant. serm. 42.

Prælati esse volunt formidini, utilitatiraro. idem sup. Cant. serm. 27.

Prælatus debet habere clementiz pietatem, zeli restitudinem, discretionem harum mediaticem. Item de Consid. lib. 2.

Prælati contraria Deo iubentibus non est obediendum. idem in Epist.

Prælati cœnare debet personarum acceptio[n]em,
quo vitio solenti iudices inquinari. idem de Consid.
lib.3.

Prælati boni aduersus murmur subditorum parat
medicinam idem sup. Cant. 15.

Pastorum est vigilare super gregem propter tria
necessaria: videlicet ad disciplinam, ad custodiam, ad
preces. idem in Sent.

Nauis prælatorum tribus lateribus compacta esse
debet, cor dis puritate, conscientia bona, & fide non
ficta. idem in fest. Magdal. ser.

Prælati maliuti sunt subditis, ut matris filii. idem
sup. Cant. serm. 22.

Prælati medice sint, non domini ibid.

Prælatus paratus sit omnium necessitatibus suc-
currere idem sup. Cant. ser. 72.

Prælatorum prefectus, debet esse prefectus sub-
ditorum, & quicquid plus eis merentur, cum eisdem
debent parti idem de tripl. gen. bon.

Prælati sunt oneri infirmæ animæ. idem in Epist.

Pastorum gloria oünium multitudo est. Chryso.
Post red. prio. exil. Hom.

Pastoris gaudium est, cum agni exultant. idem de
Regresso exilii de Asia.

Nil me prælatus prohibeat horum, quæ promisi,
nec plus exigat, quam promisi. Ber. de præcept.

Nonnulli abbates humili sub habitu superbe agè-
do, volunt à suis subditis strictissime obediri, & ipsi
superioribus obedire reculant. Amb. in Epist.

Nulla est excusatio pastoris, si lopus eo sciente, o-
ues comedat. Greg. in Regist.

Pastores, Dei contemptores, similes angelis erūt,
quotum imagines vestiunt. idem in Past.

Pastorum culpæ subtilius iudicantur. idem sup. L.
Reg.

Pastores cupiditate intrusos Dominus ignorat. ibi.
Pastor

Pastor bonus à Domino magis precibus quaren-
dus est ibi.

Pastores tam conuertendis, quam conuersis de-
bent vigilare ibi.

Pastor negligenter præst, qui subditorum & for-
titudinem, & infirmitatem nescit ibi.

Ecclesia prælati subditorum peccata, quasi pro-
pria plangunt. Greg. 13. Mor.

In prælatis debet esse consolans misericordia, &
pie se uiens disciplina idem 20. Mor.

Prælati debent humiliter pati increpationem à
subditis. idem in Past.

Potestas prælati non honor, sed onus estimatur.
idem 24. Mor.

Prælati omnes subditorum, minus sapientes, quā
ipsi sunt, arbitrantur. idem 25. Mor.

Prælatus debet studere, non timeri, sed diligi, &
amorem suum pro seipso nō querere idem in Past.

Nonnulla peccata aperte cognita sunt à prælato
mature tollenda, aliqua dissimulanda, aliqua subti-
liter & occulte perscrutanda, aliqua vehementer in-
crepanda, aliqua leuiter arguenda ibi.

Prælati tot mortibus digni sunt, quot ad subditos
suos perditionis exempla transmittunt. ibi.

Prælati circumspectionis studio, oculos peruigiles
habeant. ibi.

Peccatum prælati grauius est peccato subditi. idem
sup. 7. Psal.

Prælatus et si nihil sibi timeat, commissis tamen
sibi timere debet. ibi.

Prælati suis precibus debent adiuuare subditos.
ibidem.

Prælati defestu, non debet gressu pastorali cura de-
stitui. ibidem.

Prælatus plus misericors, quam seuerus esse de-
bet. idem in Reg.

Prælatus per ignorantiam peccans, negligentia arguitur; per scientiam vero, dignus est magna punitione. idem in Reg.

Prælatis propria vita non sufficit, subditis vero sufficit. ibidem.

Prælatus electus, dicitur salus domini. ibid.

Prælati, & subditi reprobam vitam simul ducentes, poenas patiuntur. ibid.

Prælationis officium electi viri refugiunt ibid.

Prælationis culmen pro aliis, non pro nobis ascendimus. ibid.

In præpositorum operibus sibi ratio totum vendicit. idem in Reg.

Præpositorum solicitude, subditorum est cautela. ibid.

Hoc scire sollicite rector debet, quod plerunque virtus virtutes esse mentiuntur. idem in Past.

Rector spiritualis gubernatori nauis comparatur. idem in Reg.

Rectorum sancti Spiritus gratiam petere necesse est. ibid.

Debet quisque proprias virtutes perpendere, ac pro qualitate virium suarum curam aliorum suscipere; ne dum delectatur loco gloriae, fiat subditis autor ruinx. & qui grauatur pondere suarum, velit fieri iudex alienatum culparum. durum est enim, ut qui nescit tenere moderamina vita sua, iudex fiat vita aliena. Chrys. sup. Eccl.

Episcopatus.

Episcopi sacris literis eruditii sint. Hier. ad Paul. Episcopus, ecclesia lumen est. idem aduers. Luc. Episcopo errante, magnus in ecclesia error. ibid. Episcopi patres sint, non domini. idem in Epit. pp. 1.

Episcopilorum Apostolorum tenent. idem ad Marc.

Tam episcopo, quam laico non licet, quod non
licet Christiano. idem aduer. Lucifer.

Episcopus, ecclesiaz condimentum est. ibi.

Non omnes Episcopi, Episcopi sunt. idē ad Helio-

Episcoporum grandis est honor, sed grande pon-
dus huius honoris Greg. in Euang. Hom. 34.

Episcopus eligitur, ut sit intercessor ad Dominum
pro populo idem ex regist.

Episcopi violenter à suis locis expulsi, ab aliis sunt
recipiendi. ibi.

Episcopus ad exemplum Christi debet habere cu-
ram orphanorum, & viduarum. ibi.

Episcoporum sedes propter hostiles incursus mu-
tari solent. ibi.

Episcopus cōuiuiis occupatus corripiēdus est. ibi.

Episcopus debet potius animarum lucris inten-
dere, quam temporalibus. ibi.

Pro iniuria propria Episcopo aliquem excommu-
nicare non licet. ibi.

Eligendus in Episcopum debet esse Deo gratus,
& hominibus. ibi.

In electione Episcopi communi vtilitati, non suo
commodo quisque prospiciat. ibi.

Episcopus verborum correptione, nō verberibus
timeri debet. ibi.

In episcopali ceruice nihil splendidius fulget, quā
humilitas ibi.

Episcopi officium est, in ecclesiaz vnitatem redu-
cere, qui à fidei veritate dissentiuunt. idem in regist.

Episcopi exhibeant in opere quod significant in
nomine ibi.

Episcopi ecclesiaz dicuntur astra cæli. ibi.

De rebus, quas Episcopus ante ordinationem ha-
bebat, potest testari ibi.

Episcopus non solum lectioni, & orationi: sed &
eleemosynis vacare debet. ibi.

Episcopus in causis pauperum exercendus est, vel
saltēm bonæ sit voluntatis. ibi.

Episcopus tenetur scandalum datum auferre. ibi.

Episcopo ægrotō sufficiatur vicegerens. ibi.

Nullus episcopus propter infirmitatem est depo-
nendus. ibi.

Tres sunt pastoris voces: suavis, dulcis, & alta: sua-
vis ad infirmum dulcis ad morientem: ad surdū per-
tinet alta. Hug. de claustr. ani.

Episcopus, ecclesiæ lucerna est. Basili. in epist.

Episcopus iuramenta purgate potest. Gre. in Reg.

Episcopus causas clericorum non nisi cum senio-
ribus audiat. ibid.

Episcopi necessarii sunt in Episcopi consecratio-
ne. ibid.

Episcopns vnius diœcesis, vel prouincia, nihil in-
aliena diœcesi, vel prouincia exerceat. ibi.

Qualibet episcopus priuilegium suę dignitatis ser-
uare debet ibi.

Qui episcopatum ad gloriam honoris quærit, non
ad ministerium quærit. Greg. in Past.

Duos episcopatus in vnum redigere episcopatum
catholica potest autoritas. idem in Reg.

Episcopus, id est, speculator. Aug. de Ciuit. Dei, lib.
I. cap. 9.

Episcopus ne cum alio Episcopo in eadem sede si-
mul sedeat. idem epist. 110.

Episcopi munus vt in hac vita nihil difficilior, ita
apud Deum nihil beatius. idem epist. 124.

Episcopi est, posse contradicentes conuincere. idem
contra Cresc. cap. 9.

Episcopi custodes sunt ecclesiæ. idem in Psal. 126.

Episcopi in locum Apostolorum successere. Aug.
in psal. 45.

Traducatio.

Verbūm Dei audire & non facere, etiam utile est.
Chrys. sup. Matt. hom. 13.

Verba

Verba salutis sapientis audita, reprobis vilescent.
Ber. in die Apolt.

Prædicandi officium viris, non mulieribus commissum est. Amb. in epist. ad Rom.

Prædicatio cum puritate mentis, Deo accepta est.
Bern. sup. Cant. ser. 63.

Prædicatio cum impuritate mentis, Deo odibilis est. ibi.

Prædicationis fructus magis necessarius est, quam contemplationis idem super Cantic. serm. 9.

Prædicator plus intendere debet, ad imbuenda corda, quam ad exprimenda verba. idem sup. Cant. serm. 16.

Verbum Dei aliter sapit electis, aliter reprobis.
Bern. de verb. Abach.

Verbi Dei impletio, cibus & pastus eius est. idem sup. Cant. serm. 61.

Cōcionati mortuis auribus, tēdiosa res est. Chrys. sup. Gen. hom. 6.

Concionandum est ad horam. idem super epist. ad Rom. serm. 17.

Iuuenes etiam recte sapientes non debent incaute ad prædicandum prosiliere. Greg. 10 mor.

Multi verbis prædicant, quæ moribus impugnāt. idem in Past.

Infirmis mentibus non debent alta prædicari. ibidem.

Idem prædicant lex, Prophetæ & Euangeliū, & Apostoli. idem lib. 1. sup. Ezech.

Vt seruetur veritas prædicandi, teneatur neceſſa est altitudo viuendi. ibi.

Prædicans Iesum, debet eius passiones imitari. idem super. 1. Reg.

Deus rudes prius prædicatione nō aperta docuit. idem 28. Mor.

Prædicatio non facile accipitur eius, qui moribus
Ieuis esse videtur. idem lib. i. super Ezech.

Laudem de prædicatione quærere, est rem ma-
gnam vili pretio venundare. idem lib. 2. sup. Ezech.

Ignari literarum debent prædicatione instrui. i-
dem in Reg.

Prædictor audientis modum consideret. idem
17 mor.

Prædictor prius euellat nocia ab auditorum
auribus, & postea plantet utilia ibi. 18. mor.

Prædictor causarum origines à sacris paginis su-
mat. ibi.

Cum auditores prædicantium vitam suspiciunt,
vim prædicationis necessario admiratur idē 19. mor.

Boni prædicatores honorem propter elationem
fugiunt, licet honorari propter imitationem velint.
ibidem.

Prædicatores sibi tribuant profectum audi-
torum, sed Deo idem 19. mor.

Prædictor verba auribus dare potest, aperire cor-
da non potest. ibi.

Dum doctrinæ discretio à prædicatore caute cu-
stoditur, ei diuinitus largior copia prædicationis da-
tur. ibi.

Forma bellica prædictoribus est seruanda. idem
31. mor.

Prædicatores sancti propter persecutionē à præ-
dicatione non desistunt. ibi.

Inanis gloria s̄apē inuadit prædicatores. idem in
Past.

Prædictor post aliorum curationem, ad seipsum
redeat. ibi.

Quanto auditores in charitate proficiunt, tanto
prædictoribus gratia datur. idem 12. mor.

Prædictor, sanguinis iusti cadentis reus erit, si ta-
cuerit. ibi.

Prædicatores ponunt contra dæmonis, insidias
castra, & munitiones. ibidem.

Prædicator potest petere sumptus & alimenta. i-
dem sup. Euang. Hom. 18.

Prædicator meritum accipit, etiam si auditores
non conuerstantur. idem in reg.

Prædicator carnalis, dicitur lucerna cæxa. idem su-
per Reg.

Prædicator in ordine prædicationis perfectus non
est, si contemplationis reuelatione caruerit ibi.

Prædicator circumstantias considerare debet ibi.

Prædicator in umbra Redemptoris requiem ha-
bet ibidem.

Prædicatores falsi mel in lingua, non sub lingua
portant. idem.

Prædicare nihil est, si corde dissentiat. Aug. sup.
Psal. 57.

Frustra prædicatur, nisi Dominus det incremen-
tum idem sup. Psal. 125.

Prædicatione Christi bona est à quocunque fiat. idē
contra Epist. Parv.

Prædicatores ex omnibus gētibus sunt eligendi.
idem sup. Psal. 67.

Prædicatoribus dandum est liberalius cæteris e-
gentibus idem sup. Psal. 103.

Christianus.

Christianus semper patitur persecutionem. Hie-
ron ad Hel.

Christianus à bono opere cessans, vix se excusabit
apud Dominum. idem in Euang. Hom. 18.

Christiani sunt membra Christi. Greg. in reg.

Christianus est lux, sal, fermentum. Chrysost. sup.
Ioan. Hom. 52.

Christianorum spes in futuris est idem. ad Colof.
sermon.

Christianum non faciunt parietes. August. lib. 1.
confess. cap. 1.

Christiani non pugnādo, sed moriendo vincunt.
idem Epist. 42.

Christianus non generatur, sed fit. idem lib. quæ.
ex novo testament.

Christianorum dignitas non in terra, sed in calo
posita est idem lib. quæst. ex vtroque.

Nec captiuitas Christianis nocet, quoniam illie
Deum suum inueniunt. August. lib. 1. de Ciuit. Dei
cap. 14.

Per malos Christianos nemo se excusare potest,
ne fiat Christianus idem sup. Psal. 25.

Nihil periculosis falsis Christianis. idem super
Psalm 53.

Fides & Fidelis.

Fidelis totum mundum habet, cum Deum habeat.
Aug lib 5 confess. cap. 4.

Fides indubitate ardue ad Deum reperitur. Hier.
aduers. Lucif.

Fides est simplicitas mentis, & deuotio animæ ad
dominum ibid.

Accedere ad Deum est illi credere. August. aduer.
Jud.

Fides, spes & charitas sunt spiritualis ædificii por.
ta Greg sup Ezech. hom. 19.

Atrium spiritualis ædificii est multitudo fidelium
populorum ibid sup Ezech. Hom. 22.

Fidelis in modico censetur dignus munere am.
phori Ber.

Semper maior est fides, quam pœnitentia repo.
nit Lact. lib 5.

Dormiens fides censura cælesti erigitur. Cyp. de
lapsis.

Fides vera nunquam turbatur. Amb. de fide cont.
Arianos.

Fides

Fides præcedit deuotionem. ibid lib. de Ioseph.

Fides in exercitata cito languescit. ibid. in Ps. 118.

Fides animæ redemptio est. ibid. lib. 1. epist. 1.

Fides est bonorum omnium fundamentum. ibidem de fide.

Fides una est, non multa. ibidem lib. 13. de Trin. cap 2.

Quamdiu homo altiora scrutari non potest, fiducia
vivat. ibid. de Ago.

Fides nostra sine initio est. ibid. in quæst. ex vtroque.

Fides nisi præcedat, bona vita sequi non potest.
ibid. de fide & oper.

Fides potestati terrenæ non est subdita. ibid. in exposit. quart. quæst.

Fides excitat voluntatem ad exercitium. ibidem
in quæstio. ex vtroque.

Fides omnem differentiam sexus, conditionis, &
generis tollit. idem.

Fides in rebus humanis necessaria est. ibidem, de
fide rerum inuis.

Ratio subsequatur fidem, ut intelligat fidelis quid
credat. ibid. in quæst. ex vtroque.

Fidem in extremis suscipere non satis tutum est.
ibidem.

Vires fidei tentatione discuntur ibid. in Ps. 36.

Fidei opus est dilectio. ibid. in Psal. 31.

Fidem Domino non seruans seipsum fraudat.
ibid. tract. 3. in exposit. in epist. 6. 102n.

Fides alia magnam scripturarum cognitionem
habet, alia non magnam habet. ib. ser. 139. de temp.

Sicut cuique à Deo parata est mensura fidei, sic
quisque proficit. ibid. serm. 144. de temp.

Omnia temporaliter gesta à Domino nostro Iesu
Christo, fidem nobis inferunt. ibid. serm. 19. de verb.
Domini.

Fides ex auditu, ex visu confirmatio est. Bern. sup.
Cant. serm. 6.

Credere, intelligere, & facere consequuntur. Ba-
sil. de baptis.

Deus non glorificatur absque fide in Christum.
Basil. in Apolog.

Qui Deum fide tenent, adhuc Speciem ignorant.
Greg. 16. mor.

Plurimi fidem tenent, vitam fidei non tenent.
ibid. 26. mor.

Deus militibus suis ante omnia fidei fortitudi-
nem praebet. ibid. 31. mor.

Nisi quis fidei soliditatem tenuerit, diuinam pre-
sentiam non cognoscat. ibid. 35. mor.

Non charitas fidem, sed fides charitatem prae-
dit. ibid. super Ezech.

Fideles miracula non querant. August. lib. 4. de
consensu Euang. cap. 6.

Fideles nos esse audemus dicere, iustos non item.
ibidem in Psal. 32.

Fidelis hoc tantum gaudet, quod nomen suum
scriptum est in celo. August. in Psal. 130.

Fideles persequentes, foueam sibi faciunt. ibi-
dem super Psal. 5.

Cum Christus se nobis ostenderit, fides finietur.
ibidem.

Fides non habet meritum, cui humana ratio præ-
bet experimentum. ibidem in Euang. Hom. 26.

Vera fides est, qua veribus credit, moribus non
contradicit. ibidem in Euang. Hom. 29.

Fide carens iustus esse non potest. Greg. sup. sept.
Psalm.

Merito fidei bellorum paratur victoria. ibidem ex
Regist.

Fides præcepta bonis operibus est exercenda. ibi-
dem.

Fidei nostræ sacramenta aliis sublata, aliis sunt regelata. ibidem super i. Reg.

Fide velut fama Deum cognoscimus. ibid.

Fundamentum animæ humana est fides. Greg. 48. mor.

Auditus præcedit visum, & fides visionem. Bern. super Cant. serm. 45.

Dei visio fidei præmium est. August. 22. de Ciu. Dei, cap. 29.

Mysteria magna fidei cognoscentes, ea maioribus communicent. Bern. sup. Cant. serm. 33.

Oculus fidei thesaurum inuenit absconditum. Bern. in Psal. Qui habitat, serm. 17.

Vera & plena fides vniuersa præcepta complectitur. Bernard.

Diuina credenda, non discutienda. Chrysost. sup. epist. ad Timoth. i. cap. 1. hom. 1.

Fides in Deo secura anchora. Chrysost. sup. Gen. 6. hom. 25.

Fides, lumen animarum est. ibidem sup. Matth. 2. hom. 2.

Fides recta nihil proficit, si vita prava est. ibidem super Ioan. 11. hom. 62.

Fide persuadet Deus, non rationibus. ibid. sup. e-
pist. ad Corinth. cap. 1. hom. 4.

Fides scutum est. ibidem super epistol. Paul. ad E-
phes. cap. 8. serm. 23.

Fidei proprium, nunquam omnino turbari. ibid.
sup. epist. ad Tim. cap. 1. hom. 1.

Fides animam facit quiescere. ibidem.

Fides petra infracta est. ibidem sup. epist. ad Tim. cap. 6. hom. 17.

Credere Deo oportet sine iuramento. Chrys. in
epist. Paul. ad Heb. cap. 6. hom. 11.

Credunt quidam quando fidei nulla utilitas.
Chrys. in epist. ad Colos. 1. serm.

Credens, omnia patitur. ibidem super epistol. ad Thessal. cap. 1. Hom. 1.

Fides non est nostrum opus. Chrysost. in Act. A. post. cap. 14. Hom. 30.

Fide indigent quæ rationem humanam, excedunt. ibidem in epist. prior. cap. 1. ad Corinth. Hom. mil. 4.

Fides mater signorum. ibidem in epist. prior. cap. 12. ad Corinth. hom. 29.

Fides certior ratione est. ibid. super Epist. ad Coloss. cap. 1. hom. 4.

Fides & spes, mutua sibi vice coniuncta sunt. ibid. super epist. ad Heb. cap. 1. hom. 2.

Fides ex rebus ipsis elicetur. idem super epist. ad Timoth. cap. 1. hom. 1.

Fides contraria cogitationibus vagantibus. ibidem super epist. ad Hebr. cap. 13.

Deo credidisse, Deum audisse est Bern. sup. Cant. serm. 4.

Fidelis, qui nec sibi credit, nec in se sperat. Bern. in vigil. nat. Domin. serm. 5.

Fideli homini totus mundus diuitiarum est. ibidem super Cant. serm. 22.

Fides suadenda, non imponenda. ibid. sup. Cant. serm. 63.

Fides sola absque baptismo in necessitate sufficit ad salutem. ibid. in epist.

Fidei vita, charitas est ibidem in die sanct. Pasch. serm. 2.

Fide mutandus est oculus, quo Deus videndus est. ibid. sup. Cant. serm. 23.

Credendo sanatur anima. August. confess. lib. 6. cap. 4.

Credere aliud est ab intelligere. ibid. lib. 2. de liber. arbitr. cap. 2.

Prius credendum, quam intelligendum. ibidem. Cro-

Credit frustra, qui non amat. August. in Enchir.
ad Laurent. cap. 17.

Credere velle dat ipse Deus. ibid. de spiritu, & litera. cap. 34.

Credimus, quia non videmus. ibid. lib. 13. de Trinit. cap. 1.

Non omnne credere, bonum est. ibidem de spiritu, & liter. cap. 3.

Credere omnia, & que vitiosum, ut nihil credere. ibid. de ver. & fals. pœnit. cap. 20.

Quanto est occultius, quod creditur, tanto maior est merces. ibidem in quaest. ex vtroque testam. 22.

Nullus credit inuitus. ibid. lib. 1. ad Simpl. quaest.

Credere sapientibus est tutissimum. ibid. de utilit. credend. cap. 12.

Credere in Deum, Dei donum est. ibid. de spirit. & anim. cap. 13.

Qui credit, iam surrexit. ibidem expos. in euang. Ioan. cap. 15 tract. 22.

Credendo venimus ad Deum. ibid. cap. 8.

Credentium signum, est conceptio spiritus sancti. ibid. in quaest. ex vtroque. 122.

Credentibus humana non negligenda auxilia. ibid. in quaest sup. Gen. 102.

Credentes tarde dilationis pœnitentebit. ibid. in quaest. ex vtroque. 123.

Credulitas via est ad religionem. ibid. de utilit. cred. cap. 8.

Fides, ab eo quod fit. August. epist. 19.

Fides etiam hosti seruanda. ibid. epist. 205.

Fides est bonorum omnium fundamentum. ibid. lib. de fide. cap. 1.

Fides tollitur, si non est assensio. ibid. in Enchir. ad Laur. cap. 20.

Fides electorum, aut nunquam deficiet, aut statim reparatur. August. de correct. & grat.

Fidei opus est dilectio. idem super Psalm. 31.
 Fidei cuique mensura est sua. idem de temp. ser. 144.
 Ad fidem nos omnia facta Christi inuitant idem
 de verb. Dom. serm. 18.

Fides visibilium negligens, invisibilibus inhiat,
 idem epist. 31.

Fides vera est, qua omnes salvati est necesse. idem
 lib. 2. cont. Attian.

Fides perfecta rarissime inuenitur. idem cont.
 Manich.

Fide euacuata, nulla remanet iustitia. idem epi.
 stol. 95.

Fide in posse habere omnium est, sed haberet so-
 lius gratia Dei. idem 1. de prædest.

Fide meremur scire quod credimus. idem de mo-
 rib. eccles.

Fides animam Deo subiicit. idem de agone Christ.

Omnis fideles Apostolorum dicuntur filii. Greg.
 sup. 7. Psal.

Omnis fideles unum sunt in Christo. idem in reg.

Omnis fideles corpus constituant ecclesiam. ibid.

Opera bona, & mala.

Opus bonum intentio facit. Aug. sup. Psal. 31.
 Operum bonorum initium, confessio malo-
 rum est. idem sup. Euang. Ioan.

Opera misericordiae sunt semina futuræ messis.
 idem quæst. 4.

Boni operis solicitude contemplationi nocet.
 Greg. sup. 1. Reg.

Vt opera digniora videantur, necesse est, vt indi-
 gna reputentur. idem 5. mor.

Vnusquisque pro operibus suis mercedem acci-
 piet, nec possunt in die iudicij aliorum virtutes vitia
 subleuare. Hier. in epist.

In opere perfectus non est, cui adhuc linguae pra-
 uitas

OPERA BONA ET MALA. 757

vitas contradicit: nec in sermone laudabilis, qui hoc quod loquitur, opere non ostendit. Greg. in mor.

Actus nostri causa, et si omnibus non datur, tamen ab omnibus examinatur. Amb.

In operibus nostris omnibus nos & non Deum iuuamus. Greg. 15. mor.

Scut vestimentum corpus, ita bona opera protegunt animam. idem 16. mor.

Opera interiora nostra solius Dei oculis patent. idem 18. mor.

Bona opera occultentur studio, sed necessitate publicentur. idem.

Opus tria consideratione debet præueniri, id est, an liceat, deceat, expedit. Bern. de inter. dom.

Operationes indicant naturas. Basil. in Epist.

Aliud est opus ex præcepto, aliud ex affectu facie. Greg. 19. mor.

Virtus in manu, magnitudo est in operatione. idem lib. 20. mor.

Super fidem opera construuntur. idem 25. mor.

Ecclesia nunc exigit operum merita, non virtutum signa. idem 27. mor.

Multi fidei, quam credunt, operibus contradicunt. idem 29. mor.

Secretorum Dei inter homines operum diuersitas. ibidem.

Bonum opus plerunque publicum est, cum occulte sit; & occultum, cum sit publice. idem sup. Psal.

Quidam bona opera facere student, ut gratiam alienæ operationis obnubilent. ibidem.

Merces ex bono opere quæsita, ex malo perditus. idem sup. Ezech.

Opus Dei homo est, opus autem hominis, vitium. idem in reg.

Bonis operibus auxilium præstans mercedis est parciceps ibidem.

Opus bonum lumen est. idem sup. 1. Reg.

Opera patrum filii profunt. ibidem.

Opera libera, non servilia probantur à Domino.

Amb. serm. 18.

Opera magis suadent, quam verba. Ambr. ad Timoth.

Opera nostra munda sunt, cum superna sint intentione. August. libro 2. de serm. Domini in monte.

Opera fidem consequi, non præcedere debent. idem ad Simpl. quæst. 2.

Non opera, sed fides iustos ab iniustis discernit. idem 3. cont. epist. Pela.

Opera recta fructus noster, quem reddimus angelis idem super Psalm. 118.

Opera nostra bona, Dei sunt opera. idem de spirit. & anima.

Opera nostra laudanda sunt, si finis in quem sunt, laudabilis est. idem lib. 2. de morib. Manich.

Opera bona non tantum spirat, sed perficit Deus. idem epist. 143.

Opera bona facienda, quia iustitia id requirit. Aug. sup. Epist. ad Galat.

Opera bona nostra spectent homines, & non spectent. idem. lib. 2. de serm Domini in mont.

Bona opera multa facit in nobis Deus, quæ non facit homo, nulla autem facit homo, quæ non faciat Deus. idem lib. 2. cont. epist. Pelag.

Secundum opera quæ fecit, non quæ facturus erat, iudicabitur homo. idem epist. 107.

Cures prius facere, quam docere: & sic dabis voci tuae vocem virtutis. Bern. super Cant. serm. 60.

Opera misericordia sola, in disticto examine laudari merentur. idem de pass. Domini.

Salutis nostræ opus tres simul cooperantur, Deus, Angelus, homo. Bern. sup. Cant. serm. 78.

Open

Opera bona non sunt remisso facienda. Chrysost.
super Ioan Hom. 79.

Opera misericordiae cum benignitate & hilarita-
te debent fieri. Greg. 21. Mor.

Qui dat, & non dimittit, nullam misericordiam
facit idem. 22. Mor.

Misericordiae opera & hic iuuant, & in futurum
proximant facientem. idem in regist.

Virginitas.

Virginibus insidet Christus. Hier. ad Eustoch.

Virgines sedent ad pedes Domini. ibid.

Virgines semper Domino colloquuntur. ibid.

Virgo ieiunet, humilis sit, & lateat. ibid.

Virginitas frumentū, nuptiæ hordeum, fornicatio-
stercus nuncupatur. idem aduers. Iouin.

Virginitas aurum, nuptiæ argentum. ibid.

Virgines raro procedant. idem ad Demetr.

Virgines sunt Angeli in terris. idem ad Eustoch.

Virginitas difficile seruatur. ibid.

Virgo periclitatur in conuiuio secularium, idem
de vita. Iusp. contub.

Virginitas dexter, nuptiæ sinister oculus. idem
aduers. Iouin.

Virginis definitio est, sanctū esse corpore, & spi-
ritu. idem ad Nep.

Virgines non sunt omnes, quæ simulant virginitatem. ibid.

Virgines orbatas locare cōnubio, liberalitatis est.
Ambr. 2. Offic.

Virginitas non pudica, quæ lege tenetur: nec ca-
sta, quæ metu cogitur: nec honesta, quæ mercede
conducitur. idem de Virgin.

Virgo habitu tantum, bis adultera est. idem ad
Virgin. lapl.

Virginibus solis palmam publicæ salutis scriptu-

ta dedit. idem in apolog. David.

Virginitas imperari non potest idem de Virg.

Virgines viuunt cælestem vitam in terris. ibid.

Felior est mulier nupta, quam virgo nuptu*m*.
August. de sanct. Virg.

Virginitas superba deterior est, quam humile cō-
iugium idem Epist. 99.

Virgines corpore & mente pudentes sint. Bern.
ad s̄oror.

Virgines de suis meritis glotiantes hypocritis cō-
parantur. ibid.

Virgo cum deuotione reddat quæ Deo promisit.
idem serm. 26.

Virgo non rideat immoderate. ibid.

Virginitas laudabilis, sed humilitas necessaria, &
ipsarum pulchra permixtio. idem sup. Missus est. Ho-
mil. 1.

Virginitas consulitur, humilitas vero præcipitur.
ibidem.

Virgo etiam eunuchos vitet. ibid.

Virginis anima, speculum est. Basilius de Virg.

Virginitas regenerationis semen. ibid.

Virginitas est naturalis, & amissa irrecuperabilis.
ibid.

Virginitas cum coniuge comparata, semper pri-
mas partes tenuit. Chrysost. serm. quod reg. f. c. v.
cohabit.

Virginitas secum sororem eleemosynam habet.
idem de Virg. Hom. 9.

Virginitatis dignitas in Paradiso. idem sup. Gen.
4. Hom. 18.

Virginitatis custos, secessio. idem de contin. Io-
seph. serm.

Virginitatem exercere, res stupenda. idem super
Epist. ad Rom. 7. serm. 13.

Virgo eam, quæ in connubio est, ne despiciat. idem
super

super epist. ad Corinth. 12 Hom. 30.

Virgo à bello nunquam cessat. idem de pœnit.
Hom. 9.

Virginitas non est de præcepto. Greg. lib. 15. Mor.

Virginitas vera non est, si foris, &c intus non est.
idem super 1. Reg.

Prophetia.

Prophetæ mentalib. oculis futura viderunt. Chrysost. super Gen. Hom. 12.

Prophetarum ora sunt Dei os. idē de verb. Esaïa, Hom. 2.

Prophetarum silentium, signum est ira diuinæ: idem de verb. Esa. Hom. 4.

Prophetæ aliqua Euangelistis dicenda seruauerunt. idem super Matth. Hom. 12.

Prophetæ in vita raro accepti. idem super Matth. Hom. 41.

Prophetæ loquuti sunt, scripserunt, & præfiguraverunt futura. idem sup. Epist. ad Rom. serm. 1.

Prophetæ suos non derelinquent, et si calumnijs vexentur. idem super Epist. ad Rom. serm. 14.

Prophetæ adhuc hodie nobiscum loquuntur. idem de eleemos. serm.

Prophetia plus mouet, quam signum. idem sup. Joan. Hom. 18.

Prophetia non solum de futuris, sed & de prætensis enuntiat. Greg. 4. Mor.

Prophetia non est, nisi intelligatur quod ostenditur, vel auditur. idem 11. Mor.

Prophetæ moris est, subito mutare materiam. idem super Ezech. serm. 1.

Non omnes prophetæ sanctitatis metam attin-
gunt. idem 26. Mor.

Prophetæ non minus verbo, quam scripto, &
exemplo terram rigauerunt. ibid.

In prophetæ locutione alter est qui præsidet, alter
qui obsequitur. idem super Cant. Hom. 2.

In prophetis verbis res, & verba rebus exponun-
tur ibid.

Prophetæ omnes vno prophetarunt spiritu Aug.
de consensu Euang. lib. 3.

Prophetarum officium est, orare pro populo. idem
in Quæst ex vet. Test.

Prophetica autoritas omnibus ceteris scriptis an-
tiquior est. idem de Ciuit. Dei, lib. 18.

Prophetæ triples, iudeorum, Gentium, & veri-
tatis. idem lib. 19. contra Faust. Manich.

Multa prophetata contra deos falsos, at nihil con-
tra Deum verum. idem 11. de Trin.

Quicquid futuram ecclesiam significat, prophe-
tia est. idem.

Gratia & benedictio.

Gratia Dei, cibus animæ est. Bernard. super Can.
seim. 55.

Gratiæ duplœ cōsūtetur ecclesia: præueniē-
tem, & subsequentem. idem sup. Cant. serm. 67.

Gratiæ percepisse, multis non profuit, eò quod
temperamentum de veritate pariter non acce-
punt idem super Cant. serm. 74.

Quantum quis crescit in gratiam, tantum in fidu-
ciam dilatatur, idem super Cant. serm. 3.

Quærere Deum non potest anima, si in præuenia-
tur, ut quærat. idem super Cant. serm. 85.

Gratia Dei inuictos efficit. Chrysost. sup. Genes. 1.
Hom. 4.

Gratia saluat, & laborum retributiones dat. idem
super Gen. 7. Hom. 24.

Gratia Dei murus inexpugnabilis. idem sup. Gen.
21. Hom. 46.

Gratiæ dare, Dei est: hominis, fidem exhibere.
idem super Ioan. 1. Hom. 9.

Nemo

Nemo admittit Deum, nisi deceptus: nemo quætit, nisi admonitus: nemo inuenit, nisi purgatus. August. in Solil.

Gratia iuste animam vocat: tentatio interrogat. Greg. 20. Mor.

Gratia gratis datæ dantur diuersis diuersimode. idem 24. Mor.

Gratia gratis datæ conuersis plerisque dantur. ibid.

Dominus gratia aliquem replens, eius vitam in lamentum conuertit idem 27. Mor.

Ex Dei gratia homo veterem hominem exuit. idem 31. Mor.

Nullus primam gratiam meretur. idem 33. Mor.

Punitio graui dignus est, qui sæpius Dei gratiā contempnit. idem super Euang. Hom. 37.

Gratia diuinæ ascribitur omne, quod prospere à nobis geritur. idem sup. 1. Reg.

Gratia spiritus sancti pluribus datur ad bene vivendum, non autem ad bene docendum. ibid.

Benedictio Dei ad fœcunditatem valet. Aug. de Gen. ad lit. imperf. cap. 15.

Benedictio sacerotalis magni æstimanda. idem cap. 9. Quæst. ex vtroque.

Benedictiones multæ sunt, & omnes à Deo. idem Psal. 66.

Gratia Dei, non nostra potestate in melius mutatur. idem lib. 1. Retract. cap. 22.

Gratia diuina etiam reluctantibus datur. idem epist. 106.

Non nisi magna Dei gratia terreni corporis vincimus errores idem epist. 91.

Gratia non solum adiuuat iustum, sed etiam iustificat impium idem lib. de Patient. cap. 20.

Gratia facit, ut peccatum nobis non dominetur. idem lib. de Contin. cap. 4.

Obedientia.

E X G-R E C I S.

Quanto quis diligentius obsequitur, tanto maiorem gratiam obtinebit. Arist. Oecon.
Legibus obtempera. Demetrius Phale.
Nullum est in iauis, quam inobedientis, malum. apud Stob.

Quia hoc tempore habemus bona, ob nullam aliam causam adepti sumus, quam ob praestitam obedientiam principi. Xenoph. apud Stob

Obedientia ciuium, felicitas vrbis. ibid.

E X L-A-T-I-N-I-S.

Deo parere, libertas est. Senec. de vit beat.
Corrumptur, atque dissoluitur imperantis officium, si quis ad id, quod facere iussus est, non obsequio debito, sed consilio non considerato respondet. Gell. lib 1.

Maior est obsequij gloria in eo, quod quis minus velit. Plin. Iun. in Paneg.

Suis quiique parent placidius. Curt lib. 6.

Vtilius parere dicto, quam afferre consilium. idem lib 7.

Obsequio mitigantur imperia. idem lib. 8.

Bis peccas, cum peccanti obsequium accommodas. Pub. Mim.

Bonus animus nunquam erranti obsequium accommodat. idem.

Potentiori omnia parent in hist. Sax.

Malta mala sequuntur ex impunitate. Liu. lib. 8. Dec. 1.

E X S-A-C-R-I-S.

Non attendit verus obediens, quale sit, quod præcipitur; hoc solum contentus, quod præcipitur. Bern.

Obedientia.

Obedientia non seruili metu, sed charitatis affe-
ctu seruanda est; non timore pœnæ, sed amore iusti-
tia. Greg. 12 Mor.

Obedientia victimis vere præponitur: quia per
victimas aliena caro, per obedientiam vero volun-
tas propria mactatur. Greg. 35. Mor.

Verus obediens mandatum non procrastinat, sed
statim parat aures auditui linguam voci, pedes iti-
peri, manus operi: & se totum intus colligit, ut
mandatum peragat imperantibus. Bern. de præcept. &
discipl.

Non est dubium, quin ampliorem gratiam me-
teatur, qui paratum se exhibeat ante mandatum,
quam qui obedire satagit post mandatum. idem in
sermon.

Sola est: quæ fidei possidet meritum, obedientia.
apud Iurisperitos.

Obediens in gradibus mitius punitur. ibid.

Obedientia sola est, quæ Deo hominem cōciliat.
Ansel. super Epist. ad Heb.

Obedientia virtutum omnium mater, & custos.
Aug. 4. de Ciuit. Dei.

Obedientia maius bonum, quam continentia. i-
dem de bono coniug.

Nullum malum debet per obedientiam fieri. Greg.
35. Mor.

Aliquod bonum debet aliquando per obedientiam
intermitti ibid.

Obedientia aliquando si de suo quid non habeat,
minima est. ibid.

Obedientia dilatio post citationem ostendit ho-
minem culpabilem. idem ex Reg. lib. 5.

Obedientia vincimus dæmones, cæteris virtuti-
bus impugnamus idem in 1. Reg.

Adam non furto, non homicidio, non rapina, sed
inobedientia corruit. idem in 1. Reg.

776 SACRIFICIUM, ET ALTARE.

Obediendum est Deo etiam ratione non data.
Aug. in sent. suis.

Obedientia bonum in primo declaratur homi-
ne, & illius præcepto. idem in Psal. 70.

Inobedientia non tam pensanda est, quam inten-
tio inobedientis. Bern. de præcept. & discipl.

Obedientia amica salutis. Bern. in Declam.

Obedientia circa difficultia gravior: contemptus
circum minima damnabilis. idem de præcept. & discip.

Obedientia molesta est, suspicari de omni præ-
cepto. ibid.

Obedientia falsus nummus, propria volūtas; bo-
nus, charitas idem in die sanct. And. serm. 1.

Oculum, & aurem, quos inobedientia clausit, ape-
riat obedientia idem sup. Cant. serm. 22.

Obediendum Deo absque signis. Chrys. sup. Act.
Apost. Hom. 15.

Obedientia speculum, Christus. Bern. de grad.
humil.

Obedientiam fides exigit. Chrys. serm. 27. super
epist. ad Rom.

Obediendum propter Deum hominibus. idem
super Matth. Hom. 21.

Sacrificium, & Altare.

Officium diuinum ordinate, reuerenter, & at-
tentente dicendum est Bern. super Cant. serm. 8.

Sacrificia stultorum, ignis solum alimenta sunt.
Pitt. apud Stobæum.

Sacrificantium mens, non res attenditur. Plin.
Sen. in prolog.

Oportet virum, qui admiratione dignus haberi
velit, sacrificandi studiosum esse, non quod sumptuo-
se, sed quod crebro hunc honorem numini tribuat:
illud enim diuitiarum, hoc pietatis est signum.
Teoph. apud Stob.

Sacrif.

Sacrificandum diis sine parsimonia. ibi.

Ceremonia obseruanda sunt. Hier. de epitaph.

Nep.

Cultus quem homo exhibit Deo, non Deo, sed ipsi homini prodest. Aug. 10. de Ciuit. Dei.

Altare Dei est ipse populus. Aug. lib. 2. Quæst. sup.

Exod.

Altare spirituale est fides. idem lib. 1. de ser. Dom. in monte.

Altare Dei, cor nostrum est idem lib. 10. de Ciuit. Dei.

Altare verum, est Christus. idem contra Faust. Manich.

Altare Domini est cor iusti. Greg. in 1. Reg.

Decimas rerum & dierum Deo debemus offerre. idem in Euang. Hom. 15.

Offerre se Deo, Christianorum est. Hier ad Lucium.

Oblatio tria debet habere: constantiam virilem, continentiam carnalem, & conscientiam humilem. Bern. in purifi. beat. Mar. serm. 1.

Toties sacrificamus, quoties bonum aliquod, pi- umque facimus. Laft.

Sacrificium precum, si quid incepturni sumus, Do- mino prius offerendum. Chrys. sup. Gen. Hom. 65.

Sacrificium impium irritat Deum. idem super Ioan. Homil. 3.

Sacrificium Christi semper nos purgat. idem sup. Ioan. hom. 17.

Sacrificium, cibus spiritualis est. idem serm.

Sacrificium Christus est secundum carnem. idem de Cruc. & Lat.

Si recte offers, & non recte diuidis, peccasti. Bern. sup. Cant. serm. 24.

Non respicit Deus munera quæ dantur, sed à que dantur. Greg.

Sacrificium Dco acceptabile est, ipsum puro cor-
de laudare idem in regift.

Gratum Deo sacrificium est, afflictio contra pes-
catum. idem in Euang. Hom 9.

Sacrificium & sacerdotis, & plebis aspernatur De-
us, si non adfuerit bona conscientia. August. contra
Fulgo.

Sacrificium pro peccatis, est spiritus contribula-
tus. idem Quæst. 83.

Sacrificia pro mortuis facta iuuant. idem de Fide.

Pietas.

E X G R A E C I S

E T L A T I N I S.

Habet suos impetus pietas. Quintilianus De-
clam. 6.

Pietate erga Deos sublata, fides etiam ac societas
generis humani, & vna excellentissima virtus iusti-
tia tollatur necesse est. Cic 2. de Nat. Deorum.

Pietas Deo grata est. idem 2. de Leg.

Prima pietatis magistra, natura est. in Hist. Sax.

Quo serius expetitur pietas, eo miserius. ibid.

Sis parum acutus, modo sis pius. ibid.

Ad pietatem attinet iusta non subducere morte-
ls. Eurip. in Hel.

E X S A C R I S.

Pietas est verus Dei cultus. Aug. epist. 52.

Pietatis gradus, fides. idem super Euangel.
tract. 22.

Primus gradus pietatis est iste, ut quos autores ti-
bi voluit esse Deus, honores obsequiis, abstineas

com-

eontumeliis. nec vultu laudenda est pietas parentum. Ambr.

Pietatis genus est, impium esse pro Domino. Hier. ad Marc.

Nemo pietatem anteferre debet religioni. idem ad Paulam.

Nulla est scientia, si utilitatem pietatis non habet & valde inutilis est pietas, si scientiae discretione careat. Greg. in Mor.

Est aliqua pietatis pars, velle fieri pium. Erasm. in epistol.

Sub quavis veste bene colitur pietas. ibidem.

Penes Deum nec pietas sine iustitia est, nec sine pietate iustitia. Chrys. serm. 145.

Rectus ordo est post Deum amare patres & amicos; si tamen necessitas venit, ut vtrunque seruari non possit, odium in suos, pietas in Deum seruanda est. Hier ad Paul.

Ille bene agit quæ pia sunt, qui scit prius seruare quæ iusta sunt: ut collatus in proximos misericordia riuulus, de iustitiae fonte ducatur. Gregorius lib. Mor.

Perfecta pietas est, quæ antequam flectatur precibus, nouit considerare fatigatos. Cassiodor. in epistol.

Grandis in suos pietas, impietas in Deum est. Hier. in epist.

Pietatem multi à progenitoribus discunt. Chrys. sup. epist. ad Corinth. Hom. 6.

Pietas magnus quæstus est idem sup. epistol. ad Philip. serm. 9.

Pietas recondenda, non aurum. idem de Miser. serm.

Deuotio.

Deuotio in frigidis accenditur afflatu, aspe-

etu, vel memoria spiritualium virorum. Bern. super
Cant. serm. 18.

Deuotio, vnguentum est, animæ dolorem leni-
ens. idem super Cant. serm. 16.

Deuotionis, & charitatis feroi, ac dulcedini an-
helans, nihil aliud, quam osculum petit. idem super
Cant. serm. 9.

Deuotæ Deo animæ vicissim appetet & disparet
Christus sponsus. idem super Cant. serm. 31.

Deuoti quique semper Deum orare debent, di-
cendo: Cito nos anticipent misericordia tuz. idem
super Cant. serm. 84.

Deuotio est feroi bonæ voluntatis, quem mens
cohibere non valens, certis manifestat indiciis.
Hugo.

Melius est deuotum in minoribus, quam indo-
rum in maioribus professionibus inueniri. Cassio.
in collect. Ioan. abbat.

Conscientia.

E X G R A E C I S

E T L A T I N I S.

Sola bona conscientia caret in vita metu. Bias a-
pud Stob.

Sola bona conscientia, libertas est. Periander, ibi-
dem.

Conscientia pudefacit. apud Stob.

Bona conscientia prodire vult, & conspici, ipsas
nequitia tenebras timet. Sen. epist. 98.

Multo negligentius custodit ferrum bona consci-
entiæ. Quint. Declam. 1.

Magna conscientia est, felicitatem meruisse. idem
Declam. 9.

Conscientia mille testes ibi.

Stulti malorum conscientia torquentur, sapien-
tes

tes bona præterita renouata grata recordatione
delectant Cic 2 de Finib.

A recta conscientia non oportet quenquam in
omni vita sua transuersum vnguem discedere. Cic.
de Attic lib 3.

Nobis persuasum esse debet, si Deos, hominésque
celare possimus, nihil tamen auare, nihil iniuste, ni-
hil libidinose, nihil incontinenter esse faciendum.
honesta boni, non occulta querunt. Cic. 3. Offic.

Conscientia graue pondus est. idem 3. de Nat.
deorum.

Nullum theatrum virtuti conscientiæ maior est.
Cic. 2. Tus.

Conscientiam à diis immortalibus accepimus,
qua à nobis diuelli non potest. Cic pro Cluent.

Si optimorum consiliorum, atque factorum te-
stis in omni vita nobis conscientia fuerit, sine ullo
metu summa cum honestate viuemus. ibid.

Conscientia rectæ voluntatis maxima consola-
tio est rerum incommodarum. idem ad Torq.

Magna est vis conscientiæ in utraque partem;
ut nec timeant, qui nihil commiserunt. & poenam
semper ante oculos versari putent, qui peccauerint.
idem pro Milone.

Maior honestatis fructus in conscientia, quam
in fama reponitur. Plin. Iun. lib. 1. Epist.

Nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam
referenda sunt, rectique facti, non ex populi sermo-
ne merces, sed ex facto perenda est. ibid.

Multi famam, conscientiam pauci verentur. idem
libro 3.

Bona conscientia turbam aduocat: mala et-
iam in solitudine anxia & solici-
ta est. Seneca Epi-

E X S A C R I S.

Si conscientia criminis mordet, laus mundi per-
rum prodest Aug.

Bene tibi conscientia falsis non debet moueri con-
vitiis, nec estimare plus ponderis in alieno conui-
tio, quam in suo testimonio. Amb. de Off.

Duo sunt tibi necessaria, conscientia, & fama.
conscientia, propter te: fama, propter proximum.
idem.

In omni, quod dicitur, tacite semper debemus re-
currere ad mentem, & interiorem testem, & iudi-
cetum requiri. Greg sup. Ezech. hom. 9.

Aduersus omnes calus sola sufficit bona consci-
entia. Erasm. in epist.

Seipsum unusquisque, & animum suum, seuerum
iudicem sui ultorem sceleris, & vindicem criminis
habet. Amb. in epist. ad Const.

Nulla poena grauior poena conscientiae vis autem
nonnquam esse tristis: bene viue. Isid. lib. 2. Soliloq.

Conscientiae criminosa est latere. Amb.

Conscientia bona coram Deo sufficit. Ansel. sup.
epist. ad Cor.

Conscientia impiorum magna poena est: piorum
vero gaudium magnum. idem super epistol. ad
Corinth.

Faciens contra conscientiam edificat ad gehen-
nam Anselm. sup epist. ad Rom.

Quid acquiri putatur, ubi bona conscientia per-
ditur: aut in qua parte possit homo proficere, si in-
nocentiam probatus fuerit amississe? Cassi 4. epist.

Humana conscientia semper in lubrico est. Gre-
gor. II. mor.

Conscientia semper remanet accusatrix ibidem.

Conscientia delictorum est maxima omnium
afflictionum. idem sup. 7. Psalm.

Liber est, quem conscientia non accusat. idem
epist. 9.

Conscientia mala bene sperare non potest. Aug.
in psal. m. 31.

Tranquillitate conscientiae nihil excogitari bea-
tius potest idem 21 de Ciuit. Dei.

Conscientiam malam laudantis praeconium non
fanat, nec bonum vulnerat conuictum. idem
contra liter. Petil.

Conscientia iudex, Deus est. Chrysost. in Symb.
Homil. 1.

Conscientia, incorruptus iudex est. idem super
Gen. hom. 17.

Conscientia, sufficiens magister est. idem super
Gen hom 54.

Conscientia peccati, formidinis mater. idem sup.
Psal 50 hom. 1.

Conscientia est codex, in quo quotidiana pec-
cata conscribuntur. idem sup. Psalm. 50.

In conscientia non potest fieri dolus. idem super
Matth. hom. 13.

Conscientia mala oculum perturbat. idem super
Epist. ad Hebr. hom. 18.

Conscientia, tanquam in frenis equus, repugnat.
idem ad popu. Antioch. hom. 41.

Templum.

E X G R A C I E

E T L A T I N I S.

O Mnibus commune asylum Deorum ara. Eurip.
in Heracl.

Alius animus fit intrantibus templum, quam
Deorum simulachra ex vicino cœnacii. Seneca
epistol. 95.

EX SACRIS.

Templum Dei, fidelis quisque est. Gregor. super
e ch hom 15.

Templum Dei, est conscientia. idem sup. Euang.
hom 37.

Templi decor, est pia habitantium religiositas.
Bernard.

Templum Dei facit is, cuius non est decepta ra-
tio, voluntas peruersa, inquinata memoria. idem in
Dedic. eccles. serm. 2.

Festivitas.

EX GRÆCIS
ET LATINI S.

Viro bono omnis dies festus est. Diog. apud Plut.
de tranq. anim.

Festis maxime diebus animo imperandum est, ut
tunc voluptatibus solus abstineat, cū in illas omnis
turba procubuit. Senec. epist. 18.

Non minus iucundi, atque illustres hi dies sunt,
quibus conseruamur, quam hi quibus nascimur:
quod salutis certa lætitia est, nascendi incerta con-
ditio: & quod sine sensu nascimur; cum voluptate
conseruamur. Cic. ad Caton.

Luce sacra requiescat humus, requiescat arator:
Et graue suspenso vomere ceserit opus. Tibul.
Eleg. II.

EX SACRIS.

Festivitas sempiterna in domo Dei est. Aug. super
Psal. 41.

Festivitatibus sanctorum plures amplius de-
vitate, quam de festivitate gaudent. Bernard. super
Cant. serm. 2.

Tria

Tria sunt, quæ in festiuitatibus sanctorum vigilanter considerare debemus: auxilium sancti, exemplū eius, confusionem nostram Bern in ferm.

Festum animæ sensatæ iejunium est. Chry. de Iacob & Abra.

Admiratio, & Miraculum.

EX GRÆCIS

Res, quarum natura est ut casu accident, mirabiles existunt. Aristotel. de Poet. 2.

Quod admirabile est, delectabile est. Arist. Rhei. 3.
Qui rei cuiuslibet inuestigate probabilem rationem fatigat, is rerum miracula vbique tollit funditus, & euertit. Plut. Proble. Dec. 5.

Propter admirari cœperunt homines nunc & pri-
mum philosophari. Arist. Met. 1.

Qui dubitat, & admiratur, ignorare videtur. ibi.

Admiratio superuacaneorum statim sequitur ne-
cessariorum indulgentiam, eique contubernalis est.
Plut. de conuiu. septem Sap.

EX LATINI S.

SVNT maxime mirabilia, quæ maxime inspectata.
Plin. lun. lib. 9.

Miracula plerunque affiguntur locis insignibus.
Liuius Dec. 3. lib. 3.

Quam magnus admirantium, tam magnus inuis-
tendentium populus est. Senec. de vit. beat.

Auerunt nobis vocem, quæ fieri posse nō credi-
mus, & silentium est, admiratio subita milerorum.
Quint. Declam. 9.

Admiratio quæ maxima est, non patit verba, sed
silentium. Gel. lib. 4.

Ethoc prauum malignumq; est, nō admirari ho-
minem admiratione dignum. Plin. lun. Epist. 1.

EX SACRIS.

Admirationem subtrahit paulatim assiduitas experiendi Aug.

Admiramur multa, quæ non videmus. Chrys. sup. epist ad Corin. hom. 8.

Bona felicitatis pars est, nihil magnopere admirari. Erasm. in epist.

Miraculum dicitur proprie illud, quod contigit contra naturam. apud Iurispe.

Miracula ex assiduitate vilescent. Aug. super E- uang. Hom. 26.

Admiratio de rebus insperatis nascitur. idem lib. 3. de Gen. cont. Manich.

Miracula sunt introitus ad fidem. August. lib. 12. Confess. cap. 21.

Miracula non rerum virtute, sed Dei imperantis potestate fiunt. idem de mirab. sc. scrip.

Miracula rara maiorem hominibus afferunt stuporem. idem tract. 9. expos. Euang.

Signa fidelium causa fiunt. Ambro. in epistol. ad Coloss.

Miracula non præjudicant naturæ. Hierc. ad Vi-talem.

Mortuam animam suscitare maius est miraculū, quam corpus. idem ser. 45. de verb. Dom.

Diuina mirabilia semper debent considerari per studium, & nunquam discuti per intellectum. Gra. in mor.

Miracula leguntur in populis, ut credantur, nec in populis tam en, nisi credita, legerentur. Augu. lib. 22. de Ciuita. Dei.

Dicamus aliquid Deum posse, quod nos fateamur inuestigare nō posse. in rebus enim mirabilibus tota ratio faciendi est ipsa potestas faciendi. idem.

Nihil mirabilius in rebus humanis, quam diligere inimicos idem confess. lib.

Quicquid igitur mirabile fit in hoc mundo, profecto minus est, quam totus hic mundus, id est, cœli, & terra, & omnia, quæ in eis sunt, quæ certe Deus fecit. nam & omni miraculo, quod fit per hominem, maius miraculum est homo: quatuor igitur miracula visibilium naturarum videndi assiduitate vilescunt, tamen ea cum sapienter intuemur, inusitatissimis, rarissime maiora sunt. Augustin. 12 de Ciuitate Dei.

Miracula ut siant hodie, nulla necessitas est. Chrys. sup. Matt. hom. 20.

Miracula fere calumnia notantur. idem super Ioan. hom. 18.

Signa ingratis nihil persuadent. idem sup. Matth. hom. 41.

Signorum petitio tentantium est. idem sup. Ioan. hom. 23.

Signa incredulis dantur. ibid.

Signis non habet opus, qui prophetis attendit. idem sup. Act. hom. 19.

Signum datur, ut rem ipsam inquiramus. idem serm. 8 sup. Epist. ad Rom.

Homo prius mutandus est, ut mutentur opera. Aug. ser. 22. de verb. Apost.

Gratia gratis data conuersis plerisque dantur. Gre. 24. mor.

Miracula divina consideranda sunt, & non discussienda Greg. lib. 4. mor.

Qui inuisibilitia despiciunt, visibilibus miraculis moueri aliquando possunt. idem 26. mor.

Miracula sanctorum insensibilitatis nostræ tenetibus illustrant. idem 27. mor.

Primitiva ecclesia miraculorum adiutorio indiguit. ibi.

Miraculis sanctorum fracta est violentia tyrannorum. idem 28. mor.

Miracula aliquando ex potestate, aliquando ex postulatione fiunt. idem in Dial.

. Qui Deo familiarius seruiunt, aliquando mira ex potestate facere possunt.

Miracula sanctitatem ostendunt, sed non faciunt. idem in Euang. 29.

Miracula facient non prosunt. August. lib. 2. contra lit. Petil cap. 55.

Creatio.

Facta non omnia propter utilitatem hominis, sed quædam propter magnificentiam Dei. Chrysost. super Genes. hom. 7.

Plantatio Dei, homo bonus Ber. sup. Cant. ser. 22.

Plantæ Dei, animæ sunt idem sup. Cant. ser. 58.

Rectus dominus rectum fecit hominem. idem sup. Cant. ser. 22.

Quicquid es, quicquid potes, debes creanti; redimenti, vocanti. idem de Apost. serm.

Decorum à summo opifice in humano corpore formando seruatum est. Amb. 1. Off.

In hominis adiutorium omnia à Deo creata sunt.

Aug. de ver. & fal. pœnit.

Creare plus est, quam fingere. Aug. epist. 28.

Non creauit Deus quod odiat, idem lib. 1. ad Simp. quest. 2.

Omnis disciplina sapientia est, Creatorem, & creaturam cognoscere. ibid.

Creator omni creatura maior. idem in expos. cap. 3. Euang. Ioann.

Creatoris, & creaturæ diuersa sustantia. idem ser. de temp. 28.

Omnia fecit Deus in pondere, mensura & numero. Ber. in par. serm.

Creatura.

Rationalis creatura ad imaginem Dei facta est. Greg. lib. 5. moral.

Omnia,

Omnia, quæ creata sunt, bona sunt. idem 9. mor.

Cuncta creata ex nihilo facta sunt. idem 16. mor.

Ex creatis cognoscimus, quantum à Creatoris
sublimitate distamus. idem 26. mor.

Omnia creata habuerunt principia. idem 27. mor.

Creaturæ singulæ ratione quadam conditæ sunt.

Chryso. sup. Gene. hom. 11.

Creatura omnis, serua est. idem de Trin. serm.

Creatura omnis bona, et si quibusdam non apta.

August. confess. 7 cap. 14.

In creatura nihil displicet sanæ mœtis homini. ibi.

In creaturis si quid erratum cogitamus, inde est,
quod non congruis sedibus ea quadrivimus. idem lib. 3.
de lib. arbitr. cap. 2.

Omnis creatura in comparatione nihili, iure lau-
datur. idem lib. de ver. relig. cap. 42.

Aliter ratio, aliter usus creaturas estimat. idem
lib. 3. de lib. arb. cap. 2.

A creaturis aptas deriuare similitudines, non est
irreligiosum. idem epist. 119.

Creatura non à tempore, sed tempus à creatura
ecepit. idem lib. 5. de Genesi ad lit. cap. 5.

Creaturæ difficilius, quam creator cognoscuntur.
ibidem cap. 16.

Creaturi omnibus Deus ut vult utitur. idem lib.
3. de Trinit. cap. 3.

Creatura omnis Deo seruit; velit, nolit. idem la-
expof. epist. ad Gal.

Creaturæ omnes bona valde: et si alia aliis sit me-
lior. idem sup. epist. ad Rom.

Non creaturæ, sed earum abusus vituperandus. i-
dem 11. de Ciu. Dei cap. 22.

Ex creaturarum miraculis Dei potentia cognos-
cenda. ibidem.

Creaturarum corruptio ordinem non turbat. idem
de nat. bon. cap. 6.

Creaturarum laus in Deum referenda est. idem
sup. Psalmo 144.

Creaturarum causa est Domini voluntas. idem
sup. Psal. 34.

Creaturarum species voces quædam sunt laudâ-
tium Deum. idem sup. psal. 26.

Creaturæ hominis seruitio destinatæ sunt. idem
lib. 2. medit. cap. 3.

Creaturarum amor magna creatoris iniuria illi
præfertur ibid.

Continentia.

Continenter viuere paucorum est. Aug. lib. 2. de
adul. coniug. cap. 10.

Continentiam Deus iubet per legem, dat per gra-
tiam. idem epist. 89.

Continentia à solo Deo est. Augustin. lib. 6. conf.
cap. 11.

Continentia maxima omnium coniugalis. idem
de cont. cap. 1.

Vniuersaliter continéta nobis opus est, ut decli-
nemus à malo. idem de continen. cap. 7.

Continentia libidinis, nisi in aliis vitiis contineas,
continentia dicenda non est. idem de cont. cap. 12.

Continentiam mulier viuente matito volete
potest, si eius consensu fiat. idem de bon. vid. cap. 10.

Continentia non corporis, sed animi virtus est.
idem de bon. coniug. cap. 21.

Continentia plurimorum, ciuitas Deicitius co-
pletur. ibid. cap. 10.

Continentia non habet meritum, quæ gloriam
humanam requirit. Ber. sup. Cant. ser. 8.

Continenſ, cæteris paribus, coniugato præfertur.
Aug. lib. 10. de Ciu. Dei. cap. 36.

Continentia est, posse cohibere ratione cupiditi-
atem ferentem ad malas delectationes, & volunta-

tes, & pati & tolerare pro natura indigentia, & agitudo-
tudinis. apud Stob.

In virginali ac viduali continentia, nō solum nu-
ptias capessere, sed etiam si non nubant, nubere vel-
le, damnable est. Greg.

Hospitalitas.

EX G R A E C I S

ET L A T I N I S.

Hospitem inuitum detinere, inhumanum est. Ho-
me. Odyss. lib. 9.

Turpe est apud plorantes epulari hospites. Eurip.
in Alc.

Non conuenit tetricum hospitibus famulum es-
se, sed accipere affabili animo. ibid.

Hospes non prædabile genus. idem in Helen.

Turpius eiicitur, quam non admittitur hospes.
Ouid. s. de trist.

EX S A C R I S.

Disce Christiane sine discretione exhibere hospi-
talitatem, ne forte cui domum clauseris, cui hu-
manitatem negaueris, ipse sit Deus. Aug. con. hæres.

Qualem mercedem habent qui propter Deum
peregrinantur, tales habet qui iuscipit peregrinan-
tem: & fiunt ambo æquales, & qui propter Deum
refrigerat, & qui propter Deum laborat. Chrysosto.
super Matt. 11.

Hospitio multò melius fertur malus, quam eiici-
tur bonus, Aug. epist. 149.

Hospitem suscipiens iuscipit Christum. Greg. ex
regist.

Hospitalitatem nesciens, non fiat episcopus. idem
super. 1. Reg.

Hospitalitatis officio ad Christi cognitionem ve-
nimus. Aug. lib. 2. quæst euang.

Hospitales angelos, & Christum suscipiunt. Chry.
sup. Genes homil. 44.

Hospitalitatis non est. singula diligenter perscruta-
tari idem super Gen. hom. 51.

Hospitalitas non in sumptuosa mensa idem super
Gen. hom. 43.

Zelus.

Zelus charitatis à Deo immisus, signū est aduen-
tus Dei ad animam. Bern. sup. Cant. ser. 70.

Zelus pietatis suauiter ardet: efficaciter explet,
ibidem.

Zelum immittere misericordię: zelum intende-
re iudicij: ibidem.

Zelus veniam negans, furor est. Chrys. de nom.
Abra. hom.

Zelum temperare, misericordia. ibid.

Infirmitas.

Infirmitas multorum nec contemnenda, nec val-
de curanda. Chrys. in Act. hom. 45.

Christianæ infirmitas, fortitudo est. Amb. ser. 22.

infirmitas, virtutis officina est. idem sup. Psal. 36.

Imbecillior fortiorē in mouere potest.

Simplicitas.

Simplicitas malitiæ locum dat. Chrys. de Adam &
Eua hom.

Simplicitas via est ad philosophiam. idem super
actus Apostolorum, hom. 19.

Simplicitas sapientiæ coniuncta est. Tert.

Simplex eris si te mundo nō implicaueris, sed ex-
plicaueris explicando enim te mundo. simplex; im-
plicando duplex eris Aug. Hom. 2. sup. Ioan.

Omnibus nobis in conuerzionis initio nulla vir-
tus magis necessaria est, quam simplicitas humili-
& grauitas verecunda. Ber. in ser. quod.

Simpli-

Simplicitas sine rectitudine dissoluta est, & stulta: rectitudo autem sine simplicitate austera nimis
rum existit & dura: verum utraque virtus coniuncta, perfectum reddit hominem. Bed. de temp. Psal.
libro 1.

Simplicitas contraria dolo commendatur. Lacte
libro 1.

Simplicitas quasi sine plicatione. Ansel. ad Rom.

Simplices perfectissimis adhaerentes, eorum in-
tellectu pascuntur. Greg. 2. mor.

Simplicitas mansuetudinem notat. ibid. libro 2
mor.

Simplicitas candor est, & operationes eius. Bern.
sup. Cant. serm. 71.

Simplices diligit Deus. August. in Quæst. ex vtro-
que test.

Impietas.

Impietas timida est. Chry. de verb. Esaiæ, hom. 5.

Impietas mors animæ. ibidem sup. epistol. ad
Rom. serm. 3.

Impietas non differt à superbia. Greg. 32. mor.

Impietas ad infidelitatem pertinet. Greg. sup. E-
zech Homil. II.

Impii temptationibus non reluctantur, sed acquie-
scunt in eis. ib. d. 9. mor.

Impii tot habent in mundo effugia, quot sibi pre-
parant delectamenta. ibid.

Impius semper passionibus agitatur. ibidem.

Lux impiorum est posteritas vitæ præsentis. ibid.
14. mor.

Impii in fine cognoscunt, quam breuis sit laus vi-
tæ præsentis. ibid. 14. mor.

Impii tanto magis in culpa proficiunt, quanto mi-
nus ex culpa feriuntur. ibid. 15. mor.

Impiorum oculos culpa claudit, sed poena aperit.
ibidem.

Implus est, qui à religionis pietate separatur. ibidem 25. mor.

In hoc mundo non omnia impiorum scelera punnit Deus. ibidem.

Iniquitas plusquam peccatum sonat. Gregor. in 10. mor.

Qui diu in iniquitate tolerati sunt, subita morte capiuntur, ut nec flere licet ante mortem qui pecauerunt ibidem 15. mor.

Inquis obsequente diabolo, vitia vitiis succidunt. ibid. 12. mor.

Inquis iustis & iniustis nocet. ibidem.

Inqui maiorum malorum debitores, suppliciis traditi, usque ad nouissimum quadrantem persoluent. ibid.

Inqui partem à Domino, quam ipsum dominum habere maluerunt. ibid.

Iniquorum nequitia transit ad pœnam. ibidem 15. mor.

Inqui appetunt, non obstantibus futuris suppliciis, hic secundum votum vivere. ibid.

Inqui semper iustorum afflictiones expetunt. ibidem.

Inqui quotidie ad supplicium trahuntur, &c nesciunt. ibid.

Inqui mens plus, quam aquæ superficies, instabilis est. ibid.

Inquis moriens quosdam reuocat terrore tormenti, quos ad peccatum traxerat. ibidem 18. mor.

Inquis sunt umbræ diaboli. ibid. 32. mor.

Inqui contra correctionem scuta diaboli opponunt ibid. 33. mor.

Inqui peccata præterita vident, sed presentia non vident. ibid.

Peccatum.

E X G R A C I S

E T L A T I N I S.

Verisimile est in multis magis fieri peccatum,
quam in paucis. Arist. Top. 7.

Æque facinori videtur obnoxius, qui auxilium
præstat agenti, & qui perpetratum facinus quasi iure
factum collaudat. Plut. de clar. mulier.

Facilis ad infernum via est, clausis enim oculis il-
lucitur. Bion apud Diog. lib. 4.

Qui peccare se nescit, corrigi non vult. Sen. epi. 28.

Multum interest, utrum quis peccare nolit, am-
nesciat. ibid. epist. 91.

Peccare est, tanquam trâsilire lineas. Cic. Parad. 3.

Peccare certe licet nemini. ibid.

Peccati dolor, & maximus & æternus est. ibid. ad
Attic.

Quæ parua videntur esse delicta, nec à multis in-
telligi possunt, ab his etiam diligentius est declinan-
dum. Cicer. 1. Offic.

Præter culpam & peccatum homini nihil potest
accidere quod sit horribile, atque pertimescendum.
Cicer.

Singulis criminibus singulæ velut causæ conti-
nentur. Plin. Iun. lib. 9.

Omne animi vitium tanto conspectius in se cri-
men habet, quanto maior, qui peccat habetur. Iu-
uen. Sat. 8.

Oderunt peccare boni virtutis amore. Horat. epi.

E X S A C R I S.

Homo sine querela potest esse, non autem sine
peccato. August. in Quæst. ex vtroque testam.

Quia impunitum non debet esse peccatum, pu-
niatur a te, ne tu pro illo puniaris: peccatum tuum
judicem te habeat, non patronum. ibid.

Desinunt esse peccata, quæ propter grauiora vi-
tanda suscipiuntur ibid. in quod serm.

Sicut nonnunquam grauius est, peccatum dilige-
re, quam perpetrare: ita nequius est odisse iustiti-
am, quam non fecisse Hieron in Epist.

Vitata culpa obligat mentem, ut nequaquam
surgere possit ad rectitudinem: conatur, & labitur,
quia ubi diu sponte persistit, ibi & cum noluerit, coa-
cta cadit. Greg. sup. Euang. Hom. 31.

Vnius delicto multorum merita quatuntur.
Amb.

Quæ quis timore poenæ adhuc bona agit, non-
dum penitus à malo recesit, quia eo ipso peccat;
quod peccare vellet, si inulte posset. Greg.

Peccati cessatio, radix est venia. Tertul.

Magna crimina & tarde credenda sunt, cum au-
diuntur; & cito punienda, cum veraciter agnoscun-
tur. Bern. sup. Cant.

Timendum est, ne nobis cadentibus surgat, qui
nobis stantibus irridetur. Greg.

Grauior culpa est post veniam: renouatum vul-
nus peius dolet post curam. Chrysost.

Delictum idem apud diuersos non semper mere-
tur eandem poenam. Basil.

Peccat grauius, qui sepius peccat ibid.

Libenter peccat, qui peccare se sentit. Laft.

Ipsæ peccati aspectus indignus est. ibidem de ira
Dei.

Vitiosa est in peccatis ira cohibitio. ibid.

Natura omnes homines æquales genuit, sed alios
aliis culpa postponit. Greg.

Peccatum ex peccato nascitur. ibid.

Malum est nobis de nobis. quia dimisimus te, di-
misisti nos nobis. August. de verb. Domini. serm. 4.

Quantum ad rationem peccati pertinet, nocuit,
qui nocere disposuit. Hier. in Epist.

Ex quo incipit homo pracepti esse capax, ex illo incipit posse peccare. August. 3. de lib. arbit.

Peccatum quod ex peccato oritur, non iam peccatum tantummodo est, sed peccatum est, & poena peccati. Gregor. 24. mot.

Primum peccatum est cogitasse, quæ mala sunt: secundum cogitationibus acquiescisse peruectis: tertium, quod est deterius, opere complesse: quartum, non facere poenitentiam, & in suo sibi complacere delicto. Hieron. 1. sup. Amos.

Nonnunquam in parvo deterius quam in maiore peccatur. maior enim quo citius quiescit culpa cognoscitur, eo etiam celerius emendatur: minor vero, dum quasi nulla creditur eo peius, quo & secundius in vsu venit. Greg. Hom. 52.

Quare peccas? quia nescis quid facias? absit, quia cognitis ut facias? absit, sed quia placet, ut sic facias. Bern. in quod serm.

Maioris est culpæ manifeste, quam occulte peccare. dupliciter enim reus est, qui aperte deliquit: quia & agit, & docet. ibid.

Leuissima culpa est, non præuidere quod sapientissimis quisque præuidisset. apud Iuris.

Lata culpa est nescire iura ciuilia, quæ omnes scire debent. ibidem.

Culpa nō est facere q[uod] facit maior pars hominū. ib. Delinquens in vno, factus est omnium reus. ibid. Delinquendi materia debet præcidi. ibid.

Nocens est, qui aut innocentii nocet, aut innocentii parcit, ut pluribus noceat. Lact. de ira Dei.

Peccatum nihil est, & nihil sunt homines, dum peccant. Aug. sup. Ioan.

Quis peccat in eo, quod nullo modo caueri potest? ibid. lib. 3. de libe. arbit.

Peccantium multitudo impunitatem non facit etiminiſ. Amb. ad virg. laps.

Peccatores emendandi, non abiiciendi. ibid.

Peccata minima pro maximis cauenda sunt. Hieron. ad Cel.

Culpa fauoribus nutrita incessanter crescit. Greg. lib. 5. mor.

Culpa deleta, si delectat, rursum animam maculat. ibid. lib. 9. mor.

Cum culpa animam tentat, mens vitæ breuitatem inspiciat. ibid.

Culpa prius in cogitatione est, postmodum in opere. ibid. lib. 14. mor.

Vitam animæ qualibet culpa polluit. ibid. 10. mor.

Culpa peruersis sua poena est. ibid. 12. mor.

Culpa superbia est docere meliorem. ibidem 16. mor.

In culpa nulla libertas est. ibid. 15. mor.

Peccare leuius est, quam post peccatum non pudere. Chrysost.

Peccatores equi diaboli sunt. ibidem aduers. Iudic. orat. 3.

Peccator hic punitus, beatior impunito. ibid. super Luc. cap. 16. de Laz. Conc. 3.

Peccatorum magnitudinem scire, non parua via ad virtutis redditum. ibid. in cap. Gen. 1. Hom. 6.

Peccati poena peccatum est. Chrys. de Adam & Eva Hom.

Peccati natura, grauissimum pondus. ibidem de Jacob, & Esau serm.

Peccata omnia confiteri, impossibile. ibid. in illud Psal. Quis est homo, &c.

Peccatum magnus dæmon. ibidem super Matth. cap. 5. Hom. 16.

Peccatum plumbi talentum est. ibidem super Matth. cap. 1. Hom. 1.

De peccatis non dolere, exitiale. ibid. ex Luc. cap. 36. de Laz. Conc. 4.

Pecca-

Peccatum omne ex stultitia ortum habet. ibid.
super Ioan. cap. 6. Hom. 41.

Peccata quæ publice nocent, maxime vitanda. i-
bid. super Ioan. cap. 12. Hom. 67.

Peccatum impudentiores facit. ibid. super. Act.
Apost. cap. 4. Hom. 10.

Peccatum relinquit in anima venenum. ibidem
sup. Act. Apost. cap. 19. Hom. 41.

Peccatum omne corruptio est. ibid. sup. epist. ad
Ephes. serm. 20.

Peccata aliorum pios modestos reddunt. ibidem
sup. epist. ad Philipp. serm. 10.

Peccatorum rogas lachrymis extinguendus. ibi-
dem de poenit. Hom. 5.

Peccatorum memoria, utilis res est. ibid. de poenit.

Reatu culpæ depresso, ad Deum leuare faciem
non audet. ibid.

Culpas nostras negligendo, earum iudicium igno-
ramus. ibid.

Culpa præcedens est causa sequentis, & sequens
est causa præcedentis. ibid. 25. mor.

Culpæ culpis fesiuntur. ibid.

Pœna debetur culpæ non præmium. ibid. 16. mor.

In partia deterius aliquando quam in maiore
culpa peccatur. ibid. in Past.

Culpa populi aliquando prælato adscribitur. ibid.
sup. 1. Reg.

Sicut æger ad medicum, sic peccator se habere de-
bet ad Deum. Bern. in sent. suis.

Peccator dissolui non cupit, sed formidat. Bern.
sup. Cant. serm. 56.

Peccator humiliis melior est quā iustus superbus.

Peccatorum culpa Deo inculpatissima non est
adscribenda. Chrysl. sup. Genes. 14.

Culpa non necessitatibus est, sed voluntatis. ibidem
serm. 5. in cap. 2. epist. ad Rom.

Peccata & vitia sunt tanquam parietes inter Deum & homines mediantes. Bernard. super Cant. sermon. 56.

Peccatum morbus est animæ. ibid. de aduent. Dom. Hom. 1.

Homo peccando Dei similitudinem perdit. Greg. 19. Mor.

Homo & peccator, quasi duo reisunt. Augustin. tract. 13. in Euang. Ioann.

Infernus.

Gehennæ suppicio amissio regni cælorum, grauior. Chrys. iusq; Matth. Hom. 24.

Gehennam esse ne per experientiam discamus. idem sup. Epist. ad Rom. serm. 32.

De gehenna persuasum esse, multum utilitatis affert. idem sup. Epist. ad Thessal. Hom. 8.

Gehenna Dei prouidentiam commendat. idem sup. Epist. ad Timoth. Hom. 15.

Infernus, terra tenebrosa est. Greg. 9. Mor.

In inferno dolor dilaniat, & paucus angustiat. ibidem.

Inferno profundior Deus est. ibidem.

Apud inferos nulla nec veritas, nec ratiocinatio est. August. de ver. relig. cap. 51.

In inferno alius alio miserius idem in Enchir. ad Laurent. cap. 3.

Diabolus.

Diabolus cum seruos Dei tentat, etiam utilitati seruit: cum eos per tentationes non decipit. Bern. ad Sor.

Diabolus scandalorum magister. idem in epist.

Diaboli abiectio nobis debet esse, humiliationis occasio. idem sup. Cant. serm. 55.

Inuidet diabolus humano generi, volens illud habere

habere subiectum, quia præuidit hominem Deum futurum. Bern. sup. Caut. serm. 18.

Diaboli multa nomina. Hier. ad Damas.

Diabolus sanctos adoritur. idem ad Euſtoch.

Antichristus in fine mundi adueniet. Greg. lib: 4.

Moral. cap. II.

Sicut Christus simplices, & idiotas elegit, ita antichristus astutos, &c duplices in fine mundi eligit. Greg. lib. 3. Moral. cap. 6.

Antichristus volet videri Deus. idem sup. I. Reg. cap. 2.

Antichristus sua fallacia breui tempore prospexit. idem Moral. 29. cap. 10.

Tota virtus diaboli in Antichristo stringitur. idem Moral. 22. cap. II.

In persecutione antichristi, prædicatio & patientia sanctorum periclitabitur. Greg. 3. Mor. cap. 4.

Antichristus erit gladius diaboli. ibid.

Dæmonum manus euadere, magnum, imo maximum est. idem in I. Reg.

Dæmones bene agentibus semper inuident: ibidem.

Dæmonia in cordibus reproborum tot requiescant, quot desideria immunda. ibid.

De diaboli manu non euaditur, nisi citius ad poenitentiam recurratur.

Diabolus primo opera nostra, deinde verba, & tandem cogitationes accusat. idem 2. Mor.

Cum diabolus mala, quæ accuset, non inuenit, ad malum flectere ipsa bona querit ibid.

Non est formidandus diabolus, sed vis diuina timenda. ibid.

Diabolus à facie Domini exiit, quia potestatem tentationis accipiens, ad malitiaꝝ sua vota perueruit. ibidem.

Diabolus non solum intuetur, quid faciat, sed quando faciat. idem 2. mor.

Diabolus acrius insurgit, quando disciplinæ custodes, ventri seruire cognoscit. ibid.

Diabolus humilitate nostra sternitur. ibid.

Diabolus patientia nostra superatur. ibid.

Diabolus s̄æpe nostris cogitationibus se interse-rit. idem 3. mor.

Diabolus non solum per seipsum, sed & per eos, qui nobiscum sunt, nos tentat. idem 4. mor.

Diabolus quo Valentius vincitur, eo adhuc ad insidias ardentius instigatur. ibid.

Nullus ad hunc mundum venit, qui non diaboli aduersa sustinuerit. ibid.

Diaboli versutia baptisimi sacramento superatur. idem 4. mor.

Diabolus non cessat primam, quam tulit, culpā augere. ibid.

Diabolus cum reprobis vna persona est. ibid.

Diabolus contra consentientes fortis est, contra resistentes debilis. ibid.

Diabolus aliis leo, aliis formica. ibid.

Dentes Diaboli sunt bonorum persecutores, idem 9. mor.

Diabolus nocendi potestatem non habet, nisi ei voluntas Dei permiserit. idem lib. 14. mor.

Insidia diaboli bonorum utilitati seruiunt, quos purgant, dum tentant. idem 16. mor.

Omnis voluntas diaboli iniusta est, & tamen omnis eius potestas iusta. idem 18. mor.

Diabolus leuitat, quæ Deus minatur. idem 24. Mor.

Diaboluseos tentare negligit, quos quieto iure se possidere sentit. ibid.

Diabolus in reproborum cordibus, quasi in an-tro suo latet. idem 27. mor.

Diabo-

Dæmones vestris sunt, non sapientes. idem 11. de
Ciuit. Dei. cap. 4.

Dæmones superare omnes possumus. idem lib. 5.
contra Iulian. cap. 4.

Damnatus.

Damnati non solum foris sentiunt tormenta,
sed etiam intus cruciantur. Greg. lib. 6. Mor.

Damnati per ignem cruciantur in corpore, & per
dolorem ardent in mente. idem lib. 16. Mor.

Damnatis ob poenam seruatur cognitio, & me-
moria. idem in Euang. Hom. 39.

Nullus sine cogitatione damnatus est. idem ex
Regist. lib. 2.

Damnati in inferno vident beatos in cœlo. idem
in 1. Reg.

Maxima poena damnatorum est, carere fruitio-
ne diuina. Aug. in Enchir. cap. 14.

Damnationi æternæ nullum malum potest cō-
parari. idem de Catech. rud.

Iudicium extremum.

Quis iram Christi toleret, cuius mansuetudo nō
potuit tolerari? Greg. sup. Euang. Hom. 2.

Iudicij extremi consideratio nos deterret a pec-
catis. Amb. ad Virg. lapf.

Quoties diem illum considero, toto corpore cō-
tremisco: siue enim comedo, siue bibo, siue aliquid
aliud facio, semper videtur illa tuba terribilis sona-
re in auribus meis. Surgite mortui, venite ad iudici-
um. Hier. in Epist.

Iudicij tempus misericordiam non recipit. Chry-
ostom.

Vnusquisque in eo iudicabitur, in quo inuentus
fuerit. Aug. de Salut. docum.

Pessime iudicabuntur falso iudicantes. idem sup.
Psalm. 25.

Melius est Christum modo arguentem, & docētem audire, quam in die iudicii iudicantem. Bern. sup. Psalm.

Delictorū in die iudicii sara recordatio est. Chrysost. sup. Matth. Hom. 55.

Iudicium Dei non indiget accusatore.

Hęc homini sententia imputatur, in qua moritur. Aug. ex vtroq; test. 102.

Iudex supremus ante iudicium placari potest, in iudicio non potest. Greg. 15. mor.

In die iudicii reprobi erubescunt. Gregor. 8. Mor.

Iudicium Dei nec peccator, nec iustus effugit. idē 9. mor.

Malos in iudicio & boni & mali accusabunt. idē 15. mor.

Proponendum est contra se futurum iudicium. idem 25. mor.

Quidam in iudicio iudicantur, & pereunt: quidam in iudicio non iudicantur, & regnant. idem 25. mor.

Christus in iudicio tranquillus iustis, & iratus apparet in iustis. idem 31. mor.

In die iudicii pénitentia impiorum irrita erit. idem 33. mor.

Ad iudicium sine intermissione properamus. idē sup. Euang. Hom. 15.

In iudicio pastores cum suis gregibus apparebūt. ibidem.

Iudic i venturi sententiam fugere per pénitentiam possumus. Greg. in Regist.

Iudi-

IUDICIA DEI. INVISIBILIA. 207

Iudicia Dei.

Iudicia diuina dum nesciuntur, non audaci sermone discutienda sunt, sed formidoloso silentio veneranda. Greg. in Mor.

Rationem de occulto Dei iudicio querere, nihil aliud est, quam contra eius consiliū superbire. idem Homil.

Operum Dei causa si lateat hominem, non se obliuiscatur, esse hominem, nec propterea Deo det insipientiam, quia non bene capit eius scientiam. August. de Spir. & lit.

Iudiciorum Dei contemplatio tremorem inducit, & efficit ad sapientiam initia contemplantem. Bernar. sup. Cant. serm. 34.

Quia homo de humo sumptus est, iudicia Dei discutere dignus non est. Gregorius libro II. Mor.

Tanta debent iudicia Dei humilitate venerari, quanta obscuritate nequeunt. idem libro 27. Mor.

Inuisibilita.

Invisibilia Dei per animam rationalem, quam per alia, quæ facta sunt melius conspicuntur. Bernar, sup. Psalm. 24.

Invisibilia credenda multis argumentis probata. Aug. de Fide rerum inuis.

Invisibilium omnium maximum, Deus est. idem lib. II. de Ciuit. Dei, cap. 4.

Invisibilia in nobis meliora sunt. idem Serm. 17. de Verb. Apost.

Ira Dei.

Ira Dei tunc metuenda est, quum peccata non punit. Bernardus super Cantic. Serm. quadraginta secunde,

Non dolere, quia peccaueris, magis indignari facit Deum, atque irasci, quam id ipsum, quod ante peccaueras. Greg. s. Mor.

Ex ira Dei est id bonum tarditas, ex ira Dei est ad malum pronitas August. in Enchir. cap. 7.

Ex ira Dei aliquando delicta non intelligimus, ne poenitentia sequatur. Cypr. lib. 1. Epist.

Divinitati Dei secreta mentis patet: ita viuamus, ut & propitium semper habeamus, & nunquam mereamur iratum. Laet. de Ira Dei.

Dei indignatio, non vltionis executio, sed absolutionis operatio magis est. Ambrosius 1. de Poenitent.

Ad iram Deus prouocatur, quando mala in Deum non puniuntur. Gregor. in Regist.

Deus iratus aliquando penitentibus concedit petita. Aug. 1. de Pecc & merit.

Quis Christi iram toleret, cuius mansuetudo non potuit tolerari? Gregorius super Euang. Homil. 2.

Excommunicatio.

SEntentia excommunicationis pastoris, siue iusta, siue iniusta metuenda est. Gregorius in Registr.

Si quis illicite quempiam excōmunicat, seipsum, non illum excommunicat. ibid.

Infidelitas.

Ignorantiam infidelitas parit. Chrysost. sup. Epist. ad Timoth. Hom. 3.

Librorum diuinorum nullam consuetudinem habens, non mitum incredulum esse. idem aduers. virtut. vit. monast. lib. 3.

Incredulitas quiete animi parit. idem sup. Epist. ad Corint. Hom. 17.

Incredulitas peccatum peccatorum omnium. Augusti-

INFIDELITAS. TENTATIO. 89

Augustinus serm. 60. de Verb. Dom.

Infideles Christum contumeliis laceſſere non
cessant. Greg. lib. 9. Mor.

Resurgunt infideles non ad iudicium, sed ad tor-
mentum. idem 26. Mor.

Sine obedientia quisque infidelis esse conuinci-
tur. idem.

Infidus homo suo malo cordatus est. August. lib.
de Beat. vit. disput. 3.

Infidelium vita omnis, peccatum est. idem lib.
Sent. 106.

Infideles quantumuis probi, boni tamen dicen-
di non sunt, sed mediocriter mali. idem super Psal-
num 25.

Infidelium numerus semper maior. idem super
Psalm. 114.

Infidelium pater, diabolus: & mater, Babylon.
idem super Psalm. 26.

Tentatio.

Entari tantum permittitur, quantū nobis pro-
dest. Aug. sup Psalm. 61.

Tentatione vnuſquisque se discit. Idem super
Psalm. 36.

Tentatio ad probationem non ad desolationem
est. Bern. sup. Psalm.

Credentes & baptizati ad temptationem statim
præparandi sunt. Basil. in Sum. mor.

Tentationibus nemo se vltro obiiciat, sed ore-
mus potius, ne intremus in temptationem. ibid.

Tentationibus resistendo victoria acquiritur.
Bern. de Quadrag. Serm. 5.

In temptationibus, & afflictionibus esse, diuinæ
prouidentiæ est. Chrysostomus super Genes. Homil. 44.

Tentationes signum sunt, quod Deus nostri cu-
Ecc 5

ram habeat. idem sup. Gen. Hom. 33.

In tentationes s^epe iusti cadunt & improbi euadunt. idem sup. Gen^e Hom. 33.

Tentationes quādam eveniunt Deo permittentes, quādam Deo iubentes. idem sup. Epistol. ad Hebr. Homil. 25.

Tentationum natura religiosiores facit. idem sup. Matth. Hom. II.

In temptationibus armatura deprecatio est. Chrysost. sup. act. Apost. Hom. 3.

Quicunque tentatur, iuste tentatur. Gregor. 17. Mor.

Aliud est tentari, aliud tentationi consentire. Idem 2. Mor.

Differenter tentamur vitiis, & atterimur flagellis. Idem 23. Mor.

Immunda tentatio ab ipso homine nascitur. Idem 11. Mor.

Temptationibus resistere nō potest qui verbi Dei gladium postponit. idem 19. Mor.

Festine resistendum est temptationi in corde nascenti. nam statim roboratur. Idem 21. Mor.

Tentationis violentia cogitationes virtutum deturbat. Idem 26 Mor.

Tentatio cuique fit, iuxta mores suos. idem sup. 1. Reg.

Tentatio immundorum spirituum, nox est. ibidem.

Tentatus deuotione vincit dæmonem. ibid.

Tentati morti appropinquant, nisi per Deum liberentur. ibid. 23. Mor.

Vita nostra in hac peregrinatione non potest esse sine peccato, sine temptatione: quia profectus noster per temptationem nostram fit: nec sibi quisquam innotescit, nisi tentatus nec potest coronari, nisi vicerit: nec potest vincere, nisi certauerit: nec potest certare.

certare, nisi inimicum, & tentationes habuerit. Augustinus sup. Psalm. 60.

Duplicem aciem producit mundus contra milites Christi: blanditur enim, ut decipiat: terret, ut frangat. Non nos teneat voluptas propria, non nos terreat credulitas aliena, & victus est mundus. ad virtuosque aditus occurrit Christus, & non vincitur Christianus. Aug. in Serm. sanct. Vinc.

Bonus si fuerit, qui tibi praest, nutritor tuus est. malus si fuerit, tentator tuus est, & nutrimenta libenter accipe, & in temptatione approba te. Aug. de Verb. Dom. Serm. 6.

Deus ipse omnium rector, ac dominus cum omni angelorum militia certamen tuum expectat, tibique contra diabolum dimicanti parat aeternitatis coronam. Amb. in quad. Epist.

Plerunque qui plus in contemplatione rapitur, contigit, ut amplius in certamine fatigetur, sicut quibusdam contingere bene proficiens sollet: quorum mentes dum aut compunctionis mentis afficit, aut contemplatio super semetipsam rapit: statim etiam tentatio sequitur, ne de iis, ad qua ranta est, extollatur. Greg. Hom. 2.

Hostis noster quanto magis nos sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit. eos enim pulsare negligit, quos quieto iure se possidere sentit ibidem.

Humanum est in cordे tentationem perpetuam: moniacum vero est in temptationis certamine, & in operatione superari. Greg. in Past.

Hostis nostri malitia tanta arte se palliat, ut plerunque ante deceptae mentis oculos culpas virtutes fingat, ut inde quisque quasi expectet premia, vnde aeterna dignus est inuenire tormenta. Greg. in Mor.

Quis

Quis sit spiritus, qui loquitur, ipsa suggestio declarabit: semper enim spiritus carnalis mollia, spiritus mundi vana, spiritus malitiae semper amara loquitur. ibid.

Antiquus hostis, ex proprio certamine dum se succumbere considerat, ad alia temptationum bella restaurat: intuetur humani generis vniuersiusque mores, cui vitio propinqui sunt: & illa opponit ante faciem, ad quæ facilius nouit inclinare mentem: ibidem:

Non impulit, non tetigit: sed tamen dixit. Mitte te deorsum, ut intelligamus, quod qui obedit diabolo, ipse, se deponit. diabolus enim suggerere potest: cogere non potest. Chrysost. super Matthæum.

F I N I S.

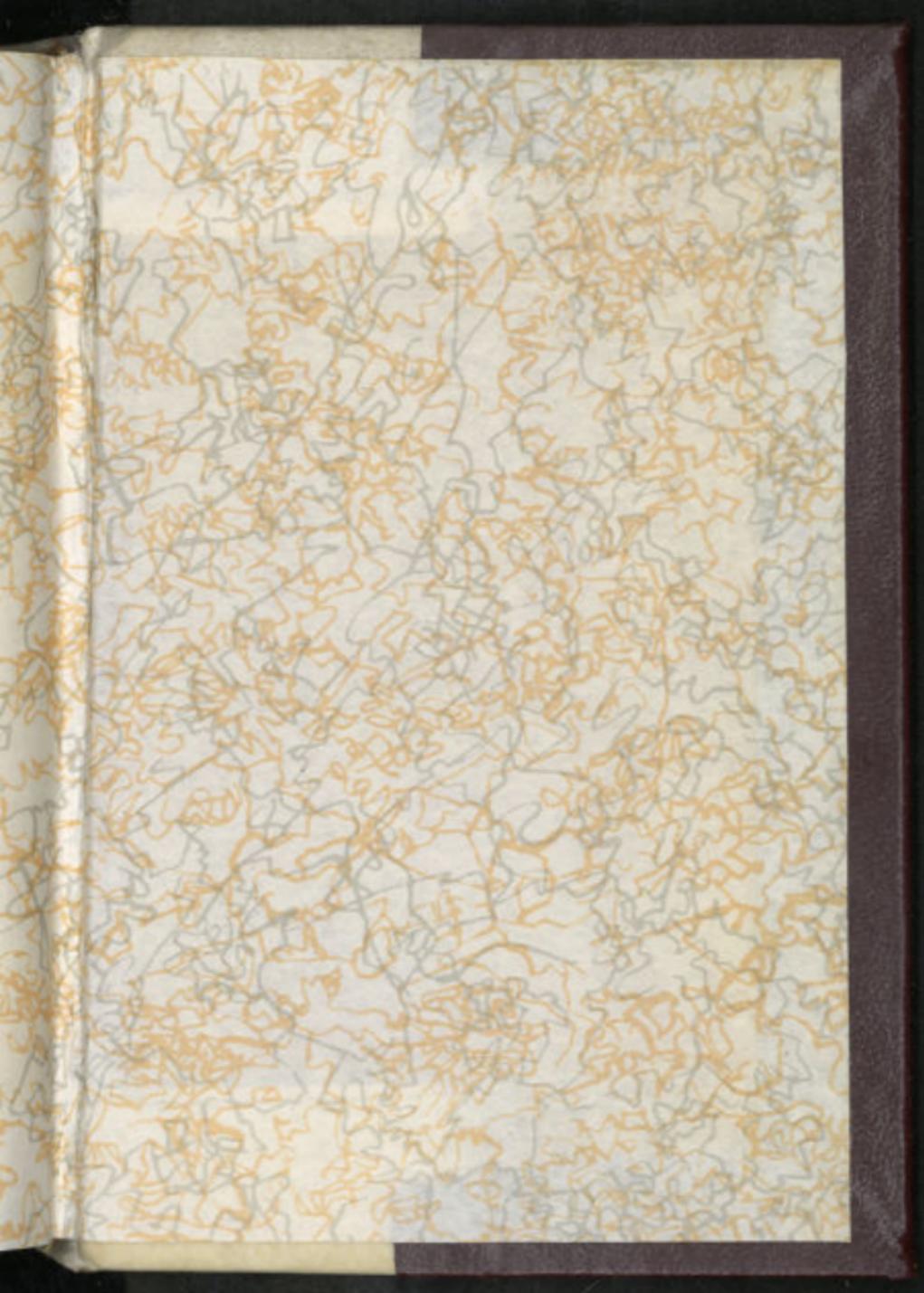

o de-
spi-
alo-

m se
ella
sque
tan-
em:

Mit-
edit
rere

MEM
GUM